BIBLIOTECA NAZIONALE
DI
TORINO

Digitized by Google

Pe - p - 14

BIBLIOTECA NAZIONALE DI TORINO
Pe.
p
14
Pedagogia

Digitized by Google

Digitized by Google

S. V. 19

HERM. CONRINGII
DE
ANTIQVITATIBVS
ACADEMICIS
DISSERTATIONES SEPTEM

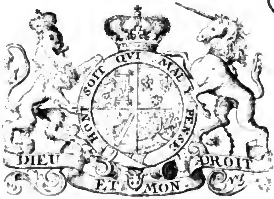
VNA CVM EIVS
SVPPLEMENTIS.

RECOGNOVIT
CHRISTOPH. AVG. HEVMANNVS

ADIECITQVE
BIBLIOTHECAM HISTORICAM
ACADEMICAM.

ACCEDVNT
GEORGIAE AVGVSTAE
PRIVILEGIA.

BIBLIOTECA DELLA R. UNIVERSITÀ DI TORINO



GOTTINGAE
SVMTIBVS BIBLIOPOLII ACADEMICI PRIVILEGIATI
cIↃ IↃ CCXXXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

BIBLIOTECA DELLA UNIVERSITÀ DI TORINO

Inter tot Hiſtoriae literariae partes haud eſſe illam poſtremam, quae ipſos Helicones & Parnaſſos, hoc eſt, officinas literatae ſapientiae, diligenter deſcribit, cum facile intelligatur, magni ſemper habita fuit CONRINGII opera, ſingulari libro perſecuti *Antiquitates Academicas*, & quidem more ſuo perſecuti, id eſt, doctiſſime elegantiſſimeque. Merita igitur liber ille viri inter ſui ſaeculi primarios viros ſummo relati iure iamdudum praeconia tulit a (a) Morhofio & (b) Reimmanno,

a 2

(a) Polyhiſt. liter. lib. I. cap. 14. §. 10. & cap. 16. §. 72.
(b) In Idea Syſtem. Antiq. liter. p. 65. ſq. & p. 411. ac 415.

Digitized by Google

manno, viris & ipſis hiſtoriae literariae conſultiſſimis. Fuerunt vero noſtris temporibus, qui librum tam laudatum fruſtra quaererent, deque exemplarium raritate conquererentur magnopere. Id quod iam pluribus abhinc annis iniecit mihi conſilium, denuo edendi hunc librum, & eum quidem in modum, vt placere etiam oculis poſſit, nec iuſta ipſi deſint ornamenta. Non tamen ſucceſſit hoc conſilium ante hoc tempus, quo & munus meum Hiſtorici literarii & nouae Academiae, cuius ipſe pars ſum, inauguratio ſtimulos mihi ſubdebat, vt & meae voluntati & tot aliorum deſiderio ſatisfacerem.

Accipe igitur, Reſpublica literata, nouam hanc editionem, &, quis hic meus labor fuerit, quae curatio, paucis accipe. Exhibeo ſcilicet *Antiquitates Academicas* ita, vt a. 1674. eas ſuus auctor edidit, multis locupletatas *Supplementis:* ſed comtiori eas exhibeo facie. Primum cum vtraque Conringii editio (prima enim a. 1651. emiſſa fuit,) legentium oculos vehementer offenderet & chartae turpi colore & literis maxime detritis, neutrum hic accuſabis, ſed ſatis nitidam eſſe iudicabis hanc editionem, *pulchrae materiae conueniente typo.* Deinde id mihi curae fuit, vt non ſolum recte interpungerentur omnia, ſed errores quoque tollerentur typographici. Quo labore cum fungerer, in grauiores etiam

incidi

incidi maculas, quas eluere non est cuiuis lectori promtum, e. g. *temeritas*, *immune*, *Valerianus*, *Valentinus*, *Camberius*, vbi scribendum erat *merita*, *immane*, *Valentinianus*, *Cambdenus*. Tum suum cuique *Dissertationi argumentum* praescripsi: *Addenda* textui inserui: *Supplementorum*, cum ea loco suo commode moueri non possent, indicium feci suo cuiusque loco in margine: eidem margini inscripsi paginas prioris editionis, cum ipse Conringius in *Supplementis* saepius indicet certam *Dissertationum* paginam. Erat vero & ideo id necessarium, ne frustra quaerantur, quae ex hoc libro laudata sunt ab aliis scriptoribus; & ne nouo esset opus *Indice*. Praeterea loca auctorum, e quibus hauserat, inscripta a Conringio margini, deduxi scito nostrae aetatis more in extremum cuiusque paginae: ac textum ab ipso Conringio dissectum notis instruxi numeralibus. Retinui etiam vtriusque Conringianae editionis *Praefationem*, & ex altera *Dedicationem*: quam quidem propterea recudendam duxi, quod aliquam historiae literariae partem continet, ac Episcopi Paderbornensis insignia in literas merita posteritati exponit. Nec omittere debui *Maderi de veteribus scholis* epistolam, quam secundae suae editioni subiunxerat Conringius: etsi ex vero fatetur ipse Maderus in exitu literarum suarum, pleraque omnia loca de scholis, quae in assidua veterum

 lectio-

lectione versanti sibi occurrerint, a Conringio etiam inspecta fuisse & commemorata.

Denique sex a Conringio simul editis Dissertationibus *de Antiquitatibus Academicis* septimam adiunxi, eam scilicet, qua legem Codicis Theodosiani *de studiis liberalibus vrbis Romae & Constantinopolis* illustrauit studiosissime. Ac feci id iussu veluti Conringii, quippe qui (vt ex ipsius *Supplemento LXXXIII.* apparet,) eam alteri *Antiquitatum Academicarum* editioni ipse adiunxisset, nisi prius eam recognoscendam censuisset augendamque. Non solum enim & ipsa antiquitates tractat Academicas, sed etiam, vti sex caeterae, recitata e cathedra Iulia fuerat occasione simili. Scilicet, cum a. 1655. mense Ianuario decederet Rectoratu, haec publica eius fuit & solennis oratio: id quod in primae editionis Dedicatione docet ipsemet. Illo ipso igitur anno eam emisit in lucem publicam: anno autem 1674. exeunte iterum eam edidit, vt ipse loquitur in titulo, *recensitam, auctam, & correctam.* Comparatione vtriusque editionis a me facta didici, nonnulla a Conringio verba fuisse in secunda editione mutata vel etiam correcta; rebus autem ipsis addita paucissima: vt adeo eam ob causam vocarit hanc editionem *auctam*, quod adiecit ei & σύνοψιν siue *Lemmata* & *Indicem rerum:* quod vtrumque primae editioni deest. Adscripsi vero & huic Dissertationi in paragraphos dis-

Digitized by Google

disseсtae cum notas numerales paragraphorum,tum proxime antegressae editionis paginas. Caeterum cum alteri suae editioni adiunxisset Conringius suam *Diss. de iis, quae in Studioso quouis requiruntur, qui in Academia velit studiorum fructum carpere*, itemque *excerpta* quaedam ex Ioach. Hopperi *libro IV. de vera iurisprudentia*; vtrumque omittere debui, cum neutrum ferre queat *antiquitatum Academicarum* titulum: id quod ipse in *Praefatione* fassus est Conringius. Quare &, quae huc pertinebant, cum e *Praefatione*, tum ex *Indice*, resecui iure meritoque. Miror vero maiorem in modum, tum nondum in manus Conringii venisse editionem *Codicis Theodosiani* Gothofredianam: quam si vidisset, non est mihi dubium,quin Gothofredi annotationes modo laudaturus fuerit, modo correcturus. In eo sane acutius vidit Gothofredo, (cui nec ipsi contigit videre atque vsurpare priorem editionem Conringiani huius libelli:) quod vitiatum sensit hunc legis locum: *Post id vero tempus, qui neglexerit sponte remeare, sollicitudine Praefecturae etiam impurius ad patriam reuertatur*. Cum enim Gothofredus in *Tomi V. Comment. ad Codicem Theodosianum p.* 197. nulla sibi iniecta suspicione mendi, verbum illud *impurius* interpretetur *cum nota & dedecore*; noster Conringius §. *XXIX*. iure censet, id verbi esse deprauatum. Quanquam non aeque felix fuit in sanando vulnere, ac

ac in indicando. Non enim *inuitus* rescribere debebat, sed (meo quidem iudicio) *punitus*: quod facile transiit in *purius*, cui postea praefixum fuit *in* illud, quod verbum praecedens finierat.

Quod si quis mirabitur, hanc & plures annotationes me non adscripsisse meae Conringiani operis editioni huic, ei respondeo, me nunc seruili duntaxat opera defungi voluisse, vt quaesitum a multis hoc praeclarum opus iis redderem, & quidem correctius nitidiusque. Hocce labore meo nunc sint contenti Lectores: quos tamen doceo, Notas doctissimas iam emisisse Illustrem virum, IO. WILH. GOEBELIVM, ICtum Helmstadiensem, editorem omnium (a) Conringii Operum; & breui amicum quendam meum magnum suas ad hoc opus annotationes, quas summa exceptum iri & approbatione & admiratione certissimum habeo, esse editurum. Nec violabuntur Manes Conringiani, si vir hic eruditissimus aliquos Conringii errores (b) indicauerit & correxerit. Nam ipse Conringius in *Supplementis* suis plures correxit errores, quos in *Dissertationibus* commiserat. Adeo generosa ei erat mens, soli in-

(a) *Antiquitates* hae *Academicae* insertae sunt *Tomo quinto p. 398. sqq.* Ex hac editione vnicam annotationem inserui huic meae, illam videlicet, quae adscripta est *Supplemento XXXVI.* de diplomate Caroli M. Osnabrugensi Episcopatui dato. Illud dolendum, quae quidem typographi haud dubie culpa est, praetermissa esse in Goebeliana editione *allegata*, quae vocant, Conringii marginalia, a me exhibita in extrema quaque pagina.

(b) Huc pertinet ille error, quo *p. 65.* duos diuersos scriptores facit *Strabum Fuldensem* & *Walafridum Strabonem.*

intenta veritati, nec deprehenſo aliquo errore ſuo verecundans hanc erumpere in vocem: *Erraui.* Ac inſpicere te velim, Lector, laudabilem illum *Indicis* Conringiani titulum: *Retractationes.*

Caeterum peruelim, vir ille longe doctiſſimus, quem innuo, ſuas annotationes literarias & antiquarias augeat meditatione morali & politica de rebuspublicis Academicis earumque origine & forma, nec reticeat, ſi quid vitioſi deprehenderit in iis, ac ſimul emendandi rationem commonſtret. Deeſſe namque hoc ſuo operi, ipſe agnoſcit Conringius in *Praefatione* ad editionem primam, ac pollicetur, fore aliquando, vt hiſtoricae huic de Academiis tractationi ſubiungat cenſuram Academiarum politicam. Ac aliquam eius conſilii partem exſecutus eſt in libello illo, quo legem illuſtrauit Codicis Theodoſiani *de ſtudiis liberalibus vrbis Romae & Conſtantinopolis.* Duas enim diuiſit eum in partes, quarum altera *ſcholaſticam*, altera *politicam* illius legis *interpretationem* exhibet. Cur, quod reliquum erat, non praeſtiterit, facile colligimus e prima illa, quam modo laudaui, *Praefatione.* Oſtendit namque, qui facere id auſit, eum crabrones eſſe irritaturum, multasque in ſe deriuaturum moleſtias. Ob oculos videlicet obuerſabatur ipſi, ni fallor, exemplum Io. Matthaei Meyfarti, quem tot ictibus compunctum videns piſcatorem ſapuit ſcilicet, manumque ab hac

tabula abſtinuit. Quod enim libere ſuam poſtea expromſit ſententiam de ſcholis Conſtantinopolitana & Romana, ea non erat res magnae audaciae. Quis enim timeat hodie tres illos ſaeculi quarti Imperatores, Valentinianum, Valentem, & Gratianum? Maiori omnino pectoris robore opus eſt ad illum vincendum metum, quem incutiunt exacerbati animi nunc viuentium Academicorum ſiue in cathedris ſedentium ſine in ſubſelliis. Verum ego quidem credo, ſine acerbitate illa, qua vſus fuit Meyfartus eloquentiae ſuae nimium indulgens, exponi poſſe iudicium de Academiis morale pariter ac politicum, atque ita tradi veritatem tam vtilem tamque veri bonique cultricibus mentibus iucundam.

Non poſſum facere, quin ex iis, quae mihi ſubinde venerunt in mentem de hoc argumento, pauca quaedam proferam, idque me facturum ſpero ſine inuidia. Ad ortum ſcilicet Academiarum quod attinet, ſatis conſtat, architectos earum fuiſſe Romanos Pontifices. Iam vero hi, quicquid agunt, ſui regni ſpectant & confirmationem & amplificationem. Cum igitur nihil illorum tenebris magis eſſet metuendum, quam lux ingeniorum, illo ipſo tempore e longo veterno euigilantium, ea putabant ſuam redigenda eſſe in poteſtatem. Eo conſilio ipſi conſtituebant ſocietates literarias, easque

ma-

Digitized by Google

magna muniebant auctoritate, magno splendore, indulgentes praeterea ipsis literatarum mercium monopolium. Ita facile fiebat, vt, qui docti viri honores consectarentur & opes, regno Pontificio doctrinas suas accommodarent cupidissime; qui vero sincerae veritatis studiosi essent, ab alteris coërcerentur. Atque hoc pacto euadebant Academiae partim propugnacula regni Papaei, partim carceres ingeniorum liberam philosophandi viam amantium. Ac diu satis successit consilium hoc, hic dolus, Pontificibus. Verum Lutheri tandem tempore, cum rerum suarum nimium securi esse coepissent reges illi sacri, accidit, vt posterioris generis viri docti caput extollerent supra priores, & publico constituti in theatro maximam cladem inferrent rebus Pontificiis. Postea, recentiori scilicet aetate, maior fuit in Academiis concessa libertas ingeniis: atque sic factum, vt nulla disciplina non purgaretur sordibus suis, vtque regnum veritatis incrementa caperet maxima. Cum tamen instituta vetera multa retenta sint in Academiis, vetera quoque multa earum remanserunt vitia: quorum hic potissimus est fructus isque tristissimus, vt in his sapientiae diuinae humanaeque officinis pauci reddantur sapientiores & virtuti addictiores, multi inde discedant non multo doctiores, quam accesserant, multo autem corruptiores moribus.

Digitized by Google

Sufficiat hoc huius tractationis rudimentum, relictis maiori ingenio meditationibus huius generis reliquis. Satis ego habebo, gratum fecisse huius meae editionis inspectoribus adiiciendo *Bibliothecam historicam* (a) *Academicam*. Etsi enim seruilem prorsus hic laboraui laborem, vtilitas tamen ei nonnihil, credo, conciliabit pretii. Accedit, quod iustum huius generis librorum aceruum cernere iamdudum gestierunt cultores historiae literariae. Nec ingratum iis fuerit videre hic adiecta *Priuilegia Gottingensis Academiae*: id quod feci exemplo Conringii mei, qui Iuliae Academiae, in qua docebat, privilegia libro suo adiuncta voluit. Scias autem, Lector, nouae Academiae priuilegia hic exscripta esse e τοῖς πρωτογράφοις, & quidem, quam fieri potuit, emendatissime.

Poteram & annectere *Historiam* meam *gladii Academici*. Verum cum proxime iam ea recusa sit in *Primitiis* meis *Academicis*, iure credidi, non esse tam cito cramben illam reponendam. Gratius videtur futurum compluribus fuisse, si tres illas Dissertationes, quas quondam emisi, *de origine* (b) *nominis*

(a) Iure ex hac exclusi BILLARDI librum huius tituli: *Histoire des Vniversités titrées & privilegiées dans toute l' Europe*: quem laudat Bailletus in operis sui de libris *Anti P. I. p. 240*. Est enim & auctor hic & titulus hic fictitius, vti caeteri libri eo loco ante & post commemorati.

(b) Exstat in Halensis *Nouae Bibliothecae P. XLV. p. 363. sqq.*

nis Academiae, ſcholis vniuerſalibus hodie tributo, de titulo (c) *Magiſtri*, deque *titulo* (d) *Profeſſorio Excellentiae*, hic denuo exhibuiſſem, & quidem locupletatas haud perfunctorie. Sed non putaui, tam longam Conringiano operi conuenire appendicem. Quare aliud in tempus iſtum laborem differo.

Quae tamen in promtu mihi ſunt de appellatione Academica *Facultatum*, & *Collegiorum*, & der Burſche, (quo nomine *Studioſi* ſolent affici,) itemque de titulo *Anteceſſoris*, ea nunc expromere licebit, ſimulque rogare doctiores, ſpicilegium hoc meum vt inutile reddant exhibendo meſſem vberrimam. De *Facultatis* (e) nomine vt initio dicam, conſtat, Academias diuidi ſolere in quatuor collegia, eorumque vnumquodque vocari *Facultatem. Facultas*, inquit Bulaeus in *Hiſt. Acad. Pariſ. T. I. p.* 251. *eſt corpus & ſodalitium plurium Magiſtrorum* (ſiue Profeſſorum) *certae alicui diſciplinae addictorum.* Iam cum id nominis vehementer offendat aures Latinas, quis non geſtiat cognoſcere, qui factum ſit, vt *facultatis* nomen inderetur collegio, & quidem ſolis in Academiis? Aperiam igitur huius appellationis

(c) Inſerta haec eſt *Actis Philoſophorum T. III. p.* 192. *ſqq.*

(d) In *Poeciles* meae *T. II. lib. I. p.* 83. *ſq.* dicere iam coepi de hoc argumento.

(e) In *Gloſſario Latino* Dufresnii, ne in nouiſſima quidem editione, quae Benedictinorum habet ſupplementa, reperies quicquam eorum, quae profero hic de appellationibus *Anteceſſoris*, *Burſae*, & *Facultatis*.

tionis originem. Accidit videlicet initio in tenebris Scholasticis, vt quaeuis scientia nominaretur *facultas*. Cum enim Graeci (f) aliquando dicant δύναμιν pro *scientia*, (id quod nec inobseruatum dimiserunt Budaeus & Henr. Stephanus:) hinc in librorum Graecorum versiones facile pro *scientia* irrepsit *facultas*. Placuit haec elegantia scilicet Scholasticis, crebroque pro *scientia* dicere ipsis libuit *facultatem*. Erat ita initio ipsis vsitatum, *facultatem* dicere pro *scientia*: eiusque rei exempla suppeditat nobis noster Conringius. In eius quippe *p.* 56. occurrit lex Friderici I. Imp. commemorans *magistros in medicinali facultate legentes*: & *p.* 148. Imp. Fridericus II. vult, in ciuitate Neapolitana esse *Doctores & Magistros in qualibet facultate*. Eodem modo *p.* 373. nominat Innocentius IV. *Magistros quarumcunque facultatum*: & *p.* 387. Imp. Maximilianus iubet candidatos honorum Academicorum *rigorose examinari in ea facultate, quam edidicerint*. Ac in vetusto quodam diplomate laudari *Professorem facultatis grammaticae*, cognoui ex Hahnii *Collect. monum. T. I. p.* 261. Similia exempla praebent literae Pontificum Clementis V. & Vrbani VI. a Motschmanno productae in *Erfordia literata T. I. p.* 14. 19. 20. 26. & 27.

(f) *Δύναμις πολιτική*, *scientia politica*, apud Plutarchum libri *de educ. cap. X. 9.* Etiam Quintilianus habitum scientiae practicum vocat *facultatem Dial. cap. XXXIII. 4*: id quod & Aristoteles facit *Topic. lib. VI. cap. 5.* ita scribens: Πᾶσα ἐπιστήμη καὶ δύναμις τοῦ βελτίστου δοκεῖ εἶναι.

27. Eodem ſenſu Petrus Bleſenſis laudat fratris ſui *ſcripta Theologicae facultatis* in *Epiſtola XCIII. p.* 1012. Tomi XXIV. *Bibliothecae Patrum maximae Lugdunenſis.* Sic etiam Lutherus in *Epiſtolis Marbachianis p.* 3. ſe nominat *Decanum Collegii facultatis theologicae*, ibidemque commemorat *Collegium facultatis artium liberalium.* Quam epiſtolam cum iure credam exaratam eſſe a Melanchthone, quippe qui ſolebat publica ſcripta componere, ſimul hinc colligo, eum pro barbaro nomine *Facultatis Theologicae* tolerabilius dicere maluiſſe *Collegium facultatis* (id eſt, ſcientiae) *theologicae.* Ac edens quoque Melanchthon a. 1546. *Leges Academiae Wittenbergenſis* ibi exhibuit etiam *Statuta Collegii facultatis Theologicae*, itemque *Leges Collegii facultatis liberalium artium, quas Philoſophia continet.* Doceant igitur nos duo haec loca, initio ſcientias dictas fuiſſe *facultates*; poſtea accidiſſe, vt illud collegium Magiſtrorum, quod quamcunque ſcientiam tractaret, acciperet nomen *Facultatis*, proque Collegio Philoſophorum vel Theologorum diceretur *Facultas Philoſophica*, *Facultas Theologica.*

Ad *Collegii* appellationem Academicam quod attinet, nulla vox frequentius auditur e Studioſis, quam *ſe ire in collegium*, *ſe redire e collegio*, e. g. philoſophico vel theologico. Iam cum manifeſtum ſit, Latine dicendum fuiſſe *in ſcholam ire*, *redire e ſchola*, meri-

merito quaerimus, cur ſcholae ſiue acroaſes Profeſſorum nominentur hodie *collegia.* Fuit, cum in mentem mihi veniret credere, appellationis huius originem eſſe repetendam a coenobiis Ieſuitarum, quae ii, *monaſteriorum* ac *coenobiorum* nomen dedignantes, vocare ſolent *collegia.* Iturus itaque aliquis in ſcholam Ieſuiticam vere dicitur *ire in collegium.* Factum ſic eſſe putabam, vt ipſae lectiones ſiue acroaſes appellitarentur *collegia.* Verum poſtea, antiquiorem eſſe huius nominis vſum, docuit me meus Conringius, *p.* 72. e Polydoro Virgilio referens, in Angliae Academiis viuere Studioſos nonniſi in coenobiis, & haec vocitari *collegia.* Ita *in collegium ire* iure dictus eſt, qui in ſcholam coenobii ſe conferebat ad audiendum magiſtrum. Ecce nunc appellationis hodiernae veram cauſam & originem!

Cur vero, nunc inquies, Lector, Studioſi in vniuerſis Germaniae Academiis vocantur die Burſche? *Burſa* ſcilicet olim vocabatur domus, in qua certus inerat Studioſorum numerus certo ſubiectus Profeſſori, quem appellabant *Rectorem Burſae.* Cognoſcere id licet ex *Epiſtolis obſcurorum virorum p.* 17. 39. 72. 114. 149. 162. atque alibi. Factum deinceps, vt ſodales talis *Burſae* vocitarentur die Burſche. Docuit hoc iam Motſchmannus in *Erfordia literata T. I. p.* 646. & Baringius in *Nouis literariis Kohlianis* anni

1737.

1737. *p.* 168. Accuratius vero me respondere docet Lutherus in *Colloquiis* suis *mensalibus f.* 233. *b*, edit. anni 1569. Referens enim, **daß die Bursche von Studenten dem Capellan zu Wittenberg vors Hauß gekommen sey, und seiner gespottet, und geprediget habe, wie er**, manifestum facit, prius moris fuisse, totam Studiosorum societatem vocare singulari numero **die Bursche**, (*Bursam*,) deinde postea accidisse, vt Studiosi plurali numero dicerentur **die Bursche**, & vnusquisque Studiosus **der Bursch**.

Superest, vt de *Antecessoris* titulo scholastico pauca, sed ea explorata, proferam. Ii scilicet, qui studiosam literarum iuuentutem erudiebant, tres olim acceperunt titulos Latinos. Primum, cum aureum esset Latinae eloquentiae saeculum, nominati sunt *Doctores* & *Magistri*. Succedente saeculo, quod argenteum vocari consueuit, *Professores* nominari coeperunt. In aeneo tandem saeculo nomen acceperunt *Antecessorum*. Erudite Io. Henr. Mylius, ICtus Lipsiensis, in eleganti sua *Historia Theophili*, Lipsiae 1730. edita, *cap. IV.* §. 3. *p.* 34: Antecessoris „nomine gaudent, qui doctrina antece„dunt alios, & quorum praeeuntium (g) legi vesti„gia fas est. Neque vero, quod sibi nonnulli per-

(g) *Graeca potius, quam Latina dictione Constantinopoli praeceptores cuiuscunque generis appellabantur* antecessores, *id est*, καθηγηταὶ, viae duces. *Vid.* Isidori Pelus. *lib. I. epist.* 440.

„ſuadent, tantum ita dicuntur, qui legum formu-„las pandunt publice, ſed, qui quacunque diſcipli-„na excellunt eamque alios docent, ita dici, ani-„maduertit bene Turnebus *Aduerſ. lib. VIII. cap.* 19: „quod & nouis argumentis, conductisque in eam „rem auctorum teſtimoniis, tuitus eſt Ludouicus „de la Cerda in Tertulliani *de virginibus velandis* li-„bri *caput II.* Quibus nihil habeo, quod addam, „praeter Nili monachi epiſtolam *Aglaio Antecessori* „inſcriptam: quem quidem non profeſſum Iuris-„prudentiam, ſed philoſophiae dediſſe operam, „apparet ex ipſis literis *lib. I. epiſt.* 193. Adiungere mihi liceat vnum illum locum *l.* 2. §. 11. *Cod. de vet. iure enucl.* vbi non *Antecessores* nominantur Profeſ-ſores ſcientiae iuris ciuilis, ſed *Antecessores iuris.* Cuius rei haud ignarus M. Henningus Placcenius, Graecarum literarum in Gottingenſi Gymnaſio Profeſſor, publice ſe appellare ſolebat (h) *Graecitatis Antecessorem.*

Satis multa praefatus rogo nunc Lectores, vt beneuole excipiant meam hanc Conringiani libri editionem & ſimul adiectam *Bibliothecam hiſtoricam Academicam*, ipſique maiora praeſtent reipublicae literatae officia. Gottingae Cal. Aug. cIɔ Iɔ CCXXXVIII.

(h) Vid. mea *Hiſtoria Gymnaſii Gottingenſis Cap. III* §. 23. p. 232.

CON-

CONRINGII PRAEFATIO

ad primam editionem.

BIBLIOTECA DELLA R. UNIVERSITA' DI TORINO

Cum nuper ex Suecia, quo me Reginarum, quotquot sunt aut fuerunt, fortassis & earum omnium, quae erunt aliquando, optima maxima euocauerat, domum reuersum me exciperet iam tum ante tres menses destinatus Academiae nostrae Iuliae magistratus; statim sub initium facile praeuidi, id quod res postea docuit, eam publicorum negotiorum molem, a multis annis quasi in cumulum congestam, in angustum muneris mei tempus incubituram, quae docendo iuventuti prodesse non permitteret. Nec tamen, vt omnes illi dies sine linea, quod ille aiebat, effluerent perirentque, aequo animo potui ferre: ac propterea coepi circumspicere, quidnam meorum τῶν ἀνεκδότων & minima omnium cura recenseri & intra illud breue atque difficile Academici magistratus mei tempus horis succisiuis per operas typographicas possit absolui. Ita commodum inciderunt in manus meas, quarum dudum memoriam paene amiseram, sex hae Dissertationes, ante decem amplius annos in hac ipsa Iulia recitatae, eaeque omnes vnius paene argumenti, nec ab iis,

Digitized by Google

quibus immergendus iterum eram, curis omnino alieni, vt quae omnes circa Academicarum rerum historiam occupentur. Dum relego tamen & publico, haud dissimulabo, sperato maiorem mihi molestiam creatam: quod alia nouanda, augenda alia, omnia accuratius elimanda, & medias quidem inter occupationes, subinde venerint. Numquod operae pretium fecerim, tuo, Lector beneuole, iudicio commissum esto. Longe diuersa me in quammultis narrare, quam vulgo creditur; curiosius etiam nonnulla scrutatum esse, quae contemni passim solent, neque possum neque volo diffiteri. Si veritatem assecutus sum, nouitatis nomine haud vereor accusari; sin, merebor tamen fortassis saltem bono conatu errorum veniam. Est enim vtique *quadam prodire tenus, si non datur vltra.* Vt sollicitius in haec etiam incumberem, effecit primum nescio quae innata mihi indoles, in eorum, quae offeruntur, causas & originem sine intermissione inquirendi; deinde, & cumprimis quidem, illa delectatio, quam a prima vsque pueritia ex historia cum alia, tum potissimum literariae rei, percepi semper maximam. Et vero haec cum aetate nunquam non accreuit, postquam, ipsummet Aristotelem eiusque optimos discipulos (quorum studia iam tum adolescenti fuerunt id, quod Themistocli olim trophaea Miltiadis,) magnam accuratamque diligentiam in originem & actus omnes literariae rei non minus, atque in historiam aliam, impendisse, animaduerti. Sed & turpe semper duxi, ignorare instituta eius vitae, quam amplexaris: qui non in scholarum omnia inquirere igitur fas mihi fuerit, octodecim & quod excurrit annos Academicum hactenus Professorem agenti? Enimuero ex literariae rei literatorumque historia tantundem voluptatis capere licet, quantum ex quauis alia. Qui in illo sane ordine viuunt, iis non possunt non, autor, haec iucundissima esse, nisi suae illos sortis poeniteat.

teat. Nec tamen in Dissertationibus hisce omnia huius argumenti sum persecutus, sed multa reliqui intacta, alia non nisi leui, quod aiunt, tetigi brachio, partim de industria, partim quod non vacarit huic rei amplius immorari: imo quod & nescierim nonnulla, quaedam vero sint iam peruulgata. Quem vsum meo iudicio instituta siue vetera siue noua habeant, adeoque num bene an secus cesserint scholasticae rei, omisi hactenus indicare, quod propriae ac singularis id sit operae, & alias fortassis serio a me docendum; castigare vero ob meritam noxiam receptos mores, (vt sane mihi haud pauca nostra emendationis videntur indigere,) non immane tantum hodie sit facinus, sed inuidiae etiam atque obtrectationi obnoxium. Nec vero est, cur nunc quidem vltro mihi malum accersam: nec paulo prudentiorem possunt latere, quae in rem sunt, si vel pauca isthaec a me dicta ea, qua par est, trutina expenderit. Huius loco subiunxi hac vice tabulas illas, quibus hanc nostram Iuliam primum instituit prudentia & aequitate nemini Caesarum secundus, Maximilianus: quoniam desiderari illas intellexi a quammultis, & praeclara haud pauca comprehendant, quae alibi frustra quaesieris; interest vero publici, haud ignorari. Meo voto autem, Lector beneuole, abunde nunc satisfeceris, si errantem venia, recte docentem fauore fueris prosecutus.

Digitized by Google

CONRINGII PRAEFATIO

ad ſecundam editionem.

Sex hasce *de Antiquitatibus Academicis* Diſſertationes in publicis Academiae Iuliae conuentibus intra quadriennium ab anno vsque poſt triceſimum ſeptimo abs me habitas eſſe, ipſaemet earum inſcriptiones ſignificant. Tam prolixe tamen omnia dicta non eſſe, vltro fateor. Et vero moleſtum fuiſſet auditoribus, adeo longis ſermonibus praebere aures. Nec conuenit prudentiae oratoris, defatigare eos, quos beneuolos ſemper atque attentos habere ipſe orationis cuiusque ſcopus efflagitat: ac proinde a me etiam ſancte obſeruari idem oportuit, praeſertim quia quauis vice multa quoque alia agere feriae ſolemnes iuſſerunt. Igitur in illam, qua nunc ſunt, magnitudinem excreuerunt Diſſertationes decimo demum poſt anno: quando nimirum in vnum volumen redactas in lucem edere illas inſtitui. Tunc ſcilicet alia mutauere, alia complura addita, non niſi interpolando tamen, atque inſerta prioribus: vt, quae noua ſint, quae vetera, dis-

Digitized by Google

diſcerni nunc amplius nequeat. Caeterum illius editionis exempla omnia breui fuerunt auida emtorum manu diſtracta: ſiue inſperata nouitas argumenti, ſiue quae alia hedera venditionem feſtinauerit. Quapropter ſaepiſſime & recenſio & noua publicatio libri a me petita & deſiderata fuit. Nunc tamen tandem, quarto & viceſimo poſt anno, infinitis & plane diuerſis occupationibus interea temporis tantum non attritus, vt exſpectationi iſti quadamtenus ſaltim reſpondeam, potui adduci. Hac ſane recenſione plurima paſſim in Diſſertationibus ipſis ſunt emendata: & acceſſit eiusdem cum Diſſertationibus argumenti nouorum *Supplementorum* liber integer. *Supplementorum*, inquam, nouus liber acceſſit. Non enim denuo interpolare ipſas Diſſertationes placuit: nec commode idipſum fieri potuit absque Diſſertationum labe, cum plane alia, & quidem prolixa, debuerint accedere, cuiusmodi non patiuntur inſertionem. Id quod *Supplementa* excutienti cuilibet non poteſt non liquidum videri. Quantumuis autem *Supplementa* iſta doceant multa, quae Diſſertationibus haud continentur; omnia tamen omnino Academica vetera ne ſic quidem me perſecutum, ingenue confiteor. Quin imo ne quidem tangere vniuerſa iſthaec conſilium fuit. Singulas ſane ſi ſpectemus ſcholas eiusmodi Academicas priſci aeui, multas earum de induſtria ſilentio praeterii, quod ſingulas illarum recenſere non conſtituiſſem, ſed duntaxat antiquum Academiarum ſtatum: idque in id ſolum, vt rectius intelligi poſſit, quid rerum noſtrarum vetus, quid nouum, atque adeo qua origine & quando ſaltim potiſſima quaeque noſtra inceperint. De ſingulis agere eſt operae a meo quidem propoſito diuerſae: eius nimirum, quam *Middendorpius* excolendam ſuſcepit: etſi argumento illi multum fuerit impar. Complura caeteroquin huius generis in aduerſariis noſtris annotauimus, de philo-

Digitized by Google

Philoſophicis cumprimis & Medicis ſcholis Graecarum aliarumque gentium, hic conſulto neglecta. Ne quidem iactaverim vero, nihil a me omiſſum, quod ad hunc locum meum pertineat, atque adeo nullum poſſe ſpicilegium fieri poſt meam meſſem. Pleraque & potiſſima quaeuis *Antiquitatum Academicarum* ſi exiſtimer cum cura perſecutus, ſatis forte mihi fuerit: quandoquidem primus, niſi fallor, materiam hanc eruderare ſum aggreſſus. Quod deeſt, addant alii: ſitque proinde ex hoc labore praemium aliis quoque mecum commune. Et ſane ipſe optauerim, ab aliis narrari iſthaec omnia iuſta temporum gentiumque ſerie obſeruata: quod, niſi fallor, haud multum iam fuerit difficile: non vtile autem minus, atque prodeſt, ordine rerum quarumvis ciuilium hiſtoriam recitare. Sane haec etiam, quae nos narrauimus, neceſſaria ſunt ſcitu ad perfectionem hiſtoriae literariae: cuius ſolae illae partes, quae circa ſcriptores omnigenae doctrinae verſantur, hactenus elaboratae ſunt: nec tamen etiam illae omnes, etſi prae aliis magnum heic pretium operae fecerit vir incomparabilis induſtriae, Gerardus Ioannes Voſſius. Eſt autem, ſaltim eſſe merito oportet, etiam hoc hiſtoriae genus iis, qui eruditionis ſtudio ducuntur, non minus iucundum aut minus commodum, quam ciuilium rerum commemoratio iuuat eos, qui ciuilibus negotiis delectantur. Mihi certe a teneris vsque Hiſtoria literaria fere plus voluptatis attulit, quam vlla ciuilium. Taceo nunc, conducere etiam hanc ad ciuilem prudentiam: non omnem quidem, illam tamen, quae conſtituere debet, quemadmodum & in quantum eruditio quaeuis in republica ſit comparanda per ſcholas & alia doctrinae adminicula. Etiam enim hoc pertinet ad vere beatam rempublicam: non ſane ciuitas vlla eſt felix, ſi eruditione fuerit deſtituta, artium inſignium ac ſcientiarum rudis. Ad hanc autem prudentiae ciuilis partem

Digitized by Google

tem parandam non minus haec literaria eſt hiſtoria vtilis, atque ad alia ciuilis regiminis omnia pacis belliqne rerum multiplex commemoratio. Quod fortaſſis haud difficile poſſit etiam a me oſtendi, ſi inſtitutum pateretur, aut hoc agere vacaret. *Supplementis* praeterea proxime ſubiunximus *Diploma* Optimi & Sapientiſſimi Imperatoris MAXIMILIANI SECVNDI illud, quo Iuliam hanc noſtram Academiam condidit. Repeti enim etiam heic meretur, quia editione Diſſertationum prima iamtum productum eſt: praecipue autem, quia vergit in perpetuam Academiae noſtrae laudem, ab illo Caeſare, qui nemini hactenus moderatione animi inter diuerſa de ſacris profaniſque Imperii rebus ſentientes fuit ſecundus, auctoritatem atque originem ſuam, imo, ſi fas eſt addi, etiam exemplum, quod imitetur, accepiſſe: quodque prae aliis ſui ordinis ſcholis fuerit iſthoc ipſo diplomate Iulia haec exornata. Adiunximus praeterea & *Epiſtolam* V. C. *Ioannis Ioachimi Maderi*, amici non e multis, quam ad me de vetuſtis Academiarum rebus exarauit. Vt enim auctor rerum multarum veterum peritia eſt eximius, ita & haec eius epiſtola viſa mihi eſt digna, quae ab omnibus heic quoque & legatur & aeſtimetur. Poſtremo duxi, haud futurum abs re, ſi ex more huius aeui perquam vtili memorabilium quarumuis vtriusque libri rerum locupletibus indicibus volumen hoc perficiatur. Et ſane meo quidem voto abunde ab amicis hic eſt ſatisfactum: nec dubito proinde hinc Lectoribus, ſaltim iis, qui compendia laborum, nec iniuria, ſectantur, haud leue commodum polliceri. Dum recenſeo autem omnia, fateor, occurriſſe, quae ſcribentis induſtriam effugerunt, atque adeo potuiſſent haud inutiliter addi: ſed colophonem imponere valetudo quoque minus ſolito nunc fauens imperat. Tantum igitur vnum illud moneo: quae *pag. 222. Supplemento VII.* ex Suida ad-

duxi, totidem pene verbis in ipſis *Vitae Iſidori*, Philoſophi Athenienſis, a Damaſcio Damaſceno olim ſcriptae, Photianis Excerptis reperiri: vt hinc quoque pateat inſcitia ſuperbi illius & iniqui ineptique ſcioli, qui Suidea omnia credit deberi ſolis iis, quorum nomina operis primae paginae leguntur inſcripta. Alia vt moneam, nec Tu, Lector Beneuole, fortaſſis expoſcas. Igitur nunc quidem nihil Te rogo alind, quam vt fauere mihi ne deſinas, & ignoſcas alicubi ceſpitanti, memor communis mortalium imbecillitatis. Helmeſtadii IIX. Kal. Auguſti Anno clɔ Iɔ c LXXIV.

REVE-

Digitized by Google

REVERENDISSIMO CELSISSIMOQVE

PRINCIPI

FERDINANDO

EPISCOPO PADERBORNENSI

COADIVTORI MONASTERIENSI

S. R. I. PRINCIPI

COMITI PIERMONTANO

ET

LIBERO BARONI DE FVRSTENBERG

FELICISSIMA OMNIA

DEVOTO ANIMO

PRECATVR

HERMANNVS CONRINGIVS.

Digitized by Google

* * *
* *
*

Consecro Celsissimo Nomini Tuo, PRINCEPS, librum nec magnum mole nec tractatione eleganter politum, atque adeo hactenus, fateor, ara isthac sacra indignum. qui tamen argumento saltim suo hoc ipsum promeretur. Enimuero agit ille de scholis, non puerilibus, sed iis, in quibus sublimior quaeuis literatura doceri consueuit: quae illarum origo, quis status, quae fortuna, qualia instituta, qui mores, qui ritus, & quidem vt illa omnia & vbiuis gentium & omni tempore sese habuerint. Haec narrantibus aures beneuolas praebere, non vtique alienum a magnitudine sua existimare forte etiam Regum ac Principum optimi possunt: quandoquidem iidem scholas eiusmodi magnificis impensis & instituere & fouere, ad gloriam, imo officium suum pertinere, iure merito passim terrarum arbitrantur. Quemadmodum videlicet ex ciuilium rerum historia reipublicae ipsiusmet regendae prudentia accipitur, ita & literariae eiusmodi narrationes idoneae sunt docere rectam scholas illustriores quasque instituendi rationem: quae peritia Regibus Principibusque melioribus non minus, ac reliqua ciuitatis gubernandae ars, est conueniens. Etsi vero ex commentariis huius generis tantum proficere non sit cuiuslibet, aut etiam fieri id omnino nequeat; iustum tamen est, vt saltim ex illis non minus voluptatem capiant scholarum nutritii Principes, quam ex belli pacisque negotiorum relationibus, ac proinde haec etiam curatio non sit illorum fastigio indigna. Eius magni ordinis neminem illud ipsum, CELSISSIME PRINCEPS, Te rectius intelligere, equidem haud dubito. Praeterquam enim quod liberaliter habeas a magno patruo inque sacro Principatu antecessore, THEODORO, constitutam Academiam; quod item studio

rerum

rerum antiquarum omnium mire capiaris, imo omnigenam colas literaturam, eiusque rerum peritia multum delecteris: quod rarum est Principalis Tui generis decus; ipsemet vsque adeo vales rerum quarumuis veterum notitia, ne quid nunc dicam de poëtica facundia, quo in campo plane sine aemulo regnas, vt Tuae Principum classis similem Germania nunquam viderit, forte nec vnquam sit visura. Id quod, ne cui videar plus iusto Tui venerationi ex affectu tribuisse, efficiunt re ipsa, quae in lucem publicam iam tum edidisti, cum Poëmatum *libri, tum* Paderbornensia *poëtico pariter & historico calamo illustrata* Monumenta, *sine exemplo & doctrina varia & elegante cultu longe praeclarissima. Nullus dubito autem, multo maxime animum illum Tuum, praestante & eruditione & virtute & bene de publico ac posteritate merendi studio incomparabilem, patefactum omnibus etiam futuris seculis iri, simul in vulgus prodierit illud, quod nunc adeo sub manibus tibi est, volumen grande de sacrae Tuae ditionis Principatusque rerum ab omni retro aeuo ad hanc vsque tempestatem repetita memoria. Spero autem, vel hoc opere, vel alio quodam singulari, antiqua quaelibet scitu digna etiam reliquae Tuae Angariae ac Westphaliae narratum iri, pro ea, qua vales, omnium istorum cognitione pariter & studio. Et vero ex terris istis fortissimi quondam Germaniae populi prodierunt, etiam illi, quorum origo passim ignoratur. Me sane iudice, ipsosmet Marcomannos, Harudes, & Sedusios vetustissimas sedes non alibi habuisse, indicant vocabula oppidorum, quae etiamnum supersunt. Quemadmodum videlicet a Marca hodie Comitatui Marcano, ita olim Marcomannis fuisse nomen; ab eo, quod nunc Duisburgum audit, Sedusios quondam appellatos; & Harudum oppidum illud, quod nunc popularibus dicitur* Rüden an der Har, *fuisse olim, mihi sane per est verosimile. Illos autem tres populos in vnum denique Marcomannorum nomen coaluisse, & Maraboduo duce* Boiohemum, *pulsis trans Danubium aut in seruitutem redactis*

Boiis, Gallica gente, notum ex Romana Historia: nisi forte Sedusii & Harudes Quadorum sibi cognomentum adsciuerint, propria in Moraúis condita republica. Quantum coniicio autem, ipsi hi populi, pulsi post a Czechis Venedis, aut sponte relicta Germania, Noricoque occupato, Boioarii nunc cognominantur. Francos praeterea illos, qui Rheno traiecto in Galliam commigrauerunt, ex iisdem terris fuisse oriundos, ego quidem itidem censeo. Illud sane nomen praeter alios sibi assumsisse & Bructeros & Chamauos & Ampsiuarios & Ambriuarios & Angriuarios, haud difficile est probatu. Superant vero etiamnum in vicinia Tuae dioeceseos, PRINCEPS, vestigia illarum appellationum: Chamauorum in oppido, quod nunc vulgo Kamen, Bructerorum autem in Broec oppidulo: etsi, quo tempore Francum cognomentum hi acceperunt, patriis pridem antiquis sedibus pulsi, ad ripam Rheni Germanicam circa Vangiones consederint. Sed & Ampsiuarios dictos a flumine, quod accoluerunt, nunc Amser *vel* Emser *vocato, & Ambriuarios ab Ambro amne, vt antehac & Sicambros, Angriuarios autem ab* Anger *fluuio, qui in Ducatu Bergensi Rheno mergitur, post a sese cognominata loca* Anacrmünde, Angerhusen, zum Angern, *non futilibus potest probari argumentis. Nec vero est, quod dubitare quem faciat Francorum nomen iis in locis haud superstes. Id enim contigit, quia omnes isti Franci in Galliam transierunt, nulla in Germania sobole relicta: secus quam fecerunt illi, quorum posteritas etiamnum Orientalem Franciam incolit: cum tamen iam Sidonius Apollinaris dixerit:*

Vluosa Francum Nicer abluit vnda,

imo iam Ausonii aetate fuerit

Francia mixta Sueuis,

perin-

perinde vt ibi hodie: quia etiam omnes populorum illorum terras Westphali Saxones in suam ditionem ac nomen deinde transtulerunt. Etiam haec, inquam, & similia Te traditurum, PRINCEPS CELSISSIME, *equidem spero: quandoquidem cumprimis hoc vergit ad Westphaliae gloriam, certe non minus, atque illud omne, quod* Monumenta *Tua* Paderbornensia *iam tum docuerunt. Et vero vt ego heic quoque spem istam meam non dissimulem, quammaxime facit admiratio Tuae harum quoque rerum excellentis peritiae: idque quandoquidem praeter alia Tuum hoc omnis vetustatis studium mihi certum paulo ante praebuit argumentum, haud fore ingratam Eminenti Tuae dignitati (liceat mihi per mores nuperrime demum coeptos de Te vsurpare appellationem olim communem Episcopis quibusuis,) factam abs me libri huius consecrationem. Ne quid vero dissimulem, id vti auderem, incitauit me porro cum exemplum multorum praestantium scriptorum, qui, cum ingenii sui monumenta Celsissimo nomini Tuo inscripsissent, perquam benigne fuerunt excepti; tum praecipue inusitata illa gratia, qua me iamdudum es prosecutus. Decem videlicet iam, & quod excurrit, annos est, cum nihil tale exspectantem non epistola duntaxat longe humanissima, sed etiam donato Illustrium* Poëmatum *libro, honorare me non dubitasti. Ex eo autem & literis frequentibus manu propria quasi ad familiarem exaratis, & muneribus compluribus, probatam semel beneuolentiam plusquam Principalem confirmasti: ac proinde etiam mihi fecisti audaciam, vicissim, non attento propemodum fastigio Tuo, literarium commercium tecum instituendi. Adhoc in opere illo tuo incomparabili* Paderbornensium Monumentorum *illo me inuidendo praeconio publice affecisti, vt nemini non queat apparere, dum supra meritum laus exsurgit, quam sit exuberans Tua erga me beneuolentia. Quemnam vero non etiam iusto audaciorem reddat tantus Celsissimi, imo & literatissimi Principis affectus? Me*

ad

Digitized by Google

ad libri huius consecrationem etiam hoc Tuo fauore impulsum esse, equidem haud diffitebor. Coëgit vero huc etiam officii mei ratio: quia scilicet postulat gratitudo, vt meum aliquod exstet, etiam ad posteritatem, venerationis, qua eminentes virtutes Tuas colo, monumentum. Haud me fugit quidem, tenue hoc omne esse, & longe maiora Tibi offerenda; at vero nunc quidem aliquid grande ad manum non est, quod Nomini Tuo dedicem: & fortassis argumentum hoc literarium affectui eruditi Principis sic satis est conueniens. Quodsi tamen & Tu, CELSISSIME DOMINE, perrexeris fauere, & senectuti meae valetudinem ac vires Deus concesserit, maiore Te religione abs me affectum aliquando iri, sancte polliceor. Helmestadii in Academia Iulia IX. Kalendar. Augusti cIↄ Iↄ c LXXIV.

HERM.

Digitized by Google

HERM. CONRINGII
DE
ANTIQVITATIBVS ACADEMICIS
DISSERTATIO PRIMA,

habita XVII. Octobr. anni CIↃIↃCXXXVII. SVP PL. I.

in qua de statu scholarum vbique terrarum ac gentium inde ab antiquissima memoria usque ad Academiarum in Europa ortum agitur.

I.

TErtius dies est, cum Natalem Academiae nostrae secundum post sexagesimum celebrauimus. Votum quisque tum fecit in aede sacra pro eius incolumitate, simulque Deo immortali gratias, quas mente potuit concipere maximas, egit, pro innumeris in eam diuinitus collatis beneficiis. Namque soli profecto Deo debemus, quod post tot clades, interque tot ruinas populorum atque vrbium Germaniae nostrae, in hunc modum renata quasi sit Iulia. Ab vno etiam illo speranda est in futurum salus, si quam salutem licet sperare. Caeterum nihil intermisimus tum quidem, quod ad officium nostrum pertinere videri potuit. Nunc vnum, quod supererat, agemus. Nempe eundem nunc natalem oratione etiam aliqua cele-

Digitized by Google

brabimus: perinde vt votis ante hoc biduum ille quasi est consecratus. Nihil autem dubito, eodem animo eademque attentione, qua nuper estis vsi, nunc etiam me perorantem vos prosecuturos: scilicet non tam cogitantes, quis dicam, aut quid dicam, bene nempe an secus; sed in cuius rei memoriam et laudem nunc sim locuturus. Est autem illa haec ipsa Iulia nostra, cuius omnes membra sumus, quaeque omnes nos vno sinu complectitur. In eius vnius gloriam sane vergere volo, quicquid sum allaturus.

II.

2 Nec tamen quicquam nunc dicam, siue in conditoris D. Iulii heredumque eius, Serenissimorum Brunsuic. Luneburg. Ducum, encomium, siue in nostrae scholae commendationem. Sunt enim haec iam toties dicta atque audita, vt omnium aures his personent. Fortassis etiam isthuc agenti mihi nonnemo regereret illud Herculis laudatori olim obiectum: *Quis illos vituperat?* Sed nec in argumento multum ab hac solennitate alieno mihi versari vel licet vel libet. Dicam vero pace vestra, Auditores, de origine Academiarum, materia neque trita multum, neque in vulgus cognita, neque iniucunda, neque non apta huic festiuitati. Quis enim nolit scire, celebraturus natales alicuius Academiae, quando quaue occasione coeptae sint institui id genus scholae? Eas vero si contempleris, dubitaueris, mirarine magis debeas, an commendare. Scilicet sunt reapse scholae istae nostrae, quas Vniuersitates aut Academias nunc appellare consuetudo est, respublicae quaedam & ciuitates, etsi non omni ex parte suae spontis, magna tamen. Non tantum enim doctoribus constant ac discipulis, sed & sua iis in suos est iurisdictio: adeo vt nonnullis, quas inter est & haec Iulia nostra, ne merum quidem & mixtum imperium, quod appellant, desit. Cumque alibi alia possint doceri ac disci, in scholis hisce regiis nihil maioris quidem momenti negligitur.

Solae

Digitized by Google

Solae etiam ferme hae potestatem docendi possunt aliis facere, per gradus doctrinarum auditoribus deductis. Quae omnia cum sint longe praeclarissima instituta, fortassis & operae nullum non pretium facturus sum, si, qua origine isthaec coeperint, explicauero.

II. Nec id vero commode praestari potest, nisi enarremus instituta scholarum illustrium omnium, saltem pleraque, quotquot haec usque in tempora floruerunt. Quod hic quidem vt eo rectius fiat, mei quoque fuerit officii, re illa altius aliquanto repetita, in nostra denique aetate desinere.

III.

Agide, ergo, loquamur initio breuiter de AEgyptiorum, Chaldaeorum, & Persarum scholis: vt pote apud quas SVPPL. II. gentes regnum diu omnis eruditionis fuit, & quidem mul- 3 tis ante saeculis, quam ad Graecos doctrinae cura peruenit. AEgyptiis vero primum tribuemus locum, siue quod reapse primis illis eruditionis propagatio fuerit animo, siue SVPPL. quod sibi primis hanc gloriam vindicent. III.

IV.

Aegyptios itaque quod attinet, sapientiae omnis SVPPL. subtilioris que doctrinae curam solis sacerdotibus eorum IV. fuisse cordi, compertissimum est. Neque vero aliter res sese facile habere potuit, quod philosophiae, cumprimis eius, quae in contemplatione posita est, studia (a) otium postulent liberale, quale tamen paucis concedi solet. Sacerdotes vero AEgyptii eo affluebant, & soli quidem, ex more illius regionis unoquoque ad paternum genus vitae adstricto. Et vero fuerunt sacerdotali ordini agri publici aliique largi reditus, ipsique vna cum suis omnium onerum immunes inque summo vixerunt honore. Ne nunc dicam, quod in liberos propagaretur eadem vitae condi-

(a) Aristoteles *lib. II. Metaph.* cap. 1.

Digitized by Google

tio. Eo autem effectum est, vt nemo cogeretur liberis suis operose diuitias quaerere, ceu quibus abunde ex publico prospectum esset. Narrat isthaec omnia Diodorus Siculus *libro primo Bibliothecae* suae. *Agros enim omnes totius AEgypti tres in partes fuisse distinctos*: quarum vna sacerdotibus, vna regi, tertia militibus cesserit. Ipsemet (b) ita loquitur: *Totius regionis (quae tripartita est,) primam sacerdotum ordo sibi portionem vendicat, in magna apud indigenas auctoritate & reuerentia constitutus, tum ob pietatem in deos, tum quod summam ex eruditione prudentiam ad rempublicam afferunt. Ex vectigalibus autem suis cuncta per AEgyptum sacrificia procurant, ministrosque alunt, & suis inde vsibus necessaria depromunt. Neque enim deorum honores mutari,*
4 *sed ab iisdem eodem ritu peragi: neque in commune omnibus consulentes necessariorum copia destitui, fas esse iudicabant. Hi namque vt senatus principes regi perpetuo sunt praesto, qua opera, qua consilio & doctrina ipsum adiuuantes.* Addit paulo post: *Hi a cunctis oneribus sunt immunes, & primas a rege honoris & potestatis obtinent.* Quae omnia ab antiquo ita fuisse instituta, ex sacra Mosis historia nos discimus. Iosephi enim prudentia omnes AEgyptiorum agros Regi cessisse, exceptis iis solis, qui ad sacerdotes pertinebant, legimus. Quo tempore Magos quoque, siue τοὺς γοητοὺς, summa fuisse in existimatione, constat: quos nullum dubium est sacerdotalis fuisse ordinis. Memphiticos enim sacerdotes magicis artibus Moysi restitisse, auctor est Artapanus illo memorabili fragmento libri *de Iudaeis*, quod habet Eusebius Caesariensis nono *de Praeparatione Euangelica* volumine. Dicam alias (c) de eruditione AEgyptiaca, & quanta illa fuerit, & quibus auctoribus propagata. Illud constat, penes hos sacerdotes AEgyptios fuisse tum scholas omnis melioris doctrinae, & quidem per vniuersam AEgyptum:

(b) *Lib. I. cap. 73.*

(c) Vide meus liber prior *de Hermetica Medicina.*

ptum: etsi praecipui horum fuerint Thebani, Memphitici, & Heliopolitani. Et quidem apud Heliopolitanos commorati sunt studiorum ergo etiam ex ipsa Graecia Eudoxus ac Plato annos integros tredecim, vt Strabo (*d*) loquitur: narrans, monstrata sibi Heliopoli Eudoxi ac Platonis domicilia, quae olim isti incoluerant: quanquam suo tempore sacerdotales illae scholae iam interiissent. *Heliopoli*, inquit, *domos amplas vidimus, in quibus sacerdotes habitabant. Imo dicunt, hanc olim sacerdotum habitationem fuisse, hominum Philosophiae & Astronomiae deditorum. Nunc is ordo ac studium defecit, nec quisquam nobis tali exercitio praeesse ostendebatur, sed homines tantum, qui sacrificia curarent, atque ritus eos peregrinis commonstrarent.*

V.

Sed quo pateat clarius, quidnam professi sint aut docuerint illi sacerdotes AEgyptii, adeoque in quibus versatae sint illorum scholae, fortassis operae fuerit pretium, ceremonias non nullas illorum hic afferre: praesertim cum easdem in signum mirae alicuius & insolitae philosophiae narrat etiam ipsemet Clemens (*e*) Alexandrinus. In processionibus itaque sacris, vbi omnem suam doctrinam ostentarunt, hunc illi tenuerunt ritum. Primus processit ὁ ᾠδὸς seu cantor, gestans aliquod musicae seu poëticae artis symbolum. Cuius fuit, duos libros Mercurii didicisse, alterum deorum hymnos continentem, alterum vitae regiae ἐπιλογισμόν. Cantorem secutus est Horoscopus, gestans manibus horologium & palmam, duo sideralis scientiae symbola: quique calluit quatuor libros Mercurii de siderum errantium ac fixorum motibus. Post hunc processit ὁ ἱερογραμματεύς, capite alatus, & manu librum ac canonem iunco atque atramento instructum gerens. Cuius fuit, profiteri hieroglyphicam scribendi rationem, mundi item ac vniuersae terrae, &

 seorsim

(*d*) *Lib. XVII. Geogr.*

(*e*) *Lib. VI. Strom.* Adde Porphyrium *lib. IV.* περὶ ἀποχῆς *p. 371.* edit Lugd.

ſeorſim AEgypti Nilique, deſcriptionem, ordinem item ſiderum errantium, nec non alia ad ſacrum inſtrumentum pertinentia. Hunc ſecutus eſt ϛολιϛὴς, callens omnes leges ciuiles ac ſacrificiorum ceremonias. Quorum agmen clauſitis, quem Prophetam nuncuparunt, omnium primas, voluminum τῶν ἱερατικῶν decem peritiam venditans, vectigalium (vt ego interpretor,) ſacrorum diſtributor. Fuerunt porro his ſacerdotibus, miniſtrorumquaſi loco, οἱ παϛοφόροι, artem medicam, ſex voluminibus ſacris Mercurii contentam, profitentes.

VI.

Vnde manifeſtum eſt, omnis generis doctrinae profeſſores iſthoc in ſacro ordine fuiſſe. Caeterum ſua iſthaec non vulgo quoſuis docuerunt, vti nos, ſed inprimis liberos ſuos, & ſi quos alios inuenere haud indignos poſſeſ-
6 ſione tam praeclara: raros ergo & in arcano. Ita enim & Moyſen legimus omni AEgyptiorum doctrina fuiſſe imbutum; Graecos quoque illos, Orphenm, Muſaeum, Melampodem, Daedalum, Homerum, Lycurgum, Pythagoram, Solonem, Platonem, Eudoxum, Democritum, Oenopidem Chium, alios, longis in AEgyptum exiliis ſuſceptis varia doctrina inſtructos rediiſſe.

VII.

Conſtat autem ex ante dictis, ſcholas illas AEgyptiacas nonnihil cum noſtris habuiſſe quidem commune, in multis tamen fuiſſe noſtris diſſimillimas. Primo enim non patuerunt ſine diſcrimine omnibus, vt noſtrae, ſed paucis tantum, & quidem vix aliis, quam ſacerdotalis familiae hominibus. Deinde ipſorummet doctorum longe lautiſſima fuit conditio, prae vt eſt noſtra: vtpote quorum & liberis & vxoribus de omnibus vitae ſubſidiis abunde fuerit proſpectum. Porro obſeruare nihil eſt de honoribus & gradibus diſcentium, nihil de regiminis aliqua forma reipublicae aemula, apud illos obtinuiſſe: quod apud nos valet maxime.

Digitized by Google

VIII.

Quae vero AEgyptiacarum ſcholarum inſtituta, eadem fuerunt pene & CHALDAICARVM & PERSICARVM & INDICARVM. SVPPL. V Refert (*f*) enim Strabo, philoſophis indigenis, iis, qui Chaldaei appellantur, in Babylonia conſtitutam eſſe habitationem; quosdam eorum eſſe Borſippenos, quosdam Orchenos, aliosque complures: qui tanquam per ſectas iisdem de rebus alias atque alias opiniones ſecuti ſint. Alii ſcilicet Borſippen vrbem, alii Orchoen ſeu Vr oppidum incoluerunt, alii alibi habitauere. Diodorus Siculus (*g*) ſcribit, Chaldaeos, Babyloniorum vetuſtiſſimos, eum in republica ordinem tenere, quem AEgyptii ſacerdotes ſibi vendicant: Deorum enim cultui addictos per omne vitae tempus philoſophari, & praecipuam ex Aſtrologia gloriam nanciſci: doctrinam 7 autem non eo modo, quo Graeci, percipere: apud Chaldaeos enim per generis ſeu familiae traditionem philoſophiam hanc obtingere, filiumque a patre illam accipere, ab aliis interim publicis muneribus liberum, accipere autem ab ipſa vsque pueritia.

IX.

De Perſicis & Indicis ſcholis (*h*) tantum non eadem narrantur. Sed nolo nunc omnia iſthaec recenſere, ne cui taedium creem iſthac narratione. Quantum vero omnes illae ſcholae ab inſtitutis noſtris abfuerint, facile vnicuiuis per ſe manifeſtum eſt: vt nec illud nunc operoſe oſtendere ſit neceſſarium.

X.

Veniamus potius ad GRAECAS gentes, quae prae aliis literarum gloria videntur floruiſſe, & a quibus vt magnam partem

(*f*) *Lib. XVI. Geogr.*

(*g*) *Lib II. Biblioth. cap. 29.*

(*h*) Vide de vtrisque praeter alios Porphyrium *lib. IV. περὶ ἀποχῆς p. 356. & 404.*

Digitized by Google

partem eruditionis noſtrae, ita etiam nomen hoc Academiae accepimus. Fuit ſane haec gens olim prae aliis elegans ac culta, attamen (quod primo venit notandum,) perquam ſero literis dare operam coepit. Vix enim quisquam paulo ſapientior multum ante Perſici regni exordia ea quidem in gente vixit. Deinde etſi poſt complures paſſim docuerint omne doctrinae genus, priuatorum tamen potius illa cura fuit, quam reipublicae. Enim vero narrat (*i*) Thucydides, Mycaleſſi ludum fuiſſe publicum: verum ille puerilis fuit, vbi ſcilicet more Graecae gentis pueri legere ac ſcribere docebantur. Narrat enim, a Thracibus illum in ludum facta irruptione, pueros recenter eum ingreſſos ad vnum omnes fuiſſe interemtos. Caeterum de huiusmodi ſcholis, quales arbitror omnibus tum Graeciae vrbibus fuiſſe, ſermonem non facio. Alias vero ſeuerioris atque accuratioris doctrinae ſcholas nullas publica auctoritate aut ſumtu publico tum quidem temporis fuiſſe inſtitutas, vel leuiter res Graecae gentis vetuſtiores ſcrutantibus non poteſt non ſta-
8 tim fieri manifeſtum. Qui enim primi in Graecis ſapientiae
SVPPL. laude claruerunt, Thales Mileſius, Anaxagoras, Anaxime-
IV. nes, Xenophanes, Parmenides, Meliſſus, Pherecydes, Democritus, ſuam doctrinam nullis magiſtris Graecis, ſed potius AEgyptiis & Chaldaeis, debuerunt: ipſi vero ſcholas habuiſſe non memorantur. In Magna Graecia Crotone & Metaponti *habuit* quidem Pythagoras (vt Liuii vtar verbis,) *coetus iuuentum aemulantium ſtudia doctrinae;* ſed tantum abeſt, publica auctoritate habuiſſe aut impenſis illarum rerumpublicarum, vt tandem, iubente ita vrbium magiſtratu, vel certe non reluctante, ſchola ipſius vna cum frequentantibus eam diſcipulis combuſta ſit. Similiter ab AEſculapii familia in artis medicae operibus multi a pueris olim inſtituebantur, in duabus cumprimis illis celeberrimis ſcholis, Coa nempe & Cnidia: non tamen vllo publico decreto id actum

(*i*) *Lib. VI.*

Digitized by Google

aĉtum, nec vlla in id domus publica fuit inſtituta. Iam
porro qui Oratorias & Politicas artes tum profeſſi ſunt, So-
phiſtae dicti, Gorgias, Thraſymachus, Hippias, aliique, mer-
cede docuerunt, at non publica, ſed diſcentium.

XI.

Tantum ſcilicet abeſt, illis temporibus ſumtu publi-
co ciuitatum nutritos fuiſſe artium ſcientiarumque docto-
res, vt ne locus quidem aliquis publicus magiſtris iſtis fu-
erit conceſſus. Teſtimonio certe vel vnus Socrates poſſit
eſſe: cuius tamen adhuc viui eruditionem ac variam ſapien-
tiam ſaltim potiſſimi Atticorum ciuium maxime ſunt admira-
ti, quique eam ob cauſam hominem ſummo in pretio habue-
runt. Vixit ille vitam priuatam inops, nullo ſtipendio publi-
co: & docuit non certo quodam inque docendi vſum con-
ſecrato auditorio, ſed modo in via publica, modo in taber-
na quadam, modo ſub platano aut alia aliqua patula arbo-
re. Eadem vero conditio fuit etiam illorum, qui aut artes
Mathematicas, Geometriam ſcilicet, Arithmeticam &
Aſtronomiam, docebant, aut Poëtica vel Muſica profite- 9
bantur. Praeter has autem liberalium artium & philoſophiae
medicinaeque profeſſiones non habuit tum temporis illa cul-
tiſſima terrarum Graecia magiſtros eruditionis. Neque enim
erant, qui cultum diuinum docerent in publico, aut Atti-
ci iuris prudentiam profiterentur.

XII.

Primum igitur (quod quidem conſtet,) Platoni, ciui
ſuo, forte quo crimen in Philoſophiam Socratis damnatione
commiſſum eluerent, locum nemoroſum ſuburbanum,
cui ab ſtructore Hecademo ſiue Academo nomen erat Aca-
demiae, in publicam ſcholam conceſſerunt elegantiſſimi
Graecorum, Athenienses. Hoc initium eſt ſcho-
larum in Graecis publicarum. Iidem Platone iam in fata
conceſſo locum ad docendum idoneum in ſuburbano gym-

SVPPL. VII. gymnaſio, quod cognomento Λύκειον audiebat, (quaſi *Lupinum* dicas,) aperuerunt Ariſtoteli Stagiritae. Antiſtheni quoque, Cynicae ſectae auctori, in alio quodam ſuburbano gymnaſio, cui Κυνοσάργης nomen, docendi locum tribuerunt. Zenoni porro Cittiaco iidem Ποικίλην illam ϛοὰν, ſiue Porticum picturis inſignibus variegatam, in ludum publicum conceſſerunt. Poteſtatem quoque fecerunt iis magiſtris, quiduis ſentiendi ac docendi in ſuis ſcholis, leges item nonnullas ſcholaſticas condendi, ſucceſſoresque ſibi deligendi: quantum quidem eſt colligere ex hiſtoriis eius aetatis Philoſophorum Diogeni Laërtio memoratis. Et vero de licentia illa ſentiendi docendique non poteſt dubitare, ſaltim qui obſeruauerit, quantum a receptis in vulgus ſententiis Philoſophorum eius aetatis placita diſceſſerint. Nec enim quenquam illorum in ius ideo vocatum legere eſt poſt Socratem. Ariſtoteli enim dies quidem dictus eſt (*k*) ab hierophanta, verum non quod intra ſepta Lycei quicquam peccaſſet, ſed quaſi hymnum Hermiae ceciniſſet, eiusque ſtatuae Delphis curaſſet inſcribi.

XIV.

Ariſtotelem porro ſcholae ſuae leges tuliſſe, idque Xenocratis, qui Academiam tenebat, imitatione, ſingulis item diebus decem nouum aliquem principem ſcholae dediſſe, diſerte ex Ariſtippo quodam auctor eſt (*l*) Diogenes. De aliis perinde claro teſtimonio probare quidem id non licet: veſtigium tamen eius reperire eſt in eo, quod licuerit vtique omnibus, & admittere in ſcholas, & ab iis excludere, quos collibitum magiſtris fuit. Neque vero promiſcue omnibus fores tum patuerunt. Notum eſt illud Platonis iis inſcriptum: οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσίτω: & ab eius ſucceſſore Xenocrate quempiam reiectum a ſchola, quod neque muſica

(*k*) Diogenes Laërtius in *Ariſtotele*.

(*l*) Idem loco citato.

ſica neque geometrica neque arithmetica didiciſſet, proditum eſt a (*m*) Diogene. De Xenocrate illo ſcribit quidem (*n*) Seruius, primum Philoſophiae ſcholam aperuiſſe, antea autem in porticibus duntaxat Philoſophos ſua tractaſſe. Verum & Xenocrates videtur in Academia docuiſſe perinde atque Plato, quantum ex Diogene colligere eſt. Et diu poſt Xenocratem Athenis multi in porticibus docuerunt, ceu de Stoicis notiſſimum eſt. Aperuiſſe quidem Xenocratem ſcholam, adeoque haud clauſis, ſed apertis foribus docuiſſe, demonſtrat etiam hiſtoria (*o*) Polemonis, qui ebrius ſcholam eius irrupit. Aſt vero ſemper id ab illo eſſe obſeruatum, non eſt veroſimile. Imo falſum eſt, ſi verum narrauit Diogenes. Quod tamen propius eſt vero, cum Ariſtoteli quoque eo ipſo tempore mos fuerit, ad pomeridianas ſcholas quemuis ſine diſcrimine admittere. Quicquid vero ſit de Xenocrate, Ariſtotelis eiusque ſectatorum mos, non niſi ſelectis auditoribus proponendi τὰ ἀκροαματικά, neminem fugit.

XV.

Ipſe populus Athenienſis quin ἀκροατήρια illa Philoſophorum munierit legibus aduerſus petulantiam vulgi, nullus equidem dubito: etſi, quo id probetur, teſtimonium forte nunc deſit. Nec tamen omnino deeſt, quum teſtetur (*p*) AElianus, famam percrebuiſſe, *quod in Academia ne quidem ridendi poteſtas cuiquam ſit facta*, ὕβρει γὰρ, addit ipſe, καὶ ῥαθυμίᾳ ἐπιςρῶντο τὸ χώριον ἄβατον φυλαχθῆναι: *nam ab iniuria & animi levitate inacceſſum hunc locum ſervare conabantur.* Sane, quibus pueriles ſcholae fuere tutae a contumelia pudicitiae inſidiantium, aliquot Solonis leges hodieque ſuperſunt in Oratione Aeſchinis *contra Timarchum*. Quae licet

 ab

(*m*) In *Xenocrate.*
(*n*) Ad *AEneid. VII. 204.*
(*o*) Diogenes Laërtius in *Polemone.*
(*p*) *Var. hiſt. lib. III. cap. 35.*

ab aliis (q) perperam accipiantur de Philoſophicis ſcholis, veriſimile tamen faciunt, Atticam diligentiam ne hic quidem eſſe deſideratam. Tulit quidem & Plato opere ſuo *de Legibus* (r) vnam, quae huc pertineat: ſed illam in vſum eſſe translatam ab Athenienſibus, non temere crediderim. Legibus autem cumprimis fuiſſe opus, nemo inficias iuerit: modo cogites & vulgi erga literas animum, & numerum auditorum. Bis mille enim Theophraſtum audiuiſſe docentem, ex Diogene intelligimus. In hunc uſum ſane conſcripſit fortaſſis iam tum Ariſtoxenus Tarentinus, magni ille nominis Philoſophus & Muſicus, grande opus νόμων παιδευτικῶν, cuius librum decimum idem Diogenes laudat teſtem, quo loco Pythagorae inſtituta enarrat.

XVI.

Iam vero licuiſſe Philoſophis etiam ſucceſſores ſcholae ſuae inſtituere, abunde itidem eſt ex Diogenis monumentis manifeſtum. Ita enim Platoni Speuſippum, huic Xenocratem ſucceſſiſſe, diſerte (s) narrat. Theophraſtum quemadmodum elegerit ſibi ſucceſſorem Ariſtoteles, narrat (t) Gellius. Cum huius aetate Sophocles, ἄρχων Athenienſis, tuliſſet (u) legem, vti nequis Philoſophorum praeeſſet ſcholae, ἂν μὴ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ δόξῃ, adeoque receptam libertatem hanc iret ereptum; tam indignis modis Philoſophi omnes id tulerunt, vt Athenis illi exceſſerint: rati, (nec immerito,) ſi ex vulgi ſententia eſſet viuendum, actum eſſe de recta philoloſophandi ratione. Nec vero reuerſi ſunt, niſi abrogata iſthac lege, & Sophocle ipſo quinque talentis multato. Indubie itaque & Strato ſucceſſor deſignatus eſt ab ipſo Theophraſto. Hic Lyconem ſucceſſorem ipſo teſtamen-

(q) Ioach. Stephanus *lib. II. de Iurisdict. cap. 23.*
(r) *Lib. XII.*
(s) In *Speuſippo & Xenocrate.*
(t) *Noct. Attic. lib. XIII. cap. 5.*
(u) Vid. Diogenes Laërtius in *Theophraſto.*

Digitized by Google

mento ſcripſit: vt Lycon itidem teſtamento eligendi facultatem paucis nominatim (*x*) commiſit. Multis aliis hoc hiſtoriis comprobare, nihil attinet. Athenas igitur aliquid contuliſſe in ſcholas, certum eſt.

XVII.

Sed praeter haec nihil populus ille Atticus eſt largitus in ſtudia literarum. Imo a populo illo loca iſthaec omnia philoſophis vltro ac liberaliter data, certis teſtimoniis vix licet oſtendere. Conſtat ſane, ab Epicuro (*y*) ipſum hortum, in quo doceret, emtum eſſe. Quicquid ſit, nullo certe ſtipendio aluit doctores, nullo nummo ſubuenit diſcentium egeſtati, nullam ferme in diſcentes iurisdictionem magiſtris conceſſit, multo minus vacationem a muneribus publicis, aut immunitatem aliquam, docentibus vel diſcentibus dedit. Adde, loca ipſa ſcholis hisce dicata, Porticu excepta, extra vrbem fuiſſe ſita, adeoque vix aliquid intra vrbem tantae rei ab Athenienſibus eſſe commodatum. Quod ipſum vt non ſignificarit aliquem contemtum, in cauſa tamen fuit ruinae, vtpote cum hac occaſione Philippus, Demetrii Regis filius, ipſa gymnaſia, Lyceum & Cynoſargen, teſte (z) Liuio, Lucius Sylla etiam Academiae & Lycei ſylvas, teſte Plutarcho *in eius Vita*, deſtruxerit. Praeterea ſolis Philoſophorum ſectis conceſſae ſunt eiusmodi ſcholae, non Oratoribus, non Medicis, non ſuae religionis ſacerdotibus, non ciuilium legum peritis: qui tamen & ipſi niſi recte ſua doceant vel diſcant, non poteſt respublica eſſe ſalua aut bene inſtituta.

XVIII.

Sed & notandum inprimis eſt, non vni alicui, vel duntaxat meliori, Philoſophorum ſectae, aut ei, quae conſentiret cum moribus atque inſtitutis reipublicae, conceſſam li-

(*x*) Idem in *Stratone & Lycone.*
(*y*) Laërtius in *Vita Epicuri.*
(*z*) *Lib. XXXI.*

bere docendi illam facultatem fuisse, sed sine discrimine in eam libertatem admissas varias admodum, imo quasdam & noxias, philosophorum haereses, vt a sese inuicem, ita etiam a religione recepta & legibus vrbanis quam longissime dissidentes. Neque enim vlli sectarum istarum cum institutis ciuilibus tunc omni ex parte conuenit, sed singulae pro sese isthaec oppugnarunt impune, imo non sine tacito multorum applausu.

XIX.

Hanc vero plane Atticarum scholarum faciem, nullam aliam, obseruare etiam licet in aliis Graeciae populis: qui tamen raras admodum scholas erexerunt. Etsi enim legamus, & in Rhodo insula, & Ephesi, & Mytilenis, & Tarsi
SVPPL. VIII. II Ciliciae, vt & Massiliae in Galliis, floruisse literarum studia; non tamen facile quis dixerit, num doctores priuatim in aedibus suis instituerint auditiones suas, an vero locis in id publica auctoritate dedicatis. Nam & Smyrnae medicam narrat (*a*) Strabo scholam Erasistrataeam habitam, sed priuata auctoritate Hicesii. Idem testatur, & Laodiceae eiusdem artis scholam Herophilaeam conditam, sed itidem cura priuata Zeuxidis. Sola ALEXANDRINA schola paulum
SVPPL. IX. meliore fuisse conditione videtur, quoniam, prae aliis Alexandri Magni successoribus, Ptolemaei reges eruditioni ac literis apprime fauerint studuerintque. Primo enim bibliotheca ibi a regibus publica instituta est (*b*) immensis sumtibus: quae tamen post, dum vrbs a Iulio Caesare occuparetur, conflagrauit. Deinde in ipsa regia *Museum* (ita dixerunt, quasi Musarum aedem,) viris doctis constructum est, vbi ex publico alerentur. Id quomodo sese habuerit, fortassis haud abs re fuerit ex Strabonis libro XVII. audire: *Pars* (inquit ille,) *regiae est Museum, inambulacra habens & exedras &*

(*a*) *Lib.* XII

(*b*) Vid. collecta Lipsio *de bibliothecis cap.* 8

Digitized by Google

& magnam domum, in qua conuiuunt & comedunt vna, qui Musei consortes sunt, literati viri. Habet autem hoc collegium & pecuniam siue vectigalia in commune, & sacerdotem item, qui Museo praest, olim a Regibus, nunc a Caesare constituendum. Non afferam in medium, quae de illo Museo habent (c) alii: id constat, simile nihil omnibus in locis, vbi Graeca instituta habita in pretio sunt, visum tunc fuisse. Imo breui constabit, nihil simile aliquot etiam post saeculis fuisse constitutum. Caeterum, hoc excepto, plane Atticis scholis omnia fuerunt etiam Alexandriae, Ptolemaeorum quidem regum aetate, quam simillima.

XX.

Peruenerunt & ROMAM studia Graecanicae eruditionis paulo post Punicum bellum primum. Nam illo tempore (d) L. Liuius poëta fabulas docuit, hoc est, spectandas po- 12
pulo exhibuit, & Spurius Caruilius ludum Grammaticum coepit aperire. Sed adeo rudia fuerunt isthaec initia, vt Suetonius (e) scribat, *inter secundum & tertium Punicum bellum, sub ipsam Ennii mortem*, demum studia Grammatica vel literatoria ibi coepisse. Statim vero post Punicum bellum secundum illa studia ita increuerant, *vt temporibus quibusdam* (verba sunt Suetonii,) *super viginti Grammaticorum celebres scholae fuisse in Vrbe tradantur.* Aduenerunt non longe post eo & Rhetores & Philosophi, suasque ibi scholas instituerunt. At haec omnia caue credas publica auctoritate ita fuisse facta atque habita. Imo anno Vrbis conditae 592. Marco Messalla & C. Fannio Coss. Philosophi & Rhetores Vrbe pulsi sunt edicto censorio: vt refert idem (f) Suetonius Tranquillus. Notauit etiam diserte Eusebius *in Chronico*

(c) Vide eidem Lipsio notata *cap. XI.* De *Museo* integrum librum scripserat Aristonicus, teste Photio in *Sopatri librorum* recensione.
(d) Gellius *lib. XVII. cap. vlt.* & Plutarchus in *Quaest. Rom.*
(e) In libro *de Grammaticis.*
(f) In libro *de claris Rhetoribus.*

Digitized by Google

nico, primum Quintilianum publicam ſcholam Romae & ſalarium e fiſco accepiſſe: idque demum aeuo Domitiani. Qui hactenus ſcilicet docuerant Romae, illi non loco aliquo publice ad id inſtituto, nec mercede aliqua publica conducti docuerant; ſed priuatim pro ſe quisque aperuerat ludum, mercedem a diſcipulis exſpectans. Meliora poſtea demum ſunt inſtituta.

XXI.

Conſtat autem ex iis, quae diximus, tametſi noſtrae ſcholae *Academiae* cognomentum vulgo accipiant ab illa prima publica Athenienſium ſchola Platoni collocata; longisſimo tamen interuallo omnem Graecam ſcholaſticam rem vsque ad tempora Romanorum Caeſarum a noſtris ſcholarum moribus abfuiſſe: quippe cum illa aetate doctores vix potuerint locum aliquem, vbi docerent, vna alteraque in vrbe, per vaſtum illud terrarum ſpatium, ex publico accipere: tantum abeſt, vt ſalaria illis fuerint ex publico data vel iurisdictio aliqua conceſſa. Vnde
13 etiam hoc manifeſtum eſt: etſi Graecae gentes valde ſe commendare ſoleant meliore atque elegantiore quadam cultura ingeniorum, multis tamen modis eas ſuperatas docendi ritu ab AEgyptiis, Chaldaeis, & Perſis, quos iſti tamen Graeculi in Barbaris numerauerunt. Prudenter id obſeruauit ac diſſimulauit neutiquam ipſemet (g) Diodorus Siculus. Verba viri illius magni recenſebo, etſi verear, ne eorum prolixitate taedium aliquod auditoribus creem. *Horum omnium* (inquit, de Chaldaeis verba faciens,) *doctrinam non eo modo, quo Graeci hisce ſtudiis dediti, percipiunt. Apud Chaldaeos enim per generis ſeu familiae traditionem haec Philoſophia obtingit, filiusque a patre illam accipit; ab aliis interim publicis muneribus omnino liberi. Et quia parentibus vtuntur magiſtris, fit, vt & affatim & citra inuidiam omnia diſcant, &*

(g) *Lib. II. cap. 29.*

Digitized by Google

& certiore fide praeceptis attendant, &, dum a pueris ſtatim diſciplinis innutriuntur, praeclarum in Philoſophia habitum ſibi comparant, tum quod aetas illa docilis eſt, tum quod multo ſtudiis tempore inſudant. Apud Graecos vero plerique magna parte accedunt imparati, & Philoſophiam hanc ſero attingunt: operaque aliquatenus huc impenſa, quaerendi victus cura diſtracti abſcedunt. Ac licet pauci quidam Philoſophicae ſe palaeſtrae totos mancipant; hi ipſi tamen quaeſtus gratia diſciplinae adhaerent, nouasque de placitis maximis diſputationes mouent, nec fixum in maiorum veſtigiis pedem tenent. Quocirca Barbari iisdem iugiter inhaerendo, firmiter ſingula percipiunt. At Graeci ex artificio lucrum captantes, nouas condunt ſectas, & de maximis inter ſe theorematis opinionibus contrariis diſceptando faciunt, vt diſcipuli ſententiis huc illuc ancipites fluctuent, animique ipſorum per omnem vitam ſuſpenſi dubiique maneant, nec vlli rei certam tribuere aſſenſionem queant. Nam ſi quis maxime inſignes Philoſophorum ſectas examinet, plurimum inter ſe discrepare, & in grauiſſimis ſententiis ſibi aduerſari, comperiet. 14

XXII.

Haec omnia Diodorus. Cuius ſententiae etſi haud poſſim omni ex parte aſſentiri, (nec enim tanti eſt, quod a parentibus ſoli filii doctrinam hauriant, nec id apud Chaldaeos fuit omnino receptum vſu, ceu conſtat ex ſacra Danielis hiſtoria:) pleraque tamen eius neſcio an quis prudens improbauerit. Certe exactius paulum intuentibus res Graecae gentis, quales illae fuerint iſthac aetate, non poteſt non ſtatim patere, ſcholarum illarum Philoſophicarum varietatem in detrimentum potius reipublicae natam fuiſſe, quam in emolumentum doctrinae. Athenienſes certe merito accuſes, quod tam varias Philoſophias, a religione & moribus ciuitatum non minus, quam a ſemetipſis plurimum diſſidentes, publice doceri permiſerint. Neque enim vlla Philoſophorum ſchola cum religione & legibus vrbanis conuenit: ſed omnes inſtituta auita iuerunt euerſum, non impune SVPPL. X.

Digitized by Google

pune tantum, sed & cum applausu potentiorum. Id quod etsi non sit vituperandum, cum respublica malis erroribus agitatur, cumque emendatur statim illa ad certam vnius alicuius disciplinae atque doctrinae normam; nullo modo tamen tolerandum est, si isthaec non fiant, imo vero si nulla vna certa emendandi rempublicam ratio publice instituatur. Athenis vero, vt & alibi per Graeciam, plebi manebat sua religio, manebant sua instituta plane aduersa Philosophorum scitis, quae tamen publice & docebantur & exercebantur. Iam vero Aristippi & Epicuri scholae in voluptatibus collocabant felicitatem & summam beatitudinem: a quibus licet dissiderent scholae reliquae, tamen nec ipsae inter sese de morum vitaeque ratione conueniebant: & praeterea pleraeque omnem cultum diuinum non minus, atque illa Epicuri disciplina, tollebant e medio aut ridebant, aut certe non nisi in speciem & dicis ergo prouidentiae diuinae
15 quicquam referebant acceptum. Vnde non potuit non Athenis & in Graecia passim chaos aliquod variarum sectarum enasci. Enimuero quoties equidem illam Graeciae aetatem cogito, monstrum aliquod mihi videor cernere, aut terram variis religionum portentis confusam & sibimet mutuo aduersam. Nec tamen ista promiscua quiduis sentiendi ac docendi licentia ante desiit, quam Christiana doctrina, omnibus sectis illis contritis, vnice coepit esse in veneratione.

XXIII.

Etsi vero sub CAESARIBVS quoque ROMANIS tam turbulenta & diuersa fuerit docendi instituendique ratio, nonnihil tamen melior tum coepit esse docentium conditio. Paulatim enim salaria ex publico illis concessa sunt. Ita narrauimus ante ex Eusebii *Chronicis*, Quintiliano e fisco (qui aerarium erat Caesarum,) salarium numeratum. Refert vero & de Flauio Vespasiano, Domitiani patre, in *eius Vi-*

ta

ta (h) Suetonius, primum illum e fisco Latinis Graecisque rhetoribus annua centena constituisse, hoc est, bis mille & quingentos Philippeos. At haec liberalitas intra solos Rhetores, & quidem Romanos, stetit. Multis post annis demum Antoninus Pius etiam Philosophis stipendia & honores concessit, & quidem *per omnes prouincias*, vt narrat Iulius (i) Capitolinus. Omnis generis doctoribus annuam mercedem Athenis a Marco esse constitutam, narrat Xiphilinus *in eius Vita*. Salaria autem prouincialia isthaec fuisse sexcentorum aureorum Romanorum, id est, mille quingentorum Philippicorum, e Tatiano notauit clarissimus (k) Casaubonus. Aliis tamen minus fuisse datum, ex Luciani *Eunucho* constat. Scribit enim, singulis Philosophorum generibus ab Imperatore constituta fuisse decem millia drachmarum, quae Romanis erant quadragena sestertia, id est, mille Philippici. Hanc summam ab Imperatore illo etiam Theodoto Sophistae, τῆς νεότητος προεστῶτι, esse constitutam, testis est Philostratus *lib. 2. in Theodoto*. Idem vero narrat, Apollonium Atheniensem Politicam cathedram Athenis mercede talenti tenuisse: vt proinde pro cathedrae qualitate & merces fuerit alia atque alia. Et vero etiam Eumenius Rhetor in *Oratione pro restaurandis scholis in Augustoduno, Cliuiensium oppido*, salarium se accipere (l) profitetur a liberalissimo Principe in sexcentis millibus nummûm, hoc est, quindecim millia Philippicorum: nisi in textu mendum sit, stipendium sane amplissimum. Etsi vero ea aetate absque dubio per prouincias multi passim Philosophi Rhetoresque stipendio publico habuerint scholas; fortassis tamen non multum post aetatem filiorum Constantini peraeque durauit hoc institutum. Namque de ipsis Romanis Professoribus aetate Valenti-

SVPPL. XI.

16

(h) Cap. 18.
(i) Cap. XI.
(k) Ad Suetonium.
(l) Vid. Lipsius *lib. III. Louanii cap. 7.*

Digitized by Google

lentiniani, Theodosii & Arcadii scribit Symmachus *lib. V. epist. 33*: *Romanae iuuentutis magistris detracta sunt subsidia solennis alimoniae.* At si id Romae factum, multo magis in
SVPPL. XII. prouinciis, cum Imperii rebus simul labentibus & doctrinae studiis. Quanquam, Romae salaria rediisse, dixeris. Extat enim apud Cassiodorum *lib. 9. epistola vicesima prima* ipsiusmet Athalarici, Gothorum regis, qua ille iubet solui isthaec *salaria sine deductione*, *semestribus etiam singulis*.

XXIV.

Interea vero certum est, non Romae tantum, sed & in prouinciis, multas scholas publicas sumtibus reipublicae fuisse erectas. Vt enim solas GALLIAS nunc respiciam, Eumenius Rhetor, quo de ante diximus, Augustoduni collapsam scholam restituit amplissimo salario suaque impensa. Extat & Ausonii liber, quo ille praedicat Professores Bur-
17 degalenses, Tholosanos, & Narbonenses alios: vbi de Tiberio Victore Mineruio, Professore Burdegalensi, scribit:

Mille foro dedit iuuenes, bis mille Senatus
Adiecit numero purpureisque togis.
Me quoque &c.

Habemus & Valentis ac Gratiani Imperatorum Theodosiano in Codice (*m*) rescriptum ad Praefectum praetorio Galliarum in haec verba: *Per omnem dioecesin commissam magnificentiae tuae, frequentissimis in ciuitatibus, quae pollent & eminent claritudine praeceptorum, optimi quique erudiendae praesideant iuuentuti. Rhetores loquimur & Grammaticos Atticae & Romanae doctrinae. Quorum Oratoribus viginti quatuor annonarum e fisco emolumenta donentur: Grammaticis Latino vel Graeco duodecim annonarum deductior paulo numerus ex more praestetur: vt singulis vrbibus, quae metropoles nuncupantur, nobilium Professorum electio celebretur. Nec vero iudicamus, liberum vt sit cuique ciuitati, suos doctores & magistros pla-*

(*m*) *Lib. XIII. tit. 3. de Med. & Profess. lege XI.*

Digitized by Google

placito sibi iuuare compendio. Treuirorum vero clarissimae ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum: Rhetori vt triginta, item viginti Grammatico Latino, Graeco etiam, si qui dignus reperiri potuerit, duodecim praebeantur annonae. Hactenus responsum illud Imperatoris. Vnde discimus, in omni prouinciae Gallicanae metropoli scholam publicam erectam: at non Philosophiae aut Medicinae aut Iuris Romani disciplinae, multo minus Theologiae; sed solis Rhetoribus & Grammaticis, & quidem ita, vt vno Rhetore & duobus Grammaticis singulae scholarum istarum constiterint. Et vero hac de causa factum, vt ipsamet Gallicana (n) iuuentus Iuris Romani discendi ergo Romam petere fuerit coacta: vtpote cum vna illa schola Iuris istius tum temporis fuerit in omni Occidentali imperio, nescio an vllo Caesarum priuilegio, certe quadam longa consuetudine. Quam proinde etiam Caesari Iustiniano visum est auctoritate sua confirmare Eadem ratio fuit & Scholae Mediolanensis in Gallia togata, ad quam sese S. Augustinus docendi causa scribit SVPPL.
euocatum *lib. V. Confess. cap. 13.* Namque & illa nihil prae- XIII.
ter Rhetoricen & Grammatica docuit, ceu ex ipso Augustino haud difficulter est discere. Celebrata imo est & in Africa Carthaginis schola, quantum apparet ex Apuleii *Floridis.* Nec dubitauit de illa scribere S. Augustinus: *Duae* 18
vrbes literarum Latinarum artifices, Roma atque Carthago.

XXV.

Vt autem Occidentalis Romani Imperii pars, ita & ORIENTALIS cum in Roma noua, Constantinopoli inquam, tum per prouincias, scholas suas publicas habuit. Omnes tamen, quantum videtur, pari cum Gallicis ratione fuerunt: nisi quod Constantinopolitana, Atheniensis, Alexandrina & Berytiensis, nonnihil habuerint singulare.

C 3 Nam-

(n) Vide Altaserram *Rer. Aquitan. lib III. cap. 5.*

Digitized by Google

SVPPL. XIV. Namque vt de BERYTIENSI initio quid dicam, sola fere illa videtur Romani Iuris prudentiam docuisse. Sane nusquam hoc studium magis, quam ea in vrbe, floruit. Et quidem floruit iam saeculi quarti initio, imo fine tertii: quod liquet ex Codicis Iustinianei titulo, qui est de iis, *qui aetate vel professione se excusant.* Vbi tamen perperam forte legitur *Arabiae* vox. Phoeniciae enim vrbs, non Arabiae, fuit Berytus: eoque nihil etiam caulae fuit fortassis, cur Arabiae scholaribus rescriberet quicquam (o) Diocletianus eiusque collega Maximianus. *Cum vos affirmatis*, aiunt Caesares, *liberalibus studiis operam dare, maxime circa Iuris professionem, consistendo in ciuitate Berytiorum prouinciae Phoeniciae, prouidendo vtilitati publicae & spei vestrae, decernimus, vt singulis vsque ad vicesimum quintum annum aetatis suae studiis non avocentur.* Saeculo quarto tanta fuit studiorum Iuris ergo in existimatione Berytus, vt Eunapio (p) audierit *eiusmodi studiorum mater.* Quinto saeculo vixisse Zachariam Scholasticum, siue Rhetorem forte Berytiensem, post Episcopum Mytilenensem, illum, cuius Dialogum *aduersus mundi aeternitatem* cum Origenis *Philocaliis* edidit Ioannes Tarinus, argumento est, quod auctor ille significet, viuere Alexandriae Ammonium, Procli discipulum: qui est ille
19 magnae famae filius Hermiae, Alexandrinus Philosophus. Prodit vero ille Zacharias, Berytum, μητέρα τῶν νόμων, venisse quem iuuenem Iuris studiorum gratia, qui Alexandriae antehac Ammonium audierat: vt proinde etiam tum disciplina illa Iuris Beryti floruerit. Imo cum nouam Iuri veteri faciem indere Iustiniano Caesari consilium fuit, euocatus ad illam operam Beryto est Dorotheus cum collega Anatolio. Ipsi autem illi Caesari audit Berytus non tantum *pulcherrima ciuitas*, aut *verenda & splendida metropolis*, sed *& ciuitas legum*, *quam legum nutricem bene quis appellet.* Tanti

(o) L. 1. tit. qui aet.
(p) In Proaeresio.

Digitized by Google

ti etiam aestimata tum vrbs illa fuit, vt diserte cauerit Caesar, ne alibi, quam Beryti & in vtraque Roma, ius Romanum doceretur. Imo idipsum *iam a retro Principibus constitutum esse*, (q) fatetur. Sed eadem tempestate Berytum ingenti terrae motu tantum non funditus euersam esse, multis narrat Agathias (r) Scholasticus. Nec postilla temere inuenias laudatam a Iuris disciplina Berytum: vt proinde & hoc terrae motu incendioque, & subsequentibus Saracenorum incursionibus, omnem doctrinam ibi mox collapsam esse, sit verosimile.

XXVI.

Athenis videntur soli Rhetores & Philosophi floruisse. SVPPL.
Etsi enim de Marco Caesare scribat Xiphilinus: ἔδωκε δὲ πᾶσιν XV.
ἀνθρώποις διδασκάλους ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἐπὶ πάσης λόγων παιδείας μισθὸν
ἐτήσιον φέροντας; non alii tamen praeter hosce a quoquam
memorantur. Et vero Politicam cathedram, cuius meminit Philostratus in *Apollonio*, Philosophis, nisi fallor, licet
accensere. Sed & fortassis Philosophi ibi salario publico
non diu docuerunt, iam florentibus quidem Christianorum
rebus. Inuenio sane in *Vita Procli*, illa, quam in magistri
laudem Marinus Neapolitanus conscripsit, Platonicam ali-
quam hereditatem, ita dictam, Philosophis cessisse in sala- 20
rium, verum non ex publico, sed, quantum coniicere est,
ex gentilium nonnullorum priuata liberalitate collectam.
Non priuandus tamen laude mos est cathedram consequendi, aut non nisi post varias multorum concertationes, quarum meminit Eunapius in *Proaeresio* sic satis prolixe; paucis Philostratus in *Heraclide*; aut liberali Caesarum dono, quomodo cathedram philosophicam a sese impetratam esse, fatetur Alexander Aphrodisiensis *lib. de fato*, & de Adriano, Polluce ac Philisto, Sophistis, refert (s) Philostratus. Nec illud

(q) *Cod. de iur. vet. enucl.*
(r) *Lib. II.*
(s) *Lib. de vitis Sophistarum.*

illud non meretur laudem, quod videatur Marcus Caesar omnibus doctoribus vnum aliquem praefecisse, qualem fuisse Herodem narrat in *Theodoto* idem Philostratus.

XXVII.

Sed haud fuit etiam haec felicitas fortassis diuturna, vtpote cum ab aliis scriptoribus non perinde illa memoretur. Et vero ingentem omnis prosperitatis iacturam ipsae Athenae fecerunt Arcadio & Honorio Caesaribus per incursiones Gothicas Alaricho duce. Non enim Zosimo (*t*) temere credas, nihil damni dedisse vrbi Alarichum, quasi deterrente eum Minerua cum Achille: quia, omnem Graeciam misere tum direptam esse, constat. Non desunt vtique vel hodie querelae illius temporis scriptorum de ipsarummet Athenarum infelicitate. Certe Synesius, qui illa ipsa vixit tempestate, non dubitauit (*u*) Athenas pelli comparare, quae animali consumto supersit sola: addens: Αἱ δὲ Ἀθῆναι πάλαι μὲν πόλις, ἑστία σοφῶν, τὸ δὲ νῦν ἔχον, σεμνύνουσιν αὐτὰς οἱ μελιττουργοί. Etiam ita tamen mansisse Philosophicam aliquam & Rhetoricam scholam ad Iustiniani Caesaris vsque aetatem, certum est. Per omnia enim haec tempora vsque ad Iustiniani Caesaris aeuum, Philosophiam quidem ibi docuerunt (*x*) successione magisterii Plutarchus, Nestorii filius, Syrianus ὁ μέγας, Proclus Lycius, qui κατ' ἐξοχὴν audit Platonis διάδοχος, Marinus Neapolitanus, Zenodotus, Damascius,
21 Simplicius, magna philosophorum nomina. Vt taceam alios, qui ibidem videntur vixisse, literarum gloria claros. Certe ipsemet Seuerinus Boëthius per integros octodecim annos Philosophiae gratia Athenis haesit, ceu legere est *libro de disciplina scholarium*: constat autem floruisse illum saeculo Christiano quinto. Adeoque quod Synesius subiungit:

(*t*) *Lib. V.*
(*u*) *Epist. 17.*
(*x*) Vide de his omnibus Suidam, & excerpta ex *Vita Isidori* per Damascium scripta apud Photium.

Digitized by Google

git: ταῦτ' ἄρα καὶ ἡ ξυνωρὶς τῶν σοφῶν Πλουταρχείων, οἵτινες οὐ τῇ φήμῃ τῶν λόγων ἀγείρουσιν ἐν τοῖς θεάτροις τοὺς νέους, ἀλλὰ τοῖς ἐξ Ὑμηττοῦ σταμνίοις; id vero praecise de tempore illo intelligendum est, quo scholae philosophicae praefuit Plutarchus Nestorii, quodque Gothicam tempestatem excepit. Et vero non is fuit Plutarchus ille, qui potuerit allicere auditores nominis aut doctrinae fama. Eoque idem Synesius alibi recte itidem (y) scripsit de suo itinere Atheniensi: *Huius autem Athenas itineris non solum hunc capiam fructum, quod a praesentibus liberer malis, verum etiam ne amplius studiorum causa eos adorem, qui inde veniunt, nihil meliores quidem nobis mortalibus, quod quidem ad intelligentiam Aristotelis & Platonis attinet. Versantur autem inter nos quemadmodum semidei inter mulos, eo quod conspexerint Academiam & Lyceum, & Variam illam Porticum, quae iam non est varia: nam Proconsul tabulas abstulit, deinde prohibuit eos, ne propter sapientiam elatiore sint animo.*

XXVIII.

CONSTANTINOPOLI porro primum quidem iussi sunt salario publico docere soli Rhetores & Grammatici. His Romani Iuris professionem adiunxit Theodosius; quod post confirmatum est a Iustiniano. Eiusdem auctoritate coepit istic & Philosophica ἀκρόασις. Quod enim ibidem Themistius iam Constantii aetate docuisse (z) videtur, priuato viri studio est adscribendum. Nullus autem ibi vel doctrinae Christianae vel Artis medicae professioni locus fuit. Haud 22
abs re fuerit, recitare in praesentia ipsam Theodosii & Va- SVPPL.XVI.
lentiniani Caesarum (a) constitutionem, qua formam circumscripserunt auditorii Capitolini, (nam in Capitolio fuit schola illa publica,) qualem tum & Romae & Constantino-

(y) *Epist.* 54.
(z) Vid. Themistius in *Sophista*.
(a) *Cod. Theodos. l.* 14. *tit.* IX. *& Cod. Iustin. l.* XI. *tit.* 18. *de stud. liberal. Vrb. Rom. & Constant.*

poli esse voluerint. *Habeat igitur auditorium specialiter nostrum in his primum, quos Romanae eloquentiae doctrina commendat, Oratores quidem tres numero, Grammaticos vero decem. In his etiam qui facundia Graecitatis* (ita enim recte habet codex Theodosianus,) *pollere noscuntur, quinque numero sint Sophistae, & Grammatici aeque decem. Et quoniam non his artibus tantum adolescentiam gloriosam optamus institui, profundioris quoque scientiae atque doctrinae memoratis magistris sociamus auctores. Vnum igitur adiungi caeteris volumus, qui Philosophiae arcana rimetur; duos quoque, qui Iuris ac Legum voluntates pandant: ita vt vnicuique loca specialiter deputata assignari faciat tua Sublimitas, ne discipuli sibi inuicem possint obstrepere vel magistri; neue linguarum confusio permixta vel vocum aures quorundam aut mentes a studio literarum arceat.* Haec Caesares illi. Quae etiam Iustiniano placuisse, indicio est, quod ex titulo Codicis Theodosiani *De studiis liberalibus Vrbis Romae & Constantinopolis* vnicum hoc rescriptum in Codicem suum transferri curauerit, & quidem nulla facta expunctione aut mutatione: quod Triboniano alias fuit recepti moris. Et vero idem Iustinianus confirmauit (*b*) illud vetus priuilegium, quod scholae Constantinopolitanae cum Romana & Berytiensi erat commune, ne alibi Iuris disciplina doceretur. Duos vero tum temporis Constantinopoli Ius docuisse, Theophilum nempe & Cratinum, abunde omnibus notum est. Quemadmodum autem Caesares hi Iuris & Philosophiae professioni loca publica tribui
23 curauerunt, ita iam ante ipse Constantinus Magnus ἀκροατήριον videtur struxisse Grammaticis & Rhetoribus. Romae saltem esse id factum, diserte legitur in Pauli Diaconi Miscella (*c*) Historia. *Constantinus Magnus,* inquit, *ciuiles nutrire artes, praecipue studia literarum, quaesiuit. In illustribus domibus eos, qui in Vrbe Roma erant, viros rationabiles col-*

(*b*) *Co l. de vet. iure enucl. l. 1.*
(*c*) *Lib. X. cap. 13.*

Digitized by Google

collocauit. Quî omiſerit vero id ipſum Conſtantinopoli, quam omni ex parte ſtuduit Romae veteri aequalem reddere? Certe circa illud tempus & hic fuiſſe ſtructas huiusmodi aedes, liquet ex eiusdem Pauli verbis (*d*) ſequentibus: *Gallus circa Epheſum apud doctores erat. Porro Iulianus & Creſcens in auditoriis Conſtantinopolitanae vrbis exercebatur, in baſilica, vbi doctores erant.* Narrabimus paulo poſt iterum aliquid de baſilica iſta.

XXIX.

Progrediendum nunc eſt ad ALEXANDRINAM ſcholam: SVPPL. XVII.
quam itidem Orientales inter ſingulare aliquid prae reliquis illius aeui habuiſſe, diximus. Et vero vna illa pene omnia habuit. De Oratoriis & Grammaticis ſtudiis non eſt, quod dicamus, vtpote cum iam tum conſtet, a Ptolemaeorum regum aetate, adeoque ab initio vsque vrbis iſtius conditae, illa floruiſſe. Non deſiiſſe vero eam gloriam etiam diu poſt, ſatis oſtendit vnum illud magnum Iohannis Philoponi nomen, qui etiamnum a profeſſione ſua, qua Alexandriae ſexto ſaeculo Chriſtiano functus eſt, *Grammaticus* vulgo vſurpatur. Mathematicas quoque omnis generis diſciplinas ibi habuiſſe ſuos doctores publicos, notiſſimum eſt. Quem enim fugit illud ſaltim de Pappo & Theone, viris vtique celeberrimis? Hypſicles quoque ipſe (*e*) teſtatur, ſeſe Apollonii Pergaei libros Alexandriae interpretatum eſſe. Fortaſſis eodem munere & Eutocius Aſcalonita functus eſt, vt qui ſuum in *Sphaeram & Cylindrum Archimedis* commentarium Ammonio inſcripſerit, Alexandrino Philoſopho. Eutocium autem illum Hypſicli fuiſſe coaeuum, adeoque 24
vtrumque vixiſſe ſub finem ſaeculi quinti, veroſimile fit ex eo, quod & Hypſicles *l. 2. n. 5.* praeceptorem laudet Iſidorum, & Eutocius ſtatim in fronte commentariorum ſuorum

 memo-

(*d*) *Lib. XI. cap. 24.*
(*e*) *Lib. I. Elementorum.*

memoret magiſtrum Iſidorum Mileſium, Mechanicum. Forte & Diophantus, magnus ille Arithmeticus, hic docuit: nec tamen id definio. Proclum Lycium ab Heronein mathematicis eſſe Alexandriae inſtitutum, teſtatur Marinus Neapolitanus: Hero autem ille videtur is eſſe, cuius exſtat alter *de geodaeſia*, alter *de machinis bellicis* liber: vtique Ptolemaeo multum hic iunior eſt. Ea certe fuit Alexandrinae ſcholae in Mathematicis exiſtimatio, vt ab Epiſcopo illius vrbis Paſchalem canonem quotannis petere, ipſimet primitiuae Eccleſiae placuerit. Iam vero & Philoſophiae doctorum quorundam laus ad nos vſque propagata eſt. A principe Anatolio, Laodiceae poſt Epiſcopo, ſcholam Peripateticam fuiſſe apertam, teſtis eſt (*f*) Nicephorus, in eo tamen forte falſus, quod huic primo id adſcribat. Aëtium haereticum Ariſtotelicae philoſophiae magiſtros Alexandriae audiuiſſe, ſcribit (*g*) Sozomenus: quod tamen non habet (*h*) Philoſtorgius, Aëtii & aſſecla & laudator vnicus. Olympiodorum Ariſtotelis & Platonis placita ibi interpretantem audiuit Proclus Lycius, teſte (*i*) Marino. Quo tempore hanc ſcholam philoſophicam Athenienſi multum praetulit Syneſius. Clariſſima eſt fama Ammonii, Hermiae filii, plane illius, quem Zacharias Scholaſticus (*k*) ſcribit Platonis & Ariſtotelis dogmata interpretari Alexandriae, relictis Athenis & Proclo magiſtro. Quin & Olympiodorus ille, cuius hodieque exſtant in *Meteorologica Ariſtotelis* & *Platonis dialogos* aliquot commentarii, Alexandriae videtur docuiſſe. De Hypatia, Theonis, magni illius Mathematici, filia, foemina ſingularis ſane ingenii, quam innoxiam Alexandrini, non ſine infamia quadam ipſius Cyrilli, crudeliſſime

(*f*) *Lib. VI. cap. 36.*
(*g*) *Lib. III. cap. 14.*
(*h*) *Lib. III. tm. 15.*
(*i*) In *Vita Procli.*
(*k*) In *Dialogo.*

Digitized by Google

ſime interemerunt, ſcribit (*l*) Socrates, Eccleſiaſticae hiſtoriae ſcriptor, atque ex illo Caſſiodorus: *Haec tantos in literis fecit progreſſus, vt omnes Philoſophos ſui temporis ſuperaret, ac non modo in ſcholam Platonicam a Plotino deductam ſuccederet, verum etiam omnes Philoſophorum omnium praeceptiones & diſciplinas omnibus, qui eam audire volebant, explicaret. Quapropter quotquot Philoſophiae ſtudio incendebantur, ad eam confluebant.* Et vero haec illa eſt, ad quam Philoſophae titulo ſuperſunt Syneſii epiſtolae. A Plotino autem ſcholam aliquam Alexandriae fuiſſe inſtitutam, vix eſt veroſimile, cum nihil huius habeat Porphyrius in eius *Vita.* Neque temere legas, quenquam Plotini ſectatorum ibi docuiſſe: niſi id forte fecerit annos aliquot Iamblichus. Plotini tamen doctrinam probaſſe ſeſe Hypatiae, non eſt, quod in dubium vocemus: praeſertim cum conſtet, omni Philoſophiae genere ſcholam iſtam floruiſſe. Ad hoc & Ius Romanum a nonnullis doceri, ibi inſtitutum eſt, nullo tamen indultu publico, eoque id vetitum a Iuſtiniano (*m*) Caeſare. De Pantaeno
agens Euſebius (*n*) Pamphili: *Docebat is*, inquit, *Alexan-* 25
driae, cum ex antiquo ſchola illic conſtituta eſſet ſacrarum literarum, quae & ad noſtra tempora peruenit. S. Hieronymus (*o*) ſcribit, in Alexandria, *iuxta veterem conſuetudinem a Marco Euangeliſta, ſemper Eccleſiaſticos doctores fuiſſe.* Clementem Alexandrinum, Pantaeni auditorem, *poſt eius mortem Alexandriae Eccleſiaſticam ſcholam tenuiſſe, & κατηχήσεων magiſtrum fuiſſe*, iidem (*p*) teſtantur. Origenem Adamantium *a Demetrio, Alexandrinae vrbis Epiſcopo, in locum Clementis presbyteri confirmatum per multos annos floruiſſe*, ſcribit idem (*q*) Hieronymus. Huic forte Dionyſius ſucceſſit, de quo

(*l*) *Lib. VII. cap. 15:* Philoſtorgius *lib. VIII. cap. 9.*
(*m*) *Col. de vet. iure enucl.*
(*n*) *Lib. V. Hiſt. eccl.*
(*o*) In *libro de ſcript. eccl. cap. 36.*
(*p*) Ibidem *cap. 38.*
(*q*) Ibid. *cap. 54.*

quo (r) Hieronymus: *Dionysius, Alexandrinae Vrbis Episcopus, sub Heracla scholam κατηχήσεων presbyter tenuit, & Origenis valde insignis auditor fuit.* Forte & Pierius sub Caro & Diocletiano eodem perfunctus est munere: hic enim Alexandrinae Ecclesiae presbyter, teste eodem (s) Hieronymo, *florentissime docuit populos, & tantam sermonis diuersorumque tractatuum, qui vsque hodie exstant, inuenit elegantiam, vt Origenes iunior vocaretur.* Sanctum Didymum caecum, (t) Sozomenus scribit, sacrae scholae Alexandrinae, in qua literae ac disciplinae docebantur, fuisse praefectum. Vbi omnino videtur loqui de illo Pantaeni ludo: a quo κατηχήσεων scholam fuisse diuersam, verosimile est. Quicquid eius sit, certum est, Alexandriae scholam fuisse Ecclesiasticam, & quidem illo aeuo nusquam terrarum aliam illi consimilem: quod admiratione videtur maxime dignum. Non possum hac occasione non afferre in medium querelam, quam super hac re Cassiodorus, vir vtique & dignitate & pietate magnus, iam olim (u) instituit. Cum studia, inquit, saecularium literarum magno studio feruere cognoscerem, ita vt multa pars hominum per ipsa se mundi prudentiam crederet adipisci, grauissimo sum, fateor, dolore permotus, quod scripturis diuinis magistri publici deessent, cum mundani auctores celeberrima procul dubio traditione pollerent, nisus sum cum beatissimo Agapito, Romae Episcopo, vt, sicuti apud Alexandriam multo tempore traditur fuisse institutum, nunc etiam in Nisibi, ciuitate Syrorum,
26 Hebraeis sedulo fertur exponi; collatis expensis in Vrbe Romana professos doctores scholae potius acciperent Christianae, vnde anima susciperet aeternam salutem, & casto atque purissimo eloquio fidelium lingua comeretur. Addit statim Cassiodorus, *desiderium suum non potuisse compleri propter bella* (vt inquit,) *feruentia & turbulenta nimis in regno Italico certamina, quoniam non habet locum res pacis temporibus inquietis.* Et vero hac occasione scripsit ille suos *de diuinis & humanis lectionibus*

(r) Ibid. *cap.* 60.
(s) Ibid. *cap.* 76.
(t) *Lib. III, cap.* 14.
(u) *Praef. in libros diuin. & hum. lect.*

Digitized by Google

bus libros, qui hodieque ſuperant, licet in particulis huc illuc miſere diſiectis. De Niſibi porro quod ait Caſſiodorus, confirmat *σύγχρονον*, ſed ex Africa, teſtimonium, vt tamen non Hebraeis, ſed Chriſtianis videatur ludum iſtum tribuere, Iunilii (*x*) Africani. *Vidi* (inquit ille,) *quendam Paulum nomine, Perſam genere, qui in Syrorum vrbe Niſibi eſt edoctus, vbi diuina lex per magiſtros publicos, ſicut apud nos* (in Africa ſcilicet,) *in mundanis ſtudiis Grammatica & Rhetorica, ordine & regulariter traditur.* Etiam Antiochiae tamen ad Orontem Chriſtianam Philoſophiam & ſacras literas celebribus auditoriis profeſſos Carterium & Diodorum, S. Ioannis Chryſoſtomi magiſtros, auctor eſt (*y*) Sozomenus. Sed haec opera fortaſſis priuato ſtudio fuit ſuſcepta: qualem multos paſſim terrarum praeſtitiſſe, vel vna famoſi Aëtii hiſtoria nos docet: a quo Tarſi Epiſtolas Pauli explicantem Antonium presbyterum, Antiochiae Prophetas exponentem Leontium, auditum, memorat (z) Philoſtorgius. Caeterum hoc obiter. Obſeruandum autem eſt, ne quidem illam Alexandrinam Eccleſiae ſcholam publica fuiſſe auctoritate roboratam, ſed priuatim inſtitutam, forte a S. Marco aut ſecutis eum Alexandrinis Epiſcopis. Fortaſſis quoque non magna fuit in exiſtimatione, vtpote cum illuc ſacrorum ſtudiorum cauſa Chriſtianos multos ex aliis terris confluxiſſe, haud temere legas. Ab Antonini Caeſaris aeuo, quem audiuimus ſalaria doctoribus conſtituiſſe, videtur Alexandriae floruiſſe ſchola etiam medica, *ἰατροσοφιστῶν* nuncupata, & quidem publica. Quarto ſane ſaeculo fuit illa longe florentiſſima, vt & ſaeculo quinto. Tum enim ibi docuerunt Zeno Cyprius, Magnus, Geſſius, Palladius, Ioannes, alii. Quod alias latius fortaſſe (*a*) narrabimus.

XXX.

(*x*) *Lib. de partibus diuinae legis.* (*y*) *Lib. VIII. cap. 2.*
(*z*) *Lib. III. cap. 15.* (*a*) Vide librum meum *de Hermetica Medicina cap. 9.*

Digitized by Google

XXX.

Obſignabimus vero hunc de Alexandrina ſchola ſermonem encomio Ammiani (*b*) Marcellini quantumuis prolixiore: vti liquido appareat, ſaltim qualis fuerit illa ſchola ſaeculo Chriſtiano quarto. Alexandria ipſa non ſenſim, vt aliae vrbes, ſed inter initia prima aucta per ſpatioſos ambitus, internisque ſeditionibus diu aſpere fatigata, ad vltimum multis poſt annis, Aureliano imperium agente, ciuilibus iurgiis ad certamina internecina prolapſis, dirutisque moenibus, amiſit regionum maxi-
27 mam partem, quae Bruchion appellabatur, diuturnum praeſtantium hominum domicilium. Vnde Ariſtarchus, Grammaticae rei doctrina excellens, & Herodianus, artium minutiſſimus ſciſcitator, & Sacas Ammonitus, Plotini magiſter, aliique plurimi ſcriptores multorum in literis nobilium ſtudiorum. Inter quos Chalcenterus eminuit Didymus, multiplicis ſcientiae coepto memorabilis: qui in illis ſex libris, vbi nonnunquam imperfecte Tullium reprehendit, Syllographos imitatus, ſcriptores maledicos, iudicia doctarum aurium incuſat, & immania frementem leonem putredulis vocibus vanus catulus longius circumlatrat. Et quanquam veteres cum his, quorum memini, floruere complures, tamen ne nunc quidem in eadem vrbe doctrinae variae ſilent: nam & DISCIPLINARVM magiſtri quodammodo ſpirant, & nudatur ibi GEOMETRICO radio, quicquid reconditum latet, nondumque apud eos penitus exaruit MVSICA, nec HARMONIA conticuit, & recalet apud quosdam adhuc literatos conſideratio MVNDANI MOTVS & SIDERVM, doctique ſunt haud numero pauci: ſuper his ſcientiam callent, quae FATORVM VIAS oſtendit. MEDICINAE autem, cuius in hac vita noſtra, nec parca nec ſobria, deſiderantur adminicula crebra, ita ſtudia augentur indies, vt, licet opus ipſum redoleat, pro omni tamen experimento ſufficiat medico ad commendandam artis auctoritatem, ſi Alexandriae ſe dixerit eruditum.

XXXI.

Hactenus Ammianus. Sed & de Alexandrina ſchola for-

(*b*) *Lib. XII. cap. 42.*

Digitized by Google

fortaſſe plus ſatis. De aliis Orientalis Imperii Romani ſcholis eiusmodi dicere nihil attinet. Non poſſumus tamen omittere praeconium, quo CAESAREAM, PALAESTINAE *μητρόπολιν*, proſecutus eſt S. Gregorius Nazianzenus oratione, qua defunctum Baſilium Magnum laudauit. „Hinc, „*dicit*, Caeſaream, vt ſcholarum vrbis illius particeps eſſet, „contendit. Hanc aio illuſtrem ciuitatem, & noſtram (nam „meorum quoque ſtudiorum dux & magiſtra extitit,) non „minus literarum & doctrinae, quam vrbium, quibus prae-
„cellit atque dominatur, metropolin. Quam ſi quis do- 28
„ctrinae palma ſpoliauerit, rem omnium pulcherrimam, „ipſique maxime propriam, eripuerit. Nam cum aliae „ciuitates aliis ornamentis vel antiquis vel nouis glorientur, „prout, opinor, vel hiſtoriis vel rebus quibusdam viſendis „ornatae ſunt, hanc contra, vt arma atque tragoedias notae „quaedam atque inſignia, ſic literarum gloria nobilitat atque „illuſtrem reddit.

XXXII.

Hae praecipuae fuerunt ſcholae publicae: haec fere earum fuit facies ad ſaeculum partim ſextum, partim ſeptimum nati Saluatoris. Namque a ſexto ſaeculo omnes eiusmodi ſcholae, imo tantum non omnis eruditio, in tota Occidentali Romani Imperii parte, per Italiam aio, Galliam, Hiſpaniam & Africam; a ſeptimo autem per omnem Orientalem regionem, Aſiam nempe, Graeciam & AEgyptum, funditus, alibi Germanicarum Scythicarumque gentium, alibi Saracenorum, florentiſſimas Romani Imperii prouincias occupantium, barbarie deletae ſunt. Imo, quod mireris, ipſemet Iuſtinianus Caeſar ſcholarum fortunam haud parum labefactauit. Diſerte enim Ioannes Zonaras (*) de Caeſare illo: *Neque vero hoc duntaxat, sed & alia plura templa extruxit: ad quorum aedificationem cum infinitis egeret pecuniis,*

(*) *Tom. III.* in *Iuſtiniano.*

SVPPL. XVIII. *de conſilio praefecti ſtipendia liberalium artium magiſtris olim conſtituta in omnibus vrbibus ſuſtulit, quas, vacantibus literarum ludis, ruſticitas inuaſit.* Idem plane iam memorauerat (*c*) Procopius, Iuſtiniani σύγχρονος: imo ex Procopio haec deſcripſit forte Zonaras. Veranehaec ſint, an in odium ficta, haud dixerim. Id certum eſt, praeter exiguas reliquias CONSTANTINOPOLI ſuperſtites, in omni iſthoc Chriſtiano orbe ſcholam illuſtrem nullam, poſt Muhamedis tempora ſuperſtitem, memorari. Et tamen etiam illae tandem extinctae ſunt per Leonem Iſaurum εἰκονομάχον ſaeculi Chriſtiani octaui initio. Rem omnem, prout narrat is, quem mo-
29 do laudauimus, Ioannes Zonaras, forte haud abs re fuerit hic audire: *Domus erat* (inquit (*d*) ille,) *in regia ita dicta ſiue baſilica, in qua multi codices humanae ac generoſioris & diuinae ſapientiae aſſeruabantur, ab antiquis temporibus ad inhabitandum ei attributa, qui eruditione excelleret, quem Oecumenicum Doctorem appellabant. Is duodecim contubernales habebat excellenter eruditos. His publicus victus praebebatur. Hos eruditionis & cognitionis auidi accedebant. Hos Imperatores ad rerum gerendarum conſilia adhibebant. Eos Leo ſi cepiſſet & in ſuam ſententiam pertraxiſſet*, (περὶ εἰκονομαχίας ſcilicet,) *omnia ſibi confecta putabat.* Mox cum narraſſet Hiſtoricus, quemadmodum illi ſint Caeſari reluctati, addit: *Sed cum ſaepe cum iis egiſſet fruſtra, eos domum dimiſit in illas aedes regias, multamque materiam aridam circum eos collocatam noctu incendi iuſſit, atque ita aedes cum libris & doctos illos ac venerabiles viros combuſſit.* Hactenus Zonaras. Idem aut ſimile facinus forte reſpexit Paulus Diaconus, ex Theophane indubie, vt ſolet, deſcriptum. A *Leone*, inquit (*e*) *ille, multi pro veritate puniebantur membrorum detruncationibus, & flagris, & exiliis, & rerum acturis, maximeque illi, qui nobilitate ac verbo clari eſſe videbantur: ita vt eruditionum ſcholas & piam eruditionem a Conſtantino*

(*c*) In *Arcana hiſtoria p.* 113.
(*d*) *Tomi III.* in *Leone Iſauro.*
(*e*) *Lib. XXI. cap.* 19.

Digitized by Google

tino Magno hucusque ſeruatam extingueret. Vtrum ex vero nata ſit omnis haec hiſtoria, haud temere affirmauerim. Nec enim Zonaras profecto idoneus eſt tantae rei teſtis, ſiue animum ſcriptoris videas, ſiue tempus, quo vixit. Ad hoc *oecumenici* alicuius *doctoris*, & tam illuſtris quidem collegii, memoria alibi forte nulla reperitur. Forte tamen ſignificatur hic regia illa aedes, quam non multo ante a Conſtantino Magno liberalium artium ſtudiis fuiſſe exſtructam, indicauimus. Et vero in ea Latinae literaturae decem fuere Grammatici, Rhetores tres, ex Conſtantini inſtituto: quorum vnus collegii praeſes dictus deinceps forte 30
eſt οἰκουμενικὸς διδάσκαλος. Vt proinde illud collegium vna cum regia aede Leonis Iſauri ſcelere perierit.

XXXIII.

Caeterum omnia etiam illarum, quas modo commemorauimus, ſcholarum inſtituta intuentibus, facile patet, etſi fuerint illae noſtris affiniores, quam iſtae veterum Graecorum, permultum tamen iis fuiſſe inferiores. Nusquam enim omnia doceri ſunt ſolita, vt apud nos fit in plerisque Academiis paulo melioribus. Inprimis rara fuit Theologica profeſſio & Medica: quibus tamen melior orbis non poteſt nec debet carere. Deinde nec iurisdictionis noſtrae veſtigia illo etiam in aeuo comparent: quae eſt inter potisſima eorum, quae ad dignitatem ſcholaſticam faciunt. Dubito etiam, an omnes diſcentes per gradus ad honores aliquos eruditionis ſint ducti: quomodo nos benemeritos titulis ſuis donamus. Omnes, inquam. Namque in Philoſophorum & Rhetorum ſcholis videtur nonnihil ſimile obſeruatum, vt alias narrabimus. Poſtremo in noſtris Academiis plerumque multis diſcentibus ſolet victus ex publico dari: quod ſimiliter in illis Romani Imperii ſcholis non obſeruo, niſi quod obiter Lampridius ſcribat in Alexandri Seueri vita: *Doctoribus auditoria & ſalaria decreuit, & in di-*

ſcipulos, pauperum filios, modo ingenuos, annonas dari iuſſit. Sed haec procul dubio non fuere diuturna, ſi modo vnquam in vſum recepta ſunt.

XXXIV.

Sed etiam de illis ſcholis publicis, quae ſub Caeſaribus Romanis floruerunt, ſatis forte eſt dictum. Quanquam enim & Iudaeis illa tempeſtate non defuerint ſcholae, & quidem ſic ſatis celebres, in Tiberiade & alibi, tamen & illae auctoritate publica non ſteterunt, eoque ad noſtrum hoc inſtitutum non pertinent. Tempus eſt, vt SARACENICAS luſtremus. Quamuis enim per eius gentis ir-
31 SVPPL. XIX. ruptiones omnem orientalis Imperii eruditionem ante dixerimus euerſam, per eandem tamen poſt iterum haud leuiter nitori ſuo illa reſtituta eſt: quanquam ducentis demum fere poſt Muhamedem annis. Scilicet initio quidem ſuae potentiae, quam ductu Muhamedis acquiſiuerunt, doctrina aliqua neque ipſimet erant inſtructi Saraceni, neque in aliis videntur potuiſſe eam aequo animo ferre. Prae zelo ſcilicet religionis aut potius ſuperſtitionis ſuae, ipſi cum eſſent imperiti omnis culturae melioris, eandem ceu pietati aut certe ſuperſtitioni ſuae aduerſam exſcindere potius, quam fouere, in parte videntur (*f*) religionis collocaſſe. Nec mutata in iis haec barbaries fuit fere ante ſaeculum IX. hoc eſt, ducentis prope a Muhamede annis. Prope, inquam. Nam & ſaeculo octauo iam coepiſſe apud eos melioris doctrinae nonnihil, negari merito haud debet. Secuto autem tempore haud parua in exiſtimatione fuiſſe omnia illam apud gentem ſtudia, reperio. De Arone Raſida, ſexto poſt viceſimum Chalifa, illo, quem munera ad Carolum Magnum ex Perſia vsque miſiſſe, in Francorum (*g*) annalibus & Eginharto (*h*) legitur, ſcribit Saracenicae hiſtoriae

(*f*) Vid. Ioan. Leo *Hiſt. Afric. p.* 26.
(*g*) *Annales Francorum ad annum* 801.
(*h*) In *Vita Caroli M.*

hiſtoriae auctor, Georgius (*i*) Elmacinus, Abulcaſini filius, haec in verba, prout quidem illa vertit Thomas Erpenius: *Quod ad naturam, ſummae inter Chalifas fuit humanitatis & liberalitatis, maxime in Poëtas: vehementer enim delectabatur bonis verſibus, eorumque auditu & imitatione. Cum peregrinaretur, peregrinari cum eo ſolebant centum docti: cum autem non peregrinaretur, trecentos homines ad peregrinationem inſtruebat, ſumtus iis ſuppeditans & veſtes mundas. Neque in aula vllius Chalifaë tot conuenerunt conſiliarii, iudices, docti, eruditi, & poëtae, atque in aula Raſiidae.* De filio huius, Abulabbate Almaimone, qui & Abu Giafar Abdalla fuit dictus, ſcribit 32
idem: *Inter Abbaſidas nemo quiſquam eo fuit eruditior, nec praeſtantior. Didicerat egregie Aſtronomiam & ventorum ſtationes: vnde & inter peritos huius ſcientiae etiamnunc notus eſt ventus Almaimonis.* Et vero hic eſt ille Mamumus Zonarae (*k*) dictus, qui victor licet, pacis publicae pretio, a Theophilo, Conſtantinopolitano Imperatore, Leonem philoſophum, mathematicarum artium peritia inſignem hominem, mitti ſibi petiit, nec impetrauit: qua de re poſt diſſerendum. Eo etiam curante inſtituta eſt in Babyloniae campis ab eius aetatis celeberrimis mathematicis illa telluris dimenſio, quam Maimonis vocant Geometrae Arabes. Ex libro *Iuchaſin* (inde enim hauſit, etſi diſſimulauerit,) Abrahami Zacuti notauit Ioſephus (*l*) Scaliger, *Maimonem ſcientiarum doctorumque hominum fuiſſe ſtudioſum*; multos etiam libros eius aetate ex Graeco ſermone in Arabicum conuerſos eſſe. De Mutetzan Chalipha, Maimonis ſucceſſore, tradit idem Zacutus, fuiſſe illum ſummum medicorum amatorem. Quo tempore Choraſenae, AEgypto, & Syriae praefuit Abdalla, filius Taheri, filii Huſeini: ad quem confluxiſſe viros doctos, quemue poëtas muneribus ditaſſe, refert (*m*) is, quem ante laudauimus, Elmacinus. Qui non multo poſt ſcribit,

(*i*) *Lib. I. Hiſt. Sarac.*
(*k*) *Tomo III.* in Theophilo.
(*l*) *Canon. Iſag. lib. II. p. 139.*
(*m*) *Hiſt. Sarac. lib. II. cap. 10.*

aetate Giafaris Abulfadli Mutewakkeli, primi & tricesimi Muslimorum regis, floruisse viros excellenter doctos atque eruditos. Vnde manifestum est, nono isthoc saeculo haud parum viguisse omnis generis doctrinam in Asiatico illo Saracenorum imperio.

XXXV.

Non autem illo tantum tempore in pretio habuit ASIA SARACENICA eruditionem, sed multis etiam secutis saeculis. Ex quibus Latino quoque orbi innotuerunt cum alii, tum hi inprimis: Abunasar Alpharabius Babylonius, & Abensina,
33 quem Auicennam vulgo nuncupamus, Bochara oriundus, summus medicus, & Abunasar Giaphar, Balachensis, Astrologus Chorasena ortus, quem nostri Albumasarum appellant, atque Albategnius Muhamed, patria Araccensis, Mesopotamius, Ioannes etiam Mesue, Damascenus, & Haly Abas atque Isaac, medici sane doctissimi. Vt nunc alios taceam: qui ne nos lateant, effecerunt & Rasis *Continens*, & Serapionis Mesuaeque *practici*, qui appellantur, *libri*. Nec difficile est ostensu, nullum fere non Asiae angulum in Indos vsque Arabicam eruditionem occupasse: donec tertio decimo saeculo Turcarum Tatarorumque gentes, exciso Saracenorum imperio, tantum non omnia barbarie sua Scythica impleuerunt. Illis igitur quadringentis annis multas illustres scholas in omnibus celebrioribus Asiae vrbibus floruisse, non tantum coniectura licet assequi, sed haud obscuris potest monumentis comprobari, in illo magno etiam librorum defectu. Neque enim nobis nisi rari libri sunt ex Arabico conuersi: contra vero hodieque nobiliores Asiae vrbes bibliothecis vberrimis instructae sunt, adeo vt paucis abhinc annis Constantinopoli superfuerint (n) duae bibliothecae Arabicae, quarum singulae aestimatae centum ducatorum

(n) Vid. Tho. Erpenii *Oratio II. de lingua Arabica.*

Digitized by Google

torum millibus; vna item, quae non nisi quadringentis millibus ducatorum fuerit venalis.

XXXVI.

Verum quandoquidem de Asiaticis scholis, quem illae in modum fuerint constitutae, non possunt multa dici, satius fortasse fuerit in AFRICAM nos conuertere: quam & ipsam vna cum Hispaniae maxima parte longo tempore Saraceni tenuerunt. Annus Hegirae erat quasi CCLV. qui Christianus est DCCCLXXVII, cum facto schismate nouus Chalifatus in AEgypto enatus est. Ex eo tempore, incumbentibus eam in rem Chalifis illis, vt & post Saladini familia, imo ipsis etiam Mamaluccis, qui rerum ibi sunt potiti, floruerunt & viri eruditi multi in AEgypto, & scholae quoque publicae omnium artium. Etsi enim varias vicissitudines experta sit regio isthaec, tamen nec ipsi Mamalucci intermiserunt scholas magnifice in nobilioribus vrbibus exstruere. Tradit Ioannes (*o*) Leo Afer, Alexandriae multa studiosorum collegia esse. Iam ante quadringentos annos circiter Beniamin Tudelensis Iudaeus (*p*) narrauerat, visum sibi Alexandriae *extra urbem aedificium magnum & spatiosum, quod fuisse dicebatur Aristotelis gymnasium, Alexandri praeceptoris: in quo viginti fere scholae fuerint, a totius orbis hominibus frequentatae.* Quod indubie fuit vnum horum paulo ante memoratorum: Aristotelis enim fuisse, ridiculum est vel inepti erronis vel vulgi commentum. Testatur praeterea (*q*) Leo, etiam Alcairi multa admirandi operis collegia siue ἀκροατήρια passim reperiri: interque ea vnum a Sultano Gaurio exstructum, illo, quocum, a Selymo Turca deuicto, concidit in AEgypto Mamaluccorum imperium; in suburbio Betzuaila (*r*) item esse celebre collegium Hesen Sultani, concamerationum altitudine moeniumque vastitate adeo memorandum,

SVPPL. XX.

34

(*o*) *Lib. VIII. Hist. Afric.* (*p*) In *Itinerario.*
(*q*) *Lib. cit. p. 207.* (*r*) Ibid. *p. 268.*

randum, vt rebellionem Sultano intentantes ſe in eo contra vrbem communire auſi ſint, Sultanique arcem tormentis impetere: in ſuburbio (*s*) Beb Elloch videri collegium memorandi operis Mamalucci Iazbach, cuiusdam Sultani conſiliarii, a quo locus *Iazbachium aedificium* appelletur: Bulacum (*t*) poſtremo ſuburbium pulcherrimis ſtudioſorum collegiis refertum eſſe. Ex quibus ſane manifeſtum eſt, non minus egregie erga literas affectos fuiſſe ipſosmet Mamalucchos, ſeruili quamuis genere natos, quam olim nobiliſſimos illos Ptolemaeos; imo maiorem forte his laudem deberi ob exſtructa tot regia aedificia: cum contra ab illis non niſi vnum legamus *μουσεῖον* literariae rei eſſe conſecratum.
35. Caeterum quae facies harum ſcholarum fuerit, non poſſum dicere. Et nunc illas tantum non penitus frigere (*u*) conſtat, ex quo in Turcarum ditionem Mamluchorum imperium deuenit. Quare in AFRICAM PENITIOREM pergamus.

XXXVII.

Et ſane obſeruare eſt, vix alibi Saracenicae ſectae hominibus ſcholas aut plures fuiſſe aut celebriores. Etſi enim ad annum vsque milleſimum noſtrae aerae omnia videantur a ſeaculo vsque quinto poſt Vandalicos furores pene intermortua ibi fuiſſe, ſecuta tamen tempeſtate mirum in modum cuncta coeperunt refloreſcere. Loco quippe ſcriptorum Latinorum (quae neſcio cuius Caliphae rabies ſaeculo circiter nono, quo Muhamediſmus barbarie inducta ſecurius regnaret, incendio juſſerat (*x*) conſumere, vt pauca eorum Arabice verſa ſint, ſecus quam nonnulli perſuadere conantur,) omnis generis Arabici libri copioſe aut aliunde aduecti illuc ſunt, aut vero primum tunc conſcripti. Hactenus nimirum, ex quo Muhamedanum virus ibi diſſeminatum, Maurita-

(*s*) Ibidem. (*t*) Ibidem *p. 269.*
(*u*) Ibidem *p. 272.* (*x*) Vid. idem Leo *Lib. I. p. 36.*

Digitized by Google

Mauritaniam vtramque, Tingitanam ac Caesariensem,
Africam item proprie dictam, quae hodie Barbaria dicitur,
Cyrenen denique & Marmaricam, sparsi Arabes, *Arabi*
Mustebgeme, quod est Arabes barbari, hinc suis (y) nun- SVPPL.
cupati, partim Chalipharum vel Bagdadensium vel AEgy- XXI.
ptiorum duces, partim alii duo schismatici Chaliphae, Ca-
ruanensis scilicet in oriente, & Fessanus in occidente, tenue-
runt. Quibus omnibus equidem non inuenio magnam
aliquam melioris doctrinae fuisse curam. Sed horum im-
perium excepit, imo deleuit gens Luntuniorum, Abul
Taxifio circa annum Christi CIↃLI. auctore orta. In tan-
tam enim potentiam breui familia illa creuit, vt imperio suo 36
vtramque Mauritaniam, Barbariam item, adeoque & Tu-
netanum regnum, Baeticam denique integram, aliasque
Hispaniae regiones, complexa sit. Auxerunt idem impe-
rium & late firmauerunt Almuachedini seu Almohadi Pon-
tifices, qui deuictis Luntuniis rerum potiti sunt (z) anno
circiter Christiano CIↃCXL, aula sua Marocchi constituta.
Quod licet, concidente & hac familia, saeculo sequente tria
noua regna pepererit, Fessanum, Telensinum & Tuneta-
num, ad nostra fere vsque tempora tamen perductum est.
Ab illa autem vsque Luntuniorum aetate, incredibile dictu,
quantum scholarum in Africa ac Hispania sit enatum. Non
enim temere celebrior aliqua aut Africae aut Hispaniae vrbs SVPPL.
sub illis Mauris fuit, quin eadem nobilissimis fuerit scholis XXII.
exornata: incumbente huc inprimis Iacobo Mansore, tertio
Almuachedinorum sectae Rege ac Pontifice, cui ad for-
tunae amplitudinem scientiarum etiam cognitio accesserat.
Is autem est ille, cuius auspiciis docuit in Marocchana Aca-
demia Auerroës, magnus ille Aristotelis commentator.
Cuius scholae florentissimae hisce verbis meminit (a) Leo:
„Habet & haec arx regia nobilissimum quoddam collegium,

F „cui

(y) Ibidem *p. 16.*
(z) Vid. Thuanus *lib. VII. Hist.*
(a) *Lib. II. p. 60.*

Digitized by Google

„triginta inſunt aulae. Huius medio viſendae amplitudi-
„nis quaedam eſt, in qua publice maximoque apparatu prae-
„legere ſolebant, dum adhuc apud illos literaria floreret
„respublica. Qui in hoc collegio recipiebantur, his victus
„dabatur atque veſtitus. Profeſſorum alius centum, alius
„ducentos quotannis pro lectionis qualitate aureos accipie-
„bat: neque quenquam praelectioni admittebant, qui non
„exactiſſime calleret, quae ad eam artem, quam profitebatur,
„pertinere putabant. Locus ornatiſſimus parietes habet
„opere vermiculato elegantiſſimos, eaque praeſertim aula,
„in qua publice ſemper praelegere ſolent. Omnes porticus
37 „omnesque adeo conuexitates ex lapide depicto vitreoque
„compoſiti ſunt: apud illos *Ezzulleia* dici ſolet, cuiusmodi
„adhuc apud Hiſpanos in vſu eſt. Huius ſtructurae medio
„egregius limpidusque admodum eſt fons, cuius murus ex
„marmore candido atque elaborato. Audiui, frequentem
„quondam hic fuiſſe diſcipulorum numerum, verum meo
„tempore non plures quinque inueni. Praelectorem nunc
„habent ſtupidiſſimum atque ab omni humanitate alieniſſi-
„mum.„ Haec Leo de ſua aetate. Vixit autem ante hos centum amplius annos, captus a piratis, ac Leoni decimo Pontifici in mancipium donatus, a quo manumiſſus vtrumque patroni nomen *Ioannis Leonis* conſecutus eſt.

XXXVIII.

Non adducam nunc, quae idem tradit de aedibus ſcholaſticis aliarum per Africam vrbium, ne vos, Auditores, nimis onerem hisce audiendis. Per enim ille multa affert: certe plura, quam quis facile credat. Exornarunt enim Africam ſplendidiſſimis Muſarum aedificiis non tantum Almohadi, quos ante laudaui, ſed & Marini, Feſſae reges, qui Marocchanum Almohadorum imperium deleuerunt ſaeculo tertio decimo: imo non illi tantum, ſed & ipſi Tunetani ac Telenſini reges. Non poſſum vero a me, vtut feſtinem, impetrare, quin ex Leone recitem ſaltim illa, quae de FES-

SANAE

Digitized by Google

SANAE ſcholae aedificiis & ſtatu prolixe ſatis (*b*) commemorat.
„Sunt, *inquit*, in hac vrbe duo celeberrima collegia, multis ae-
„dificiis multoque opere muſiuo elegantiſſima: horum omnes
„trabes inciſae, parietes tum marmorei, tum cretacei. Sunt,
„quae centum habent muſeolos; ſunt, quae plures; ſunt,
„quae pauciores. Omnia autem a diuerſis regibus, qui ex
„Marinis oriundi erant, condita ſunt. Atque horum quod-
„dam eſt amplitudine & elegantia admirandum viſuque di-
„gniſſimum, quod a quodam rege conditum eſt, quem illi
„Habu Henon vocabant. Hic egregium quendam fontem
„reperias marmoreum, cuius vas duas cupas continet. Prae-
„terfluit quoque in hoc collegio riuulus intra canalem niti-
„dum atque elegantiſſimum, cuius margines marmore & 38
„maiorica ſunt elegantiſſime conſtructi. Tria item
„hic viſuntur deambulacra tecta, miro artificio atque labore
„ornatiſſima, quae columnis quibusdam innituntur octogo-
„nalibus variis coloribus diſtinctis. Ab vna autem colu-
„mna ad aliam arcus videas labore muſiuo, auro atque cae-
„ruleo colore conſpicuos, tectum autem ligneum eſt miro
„artificio inciſum. Porticus cancellis elegantiſſimis ſunt ſe-
„creti, adeo vt, qui foris ſunt, illos videre nequeant, qui intus
„deambulant. Murus vndique, quantum manu contingere
„licet, opere cretaceo, quod *maiorica* vocant, depictus eſt.
„Reperias multis in locis carmina quaedam, quae annum in-
„dicant, quo exſtructum fuit collegium, item & permulta in
„conditoris laudem conſcripta epigrammata. Sunt & chara-
„cteres magni admodum nigro colore obducti, qui a longe
„optime leguntur. Portae collegii iſtius aereae multo artifi-
„cio ornatiſſimae, cubiculorum vero ianuae ligneae miro
„item artificio inciſae. Aula, quae orationibus eſt dicata,
„ſuggeſtum habet, ad quem nouem gradibus ebore & hebe-
„no conſtructis adſcenditur. Abſoluto collegio, dicunt non-
„nulli, Regem, quantum pecuniarum in eo exſtruendo con-

F 2 „ſum-

(*b*) Lib. III. p. 110.

Digitized by Google

„ſumſiſſet, ſcire voluiſſe, moxque folio vno aut altero per-
„luſtrato, quadraginta millium aureorum ſummam repe-
„riſſe quare omnino lacerum librum in eum fluuiolum
„coniecit, hoc addens ex cuiusdam Arabis ſcriptis dictum:
„Quicquid carum, quamuis carum, ſi pulchrum, carum non
„eſt: neque nimio conſtitiſſe dicendum, quod animo arridet.
„Fuit tamen Regi quidam a theſauris, qui ſumtum accura-
„tiſſime annotauit, atque in egregium hoc opus quadringen-
„ta & octoginta aureorum millia inſumta, collegit. Reli-
„qua Feſſae collegia cum hoc aliquam habent ſimilitudinem:
„habetque quodlibet ſuos profeſſores, quorum quidam ante
„meridiem, alii horis pomeridianis praelegunt: his autem
„optime a conditoribus prouiſum eſt. Olim, qui hic literis
„incumbebant, toto ſeptennio veſtitus atque victus dabatur:
„at nunc illis nihil praeter cubiculum obtingit gratis. Bel-
39 „lum enim Sahidicum multas deleuit poſſeſſiones, quarum
„emolumentis alebantur ſtudia: nunc autem ducenti huic
„collegio, illi vero centum vix aurei in annum redeunt, qui
„profeſſoribus enumerantur. Haec fortaſſe inter alias per-
„multas vna ratio eſt, cur tam minutum ſit non Feſſanum
„imperium modo, verum & totius Africae ciuitatum. Iam
„nullos habent haec collegia praeter exteros quosdam ſcho-
„laſticos, qui ciuium victitant eleemoſynis: &, ſi quis e
„ciuibus inhabitet, numerum duorum vel trium non tran-
„ſcendunt. Profeſſore lectioni parato, ex auditoribus quis-
„quam textum praelegit, cui poſtea praelector commen-
„tum addit atque locorum obſcuriorum interpretationem
„aliquam. Solent & interdum praeſente praelectore diſci-
„puli inter ſe de lectionibus certare.„ Haec omnia Leo,
qui alibi paſſim, in ſchola illa Feſſana etiam ſeſe edoctum,
profitetur. Neque vero vel tum deſiiſſe ibi omnigena ſtu-
dia audiuimus: vt, nec alibi illa tum interiiſſe, idem
teſtatur.

Digitized by Google

XXXIX.

Quantum apparet tamen, fuerunt illa occupata cum-
primis in suae religionis & suarum legum disciplina. Eo-
que idem diserte (c) scribit: *Qui in Barbaria* (haec autem est
quatuor Africae partium nobilissima,) *ac in maris mediter-
ranei tractu habitant Arabes, maxime trahuntur ad scientiae
studium atque cupiditatem: habentque apud illos locum princi-
pem ea, quae ad illorum fidem atque religionem spectant. Fue-
runt olim & Mathematicarum disciplinarum, philosophiae atque
Astrologiae, studiosissimi; sed abhinc annis fere quadringentis
ea studia ab illorum principibus atque fidei professoribus e medio
fuerunt sublata.* De Numidis idem ait, eruditione quidem
ab his vinci Arabes χοινίτας, *physicae tamen & philosophiae
nullam aut paruam habere notitiam.* Eosdem (d) *omnes re-
rum omnium naturalium, domesticarum, & politicarum imperitis-
simos* pronuntiat: vt Lybiae incolas *literarum bonarumque ar-* 40.
tium negligentissimos. Neque vero ab eo tempore melior
videtur reddita scholarum illius Africae facies: vt us etiam-
num ibi bibliothecae librorum veterum amplissimae (e) re-
periantur. Quicquid autem sit, vel ex his tamen compér-
tum est, primo ingentes sumtus publicos factos ab Africae
regibus in scholastica aedificia, adeoque hac parte longe il-
los superasse non tantum veteres Graecos, sed & ipsos Cae-
sares Romanos: deinde professoribus salaria atque victum
ac amictum ex publico satis liberaliter esse concessa. Ergo,
& nostris scholis fuisse illas Africae similiores, nullum du-
bium. Imo verosimile est, nostras ex illarum institutis at-
que moribus permultum accepisse. Verum quae ratio do-
cendi, quae coërcendi petulantem iuuentutem fuerit ibi
obseruata, non legimus. Illud tamen vel ex vno Leone est SVPPL.
notum, olim quidem Marocchi ac Fessae, imo alibi per XXIII.

 Afri-

(c) *Lib. I. p. 33.* (d) Ibidem *p. 36.*
(e) Vid. Erpenii *Oratio II. de lingua Arabica p. 64. & 65.*

Africam paſſim, & Artem medicam, & Muhammedanae
religionis dogmata, & vniuerſam Philoſophiam, & Poëti-
cen, publice magno conatu doceri ſolita. Quin liquet, Iu-
ris diſciplinam ſummo fuiſſe ſtudio cultam, non Romani
quidem, (nec enim illud Afris cognitum,) ſed naturalis &
ciuilis illius Africani, ex naturalibus nempe & poſitiuis gen-
tium ac Muhammedis aliisque conflati. Etſi igitur omni
ex parte noſtris ſcholis illae haud fortaſſe ſimiles fuerint,
nullum tamen eſt dubium, omnium fuiſſe ſimillimas.

XL.

Caeterum de Saracenicis etiam ſcholis ſatis fortaſſe pro
ratione inſtituti eſt dictum. Tempus monet, vt tandem
aliquando & de iis, quas ab illo, quem ſupra memoraui-
mus, interitu recepit CHRISTIANVS ORBIS, ſermonem
41 ſaltim paucis faciamus. Vereor tamen, ne tam diu haeſe-
rim in ſuperioribus, vt, ſi pari prolixitate ſitis detinendi
in iis, quae ſuperſunt, taedium vos capiat mei audiendi,
& ego in vos, Auditores, ſim iniurius. Neque enim poſ-
ſum diſſimulare, iuſto diutius in illis ab aeuo & loco noſtro
remotioribus me verſatum. Exiſtimaui tamen, operae
me aliquod pretium facturum, ſi iſtaec accuratius nonnihil
recenſeam: partim, quod perpauca de iis memorari vulgo
ſoleant vetuſtatis praetextu; partim autem, quoniam ea, quae
ſolent vulgo memorari, parum cum vero conuenire ſem-
per mihi ſint viſa. Sed quoniam mea prolixitate tempus
illud, quod diſtinctius narrandis noſtrarum ſcholarum re-
bus eſſet impendendum, mihi praeripuerim, agite, Audi-
tores, ſaltim liceat mihi illas nunc quidem quaſi per ſatu-
ram vobis exhibere, in commodius ac vacuum tempus v-
beriore narratione reiecta.

XLI.

Igitur ſaeculum agebatur poſt natum Saluatorem mun-
di nonum, quando poſtliminio literarum ſtudia, ſimulque
cum

cum illis scholae publicae, in Europam, adeoque in Christianum orbem, reuerti coepere. Plane scilicet eo tempore, quo ante diximus inter Saracenos fuisse excitatam sapientiae facem, simul & Constantinopoli & in Gallia, curantibus illic quidem Barda Caesare & Photio Patriarcha, dum rerum potiretur Michaël, Theophili filius, princeps ignauus; hic ipso Carolo Magno Imperatore satagente, in lucem iterum hactenus aliquot saeculis contemta atque abiecta eruditio nonnihil producta est. Quo apparet, Deum Opt. Max. tandem tum misertum fuisse humani generis, ac barbariem, in qua omnis plane orbis cubabat, vbiuis pene terrarum vno quasi momento voluisse hominum animis detergere.

XLII.

Quemadmodum res illa gesta sit CONSTANTINOPOLI, narrabimus verbis Ioannis (f) Zonarae, prout tamen illum Latine loquentem fecit Hieronymus Wolfius. „Nihil Bardas fecit boni, nisi quod eruditionis prouehendae „magnum studium habuit. Nam Philosophia neglecta iacebat, ac prope omnino extincta erat, vt ne scintilla quidem eius superesset. In causa fuerat Imperatorum inscitia. Sed hic cuique disciplinae scholas constituit, & doctores designauit, ac singulis publica stipendia decreuit, & omnibus magnum & communem doctorem praefecit, Leonem Philosophum, cuius doctrinae inclyta fama erat, etiam ab imperatore Theophilo honoratum, hac occasione. Cum multos haberet discipulos, accidit, vt eorum quidam accurate in Geometria eruditus, dum in Oriente peregrinatur, a Saracenis captus, cuidam inter Barbaros illustri in seruitutem traderetur. Agarenorum porro Princeps theoremata & philosophica studiose audiebat: tamen & geometricis methodis erat deditus. Cum autem 42

(f) *Tomo III. in Michaële.* Plenius haec narrat Cedrenus.

„tem captiui herus auditorium frequentaret, aliquando & „ipſe eum comitatus, auditis doctoribus, qui figuras geo„metricas delinearant, &, triangulum omnis figurae princi„pium eſſe, docebant, omnesque figuras ex eo & oriri & in „idem reſolui, & circulum omnium figurarum, quae am„bitu aequali contineantur, eſſe capaciſſimum, & eius ge„neris alia; rogauit dominum, an liceret magiſtros de iis, „quae docerent, percontari. Quod cum ille permiſiſſet, „petiit, rationes eorum, quae docuiſſent, ſibi declarari. „Verum illis, quod reſponderent, non habentibus, Aga„renorum Princeps captiuo accerſito, Num ipſe id poſſet, „interrogauit. Eum, ſe ſcire, affirmantem, afferri in me„dium iuſſit. Captiuus igitur ab initio declarat ſingula, ra„tionibus adductis & cauſis expoſitis. Auditores verbis „eius intellectis, theoremata acutius perſpexerunt, quaſi „dilatatis ingeniis, virumque admirati rogarunt, an Con„ſtantinopolis alios ſimiles haberet. At ille: Multos, in„quit, me praeſtantiores habet, ſed vnum magiſtrum omni„um, virum in philoſophicis rationibus incomparabilem.
43 „His auditis Agarenorum Princeps, amore illius magiſtri „captus, eum & videre & audire deſiderauit, ac literas, qui„bus hortabatur, ut ad ſe veniret, ſuamque ſapientiam ſibi „communicaret, captiuo, liberaliter & benigne tractato, „ad illum perferendas tradit. At Leo veritus, ne in cri„men veniret ob miſſas ab hoſte literas, epiſtolam Dromi „Logothetae tradit, captiuo etiam adducto, qui argumen„tum eius exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, & be„neficiis affectus publice docere iuſſus eſt: poſt etiam Theſ„ſalonicae Pontifex deſignatus. Verum Theophilo mor„tuo, inter caeteros Iconomachos pontifices & ipſe ob ho„norem ſacris imaginibus non delatum eſt ea dignitate pri„uatus. Hunc igitur Bardas cum otium agentem inueniſ„ſet, caeteris magiſtris praepoſuit: itaque effecit, vt lite„rae refloreſcerent, exiguoque tempore incrementa cape„rent.

SVPPL. XXIV.

„rent. Idem etiam leges ciuiles, quarum cognitio iam „pene omnino obſoleuerat, reuocauit, cum ipſe iudicia fre„quentaret.„ Hactenus Zonaras. Adeo feliciter autem ceſſit haec ſcholae reſtitutio, vt non niſi cum Imperio ipſo defecerit. Eoque nunquam ex eo defuerunt Conſtantinopoli viri literarum omnis generis cultu praeſtantes. Imo ex Latino orbe illuc ſtudiorum gratia nonnulli commigraverunt: ceu de ſemetipſo teſtatur Petrus Aponenſis, Philoſophiae & Medicinae peritia nemini ſuo aeuo ſecundus. De illa recenter a Turcis occupata in haec verba ſcripſit AEneas (g) Syluius: *Manſerat Conſtantinopolis ad noſtrum vsque tempus vetuſtae ſapientiae monumentum, literarum domicilium, & arx philoſophiae. Nemo Latinorum ſatis doctus haberi poterat, niſi Conſtantinopoli aliquandiu in literis vixiſſet. Quod florente Roma doctrinarum nomen habuerunt Athenae, id noſtra tempeſtate Conſtantinopolis obtinebat. Inde multa veterum ſapientum volumina nobis reddita, multa quoque in futurum reddenda ſperabamus.* Haec Syluius: cui fidem 44
derogare haud licet, etſi id de Latinorum frequentibus illuc peregrinationibus minus ſit veroſimile. Conſtat ſane, iſtam ſcholam praeclara illa doctrinae lumina, Argyropylos, inquam, Chryſoloras, Beſſariones, Gazas, Trapezuntios, Plethones, alios, quibus Graecam diſciplinam Latinus orbis debet, circa ipſum excidium ſuum protuliſſe.

XLIII.

Sed non licet huic narrationi immorari. Addendum paucis aliquid eſt de OCCIDENTALIVM SCHOLARVM noua origine. Atque huius quidem primum initium factum eſt Lutetiae PARISIORVM auſpiciis Caroli, cui, ſi vlli alii, virtus, pietas ac res geſtae *Magni* cognomentum merito indiderunt. Ille enim cum aliunde, tum ex Angliae monaſteriis accitis, quos illa aetas habebat, doctioribus,

(g) *Epiſt. 161.*

ex conſilio magiſtri ſui, Albini Alcuini, publicum literarum forum ſuis impenſis inſtituit. Steterunt tamen initia illa intra rudem aliquam liberalium, quas vocant, artium profeſſionem: quod & captus eius temporis non eſſet maior, & ſacra ſtudia, quantum videtur, maluerit Imperator Epiſcopis demandare: quomodo &, ludos pueriles habere, omnibus item Epiſcopalibus collegiis iniunxit. Certe Theologica profeſſio, etſi illa nihil aliquot ſaeculis fuerit floridius, ſub Capetanis demum regibus acceſſit, vt nec ipſe Ioannes (*h*) Fileſacus, Doctor Sorbonicus, diffitetur. Scilicet tum demum, alia potius curantibus Epiſcopis, quam quae erant ſui muneris, viſum ex re Eccleſiae fuit, Theologicam profeſſionem literariae adiungere. Manet hodieque memoria eius rei. Nam & hodie ſuprema ſcholae iſtius Pariſienſis praefectura (nos Rectoratum appellamus,) ſolis iis, qui Facultatis ſunt Philoſophicae, (liceat nunc receptis vti vocabulis,) conceditur. Sola etiam illa Facultas
45 ſuum habet Cancellarium, & quidem ex Camera (vti loquuntur,) Apoſtolica S. Genouefae: cum contra tribus aliis Facultatibus vnus ſit Cancellarius, Epiſcopus Pariſienſis. Sed illa poſt acciderunt.

XLIV.

Sicut autem initio ſaeculi iſtius noni coepit Pariſienſis ſchola, ita ſub eius finem ab Alfredo, Anglorum Rege, in Britannia etiam excitatus eſt doctrinae publicus mercatus OXONIAE per S. Neotum Monachum. Memorat Arnoldus (*i*) Wion, factum id anno DCCCXC. atque initio ſtatim tria fuiſſe exſtructa collegia, Grammaticis vnum, Philoſophis alterum, & tertium Theologis. Id verum ſit nec ne, haud facile dixerim. Certe non potuit illud gaudium eſſe diuturnum ob ſubſecutas ſtatim ingentes illius regni ca-

(*h*) *Lib. de Statut. Facult. Theol. Pariſ. origine.*

(*i*) Vid. Arnoldus Wion in *Ligno vitae lib. V. cap. 94.*

Digitized by Google

calamitates ab Danorum & Normannorum incursionibus, & inprimis Haraldi regis immanitate. Vtraque hac antiquiorem se iactat CANTABRIGIENSIS schola in eadem Britannia; sed itidem incerta fide. Quin imo (k) constat, Henrico I. demum Rege quatuor monachos conducto publico horreo, in Aurelianensis Academiae aemulationem, Grammatica, Dialectica, Rhetorica professos, vno illorum verba ad populum de religione in templo dominicis diebus faciente: neque ante Eduardum I. istam scholam faciem Vniuersitatis (vt loqui mos est,) accepisse.

XLV.

Quicquid horum sit, certe cis Oceanum Occidentalis orbis nullam pene habuit scholam publicam vsque ad saeculum XI. praeter vnam Parisiensem. Illa vero tum temporis iam florebat non solis amplius Facultatis Philosophicae, verum etiam Theologicae clarissimis Professoribus. Vixerunt enim ea aetate atque in Parisiensi schola docuerunt Anselmus Laudunensis, Guilielmus Campellensis, Petrus Abaelardus, Gilbertus Porretanus, & Petrus Lombardus, nobilis ille *sententiarum magister*. Confluxerunt 46
etiam illuc ex omni terra iuuenes innumeri studiorum gratia. Eodem autem saeculo & Ius Romanum BONONIAE in Italia doceri publice coepit, sumtibus & cura reipublicae illius, per Irnerium. Quin eodem tempore SALERNI in Picentibus schola Medica publica per Rogerium regem instituta est: iam licet ab antiquo florentibus rebus medicis in vicino monasterio Cassinensi. Exeunte illo saeculo anno 1196. a Philippo Augusto, Galliae Rege, idem Ius Romanum doceri publice est institutum MONPESSVLI. At saeculo decimo tertio, condito nouo Iure Pontificio, statim sub initium disciplina Iuris illius in Bononiensem, Parisiensem ac Monpessulanam, imo & Oxoniensem Angliae,

G 2 quae

(k) Vid. idem Wion loco citato.

Digitized by Google

quae solae tum erant scholae publicae, auctoritate Pontificum Regumque introducta est. Videtur plane eodem tempore easdem scholas intrasse & Medicae artis professio publica: vt iam scholae illae non vno literarum genere, sed omnigena doctrina personarint. Nec tamen vel Bononiae tum Theologiam quis docuit, vel Parisiis prudentiam Romani Iuris. Namque illud quidem Innocentio VI. Pontifice primum coepit anno saeculi quarti decimi 62; hoc vero vix ante centum annos, quoniam id olim prohibuisset Innocentius IV. Quo factum, vt ista quidem tempestate vtriusque Iuris professio Bononiae, Theologiae & Medicinae Parisiis, maxime floruerint. Accessit eodem tempore in parem gloriam Bononiensis scholae aemula PATAVINA, a Friderico II. Caesare instituta. Quinimo & PERVSII circa annum 1290. Ius vtrumque coeptum est doceri.

XLVI.

Saeculo decimo quarto in maiorem numerum excreuerunt scholae illae publicae, quaeque iam omnia nostrum in morem docerent. Nam & in Galliis institutae Aurelianen-
47 sis, Andegauensis, Lugdunensis, & Tolosana: & in Italia Ferrariensis ac Genuensis. Quin illo saeculo & in Poloniam a Casimiro Rege inducta est schola publica Cracouiensis. Imo & Germania nostra coepit non amplius extra hanc laudem esse. Namque primo per Carolum IV. Caesarem PRAGAE Bohemorum, mox & per Rupertum Palatinum HEIDELBERGAE illustres scholae conditae sunt. Iacta tum & fundamenta VIENNENSIS Academiae per fratres Archiduces: amplissimis vero etiam priuilegiis exornatae sunt ERPHORDIENSIS ac COLONIENSIS. Semel autem illecti laudis hac adorea Principes Germanici, sequente saeculo decimo quinto longe plurimas alias his addiderunt. Ita Herbipolensis a Ioanne Episcopo anno eius saeculi tertio, Lipsiensis a Friderico primo Electore anno IX, Rostochien-

sis

Digitized by Google

ſis a Ducibus Mechleburgenſibus & Senatu oppidano anno decimo quinto, Baſilienſis item a Senatu oppidano & Epiſcopo anno quinquageſimo nono, Gryphiswaldenſis a Vratislao, Duce Pomeraniae, anno quinquageſimo ſexto, Friburgenſis ab Alberto Auſtriaco anno 60, Ingolſtadienſis a Ludouico, Bauariae Duce, anno ſeptuageſimo ſecundo, Tybingenſis ab Eberhardo Wirtenbergico anno ſeptuageſimo ſeptimo, Moguntina denique a Dithero Archiepiſcopo anno octogeſimo ſecundo, inſtitutae ſunt.

XLVII.

Quanquam vero iam tum numero ſcholarum omnes reliquas partes Europae vinceret Germania, nec ſic tamen deſiderium earum expletum eſt. Quapropter ſaeculo ſequente prioribus acceſſerunt Wittebergenſis anno tertio, Francofordienſis anno ſexto, Marpurgenſis anno vigeſimo ſexto, Regiomontana in Pruſſis anno quadrageſimo quarto, Ienenſis anno quadrageſimo octauo, Argentinenſis anno ſexageſimo ſeptimo, Altorfina anno ſeptuageſimo quinto, Lugdunenſis in Batauis eodem anno, & denique anno ſeptuageſimo ſexto noſtra haec Iulia, ſororibus ſuis vt aetate inferior, ita literarum gloria ſi non maior, certe ſuppar. Noſtra memoria nata eſt & Rinthelienſis, & in Belgis vna atque altera. Sic longi temporis barbariem compenſauit intra ducentos annos Germania.

XLVIII.

Serius ſcholarum inſtitutio coepit etiam in Hiſpania: pleraeque enim eius regni ſcholae erectae demum ſuperiore ſaeculo: & quae olim quidem inſtituta fuerat Salmanticenſis, illa primam lucem fere a Franciſco Victoria accepit, vt ipſimet Hiſpani (*l*) non diffitentur. Dania quoque anno

 1539.

(*l*) Vide late diſſerentem Dominicum Bannez in *Secundam Secundae* Thomae *Quaeſt. I. Artic. VII.*

SVPPL. XXV. 1539. demum scholam publicam suam Christierno Rege florentem vidit. Vpsaliensis Suecorum schola origine quidem nonnihil antiquior est, vt quae coeperit Sixto IV. Pontifice anno 1476: inter rudimenta tamen haesit & illa pene ad haec vsque tempora, quando eam regio beneficio Gustavus Adolphus, regum maximus, locupletauit. Non multum melior fuit Scotiae fortuna, etsi illa non vnam Academiam instituerit. Polonia vero nec ipsa fauentiorem fortunam experta est Cracouiae. Verum non licet hisce narrandis immorari.

XLIX.

Haec itaque (vt tandem desinam,) est origo scholarum nostrarum, Auditores. Ita paulatim in hunc statum deventum est. Non morabor autem vos amplius, postquam breuiter isthaec recensuimus. Voto tamen finienda oratio
49 fuerit. Deus, bonorum omnium factor & dator, qui cum vnigenito Filio & S. Spiritu trinus, sapientia vero, bonitate, voluntate atque omnipotentia vnus es & indiuisus, qui omnem doctrinam omnemque scientiam, abs qua si esset, nec homines essemus, humanis mentibus inseuisti; qui docentium discentiumque ordines, quibus vita ipsa nititur, & instituisti & spiritu tuo semper gubernas: Te ego, Deus, publica voce oro hodie & obtestor, vt, quamdiu homines vis hoc in mundo viuere, tamdiu inter eosdem sapientiae & doctrinae studia tuearis ac conserues. Redde, Pater, Germaniae nostrae, quae, merentibus ita peccatis nostris, diu illi bona denegasti, ac recluso tandem aliquando in vaginam infesto irae tuae gladio, pacis illam strictūram, qua nunc laetamur, in maiorem lucem extende, simulque tanto muneri adde diuturnitatem. Effice, vt, sopitis religionum dissidiis, extinctis sectarum monstris, abolitis ciuilibus odiis, remoto tyrannidis metu, & frenata improborum licentia, pax in domo tua, in animis quies & fu-

co carens fides, securitas in republica, in omnibus mutuus amor reparetur. Serua Caesaream Maiestatem, Imperii illud caput, cuius auspiciis nostra haec Iulia est instituta. Serua Serenissimam familiam Brunsuicensium ac Lyneburgensium Ducum, eamque ab hostibus inter tot hostes defende, vt sub eorum tutela prisca fides, antiqui mores, & ius ac fas instaurari rursus queant ac vigere. Ad extremum, o Deus, nostram quoque hanc Iuliam, cui post tot damna & naufragia tabulas nonnihil colligere nunc concedis, respice clementiore oculo. Liceat nobis, qui in hoc scholastico ordine excubamus pro salute publica, aut tam sancto muneri se suaque inposterum dedicabunt, sub alis tuis tranquille degere, praeclaras pacis artes excolere, iuventutem ad rempublicam atque Ecclesiam educare, literasque, omnis boni fundamentum, promouere. Imple etiam spiritu tuo discentium animos, vt relictis mundi huius vanitatibus, damnata iuuentutis petulantia, tibi soli viuant, 50
& ad tui nominis gloriam reipublicaeque emolumentum omne suum studium, omnem sumtum, omnes denique conatus vnice dirigant. Hoc te quaeso, Pater, obsecroque.

DISSERTATIO SECVNDA
RECITATA XXIV. OCT. CIƆ IƆ C XXXVII.

cum Procancellarii Academici munere fungerer.

In hac notatur naeuus earum ciuitatum, in quibus cuiuis licet facere medicinam, simulque laudantur eae, quae vetant quenquam exercere illam artem, nisi rite examinatum.

I.

Non possum non laudare consilium Medicae laureae Candidatorum, quos mihi hic sistis, *Spectabilis D. Deca-*

Digitized by Google

Decane, quod, etſi iamdudum notiſſima omnibus ſit illorum in noſtra arte peritia, tamen non quorundam ſciolorum aut potius tenebrionum more ſua priuata, ſed publica Academiae auctoritate artem malint facere. Enimuero cum multa alia ſunt hisce proximis aliquot ſaeculis in commune reip. commodum conceſſa ſcholis illis Regiis,quas Academias aut Vniuerſitates vſurpare conſuetudo eſt; tum illud profecto longe & vtiliſſime & praeclariſſime eſt conſtitutum, vt nemini liceat vel docere quicquam vel facere, quod maiorem ſapientiam requirit, quin de illius eruditione in ſcholis ab hominibus doctiſſimis publice latum ſit teſtimonium. Neque enim forte quicquam eſt, cuius obſeruatio aeque beare remp. poſſit, aut quo neglecto aeque ſalus publica periclitetur. Etenim illam demum beatam eſſe ciuitatem, nemo eſt, qui ignoret, cuius clauum moderantur ſoli ſapientes, nec attingere datur rerum imperitis. Hos vero quis dignoſcat, quis a vulgo ſeparet rectius, quam illi, qui in ſa-
51 pientiae ac doctrinae profeſſione reliquis antecellunt, omnemque operam ac aetatem ſuam huic ipſi negotio impendunt? Sunt autem prorſus eius ordinis Profeſſores Academici. Quae autem ratio ſcientiarum eſt omnium, eadem ſeorſim, & quidem iure meritiſſimo, artis eſt medicae. Quanto enim nobilius eſt obiectum illud, circa quod ipſa verſatur, quantoque errores eius ſunt faciliores pariter ac cum maiori periculo coniuncti, tanto magis opus eſt, vti caueatur, ne ad artem faciendam admittantur, niſi qui id, quod artis eſt, praeſtare norunt. Agitat ſcilicet vitam ipſam humanam medicus, conſeruans illam, ſi ſapit ac bonus eſt; tollens, ſi fuerit imperitus. Quo ſcelere vix aliud gravius eſt.

II.

Tantum vero cum interſit humani generis, ſolos artis peritos artem facere, merito ſane quis miretur, quî paucae adeo respublicae, in tam multis toto paſſim terrarum orbe, ſeriam

Digitized by Google

ſeriam atque eam, quam oportet adhiberi, eius rei curam
habuerint. Enimuero apud AEgyptios (*a*) conſtat artem
medicam inter ſacras diſciplinas habitam, adeoque nonniſi
ſelectis ingeniis concreditam eſſe. Tradit etiam (*b*) Ari-
ſtoteles, & repetit poſt illum Diodorus (*c*) Siculus, in AE-
gypto vsque adeo legibus adſtrictam fuiſſe medendi artem,
vti ante quartum diem exhibito pharmaco purgare aegro-
tum non licuerit medico, niſi capitis periculo. Contra ta-
men plane apud Graecos obtinuit. Conqueritur de aetate
ſua princeps artis noſtrae (*d*) Hippocrates, *ὅτι ἰητροὶ φήμῃ
μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοὶ*, *nomine multos eſſe medicos, re-
ipſa perpaucos;* itaque artem medicam, cum ſit longe nobi-
liſſima, tamen propter eorum, qui eam exercent, ignoran-
tiam omnibus artibus multo inferiorem haberi. Huius
autem rei ille cauſam non aliam coniecit eſſe, quam eam,
quod ſoli arti medicae nulla in vrbibus praeterquam *ἀδοξίας*
(quod *infamiam* nonnulli vertunt Latine, cum fortaſſis 52
nihil hic ſignificet, quam aliquam exiſtimationis iacturam,)
poena poſita ſit: quae videlicet minime tangat homines fron-
tis iam tum perfrictae. Ipſemet tamen Hippocrates, quo
huic incommodo mederetur, quemadmodum non minus
optimus artis doctor fuit, quam optimus factor, neminem
ad diſcendam artem admiſit, niſi iuramento adſtrictum.
Exſtat hodieque illud inſigne vetuſtatis (*e*) monumentum,
quo dubites ſanctiusne quid aut doctius aut prudentius ex-
cogitari poſſit. Videbat ſcilicet vir ſummus, ita fere vbi-
vis comparatum eſſe, quod (*f*) Plinius ait, *vt in hac arte* SVPPL.
ſola eueniat, vt cuicunque medicum ſe profeſſo ſtatim credatur, XXVI.

 cum

(*a*) Vide notata mihi in libro de *Herm. Medic. cap.* 9.
(*b*) *Lib. III. Polit. cap.* 11.
(*c*) *Lib. I. cap.* 28.
(*d*) In Νόμῳ.
(*e*) Hippocratis Ὅρκος.
(*f*) *Lib.* XXIX. *cap.* 1.

cum ſit periculum in nullo mendacio maius: itaque id maxime accurandum prudentiſſime duxit, vti malis omnibus atque ineptis occaſio praeripiatur, in medicum nomen inuolandi, & quaeſtum ex mortibus hominum faciendi. Id vero rectius fieri nequit, quam ſi pauciſſimi, & illi quidem boni atque εὐφυεῖς ſeu ab ingenio inſtructi, ad artis auditiones admittantur: prorſus ſcilicet vt in ſacris fieri amat, quae non patent niſi iam initiatis. Nempe (vt verbis vtar ipſius (*g*) Hippocratis,) τὰ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται, βεβήλοισι δ' οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσι ὀργίοισιν τῆς ἐπιστήμης.

III.

Verum haec laus priuatim Hippocratis eſt; aut ſi quis alius Hippocratem in illo negotio prudenter eſt aemulatus: ipſae vero Graecorum respublicae nequaquam ſibi hac parte cauerunt. Graeci mores autem Romanum etiam populum afflauerunt. Etſi enim ille primis ſexcentis annis caruerit medendi arte, ſimul ac tamen illam a Graecis accepit, etiam vitia quoque Graecarum rerumpublicarum eum inuaſerunt. Tragice iſthac de re conqueritur paſſim C. Pli-
53 nius, vt propemodum ipſi met arti conuicium dixiſſe queat videri. *Nulla* (ait (*h*) ille,) *lex eſt, quae puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum vindictae. Diſcunt periculis noſtris, & experimenta per mortes agunt: medicoque tantum, hominem occidiſſe, impunitas ſumma eſt. Quinimo tranſit conuicium, & intemperantia culpatur, vltroque, qui periere, arguuntur. Sed decuriae pro more cenſuris Principum examinantur: inquiſitio per parietes agitur, &, qui de nummo iudicat, a Gadibus columnisque Herculis accerſitur: de exilio vero, nonniſi die quadrageſimo quinque electis viris datur tabula. At de iudice ipſo quales in conſilium eunt? Statim occiſuri.* Ex quibus videre eſt, peſſime tum quidem apud Romanos rem fuiſſe

(*g*) In Νόμῳ.

(*h*) *Lib. XXVII. cap. 1.*

fuiſſe medicam conſtitutam; vt quam ſine diſcrimine cuiuis, medicum ſe profeſſo, ſine vlla praeuia cenſura, ſine vllo etiam examine operum artis ſubſequente, exercere licuerit.

IV.

Neque vero illud vel ſequentibus temporibus videtur emendatum legibus fuiſſe. Sane conſtat, Archiatrorum, SVPPL.
hoc eſt, eorum, qui valetudinem Caeſarum curabant, XXVII.
(quorum aliqui reapſe id praeſtabant, aliis titulus hic pro dignitate erat:) collegio, inquam, illi fuiſſe ſua examina eorum, qui erant cooptandi, praeterea ſummum praefectum (ipſi Comitem nominabant,) fuiſſe datum, atque adeo quaſi iudicem aliquem ſummum. At apud alios medicos idem obtinuiſſe, non reperio. Vt in collegium illud illuſtre Archiatrorum nonniſi facto per archiatros examine nemo admitteretur, ante ſaeculi quarti poſtremos annos vix coepit, ex Valentiniani ſcilicet & Valentis Imperatorum inſtituto: quod alias (*i*) latius probabitur. Itaque illo quidem aeuo obſeruare eſt, ampliſſimas quidem dignitates medicis conceſſas: legem, quae bonos a malis diſtingueret, aut quae puniret inſcitiam capitalem, non temere eſt reperire.

V.

Similiter Romano Imperio collapſo primi quidem Arabes artem hanc excoluerunt: caeterum ipſine rectius 54
ſibi cauerint, quam Graeci ac poſt Romani, non habeo dicere. Certe hodie per Aſiam omnem & Africam, imo vbicunque Arabum ſacra in pretio ſunt, longe infra Chriſtiani orbis noſtri conditionem ars iſthaec depreſſa eſt.

VI.

Saeculo vndecimo in Occidentali quoque hoc orbe coe-

(*i*) Vid. infra *Diſſ. IV.*

Digitized by Google

pit ars medica, Salerni cumprimis, refloreſcere, Conſtantino potiſſimum Africano auctore, certe adiutore. Eam tempeſtatem ſubſecutus ſtatim Rogerius primus, Siciliae vtriusque (vt loquuntur,) Rex & Salerni Princeps, cum multas leges ſanxiſſet, octauam decimam (*k*) tulit *de probabili experientia medicorum:* qua cauetur, ne quis medicinam exerceat, niſi prius a magiſtratibus & iudicibus probatus; vtque ſecus faciens bonis omnibus ſpoliatus in car-
SVPPL. cerem compingatur. *Hoc enim proſpectum eſt*, ait Rex, *ne*
XXVIII. *in Regno noſtro ſubiecti periclitentur ex imperitia medicorum.* Caeterum haec lex affinior eſt conſtitutioni Caeſarum antiquorum de Archiatris. Non multo poſt, vt quidam opinantur, Fridericus I. Ahenobarbus, Imperator noſter, occupato regno Neapolitano eandem legem ibi non confirmavit tantum, ſed & ampliauit. Ne quid tamen diſſimulem, videtur hoc non ab illo Friderico, ſed demum ab huius nepote Friderico II. profectum eſſe. Superat in Legibus Neapolitanis (*l*) antiquis, quas poſt alios edidit Fridericus Lindenbrogius, vir doctiſſimus, conſtitutio illius prudentiſſimi pariter ac fortiſſimi Germanicorum Caeſarum, quae ſit huius argumenti, non vna; interque eas vna, qua prohibetur, ne quis ad faciendam medicinam admittatur, niſi a medicis collegii Salernitani aut Neapolitani probatus & poteſtatem medendi ſit conſecutus, quam licentiam vocant, ſub poena annui carceris & omnium bonorum confiſcatio-
55 nis. Fortaſſis licebit ipſiusmet Caeſaris verba quaedam ex legibus illis adducere in medium. *Attendentes*, inquit, *grave diſpendium & irrecuperabile damnum, quod poſſet contingere ex imperitia medicorum, iubemus, inpoſterum nullum medici titulum praetendentem audere practicare aliter vel mederi, niſi Salerni primitus & in conuentu publico magiſtrorum iudicio comprobatus, cum teſtimonialibus literis de fide & ſufficienti ſcientia*
tam

(*k*) Vid. *Conſtitutionum Sicularum Friderici II. lib. III. tit. 34.*
(*l*) *Leg. Sicul. loc. cit.*

Digitized by Google

*tam magiſtrorum, quam ordinatorum noſtrorum, ad praeſenti-
am noſtram, vel nobis a regno abſentibus, ad illius praeſenti-
am, qui vice noſtra in regno remanſerit, ordinatus accedat, &
a nobis vel ab eo medendi licentiam conſequatur; poena publica-
tionis bonorum & annalis carceris imminente his, qui contra
huiusmodi Serenitatis edictum inpoſterum auſi fuerint practica-
re.* Ejusdem verba ſunt: *Praeſenti etiam lege ſtatuimus, vt
nullus in medicina & chirurgia, niſi apud Salernum, legat in Re-
gno, nec Magiſtri nomen aſſumat, niſi diligenter examinatus in
praeſentia noſtrorum officialium & magiſtrorum artis eiusdem.
Ordinati vero,* (illi erant bini ſacramento adſtricti,) *quorum fi-
dei praedicta ſunt commiſſa, ſi fraudem in credito ipſis officio
commiſiſſe probetur, vltimo ſupplicio feriendos eſſe cenſemus.*
Non poſſum quoque non recitare eiusdem Caeſaris legem
de ſtudiis ipſius artis noſtrae: *Quia nunquam ſciri pot-
eſt ſcientia medicinae, niſi de ſcientia Logicali praeſcriba-
tur, ſtatuimus, quod nullus ſtudeat in medicinali ſcientia, niſi
prius ſtudeat ad minus triennio in ſcientia Logicali, poſt trien-
nium, ſi voluerit, ad ſtudium medicinae procedat,* (videtur adden-
dum, *per quinquennium,*) *ita quod chirurgiam, quae eſt pars
medicinae, intra praedictum tempus addiſcat. Poſt quod, &
non ante, concedatur ſibi licentia practicandi, examinatione iux-
ta curiae formam praehabita, & nihilominus recepto pro eo, de
praedicto tempore ſtudii, teſtimonio magiſtrali.* Item in eadem 56
lege infra: *Nec tamen poſt completum quinquennium practica-
bit, niſi per annum integrum cum conſilio experti medici practi-
cauerit. Magiſtri vero intra iſtud quinquennium libros au-
thenticos tam Hippocratis, quam Galeni, in ſcholis doceant tam
in theorica, quam in practica medicina. Salubri etiam conſti-
tutione ſancimus, vt nullus chirurgicus ad practicam admittatur,
niſi teſtimoniales literas offerat magiſtrorum in medicinali fa-
cultate legentium, quod per annum ſaltim in ea medicinae parte
ſtuduerit, quae chirurgiae inſtruit facultatem, & praeſertim*

anatomiam humanorum corporum in scholis didicerit, & sit in ea parte medicinae perfectus, sine qua nec incisiones salubriter fieri poterunt, nec fracturae curari. Hactenus ille Caesarum Germanicorum eruditissimus.

VII.

Subsecutae autem statim sunt passim alibi scholae regiae: atque procul dubio hoc initio nata optima illa lex Academica, cuius initio meminimus. Quo paret profecto, nos hic sane iure gloriari posse prae Graecis ac Romanis: vtut illi leges suas iactent, multisque hodie etiam sit persuasum, illorum institutis nihil prudentius fingi posse aut exquisitius. Vtinam vero tam recte obseruaretur lex illa, quam illa recte constituta est! Nunc eorum, quorum auctoritate leges vnice consistunt, vitio ita fere comparatum est, vt parum absit, quin Plinii querelae in nostrum quoque aeuum congruant. Passim enim nullo doctore exculti, illotis, vt sic dicam, manibus, illotis pedibus, medicorum professione se induunt, carnificinam ampla mercede exercituri. Etiam audent hi male feriati Academicis institutis maledicere: quorum nempe sanctitate ipsi ab arte facienda procul arcentur: ostentantes interim sese arcanorum remediorum possessione, in crassissi-
57 ma faciendae artis imperitia. Et tamen huic hominum generi passim creditur: cum contra in quauis meliuscule constituta ciuitate nemini ephippiario, non cerdoni, non vilissimo cuique ministro atque artifici sordidissimo, artem suam liceat exercere, cuius ille specimen aliquod non ediderit primoribus in arte viris comprobatum. *In Montepessulano, antiquissimo & celeberrimo Artis nostrae emporio, si quis medicum se mentiatur,* (verba recito Ioannis (m) Libautii, medici Parisiensis clarissimi,) *mox rapitur in asinum strigosum, &, si invenitur, scabidum, tollitur sublimis, auersus tota vrbe circumducitur, ludibrio omnibus est, conspuitur, vapulat, laceratur, sordi-*

bus

(m) *Praef. in* Hollerii *Comment. in Aphor.*

Digitized by Google

bus omnis generis conspurcatur, ceu olim sacra illa Massiliensium victima, postremo expiata vrbe eiicitur, illuc nunquam rediturus, nisi maximo suo malo. Vtinam vero & alibi passim idem fieret! Certe plures hodie viuerent, & inposterum pauciores morerentur.

VIII.

Sed quo prolabor? Id volebam. Cum reipublicae tam sit vtile institutum illud Academicum, neminem ad artem faciendam temere admittendi, nisi probatum a magistris & quasi architectis nostrae artis, non posse me non laudare hos, quos mihi sistis, Spectabilis D. Decane, candidatos, viros doctissimos: quippe qui non quorundam more nullo facto examine nulloque specimine in publicum edito ad artis opera voluerint accedere, sed sanctissime scholarum instituta obseruauerint. Est autem illud iamdudum ab iis factum magno omnium applausu. Quae enim exiguntur ab omnibus artem facturis, illa constat ita eos esse persecutos, vt nullius non publicam laudem impetrauerint. Accessit post & vsus artis insignis, nec minore cum laude, iam aliquot per annos: quo sese Principibus ac ciuitatibus multis probauerunt. Eapropter non 58
est etiam, cur me, Spectabilis D. Decane, multis roges, vti facultatem tibi concedam, commeritis dudum honoribus hosce viros afficiendi, iis, inquam, quos solent Scholae nostrae exhibere omnibus, qui suam in arte nostra peritiam satis probauerunt. Quae enim omnia Hippocrates *(n)* noster requisiuit in eo, ὅστις (vt ipse loquitur,) *μέλλει ἰητρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι*, illa omnia abunde his viris esse, dudum perspectum habui. Neque enim aliqua illis dos ingenii deest: doctorum etiam optimorum praeceptis ceu optimo semine illum ingenii agrum conseuerunt. Vixerunt praeterea non vno loco studiis medicis dicato, in clarissimis nimirum Germaniae Academiis. Nec minus accurate a pueris vsque instituti

(n) In Νόμῳ.

ſtituti ſunt: ſicut nec φιλοπονίην quis vnquam in iis potuit deſiderare. Omnia ſane tempus haud paruum ad maturitatem perduxit. Tales vero cum iam dudum ſeſe probauerint, oſtenderintque iam tum ſeſe medicos μὴ λόγῳ μοῦνον ἀλλὰ καὶ ἔργῳ, (liceat mihi verbis Hippocraticis vti,) quis nolit illos honores atque illud nomen publica auctoritate iis deferre, quos iamdudum publico omnium conſenſu commeruerunt? Ego ſane tantum abſum, vt iis petentibus quicquam cenſeam denegandum, vt & vltro ipſis nec petentibus & hoc & longe plura offerri debere arbitrer.

IX.

Quando igitur Sereniſſimus & Reuerendiſſimus Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus, Dei Gratia Dux Brunſuicenſis & Lyneburgenſis, Poſtulatus Coadiutor Epiſcopatus Ratzeburgenſis, Electus Praepoſitus Archiepiſcopatus Bremenſis, huiusque Academiae Iuliae pro tempore Rector ac Cancellarius magnificentiſſimus, Dominus noſter
59 clementiſſimus, Procancellariatus munus me hodie voluit adminiſtrare, non morabor ego neque Tuum, Spectabilis D. Decane, neque, quos ſtitiſti, Candidatorum, virorum ſane doctiſſimorum, deſiderium. Pro numeris itaque mei, quo hodie fungor, auctoritate concedo tibi poteſtatem, hosce viros, D. N. N. N. vbi ſe ſolenni Facultatis Medicae iuramento obſtrinxerint, Doctores Artis medicae creandi, creatos renuntiandi, & omnibus priuilegiis, immunitatibus, indultis, beneficiis ac iuribus donandi, quibus ille ordo a ſummis Pontificibus, Imperatoribus, Regibus, ac Principibus vnquam condecoratus fuit, aut quibus alias gaudere, vti, frui poteſt ac debet ſiue de iure ſiue de conſuetudine. Deum Opt. Max. oro obſecroque, vt iſthuc ipſum in nominis diuini gloriam, publicae rei emolumentum, ſimul etiam in Candidatorum vergat inſigne commodum.

DIS-

DISSERTATIO TERTIA

HABITA XVI. OCT. ANNO CIϽ IϽ CXXXIIX.

cum Decanus Collegii Medici vni Candidato titulum Doctoris concederem.

In hac de ortu Academiarum agitur, nominatim Oxonienſis, Cantabrigienſis, Pariſienſis, Bononienſis, & Salernitanae.

Cuius rei gratia huc potiſſimum acceſſerimus, neminem ſane latet. Mihi vero etiam ſcio, praeter illud potiſſimum munus, incumbere ex conſuetudine Academiae huius & alterum, minoris quidem momenti & quaſi ſecundarium, aeque grauis tamen operae, nec minori diligentia peragendum. Scilicet antea quam hunc Candidatum noſtrum publicis honoribus inaugurem, ſermo aliquis mihi ex more habendus eſt quaſi in anteceſſum. Vtrumque agam, & breuibus quidem, quod hodie ſacra ex 60
facris nobis naſcantur, quorum τελεταὶ quaelibet haud exiguum temporis ſpatium exigunt. Nec tamen vos morari, Auditores, longis aut ſermonibus aut ceremoniis fas eſt, multo minus fatigandi eſtis: vtpote cum aduentu veſtro atque illa veſtra frequentia Candidatum noſtrum ornare velitis. Sane gratias vobis deberi maximas, ipſimet fatemur: qui niſi fateremur, profecto eſſemus impii. Itaque ego quidem nemini moleſtiam creabo prolixo quodam praeloquio. Dicam vero de argumento auditu nec iniucundo, niſi fallor, nec inutili, de ortu, inquam, Academiarum ſiue Regiarum ſcholarum vnius Europae noſtrae. Cui vero non iucundum fuerit, id audire? Imo cui non fuerit vtile? Nobis certe, qui aut Senatores aut ciues Academici ſumus, non poteſt non maximam parere voluptatem, ſi cognoſcas reip. illius exordia, in qua omnes viuimus, atque vnde tot indies nobis profluunt commoda. Etſi vero iam ante annum eodem de ar-

gumento mihi haud pauca dicta sint, persecutus tamen tunc maxime sum instituta scholarum veterum, Graecarum, Latinarum, AEgyptiacarum, Persicarum, atque Saracenicarum, saltim quo clarius patesceret, quantum illa a nostris fuerint remota. Nostra equidem non nisi leui brachio perstrinxi, in commodius tempus eorum narratione reiecta. Nec tamen vel hodie propositum habeo omnia illa tangere, quae ad Academiarum nostrarum faciunt instituta. Isthaec narrantem dies me deficeret, Auditores. Nunc vero ne morandi quidem estis. Itaque illa duntaxat persequar, quae faciunt ad originem Europaearum scholarum: quae, nisi admodum fallor, valde latet in obscuro. Dicam ergo, quo
61 tandem tempore quorumque auspiciis scholae Europaeae hanc quasi ciuitatis formam assumserint. Nec illas metas egredietur oratio mea. Quae disserentem vti me benigne audiatis, etiam atque etiam rogo.

II.

Quintum a Seruatoris nostri natalibus saeculum agebatur, cum iusto Dei iudicio in cultissimas Romani Imperii occidentalis terras effundentibus sese Germanicis potissimum gentibus, non multo temporis spatio omnis Africa, potioresque Europae prouinciae, Hispania, Gallia, Britannia, Pannonia, Italia, spissa imperitiae caligine quasi obducerentur. Ex eo nulla amplius Professorum salaria, nullae scholae publicae, per omnem illum terrarum tractum. Scribit M. Aurelius (a) Cassiodorus, se auctore Agapetum, Pontificem Romanum, Theologicam scholam Romae ad instar Nisibenae instituere conatum quidem; irritum tamen illud consilium fuisse prae temporis illius calamitatibus. Exstat etiam apud eundem Cassiodorum *lib. 9. epistola vicesima prima* Athalarici, Ostrogothorum in Italia Regis, qua ille iubet salaria solui ex more antiquo Professoribus in vrbe Roma

(a) *Praef. in libros diuin. lect.*

ma *sine deductione*, (ita loquitur,) *semestribus etiam singulis*. Quin legimus, eodem tempore & Anicium Manlium Seuerinum Boëthium, virum & dignitate & opulentia & virtute & eruditione longe maximum, Aristotelicam philosophiam Romae docuisse: quanquam salario docuisse non dixerim. Incidit autem haec aetas in tempora Theodorici, Ostrogothorum Regis, vel saeculi quinti ac sexti confinia. Porro non multo post constituit, aut renouauit potius, Iustinianus etiam Imperator nonnulla de Grammaticis, Rhetoricae & Iuris Romani Professoribus in vrbe Roma: vti in eius legum Codice (*b*) hodieque legere est. Verum enimvero vltra bonos conatus non fortassis omne hoc negotium progressum est. Qui enim felicius potuit in eo omnium rerum interitu, destructo scilicet Gothorum sic satis iusto imperio per immania bella, & Italiam denuo mox inuadentibus Langobardis per Narsetem inuitatis? Nec tamen ego negauerim, primae ac rudioris literaturae scholas Romae semper superfuisse. Forte nec doctores defuere alii. Certum quippe est, eo loci aliqua semper eruditionis priscae saltim vestigia remansisse. Sed dubio procul per fuerunt rudia omnia. 62

III.

Eadem tempestate floruit S. Benedictus, omnium occidentalis Ecclesiae monachorum hodie pater. Hic etsi ordinis sui homines non iusserit publicas habere scholas, instituit tamen, vti saltim illi, quibus ex nouae Regulae praescripto viuere animus, in monasteriis docerentur. Iam ante per Orientem, vbi primum nata sunt τὰ ἀσκητικὰ instituta, in coenobiis nonnullis videntur sacrae scholae habitae, vt quidem ex Ioannis Chrysostomi tertio *contra vituperatores monastices* libro manifestum est. Etiam Occidentis quibusdam coenobiis suae iam videntur scholae fuisse. De SVPPL. XXIX.

(*b*) Vid. *tit. de stud. lib. Vrbis Romae.*

Digitized by Google

eo sane, quod in Lerinae, insulae Tyrrheni maris Galliae Narbonensi adiectae, eremo exstruxerat Honoratus Massiliensis, vetant nos dubitare non tantum clara illa aeui sui & Ecclesiæ Gallicanae lumina, praeter Honoratum ipsum Maximus, Faustus, Hilarius, Caesarius, Vincentius, Eucherius, Saluianus, Salonius, eremi illius alumni, sed & ipsa Eucherii Lugdunensis verba, quibus ad Salonium filium in *posteriorem librum Instructionum* suarum est praefatus. *Dignum est*, (*c*) inquit, *quacunque cura mea ingenium tuum reparari, qui vixdum decem annos natus eremum ingressus, inter illas sanctorum manus non solum imbutus, verum etiam enutritus sis ab Honorato, patre, inquam, illo, primo insularum, postea*
63 *Ecclesiarum magistro, cum te illic beatissimi Hilarii, tum insulani tironis, sed iam nunc summi Pontificis*, (Arelatensis videlicet,) *doctrina formaret per omnes spiritualium rerum disciplinas: adhoc etiam te postea consummantibus summis viris, Salviano atque Vincentio, eloquentia pariter & sapientia praeeminentibus.* Caeterum prae aliis huic rei operam nauasse iure dixeris, quae ad Benedicti regulam instituta sunt coenobia. Hinc sane ipsimet Benedicto erudiendum filium Placidum tradidit Tertullius patricius, vt refert *Historia Cassinensis*. Et de Mauro, Benedicti discipulo in Gallias misso, refert (*d*) Iuo, in Aurelianensi monasterio multos nobilium Francorum liberos ab eo pietatis fuisse studiis imbutos. Sunt autem ex Benedicti praescripto tantum non omnia totius occidentis monasteria cum vetera reformata, tum noua constituta. Quo factum, vti ab illo vsque tempore Benedictini Ordinis monasteria non pietatis solum, verum & doctrinae scholae fuerint, vix tamen extra sua claustra sese porrigentes. Neque enim verum est, quod nonnulli tradunt, ex primo instituto suo ἀσκητήρια isthaec scholas fuisse publicas promiscue omnium, etiam ordini isti non addictorum: quippe quam sententiam & Regula ipsa S. Benedicti & histo-

(*c*) *Praef. lib. II. Instruct.*
(*d*) In *Chron.* in *Vita Iustiniani.*

hiſtoria temporum falſi coarguant. Stetit vero omnis iſthaec doctrina intra leuem Latinae linguae peritiam, & Chriſtianae Theologiae vſum: quibus nonnulli mathematicum quid, computi Eccleſiaſtici rectius cognoſcendi gratia, (poſtquam illam curam Dionyſius Exiguus Romae accenderat,) parumque artis medicae addiderunt. Idipſum abunde liquet cum ex monumentis illius aeui omnibus, tum ex Caſſiodori opere *diuinarum humanarumque lectionum*, quo vir optimus monachos ad literarum ſtudia manuducere inſtituit. Obſeruatu autem omnino dignum eſt, ſexto, ſeptimo atque octauo ſaeculis neminem fere per Italiam, Galliam, Britanniam, Hiſpaniam, vno verbo, in Occidentalis Eccleſiae toto orbe, nomen aliquod ſcripto libro obtinuiſſe, qui non in monaſterio educatus ſit atque inſtitutus. Igitur vbi meliora atque plura tum temporis monaſteria, ibi & plures & meliores viri docti floruerunt. Qua felicitate cumprimis tum Britannia fuit, vt quae ipſam quoque Italiam, aut luxu aut bellis impeditam, longo poſt ſe interuallo reliquerit. Non enim Britannicis monachis quicquam tam ingenti temporis tractu aut melius aut doctius totus Occidens habuit. Qui inter illos eminet, Beda, idem omnium illius tempeſtatis per Occidentem vniuerſum fuit doctiſſimus. Nos ipſi Germani prima Chriſtianae doctrinae exordia illis coenobitis debemus. Imo debemus illis initia omnis culturae melioris atque eruditionis: ſicut Angli ipſi ac Scoti a monachis Romanis eam aliqua ex parte antehac acceperant.

64 SVPPL. XXXI.

IV.

Praeter has autem Monachorum ſcholas per ducentos amplius annos toto in Occidentali orbe nulla Philoſophiae, nulla Romani Iuris, nulla humaniorum literarum, nulla Chriſtianae doctrinae, nulla Medicae artis denique cathe-

dra vspiam fuit. Nam quod narrant (e) nonnulli, Cantabrigiae in Anglia a Sigeberto Rege anno Christi sexcentesimo tricesimo publicam Academiam esse institutam, id vero dubia annalium fide nititur: Cantabrigiensium quoque aemuli Oxonienses pernegant fortiter. Et vt quaedam fuerit instituta, procul dubio rudis illa fuit, nec in longum tempus. Caeterum nono saeculo maiori verisimilitudine laus illa competit. Sicut enim plane illo tempore & inter
65 Saracenos sapientia fuit accensa, & protracta est iterum in lucem Constantinopoli eruditio per Bardam Caesarem ac Photium patriarcham, quod alias narrauimus; ita etiam Occidentalis hic orbis nunquam satis memorando Dei beneficio barbariem suam coepit non leuiter tum discutere.
SVPPL. XXX. & XXXII. Primum enim MONASTICAE scholae longe, quam antehac, plures institutae, non modo per Italiam, Galliam, Britanniam, Hispaniam, vbi ante nonnisi paucae erant, verum etiam per Germaniam nostram, vbi antehac vix vlla. Ex istis autem phrontisteriis magna statim copia monachorum profluxit, qui vt non minus pietate, quam doctrina, eluxerunt, ita amplissimis Episcopalibus muneribus summa cum laude, imo cum Ecclesiae fructu maximo, sunt praefecti. Quan-
SVPPL. XXXIII. tos sane viros vel sola tum Germania statim protulit! Rabanum Maurum, Strabum Fuldensem, Haymonem, Walafridum Strabonem, Paschasium Ratbertum, Amalaricum Treuirensem, Halitgerium, omnes scriptis editis clarissimos. Taceo enim nunc alios: quamuis vna ad Visurgim Corbeia nostra Bremae dederit ordine integros quinque priores Episcopos, eosque omnium optimos, nec minus alibi pari virtute aliquammultos: imo quamuis Sturmo Abbate, vna Fulda (f) simul triginta doctores artium linguarumque, & sexcentos genere claros discipulos aluerit. Adhoc vero passim locorum cum EPISCOPALIBVS

COL-

(e) Polyd. Virgilius *lib. I. Hist. Angl.* Rectius Cambdenus in *Britannia*, vbi de Cantabrigia.

(f) Kirchnerus in *Oratione de Doctoribus magnatibus*.

COLLEGIIS nouum ſcholarum genus coepit. Eius inſtituti exordia quaedam, vt S. Baſilius in Oriente, ita in Africa princeps fecerat iamdudum ante S. Auguſtinus. *Factus enim presbyter* (verba ſunt Poſſidii in vita (g) S. Auguſtini,) *monaſterium intra Eccleſiam mox inſtituit, & cum Dei ſeruis viuere coepit ſecundum modum & regulam ſub ſanctis Apoſtolis conſtitutam: maxime vt nemo quisquam proprium in illa ſocietate haberet, ſed eis eſſent omnia communia, & diſtribueretur vnicuique, prout cuique opus erat. Quod iam ipſe prior fecerat, dum de transmarinis ad ſua remeaſſet.* Laudabile iſthuc S. 66
Auguſtini facinus imitantibus paulatim ſponte ſua Epiſcoporum nonnullis, magis magisque increbuit coenobitarum iſtud genus Epiſcopalibus ſedibus adiunctorum, quos etiam tunc ab obſeruato ſingulari viuendi canone *Canonicos* aut *Regulares* vſurparunt. Scholas tamen an & hi, ſiue in publicum, hoc eſt, quosuis admittentes, ſiue fratribus ſuis, iam tum temporis habuerint, mihi quidem non liquet. Imo potius vero abſimile videtur, cum nihil iſthac de re ſcitum inuenias in *Regula* ab ipſomet ſanctiſſimo illo patre ſuis illis Canonicis praeſcripta. Nec enim fortaſſis cauſae quicquam eſt, cur illam *Regulam*, quam Patri iſti tribuerunt tot ſaecula, ac commentariis Hugo de S. Victore & Humbertus illuſtrarunt, cum nonnullis in alium auctorem referamus. Inuenio autem in illa *Regula* nihil, quod huc faciat: niſi forte eo trahere quis velit: *Codices certa hora ſingulis diebus petantur: extra horam qui petierit, non accipiat.* Quae tamen verba nequaquam de ſchola loquuntur habenda, ſed de lectione.

SVPPL. XXXIV.

V.

Caeterum nono, quod diximus, ſaeculo & haec Canonicorum aut Monachorum (perinde enim propemodum tunc quidem fuit,) collegia frequentius ſunt inſtituta, & ſimul pas-

(g) Cap. 5.

passim locorum iis iniunctum scholarum habendarum negotium, auspicio cumprimis atque auctoritate Caroli Magni ac Ludouici Pii, primorum Francicae stirpis Caesarum. Nec enim vllam ibi Episcopalem constituerunt cathedram, nisi adiuncto simul Canonicorum collegio, cui ex praescripto S. Augustini fuerit viuendum. Ex eo igitur non in monasteriis duntaxat, sed vbicunque etiam locorum Episcopalis cathedra erat, scholae exerceri coeperunt: & quidem, vt tempora tum ferebant exigebatque necessitas in illa rudium hominum frequentia, cum literaturae Latinae potissimum,
67 tum interdum aliqua ex parte etiam Theologiae Christianae, vix tamen aliis, quam clericae vitae addictis, auscultantibus: quos scilicet sacrorum Latina lingua celebrandorum necessitas ad aliquam saltim eius literaturae peritiam acquirendam adigebat. Et vero omnibus illis in collegiis quis est constitutus, qui scholas haberet, non minus, atque in aliis monasteriis. Meminit eius rei Ansegisus hisce verbis: *Carolus siquidem constituit, in singulis monasteriis & Episcopiis scholas esse, vbi ingenuorum & seruorum filii Grammaticam, Musicam & Arithmeticam doceantur.* In Cabilonensi quoque Concilio *cap. 43.* ipsa illa Constitutio hisce verbis laudatur: *Oportet enim, sicut Dominus Imperator Carolus, vir singularis mansuetudinis, fortitudinis & prudentiae, iustitiae & temperantiae, praecepit, scholas constitui, in quibus literaria solertia, disciplinae, & sacrae scripturae documenta discantur, & tales ibi erudiantur, quibus merito dicatur a Domino: Vos estis sal terrae.* Memorabile etiam est, quod in Priuilegio Osnabrugensi Episcopatui anno 804. concesso (*b*) legitur: *Insuper* (verba Caroli sunt,) *eidem Episcopo eiusque successoribus concedimus licentiam, libertatem, & ab omni regali imperio absolutionem. Nisi forte contingat, vt Imperator Romanorum & Rex Graecorum coniugalia foedera inter filios eorum contrahere disponant: tunc Ecclesiae illius Episcopus cum sumtu a Rege vel ab Imperatore adhibito laborem*

SVPPL. XXXV. — SVPPL. XXXVI.

(*b*) Vid. Cranzius in *Metropoli lib. I.*

Digitized by Google

borem simul & honorem illius legationis assumet. Et ea de causa statuimus, quod in eodem loco Graecas & Latinas scholas in perpetuum manere ordinauimus, nec vnquam clericos vtriusque linguae gnaros deesse confidimus. Ab illo instituto est, quod hodieque plerisque Canonicorum claustris scholae habendae locus adiunctus sit: quodque vni Canonicorum etiamnum *Scholastici* appellatio maneat. Porro quod praeclare Carolus Magnus instituerat, non minori diligentia curauit filius 68
Ludouicus, cui virtus *Pii* cognomentum conciliauit. Exstant hodieque in laudem illius Principis cum alia, tum inprimis canones Aquisgranensis magni conuentus, quibus multa ad Ecclesiasticum statum pertinentia quam sanctissime sancita, tum Canonicorum collegia ordinata sunt. Lothario quoque imperante anno 855. Concilii Valentini in Galliis celebrati caput octauum decimum itidem scholas in singulis Episcopiis fieri iussit. Quod quarto post anno iterum repetitum, Lothario, Lotharii Imperatoris filio, regnante, in Concilio Tullensi. Canon eius hic est: *Vt scholae sanctarum Scripturarum &, humanae quoque literaturae, vnde annis praecedentibus per religiosorum Imperatorum studium magna illuminatio Ecclesiae & eruditionis vtilitas processit, deprecandi sunt pii Principes nostri, & omnes fratres & Coëpiscopi nostri instantissime commonendi, vt, vbicunque omnipotens Deus idoneos ad docendum, id est, fideliter & veraciter intelligentes, donare dignatur, constituantur vbique scholae publicae, vt vtriusque eruditionis, & diuinae videlicet & humanae, in Ecclesia Dei fructus valeat accrescere. Quia (quod nimis dolendum est & perniciosum maxime,) diuinae Scripturae verax & fidelis intelligentia iam ita dilabitur, vt vix iam extrema eius vestigia reperiantur. Et idcirco ingenti cura & summo studio remedium procurandum est.* Hactenus canon. Apparet autem ex isthoc canone, optime quidem sancitum tunc temporis hoc scholarum genus, cum Carolo tamen & Ludouico Pio fere iterum concidisse.

SVPPL. XXXVII.

VI.

Quanquam vero a principe Carolo profluxiſſe id inſtituti quis crediderit, & multi hodie credant, non fraudanda tamen forte gloria huius inuenti Anglia videtur. Scribit enim ad annum 761. Cardinalis Baronius: *Hoc anno in Anglia Egbertus, Epiſcopus Eboracenſis, Regis germanus, ſcientia*
68 *& ſanctitate clarus diem clauſit extremum. Fuit iſte magiſter Albini, qui & Alcuinus Flaccus dictus inuenitur, qui ipſum pluribus laudat in literis ad Carolum Magnum ſcriptis, vtpote quod inter alia inſignia opera publicum ſacrarum literarum gymnaſium Eboraci inſtituit, eamque Eccleſiam nobili bibliotheca ditavit.* Conſtat etiam ex vita Ludgeri, ipſum Albinum Eboraci ſacras literas eſſe profeſſum. Itaque vero eſt ſimile, ex Albini conſilio, atque ad exemplum Egberti illius, laudabile hoc Caroli Magni inſtitutum profectum eſſe: vtpote
SVPPL. XXXVIII. cum notum ſit, ad reparandam rem literariam Albini praecipue conſiliis Carolum eſſe vſum. Caeterum de Albino etiam poſt diſſerendum fuerit.

VII.

Praeter haec autem duo ſcholarum genera etiam TERTIVM, atque adeo illud, quod originem noſtris Academiis dedit, coepiſſe eodem illo ſaeculo nono videtur: nec vno quidem loco. Vt enim de Anglia dicam prius, vnde nobis ipſa illa doctrinae rudimenta redierunt, ab Alphredo Rege ſcholam publicam Oxoniae eſſe conſtitutam anno Chriſtiano ſeptuageſimo tertio vel potius nonageſimo quinto, ex Oxonienſium monumentis haud pauci hodie narrant. Eius tamen non meminerunt vel Wilhelmus Weſtmonaſterienſis vel Abbas Ingulphus, qui res Anglicanas illius temporis ſatis diligenter tradiderunt: doctrinam duntaxat prope emortuam cum literariam, tum Eccleſiaſticam ab illo Rege eſſe reſuſcitatam, illis auctoribus eſt traditum. In id enim libros complures ex Bibliotheca Romana regiis ſumtibus deſcriptos, ac viros eruditos ex Galliis & aliunde euocatos

tos

os. Inter quos Ioannes Erigena Scotus fuit, ille, qui Dionyſii dicti Areopagitae opus *de diuinis nominibus* ex Graeco in Latinum vertit, ſuſpectae alias & dubiae in religionis negotio fidei. Sed bonas artes diſciplinamque reſtitutam nonnihil a Rege hortatu S. Neoti monachi, apud quem 70
Rex profugus ante aliquamdiu delituerat, certum videtur. Erat is Neotus natione Anglus, vitae inſtituto Benedictinus monachus, niſi malis anachoretam fuiſſe, ac porro (vt quidem Arnoldus (*i*) Wion, eiusdem ordinis monachus Duacenſis, opere, cui titulum fecit *Ligni vitae*, tradit,) Diaconus in Hermſtoke, poſtque obitum catalogo Sanctorum adſcriptus. Auctor vero eſt Guilielmus (*k*) Cambdenus, ſeu potius ille ante laudatus Arnoldus, tria tum ab Alphredo rege Oxoniae auditoria conſtructa eſſe, vnum Grammaticis, alterum Philoſophis, Theologis tertium. Quae ſi vera ſunt, (quod dubito, de Theologica ſaltim cathedra,) ex parte coniectura facile colligi poteſt, quae docendi ratio iſthac in ſchola tum obtinuerit. Sed quaecunque illa fuerit, omnes narrant, parum illam felicitatem diuturnam fuiſſe, excipientibus illam paucis poſt annis Danorum incurſionibus, & Haraldi praecipue Regis barbara immanitate, quibus omnis Anglia, cumprimis vero ipſa Oxonia, tantum non in cineres abiit ac ſanguinem. Illa autem calamitas in Normannorum vsque dynaſtiam, adeoque finem prope ſaeculi vndecimi, ſeſe extendit. Quo tempore ſuperfuiſſe Oxoniae, licet exhauſta in vrbe, literarum & philoſophiae diſciplinam, recte quidem colligit Wion, &, qui hunc deſcripſit ſuppreſſo nomine, Cambdenus, ex hisce Ingulphi verbis: *Ego Ingulphus, conſtitutus primum Weſtmonaſterio, poſtmodum Oxonienſi Studio traditus, cum in Ariſtotele arripiendo ſupra multos coaetaneos profeciſſem, &c.* Non minus tamen recte obſeruat Cambdenus, refloruiſſe ibi literas

(*i*) *Lib. V. Ligni Vitae cap. 37.*
(*k*) *Deſcript. Britanniae*, in vrbe Oxonia.

teras, praesertim Roberti Polenii cura & fauore Henrici
secundi ac Richardi Regum, hoc est, sub finem circiter sae-
culi Christiani duodecimi. Et vero, eodem teste, *Polenii*
71 *conatus adeo feliciter cessit, vt regnante Ioanne* (is autem prae-
fuit regno ab anno 1199. vsque ad 1216.) *tria millia studioso-
rum in hac vrbe fuerint.* Henrico III. autem rege, qui Io-
anni patri succedens obiit demum 1272. *tanta iam erat erudi-
torum copia, vt innumeri diuinis humanisque artibus instructis-
simi cum in Ecclesiam, tum in rempublicam fuerint propagati,
Matthaeusque Parisiensis Vniuersitatem Oxoniensem secundam a
Lutetia Ecclesiae scholam, Ecclesiae imo fundamentum, diserte
appellarit.* Non patitur hic locus, addere ex Cambdeno,
quae subiungit de collegiis illic loci secuto tempore exstru-
ctis summo literariae reip. bono. Non possum tamen non
adducere, quod narrationi illi addit, elogium: *His colle-
giis, quae numero sunt sedecim, & aulis praeterea octo, elegan-
te structura, opimis reditibus, & instructis bibliothecis ita flo-
ret Oxonia, vt reliquas orbis Christiani Academias superet omnes.*
Verum praestat fortassis de ipso Alphredo rege eiusque nun-
quam satis laudando instituto recitare, quae habet politissi-
mus Anglicarum rerum scriptor, gente Italus, Polydorus
Virgilius. *Dedit Alfredus*, inquit (*l*) ille, *iam viginti na-
tus annos operam literis, atque ita doctus euasit breui, vt diui
Gregorii Dialogos, opus Boëtii de Consolatione Philosophiae, &
Psalmos Dauid, ex Latino in patrium sermonem verterit, quo
a cunctis facile intelligerentur. Licet Dialogos & Boëtii opus
quidam tradant eius rogatu Verefredum, antistitem Vigornien-
sem, transtulisse: quibus minus consentio, cum ipse sic eruditus
esset, vt par sit credere, eius fuisse opera. At Psalmos, mor-
te intercedente, non omnes omnino interpretatus est. Studebat
Rex optime animatus per id tempus, quo literae apud Occiden-
tales longe rarissimae erant, suos quouis modo bene viuendi ratio-
nem docere, mortaliumque animos ad bonas artes discendas ge-
nera-*

(*l*) *Lib. V. Hist. Angl.* sub finem.

Digitized by Google

neratim inflammare: quare summe fauebat ingeniis, fouebat hominum dignitatem, amplectebatur nobilitatem, & omnes denique diligebat, in quibus virtus inesset. Memoria quoque prodi- 72
tum est, Alfredum haud facile pati consuesse, quempiam in sacerdotum collegium venire, nisi vir probus atque bene literis institutus esset: vtpote qui probe sciret, sacerdotes secundum vetus verbum spectaculum factos esse mundo, ac propterea alios mortales viuendi modum facile ab illis mutuari. Et quoniam perpaucos admodum tales apud se esse cernebat, idcirco vndecunque viros vitae sanctitate & doctrina claros arcessebat, qui regale sacerdotium, vti apostolorum princeps appellat, obirent. Atqui Neotum inprimis, monasticae professionis virum sanctissimum, ob eximiam eruditionem miro amore complexus est: quo hortante Oxonii gymnasium instituit, proposita mercede omnibus, qui publice bonas artes profiterentur. Quo multi doctrina clari confluxerunt docendi gratia. Haec Polydorus. Non multo post addit idem nonnulla de ipsa Oxoniensi schola eiusque institutis, quae itidem non possum hic omittere „Haec statim a principio, inquit, tum diuinarum humanarumque „literarum studiis, tum mira hominum in doctrinas incumbentium frequentia multo celeberrima esse coepit: deincepsque vsque eo floruit, vt iam facile cum quouis alio „totius orbis gymnasio de nominis gloria certare posset. In „qua scholastici ipsi, vt cuiusdam religionis obseruatione „a primo imbuti, neutiquam minus animos bonis moribus, „quam literis, excolunt. Habent enim coenobia magnifico „apparatu constructa, multorumque cum episcoporum, „tum regum hominumque nobilium ac foeminarum probatissimarum muneribus opulentissima, quae *Collegia* vocitant, quod eorum collegia eo loci collocata sunt: quorum „magistri sunt viri doctrina inprimis probati & honesti. Igitur ibi cum abunde suppeditentur facultates, communiter viuunt, ac quotidie bene mane aut rem diuinam faciunt aut sacris intersunt, antequam ad rem literariam, ag-

Digitized by Google

73 „grediantur: atque ita Deum cumprimis venerantes, ſeſe „caſtiſſimo ſimul viuendi genere & doctrinarum omnium „ſtudiis exercent: vnde iugiter ſingulari pietate & eruditio„ne viri, velut ex quodam totius orbis ampliſſimo diſcipli„narum theatro, exiſtunt, qui tam pie, quam vtiliter, nunc „docendo, nunc ſcribendo, mirum in modum rem Chriſtia„nam iuuant, celebrant, tuentur. Quemadmodum ex non„nullis, paucis quidem, nihil floret: qui omne vitae cur„riculum ibidem ſeſe molliter curando tranſigunt, qui ma„lis exemplis iuuentuti plurimum interdum nocent. Quae „ſane morum labes minime fieret, ſi illi, qui etiam nunc „noua in dies ſingulos inſtituunt Collegia, tandem aliquan„do certos darent ſcholaſticis annos, vt aut docti ſuo tem„pore domum redirent, aut veluti aſini ad lyram, vt dici„tur, loca aliis relinquerent, qui valde multum poſſent in „literis proficere„. Haec iterum elegantiſſimus Polydorus. Quae pro dignitate expendere tamen non licet, cum ab inſtituto nimis alienum, & nunc propoſitum ſit, duntaxat in originem Academiae Oxonienſis, qualis illa facta eſt ſaeculo nono, inquirere. Eadem ſane de cauſa non eſt etiam, vt CANTABRIGIENSIS ſcholae hic faciamus mentionem. Etſi enim apud Arnoldum *(m)* Wion ſcribat Robertus de Remington: *Regnante Eduardo primo de Studio Grantbrig* (illa eſt Cantabrigia,) *facta eſt Vniuerſitas, ſicut eſt Oxoniae per Curiam Romanam*: adeoque poſſit cui videri non alienum eſſe ab hoc tempore, cum rerum in Anglia potitus ſit Eduardus I. in confiniis noni atque decimi ſaeculi; reuera tamen loquitur auctor ille de Eduardo, Normannicae ſtirpis id nominis primo, qui regnum adiit demum anno 1272, quo rege primum, quod vocant, Collegium ibi exſtruxit *(n)* Epiſcopus Elienſis.

VIII.

(m) Loco citato.
(n) Vid. Cambdeni *Britannia*.

Digitized by Google

VIII.

Nos Britannia relicta in GALLIAS transfretabimus. Ibi vero, & quidem Lutetiae PARISIORVM, isthac aetate iacta tum initia fuisse scholae illius toto iam orbe celeberrimae, magis certa est fide cognitum. 74 Etsi enim vnum alterumque esse sciam, id qui neget, adeo multis tamen saeculis atque adeo diuersis gentibus id traditum est, vt illi consensui repugnare sit pene frontem ferire. Scilicet quamvis, vt de re vetusta, non idem omnes narrent, Caroli tamen Magni auspiciis scholam publicam Lutetiae apertam esse, in id vero doctissimi quique consentiunt. Non abs re fuerit fortassis, quid eo de negotio referant vnus atque alter, hic recitare. Georgius igitur Buchananus, exquisiti vir iudicii, cum libro quinto *Scoticarum rerum*, ab Achaio primum Rege inter Francos & Scotos initam esse amicitiam, dixisset, secundam eius amicitiae causam hanc adducit: *Deinde etiam a Carolo Magno, qui Galliam non minus literis, quam armis, illustrare cupiebat, accersiti e Scotia, qui philosophiam Lutetiae Graece & Latine docerent. Apud Scotos enim adhuc erant monachi, vetere disciplina nondum extincta, literis & pietate insignes. Quo e numero erat Ioannes, cognomento Scotus siue Albinus, quod idem valet, (Scoti enim se Albinos sua lingua vocant,) Caroli praeceptor, qui plurima ingenii sui monumenta reliquit, e quibus nos* (verba recito Buchanani,) *Rhetorica praecepta vidimus; cum inscriptione Joannis Albini. Clementis quoque Scoti, qui eodem tempore Lutetiae literarum insignis professor erat, quaedam scripta adhuc supersunt.* Haec Buchananus. Nonnulli Scoti tunc missos ab Achaio (*o*) scribunt praeter alios Mailrosium & Clementem: fuit autem fortassis Ioannis cognomentum Mailrosius. Quae vt vera sint, Albinum tamen siue Alcuinum, Caroli magistrum, aut Scotum fuisse, aut ex Scotia ab Achaio missum, quod scribit Buchananus

(*o*) Liddelius *Praef. in Artem Medicam.*

nanus, vix adducor, vt credam. Quos enim equidem alios
75 legi, hi Anglum fuiſſe narrant. Certe S. Ludgerus, popularis meus, idemque monaſterii illius omnium in Saxonia antiquiſſimi, quod oppido huic adiacens Ludgeri nomine vſurpatur, conditor, vberioris doctrinae gtatia ad Albinum audiendum Eboracum contendit, vt in eius Vita legitur. Ipſe Albinus epiſtola, quam ad Eadbaldum, Epiſcopum Eboracenſem, conſcripſit, Egbertum, Archiepiſcopum Eboracenſem, praeceptorem ſuum profitetur. Eginharto, locupletiſſimo vtique teſti, diſerte (*p*) appellatur *Saxonici generis Britannus*. Ipſemet Egbertum magiſtrum agnoſcit, vt & Angliam patriam ſuam, in *epiſtola ad Carolum Magnum* hiſce verbis: „Date mihi exquiſitioris eruditionis ſcho„laſticae libellcs, quales in patria habui per bonam & deuo„tiſſimam Egberti Archiepiſcopi induſtriam. Et, ſi placet ſa„pientiae veſtrae, remittam aliquot ex pueris veſtris, qui „excipiant inde quaeque neceſſaria, & reuehant in Franci„am flores Britanniae: vt non ſit tantummodo in Eboraco „hortus concluſus, ſed etiam in Turonica emiſſiones Para„diſi„. Ex quibus verbis ſimul manifeſtum eſt, falli illos, qui Alcuinum Bedae diſcipulum profitentur: cum tamen etiam alias Alcuino non audiat Beda, quam *ſacerdotis & doctoris eximii* titulo. Egberti vero Auctor anonymus, is, qui Anglicanam Bedae hiſtoriam perſecutus eſt, ita meminit: *Hic omnium liberalium artium, vt ita dicam, armarium, imo ſacrarium fuit, & nobiliſſimam Eboraci bibliothecam inſtituit.* Idem auctor, quisquis ſit, homo certe non vulgaris doctrinae & fidei, ab Offa, Merciorum Anglorum Rege, pacis cauſa ad Carolum narrat Albinum eſſe miſſum, atque inter „alia haec ſcribit: "Hic eſt Albinus, qui, vt dixi, pro pace „ad Carolum directus, & ibi ſeu terrae amoenitate ſeu regis „humanitate captus reſedit, magnique apud eum habitus „Impe-

(*p*) In *Vita Caroli M.*

Digitized by Google

„Imperialem animum (quantum ab aulicis curis vacabat,)
„Dialectica, Rhetorica, vt etiam Astronomica composuit. 76
„Erat enim omnium Anglorum, quos quidem legeris, post „beatum Adelmum & Bedam doctissimus. Arnoldus Wion *lib. V. Ligni Vitae* scribit, Albinum vel Alcuinum, cognomento Flaccum, *natione Anglum fuisse*, *patria Eboracensem*, *Monachum primum S. Petri Londinensem.* Sed nec alius quis temere praeter Buchananum notauit, Albini praenomen fuisse Ioannem. Attamen Ioannem aliquem Scotum cum socio Clemente prima iecisse fundamenta Parisiensis scholae, etiam alii testantur. Nec minus tamen etiam id certum arbitror, quicquid scholae fuit a Carolo Lutetiae conditum, illud deberi consilio potissimum Albini siue Alcuini, vtpote cuius hortatu & eas, quas supra laudaui, scholas constituerit. Vita autem ille functus est anno 804: quod ex Odoranno notauit eminentissimus Annalium Ecclesiasticorum conditor, (q) Baronius. Quo iterum refellitur Buchanani narratio, si Achaius Rex, a quo ille missum scribit Albinum, anno demum octingentesimo septimo coeperit imperare, quod nonnulli docent; non item tamen, si Buchanani sequamur rationes.

IX.

Verum haec scrupulosius hic disserere taediosum fuerit atque inutile. Scribit autem Vincentius (r) Belluacensis: *Alcuinus de Roma studium Parisios pertulit & transtulit, quod fuit illuc translatum a Romanis de Graecia.* Huius auctoritate idem & alii narrant. Vt autem meam profitear sententiam, eius viri auctoritas in historia doctorum consensu perleuis est: vtpote quam eum sine iudicio tractasse, res docet. Nec tamen negauerim, aliquem Roma in magisterium potuisse accersiri. Imo diserte id narrat Auctor (s) anonymus *Vitae Carolinae* vetustissimus, quem P. Pithoeo debemus. *Dominus*

(q) Ad *annum 804.* (r) In *Speculo Historiali.*
(s) Scriptor *Vitae Carolinae, p. 252.* edit. Francof.

77 *rex Carolus iterum a Roma artis Grammaticae & computatoriae
magistros secum adduxit in Franciam, & vbique studia litera-
rum expandere iussit. Ante ipsum enim dominum regem Caro-
lum in Gallia nullum studium fuerat liberalium artium.* Ita ille.
Tantum non extrema tamen barbarie Romam tum labo-
rasse, luculente docent epistolae (*t*) eius aeui Pontificum,
quas edidit Gretserus. Ne quidem in Italia tum quempi-
am mediocriter literatum in superstitibus monumentis re-
perire est, praeter Paulum & Paulinum Aquilegienses:
quorum hunc artis Grammaticae fuisse magistrum, discere
est ex tabulis Caroli Magni, quas recitat Baronius ad an-
num 802, donati fundi Laberiani. Arnoldus Wion (*u*)
porro narrat, Alcuinum Lutetiae Parisiorum bonas literas
professum, nec multo post a Carolo circa annum 792. Gym-
nasium ibi conditum esse; Alcuino autem iam defuncto duos
monachos ex Scotia mari traiecto sponte sua aduenisse, Cle-
mentem alterum, alterum Ioannem Scotum: qui cum, sapi-
entiam se venalem habere, si mercedis loco victus atque
amictus praeberetur, publice clamarent, re ad Carolum
delata, qui impense fauebat literarum doctoribus, Clemen-
tem quidem Lutetiae detentum, Ioannem vero Scotum
missum Ticinum in Italiam, docendarum literarum gratia.
Idem nescio quis alius Annalium Arelatensium antiquus
scriptor apud (*x*) Middendorpium narrat: tantum in eo
dissentit, quod ante aduentum Alcuini contigisse id scribat,
non post eius mortem. Explicatius etiam idem addit: *Cle-
menti Carolum nobiles pueros instituendos commisisse in aedibus
publicis; Ioanni vero in monasterio S. Augustini, quod Ticini est,
datum locum, quo promiscue omnes discendi gratia confluentes
exciperet; Alcuino vero in eundem usum Lutetiae concessam Ab-
batiam S. Martini.* Polydorus (*y*) Virgilius Offae, Mercio-
78 rum regis, gesta enarrans sic inter alia loquitur: *Carolum
Ma-*

(*t*) Adde *Epistolas Leonis III. Papae*, a nobis editas.
(*u*) *Lib. V. cap. 95.* (*x*) *Lib. VI. de Academiis.* (*y*) *Lib. IV. p. 99.*

Magnum, regem Galliarum, missis legatis sibi amicum facere ac suorum simul beneuolentiam reconciliare summopere studuit. Traditur vnus legatorum fuisse Albinus siue Alchuinus: quo suasore Carolus duo gymnasia condidit, prout in vita Alvredi dicetur. Et vero ibi Polydorus rem hanc omnem prolixius hunc in modum (*t*) est persecutus: „Carolus Magnus Albinum seu Al„chuinum ab Offa, Merciorum rege, vti alibi est expositum, „in Galliam missum conciliandae amicitiae causa, cum vi„deret, in homine plurimas esse literas, quamobrem merito „ei honor esset habendus, ex legato hospitem fecit suum, „ex hospite praeceptorem: vetus Atheniensium, credo, „imitatus exemplum, qui Gorgiam a Leontinis publice ad „se missum, legationis munere defunctum, Athenis deti„nuerunt, eius capti eloquentia. Alchuinus itaque, homo „Anglus, in Gallia deinde moratus, Lutetiae Parisiorum „bonas literas profiteri coepit, eoque autore non multo post „ipse Carolus in ea vrbe primus Gymnasium collocauit, & „in Italia Ticini, quae nunc Papia nuncupatur, alterum. „Fuit is annus salutis nostrae circiter DCCXCII, cum du„os ferunt monachos ex Hybernia, siue ex Scotia, vt qui„busdam placet, in Galliam delatos, se sapientiam venalem „habere, magna voce testantes, mercedis loco cibaria & „vestiaria duntaxat petiisse; & istorum alterum, qui Cle„mens nominabatur, a Carolo Lutetiae retentum, eique ex „omni ordine ciuitatis traditos iuuenes in disciplinam; alte„rum vero in Italiam transisse, ac Ticini docuisse. Non„nemo id assignat quatuor Bedae discipulis, Rabano, Alchui„no, Claudio, & Ioanni Scoto. Sed vtcunque res se habeat, „satis constat, Anglos primos Lutetiae bonas artes publice „docuisse, quandoquidem Alchuinus & Ioannes, cognomen„to Scotus, in primis inter Anglos doctissimi fuerunt„. Caeterum quid horum verum, quid falsum, non est meum dicere: rem vetustate dubiam satius est in medio relinquamus

(*t*) *Lib. V.* sub finem *p.* 129.

quamus. Vnum est monendum, intolerabili errore a non- SVPPL. XXXIX. nullis Ioannem Scotum hunc credi eundem cum Ioanne Erigena Scoto, vtpote cum is Hincmaro Rhemensi, Igomaro Lugdunensi, adeoque & Alphredo regi, aliisque coaevus fuerit, iam declinante saeculo nono.

X.

Quemadmodum autem non Lutetiae solum, sed & TICINI, ita & suis in vrbibus conditas a Carolo scholas cum Bononienses, tum Patauini iactitant, sed non tam annalium (*a*) fide, quam vana fortassis antiquitatis affectatione. Qua certe ita olim, rudibus adhuc saeculis, laboratum est istic, vt Bononienses non dubitauerint fingere literas Theodosii Imperatoris nomine de Academia Bononiae instituenda; at tam ineptas & barbaras, vt vel puero hodie suboleat fraus, *qui* (vt ille ait,) *nondum aere lauatur.* Quo magis mirandum est, Bartolum, ac Iuris Canonici Glossatorem, imo & Middendorpium, illis ineptiis passos esse sibi imponi: quorum illos vt aeui vitium, ita, quid hunc possit excusare, haud apparet.

XI.

At quaecunque fuerit origo Parisiensis scholae, id certum est, a nostra Academiarum forma isto quidem tempore & illam & Oxoniensem & omnes siue monasteriorum siue Episcopales scholas longe absuisse. Nec enim habuerunt tum illae quicquam praeter magistros liberalium, quae dicuntur, artium: etsi conatus forte sit Theologiae Professionem iungere iam Carolus. In rei memoriam etiamnum Rectorem Parisiensi scholae semper ex ordine Philosophico praefici, auctor est ipsemet Ioannes Filesacus, Theologus Sorbonicus, libro, quo *originem Statutorum Facultatis Theologicae*

(*a*) Vide *Historiam Bononiensem & Patauinam.*

logicae Parisiensis descripsit. *Rector nouus*, inquit ille, *quouis anni quadrante eligitur; in festo natalitio, festo annuntiationis* 80
Mariae, festo Ioannis, & Dionysii. Eligitur autem a procuratoribus quatuor nationum ex Philosophis & Artium Magistris: quia sub primam institutionem Caroli Magni sola haec Facultas in vsum est recepta. Nulla ergo tum Theologiae, nulla Artis medicae, multo minus vlla aut Romani aut Pontificii Iuris, fuit Professio. Porro & Liberalium ipsa illa Artium disciplina arctis literaturae rudioris limitibus circumsepta fuisse videtur. Triuio videlicet potissimum, vt tum loquebantur, hoc est, Grammatica, Rhetorica, & Dialectica. Quadriuium tamen, hoc est, Arithmeticae, Geometriae, Musicae, & Astronomiae rudimenta, quadam ex parte accessisse, non negauerim: cum, Arithmeticae magistrum a Carolo Roma esse adductum, iam supra audierimus; & canendi peritiae studuisse Carolum, cum ex iis appareat, quae Auctor anonymus *Vitae Carolinae*, cura Pithoei primum editus, narrat (b) de contentione Gallicorum Romanorumque cantorum, & Romanis modulis in Galliam eius auctoritate post Pipinum adductis; tum ex hisce Eginharti (c) verbis: *Legendi atque psallendi disciplinam diligentissime emendauit: erat enim vtriusque admodum peritus.* Fuisse vero eundem Carolum & reliquarum Quadriuii artium amatorem magnum, idem testatur Eginhartus. „Artes, inquit, liberales studio- SVPPL.
„sissime coluit, earumque doctores plurimum veneratus ma- XL.
„gnis afficiebat honoribus. In discenda Grammatica Petrum „Pisanum Diaconum senem audiuit: in caeteris disciplinis „Albinum, cognomento Alcuinum, item Diaconum, de „Britannia Saxonici generis hominem, virum undecunque „doctissimum, praeceptorem habuit: apud quem & Rhe„toricae & Dialecticae, praecipue tamen Astronomiae, edi„scendae plurimum & temporis & laboris impertiit: disce„bat & artem computandi, & intentione sagaci siderum cur-

(b) Pag. 25?. edit. Francof. (c) In *Vita Caroli.*

81 „ſum curioſiſſime rimabatur„. Cum eo autem fuerit animo Carolus, per ſane eſt veroſimile, illud plane ſtudiorum genus etiam ſcholae illius curae eſſe demandatum. Verum nulla tum in ſcholis Academici magiſtratus in diſcipulos iurisdictio: nulla titulorum publica collatio: nulla graduum (vti loquuntur,) diſtinctio: nulla denique immunitas auditorum: quibus omnibus nunc potiſſimum Academiae cenſentur.

XII.

Et tamen ne illud quidem maioris eiusmodi ſcholae rudimentum fortaſſis manſit diu integrum. Lupus ſane, Ferrarienſis poſt in Gallia Abbas, Epiſt. I. ad Eginhartum ſcribit: *A Grammatica ad Rhetoricam, & deinceps ordine ad caeteras diſciplinas liberales* (triuii ſcilicet & quadriuii,) *tranſire, hoc tempore fabula eſt.* Idem probro & vitio tum verſum ſcribit, literis operam dare. Audiuimus item non multo ante conquerentes Gallicanos Epiſcopos in Synodo Valentina imperante Lothario, *intelligentiae Scripturarum vix ex-*
SVPPL. *trema amplius veſtigia reperiri.* Carolum tamen Caluum ae-
XLI. tas iſthaec ceu magnum eruditionis Maecenatem coluit. Qua de re memorabilia cumprimis ſunt, quae ex Erico monacho ſcribit Caeſar Baronius ad annum 876: *Quid Hiberniam* (inquit ille,) *memorem, contemto pelagi diſcrimine pene totam cum grege Philoſophorum ad litora noſtra migrantem? quorum quo quisque peritior eſt, vltro ſibi indicit exilium, vt Salomoni ſapientiſſimo famuletur ad votum.* Nec profecto negari poteſt, ſuperfuiſſe etiam tum, in Gallia cumprimis & Germania, eximia quaedam, perpauca licet, aeui decora. Sed illos Pariſiis doctrinae aliquid accepiſſe, non videtur: certe nusquam eſt traditum. Adhoc omnis omnino ſapientiae, per Galliam ſane, breue fuit & illud gaudium.
SVPPL. Namque ſaeculi quidem noni vltima, vt & decimi initia,
XLII. perpetuis bellis, Normannicis praecipue, & ciuilibus, vehemen-

Digitized by Google

hementer concussa sunt. Diuitiae praeterea clericorum, & ex his nata luxuria, pene omnem, vt virtutis, ita & eruditionis curam apud clericos pariter plerosque & monachos extinxerunt. 82

XIII.

Non equidem dixerim, omnes scholas cum in collegiis Canonicorum, tum in monasteriis, vno tempore concidisse, sublatamque subito omnem cum pietatem, tum doctrinam: quae nonnulli haud dubitant profiteri. Vt enim GERMANICA duntaxat, & quidem nobis vicinissima, tangam, Albertus, Stadensis Abbas, ad annum nongentesimum sexagesimum primum loquitur in haec verba: „Hoc „tempore Bremae claruit Eilhardus, vir spontanea paupertate clarus, Ecclesiae praepositus, & regulae Canonicae „custos. Tunc & SCHOLAS ECCLESIAE rexit Tiadhelmus, qui fuerat magni Octrici Magdeburgensis discipulus.„ De Octhrico ipsemet (d) Crantzius, cum de Alberto, primo Magdeburgensi Pontifice, fecisset verba: „Successorem habuit Othricum, virum ea tempestate doctissimum, „cuius doctrinae fama celebris auditores etiam illius illustrauit. Qui enim Othricum meruit audire praeceptorem, aliquid sibi supra caeteros accepisse videbatur. Tam „celebris fama virum illum ad Archiepiscopatum subuexit. Fuerat scilicet ante etiam ille lector scholasticus in coenobio Corbeiensi. Idem Crantzius cum (e) narrasset, Odincarum, regii sanguinis nobilem Danum, in Bremensi schola ab Adaldago Episcopo esse educatum, subiungit: „Quippe apud insignes ecclesias ab antiquo docti viri fouebantur, qui publicas scholas sustinerent, priusquam publica literarum Gymnasia, quae nunc multa florent per Christianismum, erigerentur. Quae res apud nostrates pene he„sterna

SVPPL. XLIII.

(d) *Metrop. lib. III. cap. 37.* (e) Libro eodem *cap. 43.*

„ſterna eſt. Nam nulla eſt in Saxonia publica ſchola, quae
„centeſimum longe ſuperet annum. Sed ea tempeſtate,
„quam nunc explicamus, valuit vetus Eccleſiarum con-
83 „ſuetudo, ab vsque Origene & Clemente, & primis eccleſiae
„doctoribus traducta„. Idem porro Cranzius de Bennone
ſecundo, ab qui per Henrici IV. tempora Oſnabrugenſi Eccle-
ſiae praefuit: „Qui cum ſcholis praefuiſſet apud Eccleſiam
„Hildeſemenſem, (docebant enim illa aetate Scholaſtici ſa-
„cras literas, & habebant, qui ſubdocerent in triuialibus,)
„clarum illi nomen ex doctrina & ex vitae religione conci-
„liabat Imperatori Henrico„. Scotum quendam ſcholaſti-
cis laboribus Wirzeburgi praefectum, temporibus Henri-
ci V, laudat idem Crantzius in *Saxonia* ſua. Trithemius
etiam in *Chronico Hirſaugienſi*, Addagenium, Abbatem Span-
heimenſem, prius ſcholae publicae apud Moguntinos prae-
fuiſſe, multosque inſignes diſcipulos produxiſſe eodem tem-
pore, teſtatur. Quid? quod etiamnum ſaeculo duodecimo
Paderbornae ſtudia literarum ſub nobili magiſtro Herman-
no floruiſſe, prodat Helmoldus, ſcriptor σύγχρονος: laudet-
que idem Geroldum, Brunſuicenſis ludi (triuialis tamen,
quantum videtur, & quidem eius, qui ad S. Blaſii Eccle-
ſiam eſt,) gubernatorem? Poſt Helmoldum repetiit idem
(*f*) Crantzius, memorans, Vicelinum, primum Lybe-
cenſem Epiſcopum, adhuc iuuenem a ſacerdote quodam
interrogatum, *legeritne Statium in Achilleide? propoſuitque*
(inquit Crantzius,) *verſum illi ex Poëta, quem cum expedire
non poſſet Vecilinus, erubuit: abiitque Paderburnam, & ibi ſub
Hermanno, docente apud Eccleſiam, vigilantius literis incubuit.*
Pro monaſteriis porro loquuntur itidem ſcripta monacho-
rum, qui a ſaeculo nono vixerunt ad ſaeculum vsque terti-
um decimum. Quae profecto neque pauca neque inepta
ſunt. Vbi autem monachi illi doctrina imbuti, niſi in ſuis
ſcholis monaſticis?

XIV.

(*f*) *Metrop. lib. VI. cap. II.*

Digitized by Google

XIV.

Quin tamen & rarae fuerint ea aetate scholae istae
omnes, & a doctrina non multum instructae, nullum dubi-
um habet. Quis enim dixerit, saltim a Canonicis illis scho- 84
las multum curatas, omni vita canonica exuta? Nempe
qui ex prisco instituto viuendi ratione nihilo a monachis
fere differebant, viuentes scilicet in vno claustro, habentesque
commune dormitorium, refectorium, lectorium, & simi-
lia; claustri repagulis solutis, regulaque conculcata, tan-
tum abfuere non multo post a Canonicae vitae obseruantia,
vti tandem nec erubuerint *seculares* semetipsos appellare *Ca-
nonicos*, quasi tu dixeris *Canonicos non canonicos*. Eo autem est
factum, vti & hodie maneant quidem priscorum officio-
rum tituli, sine re tamen atque inanes. Auctor est (g) Mid-
dendorpius, in plerisque Canonicorum collegiis die Dominico
sacerdotem e regione scholae stantem sic hodieque precari:
*Benedicere digneris, Domine, hoc scriptorium famulorum tuorum
& omnes habitantes in eo, vt, quicquid ediuinis Scripturis ab iis le-
ctum vel scriptum fuerit, ore perficiant, per Christum Dominum no-
strum, Amen.* Vrget iusta indignatio, recitare hic verba non-
nulla Alberti Crantzii, scriptoris Saxonicarum rerum lu-
culentissimi, simulque prudentia & pietate eximii viri, qui
& ipse collegio Canonicorum, quod est Hamburgi, Deca-
nus praefuit. *Iste*, ait, *Archiepiscopus* (loquens (h) de Vnwa-
no Bremensi, aetate Henrici II. Cæsaris,) *primus omnium con-
gregationes apud ecclesias Cathedrales aliasque ad Canonicam perdu-
xit regulam: quae antea quidem mixta ex monachis & Canonicis, v-
traque conuersatione turbata, degebat, non vigebat. Qua occasione
Fratres licentius de claustro egressi, mulierum consortia primo pete-
bant absconse, inde in maiorem dissolutionem abierunt. Paulatim
ergo deferuescente in clero religione, apud ecclesias ex monachis Re-
gulares Canonici, & ex his Seculares, ut nunc vocantur, Canonici
prodierunt. Quid autem ex hac deinceps resolutione sit oriturum,*

(g) *Lib. V. de Academiis.* (h) *Metrop. lib. IV. cap. 1.*

85 *quis nouit? Interpretemur, oro, vocabulum. Si canon est regula, Canonici sunt regulares. Quid fiet de Canonico Seculari; nisi vt regularis sit irregularis? aut, si id malumus, regularis sine regula? Erat is deuotionis feruor sub sanctis Patribus, ut inter Fratres ipsi etiam Pontifices victitarent, quod de huius proximo leginus successore, Libentio. Iam ventum est ad Regulares, ut Canonici dicerentur & essent: vtinamque ibi perdurassent. Inferior inuentus est gradus, Canonicus Secularis, hoc est, monstrum sine exemplo, Regularis sine regula, Canonicus sine canone.* In similia verba erumpit vir optimus etiam (i) alibi.

XV.

Sed quo primum tempore claustrum ruperint Canonici, non perinde certo videtur definiri posse, quoniam id ipsum non sit vno ab omnibus momento factum. In Germania initium pessimi facinoris a Treuirensibus coepisse, Ottone III. imperante, auctor est Trithemius *in Chronico Hirsaugiensi.* Argentinenses tamen tardius id imitatos, ac non nisi sub Henrico IV. circiter, cum per dissensiones inter Imperatorem & Pontifices exortas ius & fas omne perruptum & ad cuiusque libidinem & arbitrium pleraque translata, scribit vir doctissimus, Christophorus Guillimanus, (k) opere *de Episcopis Argentinensibus.* Huic autem paene consentit Adamus Bremensis, vt & huius descriptor, Albertus Stadensis, de Canonicis Bremensibus. Scribit autem Adamus quidem in vita Bezelini, Albertus vero ad annum 1042. in haec verba: *Anno Archiepiscopi* (is erat Bezelinus,) *penultimo domus S. Petri Bremae conflagrauit: eiusque flamma incendii claustrum cum officinis, vrbem cum aedificiis omnibus, consumsit, veterisque habitaculi nullum remansit vestigium. Ibi sacri thesauri Ecclesiae, ibi libri & vestes, ibi omnia ornamenta consumta*
86 *sunt. Ex illo tempore Fratribus, qui ante canonice vixerant, extra claustrum vagantibus, Regula sanctorum Patrum, per multa prius saecula studiose conseruata, primo neglgentius haberi coepit, deinde*

(i) *Metrop. lib. VIII. cap. 20.* (k) *In Vita Conradi IV.*

deinde funditus abiecta consenuit. Annales quoque Hildeſheimenſes eodem plane anno 1042. & Hildeſiae clauſtrum incendio periiſſe narrant, Azelino Epiſcopo: eaque occaſione & ibi tum viuendi canonica inſtituta corruiſſe. Vereor tamen, ne quis error in hos annales ex Bremenſibus irrepſerit. De Bernhardo Paderbornenſi, qui vixit aetate Friderici II. Caeſaris, verba faciens (l) Crantzius: *Sub hoc*, inquit, *Pontifice in Eccleſia Paderbornenſi adhuc obſeruantia Regularis inter Canonicos viguit: & ſub eo commutatio facta videtur de Regulari obſeruantia ad ſtatum Canonicorum Secularium.* Paulo poſt: *Idem arbitror factum per caeteras eccleſias. Sed Praemonſtratenſes, praeterquam in Magdeburg, ſuam regulam tenuerunt in Hauelberga, Brandenburg, & pleriſque aliis.* Mitto nunc aliarum Eccleſiarum Canonicos: vtpote cum illa circiter aetate paſſim terrarum a priſcis moribus Canonicos abiiſſe, bene ſit notum.

XVI.

Certe operam luſit bonus Gratianus, *Decreto* ſuo (m) inſerens illam ex ſaeculo IX. Eugenii ſecundi & Leonis IV. Papae conſtitutionem, factam in Synodis Romanis: *Neceſſaria res exigit, ut iuxta eccleſiam clauſtra conſtituantur, in quibus clerici diſciplinis Eccleſiaſticis vacarent. Itaque omnibus vnum ſit refectorium ac dormitorium, ſeu caeterae diſciplinae ad vſus clericorum neceſſariae.* Similiter non poſſumus quidem non laudare Concilii Lateranenſis, vt & Innocentii III. Papae, itidem in Concilio generali latum decretum, non minus, atque aliud eiusdem notae Honorii III, quae bono ſane conſilio Raimundus de Penna forti *libro quinto tit. V. Decretalium* inſeruit, & auctoritate ſua roborauit Gregorius nonus, Papa ſaeculo tertiodecimo. Attamen ne ita quidem effectum aliquid eſt, 87
quod merito laudes: rem ipſam non qua par erat ſeueritate, vrgentibus Papis, & Epiſcopis Canonicisque in alia plane, imo aliena, intentis. Fortaſſis tamen non abs re fuerit,

 rit,

(l) *Metrop. lib. VII. cap. 5.* (m) *P. II. cauſa 12. q. 1. cap. 3.*

rit, illa hic recitasse, saltim vt appareat, quaenam vtilitas publica & vis honesti illis etiam temporibus expresserit. Concilii itaque Lateranensis canon hic est: *Quoniam ecclesia Dei sicut pia mater prouidere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus iuuari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per vnamquamque Cathedralem ecclesiam magistro, qui clericos eiusdem & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium praebeatur. Pro licentia vero docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicuius consuetudinis ab eis, qui docent, aliquid quaerat; nec docere quenquam (qui sit idoneus,) petita licentia illis interdicat. Qui autem contra hoc venire praesumserit, ab ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur, vt in ecclesia fructum sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, ecclesiasticum profectum nititur impedire.* Vnde obiter colligere est, isthoc aeuo non tantum scholam Episcopalem nullam impensis communibus esse habitam, sed ne quidem admissum, qui doceret, nisi soluto pretio. Sed & Innocentius III. in Concilio generali ita pronunciauit: *Quia nonnullis propter inopiam & legendi studium & opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateranensi Concilio pia fuit constitutione prouisum, vt per vnamquamque Cathedralem ecclesiam magistro, qui gratis eiusdem instituerit ecclesiae clericos aliosque scholares pauperes, aliquod competens beneficium praeberetur, quo & docentis releuaretur necessitas, & iter pateret discentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis ecclesiis id minime obseruatur, nos praedictum roborantes statutum adiicimus, vt non solum in qualibet Cathe-*
88 *drali ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, a Praelato cum Capitulo, seu maiori ac saniori parte Capituli, eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum gratis in Grammatica facultate & alios instruat iuxta posse. Sane Metropolis ecclesia theologum nihilominus habeat, qui sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his praesertim informet, quae ad curam animarum spectare noscuntur. Adsignetur autem cuilibet magistrorum a Capitulo prius praebendae prouentus, & pro Theologo a Metropolitano tantundem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu reditus ipsos percipiat, quamdiu perstiterit in docendo.*

Digitized by Google

do. Quod si forte de duobus Ecclesiae Metropolis grauetur, Theologo iuxta modum praedictum ipsa prouideat, Grammatico vero in alia ecclesia suae ciuitatis siue dioecesis, quae sufficere valeat, faciat prouideri. Haec Innocentius. Quibus praeter alia discimus etiam, non cuidam Canonicorum docendi munus tum fuisse, vt ante, impositum, sed alii alicui, & mercede quidem sic satis exigua. Verum praestat & Honorium audiamus. *Super specula &c. volumus & mandamus, vt statutum in Concilio generali de magistris Theologis per singulas Metropoles statuendis inuiolabiter obseruetur. Statuentes, vt, quia super hoc propter raritatem magistrorum se possent forsitan aliqui excusare, ab Ecclesiarum Praelatis & Capitulis ad Theologicae professionis studium aliqui docilibes destinentur. Qui cum docti fuerint, in Dei ecclesia velut splendor fulgeant firmamenti: ex quibus posthmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stellae in perpetuas aeternitates mansuri ad iustitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii prouentus Ecclesiastici non sufficiunt, praedicti necessaria subministrent. Docentes vero in Theologica facultate, dum in scholis docuerint, & studentes in ipsa, integre per annos quinque percipiant de licentia Sedis Apostolicae prouentus praebendarum & beneficiorum suorum, non obstante* 89
aliqua contraria consuetudine vel statuto, cum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes. Haec illi. Nos nihil addimus, quoniam, latius haec persequi, non est propositi nostri. Tum vero iam ante satis ostensum est, cum Episco- SVPPL.
palium, tum monasticarum scholarum eiusmodi mores XLIV.
nostris Academicis institutis, quae nunc illustrare nobis est consilium, valde fuisse dissimiles. Sufficit, hic annotasse, omnes istas scholas post annum millesimum sensim vbique terrarum defecisse, in otium & luxuriam prolapsis cum mo- SVPPL.
nachis, tum Canonicis. Et vero ne in coenobiis quidem XLV.
scholae priscae posthac restitutae sunt in integrum: quamuis in illam laudem successerint saeculo decimo tertio Mendicantium noui ordines.

XVIII.

Digitized by Google

XVII.

Ad TERTIVM igitur illud & Academicum ſcholarum genus reuertendum nobis eſt. Ac de Ticinenſi quidem, quam & ipſam Carolus creditur condidiſſe, nihil, quod ad illam pertineat aetatem, memoratum inuenio. In PARISIENSI ſchola primis temporibus liberales ſolum artes doceri ſolitas, ante audiuimus. Illis acceſſit deinde Theologica Profeſſio. Quod tamen quo tempore primum, aut quo Rege, factum ſit, nemo dixerit facile: ipſi Pariſienſes, ignotum id ſibi, confitentur. Ioannes Fileſacus, Doctor Sorbonicus, qui non ita pridem diligentiſſime Statuta Pariſienſis Theologicae Facultatis ſingulari libro eſt perſecutus, originem rei ſibi incompertam, non diffitetur. Alibi ſcribit in haec verba: *Perexigua fuerunt (fateor,) eiuſcemodi initia, ſed, vbi ad Capetiorum gentem Gallicum imperium peruenit, & Academia & Facultas Theologica plane ex ephebis exceſſit: Philippo Auguſto rege etiam remotiſſimas gentes in ſui amorem & admirationem pellexit.* Atqui ad Capetanos demum reſpublica Gallicana ſaeculo decimo deuenit. Philippus Auguſtus autem rerum per Gal-
90 liam eſt potitus ab anno 1180. vsque ad annum 1223. Sane, circa illa ſaeculi duodecimi ac tertiidecimi confinia Lutetiam Pariſiorum ex omnibus pene Europae regionibus innumeros diſcendi cauſa confluxiſſe, certiſſimum eſt. Videatur duntaxat *caput ſeptimum Hiſtoriae Occidentalis* Iacobi de Vitriaco, quo ille de diſſidiis Studioſorum Pariſienſum, malisque & horum & magiſtrorum moribus, conqueritur. At vero etiam ante illam Philippi Auguſti aetatem, integro ſaeculo duodecimo, Pariſienſem ſcholam ſtudiis fuiſſe florentisſimam, facile oſtenſu eſt ex laude eorum, qui tum & Philoſophiam & Theologiam ſunt profeſſi. Recte enim (n) Fileſacus: *Quae-*

(n) *In libro citato.*

Qualis fuerit Theologica Facultas sub Ludouico, Philippi Augusti patre, ex iis, qui tum erant, clarissimis Theologis perspicuum est. Agmen ducit Anselmus Laudunensis, quem sibi praeceptorem fuisse in Theologia, testatur Petrus Abaelardus epistola prima. Huic successit Guilielmus Campellensis. Docuit & ipse ibi Abaelardus. Gilbertus quoque Porretanus magister Theologicae scholae Parisiis aliquando fuit, teste Henrico Gandauensi. Petrus Lombardus, alias Nouariensis, Petri Abaelardi discipulus, qui non pauca demtis naeuis ex theologicis tractatibus praeceptoris sui Abaelardi mutuatus est, itidem Theologicae scholae Parisiis praefuit, teste eodem Henrico Gandauensi. Quanquam vero vsque adeo floruerint res studiorum sacrorum Parisiis iam tum illa aetate, non dubitauit tamen idem Filesacus in haec verba scribere: *Philippo Augusto rege nullae aut paucae leges, vt nec solennes ritus & formulae ad curriculum Theologicum emetiendum, vel Doctoralem lauream adipiscendam. Sed, vt ego arbitror, prout quisque in rerum Theologicarum cognitione sub Theologis, qui publicas habebant scholas, profecisset, communi velut auditorum consensu ad libros Veteris aut Noui Testamenti exponendos sese* 91 *accingebat: quod ex Petri Abaelardi epistola prima colligi potest.* Idem non multo post ita (p) loquitur: *Ea vero isto aeuo* (Philippi scilicet Augusti regis) *cura prima fuit iis, qui Magistri & Doctores haberi vellent, Sacram Scripturam interpretari: non quod ex ingenio aliquos de rebus Theologicis tractatus non interserent: ut de Abaelardo & caeteris supra visum est.* Item: *Cum scioli quidam, & qui vix Theologiam degustassent, illud publicum docendi munus vltro sibi arrogarent, doctorum melioris notae, qui tum erant, iudicio Ordo ille Theologicus formam legitimae societatis tum primum habere coepit. Hinc leges non nullae scriptae ab ipsis, & quidem ante annum trecentesimum supra millesimum: quod ex vtroque codice MSS. nostrarum legum, tum antiquiore, tum recentiore, firmari potest.* Haec Filesacus. Quibus si fides adhibenda est, (non possumus autem non adhibere,) igitur saeculo demum tertiodecimo circiter Collegium Theologicum Decano constituto SVPPL. coiit Parisiis: tum demum, a Theologis quidem, & gradus XLVI. ET XLVII. Magi-

(o) Ibidem p. 21. (p) Lib cit. p. 22.

Magiſtrales aut Doctorales coeperunt conferri: primum quoque tum Examina atque Tentamina varia ſunt inſtituta. Vno verbo, iſthoc primum ſaeculo coepit Lutetiae condi aliquid in modum noſtrae, quam nuncupamus, Theologicae Facultatis. Si autem ibi tum primum illa coepit, alibi ante non coeperit, in Europa quidem. Nam ea quidem aetate nulla alia celebrior ſchola Theologica, imo vix vlla alia vſpiam extitit.

XVIII.

Theologicam Scholam Philoſophica Artiumque, Pariſiis quidem, antiquitate ſuperat: nullo tamen indicio probaueris, in noſtrum Academicum morem etiam
92. hanc formatam eſſe ante ſaeculum tertiumdecimum. Conſtat autem, iam ſaeculo etiam priore ſolito ſubtilius philoſophari Pariſiis coeptum per Petrum Abaelardum, Gilbertum Porretanum, & alios. Quorum diſciplina cum fuiſſet vſus ſummae nobilitatis vir, Otto, Friſingenſis Epiſcopus, primus
SVPPL. (quod equidem ſciam,) Germanorum nouiter tunc inſtitutae
XLVIII. Philoſophiae monumentum aliquod poſteritati (q) reliquit. Porro Ciuilis & Canonici Iuris ſtudia vix ante ſaeculum decimum tertium Pariſiis fortaſſis agitata ſunt. Et vero Iuris quidem diſciplina ne potuit quidem multo ante ibi exerceri, quoniam Irnerio demum & Gratiano ipſamet Bononia renouationis ſuae originem debet. Non etiam, qui Medicinam ibi antehac docuerit, quiſquam veterum memoratur. Ipſe ille, qui in epitaphio (r) audit

Phyſicus excellens Hugo, pietate refulgens;

obiitque *Anno milleno bis centum, ſed minus vno;* laudem nullam inuenit a magiſterio Artis, ſed duntaxat ab eo, quod

Pari-

(q) *Lib. 1. Chron.* (r) Vid. Gabr. Naudaeus *de antiq. ſchola Med. Pariſ. p. 38.*

Pariſiis mortem non ſuſtulit(hoc eſt,non paſſus eſt,)*eſſe minacem*, & *Quadriuium docuit*.
Vt proinde Artem ipſam Medicam non docuerit Obizo, ſed duntaxat fecerit illam Pariſiis. Saltim, num docuerit, incertum eſt. AEgidium Corbolienſem, cuius *de Urinis & Pulſibus* poëmatia haud inconcinna etiamnum ſuperant, & aetatibus aliquot magno in pretio fuere, Artem Pariſiis docuiſſe, per eſt veroſimile; ſed illius vita in tertium decimum vsque ſaeculum excurrit. Circa cuius initia quatuor, quas appellamus hodie, Facultates Pariſiis iam floruiſſe, vetat nos dubitare (s) Rigordi, eius temporis chronographi Pariſienſis, teſtimonium: vt qui ad annum milleſimum ducenteſimum nonum diſertis verbis annotauerit, non ſolum SVPPL.
de Triuio & Quadriuio, verum & de quaeſtionibus Iuris Ciuilis & Ca- XLIX.
nonici, & de ea Facultate, quae de ſanandis corporibus & ſanitatibus 93
conſeruandis ſcripta eſt, plenam & perfectam doctrinam inueniri. De Theologica ſchola extra controuerſiam eſt: eoque addit Rigordus. *feruentiore deſiderio doctrinam ſacram & quaeſtiones theologicas doceri.* Tum etiam temporis honores Magiſterii ſolennes in Medico pariter & philoſophico ordine conferri Pariſiis coepiſſe, manifeſtum eſt ex Bulla Gregorii noni Papae, quam ille Pariſienſibus anno iſtius tertii decimi ſaeculi trigeſimo primo conceſſit. Verba Bullae, qualia Gabriel (t) Naudaeus, ille Pariſini *Flos delibutus populi Suadaeque medulla*, elegantiſſimae de Antiquitate ſcholae Medicae Pariſienſis Diſſertationi inſeruit, haec ſunt: *De Phyſicis autem & Artiſtis Cancellarius promittet, bona fide examinare Magiſtros, & non niſi dignos admittens repellet indignos.* Iſthac vero aetate haud temere reperias vllam, quae iam tum quatuor Facultatibus iſtis fuerit inſtructa, praeter vnam hanc Pariſienſem. Vt proinde videatur merito pronuntiari poſſe, ſaeculo demum tertio decimo Academias noſtras originem ſuam debere, & inter omnes antiquitate antecellere Pariſienſem. Meretur tamen obſeruari, per

(s) In Chronico. (t) Lib. cit. p. 18.

Svppl. I. Honorium III. Papam circa annum faeculi illius vicefimum Ciuilis Iuris difciplinam Parifiis lege publica (u) effe vetitam. *Firmiter interdicimus & diftrictius inhibemus*, inquit, *ne Parifiis vel in ciuitatibus feu aliis locis vicinis, quisquam docere vel audire Ius Ciuile praefumat. Et qui contra fecerit, non folum a caufarum patrocinio excludatur, verum etiam per Epifcopum loci excommunicationis vinculo innodetur.* Adeo feuero igitur edicto deceffiffe iterum nonnihil ftudiis Parifienfibus, quo minus noftro more fuerint perfecta, fatendum videtur.

XIX.

Caeterum prima Academiarum origine iam detecta, poffumus forte non iniuria quiefcere. Ne quid tamen in nobis defideretur, addemus nonnihil & de BONONIENSI & de SALERNITANA fchola, quae Italicarum omni-
94 um funt vetuftiffimae. Sane multum lucis haec narratio dabit iis, quae iam tum attulimus. Ac Bononiae quidem primo omnium videtur Schola quaedam fuiffe liberalium Artium: faltim literatoria quaedam. Ferunt enim, Irnerium Rauenna, vbi artes illas profitebatur, Bononiam eodem fine euocatum, ibique fuper vera fignificatione vocis *As* cum aliis magiftris contentione ipfi nata, tractum ita demum ad Romani Iuris difciplinam. Cardinalis certe Hoftienfis initio faeculi tertii decimi (x) fcripfit: *As, id eft, duodecim vnciae. As etiam quandoque ponitur pro obolo: propter quod verbum venit Bononiam Studium Ciuile, ficut audiui a Domino meo.* Dominus autem ille eft Azo, *Lucerna Iuris* fuo aeuo habitus appellatusque. Huiusmodi fcholae originem a Theodofio Caefare vulgo arceffi inepte, ficta quadam tabula, iam ante diximus. Caeterum Ius Ciuile Romanum primus ibi docere coepit Irnerius: ceu omnium confenfu vulgo traditur. Quod tamen paffim itidem creditur, ita inftitutum effe a Lothario Caefare, id a ve-

(u) *Cap. fuper Specula tit. de priuil.* (x) *C. 1. extr. de teftam. n. 2.*

Digitized by Google

a vero eſſe alienum, alias (y) fortaſſis prolixius demonſtra- SVPPL. LI
bimus. Id certum eſt, Iuris Ciuilis Romani diſciplinam ipſo iam tum ſaeculo duodecimo Bononiae magno auditorum concurſu publica ex cathedra docuiſſe non Irnerium duntaxat, ſed & Iacobum de Porta Rauegnana, Iacobum Balduinum, & Azonem: ne quid dicam de Bulgaro, Martino Goſio, Hugone de Porta Rauegnana, & aliis, qui tum itidem ſtipendio publico Bononienſium docuerunt. Eodem vero tempore & Ius Pontificium non tantum per Gratianum monachum anno 1151. in coenobio Felicis & Naboris conſcribi iſthac in urbe coepit, ſed cathedram quoque & doctores ſtatim eſt nactum, iam tum Eugenio (z) Pontifice, non minore
diſcentium applauſu, ſi non maiore. Ea ſane Vtrumque 95
Ius audientium fuit frequentia, vt Fridericus primus Caeſar in publicis regni Italici comitiis, ex conſilio omnium Ordinum, regiminis ſcholaſtici nouam formam (a) inſtituere ſit adductus. Decem millia Studioſorum iam aetate Azonis Bononiae vixiſſe, teſtis locupletisſimus eſt ipſemet Odofredus.

XX.

Quemadmodum habuerit ſeſe ibi tum temporis Philoſophiae atque Artium, quas appellant, diſciplina, non perinde conſtat. Illa tamen fuit in exiſtimatione, vt Fridericus II. Caeſar circa annum ſaeculi tertii decimi viceſimum ſua cura & ſumtu libros Ariſtotelis aliorumque Philoſophorum, de Graeco partim, partim de Arabico Latine verſos, huic vni Bononienſi Philoſophicae Scholae obtulerit & quaſi conſecrauerit. Integra epiſtola Caeſaris reperitur

(y) Vide librum noſtrum *de origine Iuris Germanici cap. 21.*
(z) Auctor *Vitae Gratiani.*
(a) Vid. *Auth. Habita C. ne filius pro patre.*

in opere epistolico Petri de Vineis, Caesarei tum Cancellarii, ad exemplum Variarum Cassiodori, quantum coniicere est, in vnum collecto. Eius illam partem, quae huc maxime facit, non possumus non (b) recitare. *Post regni vero nostri curas assumtas, quamquam operosa frequenter negotiorum turba nos distrahat, & ciuilis sibi ratio vendicet solicitudinis nostrae partes, quicquid tamen temporis de rerum familiarium occupatione decerpimus, transire non patimur otiosum, sed totum in lectionis exercitatione gratuita libenter expendimus, vt animae clarius vigeat instrumentum in acquisitione scientiae, sine qua mortalium vita non regitur liberaliter. Dum librorum ergo volumina, quorum multifarie multisque modis distincta chirographa nostrarum armaria diuitiarum locupletant, sedula meditatione reuoluimus, & accurata contemplatione pensamus; compilationes variae ab Aristotele aliisque Philosophis, sub Graecis Arabicisque vocabulis antiquitus editae, in*
96 *Sermocinalibus & Mathematicis disciplinis, nostris aliquando sensibus occurrerunt: quas adhuc originalium dictionum ordinatione confertas, & vetustarum vestium, quas eis aetas prima concesserat, operimento contectas, vel hominis defectus aut operis ad Latinae linguae notitiam non perduxit. Volentes igitur, vt veneranda tantorum operum simul authoritas apud nos, non absque commodis communibus, vocis organo traduce innotescat; ea per viros lectos, & in vtriusque linguae prolatione peritos, instanter iussimus verborum fideliter seruata virginitate, transferri. Quia vero scientiarum generosa possessio in plures dispersa non deperit, & distributa per partes minorationis detrimenta non sentit, sed eo diuturnius perpetuoque senescit, quo publicata foecundius se diffundit; buiusmodi celare laboris emolumenta noluimus, nec aestimauimus, nos eadem retinere, iucundum, nisi tanti boni nobiscum alios participes faceremus. Considerantes veruntamen, quorum conspectibus quorumque iudiciis operis coepti primitiae possent decentius deputari; ecce, vobis potissime, velut Philosophiae praeclaris alumnis, de quorum pectoribus promptuaria plena fluunt, libros aliquos, quos curiosum studium translatorum lingua non potuit fidelius instruere, consulte prouidimus praesentandos vel destinandos. Vos igitur, viri, qui de cisternis veteribus aquas nouas prudenter educitis, qui fluen-*

(b) *Lib. III. epist. 69.*

fluenta melliflua sitientibus labiis propinatis, libros ipsos, tanquam xenium amici Caesaris, gratanter accipite: & ipsos antiquis Philosophorum operibus, qui vocis vestrae ministeriis reuiuiscunt, quorumque nutritis famam, dum dogmata sternitis sapienter, vt expedit, aggregantes, eos in auditorio vestro, (in quo gratia virtutum fructificat, erroris rubigo consumitur, & latentis scripturae varietas aperitur,) cum mittentis fauore commoniti, tum clari transmissi operis meritis persuasi, ad communem vtilitatem studentium, & euidentis famae nostrae praeconium, publicetis. Haec omnia Caesar Fridericus. Quae, quamuis prolixiora nonnihil, adduximus eo libentius, quod simul doceant, beneficio literati Caesaris illius debere saeculum istud resuscitatae Philosophiae omnis studia. Hacte- 97
nus nimirum Aristotelis aliorumque scripta Philosophica & Mathematica longe paucissima viderat Latinus orbis: ast SVPPL.
ex eo multo plura, cumprimis de Arabico versa, in scho- LII.
las translata sunt. Quo effectum, vt bonae artes nouam plane & hactenus insolitam faciem acceperint, inuolantibus quasi in recenter versos illos libros cum aliis, tum praecipue Dominici & Francisci sacris agminibus.

XXI.

Vt autem quasi in viam ex diuerticulo redeamus, ante saeculum tertium decimum fortasse nec Medica ars Bononiae doctores inuenit. Certe qui scriptis antehac ibi inclaruerit, nemo memoratur. Verum illo tamen ipso saeculo Artem hanc magno auditorum concursu ibi docuerunt Thaddaeus Florentinus, Petrus Aponensis, Gentilis Fulginas, &, nisi fallor, Turrisanus siue Drusianus, celeberrimi nominis magistri, quique aeternis scriptis simul Artem illustrauerunt, adiuti etiam ipsi paucis quidem Hippocratis & Galeni libris, compluribus tamen Arabum Medicorum Philosophorumque monumentis, quae vniuersa tum primum fuerunt Latine versa. Etsi autem vsque adeo floruerit (c) tunc

(c) Vid. Sigonii *Hist. Bonon. lib. III.*

tunc Bononiensis Schola, Theologiae tamen Professoribus fuit destituta vsque in annum 1362. quando Innocentius id nominis sextus Papa Theologiae docendae licentiam eximii muneris vice indulsit. Quo apparet, quam sero perfectionem suam nacta sit ipsa illa omnium celeberrima Schola, & quae cum numero Professorum, tum opulentissima dote, (numerat enim subinde, & numerauit ante hos (d) decem annos, Professores centum viginti sex, & in his
98 Vtriusque Doctores Iuris quadraginta nouem: ferturque,
SVPPL. a Senatu Bononiensi quotannis in Professorum salaria qua-
LIII. draginta prope coronatorum millia expendi:) vt alia nunc taceam, nulli hodie temere est secunda, Germanicas autem omnes longo superat interuallo.

XXII.

Sed de Bononiensi Schola satis fortasse diximus. Certe vt plura afferamus, non patitur propositum. SALERNITANA vetustate quidem Bononiensi non cedit, imo fortassis eam superat.; splendore vero & institutis docendi eam plurimis sequitur passibus, minime omnium assequitur. In vicino vrbi illi coenobio Cassinensi a S. Benedicto vsque scholam habitam monasticam, verisimile quidem est vel ex iis, quae ante diximus in vniuersum de id generis phrontisteriis; viris tamen doctis, perinde vt Fuldam & Corbeiam nostram, claruisse illum locum vtut opulentissimum, haud temere probaueris. Saeculo autem vndecimo habuit Constantinum, hominem Afrum: quem post triginta nouem annos studiorum gratia peregrinationibus per Asiam vniuersam, sub Muhammedanorum imperio doctrinae omni genere florentem, exactos, patria profugum Salerni primo, inde inter monachos coenobii, exceptum (e) ferunt. Et sane ille Desiderio, Abbati suo, qui post Victor

III.

(d) Vid. Middendorpius *lib. IV. de Academiis.*

(e) Vid Arnoldus Wion *lib. I. Ligni vitae cap. 98.*

III. Papa fuit, circa annum ſexageſimum poſt millcſimum, haud pauca Medici argumenti ex Arabico Latine verſa,(vtut hoc plerumque diſſimulet, ſibi arrogans ea, quae Iſaaci Aben Amram, Iudaei, aliorumque, eſſe, clariſſimum fit, ſi vtriusque ſcripta contenderis:) dedicauit. At vero iam tum in ipſo Salerni oppido ſcholam aliquam ſiue Medicam ſiue aliam fuiſſe inſtitutam, nullum indicium nobis
ſupereſt. Occaſione tamen operum Medicorum a Con- 99
ſtantino editorum, per eſt veroſimile, excitata ibi potiſſimum Artis ſtudia. Etenim viderat quidem hactenus Latinus orbis libros aliquot Medicos partim Latine exaratos, partim ex Graeco in eandem linguam translatos, perpaucos tamen, eosque non magni pretii. Cuiusmodi maxime ſcriptis ſua aetate fuerit inſtructa Italia, colligere eſt ex ſermone (f) Caſſiodori, quo Monachos ſuos ad diuinas humanasque lectiones manuducit. *Quod ſi vobis non fuerit*, inquit, *Graecarum literarum nota facundia, inprimis habetis Herbarium Dioſcoridis, qui herbas agrorum mirabili proprietate diſſeruit atque depinxit. Poſt haec legite Hippocratem atque Galenum Latina lingua conuerſos, id eſt, Therapeutica Galeni ad Philoſophum Glauconem deſtinata, & Anonymum quendam, qui ex diuerſis auctoribus probatur eſſe collectus; deinde Coelii Aurelii de medicina, & Hippocratis de herbis & curis, diuerſosque alios de medendi arte compoſitos: quos vobis in Bibliothecae noſtrae ſinibus reconditos Deo auxiliante dereliqui.* Haec Caſſiodorus in opere illo: quod hactenus miſere per particulas disiectum in lucem prodiir, facile tamen reſtitui in integrum poterit, & reſtitui ſummo iure promeretur. Cum nemo itaque paene Latinorum Graecam linguam intelligeret, & Latine ſcripti libri Medici non niſi rariſſimi inuenirentur, hactenus quidem Medicae artis ſtudia ex dignitate coli haud potuerunt. At poſt Conſtantini operam facilius id effectu fuit, praeſertim eo loci, vbi ſcripta ipſius omnium commodiſſime haberentur

(f) *Lib. diuin. lect.*

rentur. Tum demum itaque, & hac, quam diximus, occasione, nata Salerni videtur schola quaedam Medica. Sane coepisse iam illam circa annum millesimum centesimum, haud iniuria forte dixeris, attendens, quam seuera lege (g)
100 Rogerius primus, Siciliae vtriusque rex & Salerni Princeps, rem medicam facere iusserit. Saeculo certe duodecimo Schola isthaec celeberrimae fuit famae, imo in occidentali hoc orbe unica. Sub finem eius enim, communi Scholae istius magistrorum consilio, scriptus est libellus ille poëticus *de conseruanda valetudine*, in gratiam Roberti, Normanniae Ducis, qui tamen, quod sibi regiam Angliae dignitatem vindicaret contra Guilielmum Rufum, fratrem, Anglorum rex audiuit. Eodem tempore circiter AEgidius Corboliensis in opere, quod in Parisiensium gratiam *de compositorum medicamentorum virtutibus* itidem versibus lusit, gravi censura in Salernitanos (h) animaduertebat, quod nullo facto discrimine, quibuslibet ad rem medicam admissis, concederent

Nondum maturas Medicorum surgere plantas,
Impuberes pueros Hipocratia tradere iura,
Atque Machaonias sancire & fundere leges:
Doctrina quibus esset opus ferulaeque flagello,
Et pendere magis vetuli doctoris ab ore,
Quam sibi non dignas cathedrae praesumere laudes.

Paulo post conditae sunt a Friderico II. Caesare praeclarae illae leges de re Medica vniuersa, quae liquido ostendunt, praeter reliquas Medicinae partes etiam illam, quae manu medetur, Salerni magistros suos accepisse; nec rem Anatomicam fuisse neglectam; Artem vero omnem ex Hippocraticis vsque fontibus petitam esse. Et vero ornauerunt Scholam hanc (i) Ioannes Platearius, cuius est liber *Circa instans* vulgo

(g) Vide *Constitutiones Siculas lib. III. tit. 34. leg. 1.*
(h) Vid. Naudaeus *de antiq. scholae Medicae Paris. p. 21.*
(i) Vid. Ren. Moraei *Prolegomena in Scholam Salernitanam.*

vulgo dictus, Ioannes de Mediolano, praecipuus auctor libri *de conseruanda valetudine*, Saladinus de Esculo, Ioannes de S. Paulo, Guilielmus Placentinus, Hieronymus Balduinus, Beneuenutus Graphaeus de Ierusalem, Franciscus Alphanus, Rogerius, Ioannes & Gualtherus Salernitani. Quatuor magistrorum in chirurgia Salernitanorum libros Oxoniae 101
reperiri, memorant (k) bibliothecarum scriptores. Eiusdem scholae videtur & Warmipotus fuisse, qui vulgo Garipontus audit. Simon quoque Ianuensis inde fortassis prodiit, qui tamen Nicolai IV. Papae egit archiatrum. SVPPL. LIV. Nicolaum, cuius *Antidotaria* celebri olim fama in vsu Medicis fuerunt, isthuc pertinere, certius est. Non possum hic omittere, quae de Nicolao illo omnique Salernitana Schola memorauit Christophorus de Honestis, Florentinus, quem circa annum Christi 1380. vixisse colligas ex eo, quod Thomam de Garbo passim laudet magistrum suum. *Intelligendum est*, ait (l) ille, *quod Nicolaus (qui etiam duo Aromataria composuit vtili sermone, quae ambo communiter habemus in vsu,) fuit Medicus diu exercitatus in Practica, & in naturali ingenio, natione Salernitanus, plenus diuitiis & ex nobili sanguine procreatus. Fuit autem temporibus suis primus. Et non est longum tempus elapsum, cum in dicta ciuitate Salerni, digna ac clamosa fama per orbem, vigebat fons scientiae, & maxime Practicae medicinae. Ibi enim florebat Studium principaliter, sequendo sententiam Galeni, tanquam principis medicorum, ejus libros legendo & vtiliter declarando, licet hodie fugiantur.* Haec Honestus, & recte quidem. Ex quo enim Arabum libri in Latinum orbem transiere, parum attento Hippocrate & Galeno, in scholas Auicenna, Rasis, Mesue, & Scrapion penetrauerunt: nec Hippocratis aut Galeni libri vulgo in manibus relicti, praeter paucos, quos *Articella* dicta comprehendit.

O XXIII.

(k) Iamesius in *Ecloga Oxoniensi.*
(l) *Praef. Comment. in Antidot. Mesuae.*

XXIII.

Licet autem fortaſſis etiam hic recitare, quas modo laudauimus, Friderici Caeſaris (m) leges, vt eo rectius Scholae illius Medicae dignitas fiat conſpicua, etſi earum magnam partem iam ante aliquando hoc in loco adduxerimus. Videtur ſane & panegyris haec ipſa Medica exigere iure quodam ſuo, vt publica voce recitentur leges illae, quae de Arte facienda & docenda omnium hodie ſunt antiquisſimae. Prima itaque lex haec eſt: *Vtilitati ſpeciali proſpicimus, cum communi ſaluti fidelium prouidemus. Attendentes igitur graue diſpendium & irreparabile damnum, quod poſſet contingere ex imperitia Medicorum, iubemus, nullum Medici titulum praetendentem audere practicare aliter vel mederi, niſi Salerni primitus & in conuentu publico, Magiſtrorum iudicio comprobatus, cum teſtimonialibus literis, de fide & ſufficienti, tam Magiſtrorum, quam Ordinatorum noſtrorum, ad praeſentiam noſtram, vel nobis a regno abſentibus, ad illius praeſentiam, qui vice noſtra in regno remanſerit, ordinatus accedat, & a nobis vel ab eo medendi licentiam conſequatur: poena publicationis bonorum & annalis carceris imminente his, qui contra huiusmodi noſtrae Serenitatis edictum impoſterum auſi fuerint practicare.* Lex altera eiusdem Caeſaris ita ſonat: *Quia nunquam ſciri poteſt ſcientia Medicinae, niſi de ſcientia Logicali praeſcribatur, ſtatuimus, quod nullus ſtudeat in Medicinali ſcientia, niſi prius ſtudeat ad minus triennio in ſcientia Logicali: poſt triennium, ſi voluerit, ad ſtudium Medicinae procedat: ita quod & Chirurgiam, quae eſt pars Medicinae, infra praedictum tempus addiſcat. Poſt quod, & non ante, concedatur ſibi licentia practicandi, examinatione iuxta curiae formam praehabita, & nihilominus recepto pro eo, de praedicto tempore ſtudii, teſtimonio Magiſtrali. Iſte Medicus iurabit ſeruare formam curiae hactenus obſeruatam, eo adiecto, quod, ſi peruenerit ad notitiam ſuam, quod aliquis Confectionarius minus bene conficiat, curiae denuntiabit; & quod pauperibus conſilium gratis dabit. Iſte Medicus viſitabit aegrotos ſuos ad minus bis in die, ad requiſitionem infirmi, ſemel nocte: a quo non recipiet per diem, ſi pro eo non egrediatur ciuitatem vel caſtrum, vltra dimidium tarrenum*

(m) Vid. *Conſtitutionum Sicularum lib. III. tit. 34.*

Digitized by Google

num auri. Ab infirmo autem, quem extra ciuitatem visitat, non recipiet per diem vltra tres tarrenos, cum expensis infirmi; vel vltra 103 *quatuor tarrenos, cum expensis suis. Non contrahat societatem cum Confectionariis. Non recipiat aliquem sub cura sua ad expensas suas, pro certa pretii quantitate. Nec ipse etiam habebit propriam stationem. Confectionarii vero facient confectionem expensis suis, cum testimonio Medicorum iuxta formam constitutionis: nec admittentur ad hoc, vt teneant Confectiones, nisi praestito iuramento, quod omnes confectiones suas secundum praedictam formam facient sine fraude. Lucrabitur autem Stationarius de confectionibus suis secundum istum modum de confectionibus & simplicibus medicinis, quae non consueuerunt teneri in apothecis vltra annum a tempore emtionis: pro qualibet libra poterit & licebit tres tarrenos lucrari. De aliis vero, quae ex natura medicaminum vel ex alia causa vltra annum in apotheca tenentur, pro qualibet vncia licebit lucrari tres tarrenos. Nec rationes huiusmodi erunt vbique, sed in certis ciuitatibus per Regnum, vt inferius describitur. Nec tamen post completum quinquennium practicabit, nisi per annum integrum cum consilio experti medici practicauerit. Magistri vero intra istud quinquennium libros authenticos tam Hippocratis, quam Galeni, in scholis doceant, tam in Theorica, quam in Practica medicina. Salubri etiam constitutione sancimus, vt nullus Chirurgicus ad Practicam admittatur, nisi testimoniales literas offerat Magistrorum in Medicinali facultate legentium, quod per annum saltem in ea parte Medicinae studuerit, quae Chirurgiae instruit facultatem; & praesertim Anatomiam humanorum corporum in scholis didicerit, & sit in ea parte Medicinae perfectus, sine qua nec incisiones salubriter fieri poterunt, nec factae* (lego *fracturae*) *curari.* Hactenus lex secunda. Sequitur tertia:
In terra qualibet regni nostri nostrae iurisdictioni subiecta duos viros circumspectos & fide dignos volumus ordinari, & corporali per eos praestito sacramento teneri, quorum nomina ad curiam nostram mittentur, sub quorum testificatione electuaria & sirupi ac aliae me- 104 *dicinae legaliter fiant, & sic factae vendantur. Salerni maxime per Magistros in Physica hoc volumus approbari. Praesenti etiam lege statuimus, vt nullus in Medicina vel Chirurgia, nisi apud Salernum vel Neapolim, legat in regno, nec Magistri nomen assumat, nisi diligenter examinatus in praesentia nostrorum Officialium & Magistrorum artis*

 eiusdem.

DISSERTATIO QVARTA

RECITATA ANNO CIↃ IↃC XXXVIII. X. KAL. IANVAR.

cum Decanus Collegii Medici duobus eximiis Viris nomen & dignitatem Doctoris Medici conferrem.

In hac agitur de antiquis priuilegiis Professorum, item de titulis honorariis eruditorum apud Iudaeos & Sinenses, denique de ortu titulorum Academicorum DOCTORIS & MAGISTRI.

I.

INter multa praeclare instituta id hodie habent Scholae Academicae pene vtilissimum & omni dignissimum laude, quod nemini in republica aut Ecclesia liceat temere vel docere quicquam vel agere, quod quidem sit maioris momenti, nisi de cuius profectu ante in Scholis illis latum publice sit testimonium. Enimuero illo vno instituto florere ciuitas quaeuis potest, modo id probe obseruetur. Ita sane solis idoneis ad rempublicam atque Ecclesiam patet aditus: quo nihil potest esse exoptatius. Quis rectius vero idoneum dignouerit iis, quibus nihil antiquius est vera ac non fucata sapientia, quique id dant operam maxime, vt iuuentus omnis non virtute minus, quam bonis studiis imbuatur? Quemadmodum igitur in aliis artibus, de profectu iudicare tantum est magistrorum, eorumue, qui ἀρχιτεκτονικὴν, vt Aristotelice loquar, in iis obtinent, ita etiam virtutem ac sapientiam aliorum aestimare illi profecto possunt maxime, qui vnicum hoc agunt, omissis aliis negotiis, vtut magis lucrosis.

II.

Quanquam vero vsque adeo vtile sit, solis peritis Ecclesiam atque rempublicam committi; quod tamen mire-

ris, non tantum hodie minus, quam par eſt, hoc obſeruatur, imo in contemtum pene venit cum doctrinae omnis op-
106 probrio, ſed & olim apud gentes etiam admodum elegantes illa noſtris Scholis laudatisſima probandi conſuetudo nullo pene in vſu fuit. Etenim AEgyptiis quidem, Chaldaeis, Perſis, imo & antiquis Gallis, omnis eruditio, ſiue illa liberalis, quam Philoſophiam θεωρητικὴν nuncupamus, ſiue illa, quae in vſum magis transfertur, qualis eſt, quae religionem, rempublicam, ſanitatem, ac forum moderatur, in ſacris fuit habita, adeoque non niſi a ſolis ſacerdotibus eſt exercita. Quantopere in AEGYPTO adſtricta fuerit Ars medendi, alibi diximus. Sed & veroſimile admodum eſt, fuiſſe illis gentibus ſuos ſtudiorum gradus, nec cuiuis temere quiduis agere permiſſum. Quaei tamen illae fuerint leges, haud conſtat prae vetuſtate & defectu monumentorum.

III.

Verum apud GRAECOS nullam eruditionis partem publica auctoritate fuiſſe traditam, alias ex hoc loco manifeſtum itidem fecimus. Inde autem facillimum eſt collectu, non etiam in illo populo habuiſſe locum, quae nunc obtinet, creandi auctoritate publica idoneos Doctores conſuetudinem. Sane notum eſt, quid in docenda Philoſophia Pythagoras obſeruauerit. Nec minus notum eſt, quemadmodum eius leges imitati poſt ſint primum Plato, inde Ariſtoteles atque alii. Quos inter Ariſtippus παιδευτικῶν νόμων aliquot libros conſcripſerat, quod Diogeni Laërtio eſt proditum. Nec vero non optime ac prudentisſime ab illis fuit inſtitutum, quod non ſine diſcrimine quosuis ad ἀκροάσεις ſubtiliores (a) admiſerint, ſed eos ſolos, quorum ante ingenium, laborum tolerantiam, veritatis ſtudium, eruditionis denique elementa exploraſſent. Hodie profecto id negligitur

(a) Vide, quae diximus in *Laudatione altera Ariſtotelis.*

Digitized by Google

gitur magno cum ſtudiorum omnium detrimento, ne quid dicam grauius. Etſi vero hac ratione multi ἀμύητοι fuerint a diſcendis ſubtiliſſimis quibusque ſemoti, a docendo tamen 107
ac faciundo (qua in re maximum tamen reipublicae momentum eſt collocatum,) arcere viri illi praeclari neminem potuerunt, idque, quoniam hactenus auctoritate publica, quae vnice ad hoc neceſſaria eſt, deſtituerentur. Quo etiam eſt factum, vti ne quidem diu ſuos illos ante laudatos diſcendi gradus conſeruauerint: quolibet nempe faciente id, quod libebat, aut ſuis rebus videbatur commodius, in tanta docentium vulgi multitudine.

IV.

Quae vero tum Philoſophiae fortuna, eadem etiam Artis Medicae fuit. De Iuris enim Profeſſione non eſt, quod dicam: cum illa aetate, paucis legibus apud Graecos obtinentibus, legum latarum quidem cognitio non fuerit aeſtimata pars eruditionis, ferendarum cura Philoſophorum fuerit, ad quos reapſe pertinet. Verum Artem etiam Medicam male tum & didicerunt plerique & docuerunt. Vnus *Hippocrates* forte meretur excipi: quem haudquaquam promiſcue omnes ad diſcendam Artem admiſiſſe, ſed eos tantum, quos ſingulari ſacramento ſimul ad virtutem atque honeſtatem ante adſtrinxerat, & notum eſt & alias a nobis laudatum. Neque vero auſim, quae eius nomine fertur Iurisiurandi formula, cum Hieronymo Mercuriali & aliis reiicere tanquam adulterinam: cum Hippocrati adſcripta ſit iam aetate Claudii Caeſaris, (vt ex Scribonii Largi ad Calliſtum epiſtola patet,) & probatores poſt illa inuenerit viros longe maximos aureae etiam aetatis. Etſi vero ipſe quidem Hippocrates feliciter dubio procul docuerit, cum tamen auctoritate publica non fuerit munitus, facile apparet, quousque illius moris obſeruatio ſeſe tum extenderit.

Certe

Certe in ipſamet Hippocratica ſchola diu illum iurandi o-
108 ptimum morem obtinuiſſe, haud eſt, quo temere probetur. Adhoc penes Hippocratem non ſtetit, probare, quinam Medicinae fuerint faciendae idonei: id quod hodie noſtra Academica inſtituta potiſſimum commendat. Quemadmodum porro alias habuerit ſeſe Ars Medica apud Graecos, vel ex vna illa Hippocratis querela, ὅτι ἰητροὶ φήμη μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοὶ, nimis eſt manifeſtum: vt proinde noſtra Academiarum inſtituta longe hac parte ſint Graecis meliora & feliciora.

V.

Vt caetera autem pene omnia Graecorum vitia, ita & haec in doctrinae negotio ROMANVM quoque populum infecerunt. Neque enim melior docendi diſcendique ratio apud hos valuit, modo non fuerit peior. Et quidem initio ne apud hos quidem Iuris peritia (vt de illa primo loco dicam,) doctrinae ſubtilioris portio credi potuit, cum omnia nimirum manu regia adminiſtrarentur. Poſt Decemvirali imperio duodecim tabulis promulgatis, ſimiliter cuivis e vulgo fuit procliue, Ius cognoſcere. Inde autem *immenſo* (verba ſunt (b) Liuii,) *aliarum ſuper alias aceruato legum cumulo*, cum *ad multitudinem ac varietatem infinitam* eſſet perventum, iamque reſpublica Romana non minus legibus, quam vitiis laboraret, vt loquitur Cornelius (c) Tacitus, operoſa quidem coepit Iuris intelligentia eſſe, ſimulque orta eſt eiusdem profeſſio: certis tamen vel diſcendi vel docendi legibus minime obſeruatis, quantum apparet. Namque ante quidem Auguſti tempora, *vt quisque fiduciam ſuorum ſtudiorum habuit, ita conſulentibus reſpondit*, ceu narrat (d) Pomponius, ita etiam quisque procul dubio docuit. *Primus Auguſtus*

(b) *Lib. III.* (c) *Lib. III. Annal.*
(d) *Tit. de origine iuris l. 47.*

Digitized by Google

Augustus (verba iterum sunt Pomponii,) *vt maior Iuris aucto-
ritas haberetur, constituit, vt ex auctoritate eius responderetur:*
vnde illorum consultorum Iuris sententiis atque opinioni-
bus ea quidem auctoritas nata est, vt Iudici recedere a re- 109
sponsis illis haud liceret. Verum ne ita quidem leges ac gra-
dus discendi aut docendi inuenio obseruatas. Nec respon-
dendi illa de Iure facultas quicquam affine habet nostris Do-
ctoratus honoribus. Et vero ipsa illa facultas non cuiuis
perito Iuris concessa, nec ab ipsis doctoribus, sed paucis
tantum, idque beneficio Caesarum, nec in vsum scholae,
sed fori. Diserte enim Pomponius: *Ex illo* (Augusti scilicet)
*tempore peti hoc pro beneficio coepit: & ideo optimus Princeps Hadri-
anus, cum ab eo viri Praetorii peterent, vt sibi liceret respondere,
rescripsit eis, hoc non peti, sed praestari solere, & ideo, si quis sui
fiduciam haberet, delectari se: populo ad respondendum se praepararet.
Sabino concessum est a Tiberio Caesare, vt populo responderet.*

VI.

Quarto demum praeter propter a nato Seruatore saeculo in quasdam leges videtur consensum inter docentes: et quidem illas fortasse, quas ceu hactenus in discendo obseruatas recitat Iustinianus Imperator constitutione illa, qua rationem discendi inposterum Iuris praescribit. Post Gaii enim, Pauli, & Papiniani aetatem, ordinem illum studiorum Iuris Romani quadriennio definitum coepisse, manifestum est ex eo, quod illorum scripta in scholasticam illam Iuris discendi methodum fuerint recepta. Itaque gradus quidem tum obseruati sunt in Iure discendo, nondum tamen lege quadam publica Professoribus licuit facultatem docendi cuiquam concedere. Quare nec Doctor aut Magister tum audiuit, nisi idem docendi munus publicum reapse gereret, si paucos emeritos excipias, de quibus postea clarius. Quemadmodum id potest cuiuis patere, qui limis tantum oculis aut quasi per transennam veterum monu-

Digitized by Google

menta, inque his ipſas Romanarum legum Pandectas aut Iu-
110 ſtiniani Codicem inſpexerit; vt proinde ea, quae a priſcis illis Caeſaribus conceſſa ſunt doctoribus, priuilegia ad ſolos ea aetate Profeſſores potiſſimum pertinuerint. Verum hoc obiter Vt autem, reuertar in viam id patet, etſi Iuris diſcendi quidam gradus & iam ante & poſt a Iuſtiniano ipſo conſtitutus fuerit, illam tamen probandi ac iudicandi eos, qui Iuri dicundo ſunt apti, conſuetudinem noſtris ſcholis receptam, illi tempeſtati nequaquam fuiſſe vſitatam.

VII.

Non alia vero ratio fuit reliquarum etiam doctrinae melioris partium. Namque ante quidem Caeſarum aetatem, auctoritate quidem publica, nulla plane ſchola vllius diſciplinae fuit. Etſi vero, quod alias vberius a me narratum eſt, Caeſares publico ſalario inſtituerint paſſim ſcholas Rhetorum, Grammaticorum, & Philoſophorum, attamen neutiquam conſtat, num & his ſtatae quaedam ac certae fuerint ex publico quidem praeſcripto diſcendi leges: tantum abeſt, vt ea aetate tituli atque honores quiuerint a ſcholis illis cuiquam attribui. Sunt, fateor, nonnulla in iis Caeſarum conſtitutionibus, quae in Codicis Iuſtinianei *titulo de Medicis & Profeſſoribus* leguntur, quae fortaſſe non neminem aliam in ſententiam traxerint: imo traxere illa hactenus permultos. Imperator enim Gordianus ita ſanxit: *Grammaticos ſeu Oratores decreto Ordinis probatos, ſi non ſe utiles ſtudentibus praebeant, denuo ab eodem Ordine reprobari poſſe, incognitum non eſt.* Iulianus quoque Imperator in haec verba reſcripſit: *Magiſtros ſtudiorum doctoreſque excellere oportet moribus primum, deinde facundia. Sed quia ſingulis ciuitatibus adeſſe ipſe non poſſum, iubeo, quiſquis docere vult, non repente nec temere proſiliat ad hoc munus, ſed iudicio Ordinis probatus decretum Curialium mereatur, optimorum conſpirante conſenſu.* Adhoc Valentiniani & Va-
111 lentis de Philoſophis exſtat decretum in haec verba: *Red-*

datur

datur vnusquisque patriae suae, qui habitum Philosophiae indebite & insolenter vsurpare cognoscetur: exceptis his, qui a probatissimis approbati ab hac debent collusione secerni. Videri nempe possit, fuisse Philosophis & Magistris Artium, vt nunc, sua collegia suosque ordines: adeoque & tunc probatum idoneum quemque propriorum ordinum decretis. Sed ea quidem tempestate huiusmodi fuisse profitentium coetus, haud temere profecto quis probauerit. Omnino vero Ordinem hic non alium esse intelligendum, quam Decurionum qualibet in vrbe, liquido est manifestum ex multis aliis. Ita *Codice de decretis Decurionum* scribunt Imperatores Diocletianus & Maximianus: *Ordinis ambitiosa decreta sacris constitutionibus improbantur.* Iidem Augusti Codice *de Professoribus* scribunt: *Nec intra numerum praestitutum Ordine inuito Medicos immunitatem habere, saepe constitutum est, cum oporteat eis decreto Decurionum immunitatem tribui.* Digestorum quinquagesimo libro titulus decimus integer est de *Decretis ab Ordine faciendis.* Intelligitur autem & ibi Decurionum ordo: vti recte post alios notat Iuris consultissimus Dionysius Gothofredus. SVPPL. LV.

VIII.

Scilicet ita sese res habet. Augustus ipse Imperator, postquam ex aduersa valetudine in optimam praeter omnium exspectationem esset ab Antonio Musa restitutus, vniverso Medicorum Romanorum populo cum aurei annuli ius, tum & immunitatem munerum concessit: id quod Dion testatur. Vespasiano imperante publico salario primi omnium iussi docere Rhetores seu Oratores, quod ex Eusebio & Suetonio alias demonstratum est. Coeperunt fortassis eodem tempore & Scholae Grammaticorum Philosophorumque constituto salario haberi. Quicquid sit, his quoque eadem immunitas simul cum aliis priuilegiis obtigit. Cuius 112
rei in testimonium non possum non adducere verba Arca-

 dii

dii Charisii, Iurisconsulti, quae habentur libro quinquage-
SVPPL. simo Pandectarum titulo quarto *de muneribus & honoribus.*
LVI. *Magistris*, inquit ille, *qui ciuilium munerum vacationem habent, item Grammaticis, & Oratoribus, & Medicis, & Philosophis, ne hospitem reciperent, a Principibus fuisse immunitatem indultam, & Diuus Vespasianus & Diuus Hadrianus rescripserunt.* Quo respiciunt & Pauli verba, quae habentur eodem quinquagesimo libro, titulo *de Vacatione atque excusatione munerum: Angariarum praestatio & recipiendi hospitis necessitas & militi & liberalium artium Professoribus inter caetera remissa sunt.* Eo autem factum est, vti praeter Medicos, Grammatices & Philosophiae & Rhetorices Professores, & quidem hi inter doctores soli, immunitate illa aliisque priuilegiis frui coeperint. Certe ad solos illos spectasse tum quidem temporis isthaec priuilegia, sole clarius est ex Commodi Imperatoris verbis, quae recitat Modestinus libro vicesimo septimo Pandectarum, titulo primo, qui *de Excusationibus* inscribitur. Verba Modestini sunt: *Est autem Imperatoris Commodi constitutionibus inscriptum capitulum ex epistola Antonini Pii, in qua manifestatur, & Philosophos habere immunitatem tutelarum. Sunt autem haec verba: Consimiliter autem his omnibus Diuus pater meus mox ingrediens principatum, constitutione existentes honores & immunitates (*nempe quae iam ante illum coeperant*) firmauit, scribens: Philosophos, Rhetores, Grammaticos, Medicos, immunes esse gymnasii, sacerdotii, & neque ad frumenti & vini & olei emtiones, & praepositiones, & neque iudicare, neque legatos esse, neque in militia numerari nolentes, neque ad alium famulatum eos cogi.* Verum sine discrimine concessa haec immunitas non potuit
113 non multum saepe turbarum dare, subtrahentibus scilicet sese nimium multis publicis oneribus. Eapropter restrinxit idem Antoninus Imperator priuilegia haec ad certum aliquem numerum, communitati Asiae rescribens. Verba ipsa Imperatoris, quoniam digna sunt, quae hic audiantur, adducam ex eodem Modestini loco. *Minores quidem ciuitates possunt*

Digitized by Google

possunt quinque Medicos immunes habere, & tres Sophistas, (hi sunt Rhetores,) & *Grammaticos totidem: maiores autem ciuitates septem, qui curent, quatuor, qui doceant vtramque doctrinam: maximae autem ciuitates decem Medicos, & Rhetores quinque, & Grammaticos totidem. Supra hunc autem numerum ne maxima quidem ciuitas immunitatem praestat. Decet autem maximo quidem numero vti Metropoles; secundo autem, quae habent vel forum causarum vel loca iudiciorum; tertio autem reliquas.* Addit de suo Modestinus: *Excedere quidem hunc numerum non licet, neque sententia Senatus, neque alia qua adinuentione: minuere autem licet, quoniam pro ciuilibus muneribus apparet hoc tale factum. Et vtique non aliter de immunitate hac fructum habebunt, nisi decreto Senatus inscripti fuerint numero concesso, & circa operationem se negligenter non habeant.* Ex eo ergo penes Decuriones fuisse videtur, inserere Medicos, Philosophos, Grammaticos, & Rhetores numero immunium ciuium. Inuito sane illi Ordini nemo obtrudi potuit, ceu de Medicis diserte cautum est constitutione (e) Diocletiani & Maximiani Caesarum. Atque hoc est illud ex Imperatoribus modo adductum: *Medicis oportere decreto Decurionum immunitatem tribui.* Et illud: *Iudicio Ordinis probatus decretum curialium mereatur.* Nec *probatissimi* in ipso Valentiniani & Valentis rescripto alii censendi videntur, quam qui fuere Ordinis De- 114
curionum. Imo hic ille videtur esse *coetus amplissimus*, cuius iudicio submittuntur Professores Constantinopolitani, ex constitutione Theodosii Caesaris illa, quae conficit titutum quintumdecimum duodecimi Codicis Iustinianei libri. Quanquam quaesitam in his etiam ipsorum Philosophorum aliorumque magistrorum, vt & ex parte studiosae ipsiusmet adolescentiae, sententiam, per sit verosimile.

IX.

Licet vero ampla adeo potestas Decurionibus fuerit concessa, tamen praescriptum immunitate gaudentium numerum ne Iustiniani quidem aeuo licuit Decurionibus excedere.

(e) Vid. *tit. de Medicis & Professoribus.*

dere. Etenim Diocletiani Maximianique ea de re decretum, legem primam tituli quadrageſimi ſexti libri decimi Codicis ſui, qui *de Decretis Decurionum* inſcribitur, eſſe voluit ipſe Iuſtinianus. Verba ita ſe habent: *Exceptis, qui liberalium ſtudiorum antiſtites ſunt, & qui medendi cura funguntur, Decurionum decreto immunitas nemini tribui poteſt.* Ex quibus verbis manifeſtum vtique eſt, ne tum quidem Decurionibus fuiſſe licitum, immunitatem aliis, quam Medicis, Grammaticis, Rhetoribus, & Philoſophis tribuere, vt qui ſoli liberalium ſtudiorum antiſtites ſemper audierunt.

X.

Scilicet ne Iuris quidem doctoribus, tametſi ea profeſſio inprimis honorata eſſet, dari, niſi Romae duntaxat, tum temporis potuit ea, quae reliquis Profeſſoribus, immunitas. Quod tametſi ex ſupra dictis ſatis per ſeſe liqueat, cum illorum vtique nunquam inter immunes fiat mentio; magis tamen manifeſtum eſt ex verbis Modeſtini, quae duodecimo paragrapho, loco legis ſextae, tituli *de Excuſationibus*, primi, inquam, in libro viceſimo ſeptimo Pandectarum, eſſe voluit ipſe Tribonianus. Sunt illa: *Legum vero Doctores in aliquo praeſidatu remiſſionem non habebunt, Romae autem docentes a tutela & cura remittuntur.* Vnde claret, tum quidem conditionem illorum fuiſſe infra immunitatem alio-
115 rum docentium. Poſtilla Theodoſius & Valentinianus Caeſares, vt aliis Profeſſoribus in vrbe Conſtantinopolitana docentibus, ita & iuriſperitis vicariam dignitatem impertierunt: non omnibus tamen, ſed demum *cum ad viginti annos iugi ac ſedulo labore perueniſſent.* Quid? quod haud iniuria dixeris, Triboniani primum cura Romani Iuris doctoribus Profeſſorum ac Medicorum antiqua priuilegia conceſſa eſſe. Hic enim princeps videtur *doctores legum* inſeruiſſe illi Con-

ſtantini

ſtantini Magni conſtitutioni, quae hodie eſt lex ſexta Codicis Iuſtinianei *de Profeſſoribus & Medicis:* vt omnem illam conſtitutionem miris modis immutauit. Recitabo illam, prout habetur in Anianea Theodoſiani Codicis epitome: *Medicos, Grammaticos, & Profeſſores alios literarum, immunes eſſe cum rebus, quas in ciuitatibus ſuis poſſident, & honoribus fungi, in ius etiam vocari eos vel pati iniuriam, prohibemus. Ita vt, ſi quis eos vexauerit, centum millia nummorum aerario inferat, a magiſtratibus vel quinquennalibus exactus, ne ipſi hanc poenam ſuſtineant. Seruus eis ſi iniuriam fecerit, flagellis debeat a ſuo domino verberari coram eo, cui fecerit iniuriam: vel ſi dominus conſenſerit, viginti millia nummorum fiſco inferat, ſeruo pro pignore, donec ſumma haec exſoluitur, retinendo. Mercedes etiam eorum & ſalaria reddi praecipimus. Quoniam grauiſſimis dignitatibus vel parentes vel domini & tutores eſſe non debent, fungi eis honoribus volentes permittimus, inuitos non cogimus.* Haec ſunt ipſiſſima Caeſarum verba, nulla Iuris doctorum facta mentione. Sed & omnino ad perpaucos trahi potuit immunitas ipſa a Iuſtiniano nouiter conceſſa. Vtpote cum nonniſi tribus in vrbibus, & a paucis admodum doctoribus, Ius doceri ille inſtituerit: & ſatis conſtet, Iuridicam ſcholam vtramque, quae Beryti, & quae Romae fuit, ſtatim a Iuſtiniani aeuo concidiſſe.

XI.

Verum quo prolabor? Id volebam, nequaquam oſten 116
di poſſe ex Iuſtinianeis quidem legibus, ea etiam tempeſtate inualuiſſe, quem nunc laudamus, ſcholarum noſtrarum morem, probandi idoneos, eosque multis priuilegiis atque honoribus auctoritate publica exornandi. Quanquam enim forte Decuriones optimorum artificum conſilio vſi ſint, (quod videtur innui lege octaua & decima tituli ſaepe laudati *de Medicis & Profeſſoribus,*) ipſa tamen poteſtas concedendi immunitatem iſtam penes Decuriones ſolos ſtetit. Quod multum a noſtris moribus differt. Quid? quod ipſamet Archiatrorum cooptatio videatur ordini Decurionum commiſſa.

Diſſer-

SVPPL. LVII. Diserte enim Valentinianus & Valens Caesares ad Olybrium Praefectum vrbis scripsere: *Si quis in Archiatri defuncti 'est locum promotionis meritis aggregandus, non ante eorum particeps fiat, quam primis, qui in Ordine reperientur, vel eo amplius iudicantibus idoneus approbetur.* Ad Praetextatum tamen, itidem Vrbis Praefectum, videntur paulo aliter iidem Caesares statuisse. *Quod si huic Archiatrorum numero aliquem aut conditio fatalis aut aliqua fortuna decerpserit, in eius locum non patrocinio praepotentium, non gratia iudicantis, alius subrogetur; sed horum omnium fideli circumspectoque dilectu, qui & ipsorum consortio & archiatriae ipsius dignitate & nostro iudicio dignus habeatur, de cuius nomine referri ad nos protinus oportebit.* Haec Caesares. Quae ideo referimus, vt pateat saltim, non multum tributum tunc esse collegii alicuius vel Medicorum vel Professorum sententiis, plus vero Decurionum suffragiis. Vt vero aliquid etiam tum valuerint ipsorummet Professorum iudicia, tamen a nostris moribus quantum omnia illa abfuerint, vel hinc manifestum est, quod approbationes illae omnes ad solam Professorum constitutionem pertinuerint, & quidem eorum, qui reapse isthoc munere fungebantur.
117 Non enim temere ausim accedere doctissimis viris, ea, quae titulo Codicis, *vt dignitatum ordo seruetur*, traduntur, ad doctores etiam aut magistros trahentibus: quasi & ipsi in totidem fuerint ordines distincti, quot ibi recitantur: vtpote cum ille integer titulus agat de dignitatibus Illustribus, cuiusmodi non fuit habitum munus Professorium. Et vero cum ea aetate quinque fuerint dignitatum (f) gradus titulis suis distincti, *Illustris* scilicet, *Spectabilis*, *Clarissimus*, *Perfectissimus*, & *Egregius*, nullo horum titulorum Professorium ordinem videas decoratum. Non enim, qui Dorotheo, Theophilo, Anatolio, & Cratino a Iustiniano tribuuntur, ratione Professorii, sed aliorum munerum, quibus simul functi

(f) Vid. Pancirollus *cap.* 2. 3. & 4.

functi sunt illi| Iuris doctores, adscripti sunt. Iuris antecessorem vero, in quantum est talis, non nisi *Prudentissimum* audiisse, vt Rhetorem *Eloquentissimum*, facile perspectu est ex ipsis illis Iustiniani (e) rescriptis, quae tamen titulorum prodiga pene dixeris. Nec inuenias facile, factam mentionem aliorum Professorum, quam duntaxat eorum, qui reapse functi sunt docendi officio, aut vocationem meruerunt.

XII.

Caeterum Ordinis probationem, in Legibus Romanis memoratam, ad nostra scholarum instituta non facere, iam est manifestum. Traxeris vero isthuc fortassis maiori verosimilitudine illud, quod alibi videtur legi de pallio Sophistico Athenis vsitato. Verum nec illud quicquam cum nostris moribus habet affine. Perspicuum id cuiuis erit, vbi in medium adduxero, quae illa de re in Μυριοβίβλῳ suo doctissimus Patriarcha Photius (f) ex Olympiodori *Historiarum libris* commemorat. In hunc autem modum ille interprete Andrea Schotto: *Sed & de pallio Sophistico memoriae prodidit, nemini (praesertim autem externo homini) Athenis id gestare licuisse, nisi Sophistarum suffragio gestatio eius illi concessa, dignitasque ista Sophistarum legum ritibus esset confirmata. Ritus autem, qui peragebantur, tales erant. Primum ad publicum balneum deducebantur, qui nouitii aduenissent, siue parui, siue grandiores, atque inter hos etiam ii, qui per aetatem ad pallium sumendum apti erant: quos in medium protrudebant Scholastici, a quibus deducebantur. Deinde aliis praecurrentibus atque prohibentibus, aliis protrudentibus & contra tendentibus; quotquot autem prohibebant, vociferantibus: Sta, sta, non laua: nihilominus tamen in certamine ii videbantur obtinere, qui in honorem scholastici, quem deducebant, obsistentes retrudebant. Tandem post longam moram, multamque ob illata ex more vltro citroque verba contentionem, in calidam cellam inducitur, ibique abluitur. At postquam se induit, pallii dignitatem accipit, atque exinde cum pallio a balneo, celebri & honorifica stipatus pompa, digreditur*

SVPPL. LVIII.

SVPPL. LIX. 113

Q

(e) Vid. *Codex de vet. iure enucl.* (f) In *Biblioth. Cod. XI.*

ditur, decretis luculentis sumtibus in scholarum Antistites, qui dicuntur Α᾽κρωμῖται. Haec Photius ex Olympiodoro, qui historias suas inscripserat Theodosio minori circa initia saeculi Christiani quinti. Quis vero haec audiens non intelligit, petulantis iuuentutis scholasticae hunc ludum fuisse inuentum in exagitationem nouiter aduenientium? imo fuisse prorsus illum, quo sese, cum Rhetorices studiosus esset, Athenis exceptum scribit Eunapius Sardianus; atque adeo illud, quod ne S. Basilius, Alexandria recenter Athenas studiorum rhetoricorum gratia adueniens, pateretur, intercessione sua effectum, testatur Gregorius Nazianzenus.

XIII.

Alienum quidem ab hoc loco est, de ineptiis illis adducere huc, quae illi memoriae mandauerunt: quoniam tamen forte fortuna in hunc sermonem incidimus, & obseruare ita liceat aliquid simile illi nouitiorum initiationi per Germanicas Academias receptae, quam *Cornuum depositionem* nuncupamus, fortassis licebit hac narratiuncula diffindere nonnihil (vt ita dicam,) institutam dissertationem. Et vero quidni liceat in hac panegyri recitare, quod ipsemet sanctissimus antistes Gregorius inter magni & grauissimi Episcopi, Basilii, inquam, laudes condimenti loco esse voluit? Recitabimus autem non ipsamet Graeca scriptorum verba, ne cui graues simus, sed qualia Gregorii quidem Nazianzeni Iacobus Billius, Eunapii autem Hadrianus Iunius,
911 viri clarissimi, Latine prodiderunt. *Insano quodam erga Sophistas*, ait sanctissimus (f) Gregorius, *studio Athenis tenentur quamplurimi & stolidissimi adolescentes; non modo ignobiles & obscuri, sed nobiles etiam & illustres, vt qui miscellanea quaedam multitudo sint, & iuuenes, & ita affecti, vt eorum impetus vix reprimi possit. Quod igitur in equestribus certaminibus iis accidere videmus, qui equis & spectaculis oblectantur, (exiliunt enim, clamant, puluerem in coelum mittunt, sedentes habenas moderantur, aërem verberant,*

(f) *Orat. XX. edit. Paris. Morellianae.*

Digitized by Google

rant,[!] *equos digitis quasi stimulis in alterum latus subinde iungunt, cum nihil horum in ipsorum potestate situm sit: facile inter se aurigas, equos, equorum stationes, certaminis duces permutant: idque quinam tandem? pauperes plerumque atque inopia laborantes, & quibus ne in vnum quidem diem victus suppetit:) hoc ipsis quoque plane circa praeceptores suos, aliosque eiusdem artis professores, eorumque aemulos, accidit: in hoc nimirum laborantibus, vt & plures ipsi sint, & illos opera sua locupletiores efficiant. Atque ea res vehementer absurda & prodigiosa est. Praeoccupantur vrbes, viae, portus, montium cacumina, campi, solitudines, omnes denique Atticae & reliquae Graeciae partes, atque adeo incolarum maxima pars. Nam & illos in partes & studia distractos habent. Cum autem iuuenis quispiam accesserit, atque in eorum, a quibus captus est, manus & potestatem venerit, (venit autem vel sponte vel coactus,) tum vero Attica haec illis consuetudo est, ludusque rei seriae admixtus. Primum apud eorum aliquem, qui priores ipsum arripuerint, hospitio excipitur vel amicorum, vel propinquorum, vel qui eiusdem sunt patriae, vel qui Sophistices artem apprime callent, ac lucra magistris conciliant, eoque nomine apud eos in summo honore ac pretio sunt: quandoquidem illis mercedis loco est, habere, qui ipsorum commodis studeant. Deinde a quolibet cauillis lacessitur: quod quidem, ni fallor, eo faciunt, vt nouitiorum animos contrahant, atque a principio ipsos in potestatem redigant. Lacessitur autem ab aliis audacius, ab aliis eruditius: prout ille vel rusticis* 120 *& ineptis est moribus, vel vrbanitate praeditus. Atque id ignaris quidem horrendum valde & inhumanum videtur, iis autem perquam iucundum, & suaue, qui hoc prius norunt. Amplior enim est haec minarum ostentatio, quam res ipsa. Tum per forum ad balneum cum pompa deducitur. Pompa autem hoc modo se habet. Qui deducendi iuuenis munere funguntur, ordine collocati, atque aequis spatiis distincti, bini eum ad balneum antecedunt. Cum autem propius accesserint, quasi fanatico furore correpti clamorem ingentem cum saltitatione tollentes, (hic autem clamor, ne vlterius progrediantur, vetat, sed vt stent, tanquam eos balneum minime admittat:) simulque pulsatis ianuis, cum per strepitum iuueni metum incusserint, postea concesso ingressu ita demum eum in libertatem asserunt, atque a balneo redeuntem deinceps vt aequalem ac sodalem accipiunt. Atque hoc ipsis est totius huiusce ceremoniae iucundissimum: nimirum ab his, qui molestiam exbibe-*

(§) *De vitis Sophistarum, in Proaeresio.*

Digitized by Google

hibent, quamprimum liberari. Tunc igitur meum magnumque Basilium non ipse solum veneratione prosequebar, (quod illius tum in moribus grauitatem, tum in sermonibus maturitatem & prudentiam conspicerem:) sed aliis etiam, quibus non perinde cognitus erat, vt idem facerent, persuadebam. Nam apud multos statim in veneratione erat, vt qui fama & auditione iam eum praecepissent. Ex quo effectum est, vt solus fere ex omnibus, qui studiorum causa Athenas veniebant, communi lege solutus sit, maiorem vtique honorem, quam nouitii conditio ferre videbatur consecutus. Hactenus Nazianzenus. Eunapius vero Sardianus paulum Gregorio iunior de semetipso ita (g) narrat: *Hic appulerat in Piraeum portum circa primam noctis vigiliam, inter nauigandum febre vehementi correptus. Aderant nauigationis socii non pauci e propinquis ac necessariis. Circa illud noctis tempus antequam aliquid e consuetis ministeriis fieret,*
121 *nauclerus (erat enim Attici ciuis propria nauis, & multi ex his, qui in hunc, quam in illum, ludum studio propensiore feruntur, in portu stabant iuxta pilam, qua fit descensio:) recta Athenas contendit, caeteris vectoribus vna currentibus, ipse scriptor pedibus insistere inualidus, per manus sublatus in vrbem deportatur. Erat iam nox concubia, quo tempore sol ad austrinam plagam inclinatior longiorem facit noctem, quippe qui libram subierat, nocturnaeque vigiliae protractiores erant. Nauicutator, vetus olim Proaeresii* (hic erat primarius Rhetorices professor,) *hospes, pulsis foribus, tantam comitum turbam domum illius inuexit, sicuti fit, vbi de adolescente vno aut altero bellum oritur, vt ea turba aduenarum totum sophistarum gymnasium expletura videretur. Horum alii corporis robur colligebant; alii in opibus deliciabantur; pleraque pars medio loco erant: at scriptori, qui graui conflictabatur morbo, veterum scripta solum in labris versabantur. Itaque domus laetitia perstrepere, viri pariter ac foeminae vltro citroque discursare, hi risum edere, illi salibus iocisque indulgere. Ea hora Proaeresius consanguineos suos, Anatolium & Maximum, ad se euocatos iubet aduenas excipere: (erat autem ipse ex Armenia interiore, qua Persarum regioni est contigua, oriundus:) qui, vt habitabant in vicinia, mox imperata facere & hospites excipere. At iuuentus in balneo cum omni ostentatione hilaritatis in sales risusque soluebantur, lotique simul abibant. Sed scriptor nimi aeger gliscente vi morbi consumebatur interim, quod nec Proaeresii*

aeresii nec vrbis adspectu frui posset, quasi per somnium ea cernere, quorum tenebatur desiderio, visus. Non multo post idem Eunapius: *Porro diuinus ille Proaeresius, qui scriptorem historiae nunquam viderat, vicem tamen eius deplorarat antea. Postquam de insperata atque incredibili salute certior factus est, conuocatis ad sese praecipui nominis & eruditionis discipulis, laudare apud eos instituit opus* 122 *virtutis & praestantiae manuum* (medicarum,). *Equidem videor mihi, inquit, accepisse beneficium, restituta huic adolescenti incolumitate, quem tamen nondum oculis sum intuitus: vehementerque fui commotus, cum ita contabesceret. Quod si gratificari mihi velitis, publico eum balueo expiate, dicteriis salibusque parcentes, proque filio meo habete.* Hactenus etiam Eunapius Vnde iam manifestum est, Athenis saeculo quarto & quinto petulantis iuuentutis hanc vesaniam in scholis Rhetoricis inualuisse. Num vero eadem infectae fuerint & Grammaticorum Philosophorumque scholae, non perinde liquet. Imo dixeris, solos eloquentiae studiosos magistrosque solennia isthaec insaniuisse, cum ad solos hosce adstringantur omnia ab iis, quos dixi, optimis illius aeui scriptoribus. Fortassis tamen & alia loca, si non eadem, certe par stultitia ac petulantia occupauit. Pessimos enim ludos, eiusdem certe cum Atheniensibus notae, Iuris quoque Romani scholam cum Constantinopoli, tum Beryti, collutulasse, (ne quid grauius dicam,) & quidem adhuc Iustiniani Caesaris aetate, vetat nos dubitare ipsum Caesaris interdictum. Addemus Imperatoris verba, ne quid illarum ineptiarum veterum desideretur. *Illud vero*, ait (h) Imperator, *satis necessarium constitutum cum summa interminatione edicimus, vt nemo audeat, neque in hac splendidissima ciuitate, neque in Berytiensium pulcherrimo oppido, ex his, qui legitima peragunt studia, indignos & pessimos, imo magis seruiles, & quorum effectus iniuria est, ludos exercere, & alia crimina vel in ipsos Professores, vel in socios suos, & maxime in eos, qui rudes ad recitationem legum perueniunt, perpetrare. Quis enim ludos appellet eos, ex quibus crimina oriuntur? Hoc enim fieri nullo patimur modo, sed optimo*

(h) *Lege 3. Cod. de vetere Iure enucleando.*

mo ordini in nostris temporibus & hanc partem tradimus, & toto postero transmittimus saeculo: cum oporteat prius animas, & postea linguas,
123 *fieri eruditas. Et haec omnia in hac florentissima ciuitate Vir excelsus, Praefectus huius almae Vrbis, tam obseruare, quam vindicare, prout delicti tam iuuenum, quam scriptorum qualitas exegerit, curae habebit: in Berytiensium autem ciuitate tam Vir clarissimus, Praeses Phoeniciae maritimae, quam beatissimus eiusdem ciuitatis Episcopus, & Legum Professores.*

XIV.

Caeterum de hisce petulantis iuuentutis scholasticae ineptiis ὡς ἐν παρόδῳ fortasse plus, quam satis est, dictum. Reuertendum nunc tandem in viam. Nec tamen est, cur porro doceamus, neque Graecos neque Romanos quicquam simile collationibus titulorum apud nos receptis habuisse, sed omnes illorum mores scholasticos a nostris multum fuisse diuersos. Hoc enim iam tum reddidimus clarissimum, remotis iis, quae veritati fucum facere videbantur.

XV.

Non abs re autem facturi fortasse sumus, si de IVDAEORVM institutis nonnihil adiiciamus, antea quam ad tempora propinquiora aggrediamur: praesertim cum, sic satis affinia nostris illa fuisse, non obscurum collectu sit. Igitur res Iudaicas penitius intuentibus apparet, post redditam populo Regum Persarum beneficio libertatem, seu potius post mitigatam asperam illam a Babyloniis inflictam seruitutem, duplicis generis fuisse Scholas sacrae legi discendae: alias publicas, alias priuatas. Publicae habitae fuerunt cum in templo Hierosolymis, tum in Synagogis, quae appellabantur: quales in vna vrbe Hierosolymitana, vt & alibi, vbi
SVPPL. maior fuit Iudaeorum multitudo, complures fuisse ex *Aposto-*
LX. *licorum* (i) *Actuum* libro manifestum est, quando Synagogae

(i) *Act. VI. 9.*

gogae Hierosolymitanae Libertinorum, Cyrenensium, Alexandrinorum, Cilicum item & Asiaticorum, diserte memorantur, nec obscure (k) significatur, Damascum quoque synagogas varias habuisse. Non autem vrbibus tantum, sed & frequentioribus vicis synagogae suae fuerunt: quantum colligere est ex verbis quibusdam Matthaei Euangelistae, quae leguntur hodie capite (l) nono. Audiebant autem illae Synagogae alio nomine προσευχαὶ, Romae praesertim, quod nos docent Satyrae. In quibus cum preces minus Graece & humili dictione passim instituerentur, Epicuri sermonem soloecismi accusans Cleomedes scribit, verba eius quaedam esse tanquam ex mediis proseuchis petita. Τὰ δὲ ἀπὸ μέσης τῆς προσευχῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς προσαιτούντων Ἰουδαϊκά τινα καὶ παρακεχαραγμένα, καὶ κατὰ τὸ πολὺ τῶν ἑρπετῶν ταπεινότερα. Hic enim, quem diximus, sensus est huius loci: quem minime assecutus fuit interpres, Georgius Valla. Nec vero quis miretur, Synagogas a me scholarum ordini accensitas. Recte enim (n) Philo: Τὰ γὰρ κατὰ πόλεις προσευκτήρια τί ἕτερόν ἐστιν ἢ διδασκαλεῖα φρονήσεως καὶ ἀνδρίας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, εὐσεβείας τε καὶ ὁσιότητος καὶ συμπάσης ἀρετῆς. Et vero non tantum verba Legis diuinae ac Prophetarum in iis legi, sed etiam exponi populo solere, notissimum est. In priuatis scholis item Legis interpretatio docebatur: sic satis inepte quidem plerumque, a Pharisaeis cumprimis & Sadducaeis, magna tamen cura, nec exigua in vulgus opinione. Vtrobique illi, qui docebant, interim, dum verba diuini Codicis legerentur, stetisse quidem, inde autem sedisse videntur, & quidem in cathedra aliqua loco editiore. Huc sane spectare merito dixeris (o) illa: Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Cathedra nimirum illa professoria audiuit *Mosis cathedra*; cum quod ex il-

124

SVPPL. LXI.

(k) *Act. IX. 2.* (l) *Versu 35.* (m) *Lib. II. de Sphaera.*
(n) *Legat. ad Caium.* (o) *Matth. XXIII. 2.*

ex illa lex Mosis doceretur, tum fortassis, quoniam magistrorum magna pars sibimetipsis parem pene, atque Mosi, auctoritatem arrogaret. Verum hoc prolixius enarrare, alienae est operae.

XVI.

In Synagoga porro, quibus quidem ordinarium docendi munus incumbebat, (quod propius nostro argumen-
125 to est,) illos in id non nisi certis legibus certisque ritibus admissos, non vtique sine manuum impositione, dixeris: quoniam idem obseruauerint in Ecclesiarum doctoribus Christiani. Extra ordinem, fateor, & aliis interdum factam facultatem, verba ad populum faciendi, archisynagogi permissu. Quale legimus & Christo nostro & sanctis Apostolis contigisse. Etiam sic tamen delectus aliquis indubie est habitus. Obseruatum hoc ipsum fuit etiam (p) Tertulliano. *Sed etsi* (inquit,) *passim Synagoga adiretur, non tamen ad docendum, nisi ab optime cognito, & explorato, & probato iampridem in hoc ipsum, vel aliunde commendato.*

XVII.

In priuatis scholis (saltim nonnullis, & quidem Pharisaeorum maxime,) videtur itidem probatis discipulis collatus publico testimonio titulus *Magistri* aut διδασκάλε siue *Rabbi.* Et quidem Iudaei ferunt, neminem hoc cognomento olim Hierosolymis audiuisse, nisi qui a Synedrio testimonium doctrinae accepisset. Verum hoc vix est verosimile, vtpote cum Synedrii partem Sadducaei non minus, quam Pharisaei, fecerint. Ecquis sane crediderit, Sadducaeos admissos in probationem magistri Pharisaici, cuiusmodi erant
SVPPL. plerique eorum, qui *Rabbi* indigetabantur? Sed & ipsimet Iu-
LXII. daei fatentur, ἐν ταῖς διασποραῖς testimonium a scholarum praefectis dari solitum, perinde vt nunc mos obtinet. Eoque non

(p) *Lib. IV. contra Marcionem.*

non eſt, quod ſuſpicemur, plane aliud quid Hieroſolymis fuiſſe obſeruatum, cum, Hieroſolymitanos magiſtros reliquis praelatos eſſe, haud queat temere reddi probabile. Hi vero ſunt illi in Euangelicis monumentis alias appellati γραμματεῖς quidem paſſim, ſed nonnunquam & νομικοί. Falli enim Epiphanium, dum exiſtimat, γραμματεῖς fuiſſe ſectam aliquam Iudaicam, qualis erat Phariſaeorum, Sadducaeo- 26
rum, & Eſſenorum; falli item Scaligerum, Maldonatum, & alios, qui νομικοὺς (q) interpretantur actuarios publicos; multis hic probare, nihil attinet. Hi porro ſunt celebres in Euangelica hiſtoria *Rabbi*, διδάσκαλοι ac νομοδιδάσκαλοι. Nihil inſolentiae ſapientibus vocabulis, niſi ab ipſis iam tum olim fuiſſet vulgo perſuaſum, eos, qui cognomentum illud meruiſſent, omnino tales eſſe, a quorum ſententiis nemini ex populo fas ſit diſſentire. Quapropter illo demum ſenſu id genus tituli a Saluatore noſtro ſunt damnati: quoniam ſcilicet reuera ipſe vnicus eiusmodi nominis menſuram implebat, vnus tunc diuinorum dogmatum conditor & ἀνυπεύθυνος interpres. Ferunt Iudaeorum (r) nonnulli, circa Chriſti noſtri aeuum paucis aliquot, interque eos potiſſimum Simeoni & Gamalieli, datum auguſtius nomen *Rabban*, ſed quod poſtea obſoleuerit, tanquam maius ſubſequentis temporis captu. Ante hoc ducentos tamen annos exemplo Chriſtianorum, qui non *Magiſtros* tantum, ſed & *Doctores* honorant, iterum ordo & gradus ſapientium maior introductus eſt, qui *Maranan* (quaſi tu dicas, Chriſtianos inter Europaeos recepta tum conſuetudine, *Magiſtri noſtri*,) nuncupantur.

XVIII.

In mores itaque Iudaicos intuens haud iniuria fortaſſe dixeris, apud hos Academica noſtra inſtituta quaſi prima

(q) Vid. Buxtorfii *Synag. Iud. cap. 1.* & Chriſt. Gerſon *Thalmudis Iudaici lib. I. cap. 27. p. 256. & lib. II. cap. 15. p. 522.*

(r) Gerſon ex *Zemach Dauid p. 241. & 251.*

ſua veſtigia poſuiſſe. Nec tamen temere affirmauerim, ad eorum exemplum noſtra haec compoſita eſſe: vtut longe ſit veriſſimum, Chriſtianorum ECCLESIAS ex Synagogis Iudaicis enatas eſſe. Enimuero vt ritus ſacros, Baptiſmi cumprimis & Euchariſtiae, ex Iudaicis nonnihil deflexos ſuos fecit Chriſtus ipſemet, ita & nihil olim moris laudabilis habuit Synagoga, quod in vſum Eccleſiae non ſit receptum, ſic conſtituentibus ipſismet Apoſtolis. Placuit videlicet & his publicum illud ſcholae ſacrae popularis genus: cuiusmodi gentilitas omnis nusquam quicquam habuit. Nec aliud pene in Eccleſia datum munus (s) Epiſcopo ſiue τῷ πρoεςῶτι, quam quale fuit archiſynagogi: officium & nomen idem τῶν πρεσβυτέρων, qui διάκονος Eccleſiae, ille Synagogae fuit ὑπηρέτης. Hinc & ordinatio ad Synagogae exemplum inſtituta eſt per χειροθεσίας accedentibus precibus: qui erat ritus communis Iudaeorum inuocandi Deum ſuper aliquo homine. Nec initio diſplicuit mos, etiam extra Presbyterium poſitis concedendi nonnunquam facultatem docendi in corona: ceu apparet ex iis, quae differuntur in primae ad Corinthios epiſtolae decimoquarto capite. Imo alibi ille ſat eſt diu retentus: quod diſcimus ex Euſebio, qui Origenis aliorumque exemplo probat, λαικὸς ὁμιλεῖν οὐκ ἀνάθισον, id ſi fiat τῇ τοῦ προεςῶτος ἐπιτροπῇ: id quod paſſim fieri ne hodie quidem
127 deſiit, quando ſacrarum literarum ſtudioſis nondum ordinatis, vti loquar Eccleſiaſtico more, homilias ad populum habendi facultas conceditur.

XIX.

Aſt priuatum illud alterum Iudaicae ſcholae genus nusquam a primis quidem Chriſtianis introductum, niſi forte Alexandriae (t) ex inſtituto S. Marci. Ibi ſane in vſu fuit iam tum ſecundo ſaeculo ſub Ammonio & Pantaeno magiſtris. Collatio tamen tituli magiſtralis, quae Iudaeis ita recepta

(s) Vid. Epiphanius titulo *de Ebionitis.* (t) Vid. Hieronymus *de ſcript. eccl.*

cepta erat, ne ibi quidem probare se potuit: indubie, quod
huiusmodi nomina a Iudaeis in ambitiosum sensum vsque
adeo tum essent corrupta, vt sine superbiae siue nota siue
opinione, illo quidem tempore, in vsum trahi commode
non posse viderentur. Quapropter etiam verosimile non
est, ad Iudaicos mores respexisse eos, qui primi hoc ipsum
inter Christianos instituerunt. Quamuis alicubi *Magistris
nostris*, qui appellantur, haud minus pene a quibusdam attri-
butum videas, quam Iudaeorum Rabbini sibi arrogaue-
runt. Quaecunque vero causa primos Christianos fece-
rit abstinere passim ab illo altero scholarum sacra-
rum genere, id certum est tamen, ab initio vsque Ecclesiae 128
Presbyterorum, adeoque doctorum Ecclesiasticorum, cre-
ationem aliquam per solennem manuum impositionem vni-
ce semper & probatam & obseruatam esse. Nec minus con- SVPPL.
stat, Iudaeos non tantum Synagogicos magistros, sed & ali- LXIII.
os νομοδιδασκάλους, siue Rabbinos, iam per saecula complura
singulari quodam ritu constituisse. Et vero hodieque (u)
idem inter illos obtinet. Qui enim dignus creditur isthoc
nomine, ille a primario cuiusque loci Rabbino in Synagoga
publice talis proclamatur, addita excommunicationis com-
minatione, si quis aut nomen aut honorem Rabbinorum or-
dini debitum haud illi deferat. Idque ipsum scriptis tabu-
lis confirmatur. Iudaeis ceremonia haec *Semichut* appellatur:
quod ita creatus Rabbi iam talis existimetur, cuius sententiis
tuto liceat fidere. Quam ineptis vero saepenumero titulus ille
conferatur, ne ipsi quidem Iudaei audent diffiteri: ceu liquet ex
iis, quae de Rabbi Abrahami Cabalistico libro transtulit Chri-
stianus Gerson, Iudaici sanguinis & doctus & pius scriptor.

XX.

VERVM Iudaicis illis enarrandis fortasse nimis diu im-
moramur. Ad ea, quae reliquimus, tempora ROMANI
R 2 IMPE-

(u) Vid. Christ. Gerson *lib. I. Thalmudis Iudaici cap. 27. p. 257.*

IMPERII redeat oratio nostra. Ac florentibus quidem Romanorum rebus nec in Graecia nec alibi iam obtinuisse nostrum hunc creandi Doctores morem, nec alios tum doctrinae magistros siue doctores audiisse, quam qui reapse docerent, omnes meministis, a me liquido ostensum esse. Exceperunt autem eam aetatem, collabascentibus Romani Imperii fulcris, MAHUMEDANORUM studia. Quanquam vero alias vberius sit narratum, eam gentem scholarum institutione atque in literas liberalitate longo interuallo Graecosque pariter ac Romanos superasse; illius tamen nostri moris vestigia ego quidem in illorum monumentis hactenus nulla reperi.

129 XXI.

Fortassis tamen dixeris, ab Arabibus Muhamedanis ad Tataros, ab his ad Sinenses, profluxisse, vt alia, ita etiam id, quod hodieque in nobilissimo SINARUM regno Mandarini aliique Sapientes Indorum istorum obseruant. Prolixius nonnihil illud Iacobus Pantogia perscripsit in Europam ex illa ipsa remotissima orbis parte. Licebit tamen fortassis in hac panegyri integram viri narrationem recitare bona auditorum pace: vti obiter liqueat, quantum & illae gentes cum nostris institutis conueniant siue ab iis recedant. *De magistris* (ait (x) Pantogia,) *nihil constitutum est publice, sed docere cuilibet licet: & dare operam cuilibet magistro, in singulorum est manu. Proinde carent etiam ratione explorandi a primo eorum doctrinam, qui in nullo adhuc literario honore sunt: sed quicunque eo euehi studet, quolibet tertio anno ad vrbem prouinciae caput sponte proficiscitur: vbi magnus eorum numerus, qui id expetunt, probatur & excutitur. Atque ex iis ii soli in optato gradu collocantur, quorum compositissima scripta iudicata fuerint: reliqui vacui domum redeunt, certi, studia vrgere diligentius, qui proximis comitiis probare se iudicibus, & honorem adipisci possint. Tres sunt eruditorum gradus, tribus illis nostris similes Baccalaureorum, Licentiatorum, Doctorum. Omnium horum candidatis eadem praecipitur ad scribendum materia, & scribendi modus. Traditur illa pridie, confestimque omnes in amplissimas aedes* de

(x) Vide *Literas Iesuitarum Indicas anni* 1603.

Digitized by Google

deducuntur, vbi conclauibus inter se disclusi nullam habent facultatem vel verbum inter se conferendi. Ad hoc hominem certum singulis adiungunt, qui eos cum quoquam loqui vetet: cauentque studiose, ne quis vel chartam digitali longitudine secum afferat, qua in re valde 130
sunt seueri. Nihil iis dant praeter atramentum, chartam, & lucernam: definiunt viginti quatuor horas, intra quas orationem elaboratam esse oporteat. Ea res sic homines sollicitos habet, vt nonnulli elapsis viginti quatuor horis, ita confecti consumtique prodeant, vt paulo post intereant: quod potissimum Licentiae & Doctoratus petitoribus solet accidere. Caeterum quamuis confectae ab se orationi quilibet nomen suum adscribat, iudices tamen & Mandarini ea non inspiciunt. Adhibent siquidem celeres librarios, qui, quod singuli scripserunt, omisso nomine describant; ac deinde ipsa autographa claudant, obsignent & diligenter custodiant. Apographa dantur iudicibus, hominibus omnium eruditissimis: qui ignari, cuiusnam sit quodlibet opus, neque vllo relicto gratiae loco, sincere ea scripta deligunt & seponunt, quae ornatiora censuerint. Vbi renuntiandi sunt, qui puncta tulerint, autographa cum apographis comparant, atque ita, quinam ii sint, cognoscunt & promulgant. Qua in re tam sunt attenti & cauti, vt, quisquis alicuius doli compertus suspectusue fuerit, loco suo moueatur, sit licet vnus quispiam principum Mandarinorum: quod in altero & tertio gradu obseruatur seuerius. Primum gradum assecutus, multis ipse vniuersaque familia facultatibus immunitatibusque eximius est: sed eum necesse est tamdiu iudicibus iterum atque iterum doctrinam suam pertentandam praebere, donec tertium gradum contigerit: quod ea gratia fit, ne studium remittat. Hac necessitate non est adstrictus, qui necdum vllum eruditionis titulum sustinet. Fit etiam saepenumero, vt, qui hac lege tenetur, neque tamen gnauiter incumbit in studia, de primo, quem iam consecutus erat, gradu, non sine probro & dedecore deturbetur: multi item, quod vltra ascendere nequeant, in primo consistunt. Eadem est alterius gradus ratio. Accedunt, qui iam ad primum peruenerant, non tamen omnes, sed qui delectu habito ad examen admissi fuerint, quod priori longe est accuratius & honorificentius. Huius alterius ordinis tot sunt in qualibet prouincia, quot Rex esse permiserit, qui, vt quamque ornatam desiderat, quod maiorem minoremue literatorum numerum ferat, aut simili aliqua de causa; ita huius ei honoris facultatem indulget. In hoc 131

Digitized by Google

honore constitutus, cum libuerit, Mandarinatu ornatur, & Reip. gubernaculis admouetur: non tamen iis adhuc muneribus, quae tertio ordini propria sunt, dignus esse iudicatur. Singulis, qui pro tertio gradu periculum sui facere cupiunt, Mandarini e pecunia regia certum ducatorum numerum dant, quo in regiam proficisci, & specimen suae eruditionis, quod quolibet triennio fieri solet, dare possint. Qui spe frustrantur, iterum atque iterum exspectant: dum tandem vel decrepiti, quod optant, assequantur. Horum candidatorum numerus ita definitus est, vt plures trecentis quinquaginta esse non possint: quos inter censeri multa alterius ordinis millia certatim appetunt. Ad hunc vltimum statum qui peruenerit, nihil iam habet, quo vltra progrediatur: neque in hoc genere quicquam arbitrantur accidere posse fortunatius. Ex his trecentis quinquaginta pro scriptionis cuiusque elegantia duae classes eximiae conficiuntur. Prior tres continet omnium praestantissimos, quorum vnus eminet. In hos Rex praecipue munificus est: ac, simul electi sunt, etsi etiamnum adolescentes sint, inter primos proceres palatii numerantur. Altera classis triginta est vel quinquaginta reliquis insigniorum, qui Mandarini palatii fiunt. Qui supersunt, sparsi per prouincias, extemplo Mandarinatu & munere aliquo siue in regia siue foris in prouinciis decorantur. Vti deinde compertum fuerit eos remp. gerere, ita vel porro euehuntur, vel, quod interdum accidit, abiecti honoribus exuuntur. Quilibet Doctor quamprimum eo honore potitus est, in patria sua aedium liminibus eam domum Doctoris inscribit: omnes exinde ei domui hono-
132 *rem faciunt, & fores quibusdam quasi arboribus cingunt, quas singuli eius vrbis Mandarini cum expanso vexillo ad eum mittunt, atque inibi perstant in posterum. Ei vero, qui Doctorum primus renuntiatur, arcum triumphalem periusignem erigunt.* Hactenus recitauimus verba Pantogiae, fortassis abusi patientia, vestra. Tempus est, vt longe dissitas illas gentes relinquamus.

XXII.

In EVROPAM igitur atque ad nostra tempora propius vt accedamus, ab anno quidem vsque octingentesimo floruit Parisiis Liberalium artium schola, cui non multo post accessit Theologica: sed, ipsorum quoque Parisiensi-

um

um confeſſione, titulorum illa collatio primis certe tribus ſaeculis, hoc eſt, in annum vſque milleſimum centeſimum, nullo in vſu fuit. Illo autem ſaeculo duodecimo refloruit quoque iterum Bononiae demortua dudum Romani Iuris Profeſſio: fuitque illa tempeſtate ſchola illa Regia vnica in Italis pariter & Germanis, qui ſoli ſcilicet Romani Imperii cenſebantur: aſt, iam tum ibi noſtra haec ſacra viguiſſe, nemo temere probauerit. Etſi enim haud neſciam, nonnullos eius rei inſtitutum in Lotharium Caeſarem aut Fridericum referre, quaſi horum aliquis primum Scholae Iuridicae Bononienſi eam facultatem tribuerit; vereor tamen multum, vt poſſit probari monumentis priſcis, neue ex quadam arrogantia iſthaec aſſerantur. Neque vero Authentica Friderici *Habita*, quae legitur Codice *Ne filius pro patre*, facit huc vel hilum: vtpote quae de Studioſis loquatur, & quidem Legum maxime diſciplinae deditis, qui nempe ſoli tum Bononiae; de Doctoribus autem & Magiſtris, iis praeſertim, qui non profitentur, ne γρῦ quidem habeat.

XXIII.

Floruerunt autem eodem tempore in Neapolitano regno duae etiam inſignes Medicorum ſcholae, Salerni altera, altera Neapoli. Qui tum rerum ibi eſt potitus, Rogerius, Siciliae vtriusque (vti loquuntur,) Rex, & Salerni Princeps, 133
ſingulari lege de *probabili experientia Medicorum* lata, cauit quidem, ne quis medicinam exerceat, niſi prius a magiſtratibus & iudicibus probatus, idque adeo, vt, qui fecerit ſecus, bonis omnibus ſpolietur. Verumtamen hanc Rogerii legem noſtris inſtitutis Academicis conuenire, haud facile perſuaſeris: cum probandi facultas non Artis Magiſtris, ſed magiſtratibus committatur. Propius ad mores noſtros accedunt Siculae aliquot conſtitutiones Friderici Caeſaris, quas antehac ex hoc loco a me recitatas forte adhuc meminiſtis,

itidem

Digitized by Google

itidem Artem Medicam facturis praescriptae. Iis enim ius potestasque probandi omnes, qui Artem velint exercere, Magistris Salernitanae scholae (y) tribuitur, adiecto certo & fixo quodam studiorum Medicorum ordine. Sed & alias in medium attulimus AEgidii Corboliensis de Salernitanis eius saeculi Magistris querelam, quod docendae faciendaeque Artis potestatem indoctis iuuenibus committerent. Vnde perspicuum est, iam tum saltim haud multum nostrae consuetudini absimile quid in regno Neapolitano, apud Medicos quidem, inque schola Salernitana, auctoritate regia incepisse. Verumenimuero AEgidii quidem illius aetas in confinia saeculi duodecimi & decimitertii incidit: & Fridericus ille Caesar non Barbarossa noster est, sed eius nepos, id nominis secundus. Eoque hisce testimoniis tantum hoc euincitur, illa circiter tempestate in Medicis scholis iacta initia nostri moris. Et vero nondum hinc liquet, num extra illud regnum idem obtinuerit: aut num in aliis scholis perinde fuerit admissa probatio ista atque exploratio idoneorum artificum.

XXIV.

Enimuero Alexandro III. Pontifice, qui sedit ab anno 1160. vsque ad 1182. nullam fuisse *Theologiae Magistrorum* so-
134 lennem aliquam lauream, liquido ostendunt, quae continentur l. v. Decretalium tit. v. *de Magistris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.* Nam in canone quidem Concilii Lateranensis, Alexandro illo Pontifice habiti, simpliciter pronuntiatur, ad docendum admitti debere omnem, *qui sit idoneus.* Ipsemet Alexander praecipit, *vt, quicunque viri idonei & literati voluerint regere studia literarum, sine molestia & exactione qualibet scholas regere permittantur.* Ne quidem verbulo autem significatur, idoneum quemuis probari debere post facta examina. Ab illo tempore vsque annum CIↃCC XXXIII. iti-

(y) Vid. supra p. 100.

itidem tale quid nondum fuiſſe vſu, apud Theologos quidem, receptum, colligo ex iis, quae de Pariſienſis ſcholae, quae vnica ſacram doctrinam tum expoſuit, inſtitutis paulo poſt ex Ioanne Fileſaço recitabimus. Quo fit, vt haud liceat temere fidem habere Onuphrio, narranti in *Chronico Ecclesiastico*, Innocentium III. Pontificem, poſteaquam in Pariſienſi gymnaſio aliquandiu ſtudiis vacaſſet, *Doctoris Theologi* honores ibi conſecutum. Teſtatur tamen Gabriel (z) Naudaeus, Vir Clariſſimus & bibliotheca quaedam ἔμψυχος, Gregorium IX. Papam Bullae, Academiae Pariſienſi anno trigeſimo primo ſaeculi duodecimi (rectius dixiſſet *decimi tertii*,) miſſae, haec verba inſeruiſſe: *De Phyſicis autem & Artiſtis Cancellarius promittet, bona fide examinare Magiſtros, & non niſi dignos admittens repellet indignos.* Ex quibus mani- SVPPL. LXIV.
feſtum eſt, tum quidem illam, quae nunc obtinet, laudabilem conſuetudinem fuiſſe in vſu, ſaltim inter Medicos & Philoſophos. Si autem inter illos, quidni & in ſcholis Theologicis ac Iuridicis? Quin ſimile eſt vero, auctore Gregorio illo IX. Papa omne illud inſtitutum coepiſſe, & huius imitatione Fridericum II. Caeſarem per eadem tempora idem in regno ſuo Neapolitano a Medicis voluiſſe obſeruari. Quicquid ſit, extra dubium eſt, ſaeculo Chriſtiano tertio decimo 135
apud Theologos, Iuriſconſultos, Medicos, Philoſophos honorum titulorumque collationem noſtram vſu receptam eſſe. Et quidem initium, ſi non omnium, ſaltim plerorumque, fortaſſe factum eſt in GALLIA. Id ſane inde fit probabile, quoniam vocabulum *Baccalaurei* mere Gallicae eſt originis & vſus: qua tamen voce primi honores ſemper & paſſim terrarum poſt appellati ſunt. Poſt, inquam: nam & antehac fuiſſe, ſed alio ſenſu, receptam, patet ex *c. 1. l.* 5. *Hiſtoriae* Glabri Rodulphi, Cluniacenſis in Gallia monachi.

S XXV.

(z) *Lib. de antiq. Scholae Medicae Pariſ. p. 18.*

XXV.

Verum hoc ſive credat quis ſiue neget, haud equidem in magno ponam diſcrimine. Satis mihi nunc eſt, recitaſſe verba Ioannis Fileſaci, Sorbonici Doctoris, etſi & alias a me adducta ſint. Ita autem (a) ille: *Philippo Augusto Rege* (is autem Galliam rexit ab anno vsque 1180. vsque ad ſequentis ſaeculi 1223.) *nullae aut paucae leges, vt nec ſolennes ritus & formulae, ad curriculum Theologicum emetiendum, vel Doctoralem lauream adipiſcendam. Sed, vt ego arbitror, prout quisque in rerum Theologicarum cognitione ſub Theologis, qui publicas habebant ſcholas, profeciſſet, communi velut auditorum conſenſu ad libros Veteris aut Noui Teſtamenti ſeſe accingebat.* Idem non multo poſt (b) ſcribit: *Cum ſcioli quidam &c, qui vix Theologiam deguſtaſſent, illud publicum docendi munus vltro ſibi arrogarent, Doctorum melioris notae, qui tum erant, iudicio Ordo ille Theologicus formam legitimae ſocietatis tum primum habere coepit. Hinc leges nonnullae ſcriptae, & quidem ante annum trecenteſimum ſuper milleſimum: quod ex vtroque codice MS. noſtrarum legum, tum antiquiore, tum recentiore, firmari poteſt.* Haec Fileſacus. Et recte quidem. Nam Pariſienſis Theologicae ſcholae leges quod attinet, in-

SVPPL. LXV.

136 nituntur illae magnam partem mori iam tum recepto interpretandi *libros Sententiarum* Petri Lombardi: hic vero ante Philippum Auguſtum regem non coepit. Eam ſane legum iſtarum eſſe rationem, agnoſcit ipſemet (c) Fileſacus. *Ne in Facultatem Theologicam* (ait,) *etiam imperiti irrumperent, hinc ſacra Theologica Facultas in quatuor velut ordines diſtributa, Magiſtrorum, Licentiatorum, Baccalariorum formatorum, & Baccalariorum curſorum. Inde publicae exercitationes indictae, (actus Theologicos appellant,) Expectatoria ſiue Expectatiua, Tentatoria ſiue Tentatiua, Sorbonica, Ordinaria, Quodlibeta, Collationes, Diſputationes in reſumtis, & ſimilia. Iis Theologicis progymnaſmatibus originem dediſſe videtur, quae tum inualuit conſuetudo, publice videlicet interpretandi libros Sententiarum.* Eiusdem

(a) *Lib. de orig. Statut. Fac. Theol. Pariſ. p.* 21. (b) Ibidem *p.* 22.
(c) Loco cit. *p.* 27.

Eiusdem Filesaci verba etiam haec (d) sunt: *Bibliae cursum dixere veteres sacrae Scripturae tempus aliquod addictum. Ab eo vero docendi munere Theologicum cursum suum ordiebantur nuperi illi Baccalarii Cursores, ac postea Sententiarum Petri Lombardi libros quatuor interpretabantur. Hinc nata illa distinctio Baccalariorum apud maiores, vt alii Biblici, alii Sententiarii nuncuparentur.* Huiusmodi profecto leges ante saeculum tertium decimum non sunt conditae. Nec vero antehac quisquam in *Magistrum Sententiarum* est commentatus. Trithemius (e) sane primo Ioanni de Rupella, Alexandri de Ales familiari, idipsum attribuit. Nec Sorbonica, quae nuncupantur, fuerunt vtique ante Robertum Sorbonam. Adhoc si ceremonias videamus, ante Innocentium IV. Papam non videtur fuisse in vsu purpureus galerus Doctoralis, vtpote cum Suppl. LXVI. huic Papae ipsimet Cardinales galerum suum debeant, teste Papirio (f) Massono. Princeps quoque Nicolaus IV. Papa fertur Parisiensibus indulsisse, vt ibi approbati Doctores facultatem habeant, vbique docendi, legendi, regendi, quod- 137 que alibi debeant pro Doctoribus aestimari. Id quod inter Doctorum priuilegia praecipuum est. Et tamen non est verosimile, alibi coepisse, antequam Parisina illa nobilissima omnium schola tanto beneficio est affecta. Meretur vero & hoc notari: Filesacum, diligentissimum scholae suae antiquitatum indagatorem, ex monumentis siue tabulis vetustis laudasse non nisi duos, qui ipso saeculo tertio decimo Theologiae Doctores Parisiis creati sint, Aegidium nempe Columnam, quem Romanum vulgo nuncupamus, Thomae Aquinatis discipulum ac sectatorem, & Petrum de Tarantasia, illum, qui Pontificatum indeptus Clemens IV. postea audiuit. Non, quod non plures ibi integro saeculo titulum illum sint consecuti, sed quod certis testimoniis destituamur, si accurate morum nostrorum tempora fuerint definienda.

Quod

(d) Ibidem *p. 43.* (e) Libro *de script. eccl.*

(f) *Lib. V. de Vitis Pontificum.*

Quod tamen nisi fiat, omnia confuse docentur: quemadmodum ab imperitis coquis iura confundi solent.

XXVI.

Verum quod Parisiis quidem paene iam ab initio vsque saeculi tertii decimi omnis generis Doctores fuerint creati, satis superque est manifestum. Alibi terrarum, vbi similes Scholæ tum floruerunt, itidem statim hoc ipsum inualuisse, nihil est, cur dubitemus. Certe circa initia saeculi quarti decimi passim malos mores in laudabile hoc institutum irrepsisse iam, liquido apparet ex Concilii Viennensis decreto illo, quod inter *Clementinas* suas promulgauit Clemens V. Pontifex. Non possum non illud hic recitare, quoniam rem omnem mirifice illustrat, simulque ostendit, quam facile optima quaeque instituta degenerent, nisi exacte ca-
138 veas. *Cum sit nimis absurdum*, (ait(g) Papa,) *vt quis cum vanitate & imperitia ad honorem ascendat peritiae literarum; non sine turbatione miramur, illum apud Scholasticos inualuisse abusum, quod plerique eorum, qui in quauis scientia ad Doctoratus vel Magisterii assumuntur honorem, cum sua solenniter principia faciunt, aut sui recipiunt insignia Doctoratus, circa cibos, vestes, & alia sic in expensis excedunt, quod & ipsi, transeunte expensarum huiusmodi vanitate, vacui plerumque remaneant & grauati: & caeteri, qui vel nolunt vel nequeunt similes expensas subire, hac occasione frequenter a receptione honoris huiusmodi retrahantur. Volentes igitur de opportuno super his remedio prouidere, illis, ad quos vbilibet pertinet, honorem tribuere memoratum, districte praecipimus, vt quoscunque ab eis de caetero dictum recipientes honorem iuramento prius adstringant, ne vltra tria millia Turonensium argenteorum in solennitate circa huiusmodi Doctoratum aut Magisterium quomodolibet adhibenda expendat. Ipsosque nihilominus, (nisi forsan nobilis conditionis exti-*

Svppl. LXVII.

(g) *Lib. V. Clement. tit. 1. cap. 2.*

Digitized by Google

extiterint,) vt intra ſummam praedictam huiusmodi moderentur expenſae, efficaciter adhortantes, ac, ſi hoc illorum congruere ſtatui viderint, iuramentum exigentes ab eis, quod certos intra ſummam praefatam taxandos ab ipſis expenſarum terminos non excedant. Si quis autem Pontificali etiam dignitate praefulgens, non recepto prius iuramento praefato, honorem cuiquam tribuerit ſupradictum, a collatione Magiſterii ſeu Doctoratus cuiuslibet per ſex menſes ſequentes eo ipſo nouerit ſe ſuſpenſum. Hactenus Clemens. Cuius verbis claudam nunc, quem hucusque inſtitui, ſermonem: praeſertim cum dudum ſenſerim, vocari me ad illud, quod huic panegyri maxime eſt proprium: vt nimirum eximiis hisce duobus viris promeritos honores publice conferam.

DISSERTATIO QVINTA, 139

HABITA II. IANVAR. ANNO CIↃ IↃCXL.

cum Magiſtratus Academici munus aggrederer.
Hic agitur de ortu Iurisdictionis Academicae.

IN non leui ſane negotio hodie verſamur, quando ciuitatem hanc Scholaſticam, tam numeroſo florentium ciuium coetu inſignem, regendi adminiſtrandique poteſtas ab vno in alium deuoluitur. Omnia enim ſpectantibus Academiarum ſcholarumque inſtituta, neſcio an quid aliud ſiue auguſtius, ſiue quod magis in rem ſit eorum, qui literis dant operam, temere poſſit occurrere. Enimuero, multa praeclara ab AEgyptiis, Chaldaeis, & Perſis, a Graecis, a Romanis, ab Arabibus, ab aliis gentibus, in literarias ſcholas illas maximas collata, fateor: nihil tamen animaduerti hactenus, quod mereatur comparari cum iuris illa dicundi poteſtate, qua nunc Academiae, quae vocantur, inprimis gaudent. Vel hoc vno certe felicior hodie conditio eſt diſcentium ac docentium, quam olim. Tametſi enim, magno

gno in pretio olim fuiſſe literatos viros, ac in primis magiſtros melioris doctrinae, certum ſit, nec egeat probatione; ad hunc tamen felicitatis gradum ne aſpirare quidem tum licuit. Certe nihil ſimile obſeruare eſt in omnibus retro ſaeculis apud omnes gentes: ne apud ipſos quidem Graecos, qui tamen vulgo creduntur eruditionis maximi cum cultores, tum aeſtimatores. Iam tum ſaepenumero a me hoc
140 ex loco ea de re verba facta ſunt. Oſtenſum enim, quam vilis olim etiam apud ipſos Graecos fuerit hominum doctorum conditio; longe vero hos ſuperatos ab AEgyptiis, ab Arabibus, a Perſis, aliisque populis, quos illi Graeculi vti barbaros contemſerunt. Deducta porro eſt per omnia ſaecula ad vſque duodecimum Chriſtianae aerae ſcholarum omnium hiſtoria. Ex qua luculente, niſi admodum me fallo, patuit, cum multa alia inſtituta, quibus hodie ſtant potiſſimum vigentque Academicae reſpublicae, hactenus fuiſſe ignota; tum & propriam aliquam iurisdictionem Academicam neutiquam fuiſſe in vſu.

II.

Et vero, vt poſterius nunc multis iterum probemus, nihil eſt profecto cauſae. Si cui tamen nondum in mero meridie ſol ille veritatis lucet, primum cogitet, quod in nullis monumentis antiquis legere ſit, animaduertendi in iuuenes deditos ſtudiis literarum ſontes vim poteſtatemque ſeorſim aliis, quam qui ciuili magiſtratu funguntur, conceſſam eſſe. Vt autem memoria eius rei inter tot doctorum ſcripta ad nos non perueniſſet, ſi illa obtinuiſſet vſquam, ὃ eſt τῶν ἀδυνάτων. Cogitet deinde, quemadmodum ipſae Romanae leges, quae tamen immunitates & ſalaria magiſtris decreuerunt, ſecus quam factum fuerat a Graecis, cum aliorum magiſtratuum, tum Decurionum iudiciis ipſos met doctores ſubiecerint. Saeculo quarto, quo tempore maxima fuit, ſub Romanorum quidem

dem

Digitized by Google

dem Imperio, literas colentium libertas, ipſis Athenis Atticis SVPPL.
Proconſuli paruiſſe Profeſſores omnes, & quae ad eorum cathedras pertinent, luculente apparet ex iis, quae de Pro- LXVIII.
aereſii in Sophiſticam cathedram cooptatione prolixe narrat Eunapius Sardianus. Ipſius quoque Scholaſticae iuuentutis animaduerſionem vnius fuiſſe Proconſulis ius, itidem diſcere eſt ex iis, quae idem ſcriptor αὐτόπτης diſſerit in *Vita Juliani Sophiſtae* de tumultu per Studioſos quosdam excitato, & ſuper illa re inſtituto a Proconſule publico iudicio. Conſtan- 141
tinopoli ſtudioſam iuuentutem ſub iurisdictione Praefecti Vrbis, Beryti item ſub imperio Praeſidis Phoeniciae maritimae, fuiſſe, idque ipſomet Iuſtiniano approbante, liquet ex iis, quae a Caeſare iſto ſunt conſtituta in eos, qui ſeruiles nonnullos ludos petulanter exercebant. Nam quod Beryti & Epiſcopus & Legum Profeſſores in partem fuerint tracti a Iuſtiniano, id videtur ad ſolam illius petulantiae coërcitionem pertinere. Verba Caeſaris (a) ſunt: *Et haec omnia in hac quidem florentiſſima ciuitate vir excelſus, Praefectus huius almae Vrbis, tam obſeruare, quam vindicare, prout delicti tam iuuenum, quam ſcriptorum, qualitas exegerit, curae habebit; in Berytienſium autem ciuitate tam vir clariſſimus, Praeſes Phoeniciae maritimae, quam beatiſſimus eiusdem ciuitatis Epiſcopus & Legum Profeſſores.*

III.

Quantum apparet, ſaeculo demum duodecimo coepit reipublicae hoc ſcholaſticae genus conſtitui. Inde ortus hic ſplendor: inde haec felicitas noſtra. Quidni enim in felicitatis parte collocemus, quod rudium imperitorumque hominum, qui plerumque literis literarumque ſtudioſis minus eſſe aequi ſolent, foro & iudiciis ſubducti ſimus? Sub initium eius ſaeculi vniuerſa Europa vnicam duntaxat habebat

(a) *L. omnem Cod. de veteri iure enucleando.*

Digitized by Google

bat ſcholam publicam Pariſienſem, qua rudior quaedam & Philoſophia & Theologia, vt tum erant tempora, non male docebatur. Non multo poſt doceri publice Bononiae in Italia coepit Ius Ciuile Iuſtinianeum, cuius per quammulta ſaecula auctoritatem ipſi Itali & Romani vix leuiter obſeruauerant. Id factumne ſit publica Caeſaris lege, quod vulgo perſuaſum eſt, an priuato potius Irnerii ſtudio, aliorumque conſilio, non ego nunc dixerim. Neque enim huc attinet diiudicare: & alibi (b) id iamtum multis eſt diſputatum. Quic-
142 quid autem huius ſit, id videtur conſtare, ibi primum iurisdictionis Academicae fundamenta iacta eſſe.

IV.

Annus agebatur a nato Seruatore poſt milleſimum centeſimum octauus (c) quinquageſimus, cum in Roncaliis (qui campi ſunt Italiae late patentes ſupra Padum, non procul a Placentia, loco conuentibus publicis Imperii procerum olim percelebri,) comitia celebraret prudentiſſimus fortiſſimusque Germanicorum Caeſarum, Fridericus primus, is, qui vulgo cognomento Barbaroſſa audit. Vim ſane *Authenticae* verbis faciunt, qui (d) omne hoc negotium Friderico II. attribuunt: etſi hunc auo doctiorem fuiſſe, adeoque literatorum ordini impenſe fauiſſe, lubens & vltro confitear. Sed iam eo, quo diximus, tempore videntur multi ſtudiorum gratia patriis laribus relictis ad illos eruditionis mercatus quidem commigraſſe, qui tamen interim a viliſſimis ſaepe hominibus, qui literatorum ordini neſcio quo naturae vitio ſolent eſſe infenſi, indignis modis haberentur. Ei rei vti occurreret, vtque in poſterum meliore conditione viuerent Scholaſtici, tulit Caeſar laudatiſſimus, *habita* tamen, vt ipſe loquitur, *ſuper hac re diligenti inquiſitione Epiſcoporum, Abbatum, Ducum,*

(b) Vid. liber meus *de orig. Iur. Germ. cap. 21.*
(c) Vide tempus ipſi *Authenticae* ſubſcriptum.
(d) Bodinus *lib. III. de Rep.* & Rebuffus *ad Authent.*

Ducum, *omnium Iudicum*, (qui ſcilicet praeerant iudiciis liberarum Italiae vrbium,) *& aliorum Procerum ſacri palatii examinatione*, illam *authenticam*, quae *Habita* audit, & Caeſare ita volente Codicis Iuſtinianei titulo *Ne filius pro patre* annexa eſt. In qua & alia nonnulla ſunt iis, qui ſtudiorum gratia peregrinantur, conceſſa, tum illud inprimis, quod erepti indoctorum hominum foro, optione data vel Epiſcoporum vel Dominorum loci vel Magiſtrorum iurisdictioni ſeſe ſubiicere tum potuerint. Verba Conſtitutionis Caeſareae digna profecto ſunt, quae hic audiantur atque expendantur accuratius. *Verum tamen*, inquit Imperator, *ſi litem eis quisquam ſuper aliquo negotio mouere voluerit, huius rei optione data Scholaribus, eos coram Domino vel Magiſtro ſuo, vel ipſius ciuitatis Epiſcopo, quibus hanc iurisdictionem dedimus, conueniat. Qui vero ad alium iudicem eos trahere tentauerit, etiamſi cauſa iuſtiſſima fuerit, a tali conamine cadat.* Haec ſunt illa verba, quae Academicae iurisdictionis exordium praebuerunt: exordium, inquam, & occaſionem primam. Nequaquam enim cum illis poſſum facere, qui omnem Iurisdictionis Academicae vim Conſtitutione hac vnice niti profitentur: ignari, non eſſe eam legum iſtarum auctoritatem, vti & ſequentia obligare ſaecula poſſint, aut populos Imperio Germanico minime ſubditos. Qui & hoc ignorare aut certe non attendere videntur, a ſententia illius Conſtitutionis eam, qua nunc gaudent Academiae, iuris dicundi conſuetudinem haud parum diuerſam eſſe. Ac prior quidem error & iam alias eſt a me caſtigatus, &, quoniam valde eſt communis, patetque latiſſime, ac respublicas multas iam conuulſit, nec non inpoſterum queat conuellere, iterum vberius aliquanto eſt refellendus. Sunt enim, qui illis Caeſarum legibus parem paene vim adſcribant, atque aeterno naturae iuri, diuinisque coelitus latis conſtitutis. Qua opinione tamen forte nec abſurdius quicquam eſt, nec in publicum exitioſius. Caeterum

SVPPL. LXIX.

143 SVPPL. LXX.

terum quam diuersa sit mens illius laudatissimae *Authenticae* a consuetudine ac moribus iurisdictionis Academicae, quae nunc passim obtinet terrarum, non difficile est videre, si quis verba Constitutionis cum iis, quae obtinent, velit contendere.

V.

Forte autem operae fuerit pretium, si vel ego breuibus nunc exponam *Authenticae* sensum: quoniam in hunc campum sentio me deferri, nec ab hoc die id alienum est.
144 Primo autem loco occurrunt obseruanda illa: *Si litem eis quisquam super aliquo negotio mouere voluerit.* Enimuero quinam intelligantur voce *eis*, facile ex sequentibus constat *Authenticae* verbis, vbi soli scholares nominantur, quotquot nempe studiorum causa peregrinantur. Etsi enim ante & Professorum facta fuerit mentio, haec tamen optio fori ad solos Scholares diserte restringitur. Quo patet, tum quidem, atque hacce *authentica*, Professores nondum a foro ciuili esse liberatos. Id vero inprimis notandum, respexisse hac Constitutione Caesarem *Scholares*, (hoc nomine autem Italis veniunt hodieque illi, qui nobis *Studiosi* aut *Studentes* vulgo audiunt:) & quidem illos, qui *studiorum causa peregrinantur.* Ex quo facile est concludere, voluisse Caesarem pertinere haec priuilegia ad Scholares, non tantum, quando degunt in locis, vbi scholae habentur publicae, verum etiam si alibi degant, modo in itinere sint & studiorum gratia peregrinentur. Nam profecto &, qui est in itinere, peregre est. Ita autem interpretanda illa Caesaris verba, cum consuetudo loquendi indicat, tum scopus Caesaris, qui peregrinantium securitati voluit consultum, quae in ipso itinere vel maxime laborat. Vt nunc taceam, in eadem Constitutione diserte dici, beneficium Scholaribus indulgeri, vt non tantum iis in locis, in quibus literarum exercentur studia,

SVPPL. LXXI.

dia,

dia, ſecure viuant, ſed etiam, *vt ad illa* veniant. Scholaribus ergo ſeu Studioſis, qui ſtudiorum gratia peregrinantur, vbiubi vixerint, ſi quis litem velit intendere, fori optionem dat Caeſar. Nec vero eſt, quod miremur, optionem SVPPL.
eſſe datam fori. Erat quippe iſthac aetate conſuetudine re- LXXII.
ceptum apud Italos per omne Longobardorum regnum ex Lotharii primi Caeſaris inſtituto, liberum arbitrium, eligendi etiam iura ipſa ſiue Romana ſive Langobardica ſiue 145
Salica Francorum, ſecundum quae licebat cuique viuere, & in iudicium tracto iudicari, ſi id publice eſſet profeſſus. Eoque fori optio nihil tum quidem inſolens habuit, aut a mo- SVPPL.
ribus alienum. LXXIII.

VI.

Eſt autem paulo preſſius videndum, qua de lite Caeſari ſermo ſit. Permultum enim refert. Poteſt enim lis intendi & de cauſa criminali, & de cauſa ciuili, & de cauſa eccleſiaſtica: quae profecto differunt plurimum. Perdifficile autem fortaſſis eſt exponere Caeſaris mentem: cum interpretes doctiſſimi diuerſa admodum ſentiant. Vt autem, quid ipſe exiſtimem, praefiſcini ſubiungam, principio arbitror, nequaquam agere Caeſarem de cauſa, quae ad forum Eccleſiaſticum ea iam aetate pertinuit. Nec enim, quae tum erat facies reipublicae, licuit amplius Caeſari cauſam a foro Eccleſiaſtico deducere. Tum vero ideo fori optio data Studioſis, ne ab hominibus indoctis patiantur iniuriam: id autem de Eccleſiaſticis iudicibus, Epiſcopis, inquam, vel ſuſpicari, illa profecto tempeſtate fuit nefas. Accedit, quod Caeſar dicat, ſeſe *Magiſtro & Epiſcopo* in controuerſiis Studioſorum iuriſdictionem dediſſe. Non autem datur alicui illud, quod iam habet. In Eccleſiaſticis autem negotiis iam habebat tum Epiſcopus iuriſdictionem.

Digitized by Google

VII.

Caeterum maior controuersia est de causis criminalibus, an & illas comprehenderit Caesar *litis* voce, nec ne. Neque enim desunt, qui vsque adeo id negant, quasi non tantum Caesar de criminalibus non fecerit verba, verum etiam quasi non potuerit facere: quod scilicet merum imperium, ad quod spectant criminales causae, concedi nullo iure possit vel debeat Academico collegio. Non desunt contra, qui prorsus aliud profitentur. Quorum omnium argumenta cum alii recitant, tum prolixe refert Matthias (e) Stepha-
146 nus. Caeterum inter haec diffidia mediam sequi sententiam, forte fuerit tutissimum. Videtur enim, vt falsa est illorum opinio, qui merum imperium Academiis omnibus abiudicant, quasi aut concessum nulli sit aut concedi iure nulli possit; ita & illos permultum falli, qui in *authentica* hac Friderici meri imperii causas quoque intelligi volunt. Non patitur institutum, terere nunc tempus diuersarum partium rationibus aut examinandis aut refellendis: satis forte est, eas, quae me ita faciunt sentire, in medium proponere. Et
1. vero cum Caesar diserte tantum dicat, *si quis litem eis super aliquo negotio intenderit*, quis non statim intelligit, de ciuilibus & pecuniariis negotiis solis sermonem esse, neutiquam vero de capitalibus? De his certe non valere voces *negotii* & *litis*, sed de illis, cum alias consuetudo loquendi indicat, tum optime monitum iam olim est a Iuris Romani magistris
2. *l. litis ff. de verbor. significationibus*, & alibi. Deinde dicit vtique Caesar nihil aliud, quam se *iurisdictionem* dedisse Magistro & Episcopo. At iurisdictio non est merum imperium: quique dat tantum iurisdictionem, merum imperium non
3. dedisse censendus est. Profecto si & hoc imperium illis concessisset Caesar, non praeteriisset hoc vtique saltim verbulo monere. Non enim interpretatione nimis benigna ampliandum

(e) *Lib. III. de Iurisdictione Part. II. cap. 12.*

Digitized by Google

andum est Caesaris donum, vt quod coniunctum sit cum deminutione quadam iurisdictionis, quae loci domino competit. Quid? quod Fridericus secundus, Barbarossae nepos, 4.
Neapolitanam Academiam instituens expressis verbis ita sanciat: *Omnes Scholares in ciuilibus sub eisdem Doctoribus & Magistris debent conueniri.* Quae sanctio habetur apud Petrum (f) de Vineis, Cancellarium illius Caesaris, libro *Epistolarum* tertio. At hoc Friderico II. nullus Germanici sanguinis Imperator aut doctior fuit, aut literatis literarumque studiosis magis fauit. Qui ergo ad ciuilia sola restrinxerit, quae a- 147
vus Caesar, fortis quidem, indoctus tamen, etiam ad criminalia extenderat? Taceo nunc, vel illud solum forte suf- 5.
ficere huic sententiae probandae, quod antiquissimi legum interpretes & qui proxime a Friderici I. aeuo abfuerunt, ad sola ciuilia priuilegium hoc restringant. Est autem inprimis maximi ponderis interpretatio illa, quae aeuo legis scriptae quam est vicinissima. Non diffiteor tamen, iam Accursii aetate videri nonnullos Bononiae ad criminalia quoque traxisse Caesaris hanc concessionem, repugnante autem Senatu Bononiensi vrgere id amplius desiisse. *Per Scholares* (ait ille,) *& Doctores renuntiatum est Bononiae, quantum ad criminales lites: & sic seruatur, exceptis Clericis.*

VIII.

In solis itaque CIVILIBVS negotiis & litibus optionem concessit Caesar Studiosis, iudicem sibi eligere, & quidem, ceu videtur, vnum ex tribus, non autem alterum duorum. Repetamus verba Caesaris, quo res fiat expedita. *Huius rei,* SVPPL.
inquit, *optione data scholaribus, eos coram Domino, vel Magi-* LXXIV. &
stro suo, vel ciuitatis ipsius Episcopo, quibus hanc iurisdictionem LXXV.
dedimus, conueniat. Quibus verbis tres profecto optione data in iudices proponuntur: *dominus* scilicet *loci*, *Magister* Scho-

(f) Lib. III. epist. 11.

Scholaſtici, & *ciuitatis Epiſcopus*. Certe accurate verba examinanti non poteſt non videri, Caeſarem liberum reliquiſſe

SVPPL. LXXVI. Studioſo, non tantum velit Magiſtrum ſuum, an potius Epiſcopum iudicem, ſed etiam, velitne iudicem Dominum loci. Breuiter itaque omnia vt comprehendam, hic verborum genuinus eſſe ſenſus videtur: Omnes Scholares, qui ſtudiorum gratia peregrinantur, vbicunque etiam degerint, ſiquidem ſuper aliquo ciuili negotio conueniendi ſint, optionem habeant, iudicem ſibi in lite intentata accipere aut Dominum loci, cui alias iam ante competebat iurisdictio, aut Magiſtrum, aut denique Epiſcopum illius ciuitatis, vbi lis intenditur: quibus peculiari indultu Caeſar iuris dicundi poteſtatem largitus eſt. Hic, inquam, eſt ſenſus nobiliſſimae illius *authenticae*, ſine amore & procul affectu partium

148 illarum, in quibus ipſe viuo, quibusque adeo me ſtudere plurimum haud diffiteor, paucis & ſimpliciter expoſitus. Non diſſimulabo tamen, fortaſſis *Dominum* heic non tam loci dominum ſignificare, quam doctorem aut magiſtrum Scholae. Ita ſane ipſemet Accurſius, proximus illi tempori, quo lata eſt authentica, & in ipſa Bononia iuris peritia clariſſimus doctor, vocem illam interpretatur. Et vero illa aetate receptum videtur, vt *κατ' ἐξοχὴν domini* titulo a diſcipulis magiſtri nuncuparentur. Ita Hoſtienſis de Azone: *propter verbum AS venit Bononiam ſtudium ciuile: ſicut audiui a domino meo.*

IX.

Omnino autem illius *Authenticae* ſenſus genuinus tenendus nobis eſt eo accuratius, quoniam illi originem debent Academiae omnes Europaeae, non tantum, dico, Romano Imperio quae accenſentur, ſed & quotquot reperiuntur alibi, ſui, quo fruuntur, liberi regiminis. Et vero ad hoc exemplum demum conſtituta eſt libertas NEAPOLITANAE

omnis

Digitized by Google

omnis generis disciplinarum Scholae illa, quam nacta est beneficio Friderici II. Caesaris. Non multum ante mentionem eius iam fecimus: meretur autem res ipsa, nec alienum est ab hoc loco & instituto sermone, vti recitemus omnia privilegia, Academiae illi tum concessa, prout paucis illa comprehenduntur in optimi illius Caesaris literis publicis, quibus Scholares, vti loquitur, ad Studium Neapolitanum tum inuitauit: praesertim quandoquidem alias etiam conueniens rebus nostris esse poterit, haec recitasse. *Conditiones* (inquit,) (g) *quas Scholaribus concedimus, erunt istae. In primis, quod in ciuitate praedicta Doctores & Magistri erunt in qualibet Facultate. Scholares autem, vndecunque venerint, secure veniant morando, stando, & redeundo, tam in personis, quam in rebus, nullam sentientes in aliquo laesionem. Hospitium quod melius in ciuitate fuerit, Scholaribus locabitur, pro duarum vnciarum auri annua pensione: nec vltra aestimatio eius adscendet. Infra praedictam autem summam, & vsque ad illam, omnia hospitia aestimatione duorum ciuium & duorum Scholarium locabuntur. Mutuum fiet Scholaribus ab illis, qui ad haec fuerint ordinati, secundum quod eis necesse fuerit, datis libris in pignore, & pro precario restitutis: receptis a Scholaribus fideiussoribus pro eisdem. Scholaris vero, qui mutuum recipiet, iurabit, quod de terra aliquatenus non recedet, donec precaria restituet, vel mutuum ab eo fuerit exsolutum, vel alias satisfactum fuerit creditori. Praedicta autem precaria a creditoribus non reuocabuntur, quamdiu Scholares voluerint in Studio permanere. Item omnes Scholares in ciuilibus, sub eisdem Doctoribus & Magistris debeant conueniri.* Paulo post: *De frumento autem, vino, carnibus, piscibus, & aliis, quae ad victum pertinent, modum nullum statuimus: cum in his omnibus abundet prouincia: quae vendentur Scholaribus, secundum quod vendentur ciuibus, & etiam per contradam.* Hactenus Caesar. Iam ante vero in iisdem literis dixerat: *Insuper Studiosos viros ad seruitia nostra non sine meritis & laudibus conuocamus: secure illis, qui discreti fuerint per instantiam studii, iuris & iustitiae regimina committentes* 149

(g) Vid. Petri de Vineis *lib. III. epist.* 11.

tentes. Quae verba videntur ſpectare ad regimen illius Academiae ſiue Studii, vti loquebantur, Magiſtris commiſſum. Vt verum tamen fatear, fortaſſis iam antehac Neapoli, vt & Salerni, eiusmodi libertas, ſaltem ex parte, obtinuit. Id ſane vti ſuſpicemur, faciunt verba eiusdem Caeſaris *ad Capitaneum Siciliae ſuper reformatione* (vti habet argumentum epiſtolae,) *Studii Neapolitani:* quae haec (h) ſunt: *Ad hoc igitur tam ſalubre conuiuium Magiſtros quoslibet & Scholares hilariter inuitamus: fidelitati tuae mandantes, quatenus praeſens beneplacitum noſtrum per iurisdictionem tuam ſolenniter ſtudeas publicare: firmam ſingulis fiduciam oblaturus, quod immunitates & libertates omnes, quibus OLIM tam in Neapolitano, quam in Salernitano Studiis vti & gaudere ſunt ſoliti, faciemus vniuerſis & ſingulis illuc ire volentibus inuiolabiliter obſeruari.* Caeterum vt obtinuerit eiusmodi quaedam libertas iam ante, tamen & hanc ad exemplum illius per Fridericum I. Caeſarem conceſſae ortam, nemo temere diffitebitur.

X.

Etiam PARISIIS ſerius coepiſſe, adeoque non niſi ad exemplum illud laudatum conſtitutam eſſe Scholae illi ſuam libertatem, certius paene affirmaueris. Principi ſane Ludo-
150 vico IX. Regi, illi, qui Sanctorum ordini eſt inſertus, tribuunt (i) haec, quae iam recitabimus. *Concedimus & volumus, quod omnes & ſinguli, de quacunque natione vel regione oriundi, de corpore Vniuerſitatis Pariſienſis exiſtentes & eſſe volentes, ad eam accedere, morari, redire, & ſe, nuntios ſuos, resque ſuas vtiles transferre pacifice & libere absque vlla inquietatione poſſint, ſicut melius videbitur ipſis expedire.* Haec autem eſt ipſa *authenticae* noſtrae Caeſareae non niſi pars prior. Non dubito autem, & reliqua ab optimo illo Rege addita: vtpote cum certum ſit, hunc priuilegiorum & immunitatum conceſſione

(h) Vid. Petrus de Vineis *l. c. p.* 366.

(i) Vid. Middendorpius *lib. VI. de Acad.*

ne Parisiensem Scholam ab imminente interitu vindicasse: quod vno, hoc vtique effici non potuit. Rem omnem narrare hic verbis Pauli AEmilii, locupletissimi Gallicarum rerum scriptoris, nihil impedit, imo res exposcere videtur. *Lutetiae*, inquit (k) ille, *florebant liberalia studia: iuuentutis concursus vndique illuc fiebat. Scholastici suorum nonnullos a ciuibus pulsatos conquesti, alii in alia caeterarum vrbium musea concessere. Anglus* (is erat Henricus III.) *proposita ingentium praemiorum, honorum, vacationum, emolumentorum spe, aliquot eorum millia Oxonium elicuit. Solitudo exiliumque literis indictum videbatur. Rex non minus decoris liberales artes, humaniora studia, sacram disciplinam, cultum ingeniorum Francis, quam arma, afferre praedicans, egregiamque consociationem fore, bellicarum rerum gloria cum diuinarum humanarumque rerum cognitione doctrinaque coniuncta; regiae vrbis ciues ad officium colendosque Doctores discipulosque reuocauit. Suus ingeniis & artibus honor habitus.* Id quasi anno tertii decimi saeculi secundo post trigesimum acciderit, obseruans Joannes Tilius, diligens rerum Gallicarum scrutator, *Chronico* suo haec verba inseruit: *Schola Parisiensium a D. Ludouico restituitur, quae propter motus, iniurias, & caedes scholasticis illatas dilabebatur. Eam autem Rex Angliae ad se pellicere, & Oxoniam instituere studebat.* 151
Haec post Paulum Tilius. Videtur vero, eiusdem Regis Ludouici rogatu Parisiensi Scholae indulsisse Innocentium IV. ea, quae Papirius Massonus (l) commemorat, inquiens: *Auditores Parisiensis Academiae vectigalibus exemit,* (quod tamen quo iure per Pontificem fieri potuerit, haud video:) *& ne extra Lutetiam per literas Apostolicas super litibus inter eos exortis trahantur, primus omnium vetuit Perusii Non. Iunii, Pontificatus anno nono: vt in Chartario eiusdem Academiae inuenio.* Eiusdem Innocentii videtur esse haec (m) ad Vniuersitatem, ceu loquimur vulgo, Parisiensem epistola: *Gratiam vobis*

U *facere*

(k) *Lib. V. Hist.* in rebus Ludouici IX. (l) *Lib. V. de Vitis Pontificum.*
(m) Vid. Middendorpius *lib. VI. p. 367.*

Digitized by Google

facere volentes specialem, statuimus, quod nullus in Vniuersitatem vestram Magistrorum & Scholarium, aut Rectorem vel Procuratores vestros, cuiuscunque aut quarumcunque Facultatum, seu quenquam alium, pro facto vel occasione ipsius Vniuersitatis, excommunicationis, suspensionis, vel interdicti audeat sententiam promulgare, absque Sedis Apostolicae licentia speciali. Et, si fuerit promulgata, ipso iure sit irrita & inanis. Fortassis tamen hoc (magnum sane,) priuilegium denique ab Innocentio VI. profluxit, quem Academiae illi multum indulsisse, aliunde constat. Vtut vero sese illud habeat, Parisiis quoque serius coepisse Scholasticam illam liberam iurisdictionem, & non nisi ad exemplum eius, quod constituerat Fridericus Caesar, ille fortissimus id nominis primus, non potest nec debet negari.

XI.

Sed antequam pergamus, obseruanda omnino nobis veniunt etiam illa *Authenticae* nostrae verba: *Qui vero ad alium iudicem vos trahere tentauerit, etiamsi causa iustissima fuerit, a tali conamine cadat.* Haec, inquam, verba merentur no-
152 tari: vtpote cum sic satis graui poena in eos, qui Studiosos trahere nituntur ad forum alienum, animaduertendum Caesar censuerit. Non enim alia verborum mens esse videtur, nec aliter etiam illa ab optimis interpretibus vulgo accipiuntur, quam, causa etiam iustissima cadere, qui tale quid conati fuerint. Vt proinde, si iidem in foro competenti velint iterum Studiosum conuenire, etiam iustissimis de caussis, tamen non sint audiendi.

XII.

Quanquam vero haec tum ita placuerint Caesarum illi maximo & Imperii Proceribus, qui tamen post vixere Caesares, Reges, Pontifices, haud parum ab iis discesserunt, ex quo frequentiores passim terrarum Scholae huiusmodi Vniuersales, vti vocant, erectae sunt. Namque vbiuis quidem

Digitized by Google

dem e medio sublata est illa sibi iudicem eligendi potestas. Vbiuis item loci Dominis iurisdictio in tantum est erepta, vt vrbano alicui magistratui sese subiicere, vbi possit habere iudicem alium, Studioso amplius non liceat, si sane velit particeps esse immunitatum & priuilegiorum ordini illi concessorum. Certi contra passim iudices instituti, quorum forum sequi Studiosus teneatur. Quod dubio procul euenit inde, quia optio illa iudicis non potuit non saepe turbas dare, & nocentem reum omni iudicio subtrahere: quo nihil est perniciosius in communi vita, praesertim si magnus sit nocentium numerus.

XIII.

Verum certa illa iurisdictio non vbiuis eodem est mo-
do instituta. Saeculo enim decimo tertio, nec non quarto
decimo, cum rarae essent Scholae huiusmodi Academicae,
ingens autem iuuenum multitudo literis daret operam,
euenit, vt nonnullis in locis aliquot millia ex diuersis
Europae terris conuenirent. Testantur (n) annales, vi-
xisse aliquando Lutetiae Parisiorum triginta Studiosorum
millia. Quod vt minus miremur olim contigisse, facit Theo-
dorus Gothofredus, scriptor Gallicus, (o) referens, Recto- 153
rem Vniuersitatis Parisiensis promisisse, ad exequias regis
Caroli VIII. sese ducturum omnem Studiosorum eius loci
coetum, hunc autem creditum excedere numerum viginti
quinque millium. Eduardo I. Rege Oxoniae vixisse millia
triginta Studiosorum, ex Armachano testatur Guilielmus (p)
Cambdenus. Azonis, magni illius ICti, aetate, quae est
tertio decimo saeculo, Bononiensi in Academia fuisse decem
millia Studiosorum, auctor est Odofredus, magni & ipse
nominis Iurisconsultus. In hac Germania nostra Viennam

 septem

(n) Vid. Filesacus *lib. de orig. Statutorum Fac. Theol.* (o) *Ceremonial de France p.43.* (p) In *Descriptione Britanniae.*

ſeptem millia ſaepe numerare, ſcribit Antonius (q) Bonfinius. In ea iuuenum multitudine quin & petulantes plurimi fuerint, quis dubitet? Mittuntur enim in Academias haud pauci moribus iam ante non bene inſtituti: ad quos accedente aetate iuuenili, & viuendi maiore libertate, ſodaliumque numero, vix poteſt non petulantia naſci. Et ſane iam olim iis moribus infectos illos fuiſſe, qui ſua aetate literis dabant operam Lutetiae, multis conqueretur (r) vir probus & doctus, Iacobus a Vitriaco, Romanae Eccleſiae Cardinalis. Is autem diem ſuum obiit anno poſt milleſimum ducenteſimum quadrageſimo. Cui rei & annales aſſentiuntur, quando narrant, (id quod paulo ante ex Paulo etiam AEmilio & Ioanne Tilio recitauimus,) eius ſaeculi tertii decimi anno triceſimo ſecundo ita Lutetiae in mutuam pugnam exarſiſſe Studioſos atque vrbanos ciues, vt, poſt cladem ingentem aliquot millibus Oxoniam Rege Angliae inuitante commigrantibus, tota paene interiiſſet celeberrima illa ſchola, ni (s) ſeditionem hanc prudentia Ludouici, Galliarum Sancti regis, coërcuiſſet. Etiam Azonis tempore, ſaeculo eodem tertio decimo, cum decem millia Studioſorum Bononiae verſarentur, magnam fuiſſe iam tum vim
154 factionum & criminum, teſtantur alii, iique non pauci.

XIV.

Illis moribus atque illo Studioſorum numero, vt neceſſum fuit firmare certam iurisdictionem, & momentaneam illam ex voto reorum abolere, ita neque Doctores neque Epiſcopi iuri dicundo pares viſi ſunt: habitumque vtiliſſimum fuit, ex ipſo Studioſorum numero iudices capere: ne quis haberet, quod de iudice minus fauente poſſet conqueri. Hinc in cer-

(q) *Rerum Vngar. Dec. IV. lib. 5.*
(r) *Hiſt. Occid. Cap. 7.*
(s) Cattialupus *de modo ſtudendi Dec.* X.

certas tum nationes, quas dixerunt, diuisa Studiosorum multitudo: quarum singulis praeesset vnus, qui porro communem aliquem Rectorem eligerent. Ex quo, cum omnis iurisdictio penes Praesides hos ac Rectorem esset, noua plane iurisdictionis facies emersit. Vbinam primo id institutum sit, haud temere dixerim. Id obseruare est, saeculo tertio decimo coepisse, atque in omnes Scholas, quae & illo & sequente saeculo, imo multis post annis fuerunt aut erectae aut legibus arctius constrictae, hanc iurisdictionis faciem fuisse introductam. Quapropter hodieque in omnibus fere Galliae & Italiae scholis antiquioribus manet illa Studiosorum in varias nationes, nationumque Procuratores seu Consiliarios, vt vocant, distinctio, qui ipsi sibi Rectorem, quem ei rei idoneum credunt, praeficiunt.

XV.

Quanquam non omni ex parte idem vbiuis obtineat. Habet hodieque, multum imminuta licet sua dignitate, Parisiensis schola nationes quatuor, Francicam, Picardicam, Normannicam, Alemannicam. Alemannicae autem nomine (t) comprehenduntur primo Bohemi, Lusati, Poloni, Silesii, Bauari, Dani, Vngari, Heluetii, Basileenses, Moguntini, Treueri, Augustani, Argentinenses; secundo Belgae, Colonienses, Borussi, Saxones, & Lotharingi; ter- 155
tio Angli, Scoti, Hyberni. Harum porro quatuor nationum cuiuis sunt duo, Pedelli dicti, argenteis sceptris ornati, qui Procuratori (ita appellant,) inseruiant. Hi quatuor vero nationum Procuratores Philosophiae aliquem Magistrum ex suo ordine in Rectorem eligunt, in memoriam eius, quod prima Scholae origo aetate Caroli Magni sola Philosophiae professione ac disciplina constiterit.

(t) Vid. Ioan. Filesaci liber *de orig. Statut. Fac. Theol. Paris.*

Digitized by Google

XVI.

Patauii iam Vrbano IV. Pontifice, (qui praefuit Romanae Ecclesiae anno post millesimum ducentesimum sexagesimo primo, vsque in 64.) si quidem credimus Antonio Riccobono, idipsum narranti *libro de Gymnasio Patauino*, inoleuerat, post constituta variarum Nationum discrimina, ex earum Praesidibus eligere Rectores binos, quorum alter Italis, alter Transalpinis ius diceret. Et durauit ea consuetudo, eodem teste, vsque ad tempus illud, quo in gratiam Francisci Carrariensis, Vniuersitatis Studiosorum Philosophiae, Medicinae & Theologiae ab Vniuersitate eorum, qui Vtrumque Ius aut docent aut discunt, secessione facta, ex vna Schola duae ibi enatae sunt, statutis & iurisdictione diuisae, quauis suum sibi Rectorem suffragiis Consiliariorum, vt appellant, Nationum suo ex ordine constituente: quarum altera hodie Artistarum, altera Iurisprudentum vsurpatur. Reliquae Italicae Academiae propius videntur abesse a Parisiensium institutis.

XVII.

At Salmanticensis (quae Hispanicarum est praecipua,) longe aliam obtinet regiminis rationem. Scribit enim Antonius Posseuinus *libro primo Bibliothecae selectae*, *capite octauo*, illi scholae a Martino V Pontifice praefectum esse cathedralis ibidem Ecclesiae Scholasticum, qui appellatur, *delata ei amplissima auctoritate*, (verba recito Posseuini,) *qua Studiosos ciuilibus & criminalibus poenis possit coërcere: seruata*
156 *prouocatione causarum Sedi Apostolicae vel eius administris, qui futuri essent in Hispania. Rectorem hic eligit ex praecipua Academiae nobilitate, nec non octo Consiliarios ex octo Hispaniae regnis, quorum simul est suffragium ad Professores constituendos.* Itaque ibi profecto iurisdictio non est penes Magistros, sed

penes

penes vnum e potiſſimis collegii Cathedralis Canonicorum. Quod forte inſtitutum inde manauit, quoniam clerus illius Cathedralis Eccleſiae Salmanticenſis in vſum Academicorum Doctorum tertiam ſuorum redituum partem vltro quotannis largitur: quod itidem teſtatur (u) Poſſeuinus.

XVIII.

Germania ſerius accepit huiusmodi Scholas, & quidem declinante demum ſaeculo decimo quarto. Etſi enim Viennae iam anno 1237. aliquam erexerit Fridericus II. Caeſar, cum ipſo tamen Imperatore videtur non multo poſt illa concidiſſe, nec niſi demum anno 1360. renata. Poſt haec vero longe plurimae apud nos ſunt inſtitutae. Obſeruare autem eſt, antiquiores quidem iurisdictionis ordinem eum fere accepiſſe primum, qui Pariſiis obtinebat, ſed plerasque poſt mutaſſe, omni poteſtate in arbitrium Profeſſorum delata; recentiores autem ab initio ſtatim in eam regiminis formam conſenſiſſe, quam nunc paſſim per Germaniam obtinere cernimus. Manent enim hodieque in illis antiquioribus Nationum diſcrimina, & priſtinae dignitatis poteſtatisque veſtigia. In iis vero, quae praeterpropter poſt ſaeculi decimi quinti annum octogeſimum fuere inſtitutae, ab initio ſtatim omnis iuris dicundi poteſtas in Profeſſorum collegium, volentibus ita patronis, a Pontificibus aut Caeſaribus fuit translata. Memorat Wiguleius (x) Hundius in praeclaro illo opere, quo res *Metropolitanae Saliſburgenſis Eccleſiae* eſt perſecutus, Ingolſtadienſem Bauarorum ſcholam a Pio ſecundo Papa, & Ludouico, Bauariae Duce, anno 1472. confirmatam, initio quatuor in nationes, Bauaricam, 157
Rhenenſem, Franconicam, & Saxonicam, fuiſſe quidem diſtinctam, cum poteſtate ſingulis ſemeſtribus Rectorem ex ſuo ordine

(u) Ibidem.

(x) *T. II. p.* 417, edit. Gewoldi.

Digitized by Google

ordine eligendi; ſed illud inſtitutum, vt moribus minus aptum, ſtatim eſſe abolitum, in Senatum Academicum reiecta tam Rectoris eligendi, quam omni reliqua poteſtate. Et profecto ita eſt. Inſtitutum illud vetus ſequenti aetate nullum habuit vſum, quod prae Academiarum multitudine rara poſtea fuerit Studioſorum in ſingulis copia: quorum porro longe potiſſima pars iuuenili aetate in Academiam venit, atque adeo quammaxime indiget alieni regiminis.

XIX.

Ex his vero manifeſtum eſt, etſi iam duodecimo ſaeculo per Friderici illam *Authenticam* erepti ſint literarum Studioſi hominum indoctorum foro, ſequentibus tamen tandem temporibus iuſtam reipublicae faciem Academias accepiſſe; in hanc autem iurisdictionis formam, quae apud nos in Germania nunc obtinet, non niſi ſero demum, & vix ante annos centum quinquaginta, deuentum eſſe. Nec enim iurisdictionis tantum alia poſt facies coepit, ſed & mixtum imperium, cuius in *Authentica* nullum extat veſtigium, omnibus poſt Academiis Europae conceſſum eſt. Non enim credo, vllam inueniri, quae non modicam habeat petulantiores coërcendi poteſtatem per mulctas pecuniarias, per carcerem, per relegationem, per excluſionem. Quid? quod nonnullae & merum imperium in ſuos ſint conſecutae: quod ſoli vel negant vel neſciunt rerum Academicarum imperiti. Academiae Viennenſi illud adſcribit diſerte (y) Middendorpius; Tybingenſi (z) Sichardus; Oxonienſi, Pariſienſi, Ingolſtadienſi Scipio (a) Gentilis. De Salmanticenſi Hiſpanorum Academia ſcribit Antonius (b) Poſſeuinus, a Mar-

(y) *Lib. V. de Acad. p. 302.* (z) Ad *Authent, Habita n. 22.*
(a) Ad *Authent. Cap. 8.* & *Lib. III. de Iurisdict. Cap. 17.*
(b) *Lib. I. Bibl. sel. Cap. 8.*

Martino V. Papa concessam Scholastico Cathedralis Ecclesiae illius loci plenam auctoritatem iuris dicundi cum mero & mixto imperio, Papae soli seruato prouocandi iure: ceu iam ante narrauimus. Quod Academia Gryphiswaldensis in possessione meri sit imperii, notorium est, inquit Matthias (c) Stephanus, illius scholae celeberrimus quondam Doctor. Nostram hanc Iuliam ea potestate gaudere, loquuntur priuilegia nostra. Non adducam nunc in medium Academias reliquas, ne soli lucem videar velle foenerari. Non possum tamen silentio praeterire id, quod scripsit Ioannes (d) Bodinus. *Gregorius*, inquit, *XI. Pontifex eo rescripto, quo quidem Vrbani V. & Innocentii VI. rescripta Parisiorum Academiae renouauit, illud vno capite excepit, vt, si Scholasticus homo scelus admiserit, Pontificis Parisiorum sit cognitio: altero capite pro debito quenquam necti prohibuit. Sed nostri Reges ac magistratus, Pontificiis legibus se non teneri, saepe declarauerunt.* Ita Bodinus. Quamuis vero Papali hoc priuilegio haud nitatur Parisiensis schola, longe tamen certissimum est, non multo post Gregorium XI. illum Papam, eius imperium merum graui animaduersione vindicatum esse in Praefectum Vrbanum seu Mercatorum, vti nuncupant: qui, cum anno post millesimum quadringentesimum tertio, aut, vt nonnulli volunt, quinto, duos Studiosos in furca suspendisset, eosdem detractos osculo excipere & honestae sepulturae reddere coactus fuit. Res a multis aetati illi vicinis adeo constanter narratur, vt in dubium vocari temere nequeat. Sed & sepultura hodieque superest in monasterio Maturinorum, hac (e) tumbae addita inscriptione: *Hic subtus iacent Leodegarius de Monsel de Normannia, & Oliuerius de Burgeois, de Britannia oriundi, clerici Scholares, quondam ducti ad iustitiam sae-*

158

SVPPL. LXXVII.

(c) *Lib. III. de Iurisdict. Parte II. cap. 12.*
(d) *Lib. III. de Rep. cap. 7.*
(e) Vid. Limnaeus in *Addit. ad lib. VIII, cap. 11. n. 28.*

159 *cularem, vbi obierunt, honorifice restituti, & hic sepulti Anno Domini M CCCC VIII. mense Maio.* Caeterum (vt ante dictum,) omne hoc quicquid est meri imperii, non vi *Authenticae* Friderici Caesaris, nec statim illo tempore, quo haec lata est, sed diu post, idque nouo Caesarum, Regum, Pontificumque beneficio, Academiae aliae atque aliae consecutae sunt.

SVPPL. LXXVIII.

XX.

Hinc porro etiam regius habitus, quo ornantur Rectores passim per omnes Europae Academias, diu post Friderici Barbarossae aetatem coepit. Quando primum sceptra argentea cum hac epomide purpurea in Academias venerint, nondum equidem compertum habeo. A Pontificibus Romanis esse, non dubito. Id enim arguit vel illud solum, quod vbiuis terrarum Europae hic habitus obtineat. In quae loca huiusmodi quid introducendi, nec Caesarum nec Regum in potestate fuit. Sed & vnde omnis purpureus habitus in clerum & eruditos deuenerit, nisi a Romanis Pontificibus? Sane nemo non videt, epomidem hanc purpuream Cardinalium Romanorum vestitum aemulari. Et alias, in Europa quidem, purpureus aut coccineus color a Curia Papali demum clero est consecratus. Eapropter quoque nihil dubito, post Pauli secundi aetatem primum hoc quicquid est in Academias peruenisse. Is enim omnium primus Cardinales Romanos coccinea huiusmodi veste (f) insigniuit, quos ante Innocentius IV. quo maior ordini auctoritas accresceret, equo & rubris galeris donauerat. Nec enim vero est simile, Academiarum Rectores ante Cardinales ipsos hoc inuidendo & regio schemate vsos. Praefuit autem Paulus ille Papali sedi ab anno post millesimum quadringen-

(f) Vid. Platina in *Paulo II.*

gentesimum quadringesimum quarto sexagesimo ad septua-
gesimum primum. Quo tamen tempore an statim & in A-
cademias vestimenti isthuc genus penetrauerit, equidem di- 160
cere non audeo. Sed & parum refert, huius φαντασίας (li-
ceat mihi, quod res est, fateri,) originem primam accura-
te nouisse. Notari autem meretur, quod scribit (g) Onu-
phrius, Innocentium quartum Papam, cum pileum ru-
brum Cardinalibus concederet, *significare voluisse, eos, qui in*
illum ordinem legerentur, paratos esse debere, pro libertate eccle-
siastica propriam, si opus esset, vitam morti exponere. Id quod si
ita est, (nam Platina (h) duntaxat narrat, factum illud *hone-*
standi ordinis causa,) indubie isthoc habitu non subducere tan-
tum omnem Academicum coetum & in scholis creatos Ma-
gistros ac Doctores callide voluit Papa imperio Caesarum,
Regum, & Principum, adeoque sibi vni subiicere, sed &
animare eosdem ad imperia eiusmodi, etiam legitima, omnia
excutienda. Et vero ex eo passim coepere omnes Acade-
mici clericorum ordini accenseri: recte tamen longe aliter
iudicauit de Parisiensis Academiae membris suprema nobi-
lissimae illius Vrbis curia (i) anno superioris saeculi septua-
gesimo tertio.

XXI.

Quamuis autem proprii commodi potius, quam studiorum ipsorum gratia tantum non modum excesserint hoc ipso Papae, videntur tamen etiam ipsi Caesares Regesque cum Papis quasi contendisse in ornandis Academiarum Rectoribus. Adeo enim optimis Europae Principibus curae fuerunt aliquot per saecula Academiae, vt nihil non ornamentorum iis contulerint. Quid enim ad Academiae aucto-

(g) *Lib. III. de Pontif. & Cardin. creatione*, in *not.* ad Platinae *Innocentium IV.*
(h) In *vita Innocentii.*
(i) Vid. Choppinus *de domanio Franciae lib. XXVII. n. 12.*

ritatem conciliandam ſplendidius poſſit conſtitui, quam (vt vno hoc nunc exemplo vtar,) quod Pariſiis Vniuerſitas *primogenita Regis filia* audiat, & in ſolennibus conuentibus Rectori primus locus prae ipſo Nuntio Apoſtolico (k) concedatur? Non multum inferior eſt conditio Rectoris Academici apud Vbios. Cedit enim ibi quidem loco non Archie-
161 piſcopo tantum, ſed etiam Papali Nuntio: huic tamen proximum ſemper (l) occupat. Louanii ne Nuntio quidem illi cedit (m) Rector, niſi is ſimul fuerit Legatus a latere, ceu vulgo appellamus. Sed & vbiuis fere locus proximus Principibus aut Patronis Rectori Academico ſolet vltro tribui. Prudentiſſimus Senatus Venetus (n) Patauinae Scholae ſuae Rectori non purpura tantum, ſed & aurea ſtola induere ſe
SVPPL. LXXIX. permittit, & magiſtratu abeuntem cum *Doctoris* titulo exornat, tum torque aureo donatum Ordini equitum S. Marci inſerit. Huc vero pertinet etiam illud, quod, ex Caeſaris Maximiliani ſingulari priuilegio, noſtrae Rector Iuliae ſimul & Lateranenſis Palatii Comitiua polleat, & ipſi Sereniſſimi Principes Brunſuico-Lyneburgici hanc dignitatem ſibi propriam eſſe voluerint. Quid imus autem per exempla? Tantum non vbiuis ea eſt Academici Rectoris dignitas, vt, ex praeclariſſimorum Iuriſconſultorum ſententia, iniuria ipſi illata capitali ſupplicio vindicanda ſit, & Papiae quoque ita ſit vindicata: prout teſtis eſt (o) Menochius.

XXII.

Sed quid ego hiſce narrandis immoror? Vtinam, Auditores, tam facile ſit, hoc munus adminiſtrare, quam multum

(k) Fileſacus in libro *de orig. Statut. Facult. Theol.*
(l) Middendorpius *lib. V. de Acad. p. 166.*
(m) Vernulaeus *lib. I. de Acad. Louan. cap. 6.*
(n) Vid. Contareni liber *de rep. Veneta.*
(o) *Lib. II. Cent. III. de arbitrio iudicis cap. 26. n. 15.*

Digitized by Google

tum ſplendoris habet & dignitatis! At me profecto, qui eam nunc prouinciam aggredior, ita hodie eius terret difficultas, vt, niſi & legibus Academicis, & ampliſſimo veſtro iudicio, Collegae honorandi, &, quod praecipuum eſt, Sereniſſimi Principis voluntate, quae mihi non poteſt non pro lege eſſe, huc adactus eſſem, nunquam illam fuiſſem aggreſſus. Etſi enim in vobis, Patres Academici, poſt Sereniſſimum Principem noſtrum, cuius ego vices nunc gero, magnum mihi ſciam praeſidium poſitum; quin veſtra etiam, O Iuvenes, & virtus & erga me beneuolentia non ferat, quicquam ſequius de quoquam ſuſpicari; nihilominus neſcio qui haud leuis & timor & horror me quaſi circumdat. Faxit Deus Optimus Maximus, vt vanus ille ſit, inque gaudium mutet. Ego, quod ſuſcepi, cogor ſerio nunc tandem ag- 162
gredi. Eius autem vti rite fiat exordium & more priſco, age, Tu, Praeſtantiſſime & ornatiſſime Iuuenis, N. N. conſcende hanc cathedram inferiorem, & commilitionibus tuis primo Sereniſſimi ac Reuerendiſſimi Principis ac Domini, Domini Friderici, Ducis Brunſuicenſis & Lyneburgenſis, Poſtulati Coadiutoris Epiſcopatus Ratzeburgenſis, electi Praepoſiti Archiepiſcopatus Bremenſis, Domini noſtri clementiſſimi, reſcriptum, deinde Legum noſtrarum compendium illud, quod paſſim exſtat, clara ac diſtincta voce praelege.

✿ ✿ ✿

Audiuiſtis, quae mens ſit Sereniſſimi Principis, audiviſtis item, quid ſibi velint leges, Auditores humaniſſimi. Eo autem ſimul vnicuiuis iam liquet, cum quid mei, tum quid veſtri ſit muneris. Nec tamen iam ante, O optimi Iuvenes, quisquam veſtrum potuit officii ſui rationem ignorare. Verſantur enim inter manus veſtras hae ipſae leges, & quotidie legendae hoc in loco ac conſpiciendae proponuntur. Ne nunc dicam, quod, pauculis exceptis, omnes il-

lae neminem recte natum educatumque poſſint fugere: vt quae non heri aut nudius tertius demum valere coeperint, ſed iam ante mundum hunc conditum probatae Deo, inde cum ipſa hominum origine in notitiam peruenerint. Neutiquam enim vobis leges proponimus, more Romanorum Praetorum veterum, in annum vnum valituras, de caetero mobiles, imo momentaneas. Nihil paene noſtrarum non durabile ac perpetuum, imo iam aeternum. Nam & quas ex conſtituto prodiiſſe dixeris, ab honeſti illa & iuſti aeterna
163 natura vel parum vel nihil abeunt: contra certe non pugnant: quod hic demonſtrare, non patitur inſtitutum. Nihil itaque ſupereſt, quam vt & ego & vos pro ſe quisque id, quod officii ratio poſtulat, praeſtemus. Atque de me quidem promtam voluntatem, omnia iura, priuilegia, & quae alia aut totius Academici ſunt corporis, aut ad Vos, O cariſſimi Iuuenes, ſeorſim pertinent, conſeruandi tuendique, audeo hic publice polliceri. Veſtrum ius meum ius eſt, veſtra iniuria iniuria mea. Abſit enim, vt vos, quorum tutelam ipſa natura, Caeſares, Reges, Principes tam ſancte nobis commendarunt, nobis ſcientibus impune quisquam laceſſat. Quisquis vos laeſerit, ſine diſcrimine is & me & Senatum Academicum vindicem experietur. Namque, vt & ante dixi, de me non niſi voluntatem polliceor: facultatem autem & Sereniſſimus Princeps meus & Ampliſſimus ille Senatus addet: qui profecto paterno vos amore proſequuntur. De Vobis, O ſuauiſſimi, pariter non niſi optima mihi promitto. Et vero cur non promitterem? cum potior certe pars veſtri probis ſit moribus, atque ad ſolidam virtutis ac doctrinae laudem adſpiret. Sint itaque nonnulli minus boni. Emendabuntur etiam ipſi, ſpero, bonorum conſortio. Sin, nos certe non patiemur, vt paucorum improbitate aliorum integritas contaminetur; ſed illos, vt infelix lolium, exſtirpabimus & eiiciemus foras. Vos nimi-

rum

Digitized by Google

rum eſtis ſpes Germaniae. Vos eſtis ſeminarium reipublicae labaſcentis, ſi quae vlla poſt futura eſt. Vos eſtis Eccleſiae nunc paſſim ruentis ſolatium. Si Vos regia via ad pietatem & eruditionem graſſabimini, etiam Germaniae bene erit, & Reſpublica pariter atque Eccleſia reuireſcet. Sin minus, actum eſt de Republica, actum de Eccleſia, actum 164
de vobis omnibus. Sed *Dii meliora piis, erroremque hoſtibus illum*! Quin potius, o boni, vincite ipſam ſpem noſtram: contendite mecum cumque Senatu Academico, quis alter alterum diligentia & induſtria poſſit ſuperare. Ita feliciter decurret nobis omnibus hic annus. Ita Deo & hominibus erimus grati. Quod vti fiat, Te ego, Deus Optime Maxime, oro obſecroque.

DISSERTATIO SEXTA

RECITATA PRIDIE KAL. IVLII ANNO CIϽ IϽ C XL.

cum magiſtratum Academicum deponerem.

In hac, praemiſſa veterum priuilegiorum Profeſſorum mentione, agitur de priuilegiis & immunitatibus Studioſorum.

I.

Multum profecto debet reſpublica Academica proximorum quinque ſaeculorum optimis maximis Principibus. Quanquam enim de re literaria, eiusque cum magiſtris, tum ſtudioſis, praeclare meriti ſint AEgyptii, Graeci, Romani; neque in docentes, neque in diſcentes tamen ea ab illis collata ſunt beneficia, (ſi, quod res eſt, velimus fateri, vt debemus fateri, ni ingratitudinis notam velimus incurrere:) quibus hodie gaudent, quotquot in Academicis ſcholis ſiue diſcendi gratia viuimus ſiue docendi munere perfungimur.

Totum

Digitized by Google

Totum enim hoc, quo consistit haec qualiscunque reipublicae forma, quarto abhinc saeculo demum est natum: omni a condito hoc vniuerso interuallo fuit ignotum. Id quod quoniam ex hoc ipso loco publice verba faciens, nisi admodum me fallo, luculente alias comprobaui, non a me iterum ostendi nunc par est.

II.

Etsi autem Professores nos per sane multum debeamus
165 vltimis hisce Caesaribus, Regibus, Pontificibus, Principibusque; longe maiorem tamen ipsis gratiam debetis vos, O Iuuenes, qui in discentium ordine estis constituti. Vt enim alias nunc gentes taceam, sub Caesaribus iam tum Romanis Professores amplissimis sunt priuilegiis atque immunitatibus ornati. Enimuero vt vacationem ciuilium munerum, ita &, ne hospitem reciperent, a Principibus immunitatem fuisse indultam Grammaticis, & Oratoribus, & Medicis, & Philosophis, iam Vespasianus & Hadrianus rescripserunt, teste Arcadio (a) Charisio. Non iidem quidem sunt Medici, vel Philosophi, vel Grammatici, vel Oratores, cum harum artium magistris: quod tamen in vniuersum indultum est, id multo magis ad magistros pertinere, ecquis negauerit? Et vero diserte Paulus (b) ICtus: *Angariarum praestatio, & recipiendi hospitis necessitas & militis, liberalium artium Professoribus inter caetera remissa sunt.* Sunt autem hi Professores illi, qui Grammaticam ita tum dictam, hoc est, φιλολογίαν & Rhetoricen docebant: qualium certus numerus ciuitatibus prouinciarum Imperii Romani constitutione Antonini Pii erat definitus. De Rhetorices Professoribus seorsim, qui tum Sophistae audiebant, scribit (c) Modestinus, eos

(a) Vid. *ff. de muneribus & honoribus l. 5.*
(b) *L. 10. ff. de vacat. & excus. mun.*
(c) *L. 6. ff. de excus. §. 2.*

eos perinde, vt Medicos, qui περιοδευταὶ vocabantur, (erant autem hi medentium nominis omnium viliſſimi, non minus, atque ſunt hodie,) & Grammaticos & Rhetores, *quemadmodum a reliquis muneribus, ita & a tutela & cura, requiem habere.* Ad Profeſſores quoque videntur pertinere illa Pauli, quae idem (d) Modeſtinus recitat: *Philoſophi, Oratores, Grammatici, qui publice iuuenibus proſunt, excuſantur a tutelis.* Etiam Legum doctoribus, etſi non vbiuis, *Romae tamen docentibus, a tutela & cura* tum temporis iam data eſt remiſſio, teſte eodem (e) Modeſtino: adeoque & illi iam tum immunitatis nonnihil ſunt conſecuti. Confirmarunt autem non tan- 166
tum, ſed auxerunt multum haec priuilegia Caeſares, ex quo illi nomen Chriſtianorum ordini dederunt. Variae eorum conſtitutiones leguntur in Codice Theodoſiano, titulo (f) *de Medicis & Profeſſoribus:* quas truncatas partim, partim ex multis in vnum conſutas, ſuo, illaudabili tamen, more Tribonianus eiusdem argumenti titulo in Iuſtinianeo codice (g) itidem exhibuit. Integras nonnullas hic recitare forte non fuerit absque pretio operae. *Medicos*, ſcripſit ad Voluſianum Conſtantinus Magnus, *Grammaticos, & Profeſſores alios literarum immunes eſſe cum rebus, quas in ciuitatibus ſuis poſ-* SVPPL.
ſident, praecipimus. Et honoribus fungi, in ius etiam vocari eos, LXXX.
vel pati iniuriam, prohibemus: ita vt, ſi quis eos vexauerit, centum millia nummorum aerario inferat, a magiſtratibus vel quinquennalibus exactus, ne ipſi hanc poenam ſuſtineant. Seruus eis ſi iniuriam fecerit, flagellis debet a ſuo domino verberari coram eo, cui fecerit iniuriam: vel, ſi dominus conſenſit, viginti millia nummorum fiſco inferat, ſeruo pro pignore, donec ſumma haec exſoluitur, retinendo. Mercedes etiam eorum & ſalaria reddi praecipimus. Quoniam graviſſimis dignitatibus, vel parentibus, vel domini, vel tutores eſſe non debent, fungi eos honoribus volentes permittimus, inuitos non cogimus. Idem maximus Caeſarum ad populum ita reſcripſit: *Beneficia*

(d) Ibidem § 1.
(e) Ibidem §. 5.
(f) *Cod. Theod. lib. XIII. tit. 3.*
(g) *Cod. Iuſtin. lib. X. tit. 52.*

Digitized by Google

*neficia Diuorum retro Principum confirmantes, Medicos & Profeſſo-
res literarum, vxores etiam & filios eorum, ab omni functione & ab
omnibus muneribus publicis vacare, praecipimus: nec ad militiam
comprehendi, neque hoſpites recipere, nec vllo fungi munere: quo
facilius liberalibus ſtudiis & memoratis artibus multos inſtituant.*
Valentiniani & Valentis Caeſarum in eandem ſententiam
huiusmodi ſupereſt reſcriptum: *Medicis & magiſtris Vrbis
Romae ſciant omnes immunitatem eſſe conceſſam: ita vt etiam vxo-
167 res eorum ab omni inquietudine tribuantur immunes, & caeteris one-
ribus publicis vacent: eosdemque ad militiam minime comprehendi
placeat: ſed nec hoſpites militares recipiant.* Denique & Hono-
rii quoque & Theodoſii Caeſarum praeclara admodum eſt
conſtitutio. *Grammaticos*, inquiunt illi, *Oratores, atque Phi-
loſophiae praeceptores, nec non etiam Medicos, praeter haec, quae
retro latarum ſanctionum auctoritate conſecuti ſunt, priuilegia immu-
nitatesque, frui hac praerogatiua praecepimus, vt vniuerſi, qui in
ſacro palatio inter Archiatros militarunt, cum Comitiuam primi or-
dinis vel ſecundi adepti fuerint, aut maioris gradum dignitatis aſcen-
derint, nulla municipali, nulla curialium collatione, nulla ſenatoria
vel glebali deſcriptione vexentur; & ſeu indepta adminiſtratione, ſeu
accepta teſtimoniali, meruerint miſſionem, ſint ab omni functione o-
mnibusque muneribus publicis immunes: nec eorum domus, vbicunque
poſitae, militem ſeu iudicem ſuſcipiunt hoſpitandum. Quae omnia fi-
liis etiam eorum & coniugibus illibata praecipimus cuſtodiri, ita vt
nec ad militiam liberi memoratorum trabantur inuiti. Haec autem
& Profeſſoribus memoratis, eorumque liberis, deſerenda mandamus.*
Hactenus illi Imperatores de Profeſſoribus.

III.

Quanquam vero in omnibus hisce conſtitutionibus nulla Theologiae, nulla Romani Iuris, nulla Artis Medicae Profeſſorum fiat mentio; procul dubio tamen non alia id de cauſa factum, quam quod horum ea aetate perexiguus eſſet numerus, & ex parte certis iisque paucis locis circumſcriptus, ceu alias demonſtrauimus; quodque Medicis in v-

niuer-

Digitized by Google

niuerſum ſimpliciter omnibus iam tum abunde eſſet a multis ſaeculis cautum. Diſerta tamen etiam *Legum Doctorum* mentio per Tribonianum iniecta eſt, auctoritate Iuſtiniani Caeſaris, lege ſexta Codicis *de Medicis* & *Profeſſoribus* : etſi eorum non meminiſſet Conſtantinus Magnus, cui illa conſtitutio per Tribonianum adſcribitur. Sed & iam ante Theodoſius & Valentinianus Caeſares *Legum magiſtros* Vrbis Con- 168
ſtantinopolitanae non minus, atque eiusdem Vrbis Profeſſores Grammaticos & Sophiſtas, poſt viginti annorum ſedulum miniſterium, iuſſerant anumerari hisce, qui Vicaria dignitate tum cenſebantur. Qui honor illa tempeſtate ſic ſatis magnus habebatur, neque hactenus literarii quidem ordinis hominum vlli, praeterquam ſolis Archiatris Caeſarei palatii, erat tributus. Superat Honorii & Theodoſii ſecundi Caeſarum de Archiatris conſtitutio illa, lege vnica tituli ſexti decimi, libro ſexto Codicis Theodoſiani. Eodem libro titulo viceſimo primo exſtat eiusdem Theodoſii & Valentiniani ſecundi reſcriptum ad Theophilum, Praefectum Vrbis, duodecimo poſt anno (vt ex Faſtis conſularibus colligere eſt,) exaratum, *de Profeſſoribus, qui in Vrbe Conſtantinopolitana docentes ex lege meruerint Comitiuam.* Non illud pertinet quidem promiſcue ad Profeſſores omnes, (quod nonnullis tamen placuit non infimae notae ſcriptoribus,) ſed honor ille ſingularis fuit illius vnius Vrbis regiae, ceu verba ipſa loquuntur : tamen etiam ita meretur, vti hoc loco recitemus, & integrum quidem, non quale illud in Codice Iuſtinianeo titulo quintodecimo libri duodecimi protulit Tribonianus. *Grammaticos Graecos,* (inquiunt Caeſares,) *Helladium & Syrianum, Latinum Theophilum, Sophiſtas Martinum & Maximum, Iuriſperitum Leontium, placuit honorari codicillis Comitiuae ordinis primi, iam nunc a noſtra Maieſtate perceptis, ita vt eorum, qui ſunt ex Vicariis, dignitate potiantur. Qua in re quicunque alii ad id doctrinae genus, quod vnus-*

quisque profitetur, ordinentur, si laudabilem in se probis moribus vitam esse, monstrauerint, si docendi peritiam, facundiamque dicendi, interpretandi subtilitatem, copiamque differendi, se habere, patefecerint, & coetu amplissimo iudicante digni fuerint aestimati, qui in memorato auditorio Professorum fun-
169 *gantur officio; hi quoque, cum ad viginti annos obseruatione iugi ac sedulo docendi labore peruenerint, hisdem, quibus praedicti viri, dignitatibus perfruantur.* Etiam haec Caesares illi, quos modo laudauimus. Quibus vt aut lucem affulgeamus hodie prolixiore quadam expositione, aut alia adiiciamus ex illo aeuo, non est nostri instituti. Neque enim alio fine isthaec adduximus, quam vti fiat manifestum, omnino iam olim habitam non leuem fuisse Professorum rationem: vtque adeo luculenter pateat, quanto melior tum fuerit conditio docentium, quam Studiosae iuuentutis, de cuius privilegiis atque immunitatibus nonnihil differere nunc, animus est.

IV.

Etsi videlicet multa adeo iam isthoc aeuo magistris, adeoque nostro docentium ordini, sint tributa; quod vestro generi tamen, O Iuuenes, tum datum, id vero per est exiguum, & prope nihil. Diocletianus & Maximianus Au-
SVPPL. LXXXII. gusti primi omnium vacationem a publicis patriae ciuitatis muneribus, iis, qui Beryti in studiis viuebant liberalibus, in annum vsque quintum vicesimum largiti sunt. *Cum vos affirmatis*, inquiunt Augusti Arabiae (forte autem potius Beryti) Scholaribus, (constitutione, quae extat Codice, *qui aetate vel professione se excusant*,) *liberalibus studiis operam dare, maxime circa Iuris professionem, consistendo in ciuitate* Berytiorum *prouinciae Phoeniciae; prouidendo vtilitati publicae & spei vestrae, decernimus, vt singuli vsque ad vicesimum quintum annum aetatis suae a studiis non auocentur.* Scilicet antehac fas erat

erat quemuis peregre ſtudiis vacantem domum ad munia reipublicae capeſſenda reuocare: quo non poterat non impediri ſtudiorum curſus. Eodem pertinet eorundem Auguſtorum conſtitutio, quae laudato loco continetur: *Cum filios tuos, patria poteſtate liberatos, adhuc minores legitima aetate eſſe, dicas, merito poſtulas, vt liberalibus ſtudiis non auo- 170
centur, & ideo muneribus perſonalibus, quae ad patrimonium non pertinent, non adſtringantur, ſi ciuium inopia non eſt.* Quibus verbis immunitas datur tantum iis, qui infra legitimam ſunt aetatem, nec niſi a muneribus perſonalibus, quae ad patrimonium non pertinent, imo tum demum, quando nulla eſt ciuium inopia.

V.

Vltra hanc immunitatem Studioſis quicquam eſſe conceſſum, quo tempore durabat vera & vetus Romanorum reſpublica, haud patet. Nihil certe agunt illi, qui Academicae iurisdictionis noſtrae primordia ab illa vsque Iuſtiniani Caeſaris conſtitutione arceſſunt, qua ille Iuris docendi rationem praeſcripſit. Praeterquam enim, quod de ſolis Romanarum Legum ſtudioſis agat ibi Caeſar, ſubiicit profecto illos iurisdictioni atque imperio Conſtantinopoli quidem degentes Praefecti Vrbis, Beryti vero Praeſidis Phoeniciae maritimae, ac ciuitatis Epiſcopi: quos ſcilicet penes & alias imperium atque iurisdictio conſiſtebat: optionem fori nullam dat, neque nouum iurisdictionis ordinem inſtituit: qualis profecto hic noſter eſt.

VI.

Non poſſumus non hoc loco recitare, etſi fortaſſis iuſto ſint prolixiora, quae ad Olybrium, Praefectum Vrbis, de iis, qui ſtudiorum gratia Romam tum venerunt, (venere autem proculdubio numero ſat magno non ad Rhetores tantum, Grammaticos, & Philoſophos, quorum & alias e-

Digitized by Google

rat copia, sed Romani Iuris doctores potissimum, quibus nusquam alibi in omni Occidentali Imperio schola erat publica:) rescripta sunt a Valentiniano, Valente & Gratiano, qui simul rerum potiebantur, anno post natum Saluatorem mundi trecentesimo septuagesimo aerae Dionysianae, si non
171 fallunt nos Consulares fasti. Verba Caesarum haec (h) sunt: *Quicunque ad Vrbem discendi cupiditate veniunt; primitus ad Magistrum Census, Prouincialium iudicum, a quibus copia est danda veniundi, eiusmodi literas proferant, vt oppida hominum, & natales, & merita expressa teneantur. Deinde vt in primo statim profiteantur introitu, quibus potissimum studiis operam nauare proponant. Tertio, vt hospitia eorum sollicite Censualium norit Officium, quo ei rei impertiant curam, quam asseruerint expetisse. Iidem immineant Censuales, vt singuli eorum tales se in conuentibus praebeant, quales esse debent, qui turpem inhonestamque famam & consociationes, (quas proximas putamus esse criminibus,) aestiment fugiendas: neue spectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo* (f. vulgi) *intempestiva conuiuia. Quin etiam tribuimus potestatem, vt, si quis de his non ita in Vrbe se gesserit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poscat, publice verberibus affectus, statimque nauigio superpositus, abiiciatur Vrbe, domumque redeat. His sane, qui sedulo operam professionibus nauant, vsque ad vicesimum aetatis suae annum Romae liceat commorari. Post id vero tempus, qui neglexerit sponte remeare, sollicitudine Praefecturae etiam impurius* (f. inuitus) *ad patriam reuertatur. Verum ne haec perfunctorie fortasse curentur, praecelsa Sinceritas tua Officium Censuale commoneat, vt per singulos menses, qui vel vnde veniant, quiue sint pro ratione temporis ad Africam vel ad caeteras prouincias remittendi, breuibus comprehendat: his duntaxat exceptis, qui corporatorum sunt oneribus adiuncti. Similes autem breues etiam ad scrinia Mansuetudinis nostrae annis singulis dirigantur: quo meritis singulorum institutionibusque compertis, vtrum quandoque nobis sint necessarii, iudicemus.* Hactenus Caesares. Qui etsi nihil eximii doni conferant in Studiosorum ordinem, arguunt tamen saltem, curam publicam eius iam tum

SVPPL. LXXXIII.

(h) *Cod. Theod. lib. 4. tit. 9. de stud. liberal. Vrbis Romae lege 1.*

Digitized by Google

tum temporis non omnino defuisse: & quidem illam Romae sic satis accurate Magistro census fuisse demandatam, adeoque & ipsimet Vrbis Praefecto, cui septimo loco subfuit tum ille census Magister: vt nos docet *Notitia Imperii*, & ad illam in nunquam satis depraedicandis commentariis Guido (i) Pancirollus. Multum vero dubito, nun quicquam aliud ex omni illo quidem aeuo possit afferri in medium, quod comparari possit, imo quod accenseri mereatur iis, quae attulimus. 172

VII.

Recte igitur rem reputantes non possumus profecto non affirmare, id quod iam ante diximus, nempe vt doctorum conditio illa Caesarum aetate fuerit non adeo iniqua, Studiosos tamen neque libertate, neque immunitate, neque alio quodam insigni esse beneficio ornatos. Primam scilicet iurium suorum originem debent illi Caesari nostro Friderico, isti, cui a barbae colore hostes Itali *Barbarossae* cognomentum indiderunt; sed qui inter Germanicos Caesares, siue animi magnitudinem siue fortitudinem siue prudentiam siue denique res gestas spectemus, nulli cuiquam est secundus.

Est locus Italiae modicum seiunctus ab Vrbe,
Cui, quia pulchra situ placet, inde Placentia nomen:
Planus, & Eridani placido iunctissimus amni,
Effundit latos spatioso limite campos.

In hunc modum canit de campis Roncaliis Güntherus, Friderici illius Caesaris aeuo dignus poëta, in (k) *Ligurino*. In illis autem campis Italici regni comitia celebrabat Fridericus ille laudatissimus Imperator, quando communicato cum Proceribus consilio, eorumque consensu impetrato, eam *Authenticam* condidit, quae mox eiusdem iussu inserta est Iustinianei

(i) *Cap.* 10. (k) *Lib.* II.

ſtinianei Codicis titulo *Ne filius pro patre*, atque a prima di-
ctione vulgo *Habita* cognominatur. Non erat tunc in im-
menſo illo terrarum tractu per Italiam, Germaniam, Gal-
liamque illam, quae Germanici eſt Imperii portio, vlla ſcho-
la publica, qua vel Theologiae arcana, vel Philoſophia at-
que Artes liberales, vel Medicina, vel denique Romanae
leges ſiue diſcerentur ſiue docerentur, praeter vnicam Bo-
nonienſem: vbi recenter iterum inuentarum Romanarum
173 legum profeſſio, magna orbis admiratione, magnoque con-
curſu (ceu fieri aſſolet in re noua, maxime apud imperitum
vulgus,) nullius autem ſcientiae profeſſio alia, niſi forte ru-
dioris cuiusdam literaturae, paulo ante coeperat. In eo-
rum igitur, qui Legum ſtudio tunc occupabantur, gratiam
potiſſimum Caeſar *Authenticam* condidit: quod ſcilicet in to-
to Imperio Germanico nec Studioſus nec doctor alius paene
quisquam ſtudiorum gratia tum peregrinaretur.

VIII.

Eius laudatiſſimae conſtitutionis ſunt quidem varia beneficia: quae tamen (niſi admodum fallor,) ad duo capita merito reduxeris; quorum alterum eſt viuendi ſecuritas, alterum fori optio. De vltimo ante hosce ſex menſes vberius ex hoc loco mihi eſt dictum: quando ſimul oſtendi, non multo poſt id deſiiſſe grauiſſimis de cauſis, non permittente ſcilicet iuuenili Studentium temeritate ac petulantia optivum illud atque incertum fori genus. Cuius loco ergo coeperit mox, erectis paſſim plurimis ſcholis publicis, certa alia iurisdictio, eaque aut ipſi Studioſorum ordini, quod & hodie in Italis obtinet, aut magiſtris eorum demandata, quod Germaniae fere omni eſt vſitatum. Caeterum (vt ante dixi,) haec a me ſunt iam ante ſex menſes in auguſto hoc conſeſſu late perorata: itaque hodie ſane minime repetenda. *Securitatis* illud beneficium quale ſit, non inter omnes conſtat: quod

Digitized by Google

quod videlicet alii aliud illa voce velint significatum. Video certe, perquam multos ad vectigalium tributorumque id immunitatem extendere, paucis aliis reclamantibus.

IX.

Caeterum Imperatoris quidem mentem fortassis haud adeo est difficile intelligere, modo ipsa illius verba ea, qua par est, diligentia atque attentione expendantur. *Omnibus* inquit ille, *qui causa studiorum peregrinantur, Scholaribus, & maxime diuinarum atque sacrarum legum Professoribus*: scilicet, si quando & Professores studiorum gratia peregrinantur. 174
Neque enim hic loci Professor est alius, quam qui docendi prouinciam in se audet suscipere, etsi salario non doceat: quod alias ostendimus. His omnibus (pergit Imperator,) *hoc nostrae pietatis beneficium indulgemus: vt ad loca, in quibus literarum exercentur studia, tam ipsi, quam eorum nuntii, veniant, & in eis secure habitent.* Securitas itaque indulgetur primum, *ad loca*, in quibus literarum exercentur studia, *veniendi*, deinde *in illis locis habitandi.* Securitas ergo bina est & geminata. Qualis vero illa? Nisi admodum fallor, videtur Imperator ipsummet sese explicare verbis mox subsequentibus. *Dignum namque* (inquit,) *existimamus.* Vbi τὸ *Namque* causalis est vocula: adeoque indicat, iis, quae sequuntur, rationem reddi, quamobrem eiusmodi securitas indulta. Pergit itaque: *Dignum namque existimamus, cum omnes bona facientes nostram laudem & protectionem omnino mereantur, quorum scientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & nobis, eius ministris, vita subiectorum informatur, quadam speciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus.* Securitas ergo indulta defensio ac tutela est (l) *ab omni iniuria.* Hinc vero omnino patet, non indulgeri securitatem a vectigalium tributorumque collatione: nisi profecto *iniuriae* vocabulo

Z

(l) Vid. ad h. l. Accursius.

Digitized by Google

bulo vectigalium tributorumque praeſtationem ipſe Impera-
tor ſignificauerit: quod neſcio an cuiquam poſſit videri ve-
riſimile: cum vectigalia ac tributa pendere nequaquam in-
iuria quaedam ſimpliciter ſit, ſed ſaepe ius merum. Quid?
quod ipſemet Imperator mox adiiciat, qua iniuria tum affi-
ci ſoleant Studioſi. *Quis enim* (ſubdit,) *eorum non miſerea-
tur, qui amore ſcientiae exules, facti de diuitibus pauperes, ſe-
metipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt, &
a viliſſimis ſaepe hominibus* (*quod grauiter ferendum eſt,*) *cor-*
175 *porales iniurias ſine cauſa perferunt?* Pergit idem, atque con-
cludit: *Haec igitur generali & in perpetuum valitura lege
decernimus, vt nullus de caetero tam audax inueniatur, qui ali-
quam Scholaribus iniuriam inferre praeſumat, nec ob alterius
cuiuscunque prouinciae delictum ſiue debitum* (*quod aliquando ex
peruerſa conſuetudine factum audiuimus,*) *aliquod damnum ei
inferat.* Haec Imperator.

X.

Ex quibus manifeſtum profecto eſt, per *ſecuritatem* intelligi ſecuritatem ab iniuria, eaque partim corporali, partim illa, quae olim ἐνεχυριασμὸς aut pignoratio dicta eſt, quamque recentiores Iuriſconſulti repreſſalia, Galli *literas marcae*, appellitant. Ea nimirum tum erant tempora, vt, multum imminuta Caeſarum auctoritate, nusquam ferme tuta pax, iniuria vero tantum non vbiuis obtineret: quo malo Germania cumprimis laborauit. Vnde non multo poſt idem Imperator Fridericus adactus eſt, leges de non inferenda iniuria deque pace promulgare. Teſtatur idipſum Conradus, Abbas Vrſpergenſis, ad annum 1187. hisce verbis: *Eo anno Fridericus Imperator conuentum Principum apud Nurenberg coadunauit, vbi de pace terrae diſpoſuit, & in literas redigi iuſſit. Quas literas Alemanni vsque in praeſens literas pacis vocant: nec aliis legibus vtuntur, tanquam gens agreſtis atque indomita.* Quanquam igitur peregrinus omnis ab iniuria ſit tutus iure divino

vino, iure naturae, iure gentium, iure ciuili; vt tamen iſtius aetatis erant mores, neceſſum fuit, noua lege munire innocentiam peregrinantium Studioſorum. Iis autem moribus, (quando ſcilicet ius in armis vigebat,) quis dubitet, repreſſalia, aut pignorationes quoque, in perfrequenti, imo nimio, fuiſſe vſu? Scilicet habet illa violentae executionis ſpecies locum quendam, vbi ius denegatur: ſae- 176
pe autem per vim etiam vltra extenditur, maxime vbi malis moribus viuitur. Sunt enim bellum aliquod imperfectum repreſſalia & pignoratio: non ſemper quidem iniuſtum, perſaepe tamen; ſemper autem permoleſtum illi, contra quem exercetur: quae natura quoque eſt belli pleni ac ſolennis. Ab hoc itaque onere, quod, etſi non ſemper, frequenter tamen cum iniuria eſt coniunctum, non poſſet autem a ſtudiorum propoſito non quemuis abſtrahere, quo plures ad literarum ſtudia ex vltimis vsque prouinciis exciret, ſecuros eſſe voluit, iuſſit, optimus ille & nunquam ſatis laudandus Caeſar. Quod profecto beneficium non vulgare eſt: certe tanto maius, quanto maius damnum ac quanto maiorem moleſtiam pignoratio ac repreſſalia afferunt.

XI.

Vsqueadeo autem haec Caeſaris benignitas etiam aliis placuit, vt non ſucceſſores tantum eandem confirmauerint, verum alii quoque Reges, quando & ipſis placuit in ſcholas publicas literarum gratia iuuentutem vndique conuocare, idem prorſus conſtituerint. Neapoli cum ſcholam huiusmodi conderet Fridericus, primi illius Friderici nepos digniſſimus, quod initio tertii decimi ſaeculi Chriſtiani contigit, ita (m) loquebatur: *Scholares, vndecunque venerint, ſecure veniant, morando, ſtando, & redeundo, tam in perſonis,*

quam

(m) Vid. Petrus de Vineis *lib. III. Epiſt.*

Digitized by Google

quam rebus. Quibus verbis legem aui ſui quaſi explicat. Eodem prorſus tempore Ludouicus id nominis nonus, Galliae rex, qui *Sancti* cognomentum meruit, quo Pariſienſium quoque ſcholam Theologicis & Philoſophicis ſtudiis florentiorem redderet, in haec verba edixit: *Concedimus ac volumus, quod omnes & ſinguli, de quacunque natione vel regione oriundi, de corpore Vniuerſitatis Pariſienſis exiſtentes, & eſſe volen-*
177 *tes, ad eam accedere, morari, redire, & ſe, nuntios ſuos, resque ſuas, vbi libet, transferre pacifice & libere absque vlla inquietatione poſſint: ſicut melius ipſis videbitur expedire.* Quae edicti verba refert (n) Middendorpius, & nos ex illo nuper adduximus. Certum etiam eſt, nullam forte ſcholam publicam ex eo tempore fuiſſe erectam, (fuerunt autem inſtitutae per Italiam, Galliam, Germaniam, Hiſpaniam, & ſeptentrionales regiones plurimae:) cuius alumnis par ſecuritas non fuerit data.

XII.

Seorſim Aureliae in Galliis Nationis Germaniae Studioſis cautum eſt: primo vt ſint in ſingulari Regis tutela, ſiue eo proficiſcantur, ſiue inde diſcedant, belli pariter ac pacis temporibus: ſecundo, ne tempore belli poſſint capi vel detineri, etſi eorum Principes ipſimet Regi bellum indixerint. Ideoque contra Nobilem nonneminem Gallum, qui Germanum quempiam Studioſum eo nomine detineri curaverat, quod ipſius frater bello captus eſſet a fratre illius Germani, pronuntiatum in curia fuit Aurelianenſi anno poſt milleſimum quingenteſimum quinquageſimo octauo: id quod refert Ioannes (o) Bacquetius. Ampliaſſe videtur hoc priuilegii genus Philippus ſextus, Francorum in Gallia rex. Ille enim (recitabo verba Petri (p) Rebuffi, Iuriscon-

(n) *Lib. VI. de Acad. p. 366.*
(o) *Des droits de la Cour de France Part. I. chap. 13.*
(p) *Lib. de priuil. Schol. priuilegio 83.*

confulti Montispeffulani,) *priuilegium conceffit Magiftris & Scholaribus Parifienfis Vniuerfitatis, quod bona illorum, de quibus in Studiis aluntur, capi aliqua ex caufa non debeant, (verba priuilegii reddo,* ait Rebuffus,) *confiderata occafione gerrarum, nec alia occafione quacunque, per quoscunque, cuiuscunqe conditionis, flatus vel eminentiae exiftant, pro nobis aut noftris fubditis non capiantur, aut alias quomodolibet arreftentur: ne Magiftri & Scholares Vniuerfitatis praefatae vagandi a Studio fumant materiam. Datum apud Vincennam anno 1340. menfe Ianuario.* Recitat idem Rebuffus plane eodem loco refcriptum aliud eiusdem Philippi Regis, quinquennio poft exaratum in Parifienfium gratiam, idque Gallica lingua. Sed quoniam illud magis pertinet ad immunitatem onernm, recitabitur illud non multo poft, atque ita commodiore loco. 178

XIII.

Itaque vt antiquiffimum eft hoc priuilegium omnium noftrûm, quotquot vel docendi vel discendi gratia Academicam vitam peregre degimus: ita & maxime eft vniuerfale atque communiffimum. Multo autem poft demum adiecta funt alia illa, quibus nunc cumprimis res Academica & ftat & floret & gaudet. Nec in vniuerfum omnibus eadem funt conceffa, fed alibi plura, alibi pauciora: prout Caefarum, Regum, Principum, aut Pontificum maior minorue fuit liberalitas. Generatim vero fi pronuntiandum quicquam fit, licet (nifi fallor admodum,) fecure affirmare, vetuftiores Europae noftrae Academias fenfim magis & tardius auctas beneficiis, quam pofteriores. Cuius rei caufa eft, quoniam hae ab initio ftatim ad priorum exemplum funt inftitatae, adeoque mox a primo exordio impetrauerunt, quae aliis illis per partes & longo temporis fpatio donata funt. Exemplum vnum pro multis exhibet nobis haec ipfa Iulia noftra. In hac enim Academia creatis Doctoribus ipfe Maximi- SVPPL. LXXXIV.

ximilianus Caeſar iis tabulis, quibus Academiam primum inſtituit, conceſſit, (verba Caeſaris refero,) *omnibus & ſingulis gaudere & vti priuilegiis, praerogatiuis & exemtionibus, libertatibus, conceſſionibus, honoribus, praeeminentiis, fauoribus atque indultis, quibus caeteri Doctores, in Bononienſi, Senenſi, Patauino, Papienſi, Peruſino, Pariſienſi, ac Lipſenſi, & aliis Studiis priuilegiatis promoti ac inſigniti, gaudent & vtuntur de conſuetudine vel de iure.* Eoque non profecto eſt, quod quaslibet immunitates quibusuis Academiis ſine diſcrimine
179 liceat adſcribere: multo minus ex iis, quae nunc paſſim in vſu ſunt, pronuntiare aliquid eſt de antiquiſſimarum primis initiis: quaſi nempe, quibus nunc gaudemus, beneficia ſtatim & iam olim recepti perinde vſus fuerint. Verum niſi falli & fallere velis, neceſſum eſt, vt de ſingulis pronunties ſeorſim, ex tabulis & conſuetudinibus cuiusque loci propriis, atque in exordia ſingularum immunitatum per partes inquiras. Ita ſane deprehendere fuerit ingens discrimen, &, quae vulgo antiquiſſima habentur, ſero ſatis in Academicum vſum conceſſiſſe.

XIV.

Non patitur hic dies, per omnis generis priuilegia Academica ſermonem diffundere: tantum addam nonnihil de IMMVNITATE illa, qua gaudetis nobiscum, Iuuenes optimi, circa TRIBVTA & VECTIGALIA: quoniam de illius exordio iam antea dicere quaedam incepimus. Illa, retuli, a quammultis quidem ab Authentica *Habita* arceſſi: ſi quid tamen recte iudico, poſt Friderici ſecundi aetatem, & quidem forte ſatis diu poſt demum, immunitas iſthaec certam vim nacta eſt. Non enim Fridericum, id nominis primum Caeſarem, *ſecuritatis* voce hoc voluiſſe, iam ante eſt oſtenſum: quamuis fateamur, non hodie tantum ſecus videri plurimis, ſed iam olim ita hanc vocem

Digitized by Google

vocem Bartholum ipsum & Baldum interpretatos esse, quod existimarent, securitatem ab iniuria nulla lege noua indigere. Multo minus vero probabile est Hugonis (p) Donelli & Petri (q) Gilkenii aliorumque commentum, immunitatem hanc ex quinta lege Codicis Iustinianei *de vectigalibus* repetentium: vtpote quoniam nec ibi quicquam huiusmodi legatur, neque eius vel vestigium aliquod in omnibus post saeculis, nisi demum tertio decimo, reperiatur. Caeterum 180
ne quidem Friderici II. aeuo illam Caesarum auctoritate obtinuisse, vel inde liquet, quod in iis priuilegiis, quibus hic Caesar suam Neapolitanam voluit esse ornatissimam, immunitatis istius nulla memoria inueniatur. Sunt autem hodieque in manibus ista omnia, cumprimis apud Petrum de Vineis, Caesaris illius Cancellarium: imo etiam a nobis non adeo pridem hic recitata. Omnino itaque omne hoc ius vere debetur benignitati Principum sequentis aeui, & quidem citius alibi, alibi tardius.

XV.

Videtur autem omnino esse incertum, quis primus & quo tempore illud beneficii indulserit. Enimuero refert quidem (r) Middendorpius, idque Papirii Massonii (s) testimonio confirmat, Innocentium IV. Pontificem auditores Parisiensis scholae vectigalibus exemisse. Fortassis autem vel ipse vel Papirius vel vterque fallitur. Qui enim id potuerit Pontifex Romanus? Forte tamen conatus aliquid Papa est, ea auctoritate, qua sibi tribuit ius in omnes Ecclesiasticos, cuius ordinis etiam Studiosi quodammodo nonnullis existimantur. Verosimilius videtur, quod idem post Rebuffum (t) narrat, Carolum sextum, Galliae Regem, in haec verba decretum aliquod promulgasse: *Statuimus, quod Parisiis*

(p) Ad *Authent. Habita.*
(q) Ibidem.
(r) *Lib. IV. de Acad. p. 373.*
(s) In *Vita Innocentii IV.*
(t) *Priuil. 147.*

Digitized by Google

risiis studentes immunes sint ab omnibus impositionibus & subsidiis, tum super vino habito ex haereditatibus aut beneficiis, siue illud vendant minutim siue alias, siue ex frumento & aliis quibuscunque bonis sibi prouenientibus. Item in omnibus bonis emtis ad suum vsum, dummodo id Rector fuerit attestatus, qui super hoc primitus ab ipsis receperit iuramentum. Quod beneficium sane magnum est, & alibi parum in vsu. Praefuit autem Carolus sextus Galliae rebus ab anno post millesimum trecentesimum octogesimo ad subsequentis saeculi annum vicesimum tertium, quae sunt confinia saeculorum XIV. & XV: & haec ipsa immunitas, Rebuffo teste, data est saeculi decimi quarti anno octogesimo tertio, longo interuallo post Friderici II. aetatem. Idem autem Carolus inter alia Mon-
181 tispessulanae scholae hoc dedit priuilegii: *Rector, Doctores, Magistri, Licentiati, Baccalaureati, ordinarie & continue legentes, aliique vere studentes, cursus & actus Scholasticos pro adeptione scientiae & graduum exercentes, ab omnibus impositionibus, gabellis, quarta parte vini & aliorum fructuum excretorum, tam in suis praediis patrimonialibus, quam aliis, ratione beneficiorum Ecclesiasticorum sibi competentibus & pertinentibus, etiam aliis personalibus vectigalibus, pedagiis, angariis, & parangariis, sint & remaneant in perpetuum quiti, liberi, franchi, immunes pariter & exemti.* Priuilegium integrum recitat (u) Rebuffus: sed nobis nunc satis est, vnum hoc attulisse. Alibi idem Rebuffus (x) notat, ab eodem hoc Carolo Rege Studentibus & Parisiensibus & Montispessulanis datam omnium munerum eam vacationem, ne ad vlla possint compelli. Attamen (ne quid dissimulemus,) iam ante Philippus Pulcher Parisiensi scholae tributorum bellicorum immunitatem indulserat saeculo tertio decimo: Philippus autem Valesius sequente saeculo ab ab omnibus eam oneribus personalibus liberauerat. Rem ita narrat (y) Rebuffus: *Speciale priuilegium concessum est Scholaribus euntibus Parisios & redeuntibus, vt nullum vectigal soluere*

(u) *Priuil. 140.* (x) *Priuil. 127.* (y) *Priuil. 146.*

Digitized by Google

vere teneantur, in haec verba: Concedimus de gratia speciali & certa scientia, & de nostrae plenitudine potestatis, ne quisquam laicus, cuiuscunque conditionis vel eminentiae existat, siue priuata persona, Praepositus, vel Baillivus, praefatos Magistros & Scholares, aut ad ipsum Studium accedentes, aut ad propria redeuntes, de quorum Scholaritate constabit per proprium iuramentum, in persona, familia, siue rebus, occasione pedagii, talliae impositionis, coustumae, vel aliorum huiusmodi personalium onerum, aut alterius exactionis, cuiuscunque personam inquietent, molestent, aut alias quouis modo extorquere praesumant. Hoc concessit 182 *Philippus VI. Valesius dictus, olim Rex Franciae, anno 1340. in mense Ianuario apud Vincennam. Simile priuilegium concessit Rex Franciae Ioannes anno 1360. die 12. Februarii, quod direxit dominis generalibus, vt praedictis priuilegiis gaudere faciant Magistros & Scholares. Hoc priuilegium ampliauit Carolus quintus, vt sint immunes tam in aqua, quam in terra, & bona ipsorum & bona suorum beneficiorum, quae ad vsum habent. Datum anno 1369. die 26. Septembris apud Vincennam.* Hactenus Rebuffus. Operae pretium forte fuerit, & nonnulla heic loci in maius robur ex Stephano Pasquierio, aut potius ex interprete eius, diligentissimo Limnaeo (a) audire. Ille ita loquitur: *Philippus Pulcher edicto anni 1295. sanciuit, vt, quascunque faceret impositiones ad bella necessarias, Vniuersitas (sermo autem est ipsi de Parisiensi,) illis non subiaceret; anno 1299. pro debito reali Scholarem non posse pignorari in suis mobilibus; & anno 1311. vt Vigilum magister statim in introitu officii iuraret, se obseruaturum in omnibus & per omnia priuilegia Vniuersitatis. Et Ludouicus Hutinus, eius filius, qui per annum duntaxat regnauit, vt omnibus Scholaribus liceret supellectilem suam transportare, quo vellent, absque vllius impedimento. Verum supra omnia magnum est priuilegium, quod Philippus Valesius ipsis dedit anno 1340. quo illos exemtos voluit ab omnibus portoriis, vectigalibus, consuetudinibus, & aliis huius generis oneribus personalibus, & vt omnibus in processibus non euocarentur Lutetia.* Verba haec omnia sunt Pasquierii. Ex Philippi porro Valesii tabulis, anno saeculi quartidecimi quadragesimo quinto Parisiensi Scholae Gallica lingua traditis, recitat

(a) *Lib. VIII. de Iure publ. Rom. cap. IX. n. 62.*

tat nonnulla (b) Rebuffus, quae Latine versa non possumus
itidem hic silentio praeterire. *Volumus*, ait Rex, *quod ex bo-
nis supradictorum Magistrorum & Scholasticorum nulla bona,*
183 *qualia & quaecunque fuerint, pro praesidiis nostrorum bellorum,
neque pro nostra aula, pro aula nostrae carissimae sponsae Regi-
nae, neque pro nostris liberis, neque pro aliis quibuscunque no-
strae prosapiae legatis, Ducibus, Connestabilibus, aut aliis vo-
lentibus vel dicentibus, se habere ius, in nostro regno quacunque
auctoritate liceat accipere. Sed tranquille supradictis Magistris
& Scholasticis omnia eorum bona relinquantur.* Hactenus Rex
ille, Rebuffo teste. Quae si vera sunt, (cur vero aliter suspi-
cemur?) apparet, initia immunitatum Scholasticarum ia-
cta Parisiis quidem tertii decimi saeculi fine, sed Philippo Va-
lesio demum rege, adeoque saeculo quarto decimo, iustum
illis incrementum accessisse, atque tum demum illam a ve-
ctigalibus aliisque oneribus libertatem Scholasticos homi-
nes in Galliis quidem consecutos esse.

XVI.

Verum haec in Gallia ita contigerunt. In Italia, Germania, Britannia, alibi, quando isthaec coeperint, vt, quod res est, fatear, certo affirmare non possum. Fortassis autem parum interest, siue id nescias, siue scias. Ego tamen grati esse animi credo, inquirere in auctorem cuiuslibet boni. Id certum est, hodie illud immunitatis genus per omnem Europam, qua quidem Christianae religioni aliquis honos est, obtinere: quocunque etiam auctore in vsum venerit. Si coniecturae est locus, dixerim, deberi in Italia quidem, saltim vectigalium immunitatis originem, partim spontaneae benignitati hominum iam tertii decimi saeculi, partim vero Iuris Doctoribus, veteres Romanas leges in literatorum gratiam liberaliter atque benigne interpretantibus.

(b) *Priuil. 83.*

Digitized by Google

bus. Enimuero ipsemet Accursius, quem initio statim tertii decimi saeculi constat magna nominis existimatione Ius Romanum Bononiae docuisse, ad *Authenticam Habita*, non 184
illam ipsam *Authenticam*, aut aliquod nouum aliud Caesaris rescriptum, laudauit, sed in hunc modum glossatus est: *Sed* SVPPL.
an pedagia soluant? Respondeo: Non. Arguit ff. de leg. l. si LXXXV.
quando. Item quia in vsum proprium ferunt libros, & alia. In de vecti. & commiss. l. vniuersi. Item, quia non est consuetum, vt ff. de publ. & vectig. l. IIII. in fine. Post Accursium nonnulli, (quos inter est Bartolus ipse & Baldus,) libertatem hanc voce *securitatis* in *Authentica* comprehendi, persuadere vulgo conati sunt. Atque homines quidem alii videntur hoc indulsisse Studiosis tanquam clericis. Accedente autem Iurisconsultorum auctoritate, haud difficulter in morem trahi potuit omnibus laudata aequitas. Et vero accessit tandem & Principum confirmatio. Sic de Agrippinensi Academia agens (c) Middendorpius: *Fridericus Imperator, eius nominis tertius,* (inquit,) *omnes & singulos, ex quacunque mundi parte studiorum causa Coloniam adeuntes, & redeuntes, cum familia & bonis sub Regalem tuitionem suscipiendos, nullaque de causa in itinere suo impediendos, arrestandos, ab omni solutione pedagii, telonii, seu talliae, aut exactionis genere immunes esse debere, sub grauibus poenis sanciuit, & executionem Archiepiscopo Coloniensi, Brabantiaeque ac Geldriae Ducibus, demandauit, Francfordiae 4. Augusti anno 1442. regni sui tertio. Carolus, Dux Geldriae, hoc priuilegium peculiari diplomate confirmauit: suisque satrapis, telonariis & ministris mandauit, vt Doctoribus & Studiosis Coloniensibus, amicis suis, auxilio & consilio essent: vt cum rebus & bonis libere, sine vllo teloneo, facilius per suas prouincias transirent: pro se & pro haeredibus suis. A. 1514. die 25. Sept.* Hactenus Middendorpius. Similes autem tabulas Caesarum Principumque alibi etiam fortassis passim reperire est.

(c) *Lib. V. de Acad. p. 367.*

XVII.

185 Sed quorſum prolabor ſermone ? Initio hoc volebam: vltimis hisce quinque cumprimis ſaeculis immortales deberi gratias a nobis, qui in ſcholis publicis literarum ſtudio nos conſecrauimus: quod hoc demum tempore pleraque illa, ſi non omnia, ſint orta & conſtituta, quibus res Academica conſeruatur. Eo enim interuallo videntur paſſim Reges, Principes, Pontifices, certatim dediſſe operam exornandae rei literariae & adiuuandae, iis beneficiis collatis, quorum ne vmbram quidem in prioribus ſaeculis, apud cultiſſimas etiam gentes, eſt inuenire. Adeo liberalibus autem benefactoribus quis dubitet aeternas deberi gratias? Nec tamen illi quicquam aliud, quam rei literariae commodum, videntur ſpectaſſe: vt proinde grati omnes illi ſint habendi, qui tantis beneficiis vtuntur fruunturque illo fine, quo par eſt.

XVIII.

Quod a vobis quidem, o optima ſtudioſorum corona, hoc ſemeſtri ſpatio Prorectoratus mei eſſe factum, fortaſſis licet affirmare. Etſi enim interdum contigerit quid ſecus, quam oportuit, ſaltim a plerisque tamen hoc tempus cum ſtudiorum fructu eſſe collocatum, nolo dubitare. Id quod mihi ſane nunc eo eſt iucundius, quo maiori cum metu munus hoc fui aggreſſus. Non enim diffitebor, haud ſine trepidatione prouinciam me hanc ſubiiſſe. Verum equidem Deo Opt. Max. boni omnis datori promotorique, ante omnia gratias debeo, quas poſſum mente concipere maximas: qui inter hos belli motus, haec inter pericula, interque has aerumnas, quibus Germania tantum non omnis perit funditus, protexit hanc Iuliam, eique otium illud fecit, cuius bonis potuerimus frui. Magnas quoque gratias debeo Clariſſimis & honorandis Dominis collegis meis: qui
186 profecto nulla in re vel conſilii vel rei inopem me reliquerunt

runt. Vobis tamen etiam, o optimi iuuenes, haud parum me fateor debere, cum pro ſtudio in me veſtro, tum pro amore virtutis, qua tempora ſperato tranquilliora mihi reddidiſtis. Macte eſte, o boni, & pergite, vt coepiſtis, quietem honeſtam & literarium otium fouere. Ego ſane hisce, quas dixi, de cauſis laeto animo poſſum nunc prouincia excedere. Nec vero eſt, quod morer amplius. Igitur, quod bene vortat Academiae huic Iuliae, omnibusque eius cum Senatoribus, tum Ciuibus, ad Te mea oratio ſeſe deflectit, Clariſſime atque Eximie Vir, N. N. Collega & amice multis nominibus & honorande & cariſſime. Sexta agitur ſeptimana, cum vnanimi omnium Collegarum conſenſu electus es in proximum ſemeſtre Academiae huius Iuliae Magnificus Prorector. Confirmauit auctoritate ſua noſtram electionem Sereniſſimus ac Reuerendiſſimus Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus, Dux Brunsuicenſis & Luneburgenſis, &c. Academiae huius Rector hodie ac Cancellarius Magnificentiſſimus; Dominus noſter clementiſſimus. Tu vero, neque noſtrae exſpectationi neque Principis voluntati Te defuturum, ſpopondiſti. Exacto itaque ſemeſtri illo, quo mihi gerendum fuit hoc munus, dies iam adeſt & hora illa, qua prouincia haec tibi venit tradenda. Age igitur, Vir Clariſſime, quod felix fauſtumque tibi, nobis, ac omnibus bonis eueniat, hanc cathedram adſcende, & a me accipe cum ea inſignia, quibus merito conſpicuum Te porro eſſe oportet, tum & alia nonnulla, quibus res Academica noſtra praecipue adminiſtratur.

Accipe igitur primum hanc purpuream ex holoſerico epomidem. Regius hic olim fuit ornatus, Pontificum, Caeſarum, & Regum vnanimi beneficio, tuum munus, quod geris, quo ſit conſpectius, Academiis poſt conceſſum. 137

Digitized by Google

En Tibi & duo haec sceptra! Hoc insigne meri mixtique imperii est, quo pollet haec Iulia. Hoc solatium miseris, fiducia oppressis, spes egenis, terror malis ac petulantibus ingeniis.

Trado etiam duo Academiae sigilla: alterum maius, obsignandis maioris momenti negotiis; alterum minus, in vsum magis familiarem. Penes Te enim hoc semestri erit facultas, & Academica omnia sigillo confirmandi, & alibi obsignata reserandi.

Cape etiam codicem hunc legum & statutorum nostrorum. In hoc habes omnia, secundum quae Schola nostra est dirigenda. Habemus scilicet rempublicam non ex caeco regentium arbitratu, sed secundum leges administrandam. Quod & tibi non potest non placere: quem minime praeterit, quam obnoxii mentis affectibus mortales simus, & quam simul iniquus rerum arbiter sit idem affectus ille.

Accipe & hunc Codicem, album ciuium Academicorum. Neque enim fas est, ignorare te quenquam eorum, qui huc tanquam ad asylum aut potius ad aram atque velut in portum aduenerunt. Omnium autem nomina hic videbis consignata. Quod etiam te scio expetere, qua erga omnes es beneuolentia.

En tibi denique & claues! quo videas, nihil arcanum non concredi fidei tuae. Habes iam claudendi reserandique omnia potestatem, prout aut lex id exegerit, aut vtilitas publica postulauerit.

188 Sunt quidem adhuc & alia penes me: sed quae huc minus com-

Digitized by Google

commode potuerunt transferri. Recipio autem, me ifthaec bona fide intra octiduum, aut fi quem alium diem in id indicere vifum fuerit, tibi traditurum: intra quod tempus & rationes accepti atque expenfi me redditurum, ftipulata hac manu polliceor.

Atque ita finis iam impofitus eft meo muneri: quo nomine iterum Deo Opt. Maximo gratias ago immortales. Quando autem te video, Magnifice Dn. Prorector, non poflum equidem & Academiae noftrae, & Tuae Magnificentiae, & mihi denique, non plurimum gratulari: Academiae quidem, quod accipiat eum adminiftratorem, qui & prudenter poffit & diligenter velit eam regere ac defendere; Tuae autem Magnificentiae, quod ad eum gradum dignitatis perueneris, qui in noftro ordine a Caefaribus, Regibus, Principibusque fummo femper eft honore affectus. Mihi vero cur non gratuler illum fucceflorem, quem fingulari amicitiae affectu dudum fui profecutus? Deum veneror, vti, tranquillitate conceffa, ita Tua Magnificentia prouinciam hanc regat, vt proximo femeftri Academia non conferuetur tantum, in quo eft ftatu, fed & magnum capiat incrementum.

HERM.

Digitized by Google

HERM. CONRINGII
SVPPLEMENTA DISSERTATIONVM
DE
ANTIQVITATIBVS ACADEMICIS.

SVPPLEMENTVM I.
ad libri titulum.

I.

197 Scholis publicis ſublimiorum ſcientiarum atque artium quia hodie commune paſſim eſt *Academiarum* nomen, idque nos etiam ſumus ſecuti, forte haud abs re fuerit, hic docere, qua ratione cognomentum illud paſſim hodie inualuerit.

II.

Tenendum igitur, *Academiam* initio non niſi locum vnum Athenienſium ſuburbiorum gymnaſiis inſtructorum audiuiſſe. Fuerunt nempe Athenis olim, praeter alia ſuburbana, tria cumprimis ſplendore aedificiorum & gymnaſiis celebria: Academia, Lyceum, & Cynoſarges. Quorum poſteriora duo praeclare perſecutus eſt Meurſius *lib. II. Athenarum Atticar. cap.* 2. & 3; prius in *Ceramico gemino*, libro poſt-

Digitized by Google

posthumo, *a cap. vsque decimo nono, praecipue autem cap. 20. & 27.* Quoniam vero Platoni in Academia isthac Schola Philosophiae publica fuit concessa, & quidem omnium prima, hinc Scholae Philosophicae nomine quam maxime Academia illa Attica inclaruit. Diogenes Laërtius lib. III. de Platone ait: ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διέτριβον ἐν Ἀκαδημίᾳ. τὸ δ' ἐστὶ γυμνάσιον προάστειον ἀλσῶδες ἀπὸ τινὸς ἥρωος ὀνομασθὲν, Ἀκαδήμου. Recitatis mox versiculis Eupolidis & Timonis, eius indubie, quem σιλλογράφον appellant, addit: πρότερον γὰρ διὰ τοῦ Ε Ἑκαδημία ἐπικαλεῖτο. *Reuersus Athenas in Academia commorabatur. Ea vero est gymnasium ac suburbium nemorosum, a quodam Heroe, Academo, cognominatum: primo autem per E Hecademia appellabatur.* Quae totidem ferme verbis referunt quoque & Suidas & auctor *Prouerbiorum.*

III.

Praeter vero locum istum vniuersa Graecia nihil olim habuit Academiae cognomento insigne. Cicero longe post villam quandam suam *Academiae* nomine dignatus est, vt gymnasium in Tusculano *Lycei.* Huius ipsemet meminit 198
lib. I. de diuinatione hisce verbis: *Nuper cum essem cum Quincto fratre in Tusculano, disputatum est. Nam cum ambulandi causa in Lyceum venissemus, (id enim superiori gymnasio nomen est:) Perlegi, inquit ille, tuum paulo ante tertium de natura Deorum.* De illa illustris est Plinii locus *lib. XXXI. cap. II: Digna memoratu villa est ab Auerno lacu tendentibus, imposita litori, celebrata porticu ac nemore: quam & vocabat M. Cicero ACADEMIAM, ab exemplo Athenarum, ibi compositis voluminibus eiusdem nominis:* Academicarum nempe quaestionum. Hadrianus quoque Imperator partem villae suae Tiburtinae eodem modo nuncupauit. Spartianus id testatur in eius vita: *Tiburtinam,* inquiens, *villam mire exaedificauit: ita vt in ea prouinciarum & locorum celeberrima nomina inscriberet, velut LYCEVM, ACADEMIAM, PRYTANEVM.* Qui

alius id imitatus sit, nemo ex omni aeuo vetere memoratur.

IV.

Sed & ipsamet illa nobilis Atheniensium Academia videtur post Platonem non diu floruisse pristino cultu. De Sylla sane, qui bello Mithridatico obsedit & superauit Athenas, diserte scribit Plutarchus in eius vita: Καὶ τὴν τε Ακαδημίαν ἔκειρε δενδροφορωτάτην προαστείων οὖσαν, καὶ τὸ Λυκεῖον, *Et Academiam deuastauit, inter suburbia arboribus frequentissimam, & Lyceum.* Fortassis vero id de nemore loci illius accipi potissimum debet: quia Appianus in *Mithridatico* ita duntaxat loquitur de Sylla: ὕλην δε τῆς Ακαδημίας ἔκοπτε, καὶ μηχάνας εἰργάζετο μεγίστας, *Syluas vero Academiae exscindebat, & machinas inde faciebat maximas.* Nec tamen ab ingenio Syllae fuisset alienum, etiam, quod reliquum fuit Academiae, exscindere, quoniam Piraeeum & Munichiam incendit, & vrbe capta crudelissime saeuiit in ciues: quod narrat idem Plutar-
199 chus. Qui recte dixit: Ουδὲν ἐν τῷ Σύλλᾳ φιλάνθρωπον οὐδὲ μέτριον. Qualis autem adhuc suo aeuo fuerit Academiae facies, memorauit Pausanias: forte quod eam, vt alia, Hadrianus Imperator, qua erat in vrbem illam beneuolentia, tunc restaurasset. Inde sane discimus, etiam tunc fuisse ibi gymnasium, in cuius introitu septum quoddam Dianae, optimaque ac pulcherrima simulacra, templum item non magnum, ac varia sepulcra: in primo Academiae aditu aram Amoris, intus autem aram Promethei, Musarum, Mercurii, Mineruae, & Herculis. Quem Pausaniae locum egregie illustrauit, nonnullis etiam additis, Meursius: qua parte de *Ceramico* suburbano agit, cuius pars nobilis fuit *Academia.* Non nisi pars tamen: etsi Hesychius & Stephanus is, qui de vrbibus scripsit, ita locuuti sint, quasi *Ceramici* & *Academiae* voces idem significent.

V.

V.

Cumprimis vero expendi meretur, a Pauſania nullam factam mentionem Scholae Philoſophicae in Academia tunc ſuperſtitis. Indicio ſane illud mihi eſt ſatis certo, iſthac tempeſtate deſiiſſe ſcholam illam nobilem a Platone inſtitutam illic loci celebrari. Horatius *lib. II. epiſt.* 2. quidem ait:

Adiecere bonae paulo plus artis Athenae:
Scilicet vt poſſem curuo dignoſcere rectum,
Atque inter ſyluas Academi quaerere verum.

Verum poëtica hoc dictum forte fuit elegantia de ſchola Academica intra muros iam tunc recepta. Et vero videtur, loca ſcholarum Platonicae, Peripateticae, & Stoicae Philoſophiae, aut ipſas potius ſcholas, quae in mediis Athenis aliquot etiam poſt ſaeculis fuerunt agitatae, *Academiae*, *Lycei*, & *Porticus* nominibus fuiſſe celebratas. Hoc ſane ſpectaſſe videtur Syneſius *epiſtola* 54. vbi ita illos, qui Athe- 200
nis redierant, perſtringit: *Verſantur inter nos, quemadmodum ſemidei inter mulos, eo quod conſpexerint Academiam & Lyceum & variam illam Porticum, quae iam non eſt varia: nam Proconſul tabulas abſtulit.* Niſi malis, locutum Syneſium de locis, qui olim *Academiae* & *Lycei* nominibus extra vrbem audierunt. Enimuero in vniuerſum olim omnis ſchola Platonis ſucceſſorum *Academia* dicta eſt, &, qui eam doctrinam amplexabantur, *Academici*: qui cum ſententiis diſſenſerint, nata hinc nomina *Academiae veteris*, *mediae*, & *nouae*. A quibus cum plurimum alii abirent circa ſaeculi Chriſtiani ſecundi & tertii confinia, extinctum ſenſim eſt ipſum *Academicorum* nomen, & inualuit *Platonicorum* appellatio. Vnde S. Auguſtinus *lib. VIII. de ciuitate Dei cap.* 12. ita recte ſcribit: *Recentiores Philoſophi nobiliſſimi, quibus Plato ſectandus placuit, noluerunt dici PERIPATETICI aut ACADEMI-*

CI, *ſed* PLATONICI: *ex quibus ſunt valde nobilitati Graeci, Plotinus, Iamblichus, Porphyrius.* Nec vero audiendus Marſilius Ficinus, aut Iacobus Mazonius, qui & hanc Platonicorum ſcholam *Academiam* appellant: ſiue ſextam, vt Mazonius, ſiue peregrinam, vt Ficinus, hanc *peregrinam* iterum trifariam diuidens in AEgyptiacam Ammonii Sacae, Romanam Plotini, & Lyciam Procli. Carent ſane hae narrationes omni idoneo veteris aeui teſtimonio.

VI.

Caeterum a Syneſii praeterpropter aetate, certe a temporibus Iuſtiniani Imperatoris, in vniuerſo terrarum orbe per mille amplius annos nulla ſchola, nullus ſcholae locus, *Academiae* nomen accepit. Primo omnium in Italia, Romae videtur illa vox reducta in vſum Paulo ſecundo Pontifice: idque non, vt olim, de ſpecie ſcholae Philoſophicae, aut ſchola ipſa, ſed de collegio aliquo iſthoc tempore Ro-
201 mae commorantium, & priſcae doctrinae collapſae reſtitutionem aliquam inſtituentium. Tum ſane iam denuo illud nomen coepiſſe, liquido apparet ex iis, quae Bartholomaeus Platina narrat in *Vita* illius Pauli. Narrans enim, quaenam contigerint ſibi & aliis quibusdam literatis in carcere, Papa iſthoc iubente & praeſente, ſcribit in haec verba: *Fit autem inter dicendum de Academia mentio. Inclamat tunc M. Barbus, S. Marci Cardinalis, nos non Academicos eſſe, ſed foedatores Academiae. Quid turpitudinis autem a nobis in Academiis prodierit, certe non video: cum nec fures, nec latrones, nec incendiarii, nec decoctores eſſemus. Veteres Academicos ſequebamur, nouos contemnentes, qui in rebus nil certi ponebant. Paulus tamen haereticos eos pronuntiauit, qui nomen Academiae vel ſerio vel ioco deinceps commemorent. Iniusta eſt haec ignominia Platoni: ipſe ſe tueatur.* Qui Paulum ſecuti ſunt Pontifices, rectius ſapuerunt: eoque deinceps in Italia paſſim id genus Academiae

miae institutae, & nunc etiam in frequente sunt vsu, Philologicis tamen potius, quam Philosophicis exercitiis occupatae. Et vero hodieque celebris est fama *Academiae*, Romae quidem *Humoristarum*, Senis *Inthronatorum*, Florentiae *Furfurariorum*, in vrbe Picena *Auuicatorum*, Ferrariae *Intrepidorum*, Bononiae *Noctis*, aliarum alibi, suis seorsim, etiam ridiculis, cognomentis & symbolis insignitarum. Etiam *Lynceorum* Academia, Physicis & Mathematicis excolendis Neapoli consecrata, in magna fuit exspectatione: sed cum suo parente, Friderico Caesio, Duce, mox interiit. Serpente exemplo etiam trans Alpes nonnusquam nihil ad rem literariam facientibus, imo improbis etiam quibusdam rebus, *Academiae* cognomentum est profanatum. Enimvero Parisiis anno saeculi huius nono non puduit nonnullos *Academiam* instituere *ludorum aleae & chartarum*: quae tamen 202
altero post anno Regio edicto seuere, ceu par erat, damnata est. Ibidem vtilis quidem, *Academiae* tamen cognomento neutiquam digna, equitandi saltandique schola coepit Pluvinello auctore.

VII.

Longe maiore iure *Academiae* nomen scholis illis inditum est, quae alias vulgo aliquot iam saeculis audierunt *Vniversitates*, *Studia*, & *Gymnasia generalia*. Primum videtur hoc coepisse in Germania nostra, & quidem superiore demum saeculo, nec vllo decreto publico, sed solo doctorum quorundam virorum, veterem Graecorum doctrinam admirantium, instituto. Hinc ne hodie quidem vel apud nos in promiscuo vulgi vsu vocis *Academiae* est isthaec significatio: tantum abest, vt alibi obtineat. Receptissima est vox *Vniuersitatis* aut *Studii generalis* vel *vniuersalis*: etsi nec id satis constet, qui *Vniuersitatis* vox huc tracta sit. Sed & τὸ *Gymnasium* primo sui vsu palaestram luctatoriam denotat: quo-

niam tamen primae Philosophicae scholae in Gymnasiis Atticis coeperunt, non defuit sensim iusta occasio, ad scholas illas maiorum artium & scientiarum vocem illam flectendi. Vnde iam Cicero *lib. II. de Oratore* dixit: *Saeculis multis ante gymnasia inuenta sunt, quam in his Philosophi garrire coeperunt: & hoc ipso tempore, cum omnia gymnasia Philosophi teneant*, &c. Idem *lib. I. de Oratore* eodem sensu voce illa vsus. *Clamabunt, credo, omnia gymnasia, atque omnes Philosophorum scholae, sua esse haec omnia propria.* In Symmachi epistolis, vt & apud Saluianum, alibique, diserte memorantur gymnasia literarum. Imo passim locorum per vniuersum Imperium Romanum, deficientibus sensim gymnicis exercitiis, tandem vox *Gymnasii* nihil nisi scholam altioris cuiusque doctrinae denotauit.

VIII.

203 Quandoquidem vero recepti nunc vsus est, literatorum saltim consuetudine, vt *Academiae* nomine scholae illae, quae *Vniuersitates* alias audiunt, vsurpentur, etiam nos voluimus illum nunc obseruare: confisi, neminem temere id improbaturum. Valent scilicet vocabula vt nummi: vtque recte ait Horatius de populo,

Hunc penes arbitrium est & vis & norma loquendi.

Ideoque nec ipsa *Scholae* vox vnquam a nobis vsurpabitur in ea significatione, qua iam saeculo Christiano quarto Palatina quaedam officia audierunt *scholae agentium in rebus, scholae protectorum, scholae silentiariorum*, & septem aut octo praeter haec alia, quibus tum praefuit *Magister officiorum* dictus. Nec item vox illa nobis significabit solas Rhetorum scholas: quae tamen significatio videtur iam inoleuisse sub finem saeculi Christiani primi. Constat sane ex Taciti *de Oratoribus* libro, siue ille fortasse fuerit Quintiliani aut alterius eius aeui. *Scholasticos*

lasticos tunc appellatos, qui declamationes instituebant de caufis fictis: ex praefatione item Controuerfiarum Senecae, *fcholafticam controuerfiam* & *declamationem* idem tunc valuisse. Codex tamen Theodofianus pariter & Iuftinianeus *Scholaftici* nomine ipfarummet caufarum forenfium patronum fiue aduocatum folent defignare: quin hoc fignificatu duo praeftantes hiftorici, Agathias & Euagrius, tunc *Scholaftici* audierunt. Eodem aeuo, diuque poft, *fermo fcholafticus* dictus eft, qui Oratorum in modum eft expolitus: etfi *Scholares* tunc dicti, qui nunc *Studiofi* appellantur. Longe poft Parifiis accepta vox *Scholafticorum* pro Theologis fubtilioribus. Quantumuis enim hae fignificationes olim quidem in vfu fuerint, quoniam tamen hodie obfoleuerunt, obferuabimus temporis noftri confuetudinem.

SVPPLEMENTVM II. 204

Ad pag. 3.

I.

Non attigi fcholas antediluuianas, idque ftudio & de induftria. Equidem haud dubito, ne tum quidem defuiffe fcientiarum & liberalium quarumuis artium fcholas. Cum enim maxime tum fuerit longaeua hominum vita, nec illi indubie ab ingenio fuerint deftituti brutorum in morem animantium, non potuerunt non diuturnum fuum otium fcientiis atque artibus excolendis, faltim eorum quammulti, impendere, ab ipfo naturali fciendi defiderio ftimulati. Recte fcilicet Ariftoteles: πάντες ἄνθρωποι εἰδέναι ὀρέγονται φύσει. Quid? quod nondum affueta ifthaec aetas compluribus vitae haud neceffariis inftrumentis, omnigenae Philofophiae indagandae excolendaeque potuerit vtique haud fegniter vacare,

eare, imo longaeuitatis, atque adeo & sanitatis integrae beneficio plurimum proficere. Indubie ergo & alter alterum docuit, ac proinde scholae discentium ac docentium sunt habitae.

II.

Quod si illud, quod *Genes. IV. 26.* scribitur de Enosi, Sethi filii, aetate: *Tunc incepit nomen Domini inuocari*, accipias, quasi tum veri Dei cultus solito maior coeperit; dixeris cum viris quibusdam magnis, tunc coepisse celebrari scholas recti diuini cultus. Sed cum Enos natus demum sit anno mundi 235. mihi quidem non est verisimile, neglectas tanto temporis spatio necessarias eiusmodi pietatis scholas, aut tunc demum cultum Dei creatoris solito feruentius incepisse. Ideoque verisimilior videtur Hebraeorum interpretatio, quam producam Nicolai Lyrani verbis: *Litera Hebraica sic habet: Tunc incepit nomen Domini inuocari: quod exponunt Hebraei de*
205 *idololatria: quia, vt dicunt, tunc inceperunt homines attribuere nomen Domini creaturis, vt soli, lunae, & idolis. Non tamen ab isto Enos, qui iustus fuit & deuotus, sed a filiis Cain sibi contemporaneis: sicut supra dictum est de Iabal & Iubal.* Dixerat autem Lyranus supra: *De Iabal, fratre suo ex patre, dicunt Hebraei, quod fecit tentoria ad ponendum idola. Et de Iubal dicunt, quod canebat instrumentis Musicis coram idolis ea venerando.* Huic expositioni docte, vt solet, opposuit quidem nonnulla Paulus Burgensis: sed Dorinckius ea non minore acumine reiecit. Et vero, quibus exordiis creuerit iniquitas hominum illius aeui, videtur isthoc Genesios capite potissimum significari.

III.

Iosephus libri Αρχαιολογίας *cap.* 3. de Setho eiusque posteritate verba faciens, haec memoriae reliquit; qualia Latine

sine vertit Sigismundus Gelenius. *Hic a patre educatus, vt ea aetatis venit, vt iam, quod rectum est, discernere valeret, virtutis studiis se totum dedidit. Et cum ipse vir optimus euasisset, etiam nepotes sui similes post se reliquit. Qui quoniam erant omnes bona indole praediti, & patriam absque seditione incolebant, in perpetua felicitate vitam exegerunt, & sideralem scientiam ac coelestium rerum cognitionem excogitauerunt. Ne autem inuenta sua ex hominum notitia elaberentur, & prius perirent, quam pernoscerentur, scientes, Adamum vniuersalem rerum interitum praececinisse, vnum incendio, diluuio alterum; excitatis duabus columnis, vtrique sua inventa inscripserunt: vt, si lateritiam diluuio deleri contingeret, lapidea superstes hominibus discendi copiam faceret, &, quae continebat, spectanda exhiberet. Aiunt enim, lapideam illam ab ipsis dedicatam, quae & nostris temporibus extat in terra Syria.* Haec cuncta Iosephus, & solus quidem ex omni veteri aeuo. Quoniam vero nullum aliud vetus huius rei exstat testimonium, facile liquet, neutiquam ferenda esse, quae hac de 206
re longe aliter narrauerunt Petrus Comestor, Philippus Bergomensis, Nauclerus, & alii: quasi nempe columnae fuerint a Cainitis excitatae, & quidem a Iubale & Thubalcaino, iisque inscripta fuerint musicae & artis ferrariae inuenta. Quin imo ne Iosepho quidem secure credi potest: quoniam omne hoc hausit ex fabulis sui aeui; infidis sane rerum testimoniis. Nec tamen vero est absimile, siderum contemplationibus Sethidas, vt homines probos & quiete degentes, in altissimo otio ac vita longissima vacuum tempus nonnunquam dedisse. Quapropter indubie & in scholis suis hanc sideralem scientiam tradiderunt. Quae de obseruationibus sideralibus vtrique columnae inscriptis narrat Iosephus, vix tamen merentur fidem. Aut enim inscriptae literae legi & intelligi Iosephi aetate potuerunt, aut non. Si potuerunt, vtique aliquis scriptorum obseruationes illas memorasset. Memorauit autem nemo. Sin vero, qui Iosephus nouerit inscriptionum istarum argumentum? Quia post diluuium

autem AEgyptii sui ingenii reperta columnis incisa ad posteros transmiserunt, quod cum alii, tum Iamblichus *lib. de mysteriis AEgypt. sect. 2. cap. 2.* Proclus *lib. I. in Timaeum pag. 31.* testantur: quia item teste Plinio *lib. VII. cap. 56. Epigenes docuit, apud Babylonios DCCXX. annorum obseruationes siderum coctilibus laterculis inscriptas;* imo aliquem similem laterculum ex ruderibus Babyloniis allatum nactus est Peirescius, vt in *Vita* illius scribit Gassendus; (Septentrionalia saxa inscripta nunc non moramur, vtpote quae nihil habeant bonae doctrinae:) neutiquam negauerim, tale quid etiam ante diluuium fuisse institutum. Sunt tamen omnia etiam haec incerta, eoque nihil nos iuuant ad id, vt de scholis antediluuianis aliquid indubitati affirmemus.

IV.

207 Possit videri facere huc nonnihil, quod de Henocho fertur, eiusque non sacra duntaxat, sed etiam rerum naturalium scientia. Et vero etiam in Muhamedis *Alcorano* celebratus ille est *Idris* cognomento. Quod vocabulum Hottingerus interpretatur *disputatorem & rerum arcanarum inuentorem.* Idem vero ille Hottingerus Beidauium, *Alcorani* commentatorem, scribit tradere, appellatum Henoch *Idris propter multiplex eius studium:* quia scilicet *altissimus demiserit super eum triginta volumina:* item *quod ipse primus quid scripserit calamo*, & *quod considerauerit scientiam siderum & nubium.* Simile quid prodit etiam ex Georgio Elmacino vir in iis literis quondam admirandae peritiae, Hottingerus. Quoniam vero hoc omne nititur duntaxat *Alcorani* & Saracenorum, longe post diluuium, longissime post Henochi aetatem, natis testimoniis, etiam alias sublestae fidei, non quoque illa Henochi encomia merentur aliquem assensum. Sed & quae in Sacra Scriptura laudantur Henochi studia, quod nempe *cum Deo vixerit*, fortassis non sunt passa rerum aliarum,

rum, quamuis naturalium, curiosam & molestam inuestigationem. In eandem porro Arabum sententiam narrat quaedam de Henocho Gregorius etiam Abul-Pharai: sed itidem, vt ipse agnoscit, incertae fidei.

V.

Quod si credimus illius, qui olim celebri fuit fama, Henochici libri, titulo Ἀποκάλυψις τοῦ Ἐνὼχ, iis fragmentis, quae ex Georgii Syncelli historico opere, hactenus manuscripto, edidit Iosephus Scaliger ad Eusebii *Chronicon*; angeli illi, qui feruntur faeminis sese impie miscuisse, varias, magicas cumprimis, artes vitae cum mollius, tum improbe degendae commodas, homines docuerunt. Et vero non est, quod dubitemus, fragmenta illa esse partes eius libri Enocho attri- 208 buti, quo vsus fuit quondam Iustinus, Irenaeus, Clemens Alexandrinus, Celsus apud Origenem *lib. V.* Tertullianus, & Hilarius: imo & eius, ex quo nonnulla adducit ipsemet Apostolus Iudas, quique a Iudaeis citatur in *Zohar*. Quin imo & Zosimus Panopolita, antiquissimus hodie Chemiae scriptorum, hunc adeo librum videtur *Sacrae Scripturae* nomine nuncupasse, in eo fragmento, quod idem Scaliger in doctissimis ad Eusebium notis produxit: etsi nonnihil de suo addiderit, quo Chemiae primordia redderet illustriora. Postremum iam tum demonstrauimus *cap. 3. libri primi Hermeticorum.* Reliqua ostendere, alterius forte fuerit instituti. Nunc vnum duntaxat afferemus locum Clementis Alexandrini in Eclogis ἐκ τῶν προφητικῶν Theodori: quia etiam ibi fit mentio artium quarundam ab Angelis traditarum. Ἤδη δὲ, καὶ Ἐνὼχ φησὶν, τοὺς παραβάντας ἀγγέλους διδάξαι τοὺς ἀνθρώπους ἀστρονομίαν καὶ μαντικὴν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας. Alterum item Tertulliani eiusdem notae, ex libro eius *de habitu mulierum*, vbi ita loquitur: *Nam & illi, qui ea constituerunt, damnati in poenam mortis deputantur. Illi scilicet angeli, qui ad filias hominum de coe-*

lo ruerunt, vt haec quoque ignominia faeminae accedat. Nam cum & materias quasdam bene occultas, & artes non bene reuelatas, saeculo multo magis imperito prodidissent, (siquidem & metallorum opera nudauerant, & herbarum ingenia traduxerant, & incantationum vires promulgauerant, & omnem curiositatem vsque ad stellarum interpretationem designauerant:) proprie & quasi peculiariter foeminis illud instrumentum muliebris gloriae contulerunt, lumina lapillorum, quibus monilia variantur, & circulos ex auro, quibus brachia artantur, & medicamenta ex fuco, quibus lanae colorantur, & illum ipsum nigrum puluerem, quo oculorum exordia producuntur. Quorum similia cum dixisset in libro *de cultu foeminarum*,
209 subiungit diserte: *vt refert Enoch.* Et vero haec tantum non omnia etiamnum in iis, quae dixi, fragmentis legere est.

VI.

Non etiam, talia ab Angelis apostatis primo omnium homines accepisse, a similitudine veri quicquam forte habet alieni. Enimuero necessarias humanae vitae artes nonnullas a bonis etiam Angelis in notitiam venisse hominum, equidem arbitror: eas scilicet, quae perquam operoso constant cultu: cuiusmodi me iudice est linteorum conficiendorum ars, si incipias ab ipso lini semente. Nec vero est, quare dubitemus, prima isthac mundi aetate maius & familiarius Spirituum omnis generis cum hominibus fuisse commercium, quam est hodie. Imo *filiorum Dei* nomine, qui *Gen. VI.* memorantur in foedos amores coiisse cum filiabus hominum, Angelos significari, (quemadmodum acceperunt Iosephus, & quadantenus Philo, Iustinus, Tatianus, Irenaeus, Clemens Alexandrinus, Origenes, Arnobius, Lactantius, Eusebius, Ambrosius, Sulpitius Seuerus, Augustinus, aliique veterum Ecclesiae Patrum,) haud adeo forte absurdum est, atque hodie vulgo existimatur. Quae certe huic interpretationi solent obiici, docte confutauit Paulus Burgensis contra Liranum, priscam sententiam ipsemet ample-

Digitized by Google

amplexus. Ne quidem generatio gigantum ex illa commistione Angelorum hominumque a vero perinde absona cui forte videbitur, qui cum cura expenderit, quae cum aliis Marcus Antonius Delrius, vir doctus, etsi vt immodicus suae partis zelota, sic diuersae cuiuslibet iniquissimus insectator, disputauit *lib. II. Magicarum Disquisition. quaest. XV.* Ex quibus consequens est, etiam illa, quae in libro Enochi habentur de Angelis ἐγρηγόροις eorumque facinoribus, neutiquam fortasse mereri popularem explosionem.

VII.

Obiter obseruasse hic haud abs re fuerit aliquid, quod
pro ea interpretatione, quae hodie passim prae veteri obti- 210
net, qua nempe *filii Dei* creduntur esse Sethi progenies, habet Gregorius Abul-Pharaii, de Setho verba faciens hunc in modum: *Fertur, illum primum scribendi auctorem fuisse, & progeniei suae vitae beatae, quae parentibus suis in Paradiso fuerat, desiderium ingessisse, adeo vt in montem Hermon secesserint, cultui Dei & pietati & continentiae dediti, neutiquam ad mulieres accedentes, vnde vocati sunt Bne Elohim, id est, filii Dei.* Item paulo post: *Anno Saredis quadragesimo descendentes filii Dei de monte Hermon, cum de reditu in Paradisum desperarent, foeminas concupiuerunt: cumque vxores illis dare recusarent propinquitate ipsis iuncti, despectui illos habentes, Kainitae eos ad matrimonia inuitarunt, vltro illis filias suas praebentes: quibuscum cum congressi essent, pepererunt gigantes, qui bellis & incursionibus hostilibus praestarent. Et dicitur, filias Kain confecisse primum instrumenta Musica, ad ea cantantes: ideoque vocari lingua Syriaca canticum Kinta per vocalem cesse, appellantque Arabes puellam cantatricem Kainah cum Fatha literae Koph.* Haec Gregorius, sed nullo fide digno testimonio subnixa.

VIII.

Quicquid autem sit de Angelorum illa institutione censendum,

sendum, siue fabulosa fuerit, siue vera, ad nostrum de scholis artium ac scientiarum institutum nihil aut parum facit. Certe fugit nos omnis illa scholae ratio. Ea porro tandem belluina fuit vniuersi humani generis ante diluuium vita, (Σκυτισμὸν appellant cum Epiphanius, tum alii, sed cum iniuria Scytharum, quia, vt recte ait Iustinus, Trogi epitomator, *plus apud hos valuerunt boni mores, quam alibi bonae leges:*) vt indubie bonarum artium scientiarumque per omnem terrarum orbem cultura euanuerit inter homines feros & voluptatibus immersos. Eapropter in Dissertationibus nostris de scholis istis nihil esse dictum, nemo, arbitror, improbabit. Nec vero vel nunc habemus, quod de iis afferre in medium queamus.
211

SVPPLEMENTVM III.

Ad pag. 3.

Antiquissimis, non multo post diluuium, temporibus, in Cananaeorum populis, priusquam illi per Israëlitas excisi, & terrae eorum fuerunt iusto diuino iudicio occupatae, celebrem aliquam obtinuisse doctrinae culturam, indicat nomen vrbis *Kiriat Sepher*: hoc enim idem est, atque si dicas *Vrbem librariam* aut *librorum*. Enimuero iampridem antea vrbem id nominis in celebri fuisse fama, indicat sacra Iosuae historia *cap. XV. versic. 15. & 16. Ascenditque* Chaleb *inde ad habitatores Debir: cuius nomen antea fuit Kiriat Sepher. Dixitque Chaleb: Qui percusserit Kiriat Sepher, & ceperit eam, dabo ei Achsah, filiam meam, in vxorem.* Igitur isthac aetate superfuit vetus vrbis vocabulum, *Kiriat Sepher*, & post mutauit in *Debir*. Viri docti nonnulli, interque eos ipse Hugo Grotius, existimant, hanc esse vrbem illam, quae Xenophonti nun-

Digitized by Google

nuncupatur *Phoenicum gymnaſium.* Verum *primo* γυμνάσιον aetate Xenophontis non ſcholam literariam ſignificauit, ſed locum exercitiis corporis deſtinatum. Deinde Xenophontis aeuo non fuit amplius in vſu appellatio priſca vrbis illa, *Kiriat Sepher*, ſed *Debir*, nec vlla ibi ſchola celebris fuit. Nihil proinde & de illa Cananaeorum ſchola poteſt dici: etſi indubie fuerit inſigni olim fama, vt quae toti vrbi dederit a *libris* ſuam appellationem.

SVPPLEMENTVM IV.

ad pag. eandem.

I.

DE AEGYPTIORVM ſcholis ſtatim *p. 3.* fecimus Diſſertationis initium: idque merito, quoniam hae maxime olim celebres, & laudem ad poſtera etiam ſaecula eximiam transmiſerunt.

II.

Quoniam Ariſtoteles autem cauſam eius, quare AEgy- 212
ptii prae aliis coeperint excolere Philoſophiam, prudenter ſignificauit, & nos iſthuc iam tum reſpeximus; haud abs re fuerit, ipſamet Ariſtotelis verba, Latine tamen verſa, in medium afferre, a paucioribus alias legi forte ſolita. *Omnibus iam huiuscemodi* (artibus ſcilicet rerum vitae neceſſariarum,) *comparatis, eae ſcientiae repertae ſunt, quae nec ad voluptatem nec ad vſus neceſſarios conducunt, ac primum iis in locis, vbi homines otiabantur. Hinc Mathematicae artes in AEgypto primum inſtitutae ſunt. Ibi enim conceſſum eſt ſacerdotibus, otio frui.*

III.

Porro quod liberis quoque ſacerdotum abunde ex publico fuerit conſultum, & quod ſolis iis tradita fuerit doctrina

Digitized by Google

ctrina quaeuis ſublimior, id obfuiſſe potius, quam profuiſſe ſcientiarnm culturae, oſtenſum a nobis iam tum eſt *lib. I. de Hermet. Medicina cap. 15.* Quo libro integro prolixe perſecuti ſumus, quae ad AEgyptiorum ſtudia ſapientiae attinent, atque adeo etiam illa omnia, quae hic non niſi leui attigimus digito: eoque non eſt, cur hic eius quid nunc addamus. Nec vero eorum quicquam eſt, cuius poeniteat attuliſſe.

IV.

Vnum tamen obiter hic fatemur, illam de libris Chemicis AEgyptiorum per Diocletianum Imperatorem combuſtis fabulam, quam ſolius Suidae relationi adſcripſimus *lib. I. c. 3. pag. 26.* poſt inuentam a nobis eſſe etiam inter illa Excerpta Operis Conſtantini Porphyrogeniti, quae Peireſciano aere redemta vulgauit & vertit doctiſſimus Henricus Valeſius, deſcripta *pag. 835.* ex Ioanne Antiocheno: quem fuiſſe monachum Phoca Imperatore iuniorem, haud obſcure liquet ex *pag. 35.* eiusdem Peireſciani voluminis. Vnde Ioannes ille mutuatus eam ſit fabulam, aut num ipſemet finxerit, haud equidem dixero. Notat enim quidem Valeſius *pag. 215*, Ioannem Antiochenum ſua pleraque ex Eutro-
213 pio, Graece a Conone Lycio verſo, deſcripſiſſe: & ſane nonnulla, quae de Diocletiano refert, habentur etiam in Eutropio. Quia haec fabula autem non reperitur in Eutropianis codicibus, indubie alium illa auctorem habet. Suidam vero ab Antiocheno iſthoc monacho Ioanne illam accepiſſe, veriſimile eſt. Etenim multa eum tranſcripſiſſe ex Porphyrogeniti Eclogis, iam pridem obſeruauit Fuluius Vrſinus, probauitque H. Valeſius. Sed & ſummus in hisce literis Claudius Salmaſius *in Solinianis pag. 1077.* notat, Suidam Chemicam alteram iſtam famoſam aurei velleris interpretationem deſumſiſſe ex Ioannis Antiochenſis libro περὶ ἀρχαιολογίας, qui indubie eſt illius monachi, Ioannis Antiocheni

Digitized by Google

cheni. Quin imo videtur, monachum illum eſſe eundem, qui Suidae *voce* εἶπον audit Ἰωάννης ὁ χάραξ: atque adeo hunc eſſe illum Characem, non autem alterum id nominis Pergamenum, ex quo illud Chemicum de aureo vellere commentum ad Dionyſii Afri περιήγησιν memoraſſe Euſtathium, diximus *p.* 27. *Hermeticorum:* illum vero Characem, cuius teſtimoniis vſum Iuſtiniano iam Imperatore Hermolaum Byzantium, ibidem notauimus, vetuſtiorem eſſe Pergamenum. Quae hic memorare, alienius quidem nonnihil eſt ab hoc inſtituto: fortaſſis tamen meretur excuſationem, ob ingenuam erroris confeſſionem emendationemque.

SVPPLEMENTVM V.

Ad *pag. 6.*

I.

De ſcholis veterum CHALDAEORVM praeter ea, quae laudatis a me locis habent Diodorus & Strabo, vix quicquam memoratu dignum occurrit. Nam & illa, quae in ſacro Danielis libro habentur, perquam ſunt tenuia. De il- 214
lorum doctrina agere non eſt huius inſtituti: & fortaſſis ſingulari libello id a nobis tractabitur, qui iam pridem eſt affectus. Par eſt ratio Perſicarum atque Indicarum ſcholarum veterum, & earum cum alia, tum Magica ſapientia. Etiam enim illa cura alterius erit fortaſſe temporis.

II.

Interea haud abſque pretio operae fuerit, qnod INDICA quidem attinet, cum cura legiſſe, quem *de gentibus Indiae & Brachmanibus* librum Graece olim conſcripſit Palladius, atque ex Bibliotheca Regia erutum cis aliquot annos publicauit & vertit Latine eximiae vir doctrinae, Eduar-

Digitized by Google

dus Biſſaeus. Quicum omnino merentur conferri, quae de rebus noſtri aeui Braminum, qui priſcorum Brachmanum ſunt poſteri, rara induſtria Hollandice conſcripſit Abrahamus Rogerius, & doctiſſimo commentario eiusdem linguae illuſtrata Leidae prodierunt in lucem anno ſaeculi huius quinquageſimo primo. Etſi enim accepta ſint tantum ab iis, qui ad Coromandel habitant, reapſe tamen ſunt & reliquis Braminibus communia.

III.

Sinensivm, remotiſſimi Aſiae populi, ſcholae videntur recentiore multum inſtituto coepiſſe: poſt libertatem ſcilicet olim Tataris eiectis recuperatam, & quidem potiſſimo magiſtro illo, quem *Confuſo* appellitant. Hinc forte ſcholae & inſtituta Mandarinorum, quos vocant, multa habent ſimilia Europaeis illis, quae a ſaeculo demum Chriſtiano decimo tertio inualuerunt. Quia autem de iis complura a variis auctoribus noſtra patrumque memoria praeclare ſunt prodita, atque ita tantum non in vulgus iam innotuerunt, abs re fuerit, eorum quicquam heic repetere. Hanc autem meam de Sinenſibus coniecturam valide videtur confirmare Gregorii Abul-Pharaii, Medici & Hiſtorici Arabici doctiſſimi, teſtimonium. Vixit enim ille in Aſia anno
215 Chriſtiano poſt milleſimum ducenteſimo quarto octogeſimo, quo tempore Sinas ſiue Cathaiam, vt reliqua Aſiae, Mogulenſes Tatari imperio ſuo tenebant: eoque res etiam Sinenſium ſatis habuit exploratas. Is vero *pag. 2.* cum dixiſſet, antiquitus ſeptem praecipuas fuiſſe gentes, Perſas, Chaldaeos, Graecos, AEgyptios, Turcas, Indos, Sinenſes, earumque aliis fuiſſe curae ſtudia ſapientiae, aliis non, poſtremis annumerans Sinenſes, de iis ita loquitur: *Quod ad Sinenſes, hi gentes alias numeri frequentia, imperii magnitudine, & amplitudine regionum excedunt. Cingunt territoria ipſorum, qua lon-*

Digitized by Google

longissime ad Orientem protenditur terra habitabilis, quicquid est inter lineam aequinoctialem ad vltimum septem climatum septentrionem versus. Ea scientiae portio, qua caeteras gentes superarunt, est artium mechanicarum peritia, & in pingendi arte praestantia. De Indis autem longe aliter idem Gregorius iudicat. *Illis Deus*, inquiens, *multis eorum, qui colore fusco vel candido gaudent, praecellere dedit: suntque fodina sapientiae & fons iustitiae, nisi quod mundi aeternitatem adstruant, & irritas habeant prophetias, & pro illicito ducant animalia mactare, eademque dolore affici prohibeant.* Quibus verbis Brachmanes Indorum laudari, manifestum est.

IV.

Quoniam porro in sacra Salomonis historia *1 Reg. IV.30.* huius sapientia contenditur cum ORIENTALIBVS, indubie etiam hisce fuerunt quondam magnarum scientiarum atque artium scholae. Verum ne id quidem satis constat, quinam populi illo *Orientalium* nomine tunc fuerint vsurpati: multis id ad Chaldaeos trahentibus. De Chaldaeis tamen sic locutus est Ieremias *cap. I. 14: Ab aquilone pandetur malum super omnes habitatores terrae.* Eodem modo & alibi passim loquitur. Chaldaei proinde neutiquam sunt illi doctrina Salomonis aetate celebres Orientales. Ne nunc dicam, Nabonassaro demum Rege, atque ita multo post, vi- 216
deri coepisse maiorem solito in Chaldaeis doctrinae cultum. Pineda in *Salomone* suo, opere perinsigni, etiam Tyrios intelligendos censet: at nec illi fuerunt Israelitarum terris ab Oriente, sed Occidente potius. Arabes fuisse qui existimant, illis & meum calculum addo. Celebratam enim eorum sapientiam vetustissimis iam saeculis, liquet ex Iobi historia: & longe post etiam Pythagoram adiisse doctrinae capessendae causa Arabes, auctor est Porphyrius apud Cyrillum *lib. X. contra Iulianum.* Non quiuis tamen Arabes potuerunt *Orientales* vsurpari. Etenim Deserta Arabia, imo

& illa pars, vnde Regina Sabae venit, meridionalis fuit Israelitarum terris. Imo illa Deserta Arabia sero satis literatura aliqua coepit excoli, & quidem post Mahumedem demum: bona eius populorum parte ab retro omni aeuo etiamnum Nomadicam vitam viuentibus. Possit videri huc pertinere, quod, quae Mahumedem antecedit aetas, soleat ipsis Arabibus *tempus ignorantiae* vocitari. Fortassis autem hoc fit respectu *Islamismi* sui, cuius primus auctor fuit Mahumedus. In vniuersum tamen de Arabum, quae Islamismum praecessit, eruditione in *Historia Dynastiarum*, quam & Arabice & versam Latine editamque debemus Eduardo Pocockio, ita *pag. 101.* disseruit Gregorius Abulpharai, scriptor Arabs, sed Christianus: *Eruditio autem Arabum, cuius gloriae praecipue studiosi erant, haec erat: Linguae suae peritia, sermonis proprietas, carminum textura, & orationum compositio. Noti etiam illis erant stellarum ortus & occasus, item quaenam ex illis ita oppositae sint, vt oriente hac illa occidat, quamque in pluuiis excitandis vim habeant: quantum quidem summa attentione & diuturna experientia assecuti erant, (quod scilicet hanc rerum istarum co-*
217 *gnitionem vitae ratio illis necessariam faceret,) non qua vera scientia acquiritur methodo. Verum quod ad Philosophiae scientiam, nihil eius admodum concesserat illis Deus, nec eos ad haec studia idoneos fecerat. Atque hic status eorum erat per Ignorantiae tempora.* Haec ille. Sed quoniam scriptor est recentior, fortassis illi tuto de iis rebus credi non potest. Fortassis etiam talis eorum duntaxat fuit Arabum ratio, quos inter Mahumedes natus est. Imo fortassis illo tempore denique Arabia sese habuit perinde, atque hodie plurimum diuersa est Graecia ab antiquo cultu. Fatetur enim ipse Abulpharai, *gloriae eruditionis studiosos* fuisse Arabes. Sed & iam olim Arabum Orientales habuisse magnum numerum eorum, qui *Magi* dicti sint, non minus atque Persas, liquet ex eo, quod Ptolemaeus agnoscat in Arabiae illa Orientali parte *Magorum sinum*, *Magindanam* item ciuitatem, & vrbem *Ma-*

gilu-

Digitized by Google

gilunam. Epiphanius *lib. III. contra haereses*, Abrahami ex Kethura liberos in eam partem Arabiae, cui *Magodiae* nomen, transiisse, refert: hodieque pars Felicis Arabiae siue Iemin vocitatur *Magin.* Admodum sane falluntur, qui solos Persarum sapientes *Magos* credunt olim audiisse. Imo vocem *Magus* origine esse mere Arabicam, docent illius linguae peritiores. Et vero qui aliis *Kebri*, illi Arabibus *Magiusi* sunt vsurpati. Vt proinde, etiam illos Magos, qui omnium primi natum recentissime Saluatorem nostrum venerati sunt, non equidem dubitem cum Patrum antiquissimis, & Grotio ac Vossio, viris nostri aeui longe doctissimis, ex Arabia aduenisse, profiteri.

V.

Etsi autem vacat apud me omni dubio, olim & apud Arabes illos Orientales vt eruditionem, ita & doctrinae scholas, viguisse, non tamen vel de illa eorum doctrina, qualis fuerit & quanta, certi quicquam nouimus. Non dubito tamen, & illorum Magos, saltim nonnullos, perinde atque Persarum, nefariis artibus (quas tamen ipsi, tanquam vel Naturae vel Diis suis debitas, haud iniquas existimauerunt, longe alieni ab impietate nostri aeui Magorum, daemoniis, quorum malitia ipsis nota est, foederatorum;) fuisse deditos: quoniam in vniuersum omne illud nomen olim denique sectatoribus fuerit infame, & ipsosmet illos Saluatoris nostri primos adoratores ab eo crimine haud absoluant Origenes, Ambrosius, Chrysostomus, Basilius, & Patrum alii. Multo minus vero exploratum habemus de scholis illorum. Ideoque, vt Orientalium Arabum scholas non attigimus in Dissertationibus, ita neque nunc de iis vllum nobis est ad manum supplementum. 218

VI.

Prius tamen, quam hunc locum deseramus, fortassis haud

haud fuerit abs re, addere hoc loco nonnihil de ZABIIS ſive SABIIS, quorum in Arabicorum aliorumque ſcriptis frequens fit mentio. Idque, quandoquidem Zabiorum appellatio fortaſſis ſignificat idem, quod Orientales, fortaſſis etiam deflexa eſt a Sabaeis, Arabiae Felicis populis. Et vero Ioſephus Scaliger, princeps literatorum, epiſtola ad Caſaubonum, quae eſt *ſexageſima libri Epiſtolarum primi*, ſcribit: *De Zabiis, ſcito, eſſe Chaldaeos Tzabin. Dicti a vento Apeliote: quaſi dicas Orientales.* Quod vtrum ſit verum nec ne, haud definierim: etſi videantur Sabiorum dogmata Chaldaicis ſaltim affinia. Docent autem Arabum Iudaeorumque ſcripta, Sabios fuiſſe quaſi auctores, certe ſummos magiſtros, idololatrici, & quidem ſiderum coeleſtium religioſi cultus. Multa de iis refert Rabbinorum doctisſimus, Moſes ben Maimon, libro, cui fecit titulum *More Nebuchim*, *lib. III.* paſſim, cumprimis *cap. 29.* Vbi affirmat, ſibi ad manum eſſe libros ipſorum antiquos, atque
219 ex iis multa affert in medium varii generis. Fuiſſe autem eorum libros omnes non perinde antiquos, alios vero etiam Syriace conſcriptos, liquidum eſt ex iis, quae Gregorius Abul-Pharai narrat de Thabet Eben Korra, illo inter Arabes maximi nominis Aſtronomo, *p. 148.* editionis Pocockianae: quem ait fuiſſe Sabium. Floruit autem Thabet ſub finem noni ſaeculi Chriſtiani. Recitabo eximii illius Hiſtorici quaedam verba, prout illa de Arabico a Pocockio Latine ſunt verſa: quoniam continent alias ignota, & ob libri ipſius raritatem minus obuia. *Multa ſcripſit* (Thabet ſiue Thebit Eben Korra,) *in diſciplinis Mathematicis, Medicina, & Logica. Sunt & illi libri lingua Syriaca ſcripti, de iis, quae ad Sabiorum religionem ſpectant, de eorum conſtitutionibus, praeceptis, & ritibus, de mortuis inuoluendis & ſepeliendis, de munditie & immunditie, quaenam animalia ſacrificiis idonea, quae inepta, de temporibus cultui diuino deſtinatis, de ordinanda lectione inter orandum. Illud autem, quod apud nos conſtat de* SECTA SABIORVM,

eſt:

est: Professionem eorum eandem prorsus esse cum Chaldaeorum antiquorum professione; Keblamque ipsorum polum Arcticum: quatuor virtutibus intellectualibus illos diligenter studere: illis, vt ter orent, iniunctum esse: primo ante solis ortum, semihora aut minus, quo oriente sole finiantur octo incuruationes, quarum singulae tres contineant adorationes; secundo ita, vt finiatur oratio meridie, declinare incipiente sole, constatque quinque ingeniculationibus, quarum vnaquaeque tres contineat adorationes; tertio oratione simili secundae, & finienda occidente sole: ieiunia illis iniuncta esse, (ieiunium) triginta dierum, quorum primus est nonus Alcanui prioris; nec non septem dierum, quorum primus Sr bati octauus: stellas inuocare: multa offerre sacrificia, de quibus non comedunt, sed penitus igni ab- 220
sumenda tradunt: a fabarum & allii esu abstinere, nonnullos etiam a phaseolis, brassica, crambe, & lentibus. Dicta eorum affinia sunt dictis Philosophorum: argumenta eorum ad probandam Dei vnitatem longe firmissima sunt. Autumant, animas sceleratorum nouies mille seculis cruciari, deinde ad misericordiam Dei redire. Tantum quoque de Zabiis hac vice: siue in Arabia illi coeperint, siue veteribus Chaldaeis sint annumerandi. Longe plura ex Orientalium scriptorum monumentis, qua solet inusitata industria & curiositate, eruta de Sabiis illis docuit Hottingerus *lib. I. Hist. Orient. cap. 8.* vt & *Bibliothecae Orientalis cap. 2. classe 3. pag. 103.* Etsi vero indubie etiam illis Sabiis suae fuerint scholae, nos tamen nihil habemus, quod de iis doceamus.

SVPPLEMENTVM VI.

Ad *pag. 8.*

I.

Quae *pag. 8.* de Thalete aliisque Graecorum sapientibus vetustioribus diximus, non alio indigent testimonio, quam vnius Diogenis Laërtii: quoniam, quod eius hac de re narrationibus reluctetur, nihil reperire est ex veteri aeuo.

II.

II.

De Pythagorae ſcholis quae nos attulimus, referuntur poſt Liuium in hiſtoriis etiam vitae Pythagorae apud Laërtium, Malchum, ſiue, vt nomen eius Tyrium mutauit Dionyſius Longinus, Porphyrium, & Iamblichum, alibique. Tametſi hactenus operis Iamblichi *de vita & ſecta Pythagorae*, in ſeptem libros diuiſi, tantum duo, & quidem mendoſi infeliciterque verſi, in lucem prodierint, duosque ſequentes priores cum omnibus Iamblichi reliquis ſcriptis a ſeſe exſpectari quidem iuſſerit Lucas Holſtenius, vir longe doctiſſimus, ſed nullo ſucceſſu, quantum equidem ſciam. Dignum memoratu hic eſt, quod de ſchola Pythagorae notat ad Porphyrii librum idem Holſtenius: *illam proprie διδασ-*
221 *καλεῖον appellatam, vt Platonis Academiam, & Ariſtotelis Lyceum vel περίπατον, Epicuri hortos, Zenonis porticum.* Vereor autem, vt poſſit firmis teſtimoniis probari: quoniam, quod διδασκαλεῖον, idem & ἀκροατήριον Porphyrio dicitur: nec apparet ratio, quare communis ſcholae appellatio vni Pythagoricae facta fuerit propria.

III.

De Coa & Cnidia ſcholis Medicis exſtant varia dicta Galeni: an apud alios veterum alibi, non ſatis memini. Sophiſtarum inſtituta paſſim in vulgus pridem innotuerunt.

SVPPLEMENTVM VII.

Ad *pag. 9.*

I.

Vt ea, quae de ſcholis Atticis diſſeruimus *pag. 9.* rectius intelligantur, operae fuerit pretium, diligenter legiſſe non

Digitized by Google

non ea duntaxat, quae iam tum laudauimus ex libro posthumo *de Ceramico gemino*, dicta a viro de Atticis rebus optime omnium merito, Ioanne Meursio, ad Academiam pertinentia, sed etiam quae idem magna industria congessit in vnum in *Athenis Atticis* de Porticu *lib. I. cap. V.* de Cynosarge *lib. II. cap. 2.* de Lyceo *cap. 3.* De priuilegiis porro scholarum Atticarum quae dicta ibidem sunt, illustrauimus iam tum in *Addendis pag. 289.* vt nihil iis addere sit hodie necessum.

II.

Verum praeterea esse, quod itidem docuimus, nempe Athenienses loca isthaec celebria non suppeditasse Philosophis liberaliter, atque in scholae vsum aptasse; id praeter hortum Epicuri, quem ab illo fuisse emtum, ex Diogene notauimus, haud obscure significant etiam illa, quae nonnulli de ipsamet Platonis Academia commemorant. Plutarchus *lib. de Exilio* sane ita scribit: *Academia tribus millibus drachmarum emtus agellus, Platonis habitaculum erat.* Isidorus *Origin. lib. VIII. cap. 6.* in eandem sententiam: *Academici appellati a Platonis villa, Academia Athenarum, vbi idem Plato docebat.* Docuit ergo Plato in parte Academiae sibi propria, & suo aere comparata. Et vero pridem ante Isidorum etiam Hieronymus *lib. II. aduersus Iouinianum* appellavit locum illum, vbi Plato docuit, *villae* nomine. Suidae si credimus, docuit Plato in villae suae paupere aliquo horto. Verba enim eius Latine versa ita sese habent: *Plato Philosophus pauper erat, & solum possedit in Academia hortum, qui fuit minima pars illius successorum. Nam hic quidem hortus aureos fere tres reddebat, postea vero mille & plures. Auctus autem reditus fuit temporibus posterioribus, cum homines sancti & Philosophi, alias alii, morientes testamento relinquerent Philosophiae studia tractantibus facultates ad vitae Philosophicae oti-* 222

Digitized by Google

um ac tranquillitatem. Haec omnia Suidas. Quorum priora satis vtique indicant id, quod diximus, locum scholae Platonicae non publicum fuisse, sed priuatae possessionis: posteriora autem, eundem locum etiam postea mansisse proprium Platonis successoribus, sed auctum liberalitate variorum. Et vero etiam Procli Lycii aetate superfuisse Athenis aliquid *haereditatis Platonicae* dictum cognomento, iam tum *pag. 19. Dissertationum* ex Marino Neapolitano annotauimus. Quandoquidem autem ne Platoni quidem, ciui Attico primariae nobilitatis, concessus est in scholae vsum locus publicus, per est verisimile, Athenienses non fuisse liberaliores erga Aristotelem, Cynicos, & Stoicos.

III.

De eo autem excidio Lycei & Cynosargis, a Philippo, Demetrii filio, patrato, quod *pag. 10.* laudauimus, Liuii testimonium, meretur hic quoque suis disertis verbis legi.
223 *Intra muros deinde tenentibus milites Atheniensibus, Philippus, signo receptui dato, castra ad Cynosarges (templum Herculis, gymnasiumque, & lucus erat circumiectus:) posuit. Sed Cynosarges, & Lyceum, & quicquid sancti amoenique circa Vrbem erat, incensum est: dirutaque non tecta solum, sed etiam sepulcra: nec diuini humaniue iuris quicquam prae impotenti ira est seruatum.* Verba Plutarchi de syluis Academiae & Lycei destructis iam adduximus Supplemento I.

SVPPLEMENTVM VIII.

Ad *pag. 10.*

I.

Dubitauimus *pag. 10.* de Massilia, vtrum ibi sumtu aliquo publico nutriti fuerint literarum doctores. Quae tamen *lib. 10.* de vrbe isthac differit Strabo, exuerunt iam

pos

Digitized by Google

post attentam lectionem, illam dubitationem. Cum enim Strabo laudasset Massiliam, quod fuerit Gallis vicinis *παιδευτήριον*, quodque nobilissimi etiam Romanorum studio discendi praetulerint Massiliensem peregrinationem Atheniensi, adiicit, *Gallos in pace iam viuentes Massiliensium exemplo otium illi vitae instituto impendere non singulatim duntaxat, sed etiam publice: Σοφιστὰς γοῦν ὑποδέχονται, τοὺς μὲν ἰδίᾳ, τοὺς δὲ αἱ πόλεις κοινῇ μισθούμεναι, καθάπερ καὶ ἰατρούς.* Si Vrbes autem Galliae Massiliensium imitatione Sophistas, hoc est, eloquentiae Professores sumtu publico conduxerunt, indubie factum idem fuit ab ipsa Massiliensium ciuitate.

SVPPLEMENTVM IX.

Ad pag. 11.

I.

Ptolemaei Reges tantum non omnes optime sunt de eruditionis propagatione meriti. Eorum septimus tamen, Euergetes secundus dictus, maleficio potius profuit, quam benignitate. De illo Athenaeus *lib. IV. cap. vlt. in Dipnosophisticis* ita refert: *Renouatae sunt omnes disciplinae sub septimo AEgypti rege, quem alii, praecipue Alexandrini, κακεργέτην appellarunt.* 224
Hic enim multis Alexandrinis iugulatis, nec paucis, qui cum fratre eius adoleuerant, in exilium actis, vrbes ac insulas repleuit Grammaticis, Philosophis, Geometris, Musicis, pictoribus, puerorum magistris, Medicis, & aliis multis artificibus: qui ob inopiam ea docentes, quae sciebant, omni humanitate praeclaros viros expoliuerunt. Caeterum de bibliotheca Alexandrina multa a nobis sunt dicta etiam in illa Epistola, quam *de Bibliotheca Augusta* edidimus ad Boineburgium. De cuius magni viri insperato & Germaniae rebus infausto atque intempestiuo obitu adueniens hoc ipso momento fama

 ma

Digitized by Google

ma animum haud leuiter percellit & in luctum coniicit: idque non tam, quod ego amiserim amicum summum, quam quod laborans Germaniae respublica orbata sit prudentia & rerum agendarum dexteritate maximo senatore. Quem animi dolorem non potui hic dissimulare.

II.

Memorat vero illam bibliothecam & Vitruuius *lib. VII. c. 1.* simulque instituta a Ptolemaeo certamina eruditorum. Quoniam lepidam ille historiam narrat vnius eorum ludorum, videtur ista etiam hoc loco repetenda. *Reges*, ait, *Attalici magnis Philologiae dulcedinibus inducti, cum egregiam bibliothecam Pergami ad communem delectationem instituissent, tunc idem Ptolemaeus, infinito zelo cupiditatisque incitatus studio, non minoribus industriis ad eundem modum contenderat Alexandriae comparare. Cum autem summa diligentia perfecisset, non putauit, id satis esse, nisi propagationibus in seminando curaret augendam. Itaque Musis & Apollini ludos dedicauit, &, quemadmodum athletarum, sic communium scriptorum victoribus praemia & honores constituit. His ita institutis, cum ludi adessent, iudices literati, qui ea probarent, erant legendi. Rex cum iam ex ciuitate sex lectos habuisset, nec tam cito septimum idoneum inueniret, retulit ad eos, qui*
225 *supra bibliothecam fuerant, & quaesiuit, si quem nouissent ad id expeditum. Tunc ei dixerunt, esse quendam Aristophanem, qui summo studio summaque diligentia quotidie omnes libros ex ordine perlegeret. Itaque in conuentu ludorum, cum secretae sedes essent iudicibus distributae, cum caeteris Aristophanes citatus, quemadmodum fuerat ei locus designatus, sedit. Primo Poëtarum ordine ad certationem inducto, cum recitarentur scripta, populus cunctus significando monebat iudices, quod probarent. Itaque cum ab singulis sententiae sunt rogatae, sex vna dixerunt, &, quem maxime animaduerterunt multitudini placuisse, ei primum praemium, insequenti secundum tribuerunt. Aristophanes vero cum ab eo sententia rogaretur, eum primum pronuntiari iussit, qui minime populo placuisset. Cum autem Rex & vniuersi vehementer indignarentur, surrexit, & rogando impetrauit, vt se paterentur dicere. Itaque silentio facto docuit, vnum ex*

his

bis eum esse poëtam, ceteros aliena recitauisse: oportere autem iudicantes non furta, sed scripta probare. Admirante populo, & Rege dubitante, fretus memoria e certis (forte *exertis*,) *armariis infinita volumina eduxit, & ea cum recitatis conferendo, coëgit ipsos furatos de se confiteri. Itaque Rex iussit cum his agi furti, condemnatosque cum ignominia dimisit; Aristophanem vero amplissimis muneribus ornauit, & supra bibliothecam constituit.* Haec omnia Vitruuius.

III.

De Museo praeter illa Straboni dicta, ex Athenaeo, Philostrato, Spartiano, Dione, & aliis possent quidem nonnulla adiici; sed institutum haud patitur.

SVPPLEMENTVM X.

Ad pag. 14. & 15.

I.

Quae *pag.* 14. notauimus de tolerato ab Atheniensibus sententiarum Philosophicarum a sacris suis receptis dissidio, non ita accipienda sunt, quasi ἁπλῶς eo ipso male consuluerint reipublicae suae. Enimuero est quidem haud paucis Politicorum persuasum, nihil eiusmodi ferendum in bene constituta republica: idque, quoniam consulendum est 226 paci ac tranquillitati ciuili, quae dissidio isthoc corrumpitur. Pridem tamen a nobis victum est, & alias denuo firmius constituetur, ἀξίωμα illud quorundam procul abesse a veritate; ad quietemque reipublicae satis esse, si nemini permittatur cum turba sententias suas docere, & modo religionis natura notae scita constent: nempe de vnius Dei prouidentia humanarum etiam quarumuis rerum, deque animae immortalitate, & poenis praemiisque iusto iudicio diuino a morte etiam accipiendis. Quo posito manifestum est, non de-

buiſſe ferri Epicuri ſcholam; & ſi quae alia impugnauit olim ſiue aperte ſiue clam illas, quas diximus, reipublicae omni conſeruandae neceſſarias, vt ita dicam, ὑποθέσεις. Vix etiam eſt, vt ſaltim in nonnullis debuiſſent tolerari Stoici: nimis ſcilicet crude pro libertatis ſtudio & de republica diſſerentes. Nec vero cuiquam dominatui doctrina illorum temere fuit conſentanea: eoque nomine male inter Philoſophos reliquos Stoici cumprimis audierunt, cum alias, tum Domitiano imperante, ac propterea pulſi ſunt vrbe.

II.

Quod porro *pag. 15.* diximus, promiſcuam illam liberam philoſophandi, etiam de ſacris, rationem cum Chriſtiana demum doctrina Athenis deſiiſſe, accipiendum eſt de Chriſtianismo iam plene adulto. Neutiquam enim fuerunt Chriſtiani illi πρέσβεις Suidae dicti Philoſophi, qui Iuſtiniano imperante quaſi deſperabundi in Perſiam iuerunt ad regem Coſroëm, voti tamen fruſtrati rediere: quos inter fuit & Simplicius, celebris ille in ſchola Athenienſi Ariſtotelis aliquot librorum commentator, vir quidem doctus, ſed Chriſtianae religionis amarulentus hoſtis.

227 SVPPLEMENTVM XI.

Ad *pag. 15. & 16.*

I.

Notauimus *pag. 15.* a primo Antonino Pio Imperatore per omnes prouincias eſſe conſtituta Profeſſoribus ſalaria. Iam tum ante autem Profeſſoribus (forte tamen ſolis Romanis,) perquam benignum ſeſe praebuerat Hadrianus. De illo enim cap. XVII. Spartianus: *Quamuis eſſet in reprehendendis Muſicis, Tragicis, Comicis, Grammaticis, Rhetoribus, Oratoribus facilis, tamen omnes Profeſſores & honorauit & diuites fecit*

cit, licet eos quaestionibus semper agitauit. Et doctores, qui professioni suae inhabiles videbantur, ditatos honoratosque a Professione dimisit. Caeterum de salariis Professorum monuit quidem nonnulla etiam P. Faber in *Agonistici lib. II. c. 20.* & Pancirollus de Annonis *Var. lect. lib. II. cap. 188.* Sed omne illud exigui est momenti.

II.

Quoniam porro *pag. 16.* facta est mentio restitutae CLIVENSIVM scholae per Eumenium Rhetorem, obiter obseruari potest, testari Eumenium, auum suum Athenis natum in eadem olim schola docuisse. Vnde colligo, iam initio saeculi Christiani tertii scholam illam viguisse. Eumenium enim iussu Constantii Chlori scholam reparasse, liquidissimum est ex epistola Caesaris orationi ab Eumenio inserta.

SVPPLEMENTVM XII.

Ad *pag. 16.*

I.

Romana schola publica, cuius mentio a nobis facta est *pag. 16.* prae aliis totius Occidentalis Imperii, indubie cum aliis de causis, tum quod ibi solum iuris Romani studia exerceri sint solita, maxime floruit. Diximus de illa latius singulari libro, quo illustrauimus legem primam Codicis Theodosiani *de studiis liberalibus Vrbis Romae & Constantinopolis.* 228
Sed & eius facies sic satis clare elucet ex eiusdem tituli Constitutione Theodosii & Valentiniani Augustorum, quae in Theodosiano Codice est tertia, in Iustinianeo vnica. Discere vero est ex illa Constitutione etiam hoc, scholam illam publicam fuisse tum habitam in Capitolio: fortasse tamen non veteri, sed nouo Christianorum Imperatorum instituto,

post

post sacra Capitolini Iouis antiquata. Lampridius enim ita quidem de Alexandro Seuero loquitur: *Ad Athenaeum, audiendorum & Graecorum & Latinorum Rhetorum vel Poëtarum causa, frequenter processit.* Sed quinam Vrbis locus tunc temporis *Athenaeum* fuerit vsurpatus, haud perinde est liquidum. Non enim tuto etiam credere licet Raphaëli Volaterrano, qui lib. XII. *Geogroph.* tradit, institutum illud esse a Claudio Imperatore. Omnia autem illa multum sunt diuersa ab antiquis moribus, quales illi fuerunt etiam saeculo primo & secundo Christiano: longe diuersissimi a consuetudine temporum, quae sacros Saluatoris nostri natales antecesserunt.

II.

Meretur annotari, quod Augustinus *lib. V.* sanctissimi *Confessionum* operis, narrans, Carthagine Romam sese concessisse priuata opera docendi Rhetoricen ergo, memorat de moribus Studiosorum vtriusque loci. *Non ideo Romam pergere volui,* ait, *quod maiores quaestus, maiorque mihi dignitas ab amicis, qui hoc suadebant, promittebatur; (quanquam & ista ducebant animum tunc meum:) sed illa erat tunc causa maxima & pene sola, quod audiebam, quietius ibi studere adolescentes, & ordinatiore disciplinae coercitione sedari, ne in eius scholam, quo magistro non vtuntur, passim & proterue irruant, nec eos admitti omnino, nisi il-*
229 *le permiserit. Contra apud Carthaginem foeda est & intemperans licentia scholasticorum. Irrumpunt impudenter, & prope furiosa fronte perturbant ordinem, quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt, mira hebetudine & punienda legibus, nisi consuetudo patrona sit: hoc miseriores eos ostendens, quo, quasi iam liceat, faciunt, quod per tuam aeternam legem nunquam licebit, & impune se facere arbitrantur, cum ipsa faciendi caecitate puniantur, & incomparabiliter patiuntur peiora, quam faciunt. Ergo quos mores, cum studerem, meos esse nolui, eos, cum docerem, cogebar perpeti alienos: & ideo placebat ire, vbi talia non fieri, omnes, qui nouerant, indicabant.* Haec omnia sanctissimus Ecclesiae pater. Eodem libro etiam haec habet: *Sedulo*

agere

Digitized by Google

agere coeperam, propter quod veneram, vt docerem Romae artem Rhetoricam, & prius domi congregarem aliquos, quibus & per quos innotescere coeperam: & ecce, cognosco, alia Romae fieri, quae non patiebar in Africa. Nam reuera illas euersiones a perditis adolescentibus ibi non fieri, manifestatum est mihi. Sed subito inquiunt: Ne mercedem magistro reddant, conspirant multi adolescentes, & transferunt se ad alium: desertores fidei, & quibus pro pecuniae charitate iustitia vilis est. Oderat etiam istos cor meum, quamuis non perfecto odio. Etiam haec ille. Euersionum autem ita nuncupatarum diabolicum institutum iam execratus fuerat *lib. IV.* Vnde liquet, etiam tunc scholas iuuenilibus vitiis infectas, etsi non vbiuis iisdem.

SVPPLEMENTVM XIII.

Ad *pag.* 17.

I.

MEDIOLANI, de cuius vrbis schola verbo aliquid attigi *pag.* 17. itidem vnum duntaxat fuisse ordinarium magistrum Rhetorices, eumque constitui solitum a Praefecto Vrbis, (indubie, quod intra limites Vrbicae Praefecturae tunc Mediolanum censeretur:) praeuia tamen probatione aliqua, docent ipsamet a me laudata S. Augustini verba. *Itaque posteaquam missum est a Mediolano Romam ad Praefectum Vrbis,
vt illi ciuitati Rhetoricae magister prouideretur, impartita etiam e-* 230
vectione publica; ego ipse ambiui per eosdem ipsos Manichaeis vanitatibus ebrios, (quibus vt carerem, ibam; sed vtrique nesciebamus:) vt dictione proposita me probatum Praefectus tunc Symmachus mitteret. Et veni Mediolanum ad Ambrosium Episcopum. Hactenus Augustinus.

II.

De CARTHAGINE eiusque studiis haud abs re fuerit addere Saluiani item, Massiliensis presbyteri, patria au-

tem, quantum videtur, Agrippinensis, facundia & sanctitate perquam eximii eiusdem paene tempestatis scriptoris, *ex libro septimo de Gubernatione Dei* verba aurea. *Illic omnia officiorum publicorum instrumenta, illic artium liberalium scholae, illic Philosophorum officinae, cuncta denique vel linguarum gymnasia vel morum.*

III.

Scribit porro S. Augustinus *lib. II. Confessionum*, sese a parentibus missum MADAVRVM, literarum atque orationis percipiendae gratia. *Libro* item *quinto & sexto* memorat, docuisse sese & in patrio oppido. Vt proinde fuerint tum Africae etiam non magnis ciuitatibus scholae quaedam Oratoriae, ac proinde & Grammaticae. Vtrum vero illae fuerint etiam publicis impensis habitae, nec ne, haud dixerim.

SVPPLEMENTVM XIV.

Ad *pag. 18.*

I.

Scholae iuris Romani BERYTIENSIS iam ante Diocletiani & Maximiani imperium meminit S. Gregorius, Neocaesariensis Episcopus, qui magnorum miraculorum patratorum dignitate θαυματούργου cognomentum meruit. Is enim in *Panegyrico*, quem in magistri sui Origenis laudem conscripsit, ita locutus est: Ἡ τῶν Βηρυτίων πόλις, Ῥωμαϊκωτέρα πως, καὶ τῶν νόμων τούτων εἶναι πιστευθεῖσα παιδευτήριον. Hunc vero Gregorium factum fuisse Episcopum decimo Alexandri Seueri anno, recte probat Baronius tomo Annalium secun-
231 do ad annum 233. Antiquior scholae illius memoria, vereor, vt hodie supersit: ideoque haud vana fortassis coniectura dixeris, coepisse illam auspiciis ipsius Alexandri Seueri Imperatoris. Is sane vt gente Syrus, ita fauit illi regioni,

Digitized by Google

ni, perinde vt ante illum Heliogabalus ſiue Alagabal. Simul vero cum aliis literis, tum Iuris ſtudio impenſe fuit deditus: quo factum, vt plerique peritorum Iuris, e quorum ſcriptis *Digeſtorum* libros Tribonianus conſarcinauit, eius in aula vixerint. Quos inter cum eminuerit Domitius Vlpianus, natione & ipſe Syrus, fortaſſis huius conſilio noua ſchola haec Legum Romanarum eſt excitata. Metropolis tamen dignitatem ciuitati Beryto primi Theodoſius & Valentinianus Auguſti dederunt: ceu liquet ex titulo Codicis Iuſtinianei *de Metropoli Beryto*, qui eſt viceſimus primus libri vndecimi. Quarto ſaeculo Chriſtiano inuidendo eam vrbem proſecutus eſt elogio Geographiae ille Graecus ſcriptor, quem edidit, vertit, & doctiſſimis notis illuſtrauit Iacobus Gothofredus, vir inter primos rei literariae antiſtites numerandus. *Berytus*, ait, *vrbs valde deliciosa, & auditoria Legum habens, per quae omnia tribunalia Romanorum ſtant. Ibi quippe viri edocti per omnem orbem terrarum aſſeſſores fiunt, & legum peritia prouincias tuentur, quibus Conſtitutiones mitti ſubinde ſolent.* Operae fuerit pretium, legiſſe, quae ad hunc locum eruditiſſime, vt ſemper, Gothofredus annotauit. Eunapianum elogium ex ſaeculo illo iam adduximus. Incidit autem in tempora Conſtantii Imperatoris. Non multo poſt Libanius *oratione 26.* conqueſtus eſt de numeroſa adoleſcentum multitudine, eloquentiae ſtudiis poſthabitis Berytum confluente. Unde diſcere eſt, ſcholas Rhetoricas nullas ibi fuis- 232
ſe celebratas: perinde atque nullam ibi fuisſe ſcholam Philoſophicam, facile collectu eſt ex iis, qua diſſeruntur initio libelli Zachariae Scholaſtici. Ideoque non dixerim poſthac, Zachariam illum Scholaſticum fuiſſe fortaſſis Rhetorem Berytium: praeſertim quia *Scholaſticus* tunc temporis fuit potius cauſarum patronus. Verba ipſamet Libanii prolixitatis vitandae cauſa non adducemus. Ex quinto ſeculo eſt illud, quod ex Zacharia Scholaſtico ad-

 duxi-

duximus. Eodem Nonnus cecinit *lib. XLI. Dionysiacorum*:

τερπνῆς

Φοινίκης κλυτὸν ἄστυ, νέμων ἕδος Αὐσονιήων,

Non terrae autem motu duntaxat euersa est Berytus, sed post etiam incendio periit. De quo superest Graecum epigramma, quod Conradus Rittershusius, vir incertum pietate an eruditione maior, in suis ad Saluianum longe praeclarissimis Annotatis *pag. 46.* ex Anthologia adducit, & sic vertit Latine:

Heu nimium infelix vrbs, non vrbs, lumine cassis,
Fusa solo, en, iaceo mixta cadaueribus.
Nec sat erat, me Neptuni sensisse tridentem:
Mulciberis cladem hanc addidit ira nouam.
Hei mihi! quae pridem fuerat pulcerrima forma,
Eheu iam tenui puluere versa iacet.
Vos, quibus hac iter est, nostrae miserescite sortis,
Beryto & lacrymas post sua fata date.

Sic vero interiit celeberrima illa quondam Romanarum legum schola. Nec enim vnquam ex eo refloruit: etsi ipsa vrbs pristinae dignitatis haud parum post recuperauerit.

II.

Quoniam vero vsi sumus Zachariae Scholastici testimo-
233 nio, eumque saeculo quinto scripsimus floruisse, obiter meretur notari, perperam a Casparo Barthio, *fine Notarum ad AEneae Gazaei Theophrastum*, illum coaeuum factum Ammonio Sacae, quem ipse tradit Commodo imperante vixisse. Omnia enim, quae ibi docet Barthius, sunt ἀσύστατα: & ipsemet in Notis ad Zachariam *pag.* 243. *&* 256. demonstrat, intelligendum esse non Sacam Ammonium, sed Hermeiae filium; & Zachariam Basilio ac Nazianzeno esse iuniorem. Ammonium vero hunc esse eum, ex cuius dissertationibus

suos

ſuos in Ariſtotelem commentarios concinnauit Philoponus, liquidum eſt non minus, atque, hunc Philoponum Heraclio Imperatore adhuc floruiſſe Alexandriae. Veriſſimum igitur eſt, & Zachariam hunc & AEneam Gazaeum aetate fuiſſe pares ſub finem ſaeculi quinti. Vnum autem aliquem ſub illis nominibus latere, non equidem dixerim. Etſi enim eruditio non ſit diſpar, dictio tamen Zachariae eſt floridior & diuerſa.

SVPPLEMENTVM XV.

Ad *pag.* 19. & 20.

I.

Defuiſſe Athenis Grammaticos magiſtros, vix eſt veriſimile. Quia illud ſtudium ab antiquis vsque temporibus inter Graecos, & Marci aeuo alibi paſſim, fuit celebre. Politicam cathedram Philoſophos tenuiſſe, forte non debuit dici. Sane olim, Ariſtotelis ſucceſſorum aeuo, Politici Philoſophi audierunt illi, qui erant ex Peripato. Quoniam tamen, poſt Ariſtotelis libros in lucem reductos, Graecorum nemo *Politica Ariſtotelica* illuſtrauit, vero eſt ſimile, a Philoſophis curam Politicae prudentiae tandem fuiſſe alienam. Eoque praeplacet, Politicam cathedram fuiſſe occupatam a Rhetoribus illis, qui ſcholam habuerunt in cauſis Generis deliberatiui: cuiusmodi ſunt declamationes Dionis Chryſoſtomi cumprimis & Libanii.

II.

Hereditatis Platonicae nomine veniſſe illa tempeſtate 234 prouentus horti Platonici, quales illi erant ſenſim aucti multorum liberalitate, per eſt veroſimile. Verba Suidae huc pertinentia iam tum in *Supplemento ſeptimo* adduximus.

Digitized by Google

III.

Synesio potius credendum esse, quam Zosimo, de Athenarum infortunio, quod ab Alarico & Gothis fuerunt passae, paene vacat dubio. Synesius enim ipsa illa vixit aetate, Zosimus postea demum, homo idololatra. Sed & Claudianus, eiusdem aetatis Poëta magnus, *lib. II. in Ruffinum* de Gothica illa in Graeciam irruptione diserte ait:

Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.

Quo videtur facere etiam hoc, quod ne quidem Geophraphus ille, quem Iacobo Gothofredo debemus, Athenas celebret melioris doctrinae scholarum nomine. Cum post autem Proclus & Marinus aliique Philosophiae magistri ibi docuerint, iterum aliqua laude refloruisse scholam etiam illam Philosophicam, liquet. Idem colligere est ex *Theophrasti*, AEneae Gazaei dialogi, primordio, vbi legitur, voluisse illuc quidem proficisci Axitheum, non Alexandriam tamen. Caeterum Iustiniano imperante videtur illa schola sensim vna cum aliis exspirauisse. Non enim vlla eius laudatio post tempestatem istam vsquam memoratur: etsi Procopius Caesariensis περὶ κτισμάτων Ιεστινιανῦ *lib. IV.* renouatam illam vrbem nonnihil a Iustiniano, prodiderit.

IV.

Qualis superiore saeculo fuerit Athenarum infelix status, discere est ex Turcograecia Crusii, pag. cumprimis 46. 95. 430. & 461. Claudemus narrationem verbis Cretensis Philosophi doctissimi, Danielis Furlani. Is enim in suis
235 *Annotationibus ad Theophrasti Eresii librum de signis pluuiarum & ventorum*, ad Maximum Margynium, Cytherae Episcopum, in haec verba est praefatus: *In infelici illa Graecia quae barbaries! quae ignauia! Felix illa ingeniorum mater & altrix, quae literas omnibus paene populis tradidit, misere devastata, bar-*

barbarorum mores legesque suscepit: literas autem non amisit modo verum & illam coeli temperiem, quae vetera producebat ingenia, infelicissimam experitur. Itaque Athenis ipsis, imo in Athenarum ruderibus atque reliquiis, vix inuenias, qui norit legere: in tota Graecia pecudes verius esse dicas, quam homines. Ac fuit sane tempus, cum sub priscorum Palaeologorum auspiciis in Peloponneso, vbi maxima fuit illorum Principum auctoritas, coeperunt literae reuirescere. At Byzantio capto, Peloponnesique vrbibus & captis & dirutis, eandem & illa infelicitatem experta est, quam reliqua Graecia.

SVPPLEMENTVM XVI.

Ad *pag.* 22.

I.

In hisce literis quondam maximus Thomas Reinesius *lib. III. Var. lect. c. XI.* Olympii Archiatri facta mentione, ita scribit pag. 519: *Iste, quod Constantinopoli artes profiteretur, (hoc autem erat archiatrorum:) Sophista vocatur ab* Aëtio *tetr. 3. sect. 3. cap. 29. eique tribuitur compositio quaedam ad vesicam exvlceratam.* Verum videtur eorum oblitus, quae paulo ante, & recte quidem, de Archiatrorum officio praemiserat. Et vero artem medicam facere Archiatri est, non autem docere. Nec inter Constantinopolitanos Professores receptum quenquam, qui Artem medicam docuerit, liquidum est ex iis, quae adduximus, *Codicis* verbis. Sophista igitur qui Aëtio audit, Olympius, aut alius fuit ab illo Archiatro, aut etiam ille docuit Artem Medicam Alexandriae: qui vnus locus scholam habuit quondam, sub Caesaribus Medicae arti consecratam.

SVPPLEMENTVM XVII. 236

Ad *pag.* 23. 24. & 25.

I.

Philologica indubie & Grammatica fuerunt, quae in Alexandrino Museo agitauit Hadrianus: non enim vltra exporrexit

Digitized by Google

porrexit ſeſe Auguſti illius curioſa eruditio. Spartianus in eius *Vita cap. 19.* ita ſcribit: *Apud Alexandriam in Muſeo multas quaeſtiones propoſuit: & propoſitas ipſe diſſoluit.* Refert Dio *lib.* 77. Caracallam Ariſtotelicis Alexandriae abſtuliſſe vna victitandi commoditates aliosque fructus, quos habebant. Quo liquet, iſthac etiam tempeſtate manſiſſe inſtitutum Philadelphi de communi victu Profeſſorum quorundam in Muſeo. Indubie enim Dioni ſermo eſt de Muſeo, a quo, Alexandri Magni inſano amore furioſus, Caracalla Peripateticos excluſos voluit, ſicut florentiſſimam vrbem paene excidit. Diximus iam tum de Muſeo: nec iis quicquam addere vtile fuerit. Legenda autem omnino ſunt, quae Caſaubonus ad extremum librum quintum Suetonii annotauit: vbi etiam expenditur, quod a Claudio Principe nouum nomine ipſius dictum veteri Muſeo fuerit additum. Quae autem Geographus ille Gothofredi narrat de certamine inter Graecos & AEgyptios, vtris debeatur merito primus in Muſeo locus, fabuloſa arbitror & memoratu indigna: arguunt autem, niſi fallor, auctorem illum fuiſſe gente non Graecum, ſed AEgyptium. Notiſſimum videlicet eſt, colonias Graecas longo doctrinae interuallo ſuperaſſe originarios AEgyptios: & plurimis a me demonſtratum *primo Hermeticorum libro.*

II.

Quae de Hypſiclis aetate diximus, multum abſunt quidem ab iis, quae habet incomparabilis Voſſius *libro de Scientiis Mathematicis c. 54.* Coniicit enim aetatem Hypſiclis in tempora Ptolemaei Latyri: ſed leui argumento. Quaſi
237 nempe Iſidorus, laudatus Hypſiclis magiſter, Latyro fuerit coaeuus. Quis credat autem, iam Latyri aeuo Appollonium habuiſſe ſuos in ſchola interpretes? Sed & Eutocii aetatem incertam eſſe, docuit Voſſius: quam nos certo definiuimus.

III.

III.

Ad saecularia porro, vt vocantur, & vere sacra studia Alexandrina respexit Gregorius Nyssenus, *libro contra Apollinarium* scribens: Οὐ μόνης ἐστὶ κοσμικῆς σοφίας εὔφορος ἡ μεγάλη τῶν Ἀλεξανδρέων πόλις, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀληθινῆς τῆς ὄντως σοφίας παρ' ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς βρύουσιν αἱ πηγαί. Idem in *Vita Gregorii Thaumaturgi* indicat, sua aetate ad Philosophiam & Medicinam discendam vndique iuuenes concurrisse. Εἰς ἣν (τὴν μεγάλην τοῦ Ἀλεξάνδρου πόλιν) καὶ ἡ πανταχόθεν συνεῤῥεῖ νεότης, τῶν περὶ φιλοσοφίαν τε καὶ ἰατρικὴν ἐσπουδακότων. Gregorius Nazianzenus illa, qua Caesarium fratrem defunctum laudauit, oratione Alexandriam appellat παντοίας παιδεύσεως καὶ τότε καὶ νῦν οὖσαν καὶ δοκοῦσαν ἐργαστήριον. Quanta Alexandriae quondam fuerit Medicorum Chirurgorumque frequentia, indicat illud in *prologo Mythologiae* Fulgentii, scriptoris caeteroquin pretii exigui. *Inueniebat animus, quibus inter bella arrideret, nisi me etiam exinde bellis crudelior Galeni curia exclusisset: quae paene cunctis* Alexandriae *ita est inserta angiportis, quo Chirurgicae carnificinae laniola pluriora habitaculis numerentur.*

IV.

Quantumuis autem ita saeculo quarto studiis omne genus Alexandria floruerit, fine tamen saeculi quinti multum pristinae laudis iam perdidit. Manifestum illud est ex iis, quae habentur circa initia eius dialogi, quem *Theophrastum* inscripsit AEneas Gazaeus. Adducemus inde nonnulla, qualia vertit Caspar Barthius. Ibi scilicet Axitheus, aduena Alexandrinus, ita compellat AEgyptum, hominem Alexandrinum: *Sed dic mihi, superantne apud vos,* (Alexandriae,) 238
qui Philosophiae arcana perinde enarrant, vti noster Hierocles, & e iuuentute generosi cordatique auditoria discentium frequentant, qualem memineris Protagoram illum Lycium, (fortassis autem ita appellat Proclum Lycium, suum quondam condisci-

diſcipulum:) *aetate mihi aequalem, ſpecie vero ingenioque ſuperiorem? AEgyptus reſpondens: Olim pulchrarum rerum erat ſtudium: nunc omnia id genus paſſim euanuerunt. Qui nomina tabulis ſtudioſorum dederunt, abhorrent doctrinam: cuius erat docere, nihil praeter ſupercilium doctoris habet, caetera vel docendis rudior. In Circo & Theatris iuuentus habitat: frigent liberalium ſubſellia artium, magna vaſtitate horrent Philoſophorum ſcholae.* Docuit tamen ibi, ſi non iam tunc, paulo certe poſt, magna doctrinae laude Ammonius: ex cuius publicis diſſertationibus ab Ioanne Philopono & Olympiodoro conſcripti ſunt eximii Ariſtotelicorum aliquot librorum commentarii. Caeterum de Alexandrinorum omnibus rebus fuerit pretium legiſſe, quae magno ſtudio ad Zachariam a *pag. 285.* vsque *296.* Barthius, atque ad XVIII. caput ſui Geographi Iacobus Gothofredus, congeſſerunt.

SVPPLEMENTVM XVIII.

Ad *pag. 28.*

I.

Per ſane videtur ſimile vero, id ipſum, quod Zonaras habet de ſubtractis a Iuſtiniano ſubſidiis ſiue ſalariis Profesſorum, ex Procopii Ἀνεκδότοις acceptum eſſe. Illa enim Ἀνέκδοτα fuiſſe in manibus Zonarae, multis eſt indiciis manifeſtum. Certo tamen equidem haud aſſeuerauerim: quoniam vtriusque narratio non omnino eſt eadem. Verba Zonarae Latine verſa adduximus. Iis iam adiungemus Procopiana Graece, vt & Latine a nobis reddita, (Alemanni verſio enim nimis ſibi indulget:) quo poſſit inſtitui comparatio. Igitur cum, a Iuſtiniano cauſidicos Byzantii fuiſſe euerſos, dixiſſet, pergit Procopius etiam de Medicis & Profes-
239 ſoribus: Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰατροὺς τε καὶ διδασκάλους τῶν ἐλευθερίων τῶν ἀναγκαίων στερεῖσθαι πεποίηκε. Τάς τε γὰρ σιτήσεις, ἃς οἱ πρότεροι βασιλεύοντες

σιλέυοντες ἐκ τȣ̃ δημοσίȣ χορηγεῖσθαι τȣ́τȣ δὴ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν ἔταξαν, ταύτας δὴ ȣ̃τος ἀφείλετο πάσας. Paulo poſt: καὶ ȣ̓́τε ἰατρῶν τις ἢ διδασκάλων τὸ λοιπὸν ἐγένετο λόγος. *Sed & Medicos ac liberalium ſcientiarum Profeſſores iis, quae vitae ſunt neceſſaria, carere fecit. Annonas enim, quas priores Reges ex aerario in hos vſus praebere conſtituerant, hic ſubtraxit omnes. Ideoque impoſterum nulla fuit ratio Medicorum aut Profeſſorum.* Haec habet hiſtoria illa Α᾽νέκδοτος: nulla hic quidem facta mentione ſiue nimii aedificandi ſtudii, ſiue Praefecti alicuius, quod tamen fit apud Zonaram. Vt proinde Zonaras alium forte auctorem fuerit ſecutus. Haud diſſimulabo tamen, in ipſa illa *Arcana* aut *Occulta hiſtoria* alibi inter cauſas rapinarum, quarum Iuſtinianus accuſatur, reprehendi etiam aedificandi inſanum amorem, & quorundam praefectorum φιλαργυρίαν: quae tamen non omni ex parte Zonarae narrationi conueniunt. Fortaſſis vero & de fide eius, quod Iuſtiniano impingitur, criminis haud iniuria dubitaueris. Etenim τῶν Α᾽νεκδότων ſcriptori haud fas eſt ſecure credere; quoniam exemplo carent illi commentarii. Procopius autem, ſi iſthaec ſcripſit, fuerit vtique ille ingenii maligni, & proinde indigni fide. Adhoc in Codice Iuſtinianeo longe alia legere eſt titulo *de Medicis & Profeſſoribus*, vt & *de Profeſſoribus Vrbis Romae ac Conſtantinopolis*, alibique. Veruntamen ſaepenumero & leges non obſeruantur: neque ex legibus, quaenam fiant, ſed fieri debebant, poteſt, fateor, accipi. Fortaſſis ſane ob ſubtracta Profeſſoribus ſtipendia in Perſiam Iuſtiniano imperante commigrauerunt praeſtantiſſimi eius aetatis Philoſophi, Damaſcius Syrus, Simplicius Cilix, Eu- 240
lalius Phryx, Priſcianus Lydus, Hermeias & Diogenes Phoenices, Iſidorus Gazaeus: quod iter memorat Suidas *voce* πρέσβεις. Niſi id contigiſſe malis ob irruptiones Scythicarum gentium, quae iſthac tempeſtate Graeciam, vbi hi Philoſophi vixerunt, foede ſunt populatae. Id certum eſt, nul-

lius liberalium disciplinarum Professoris, in quem Iustinianus fuerit beneficus, mentionem fieri; nec a quoquam munificentiam illius Principis in literas & literatos laudari; ex aduerso illa circiter tempestate passim terrarum studia meliora concidisse.

II.

Prius vero, quam hunc de salariis Professorum subtractis locum deseramus, monendum videtur, illa, quae *Supplemento VII.* ex Suida adduximus, de priuatis, in vsum Philosophiae Professorum, Athenis nomine *Platonicae haereditatis* institutis bonis, vt complura alia, esse desumta ex *Vita Isidori* a Damascio conscripta. Leguntur enim eadem in Excerptis illius libri, quae Photius reliquit tmemate ducentesimo quadragesimo secundo. Quia pleniora sunt illis Suidaeis, afferemus etiam haec in medium, & quidem sua lingua: *Ἡ τῶν Διαδόχων οὐσία οὐχ, ὡς οἱ πολλοὶ νομίζουσι, Πλάτωνος ἦν τὸ ἀνέκαθεν. Πένης γὰρ ἦν ὁ Πλάτων, καὶ μόνον ἐν Ακαδημίᾳ ἐκέκτητο κῆπον, οὗ ἡ πρόσοδος νομισμάτων τριῶν· ἡ δὲ τῆς οὐσίας ὅλης χιλίων ἢ καὶ πλειόνων ὑπῆρχεν ἐπὶ Πρόκλου, πολλῶν τῶν ἀποθνησκόντων χρήματα τῇ σχολῇ καταλιμπανόντων.* Hanc porro substantiam successionis Platonicae itidem a Iustiniano fuisse subtractam, haud memoratur quidem in Excerptis; forte tamen, quia nondum contigerat. Et vero scripta est illa *Isidori Vita* ante Iustiniani tempora. Legitur enim in iisdem Excerptis de Balamire, vno Attilae aulicorum, corpus ipsius scintillasse, illum-
241 que patrem fuisse eius Theodorici, *ὃς νῦν τὸ μέγιστον ἔχει κράτος Ἰταλίας ἁπάσης*: quibus verbis significari Theodoricum, Ostrogothorum Regem, manifestum est.

SVPPLEMENTVM XIX.

Ad *pag. 31. & 32.*

I.

Qualis fuerit eruditio Saracenorum ante Muhamedem, ex iis, quae iam tum attulimus *Supplemento quinto*, constat

stat. Nec vero est, quod aliter sentire nos faciant *Locmanni*, quae feruntur, *Fabulae.* Sunt enim quidem illae vetustiores, arguuntque aliquam humanae vitae rerum prudentiam; sed illam etiam nos Arabibus istis haud denegauimus; & fuit illa scribendi ratio antiquo aeuo familiaris. Sed & a Gregorio Abul-Pharaii celebratur *p. 99.* Hared Ebn Chalda, quo medico vsus fuerit ipse felicissimus Pseudoprophetarum Muhameth: verum ille alibi artem didicit, non in Arabia, teste eodem Gregorio. Si ea porro est Arabismi elegantia in *Alcorano*, quam nonnulli praedicant, (forte tamen nullo idoneo instructi argumento: Vnde enim noscas linguae illius puritatem, quoniam cum antiquioribus Mahumete Arabum scriptis institui comparatio non potest?) ad doctrinae vim tamen probandam nihil facit. Enimuero, quod Abul-Pharai scribit *pag. 104.* in defectu miraculorum sui Prophetae, *Ismaelitarum doctos* ad Prophetiam Mahumetis confirmandam *inniti magis vni Alcorano: in quo hoc ipsum pro miraculo habeant, quod, cum conati sint eloquentissimi quique ei par aliquid elaborare, ne capitulum quidem vnum ipsi conferendum proferre potuerint;* id stupidam superstitionem arguit, confutationem haud meretur.

II.

Quae ex Leone notauimus de melioris cuiusque doctrinae libris antiquis, siue Graecis siue Latinis, a superstitiosis Arabibus per Africam abolitis, serius nonnihil conti- 242
gerunt. Verba enim eius sunt: *Eo tempore, quo a Bagadadi Pontifice deficientes rerum in Africa potiebantur Arabes, omnes Afrorum libros igni committi iusserunt. Sic enim persuasum habebant, quamdiu penes Africae incolas esset aliqua Naturalis scientiae aut bonarum disciplinarum cognitio, fore, vt superbia eos indies ad tumultum atque ad Mahumeticae Legis contemtum magis ac magis prouocaret.* Idem paulo post de Persarum li-

teris & scriptis ait: *Nonne idem & Persis, dum adhuc staret Arabum imperium, accidisse legitur? Certissime constat, hos quoque literas, quas sibi peculiares habent, amisisse: omnesque illorum libros Pontificum Mahumedanorum iussu igne consumtos: ne quid rerum Physicarum cognitio aut idolorum leges Mahumeticae detraherent dignitati.* Horum primum, quod de libris per Africam combustis scribitur, si Leonis volumini credamus, contigit demum anno circiter Hegirae quadringentesimo, atque adeo post Christi annum millesimum, aetate nempe Elcaini, Chalifae AEgyptii schismatici. Fortassis autem mendosus est ille Hegirae numerus, idque non tam Leonis, quam librarii culpa. Pridem certe antehac id factum Alexandriae (quae vrbs ipso etiam Mahumete viuo prae aliis abundabat adhuc quadam & librorum & doctorum copia) iussu Omaris Chalifae, eius, qui Heraclio adhuc imperante Pseudoprophetae successit secundus, obiitque anno Christi 643: quando in Africam nondum penetrauerant Arabum arma. Operae facturus forte sum pretium, si attulero, quod Gregorius Abul-Pharaii huc spectans narrauit *pag. 116.* de Ioanne Grammatico, alias *Philopono* dicto, Alexandrino Professore, & Amro, quo duce Omar AEgyptum occupauit. Prolixiuscula enim vtut videri possint, lectu tamen sunt dignissima. Scribit igitur in hunc modum, vertente Arabica Eduardo Pocockio: *Hoc tempore*
243 *claruit inter Muslemios Ioannes, quem vocamus nos Grammaticum: qui & Alexandrinus fuit, fidemque Christianorum Iacobiticorum professus Seueri doctrinam adstruebat, deinde recessit ab eo, quod profitentur Christiani de Trinitate. Quare conuenientes eum Episcopi in vrbe Metsra rogarunt, vt ab eo, quod profitebatur, rediret: cumque redire nollet, eum de gradu suo deiecerunt. Vixitque, donec caperet Amrus Ebno l As Alexandriam: & ad Amrum accessit. Qui, cognito, quem in scientiis locum teneret, honore ipsum affecit, auditque de sermonibus eius Philosophicis, quibus assueti non fuerant Arabes, quod eum ad stuporem redigeret, quoque percelleretur. Fuit autem Amrus intellectu praeditus, ad res percipiendas promtus, con-*

ceptibus

Digitized by Google

ceptibus claris: adhaesit ergo illi, neque ab eo discessit. Deinde die quodam dixit illi Iohannes: Circumiuisti tu omnia Alexandriae repositoria, omniaque rerum genera, quae in iis reperiuntur, obsignasti. Quod ad illa igitur, quae tibi profutura sunt, nolo tibi contradicere: at quae nulli tibi vsui futura sunt, nobis potius conuenient. Dixit illi Amrus: Quid est, quo opus tibi sit? Dixit ille: Libri Philosophici, qui in gazophylaciis (Bibliothecis) Regiis reperiuntur. Hoc, inquit Amrus, est, de quo statuere non possum: illud (petis,) de quo ego quid in mandatis dare non possum, nisi post veniam ab Imperatore fidelium, Omaro Ebno 'lchattab, impetratam. Scriptis ergo ad Omarum literis notum ei fecit, quid dixisset Iohannes: perlataeque sunt ad ipsum ab Omaro literae, in quibus scripsit: Quod ad libros, quorum mentionem fecisti; si in illis continetur, quod cum libro Dei conueniat, in libro Dei (est,) quod sufficiat absque illo; quod si in illis fuerit, quod libro Dei repugnet, neutiquam est eo (nobis) opus: iube igitur e medio tolli. Iussit ergo Amrus Ebno 'lAs dispergi eos per balnea Alexandriae, atque illis calefaciendis comburi. Ita spatio semestri consumti sunt. Audi, quid factum fuerit, & mirare. Haec omnia Abul-Pharaiius. Vnde discimus, quo 244
tum animo in Philosophiam & meliores quasque literas fuerint superstitiosi Arabes, quamque misere tum perierit thesaurus ille librarius, Alexandriae hactenus superstes.

III.

Perinde vero, atque Saracenorum in libros saeuitiam & ruditatem egregie narrauit nobis Abul Pharaii, ita mirifice illa etiam, quae de Maimone Chalifa diximus, illustrantur iis, quae idem memorat *pag. 160.* Quapropter illa quoque non possumus non hic integra dare, quamuis itidem fortassis nonnihil sint prolixiora. Verba haec sunt versionis Pocockianae: *Ait Alkadi Saed Ebn Ahmed Andalosenus, Arabes initio Islamismi haud aliis curam impendisse disciplinis, quam linguae suae peritiae, Legisque suae constitutionum scientiae, excepta arte medica, quae aliquibus eorum nota, nec pluribus improbata fuit, quod ea hominibus vniuersim opus sit. Atque*

quae hic Arabum status fuit sub Ommiadarum imperio. At vbi Deus Hashemidas ad imperium euexit, & ad ipsos regnum transtulit, reversi sunt animi ab incuria sua, & experrecti intellectus a deliquio suo. Primus autem eorum, qui scientiis operam dedit, fuit Chalifa secundus, Abu Jaafar Almansur, qui, praeterquam quod Legis peritia excelluit, Philosophiae etiam studio incubuit, ac praecipue Astronomiae. At vbi deuolutum est inter ipsos imperium ad Chalifam septimum, Abdallam AlMamunem, Harunis AlRashidi filium, perfecit ille, quod orsus fuit auus ipsius AlMansur, & scientiam locis suis quaerere aggressus, cum Graecorum Regibus intercedens, petiit ab illis, vt, qui apud ipsos essent, libros Philosophicos ad ipsum mitterent. Qui cum ad ipsum, quos haberent, misissent, conquisitis ille interpretibus peritis eos ipsis accurate vertendos imposuit. Cumque, qua fieri potuit, diligentia versi essent, homines ad eos legendos incitauit, eorumque perdiscendorum desiderium ingessit, ipseque doctis vacare & eorum disputationibus interesse (solitus) & eorum dissertationibus delectari. Cum sciret, doctos eos esse, quos sibi Deus e
245 *creaturis suis selegit, & e seruis proprios vindicauit: vtpote qui studium suum adhibuerint ad virtutes animae rationalis acquirendas, abstinentes ab eo, cui praecipue inhiant Sinenses & Turcae, quique eorum vestigiis insistunt, vt peritia artium mechanicarum excellant, gloriamque captent ex iis, quae animae irascibilis propria sunt, vt potentiis concupiscibilibus emineant.* Etiam hactenus Abul-Pharaii.

IV.

Faciunt huc etiam illa, quae Ioannes Leo refert de Mamone *libro de Vitis Philosophorum Arabum*, quem ex bibliotheca Florentina erutum primus edidit Hottingerus, & *Bibliothecario* suo inseruit. Ibi enim de Ioanne Mesue Chaldaeo differens haec etiam narrat: *Tunc Mamon desiderio immortali desiderabat intelligere antiquorum scientias: quoniam tunc nulla erat scientia Arabice descripta: adeoque dictus Mamon congregauit ingentem numerum doctorum diuersarum linguarum, & interrogauit auctorum nomina atque librorum, quae scripta fuerunt in artibus lingua Graeca, Persica, Chaldaea, atque AEgyptia, adeoque multa eorum nominata sunt volumina. Misit*

sit tunc multos ex familiaribus suis in Syriam, Armeniam, atque AEgyptum, vt illos emerent libros: de quibus sarcinas infinitas & tulerunt & conduxerunt. Tunc segregati sunt boni & vtiles: sicut in Medicina, in Physica, in Astronomia, in Musica, in Cosmographia, & Chronica, descripti. Et posuit supra traductionem linguae Graecae Ioannem, filium Mesuah, praedictum, quoniam in illo tempore Christicolae Graecis studebant literis. Posuit etiam supra traductionem Graecam alios quamplures sub eodem Ioanne: & supra linguam Persicam Maham, dictumque Mesuah. Qui traduxerunt librum Galeni in Medicina: post quae omnia opera Aristotelis Arabice traduxerunt, multis etiam aliis magistris auxiliantibus. Haec Leo- 246
nis addidisse de Mamone, nunc sufficiat. Congessit enim quaedam etiam huc pertinentia incomparabilis Hottingerus in *Historia seculi IX*: verum illa ibi facile reperiri & maiore cum fructu suo legi possunt.

V.

Igitur Ommiadibus Chalifatum administrantibus nullam inter Muslimos, quos appellant, scientiarum curam fuisse, certum est. Et vero ad interitum omnis priscae doctrinae Graecorum non potuit non vergere illud quoque Walidi Chalifae edictum, cuius Abul-Pharaius *p. 129.* ita meminit: *Christianorum scribis, ne amplius Graece, sed Arabice, libros exararent, interdixit.* Obiit autem ille Walid anno Hegirae nonagesimo sexto, qui Christi est septingentesimus decimus quartus. Fortassis tamen hoc edictum maxime spectauit scribarum illud genus, quos *Notarios* nuncupamus. Et vero Landulphus Sagax, tempora Iustiniani Rhinotmeti enarrans, scribit, *prohibuisse* Vlid siue Walid, Chalifam Syriae, (adhuc scilicet Regia sede Damasci haerente,) *scribi Graece publicos Logothesii codices, sed in Arabicis annotari sine computo*: *quoniam*, ait ille, *impossibile est, illorum lingua monadem vel dualitatem aut trinitatem, aut octo & dimidium & tria scribi: propter quod & vsque hodie sunt Notarii Christiani.*

stiani. Verum huic Landulpho vix potest credi. Non enim, quod addit de notis numerorum ignoratis Saracenicae genti, meretur fidem, quia Zifrae, quibus hodie nos vulgo vtimur, Arabicum est inuentum. Nisi forte illas etiam ipsi Arabes initio ignorauerint, & denique, iam renatis sub Abasidis scientiarum Mathematicarum studiis, post Landulphi aut eius Graeculi, vnde haec ille hausit, aeuum in vsum communem receperint. Quicquid sit, librum vllum Graece a saeculo vsque septimo, atque adeo post illud Walidi edictum in terris Saracenici Imperii scriptum
247 esse, nullo hactenus fuit indicio probatum. Par est ratio librorum Latinorum per Africam. Nec vero vllus hodie superest scriptor Latinus Africanus, recentior irruptione Saracenica in Africam. Quod si etiam fas est credere Ioannis Leonis narrationi, suo iam tempore per annos nongentos, solos Arabicos literarum characteres in Africa obtinuisse, vtique a primo vsque exordio Islamismi in iis terris Latina quaeuis scriptio abolita est. Vixit enim Leo sedente Papa Leone decimo, ab illo nomen vtrumque consecutus in baptismo, post tamen, vt canis ad vomitum, ad Muhamedis sacra reuersus.

VI.

Ommiadum porro Chalifarum imperium durauit ad annum vsque Christi septingentesimum quadragesimum nonum: quo primus Abu l' Abbas Chalifatum suscepit, atque ad posteros Abbasidas siue Hashemidas propagauit. Mansur praeterea, qui inter Abbasidas primus fertur fauisse nonnihil scientiis, Chalifatum aggressus est demum anno Christi DCCLIV, & Bagdadum coepit condere octauo post anno, mortuus anno DCCLXXIV. Hactenus igitur, & vsque ad Mamonem, adeoque ad saeculum Christianum nonum, durauit inter Arabes, ob imperantium ruditatem, etiam inter

ter omnes alios ſubditos eorum, tantum non ſpiſſa barbaries: quantumuis aliquis literatorum amor in Manſore & Arone Raſiido fuiſſet reſuſcitatus.

VII.

Non tantum vero celebris eſt fama inſtitutae cura Almamonis bonae doctrinae, vt & dimenſionis terrae, ſed etiam obſeruationum ſideralium. Memorat ſane & illas Gregorius Abul Phraii *p. 161.* hiſce verbis: *Cum vellet Almamun*
ſtellarum obſeruationes fieri, ipſum (Almanſurem) *aliosque* 248
complures obſeruationum & inſtrumenta conficiendi peritos illud facere iuſſit: qui illud praeſtiterunt in loco Sebmaſia dicto; in prouincia Bagdadenſi, & in monte Caſio prope Damaſcum. Eſt autem & frequens laudatio illarum obſeruationum in ſcriptis Aſtronomorum ſequioris tempeſtatis, Arabibus pariter & Latinis, fere non minus, atque poſt coepit *Tabularum Alphonſinarum* gloria.

VII.

Inter eos porro libros, quos de Graeco verti fecit Arabice AlMamon Chalifa, fuiſſe etiam Ptolemaei Almageſtum, docet ex manuſcripto codice Latino Almageſti Iacobus Chriſtmannus, vir eximie mathematicarum rerum peritus, deque iis praeclare meritus, *libro de Connexione annorum* cum Alfragani Elementis edito *pag. 471.* Ibi enim haec verba fuiſſe notata: *Liber hic praecepto Mamonis, Regis Arabum, qui regnauit in Baldach, ab Abbazez, filio Ioſephi, filii Maire, Arithmetici, & Sergio, filio Elbe, Chriſtiano, in anno XII. & CC. ſectae Sarracenorum tranſlatus eſt.* Abul-Pharaii quoque notauit *pag. 4.* tempore Mamonis verſos eſſe Arabice Apollonii Conicorum libros ſeptem, etſi octo ſint ab ipſo Apollonio ſcripti. Neutiquam vero credendum eſt cum nonnullis, omnes Graecos libros, qui Arabice ſunt verſi,

isthac vna tempestate translatos esse. Etenim etiam ab ipsomet Abul-Pharaiio varii interpretes celebrantur, qui multo post demum vixerint. Quin tamen isthoc aeuo plurimi sint versi, non dubitamus.

VIII.

Obseruari hic obiter meretur, Graecos quidem & Syriacos libros Arabice versos passim narrari, Latinum autem nullum a quoquam. Non enim me fugit quidem, Leonclauio fuisse persuasum, Iustinianeum Codicem Arabice versum. Non dubito autem, fuisse viro praeclarissimo impo-
249 situm: quoniam quo tempore sub Abasidis libri Arabice verti coeperunt, ne Constantinopoli quidem Codicis Iustinianei Latini vlla fuit auctoritas, vllus in foro vsus, forte nec exemplar aliquod, saltim in vulgi manibus: unde & *Basilicorum* editio similiumque librorum tunc fuit necessaria.

IX.

Lectas quoque historias Africae Latinas Arabicis eiusdem terrae scriptoribus, tradit quidem & Iohannes Leo, sed ita, vt haud obscure significet, illas Latinas non esse integre in Arabicum sermonem versas. Sic enim ille *lib. I.* loquitur: *Nullam habent Arabes de rebus Africanis historiam, quae non fuerit prius Latine descripta. Auctores habent antiquos quosdam, qui partim Arianorum temporibus scripserunt, partim etiam, qui ante ea tempora fuerunt: quorum omnium nomina memoria exciderunt. Illorum autem volumina permultos continere libros, credibile est. Cum enim horum interpretes nobis quid persuadere vellent, id septuagesimo haberi libro, ex illis me audisse, memini. Neque in vertendis iam dictis voluminibus autoris ordinem sunt secuti, sed sumta alicuius Principis historia, tempora illa cum Persarum Regum, aut Assyriorum, aut Chaldaeorum, aut Israëlitarum temporibus connexa maluerunt.* Si Leonis

Digitized by Google

nis ſane huic narrationi credendum, haud ſupereſt hodie Liuii aliorumque hiſtoria ex Latino Arabice verſa: quam tamen nonnulli ex Africa audent exſpectare. Et vero ipſam Liuii hiſtoriam fuiſſe in manibus eorum, qui *ſeptuageſimum* hiſtoriae Latinae librum teſtem laudauerunt, ſuſpicor quidem, quia vnus Liuius multos adeo hiſtoriae libros condidit: indubie autem etiam illa Liuiana interpolata ſunt ab interpretibus & corrupta. Praeter hiſtorica porro iſthaec nulla omnino reperitur vllius Latini ſcripti inter Arabes, nobis quidem notos, laudatio.

SVPPLEMENTVM XX.

Ad *pag. 33.*

I.

Scriptores Arabici indubie plurimi floruerunt, a ſaeculo cumprimis Chriſtiano nono ad decimum quartum. Pauci tamen in vulgus Europaeum innotuerunt: nempe illi dun- 250
taxat, qui Latine ſunt verſi. Hiſtoria tamen doctorum Arabicae linguae virorum a non vno exacte eſt tradita. De quibus quandoquidem iam dictum a nobis aliquid eſt in *Epiſtola ad V. C. Ioannem Henricum Meibomium*, amicum, dum viueret, noſtrum non e multis, quae in opere Epiſtolico eſt *quadrageſima*, non eſt, cur illud argumentum hic denuo tractemus: praeſertim quia non eſt huius inſtituti. Hoc vnum duntaxat nunc addimus, quod ex eo tempore, quo ſcripta eſt illa Epiſtola, vir Orientalis literaturae ſine exemplo peritiſſimus, ſimulque inuſitatae induſtriae ac probitatis, amicus itidem heu quondam noſter, Hottingerus, in *Bibliothecario* ſuo, *libri ſecundi Bibliothecae Theologicae appendice*, nobis dederit Ioannis Leonis illum librum de *Vita quorun-*

dam Philoſophorum & Medicorum Arabum, cuius ibi facta eſt mentio: prodierit quoque non multo poſt in lucem, interprete atque editore Edoardo Pocockio, *Hiſtoria Gregorii Abul-Pharaii* docta & varii argumenti.

II.

Quamuis porro abunde conſtet, paſſim per omnem fere Aſiam, temporibus Abaſidarum, doctrinam variam ſapientiae fuiſſe cultam, de ſcholis tamen publicis vix quicquam paene ſolet memorari. Id quod indicio fortaſſis eſt, propagatam illa tempeſtate meliorem quamque eruditionem opera virorum doctorum priuata: ad quos ſcilicet alii confluxerunt diſcendi gratia. Et vero ipſo Mamone imperante eiusmodi ſcholam inſtituiſſe Ioannem Meſue, (non illum Damaſcenum longe recentiorem, cuius ſcripta quaedam Latine verſa in noſtris ſunt manibus,) diſerte narrat Abulpharaius. Qui item nullius meminit ſcholae publicae vel ab ipſo Mamone inſtitutae: etſi, apud illum in pretio fuiſſe doctos, eiusque cura propagatam e Graecorum ſcriptis Phi-
251 loſophiam theoreticam, haud praeterierit ſilentio. Maronitae tamen apud Geographum Nubienſem *lib. de vrbibus & moribus Orientalium cap.* 2. de Bagdado aiunt: *Vrbs haec nobilis eſt ſcholis, quae omni ſcientiarum genere floruerunt, & adhuc florent.* Sed fortaſſis hoc etiam ita accipi debet, quaſi vixerint ibi magiſtri, qui ſcilicet docuerunt perinde, atque apud Athenienſes & Romanos ante ſaeculum Chriſtianum ſecundum moris fuit: priuilegiis quidem nonnullis & immunitatibus fortaſſe inſtructi, non tamen conducti publico aere. Prae aliis autem Aſiae vrbibus inclaruerunt doctis magiſtris poſt Bagdadum ſecundo loco Damaſcus, Cuſa, Baſora, Coraſmiae etiam metropolis, Coacangh: de qua etiam Hottingerus quaedam notauit in *Hiſtoria ſeculi XV. pag.* 673. ex Ahmede Arabſcide.

III.

Etſi denique poſſit videri, non omnino certum id, quod diximus, Tatarorum & Turcarum imperiis extinctam in Aſia illam ſub Abaſidis renatam meliorem doctrinam; verum tamen eſt. Quamuis etiam ſic leues aliquas reliquias hic alibi manſiſſe, aut interdum ſcintillam aliquam iterum emicaſſe, etiam ipſimet haud negauerimus. Et vero Gregorius Abulpharaii *pag. 358.* de Naſeroddino Tuſenſi, qui obiit anno 675. hoc eſt, anno Chriſti 1276, hisce verbis vſus eſt: *Hoc tempore diem obiit Choiab Naſeroddin Tuſenſis, Philoſophus, qui obſeruationes Aſtronomicas in vrbe Maraga fecit, ſapiens inſignis in omnibus Philoſophiae generibus: quem ad obſeruationes faciendas conuenit magna Geometrarum praeſtantiſſimorum multitudo. Sub eius arbitrio fuerunt omnes ſcholarum reditus in omnibus, quae ſub imperio Mogalenſium erant, regionibus.* Liquet hinc ſane, a Tataris non fuiſſe exciſas ſcholas perinde, atque factum initio ſtatim ab Arabibus, ſed earum habitam ſaltim tunc curam laude non indignam. Dixerat autem & de Hulaco, Mogolenſium magno Monarcha, 252
iam tum Abulpharaii pag. *355*: *Anno ſexcenteſimo quarto* (Chriſti 1265.) *e viuis exceſſit Hulacu, vir ſapiens, manſuetus, intellectu & ſcientia praeditus, ſapientum & doctorum amans.* Item p. 351. de Kublai Kanni: *Amabat ſapientes, doctos, & religioſos, cuiuscunque tandem ſectae aut gentis.* Imo cum iam concidiſſet A. C. 1335. Monarchia Tatarorum, de ipſo Timur Lenc, qui obiit anno 1404, proditum, *doctis illum fauiſſe, eorumque conſortio delectatum.* Quid? quod cum admiratione Europaeorum legantur *Tabulae Aſtronomicae* Vlug Beig, magni Mogolis, nepotis Temurlenchi, ſiue, vt vulgo loquimur, Tamerlanis. Sed vnus ille inter ſuos hanc laudem meruit: de reliquis nihil tale fuerit legere: eoque ad gentis vituperium magis haec Vlugi opera facit, quam commendationem.

IV.

Digitized by Google

IV.

De Solimanno item, Turcarum Imperatore, ita Maronitae *cap.* 7. scribunt: *Templo Meccano accedit nobilis disciplinarum Academia, beneficio & munificentia Solimanni anno fere ab Hegira 949. erecta: qui & sumtibus architecturam mirabilem & prouentibus Lyceum ipsum ditauit.* Verum & hoc in illa gente exemplo caret: nec ac ingenio Turcico profectum, sed a religioso quodam cultu & consilio alieno. Quanquam non desint, qui affirment, Auerroicae Philosophiae fuisse studiosum illum magnum Ottomannidam.

V.

Magis indubie admirationem meretur id, quod Ioannes Leonclauius *lib. XV. Historiae Musulmannicae* narrat de Mahumetho, eius nominis secundo, Turcarum Imperatore, atque vrbis Constantinopolis expugnatore. Vbi enim aedificia ab illo constructa enarrat, post alia sic loquitur: *Erat in vrbe Constantinopoli locus sacer, quo Christiani templum suae*
253 *religioni peruetus habebant, sanctis Apostolis dedicatum. Eo loco medressas octo siue gymnasia pro studiosis literarum struxit, & in horum medio templum eximium collocauit, & ex aduerso templi magnum imaretum fieri curauit, itemque ab altera parte timarhanam, quae medicandis aegris est domus. Post singulas vero studiosorum medressas, vnam tetimmen, quam vocant, iisdem inhabitandam aedificauit. Simul, vt omnibus horum gymnasiorum doctoribus, magistris, & incolentibus tetimmen studiosis, ex imareto ibidem suo cibi, panes, alimenta caetera praeberentur, ordinauit. Imaretum literae, quam Eleff vel Aleff vocant, similitudinem refert. Hinc ornandi doctoris secretiorum disciplinarum Scheichis Vefae Zadis causa templum construxit, cum cellis religiosorum: in quibus & Deo seruiunt, & dogmata penitiora percipiunt. Praeterea viro Turcorum opinione sancto, Ebu eiubi Ensari, templum cum imareto gymnasioque scholastico, extra*

vrbem

vrbem condidit. Addit ibidem: *Denique viris in vrbe Constantinopolitana doctis, pauperibus, pupillis, viduis, mulieribus, dona distribuere solebat, ex animi benigni liberalitate profecta, quae dici consueuerunt eleemosynae. Doctoribus etiam menstrua salaria constituit.* Haec omnia Leonclauius. Sed nihil horum facit ad sapientiae & artium studia: duntaxat autem pertinent cuncta partim ad ludos triuiales, partim ad doctrinam Muhamedicae religionis & Iuris ciuilis Turcomannici. Quae etiam ipsa tamen suam commerentur laudem.

VI.

Fatemur praeterea, esse hodieque & PERSIS sua literarum gymnasia. Sunt autem & illa eiusdem fere generis cum Turcicis. Quam rudia autem sint reliqua omnia & barbara, optime possunt testari illa, quae refert Olearius *lib. V. cap. 25. Itinerarii Russo-Persici.*

SVPPLEMENTVM XXI.

Ad *pag. 35.*

Quam in AEgypto hodie scientiarum artiumque prisca cultura mutauerit, vt pateat omnibus, ipsamet Ioannis Leonis verba hic afferemus. Agens ille de Alcairi incolis, 254
ita scribit: *Mercaturae ac mechanicis artibus dant operam, non tamen loco natali excedunt. Plurimum studio Legum incumbunt, Artium paucissimi. Quamuis Collegia perpetuo studiosis referta sint, pauci tamen ad frugem perueniunt.* Eandem rem quoniam Prosper etiam Alpinus, medicus doctrina praestans, & qui per aliquot annos Cairi fecit artem in ministerio Consulis, quem vocant Veneti, *lib. I. cap. I. operis de Medicina AEgyptiorum* pridem post Leonem praeclare narrauit, huius etiam verba afferemus. *Ac primum dico, Cayri aliisque in locis AEgypti plurimos tum viros, tum mulieres reperiri, qui publice per vrbem medici-*

dicinam faciunt; non tamen ullos existere, qui hanc artem aliqua ratione atque Hippocratice faciant: quando ibi nunc non literis, sed armis, opera ab his populis detur. Neque id quidem mirum: cum Turcarum imperio ea gens subiecta sit, qui nullis scientiarum studiis delectantur, armis tantum, auro argentoque, & Veneri indulgentes. De quibus vere videtur Seneca dixisse:

> *Turpis libido dominatur* (scilicet nunc) *potens Venere,*
> *Luxuria, victrix orbis, immensas opes*
> *Iampridem auaris manibus, vt perdat, rapit.*

Deest illis studiorum exercitatio, quanquam publicas scholas siue Studia ipsi habeant, in quibus varia scientiarum genera docentur. Cayri Studii locum Gemelbazaz appellant, pro quo tercenta millia aureorum anno quolibet dissipari aiunt. Siquidem ibi totius Academiae sumtus ad libros, ad victum, & ad reliqua doctoribus & scholaribus necessaria, quotannis aere publico suppeditantur. Ex omnibus vero scientiis atque artibus, quae ibi docentur, ea sola pars Theologica apud ipsos colitur, quae Pseudoprophetae Mahometis leges institutionesque pertractat. Multi siquidem propemodumque infiniti sunt, qui honoris atque vtilitatis gratia in eiusmodi scientiam incumbunt: quam qui adepti sunt, in summo pretio atque honore apud Turcas aliosque omnes habentur. Hos CADI appellant, quasi dixerint sacrae Legis
255 *doctores: quos Turca, illius regionis praefectus, suos quoque iudices creat: quibus auctoritas concessa est, vt possint quacunque de re in iure ciuili ac pontificio iudicare: ob quam rem ipsam tum in summa veneratione habentur, tum maximas parant opes. In aliis vero artibus atque scientiis perpauci sunt, qui perfecti fieri studeant: omniumque minime in arte Medica. Quae cum aliis omnibus fere in locis summo dignitatis gradu sit, infimum nunc atque vilissimum, tum ob gentis barbariem, tum ob eorum, qui per vrbem medentur, ignorantiam, locum tenet.*

SVPPLEMENTVM XXII.

Ad *pag. 36.*

De Maurico per Africam & Hispaniam imperio non consentiunt scriptores. Nos praecipue Ioannem Leonem &

Digitized by Google

& Thuanum secuti sumus. Iis possunt & merentur adiungi, quae narrat Ioannes Mariana, Hispaniae rerum scriptor prudens non minus ac disertus, & alias passim in praeclaro historico opere, & cumprimis *lib. VII. cap. 5. lib. X. cap. 1. & libri XI. primo capite.* De iis etiam, quae contigerunt Auerroi imperante Mansore, egregia narrat Ioannes Leo libro *de vitis Philosophorum*: cuius primam editionem debemus illi, cui plurimum debet literatura Orientalis, Hottingero.

SVPPLEMENTVM XXIII.

Ad *pag. 40.*

I.

De studiis Maurorum in vrbe Feza quae tradit Nicolaus Clenardus passim in *Epistolis*, idonea sunt Leonis narrationes illustrare. Non omnem autem tunc in schola Fessana sapientiae curam exoleuisse, etiam ipse Ioannes Leo probauerit: 256
qui, se Fessae in scholis profecisse, profitetur, simulque eruditionis suae insigne praebuit documentum non tantum luculenta illa Africae descriptione, sed etiam libello *de Philosophorum vitis.* Adhoc testatur Paulus Iouius *lib. 34. Historiae* de Muleasse, Tunetano rege exule, *per otium cum Philosophis de natura vniuersi, & de motu coeli, potestateque siderum, exactissime ex Auerrois disciplina illum disputasse.* De occupatione item Tunetanae vrbis, Caroli Imperatoris auspiciis facta, agens: *In ea*, inquit, *arcis direptione tria incomparabilis iacturae detrimenta Muleasses deplorauit, Arabicorum voluminum inprimis, quae perturbata atque direpta bibliotheca perierunt. Asseruabantur enim antiquissimi codices, non disciplinarum modo omnium praecepta, sed superiorum etiam Regum res gestas, & Mahometanae superstitionis interpretationem continen-*

Digitized by Google

tinentes: quos Rex ipſe poſtea me audiente, ſe vnius vrbis pretiò (ſi fieri poſſet,) fuiſſe redemturum, diſſerebat. Quantumuis autem in Muleaſſe & aliis nonnullis fuerit, imo nunc etiam ſit, aliquis Philoſophiae amor, communem tamen gentis ignauiam & ruditatem nihil huius excuſare eſt idoneum. Perinde ac ſuperſtites ibi bibliothecae non ſunt documenta florentis ibi etiamnum doctrinae.

II.

Obiter non poſſumus hic non monere in vniuerſum a-
liquid de eorum, qui Arabica lingua ſcripſerunt, eruditio-
ne. Magnus ſatis eorum eſt numerus, quantum hactenus
variis eſt monumentis proditum, ſcriptorum eiusmodi:
quoniam eorum pars in Aſia, pars in Africa vixit, ex variis
regionibus oriundi, ita vt raro vel nullos inuenire inter il-
los ſit ex priſca Arabum proſapia. Quorum ſcripta Latine
ſunt verſa, (eſſe autem verſa Phyſicae quidem & Aſtrologi-
cae & Medicae doctrinae linguae illius potiſſima, facit illud
veroſimile, quod ſaeculo duodecimo & tertiodecimo Chri-
257 ſtiano, quibus verſiones illae ſunt inſtitutae, optimae famae
libri quique Arabici fuerint noſtris hominibus notiſſimi, eo-
que nomine interpretes ſuos acceperint:) arguunt pleraque
ingenium & iudicium auctorum ſuorum pereximia, non
quidem ſi dictionem, ſed ſi res, quae tractantur, ſpectare
velis, & docendi methodicam rationem. Quemadmodum
autem ipſi illi ſcriptores ingenue eruditionis ſuae principes
magiſtros agnoſcunt Graecos priſcos, ita licet etiam fortasſis
citra inuidiam & obtrectationis ſuſpicionem profiteri,
longo interuallo omnem Arabicae doctrinae laudem infra
Graecorum illorum merita ſubſiſtere: parum certe, idque
in perpaucis, iſti Graecae ſapientiae veteri ab Arabibus illis
acceſſiſſe; ac proinde, quoniam Graeca hodie redierunt in
manus noſtras, non etiam eſſe, quamobrem Arabica iſthaec
non-

Digitized by Google

nondum verſa anxie amplius deſideremus. Hiſtoriae humanarum rerum, quae quidem florentibus Arabum imperiis acciderunt, longe alia eſt ratio: vix enim illam petere aliunde licet. Fruſtra tamen aliarum gentium, quamuis Orientalium, res antiquiſſimas quasque, atque adeo & Graecorum & Latinorum, inde exſpectari, produnt nimis luculenter, quae ad nos peruenerunt, Arabum monumenta.

SVPPLEMENTVM XXIV.

Ad *pag.* 43.

I.

Quae Theophilo eiusque filio Michaële imperantibus facta eſt Conſtantinopoli melioris cuiusque literaturae reſtitutio quaedam, ea quin contigerit Barda Caeſare annitente, nemo facile negauerit. Etenim Imperatores illi tantum non monſtra quaedam hominum fuerunt: certe a ſtudiis colendis quam alieniſſimi. At nec Bardae ingenium fuit doctrina aliqua illuſtri excultum. Igitur perquam eſt vero- 258
ſimile, illud omne beneficium Photii conſiliis deberi. Hic ſcilicet fuit ab eruditione quamoptime inſtructus, quod Μυριοβίβλος & Νομοκάνων ipſius hodieque docent cum noſtra admiratione: idemque gratia atque auctoritate plurimum apud Bardam valuit, teſte ipſomet Zonara. Leo porro ille Philoſophus, quem Theophilus euexit, praeter Zonarae Cedrenique elogia, etiam a Conſtantino Manaſſe in *Annalibus* audit μυριομαθέστατος. Quin etiam non dubitauit Manaſſes narrare, hunc Theophilo Imperatori plane inuſitatum confeciſſe horologium: per quod Imperatori in regia conſidenti ſingulis horis ſpectandum exhibuerit, quicquid noui vel apud Arabes vel apud Syros tentaretur; machinam vero illam a Michaële, Theophili filio, fuiſſe deſtructam. Indubie

dubie quidem hoc omne vanum ac fabuloſum eſt: arguit tamen opinionem vulgi de iſto Leone, quod nempe populus incredibilia etiam ſibi de illo perſuaſerit.

II.

Caeterum ea, quae Theophilo Imperatore contigerunt
doctrinae in lucem e tenebris reductae primordia, per fuerunt obſcura: & lux maior denique refulſit ſaeculo decimo:
ſi quidem credere licet iis, quae in Praefatione *Geoponicarum*
Eclogarum Conſtantini Porphyrogennetae Imperatoris continentur. Auctor enim earum Conſtantinum illum Imperatorem ita alloquitur, vt quidem verba Graeca interpretatus
eſt Ianus Cornarius: *Primum Philoſophiam & Rhetoricen iam*
deperditas, & ad immenſam obliuionis profunditatem demerſas, mirabili artificio & prudentia retraxiſti, robuſta dextera tua illis porrecta. Deinde vero etiam alias omnes ſcientias ac artes renouaſti.
Poſtremum autem gnarus, politiam in tria haec eſſe diuiſam: militiam, inquam, ſacerdotium, & agriculturam; non minimam curam
259 *circa hanc poſtremam partem adhibuiſti, quae humanam vitam maxime conſeruare cognoſcitur.* Si ſane ad illud vsque tempus Philoſophia & Rhetorice perierant, facile liquet, quam miſera
fuiſſet hactenus vtriusque conditio. Vbi obiter haud abs re
fuerit obſeruare, reſpexiſſe Praefationem illam ad libros varios, Conſtantini illius cura iam tum editos, quales de re
militari erant τακτικῶν & περὶ θεμάτων commentarii: nullo tamen indicio facto magni operis *Eclogarum Hiſtoricarum*, quia
forte illud tunc nondum fuit inſtitutum. Is etiam porro,
qui praefatus eſt in *Eclogas Hiſtoricas* eiusdem Imperatoris,
quarum tituli tantum duo hactenus lucem viderunt, quinquaginta & vno etiamnum ſiue latentibus alicubi ſiue deperditis, conqueritur de inopia, quae fuerit hactenus, librorum hiſtoricorum: ideoque & Imperatorem ex omnibus
orbis partibus libros doctrina varia refertos conquiſiuiſſe.
Plane idem vero de hoc Conſtantino etiam alii Graeci hiſtorici

Digitized by Google

rici tradiderunt. Diſerte enim tomo tertio Zonaras: ἐπιμελέθη δὲ ϰ τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ἐπιτελησμενης ἤδη σχεδὸν· ἄλλα μεντοι ϰ τῶν ἐπισημῶν διδασκάλȣς ἐπιστησας, ϰ αναζωπυρήσας ἐκλειπȣσας αὐτάς. Cedreni verba Latine ſic ſonant: *Scientias, Arithmeticam, Muſicam, Aſtronomiam, Geometriam, & omnium principem Philoſophiam, quae iam longo tempore ob incuriam & inſcitiam Imperatorum perierant, ſua induſtria inſtaurauit, conquiſitis, qui in quouis genere excellerent, ac conſtitutis doctoribus, & diligentibus receptis & conductis. Quo factum eſt, vt exiguo temporis decurſu barbaria profligata Vrbs denuo literis floruerit.* Eisdem paene verbis vſus eſt Michaël Glycas Siculus *l. 4. Annalium:* ideoque nolo nunc illa adducere.

III.

Praeter iſtaec autem ab iis laudata dignum cumprimis etiam eſt aeterna memoria, Legum quoque ſtudia hoc demum Imperatore coepiſſe nonnihil erigi. Et vero tunc Con- 260
ſtantini Imperatoris cura perfectum editumque eſt Βασιλικῶν opus, noua nempe ἀνακαθάρσει repurgatum, etſi illud parens Leo iam feciſſet conſcribi. Tunc etiam demum Νομοκάνων Photii videtur in vſum traductus eius Porphyrogennetae auſpiciis. Theophilo ſane & Michaële imperantibus etiam Iuris Romani Iuſtinianei videtur perquam exigua habita ratio, imo forte nulla, prae Latini ſermonis pridem ſepulta Conſtantinopoli peritia: vt proinde tunc temporis indubie nec Iuris illius ciuilis ſuperfuerit, in vulgo quidem, ſcientia. Id quod liquido oſtendit etiam illud: quoniam a Iuſtiniani vsque aetate non memorantur vlli libri Graece ſcripti a quoquam Iurisconſulto aut Imperatore, donec tandem Baſilius Macedo, Michaëlis ſucceſſor, πρόχειρον νομικὸν publicauit. Superſunt enim quidem Iuſtini etiam ſecundi, Tiberii, Heraclii, & Conſtantini quinti Nouellae quaedam ante Baſilium promulgatae: ſed cum paucae illae ſunt, tum oſtendunt rarum Iuris ciuilis Romani, a Iuſtiniano vsque ad

Baſi-

Digitized by Google

Basilicorum promulgationem, in foro, in ſcholis forte nullum, vſum.

IV.

Vt in viam igitur redeamus, illa, quae Theophilo & Michaële imperantibus fuit inſtituta, bonae literaturae reſuſcitatio perquam fuit leuis: maior autem laus debetur ſaeculo decimo, & quidem Conſtantini Porphyrogennetae Imperatoris prudentioribus auſpiciis. Etiam illum vero Principem ſatis doctum, imo omnis doctrinae patronum maximum, dum conſilio haud quidem malo tot *Eclogas* variarum ſcientiarum fecit conſcribi, non equidem dubito, multum reipublicae literariae ſimul nocuiſſe: hac ratione videlicet per ignauiam hominum optimis quammultis veteris aeui ſcriptis pereuntibus. Vtinam tamen vel illae *Eclogae* omnes
261 hodie ſupereſſent! Praeter *Geoponicas* autem & *Hippiatricas* nihil integrum ſuperat: & *Hiſtoricarum Eclogarum* duo tantum editi tituli paene deſperare nos iubent de vita quinquaginta vnius reliquorum. Etſi porro Conſtantinopoli aliqua ſemper ad finem vsque illius Orientalis Imperii Romani manſerit ſchola, eaque interdum ſic ſatis praeſtantibus florens magiſtris; in reliqua tamen omni parte illius Imperii nihil ſimile vel a ſuis ſolet commendari. Non etiam inſtituta Conſtantinopolitanae ſcholae a quopiam, quod ſciam, ſunt memorata: vt nec, quae illius ſemper fuerint fata. Quapropter nec a me hoc loco quicquam eorum poteſt adiici.

V.

Si in aeſtimationem autem venire debeat eruditio Graeca, qualis fuerit ſiue a nono ſiue a decimo ſaeculo, citra controuerſiam illa neutiquam meretur comparari cum peritia veteris Graeciae, quamcunque doctrinae partem placuerit attendere. Philoſophia porro theoretica & Mathematicae ſcien-

ſcientiae, vt & ars Medica, longe excellentius ab Arabicis ſcriptoribus excultae ſunt. Poëtica quoque Arabum multo eſt, quam Graecanica, elegantior. In ſola hiſtoria ſcribenda fortaſſis ambiguam palmam dixeris. Latinorum, qui a Carolo Magno ad Conſtantinopolitani Imperii exitium vixerunt, vix dixeris praeter vnum & alterum, in Hiſtoria ſane, Graecis pares. Scribendi facultate itidem Graeci praevaluerunt. In Logicis & Phyſicis & Metaphyſicis Latinos equidem haud dubitauerim ſequioris aeui Graecis anteferre. In ſacra item doctrina & Legum peritia longe maior Latinis videtur laus deberi: contra Graecis in ſcientiis Mathematicis. Cumprimis vero merito vergit in Graecorum laudem, quod circa Imperii illius interitum floruerit Conſtantinopolis quammaxime excellentibus ingeniis virorum perinſignium. Et vero ipſasmet Ariſtotelicae quoque Philoſophiae optimorum librorum vere Latinas, non barbaras, verſio- 262
nes, elegantioremque ſolito veteris Philoſophiae cultum, debet Latinus orbis Gazis, Argyropylis, Beſſarionibus, & aliis: quibus parem illa aetas in Latinis forte habuit neminem.

SVPPLEMENTVM XXV.

Ad *pag. 48.*

Non erimus cuiquam moleſti recitatione ipſorummet verborum Dominici Bannez: cuius teſtimonium de Academia Salmanticenſi laudauimus in margine Diſſertationis. Quandoquidem vero ille ingenue agnouerit, Franciſco Victoriae deberi prima in illa Academia ſubtilioris Scholaſticae Theologiae exordia, egoque *Relectiones* illius viri eique ſuecram docendi rationem pridem magni aeſtimauerim, vnum alterumque non poſſum non monere. Igitur ante omnia Andreae Schotti ex *Bibliothecae Hiſpanicae tomo ſecundo* affe-

ram verba. *Franciſcus a Victoria, Lutetiae Pariſiorum hauſta primum Scholaſtica Theologia, laureaque merito parta, primus eam in Hiſpaniam veluti margaritam attulit.* Dubito tamen, vtrum Pariſienſi ſcholae ſuos in Morali Theologia profectus, quibus quammaxime excelluit Victoria, debuerit: non ſane quis par illius ſcholae laudari poteſt. Equidem exiſtimo, prae aliis iſtius ſaeculi culturam Moralis doctrinae huic Victoriae Hiſpaniam debere. Hoc magiſtro autem profecit Dominicus Soto: cuius *de Iuſtitia & Iure* praeclari itidem exſtant commentarii. Ex illa porro Theologica Salmanticenſi ſchola ad Didacum Couarruuiam & Ferdinandum Vasquez cum perueniſſet Morum illa & Iuris Philoſophia, coepit demum in Hiſpania alibique excoli Iuris etiam prudentia, longe alia & accuratiore, quam vulgo fieri ſolet,
263 ratione. Quorum diligente lectione & exemplo incitatus Hugo Grotius, quo valuit inuſitato ingenii & iudicii acumine, dedit orbi opus illud incomparabile *de Iure Pacis ac Belli.*

SVPPLEMENTVM XXVI.

Ad *pag. 52.*

Quod Hippocratis nomine fertur IVSIVRANDVM, illud re- vera eſſe eius auctoris, nemo, quod equidem ſciam, vocauit in dubium ante patrum aetatem. Potiſſimum dubitandi argumentum eſt, quod in Galeni ſcriptis nulla eius fiat mentio. Et vero fuit Galenus Hippocraticorum omnium cultor ſtudioſus: itaque ſaltim alicubi in tanto librorum ſuorum numero eius libelli meminerit, ſi habuiſſet in manu. Verum tamen, quia bona pars operum Galeni pridem periit, ſaltim incertum eſt, quid Galenus fecerit nec ne. Diu vero ante Galenum vulgo fuiſſe chartam illam *Iurisiurandi* Hippocrati attributam, liquet ex Scribonio Largo, qui vi-

xit

xit Claudio circiter imperante. Sed & poſt nemine contradicente ita creditum eſſe, docent Soranus iunior, Erotianus, Hieronymus, Nazianzenus, Theodorus Priſcianus: quorum teſtimonia pridem adducta ſunt in medium, cumprimis a Ioanne Henrico Meibomio (Medico, ſi quis alius, longe χαριεστάτῳ, & meo, dum viueret, amico magno, cuiusque proinde memoria mihi ſemper erit in cariſſimis,) in eruditiſſimo *Iurisiurandi* illius *commentario cap.* 1. Faciunt huc & nonnulla verba Caſſiodori in *Formula Comitis Archiatrorum*, quae habetur *Varior. l. 6. p. 19.* Arabicae aut Latinae ſcholae recentiores non eſt, quod laudem in teſtes. Attendi vero & hoc meretur, quod in illo libello nihil reperiatur indignum aut fama aut grauitate aut dictione Hippocratis. Vtut 264
igitur ἀποδεικτικῶς haud liceat Hippocratem aſſerere auctorem, ſaltim perquam probabile tamen id merito eſt aeſtimandum.

SVPPLEMENTVM XXVII.

Ad *pag. 52.*

Non hoc loco diſputabimus, vtrum recte a nobis ſit dictum nec ne, *Archiatros* olim dictos, quibus Principum valetudo curanda erat concredita. Etſi enim vox Α'ρχιάτρε primo haud ſignificet τῦ ἄρχοντος ἰατρὸν, ſed primarium quemuis; nihil vetat tamen, ſolius Principis valetudini dicatos κατ' ἐξοχὴν ita eſſe appellatos. Comes Archiatrorum vtique Principi inſeruiuit, ceu Formula Caſſiodoriana diſerte docet: *Indulge te quoque*, inquiens, *palatio noſtro: habeto fiduciam ingrediendi, quae magnis ſolet pretiis comparari.* In eadem Formula dicitur ἁπλῶς de Archiatris: *Habeant Praeſulem, quibus NOSTRAM committimus ſoſpitatem.* Fateor tamen, haud eſſe vero abſimilem ſententiam eorum, qui *Archiatros* dictos omnes omnino primarios medicos arbitran-

tur. Fuisse vero certum gradum dignitatis Archiatralem, certumque etiam huius tituli Medicorum numerum, liquidum est: patebitque amplius infra ex iis, quibus supplebimus nonnulla dicta *pag. 116.*

Examen autem Archiatrorum cooptandorum neutiquam fuisse penes Comitem, qui appellabatur, docet *primo* illud, quod in Constitutione Valentiniani & Valentis facultas illa examinandi tribuatur collegio quidem Archiatrorum aut Ordini, non autem Comiti; *secundo*, quod in *Formula Comitis Archiatrorum* Cassiodoriana nulla huius examinis fiat mentio. Constituitur enim Comes ille ibi *iudex* quidem, sed non nisi controuersiarum inter Medicos de medendi ra-
265 tione exortarum. Est vero illa *Formula* apprime lectu dignissima: praesertim addito doctissimo Commentario eiusdem, quem ante celebrauimus, literatissimi viri, & quondam amici nostri eximii, Ioannis Henrici Meibomii: etsi liber sit posthumus.

Notatu dignum porro est id, quod *Formula* ista habet. *In ipsis quidem Artis huius initiis quodam sacerdotii genere sacramenta vos consecrant. Doctoribus enim vestris promittitis, odisse nequitiam & amare puritatem. Sic vobis liberum non est, sponte delinquere, quibus ante momenta scientiae animas imponitur obligare.* Haec sane verba significant haud obscure, etiam illa tempestate, saltim quaedam in capita Hippocratici Iurisiurandi, sacramento solenni tyrones Medicae artis adigere, recepti fuisse moris. Id quod alias fieri solere, haud equidem dixerim.

SVPPLEMENTVM XXVIII.

Ad *pag. 54.*

Quamuis de examinibus medentium, inter Muhamedanos olim vsitatis, nihil differere potuerimus, fortassis tamen haud abs re iam fuerit, afferre aliquid huc nonnihil faciens,

Digitized by Google

faciens, adhuc vſitatum in AEgypto: idque teſtimonio Medici pereximii, quique, vt poſt in Patauina ſchola magno cum applauſu Artem docuit, ita eandem Cairi per quadriennium iuuenis feliciter iam fecerat, degens in Venetorum Conſulis familia, Proſperi Alpini. Ita vero ille *l. 1. de Medicina AEgyptiorum c. 1.* ſcripſit: *Extat Cairi inter caeteros medicos omnes quidam AEgyptius, quem ACHIMBASSI illi appellant: qui MEDICORVM PRINCEPS noſtra lingua interpretatur. Huius officium eſt, illos, qui ibi medicinam exercere velint, de illiusce artis peritia ſedulo percunctari, & examinare, atque eis, qui in medendi examine recte reſponderint, ac recte ſe geſſerint, publica fide concedere, vt per eam regionem mederi impune poſſint. Iſtud autem in Doctorum numerum adſciſcendi munus non datur multis, vt* 266 *in multis Europae locis fieri ſolet, ſed vni ſoli tantum, illique praeſertim, qui plus auri argentiue Praefecto Cayri, quem BASSA appellant, hac de cauſa ſoluerit. Parum etenim id curat hoc tempore Baſſa, an ille, qui ACHIMBASSI procreandus eſt, ſit ad illud munus recte obeundum probe idoneus: adeo nunc apud illos omnia corrupit auaritia: non hoc, inquam, ille curat, ſed an potius aureos multos ipſi offerat. Eodem exemplo & ipſe ACHIMBASSI etiam, a Praefecto perdoctus, eodem auaritiae vitio ſublatus, pretium a cooptandis accipiens, omnes indiſtincte, cum indoctos, tum doctos mederi per vrbem ſinit. Qua facilitate numerus tum virorum, tum mulierum medentium in ea maxima vrbe Cayri eſt fere infinitus: cum quisque exhibito auro poſſit ab ACHIMBASSI medendi autoritatem obtinere.* Hactenus Alpinus. Vnde diſcere eſt, lege quidem conſtitutum Cairi eſſe, non quemuis promiſcue ſine praeuia approbatione ad Artem faciendam admittere, ſed illam haud obſeruari, idque magno cum aegrotantium detrimento. Hanc legem vero iam eſſe latam ante Turcarum in AEgyptum imperium, per eſt veriſimile: quia alias, vbi maxima eſt gentis Turcicae potentia, legis eiusmodi nullum comparet veſtigium, ſed barbare iſtud omne adminiſtratur. Fortaſſis vero etiam alibi in Africa & Aſia olim, florentibus Arabum rebus, tale quid obtinuit. Vereor autem, vt hodie eius

 ſuperſit

Digitized by Google

ſuperſit quicquam: vt proinde hactenus Diſſertatio noſtra haud a vero aberrauerit.

SVPPLEMENTVM XXIX.

Ad *pag.* 62.

I.

Qui primi in AEgypto monaſticam vitam degerunt, Paulo ſiue Antonio auctoribus, eorum ſaltim plerique homines fuerunt illiterati. Enimuero ipſemet Antonius ne legere quidem potuit, vt in eius *Vita* ſcribit Athanaſius.
267 Cum illius ergo exemplum maxime ſectandum eſſe foret perſuaſum, ipſa etiam imperitia a quammultis in parte fuit ſanctimoniae aeſtimata. Sed & in vniuerſum ea fuit viuendi ratio, vt vix diſcendo proficere quiſquam potuerit: tantum abeſt, vt potuerit quem alium docere. Et vero, cum duo tum fuerint monachorum genera, alterum *Solitariorum* ſiue *Anachoretarum*, alterum in coenobiis degentium, (non enim de *Sarabaitis*, aut quos *Gyrouagos* appellant, nunc agam:) ſaltim Anachoretarum inſtituta & diſcendi & docendi viam praecluſerunt: quoniam neutrum agi poteſt niſi in hominum conſortio, a quo vita Anachoretica aliena eſt. Melior ſane multum & humanior fuit vita coenobitica: eoque & ab ipſomet Hieronymo, quamuis antehac Anachoreta, prae altera eſt Ruſtico laudata, & paſſim praelata tantum non vbiuis: non tamen etiam illa vel ad diſcendum vel ad docendum fuit commoda, tempus omne eripientibus aliis exercitiis, cum ſpiritualibus, tum victui neceſſariis. Cum ſcilicet nec priuatim neque ex communi ſuppeterent vitae neceſſaria, coacti tunc fuerunt coenobitae non minus, atque Anachoretae, manu & in vicinis vrbibus mendicando ſibi alimenta conquirere. Vnde Hieronymus ad Ruſticum: *AEgyptiorum monaſteria hunc morem tenent, vt nullum abſque operis*

ris labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animae salutem. Talem omnino fuisse vitam AEgyptiorum monachorum, abunde testantur etiam Cassiani *Collationes*: in quibus de studiis literariis monachorum AEgypti, quorum ille omnia habuit exploratissima, nihil reperire est, etsi illorum numerosa fuerint examina. Feruntur quoque etiamnum *Regulae*, quas vocant, ipsusmet *Antonii*, aliorumque, interque eas vna, quam Angelus creditur Pachomio dictitasse: habent autem etiam illae de rebus scholasticis nihil.

II.

Qui ex Antonii disciplina primus in Syria monasticam 268
instituit S. Hilarius Eremita, illum itidem a peritia aliqua siue diuinae siue profanae scientiae non laudauit Hieronymus, quamuis vitam illius satis cum magna cura descripserit. Nisi huc referre velis illud: *Scripturas sanctas memoriter tenens, post orationes & Psalmos quasi Deo praesente recitabat.* Id quod indubie non nisi de parte aliqua diuini codicis accipiendum est. De caetero censueris, illum vitam instituisse AEgyptio more. Quapropter & Hieronymus, cum dixisset, illum *rastro humum fodisse, vt ieiuniorum laborem labor operis duplicaret;* mox subiungit: *Simulque fiscellas iunco texens aemulabatur AEgyptiorum monachorum disciplinam, & Apostoli sententiam, dicentis: Qui autem non operatur, non manducet.* Quis dubitet vero, ad illud exemplum, saltim plerosque alios Mesopotamiae monachos, vitam moresque instituisse?

III.

S. Hieronymus tamen in Syriae eremo viuens videtur non manu laborasse, sed tempus, quod ab oratione & sacro cantu fuit reliquum, studiis impendisse. Etenim suam, quam Romae collegerat, bibliothecam sibi afferri curauit: nec

Digitized by Google

nec deſiit Ciceronis ſeſe & Plauti lectione delectare. Quod cum faceret Scriptura poſthabita, febricitans in ſomnio acriter caſtigatus eſt. Ipſe rem omnem prolixe narrat *libello ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis:* paene negans, fuiſſe ſomnium, *quia liuentes habuerit ſcapulas, & plagas ſenſerit poſt ſomnum*: in *Apologia* tamen *contra Ruffinum*, qui vituperauerat Hieronymum, quod, etſi caſtigatus, non deſiiſſet Ciceronianus eſſe, (inique: nec enim contigerat illud Hieronymo, quod Ciceronem legiſſet, ſed quod S. Scripturam
269 minore, quam par erat, ſtudio tractauiſſet:) ſcribit: *Sed tamen, qui ſomnium criminatur, audiat Prophetarum voces: Somniis non eſſe credendum.* Idem praeterea S. Hieronymus in eremo Hebraeae linguae addiſcendae dedit operam. Verba eius ex *Epiſtola ad Ruſticum de viuendi forma* merentur integra hic legi. *Dum eſſem iuuenis*, inquit, *& ſolitudinis me deſerta vallarent, incentiua vitiorum ardoremque naturae ferre non poteram: quem cum crebris ieiuniis frangerem, mens tamen cogitationibus aeſtuabat. Ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebraeis crediderat, me in diſciplinam dedi, vt poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemque Frontonis, & lenitatem Plinii, alphabetum diſcerem, & ſtridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid ibi laboris inſumſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, quoties deſperauerim, quoties ceſſauerim, & contentione diſcendi rurſus inceperim, teſtis eſt conſcientia tam mea, qui paſſus ſum, quam eorum, qui mecum duxerunt vitam: & gratias ago Domino, quod de amaro ſemine literarum dulces fructus carpo.* Eremitam porro agens S. Hieronymus per integrum quadriennium, interea temporis adoleſcens *commentaria* ſcripſit in *Obadiam Prophetam*, tranſtulitque Origenis quaſdam *homilias*, aliaque nonnulla. Habuit quoque ibi alumnos antiquariae arti ſeruientes, vt ipſe teſtatur *epiſtola ſexta ad Florentium.* Vnde manifeſtum eſt, S. Hieronymi Eremiticam vitam ab inſtitutis aliorum Eremitarum toto fuiſſe coelo diuerſam. Multo magis diuerſa fuit eius viuendi ratio, quam Bethlehemi

hemi egit: vtpote cum illo tempore docuerit ore ac scripto quamplurimos, & vndique terrarum tantum non indies varios hospites exceperit. Scholam tamen publicam nec vel Hieronymus habuit, ne diuinarum quidem literarum. Vtque ille sic sese gesserit, Rusticum tamen de vita monasti- 270
ca instruens *epistola* 4, ait quidem: *Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis*; mox vero subiungit: *Facito aliquid operis, vt te semper Diabolus inueniat occupatum. Si Apostoli, habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant mereri carnalia, cur tu in vsus tuos cessura non praepares? Vel fiscellam texe iunco, vel canistrum lentis plecte viminibus: sarriatur humus: areolae aequo limite diuidantur: &c.* Idem *epist.* 13. non nisi hoc vnico vtitur ad Paulinum, virum non indoctum, praecepto: *Semper in animo sit sacra lectio.* Ad discendum vlterius illum non inuitat, multo minus ad docendum. Ita etiam describit Malchum monachum, vt liquidum sit, hominem fuisse illum omnis melioris doctrinae rudem.

IV.

Vere igitur monastica S. Hieronymi vita plurimum distat ab institutis reliquorum non AEgypti duntaxat, sed Syriae etiam, qui tunc floruerunt, monachorum. Apud reliquos nimirum non nisi *sancta* quaedam, vt cum Hieronymo loquar, *tantum sibi vtilis rusticitas* obtinebat: ille vero otiabatur, toti Ecclesiae laborans. Quemadmodum vero sine exemplo tunc monachum egit S. Hieronymus, ita in tribus muliebribus Bethlemiticis coenobiis inusitata ratione sese gesserunt Paula, Eustochium, aliaeque: itidem scilicet singulari industria diuinis lectionibus intentae, vtpote quae Hebraeae quoque linguae sibi peritiam acquisierant. Non tamen & illae videntur alias erudiisse: tantum abest, vt scholae virginum in monasteriis illis fuerint habitae.

V.

Plane AEgyptiis porro moribus fuerunt illi, qui Auguſtino florente in Africam monaſticen intulerunt. Enim-
271 vero ſanctiſſimus ille Eccleſiae pater libro, quem *de moribus Monachorum* inſcripſit, non alios depingit: hinc & tanquam operarios alloquitur doctrinaeque nullius homines. Fuerunt autem tunc, repugnantibus multum Donatiſtis, in Africa exſtructa coenobia Carthagine, Tagaſte, & Hippone. *Solitarios* iſthuc commigraſſe, haud equidem obſeruaui.

VI.

De monaſterio, quod in Gallia inſtituerat S. Martinus, agens Sulpitius Seuerus, aetate ſuppar, in *Hiſtoria vitae S. Martini c.* 7. ſcribit: *Diſcipuli octoginta erant, qui ad exemplum beati magiſtri inſtituebantur.* Verum ne haec quidem *inſtitutio* doctrinae capeſſendae inſeruiuit, ſed exercitiis aſceticis. Nam & Martinus non doctrina polluit, ſed eximia ſanctitate. Indicatque idem, quod ſubſequitur: *Nemo ibi quicquam proprium habebat. Omnia in medio conferebantur. Non emere aut vendere (vt plerisque monachis moris eſt,) quicquam licebat. Ars ibi, exceptis ſcriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi minor aetas deputabatur, maiores orationi vacabant.* Non adducam reliqua, quia & ipſa nihil ſunt niſi ἀσκητικά. Obiter meretur obſeruari, S. Martini coenobium ab AEgyptiis ſaltim in eo abiiſſe, quod hic ars nulla exerceretur, nec arte facta venderentur aut emerentur; vtrumque autem apud AEgyptios obtinuerit: quo ipſo, vt & mendicitate, data fuit occaſio clanculum diteſcendi.

VII.

De Lerinenſi porro inſula ita quidem *lib. I. de laude Eremi* loquitur Eucherius: *Haec nunc habet ſanctos ſenes illos,*

qui

Digitized by Google

qui diuisis cellulis AEgyptios patres Galliis nostris intulerunt. Nequaquam tamen illa insula obseruauit omnia AEgyptiorum monachorum instituta, etsi cellulis & ibi fuerint distincti sancti senes. Complures enim insula isthaec dedit literatos viros & Ecclesiis docendis regendisque aptos: AEgyptus, etsi tot agminibus stipata, vix vnum. Neque quisquam ibi manu victum sibi artes excolendo legitur comparasse. Itaque vel hinc discere est, in Lerinensi insula sacris studiis fuisse litatum. Quod ipsum ea, quae in Dissertatione adduximus, verba Eucherii itidem liquido ostendunt. Fugit nunc tamen nos discendi docendique ibi obseruata ratio. Quanquam, scholas multitudine discipulorum frequentatas ibi non fuisse, &, qui inclaruerunt, suam eruditionem attulisse isthuc potius, sic satis sit manifestum. 272

VIII.

Quoniam porro de reliquis Stoechadibus insulis, aliisque Galliae monasteriis iam tunc temporis conditis, nihil tale praedicatur, quod de Lerinensi, argumento id est, iis in locis longe tum minorem, si modo vllam, fuisse doctrinae culturam. Etiam hoc vero meretur obseruari: omnes illos ex Lerinensi monasterio profectos olim viros doctrina aliqua insignes, intra saeculum quintum quasi concludi. Nec vero, etsi nunc quoque in insula isthac superfit monachorum aliqua ἄσκησις, tanto spatio quisquam ibi vixit aut inde prodiit, illis, quos laudauimus, par doctrina. Vt haud iniuria dixeris, cum saeculo Christiano illo quinto priscam doctrinae laudem, vt paene etiam alibi, per Galliam defecisse. Operae tamen fuerit pretium aliquod, legisse librum, quem titulo *Chronologiae Sanctorum & aliorum virorum illustrium ac Abbatum Sacrae Insulae Lerinensis* Lugduni anno saeculi huius tertio decimo edidit Domnus Vincentius Baralis Salerna, monachus Lerinensis.

Digitized by Google

SVPPLEMENTVM XXX.

Ad *pag. 65.*

I.

Sunt, qui perhibeant, saeculo iam tum quarto penetrasse in Italiam monasticam viuendi rationem; saeculo saltim quinto passim & ibi & in Sicilia complures vixisse Ascetas. Quibus equidem haud refragabor, etsi perquam obscura sit eorum memoria: idque, quandoquidem AEgy-
273 ptiaca instituta indubie etiam ibi obtinuerunt, nihil certe fecerit ad doctrinae aliquem cultum. Sexto itaque demum saeculo possit videri laus illa deberi: & quidem primo omnium S. Benedicto, cuius *Regula monastica* deinceps prae aliis passim placuit. Quapropter etiam nos in *Dissertatione* Benedictum illum eiusque *Regulam* hoc nomine laudantes, aliis illum omnibus praetulimus. Quam secuti tamen sententiam tunc sumus de doctrinae per Benedictum eiusque sectatores propagatione, illam, licet vulgo sit recepta, tamen profiteri amplius non audemus. In plane alia scilicet nos iam ducit *primum* ipsiusmet Benedicti eiusque discipulorum historia; *secundo Regula* eius *monastica*; & *tertio* altum de Benedictinorum monachorum eruditione per sextum, septimum, & octauum saecula silentium.

II.

Enimuero ex Gregorii Papae *Dialogo secundo* de ipso Benedicto Antoninus *Parte secunda Summae Historialis tit. XV. cap. XIII.* ita scribit: *Qui nobiliore genere ex prouincia Nursiae ortus Romae liberalibus literarum studiis traditus a parentibus fuerat. Sed cum in eis multos ire per abrupta vitiorum cerneret, eum, quem quasi in ingressu mundi posuerat, pedem retraxit, ne, si quid de eius scientia attingeret, ipse quoque postmodum in immane praecipitium totus iret. Despectis itaque literarum studiis, relicta domo*

domo rebusque patriis, soli Deo placere desiderans, sanctae conuersationis habitum quaesiuit. Recessit igitur scienter nescius & sapienter indoctus. Quae vtique indicant auersum a liberalibus studiis Benedicti affectum. Igitur quod §. 2. idem scribit: *Coeperunt tunc ad eum Romani Nobiles & Religiosi concurrere, suosque filios ei omnipotenti Deo nutriendos dare. Tunc quoque bonae spei suas soboles Equitius Maurum, Tertullius vero Patricius Placidum tradidit*; illud, inquam, non nisi de educatione ad vitae sanctimoniam accipiendum est, secus quam nostra habet *Dissertatio*. In iisdem vero, non autem aliis, exercitiis vixisse cum Placidum, tum Maurum, qui Benedicti discipulorum laudantur potissimi, ex iis, quae narrat Antoninus 274
decimoquarto capite, itidem est manifestum. Nec vero alio spectauit illa a Mauro instituta Francicae iuuentutis educatio: quam nos itidem de studiis doctrinarum perperam fuimus interpretati.

III.

Iam porro *Regula monastica Benedicti* ne verbulo quidem agit de studiis doctrinae, siue saecularis, siue etiam sacrae, excolendis. Imo *Regulae* eius argumenti veteres omnes, quae quidem ante saeculum Christi nonum conscriptae sunt, ne Basilii quidem excepta, de literarum vel sacris studiis habent nihil. Liquido sane illud apparet ex *Codice Regularum*, collecto Ludouici Pii aetate a Benedicto, Anianensi Abbate, qui cura Lucae Holstenii Romae in lucem prodiit anno saeculi huius sexagesimo primo, & quarto post recusus est Parisiis.

IV.

Dissertatio mea aliud quidem conata est persuadere e libris *diuinarum humanarumque Institutionum* aut *Lectionum* Cassiodori. Et vero illos voluit esse Cassiodorus monachis suis Viuariensibus pro manuductione ad diuina & humana

 studia:

ſtudia: merenturque pro captu illius temporis laudem eximiam. Sed Viuarienſe illud monaſterium ſaltim tunc temporis non fuit ex Benedicti inſtituto, ſed plane diuerſum. Eoque, etſi tunc etiam Benedictus vixerit, huius tamen Caſſiodorus nusquam meminit. Ex Caſſiodori itaque potius mente profluxerunt illius monaſterii inſtituta, non ex Benedicti. Imo cum Benedicti diſciplina ſenſim obtinuerit, videtur hoc ipſo Caſſiodori periiſſe inſtitutum, & loco eruditionis ſacrarum ac ſaecularium literarum, quam Caſſiodorus lauda-
275 bili conatu voluit propagare, ruditatem & inſcitiam quandam ſacram inter Benedicti ſectatores paſſim tunc inualuiſſe.

V.

Quod *tertium* attinet, haud me fugit, quid iactitent nonnulli, ſimul vero &, quam vana ſit illorum gloriatio. Adducam nunc duntaxat ex elegantiſſimo libello Gabrielis Naudaei, amici quodam mei, viri ingenio, iudicio, & multa lectione praepollentis clariſſimique, cui titulus *Cauſa Kempenſis coniectio*, nonnulla vtramque in partem ſcripta. *Pagina* ſcilicet 155. adducuntur Conſtantini Caietani, Benedictini magnae famae Abbatis, haec de vetuſtiſſimis Benedictinis verba: *Verum non tanti ducimus, Eccleſiam caducis & ruituris parietibus circumdediſſe, quanti facimus, illam aeternis & in omne aeuum manſuris operibus illuſtraſſe. Mitto nunc Dionyſium Exiguum, Aratorem Romanum, Ennodium Tiienenſem, & Aurelium Caſſiodorum, Romanae Eccleſiae Academiarum Lateranenſis & Vaticanae, ſeu Cantorum ſcholae magiſtros. Mitto nunc Magnum Gregorium, Iſidorum, Ildefonſum, Bedam, Damaſcenum, Alcuinum &c.* Sed paulo poſt Naudaeus adiicit ex *libro Vindiciarum Kempenſium* haec Simonis Werlini: *Dionyſium ſub regula Benedicti fuiſſe, nullum argumentum eſt, quod me cogat credere. De Aratore omnia alia me docet elegantiarum pater Iacobus Sirmondus ad Ennodii librum nonum ex codice Remenſi monachorum S. Remigii, in quo librorum Aratoris exordium legitur: quo licet exprimatur*

matur, quid ante clericatum Arator fuerit; monachismus tamen taceatur. Ennodium vero quomodo audet hic monachum facere, cum ipſe in EVCHARISTICO DE VITA SVA non ſolum toto capite, ſed manibus etiam pedibusque abnuat? De Caſſiodoro aeque fallimini: qui de ſuo monaſterio Viuarienſi agens DIVINAR. INSTIT. C. 32. nunquam meminit S. Benedicti, ſed Abbatum Gerontii & Chalcedonii. Gregorium Magnum fuiſſe Benedictinum, conatus eſt probare Caietanus libro iuſtae magnitudinis, ſed absque iuſtis rationi- 278
bus. Iſidorus Hiſpalenſis habuit regulam propriam, non Sancti Benedicti. De Ildefonſo eadem ferme eſt ratio. Sed in Damasceno magis deſipit, quisquis eum facit Benedictinum. Hactenus ille.

VI.

Quibus haec tamen nos addimus. Beda fuit quidem monachus, ſed quo tempore in Britannia Benedicti *Regula* nondum inualuerat. Par eſt ratio Alcuini Angli: modo ille fuerit monachus: nec enim vel hoc certo conſtat. Iſidorum Hiſpalenſem aliquando monachum egiſſe, non memorauit Mariana *lib. VI. rerum Hiſpan. c.* 7, vbi diligenter Iſidori res perſequitur. Hoc tamen habet hic non diſſimulandum: *Suſceptam Eccleſiam cum optimis legibus atque inſtitutis temperauit, tum inanem omnem curam eſſe, niſi a primis annis cerae inſtar ad omnem pietatis partem pueri formarentur, intelligens, collegium Hiſpali conſtituendum curauit ad iuuentutem literis & ſapientiae ſtudiis imbuendam. Vnde tanquam ex arce ſapientiae plurimi prodierunt morum probitate & doctrina inſignes: in his Illefonſus & Braulius.* Illuſtrantur autem haec ab iis, quae idem Mariana de Illefonſo refert *lib. VI. cap. X.* Gregorium porro Magnum non Benedicti, ſed S. Equitii ſub Graeco S. Baſilii inſtituto monachum fuiſſe, multis iam vicerat argumentis in Annalibus Baronius. Cui oppoſuit quidem ſua Caietanus, ſed reperit mox aduerſarium doctum, Antonium Gallonium, Congregationis Oratorii Presbyterum: qui *librum Apologeticum* edidit *pro aſſertis in Annalibus Eccleſiae de monachatu S. Gregorii Papae.* Fuit ſcilicet Caietanus ille ad

ad inſaniam vsque Benedictinorum laudis ſtudioſus: atque hinc vi facta quamplures tantum non obtorto collo in Ordinem illum pertraxit. Id quod etiam de S. Columbano Abbate *pag. 143, & pag. 132.* de Amalario Fortunato, recte monuit idem ille nunquam ſine praeconio mihi memorandus Naudaeus.

VIII.

279 Caeterum ſaeculo Chriſtiano nono longe melior coepit eſſe ratio eruditionis, in nonnullis ſaltim S. Benedicti diſciplinam profeſſis monaſteriis. Quam rem perſequemur commodius ad *paginam 65. Supplemento XXXII.*

SVPPLEMENTVM XXXI.

Ad *pag. 64.*

I.

Quod *Diſſertatio* habet, *neminem fere in Occidentalis Eccleſiae toto orbe nomen aliquod ſcripto libro obtinuiſſe, qui non in monaſterio educatus ſit atque inſtitutus*; illud hodie neutiquam dixerim: imo ſcriptorum neminem cenſeo ibi fuiſſe vel educatum vel inſtitutum. Quantumuis enim quidam illorum ad monaſticam vitam animum appulerint, extra monaſterium tamen, quicquid in iis fuit eruditionis, hauſerunt: niſi forte in ſola Hibernia aut Britannia.

Diſplicet etiam, quod diximus, *Scotos monachos a Romanis meliorem culturam aliqua ex parte accepiſſe.* De Britannis nonnullis verum eſt tamen.

Diſplicet porro, *praeter monachorum ſcholas nullam in Occidentali orbe fuiſſe Philoſophiae aut Philologiae aut Chriſtianae doctrinae cathedram:* praeſertim quoniam fortaſſe nulla fuerit ſchola eiusmodi monaſtica, & de ſchola ab Iſidoro circa Eccleſiam Hiſpalenſem excitata aliud iam proxime docue-

Digitized by Google

cuerimus. Veruntamen & Hiſpalenſe illud Iſidori inſtitutum per irruptiones Saracenicas non multo poſt interiit.

Diſplicet denique, quod nullam fecerim Hiberniae monaſteriorum mentionem: cum tamen ipſiſmet eius aeui Britannicis forte mereantur praeferri. Igitur de iis nunc aliquid eſt narrandum.

II.

Et vero pridem ante Anglo-Saxones literarum meliorum aliquis apud HIBERNOS fuit cultus. Certe ſaeculo adhuc octauo Angli ſoliti ſunt Hiberniam petere doctrinae gratia. Non diſſimulauit hoc ipſemet Britanniearum rerum peritiſſimus ſtudioſiſſimusque Cambdenus, licet Anglus. Vn- 280
de in *Deſcriptione Hiberniae* ſic locutus eſt: *Anglo-Saxones noſtri illa aetate in Hyberniam tanquam ad bonarum literarum mercaturam vndique confluxerunt. Vnde de viris ſanctis in noſtris ſcriptoribus legitur: Amandatus eſt ad diſciplinam in Hiberniam; Et in Sulgeri Vita, qui ante ſexcentos annos floruit:*

Exemplo patrum, commotus amore legendi,
Iuit ad Hibernos Sophia mirabile claros.

Indeque noſtrates Saxones rationem formandi literas accepiſſe, videantur: cum plane charactere vſi fuerint, qui hodieque Hibernicis eſt in vſu. Haec Cambdenus. Quibus non poſſumus non addere ante omnia verſiculos illos reliquos, quos auctor vetus *Vitae Sulgeri* habet.

Qui poſtquam nablam primo tener edidit infans,
Perluſtrat ſcholas ſtudio florente Britannas.
At creſcente ſimul ardore & tempore multo,
Exemplo patrum commotus amore legendi,
Iuit ad Hibernos Sophia mirabile claros.

Digitized by Google

III.

Hinc ſane liquet, illa tempeſtate Britanniae quidem ſuas fuiſſe ſcholas, ſed aptas magis primae aetati; in Hibernia autem doceri & Philoſophiam ſolere. Confirmat hoc ipſum fortiter etiam illud, quod ad Carolum Caluum ſcripſit *praefatione Vitae S. Germani* Ericus Autiſiodorenſis: *Quid Hiberniam memorem, contemto pelagi diſcrimine, paene totam cum grege Philoſophorum ad littora noſtra migrantem?* Quid? quod etiam is, qui apud Carolum Caluum magna valuit auctoritate, Ioannes, *Scotus* vulgo aut *Erigena* dictus, patria fuerit Hibernus, & pro ſaeculi captu Philoſophiae peritus. Recte ſcilicet Iacobus Vſſerius, Hiberniae Archiepiſcopus Armacanus, Vir doctiſſimus, in *Hiſtoria Gottheſchalci cap. 9.* agens
281 de Ioannis huius ſententia de Praedeſtinatione, ſcribit: *Cum Hibernia noſtra indigenis Eri & Erin appelletur, ac doctis notum ſit, eandem eſſe veterem Scotiam & Hiberniam, Ioannem ab aliis Scotum ſiue (vt eum nominat ipſius σύγχρονος, Anaſtaſius Bibliothecarius,) Scotigenam, a ſeipſo Erigenam ſiue Eringenam eodem prorſus ſenſu fuiſſe dictum, vero mihi ſemper viſum fuit eſſe ſimillimum.* Ioannem illum autem Philoſophiae ſeſe peritia ſaltim iactitaſſe, liqueat vel ex vno alteroque Capitulo libri ab ipſo *de Praedeſtinatione* conſcripti. Recenſuit illa idem Vſſerius: eſtque eorum primum hoc: *Quadruuio regularum totius Philoſophiae quatuor omnem quaeſtionem ſolui.* Decimum octauum hoc: *Errorem Praedeſtinationis ex diſciplinarum ignorantia (quas ipſa Sapientia ſuas comites inueſtigatricesque fieri voluit,) & Graecarum literarum inſcitia ortum.* Infra de illo Ioanne erit denuo agendum: ſufficit nunc, illius exemplo demonſtraſſe, Hiberniam ſaeculo etiam nono habuiſſe ſuas Philoſophiae ſcholas.

IV.

Indubie vero & ſacrae literae in Hibernia illis ſaeculis ſuos habuerunt magiſtros, cum plurimi ex Hibernia tunc pro-

Digitized by Google

prodierint praedicandi Euangelii in Gallia & Germania gratia monachi non docti minus, quam sancti. Diserte vero idem affirmat Alcuinus in *Vita S. Willibrordi.* Viguisse enim tradit in Hibernia *scholasticam eruditionem*, eamque addiscendi causa S. Egbertum, S. Wicbertum, S. Wilgisium, aliosque Anglos isthuc commigrasse, & euasisse doctissimos: addens: *Horum beatus adolescens Willibrordus aemulari cupiens religionem, in Hiberniam veloci cursu conscendit, ibique duodecim annos inter eximios piae religionis & sacrae lectionis magistros, futurus multorum populorum praedicator, erudiebatur.* Idem Alcuinus *lib. eodem carmine primo* de S. Wilibrordo ita canit:

Venerat occiduis quidam de finibus orbis, &c.
Quem tibi iam genuit foecunda Britannia mater,
Doctaque nutriuit studiis sed Hibernia sacris.

Idem in Elegia de S. Willigiso:

Vt dudum cecini, foecunda Britannia mater, 282
Patria Scotorum clara magistra fuit.

Scotorum enim nomine Hiberni intelliguntur.

V.

Quinimo ante Alcuinum ipse Beda *Historiae Anglorum lib. III. cap.* 27. ita scripserat: *Erant eo tempore* (anno Christi 664. in Hibernia) *multi nobilium simul & mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani & Colmani Episcoporum, relicta insula patria, vel diuinae lectionis vel continentioris vitae gratia illo secesserant. Et quidam quidem mox se monasticae conuersationi fideliter mancipauerunt; alii magis circumeundo per cellas magistrorum lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti liberalissime suscipientes victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum, & magisterium gratuitum praeberi curabant.* Paulo post ibidem laudat Edilhunum, *qui & ipse aeuo sequente Hiberniam gratia legendi adierit, & bene instructus in patriam redierit.*

Digitized by Google

Quae narratio liquido prodit, tunc temporis in Britannia ne ſacrarum quidem literarum ſtudia fuiſſe culta, ſed illa in Hibernia ab ipſis Anglis fuiſſe petenda. Indubie vero, quoniam a Scotis ſiue Hibernis monachis illa tempeſtate exſtructa ſunt in Anglia quaedam monaſteria, etiam laudabilis ille mos docendi, ſaltim ſacram literaturam, ſenſim & ibi introductus eſt.

VI.

Quoniam ad hunc modum autem habuerint ſeſe tunc temporis Scotorum in Hibernia monaſteria, manifeſtum
283 eſt, non tantum ab AEgyptiorum aliorumque, ſed etiam a S. Benedicti inſtitutis illa multum fuiſſe diuerſa, & Eccleſiae Chriſtianae longe vtiliora.

VII.

Quo primo auctore autem ſtudia doctrinae in monaſteriis illis Hiberniae coeperint, equidem neſcio. Forte tamen exorta ſunt ſtatim cura S. Patricii Britonis. Qui peragratis Gallia atque Italia inſulisque Tyrrheni maris, cum iuuenis S. Martinum vidiſſet, & S. Germano Autiſiodorenſi fuiſſet magiſtro vſus, in Hiberniam praedicandi Euangelii cauſa anno Chriſti 431. commigrans, multa ibi monaſteria conſtruxit. Quantos porro Hibernia tunc temporis in doctrinae ſtudiis fecerit progreſſus, itidem dicere nequeo. Non magnos feciſſe, argumento videtur haud leui illud eſſe, quod haud temere ſcriptum aliquod doctum quinto, ſexto, ſeptimo, & octauo ſaeculis in Hibernia quisquam elaborauerit, cuius quidem nunc ſuperſit memoria. Errauit enim Bellarminus *lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis*, Aldhelmum ſcribens ſaeculo octauo Epiſcopum egiſſe in Scotia: cum ipſemet teſtis eius Beda *lib. V. c. 10.* eum faciat Antiſtitem Saxonum Occidentalium. Accedit, quod ex Hibernia *in exte-*

ras

Digitized by Google

ras etiam regiones (verba ſunt S. Bernhardi in Vitae Malachiae Archiepiſcopi hiſtoria,) *quaſi inundatione facta ſanctorum agmina ſe effuderint*; illorum tamen nemo ſingulari eruditionis laude eminuerit. Probamus nihilominus id, quod Cambdenus ſcribit: *Patricii diſcipuli tantos progreſſus in re Chriſtiana fecerunt, vt ſubſequenti aetate Hibernia SANCTORVM PATRIA diceretur, & Scotis in Hibernia & Britannia monachis nihil ſanctius, nihil eruditius fuerit, & in vniuerſam Europam ſanctiſſimorum virorum examina miſerint: quibus Luxouium Burgundiae, Bobienſe Italiae, Herbipolis Franconiae, S. Gallus Heluetiae, Malmisburia Lindisforniae, & quamplurima alia in Britannia monaſteria originem ſuam debent. Ex Hibernia enim fuerunt Coelius Sedulius presbyter, Columba, Columbanus, Colmannus, Aidanus, Gallus, Kilianus, Maidulphus, Brendanus, & alii plures ſanctitate & doctrina inclyti.* Haec ille, & quidem recte. Niſi 284
quod ex numero diſcipulorum Patricii ſit eximendus Sedulius, Presbyter quidem Scotus ſiue Hibernus, ſaltim Patricio tamen nonnihil vetuſtior, ſi Trithemio credimus, imo S. Hieronymo aequalis, ſi aliis. Non enim ſequemur Sigebertum Gemblacenſem, qui aetatem eius refert in tempora Conſtantii Imperatoris, quia hunc refellit *Explanatio Epiſtolarum Paulinarum* Sedulii, ex Origene, Ambroſio, Hieronymo, & Auguſtino excerpta.

VIII.

Quantumuis vero ex Hibernia ad ANGLORVM gentes ſtudia quaſi per coloniam deducta ſint, attamen etiam aliunde ſenſim in nonnullas Britanniae partes illa penetrauerunt. Etenim Roma in Britanniam venit anno Chriſti 668. Theodorus, monachus Romanus, *natus* (vt Beda loquitur *lib. IV. c. I.*) *ex Tarſo Ciliciae, vir & ſaeculari & diuina literatura Graece & Latine inſtructus*, (Zacharias Papa in *Epiſtola ad Bonifacium Moguntinum 140.* ſcribit, eum fuiſſe *Graeco-Latinum Philoſophum & Athenis eruditum*, ſatis ridicule:) *factus Archie-*

 piſcopus

piscopus Cantuariensis. De illo, eiusque socio Adriano, idem Beda *cap.* 2. ita scribit: *Is primus erat in Archiepiscopis, cui omnis Anglorum Ecclesia manus dare* (in celebrando Paschate) *consentiret. Et quia literis sacris simul & secularibus, vt diximus, abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterua, scientiae salutaris quotidie flumina in eorum cordibus emanabant: ita, vt etiam metricae artis, Astronomiae, & Arithmeticae Ecclesiasticae disciplinam, inter sacrorum apicum volumina, suis auditoribus contraderent. Indicio est, quod vsque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Graecamque linguam aeque, vt propriam, in qua nati sunt, norunt. Neque vnquam prorsus, ex quo Britanniam petierunt Angli, feliciora fuere tempora: dum & fortissimos Christianos habentes Reges cunctis barbaris nationibus essent terrori, & omnium vota ad nuper audita coelestis regni gaudia penderent: & quicunque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promtu*
285 *magistros, qui docerent. Sed & sonos cantandi in Ecclesia, quos eatenus in Cantia tantum nouerant, ab hoc tempore per omnes Ecclesias discere coeperunt.* Affert idem Beda *lib. V. cap.* 7. nonnulla ex epicedio, vt Beda ait, *versibus heroicis,* reuera autem *elegiacis,* iam defuncto illi Theodoro scripto: vbi dicitur:

Limpida discipulis dogmata disseruit.

Cap. sequenti de successore illius Theodori, qui obiit anno 690. Berechtwaldo ait: *Vir & ipse scientia Scripturarum imbutus, & Ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summe instructus, tametsi praedecessori suo minime comparandus.* Paulo item post: *Inter multos, quos ordinauit Antistites etiam, Gebmundo, Rhofensis Ecclesiae Praesule, defuncto, Tobiam pro illo consecrauit, virum Latina, Graeca, & Saxonica lingua, atque eruditione multiplici instructum.* Capite etiam XXI. Adrianum, Theodori socium & Coadiutorem defunctum, lugens scribit: *Cuius doctrinae simul & Theodori inter alia testimonium perhibet, quod Albinus, discipulus eius, qui monasterio ipsius in regimine successit, in tantum studiis Scripturarum institutus est, vt Graecam quidem linguam non parua ex parte, Latinam vero non minus, quam Anglorum, quae sibi naturalis est, nouerit.* Capite eiusdem libri XXIV. siue vlti-

vltimo haec habet: *Anno proximo* (hoc eſt, Chriſti ſeptingenteſimo viceſimo octauo,) *Tobias, Rhofenſis Eccleſiae Praeſul, defunctus eſt, vt ſupra meminimus, doctiſſimus. Erat enim diſcipulus beatae memoriae magiſtrorum, Theodorici Archiepiſcopi & Abbatis Adriani. Vnde cum eruditione literarum vel Eccleſiaſticarum vel ſecularium ita Graecam quoque cum Latina didicit linguam, vt tam notas & familiares ſibi eas, quam natiuitatis ſuae loquelam, haberet.* Epilogo poſtremum illius ſui operis hiſtorici de ſemetipſo ſcribit: *Cum eſſem annorum ſeptem, cura propinquorum datus educandus ſum reuerendiſſimo Abbati, Benedicto, ac deinde Celfrido: cunctumque ex eo tempus vitae in eiusdem monaſterii habi-* 286
tatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedi: atque inter obſeruantiam diſciplinae regularis & quotidianam cantandi curam in Eccleſia, ſemper aut diſcere aut docere aut ſcribere dulce habui. Enumerat denique eo loco Beda triginta ſeptem a ſeſe conſcripta ab anno vsque aetatis triceſimo ad quinquageſimum nonum volumina. Obiit autem Beda in monaſterio, quod eſt ad Witemudam amnem, anno Chriſti ſeptingenteſimo triceſimo quarto, vt habet *Continuatio Hiſtoriae cap. 6.* Ex cuius *cap.* 7. diſcere eſt, a Beda etiam habitam in monaſterio iſthoc ſcholam inſignem. Vltimi enim morbi mortisque hiſtoriam enarrans ſubdit: *AEgrotans non tamen liberalium ſtudiorum reiecit operam. Totis enim diebus, praeter debitum Pſalmodiae penſum, aſſiduis ad diſcipulos lectionibus, nominandisque & abſoluendis quaeſtionum difficultatibus, grauedinem valetudinis decipere ſuſpenſa interim cogitatione nitebatur. Euangelium quoque Ioannis his diebus lingua interpretatus Anglica, condeſcendit minus imbutis Latina. Subindeque monebat diſcipulos, dicens: Diſcite, filioli, dum vobiscum ſum. Neſcio enim, quamdiu ſubſiſtam.*

IX.

Ex iis ſane narrationibus liquet, ad Anglos primo omnium ex Hibernia, ſerius vero etiam Roma eruditionis ſacrae pariter atque ſaecularis ſtudia perueniſſe, & quidem ſaeculo denique Chriſtiano ſeptimo; inſignes praeterea ibi ſcho-

scholas viguisse, partim in nonnullis monasteriis, idque exemplo potissimum Hibernorum, partim vero & circa Ecclesias, Cantuariensem cumprimis & Roffensem. Iam defuncto autem Beda, Episcopus quoque Eboracensis, Egbertus, qui floruit anno salutis septingentesimo quadragesimo, in propagationem doctrinae laudabili studio incubuit, structa ibi insigni bibliotheca. Hinc de illo Wilhelmus Mal-
287 mesburiensis: *Omnium liberalium artium armarium, vt ita dicam, & sacrarium, nobilissimam bibliothecam Eboraci constituit.* Hinc etiam Albinus Alcuinus in epistola ad Carolum Magnum: *Date mihi exquisitiores eruditionis scholasticae libellos, quales in patria habui per bonam & deuotissimam Egberti Archiepiscopi industriam.* Albinus autem is est, cuius consilio Carolus Magnus deinceps vsus, in regno Francorum eruditionis studia exsuscitauit: qua de re plenius iam dissertatum est.

X.

Quanquam vero in eum, quem narrauimus, modum in Anglia refloruerit ex spissa barbarie doctrina, non tamen promiscue omnium, quamuis monachorum vel cleri Anglicani, vlla virtus hic fuit. Enimuero ipsemet Beda *lib. IV. Expositionis allegoricae in Samuelem* ita scribit: *Videat lector, nec sine lacrymis rem lacrymis dignam contempletur, quantum Ecclesiae status ad peiora quotidie, vel, vt mitius dicam, ad infirmiora gerenda deuoluatur.* Addit quidem, *etiam tunc existere perfectos in fide & veritate*: *videre* se tamen fatetur, *maxima in parte instare tempora iam olim praedicta.* Raritatem bonorum satis liquido demonstrant pauca ex illo aeuo reliqua eruditionis monumenta. Sed & vel ipsi illi, qui Euangelii facem in Germania accenderunt, Angli tenui fuerunt doctrina: ne Bonifacio quidem excepto, etsi zelum huius merito laudaueris. Emicuit etiam porro quidem eruditio monachorum Anglicorum prae omnibus non tantum illius,

sed

Digitized by Google

sed praecedentis etiam cuiuscunque aeui aut cuiuscunque gentis. Quis sane monachorum vel illius vel antegressi temporis (Hieronymum semper excipio,) in vlla orbis parte meretur cum Beda comparari, aut etiam cum Alcuino? Paucis imo monachorum, etiam aliquot post saeculis, datum est ad illud Bedae fastigium adscendisse. Philosophiae tamen & liberalium artium non nisi rudior quaedam peritia, etiam in ipsomet Beda, effulsit. Longissimo vtique interuallo illam veteres, Graeci cumprimis, vt & Latini, imo post & Arabes, superauerunt. Diuinarum item Scripturarum co- 288
gnitione satis eximia quidem polluit Beda, & quidem supra saeculi captum & morem. Etiam ita tamen inferior fuit saltim Hieronymo & Augustino, vt alios nunc taceam: quamvis maior plurimis post secutis, cum Latinis, tum Graecis.

XI.

Extincta vero & illa qualiscunque Anglorum eius tempestatis gloria est paulo post, crudelibus Danorum aliorumque septentrionalium populorum depraedationibus & vastationibus: vt demum aliquot post saeculis, sub Normannicae familiae regibus, potuerit iterum scintillam aliquam spargere. De illa clade fortassis haud abs re fuerit, saltim vnicum Matthaeum Westmonasteriensem audire, qui in *Chronico* ad annum octingentesimum tricesimum nonum ita loquitur: *Nunc ad plagam maximam & horribilem peruenimus, quae peccatis exigentibus per Danos Angligenis nationibus illata est. Libet eiusdem cladis causam ad cautelam futurorum breuiter legentibus intimare. In Anglorum quidem ecclesia primitiua religio clarissime resplenduit. Processu vero temporis adeo in eis omnis virtus emarcuit, vt nulla gens proditione vel fraude eis consimilis videretur. Nec erat eis inuisum aliquid, nisi pietas & iustitia: nec honor, nisi bella plus quam ciuilia, & sanguinis innocentium effusio. Misit ergo eis Deus omnipotens gentes paganas crudelissimas, velut apum examina, quae ne quidem sexui muliebri, aut paruulorum parcerent*

aetati, Danos ſcilicet & Norwegenſes, Gothos & Swethedos, Vandalos & Freſos, (intelligit vero Venedos & Friſios in Cimbrica
289 ca Cherſoneſo habitantes,) *qui ab exordio Regis AEthelulfi vsque ad Nordmannorum aduentum, per annos ferme CCXXX. terram hanc peccatricem a mari vsque ad mare, & ab homine vsque ad pecus, deleuerunt. Siquidem Angliam crebro & vndique inuadentes, non ſubiugare ac poſſidere, ſed praedari ac perdere ſatagebant. Qui ſi aliquando vincerentur, nihil tamen proficiebant Angli, cum alibi claſſis maior & exercitus ex improuiſo & ſubito adueniret.* Haec omnia Weſtmonaſterienſis. Exceperat autem pridem hanc Angliae vaſtationem Danicam (nam interea temporis Sueno, Cnuto, Haraldus, & Hardecnuto, Dani Reges, Angliam aliquandiu totam occupauerunt:) alia ex Gallica Normannia, caeſo Haraldo, vltimo Anglicae ſtirpis Rege, anno Chriſti CIƆ LXVI. a Wilhelmo, qui hac de cauſa *Conquaeſtor* ſolet audire. Periiſſe autem iam tunc per Danicas aliasque irruptiones omnem priſcam in Anglia eruditionem, luculentus eſt teſtis Guilhelmus Malmesburienſis, Conquaeſtoris aeuo proximus, *lib. III. Literarum*, inquit ille, *& religionis ſtudia obſoleuerant non paucis ante aduentum Normannorum annis. Clerici literatura tumultuaria contenti vix Sacramentorum verba balbutiebant: ſtupori & miraculo erat caeteris, qui Grammaticam noſſet.* Claudemus hoc *Supplementum* verbis illius auctoris, qui circa ſaeculi vndecimi initium *Continuationem Hiſtoriae Bedae* conſcripſit. Obitum ille Bedae enarrans *lib. I. c. 8.* ita ait: *Sepulta eſt cum eo* (Beda ſcilicet,) *paene omnis geſtorum notitia ad noſtra tempora. Adeo nullus Anglorum ſtudiorum eius aemulus, nullus gloriarum ſequax fuit, qui omiſſae monetae lineam perſequeretur. Pauci, quos aequus amauit Ieſus, quamuis literis non ignobiliter informati, tota vita ingratum conſumſerunt ſilentium. Alii vix primis labris illas guſtantes, ignauum confouerunt otium. Ita cum pigro ſemper ſuccederet pigrior, multo tempore ſtudiorum in tota inſula tepuit feruor. Magnum ignauiae teſtimonium dabunt verſus epitaphii, pudendi prorſus & tanti viri mauſoleo indigni:*

Presby-

Presbyter hic Beda requiescit, carne sepultus.
Dona, Christe, animam in coelis gaudere per aeuum:
Daque illum Sophiae de ebriari fonte, cui iam
Suspirauit ouans intento semper amore.

Poteritne vlla excusatione hic pudor extenuari, vt nec in eo monasterio, vbi illo viuente totius literaturae exultabat gymnasium, potuerit inueniri homo, qui memoriam eius formaret, nisi exili & miserabili stylo?

SVPPLEMENTVM XXXII.

Ad *pag. 65.*

I.

Perperam docuimus, meliorem literaturae culturam, quae coepit sub Carolo Magno in Francorum imperio, deberi monasteriorum maiori multitudini. Vera enim causa eius fuit illud, quod primus Carolus constituerit, in monasteriis omnibus scholas habendas esse, quodque ea in parte nonnulla monasteria composuerint sese ad laudabile exemplum optimorum quorumque monasteriorum Angliae & Hiberniae. Et vero ante Carolum nulla fortasse fuit, in Francici quidem regni, quamuis amplissimi, monasteriis, schola vlla. Imo vero Bonifacio, quem Legatum Romani Pontifices constituerant, curante monasteria vniuersa iussa sunt in vita & moribus *Regulam Benedicti* obseruare, etiamsi antehac aliis institutis vixissent. Illa autem Regula ad scholas habendas neutiquam fuit composita: ceu iam tum ante demonstrauimus. In Synodo nempe Franciae, quam anno DCCLII. Dux Austrasiae Carolomannus coëgerat, constitutum est, *vt monachi & ancillae Dei monasteriales iuxta regulam S. Benedicti ordinate viuere studeant, & vitam propriam gubernare secundum praedicti Patris ordinationem non negli-*

negligant. Eodem porro anno in Synodo Liptinensi *Abba-*
291 *tes & monachi receperunt regulam S. Patris Benedicti ad restaurandam normam regularis vitae:* vt diserte scribitur in *Capitularibus Ansegisi lib. V. cap. 3.* sicut illa, quam retulimus, Constitutio habetur *capitulo 2.*

II.

In nouis porro constituendis per Germaniam coenobiis Bonifacium non spectasse propagationem doctrinae siue sacrae siue alterius cuiusque, vel ex verbis Rudolphi, quibus *capite X. Historiae vitae S. Liobae* apud Surium ad diem XXVIII. Septembris vsus ille est, liquido apparet. *Videns vir beatissimus Bonifacius, Ecclesiam Dei crescere, & certantibus studiis ad vota perfectionis accendi, duplicem viam ad profectum religionis instituens, monasteria construere coepit:* vt *ad fidem Catholicam populi non tam Ecclesiastica gratia, quam monachorum & virginum congregationibus raperentur.* Imo vero noua a Bonifacio condita monasteria, sicut ad normam Benedictinam, ita ad studia literarum propaganda plane inidonea, fuerunt composita. Duodecim feruntur Bonifacio in Germania originem suam debere, & praecipuum horum esse Fuldense. At vero de illo Bonifacius ad Zachariam Papam in haec verba scripsit ea epistola, quae in volumine, quod *Epistolarum S. Bonifacii* titulo mendosissime edidit Nicolaus Serrarius, est centesima quadragesima prima. *Est locus syluaticus in eremo vastissimae solitudinis, in medio nationum praedicationis nostrae, in quo monasterium construentes, monachos constituimus sub regula S. Patris Benedicti viuentes: viros strictae abstinentiae, absque carne & vino, absque sicera & seruis, proprio manuum suarum labore contentos.* Quae ratio viuendi literis siue discendis siue docendis non vtique est apta. Quod de Bonifacio nemo mirabitur, qui vel inspexerit duntaxat *Epistolas Bonifacianas*, nihil sapientes vel sacrae eruditionis: tantum abest, vt quicquam in illo viro, caeteroquin pio, laudem mereatur eruditio-

ditionis ſaecularis. Eapropter illud etiam, quod nos Kirchnero credentes ſcripſimus *pag. 193*, quaſi iam *Sturmo Abbate* 292
vna Fulda triginta doctores artium linguarumque, & ſexcentos genere claros diſcipulos aluerit, non dubitamus nunc fabulis accenſere. Et vero in *Vita S. Liobae* apud Surium die XXIX. Septembris, iam paulo ante adducta, teſtatur Rudolphus, Bonifacium mandaſſe Lullo, ſucceſſori ſuo Moguntino, *de monaſterio Fuldenſi, quod auctoritate Zachariae & fauore Carolomanni Regis* (rectius Ducis,) *Auſtraſiae in vaſtiſſima ſolitudine ſaltus Boconiae ipſe conſtruxerat: vt, quia monachi locum illum inhabitantes pauperes erant*, (iis vero tum praeerat Sturmo Abbas,) *& necdum alia haberent ſeruitia, ſed ſolo manuum ſuarum labore victitabant, aedificium fundatae tum ibi Eccleſiae ad perfectionis terminum deduceret.* Ne quidem autem Rothario Abbate tertio primum viuendi genus deſiiſſe, liquet ex libello ſupplice monachorum Fuldenſium ad Carolum Magnum contra Abbatem illum ſuum: *vt aedificia immenſa atque ſuperflua & caetera inutilia opera omitteret, quibus fratres accideret vltra modum fatigari, & famulos foris diſperire.* Indicant enim haec verba, tunc etiam monachos in aedium ſtructuram manibus operam praeſtitiſſe.

III.

Quantumuis vero vt Fuldenſe, ita etiam fortaſſis reliqua ab ſeſe conſtructa monaſteria, Bonifacius vsque adeo duram voluerit vitam agere; licet vetera etiam quaeque coenobia ad regulam Benedicti fuerint reuocata; haud videtur tamen rigide illud ipſum fuiſſe etiam in vetuſtioribus exactum: praeſertim quia iam illo aeuo monachis iſtorum coenobiorum eſſet abunde de vitae neceſſariis proſpectum, vt haud eſſet neceſſum, manu ſibi victum quaerere ex primo Benedicti inſtituto. Non enim aſperitatis huius vlla in monumentis aeui iſtius apparent vel leuia veſtigia: quan- 293

quam abstinentiam ab omni carne cunctis tum coenobitis fuisse adhuc communem, haud pauca liquido significent. Hactenus itaque non obfuit illis monachis alimentorum quaerendorum inopia, quo minus in coenobiis & ipsi proficerent & alios instituerent. Attamen nec in illis monasteriis fuerunt vllae scholae: imo nulli viri eruditi, etsi morum sanctitas quibusdam haud defuerit. De Augia diuite, quam appellant, memoratur tamen, illam a Carolo Martello ex instituto S. Pyrmini ita fuisse institutam, *vt* (verba sunt Bruschii,) *tantum Principes, Comites, ac Barones illic educarentur ac erudirentur a prima infantia ad adolescentiae vsque tempora. Tum enim*(ait Bruschius,)*bene institutis ac libere educatis integrum ac liberum erat, prodire iterum, & vel vxores ducere, vel aulas Principum, vel militiam sequi. Equitum vero ac ciuium liberi admittebantur nulli. Erat igitur tantum Principum ac sublimi stirpe natorum schola ac gymnasium quoddam.* Trithemius *lib. I.* ad annum Christi 741. tantum hoc refert de Augia illa: *In illa successu temporis multi viri claustrales eruditione & sanctitate vixerunt insignes.* De schola magnatum habet nihil. De S. Meinrado tamen in eius *Vita* apud Surium mense Ianuario ita scribitur: *Meinradus cum iam eam aetatem attigisset, qua aptari posset literarum studiis, a patre ducitur ad insulam, quam veteres Sindelaugiam vocabant,* Sindelaug. *Huc puer iam dictus a patre ductus commendatur viro per omnia honestissimo, Erlebaldo monacho.* De S. Wolffgango item apud eundem Surium mense Octobri pag. 991. legitur: *Wolffgangus, non contentus, scholis triuialibus aut priuatis erudiri, patre deducente eo sibi properandum statuit, vbi tum intra Germaniae fines maxime florerent studia literarum. Itaque ad Augiense monasterium se contulit.*

294 Verum enimuero de reliquis antiquioribus coenobiis Benedictinis Germaniae nostrae nihil tale memoratur. Ac proinde non fas est, exemplo hoc vno in vniuersum de omnibus idem pronuntiare. Est praeterea illis relationibus multum falsi admistum: vt non liceat vel illas tuto credere. Vt-

que

Digitized by Google

que magnatum liberi aliique in Augia fuerint instituti nonnihil prima aetate, verae tamen & solidae doctrinae scholam ibi tum fuisse, ne hoc quidem argumento licet docere. Vno verbo, vetera illa coenobia Benedictina nihil momenti ad doctrinae propagationem attulerunt.

IV.

Igitur verissimum est id, quod diximus, a Carolo demum Magno monasticas fuisse scholas institutas, in Francici quidem Imperii regionibus. Libro sane primo *Capitularium Ansegisi cap. 71.* ita constitutum est; *Vt scholae legentium puerorum fiant: Psalmos, notas, cantus, computum, Grammaticam, per singula monasteria vel Episcopia discant. Libro V. tit. 95.* haec habentur: *Symbolum, quod est signaculum fidei, & Orationem Dominicam semper admoneant Sacerdotes populum Christianum. Volumusque, vt disciplinam condignam habeant, qui haec discere negligunt, siue in ieiunio siue in alia castigatione. Propterea dignum est, vt filios suos donent ad scholas, siue ad monasteria, vt fidem Catholicam recte discant, & Orationem Dominicam, vt alios edocere valeant. Qui vero aliter non potuerit, vel in sua lingua hoc discat.* Hae duae Constitutiones sunt ipsiusmet Caroli Magni. Non obscure autem vltima agit duntaxat de scholis puerilibus infimi plane ordinis, indicatque, praeter eiusmodi generis monasticas fuisse etiam alias. Prior reapse item de puerilibus ludis agit, sed in quibus paulum maiora debeant proponi. Neutra tamen Constitutio doctrinae alicuius potioris scholas attinet. Hinc intra illas angustias conclusum est etiam illud Episcoporum institutum, cuius fit mentio in *Capitularis Ansegisi Additionum libro secun-* 295
do captt. 5. hisce verbis: *Inter nos pari consensu decreuimus, vt vnusquisque Episcoporum in scholis habendis, & ad vtilitatem Ecclesiae militibus Christi praeparandis & educandis, abhinc maius studium adhiberet. Et in hoc vniuscuiusque studium volumus probare, vt,*

Digitized by Google

vt, quando ad prouinciale Episcoporum Concilium conuentum fuerit, vnusquisque Rectorum ſcholaſticos ſuos eidem Concilio adeſſe faciat, quatenus & caeteris Eccleſiis notum ſit, & eius ſolers ſtudium circa diuinum cultum omnibus fiat manifeſtum.

V.

Quanquam vero in Capitularibus alibique hodie nulla
occurrat Caroli Conſtitutio de ſcholis ſacrae aut ſaecularis
ſapientiae & liberalium artium maioris ordinis, illo tamen
auctore non quidem in omnibus, aliquibus tamen etiam
in monaſteriis ſtudia eiusmodi certum eſt excoli coepta. E-
nimuero ab illo vsque tempore nonnulla etiam Germaniae
noſtrae monaſteria in ſtudiis eiusmodi fuerunt occupata.
Legi hoc loco merentur, quae illa de re viri quidam prae-
clari memoriae prodiderunt. Afferam proinde ex initio ſu-
perioris ſaeculi Ioannis Trithemii, quo alius nemo maiore
cura in ſtudiorum & monaſteriorum fata inquiſiuit, verba
ex Chronico Hirſaugienſi. *His temporibus,* ait ille, *& diu
poſt, erat haec conſuetudo monachorum Benedictinorum celeberrima,
vt ſcholae in ſingulis paene coenobiis haberentur: quibus non ſaecula-
res homines, ſed monachi moribus & eruditione praeficiebantur or-
natiſſimi, qui non ſolum in diuinis literis docti eſſent, verum etiam
in Mathematica, Aſtronomia, Arithmetica, Geometria, Muſica,
Rhetorica, Poëſi, & in caeteris omnibus ſaecularis literaturae ſci-
entiis eruditiſſimi haberentur. Ex his multi non ſolum in Romana
lingua docti erant, ſed etiam in Hebraica, Graeca, & Arabica*
296 *peritiſſimi, quod ex eorum opuſculis facile dignoſcitur: quanquam
vitio ſcriptorum, qui a primaeua inſtitutione praeceptorum paulatim
degenerare coeperunt, pauca exemplaria noſtris temporibus emenda-
ta reperiantur. Quoties autem idoneum ad hanc ſubeundam prouin-
ciam Abbas minime habuiſſet, de aliquo alio monaſterio petere aptum,
non erat verecundum. Maximum autem dedecus iudicabant, dociles mo-
nachorum animos negligere, quos vt moribus & literis bene inſtitue-
re poſſent, nullis laboribus, nullis parcebant impenſis. Sic namque
doctiſſimus ille monachus Gemblacenſis, Sigebertus, multo tempore in*

coenobio

Digitized by Google

coenobio S. Vincentii Metensi monachorum praeceptor, quanquam de alio monasterio, fuit. Ita Strabo, monachus Fuldensis, in Hirsfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulensi, Albinus, monachus Anglicus, in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atque alii complures in aliis monasteriis, docendi ad tempus tenuerunt officium, vbi conuersionis primordia ceperunt. Haec autem consuetudo sanctissima primum in Anglia coepit, vbi venerabilis ille monachus & Presbyter Beda monachorum institutor factus, post se multos doctissimos reliquit discipulos. Quantum vero haec monachorum institutio Ordini nostro profuerit, nemo ignorat, qui veterum historias studiosius reuoluit. Multi enim ex monachis propter scientiam literarum incomparabilem ad Episcopatus honorem sunt promoti, qui Ordinem nostrum vita & doctrina mirabiliter illustrarunt. Nam etiamsi studium literarum nihil conferret Ordini, quam vtilem occupationem monachorum, esset nihilominus maxima veneratione a nobis promouendum: quia, nisi mens hominis claustralis aliquo exercitio occupetur delectabili, in multas & varias miserias delabitur: quod S. Patres probe intelligentes lectionem Scripturarum monachis omnino voluerunt esse familiarem. Hactenus Trithemius. Idem de Dithmaro, Abbate Hirsaugiensi, in haec verba scribit: *Magna multitudo monachorum sub eius regimine in hoc monasterio claruit, quorum aliqui sanctitate vitae valde fuerunt insignes, plures autem propter scientiam & doctrinam Scripturarum celeberrimi nominis* 297
habiti sunt. De diuersis quoque Benedictinorum Ordinis per Germaniam monasteriis monachi ad scientiam Scripturarum hauriendam Hirsaugiam mittebantur: quia talis eo tempore consuetudo in Ordine nostro seruabatur, vt monachi pro pleniori eruditione consequenda, si qui viderentur idonei, ad diuersa monasteria instruendi mitterentur. Etiam haec Trithemius. Qui ibidem, monasteria nonnulla Germaniae nostrae societate quadam iuncta fuisse, vt per gradus alterum alterius discipulos secundum doctrinae varias species exciperet, non dubitauit narrare: quae tamen hic repetere, non fore pretium operae duximus.

VI.

Trithemio adiungere aequum est Paulum Langium, eius discipulum sectatoremque, monachum & ipsum Benedictinum, vtpote qui in eandem sententiam in *Chronico Citicensi* disseruerit hisce verbis: *Priscis temporibus Caroli Magni & Ottonum, dum Ordo noster Ecclesiam Dei mirum in modum doctrina & sanctimonia illustraret, studium sapientiae permaxime in eo viguit. Et haec vnica fuit & maxima causa, quod monachi eligebantur in Episcopos. Tunc enim literarum gymnasia erant in coenobiis, & potissimum in celebrioribus Archisteriis, Fuldensi videlicet, Hirsfeldensi, Corbeiiensi, Weiseburgensi, Prumiensi, Tuiciensi, Gemblacensi, Hirsaugiensi, & Treuerensi: tacendo de Italiae, Hispaniae, Galliae, caeterarumque prouinciarum, praecipue Cassinensi, Cluniacensi, Floriacensi, & similibus florentissimis coenobiis: in quibus monachi & Abbates claruere in omni scibili doctissimi: qui & multa praeclara ad vtilitatem legentium & fidei defensionem carmine & prosa ediderunt opuscula, quae vsque in praesens extant, & extabunt in salutem per saecula credentium. Nusquam enim eo tempore*
298 *per Germaniam instituta literarum fuerant gymnasia, imo & aliquot post saeculis Academiae vel, vt aiunt, Vniuersitatis nomen illustre in omni pene Occidentis Imperio incompertum fuerat. Praeter enim Romanum vetustissimum, & Parisiense tunc nouum, vtpote Karoli Magni iussu, opitulamine & autoritate per nostros monachos fundatum, nullum in historiis aliud Vniuersale legimus extitisse Studium. Proinde Reges & Principes, caeterique nobiles, ad discendum Dei timorem cum literis liberos suos monachis intra claustra tradiderunt instituendos: quorum plerique, manentes sub regula, disciplinae magisterio in viros creuerint sanctissimos; alii per parentes reuocati, moderatores reipublicae strenui & prudentissimi facti sunt.*

VII.

Tertio loco audiemus Aubertum Miraeum, antiquitatum sequioris aeui curiosum indagatorem. Cuius *lib. II. cap. 1. Origin. Monast.* haec sunt verba: *Curam iuuentutis informandae Pontificibus haud satis pro dignitate tractantibus, ac vere negligentibus, viri prae caeteris pietatis studiis praestantes, quos*

MONACHOS dicimus; & in studium impulsi iuuandi remp. saepe arripuerunt: diuinum se Numen promereri eo labore procurationeque persuasi, in quo tantum momenti esse videbant. Antiqua, Benedictinorum praesertim, monasteria scholae publicae erant, ad erudiendam iuuentutem a viris sanctissimis constitutae. Vnde haud leuis publica vtilitas extitit: ipsi magnis diuitiis atque ingentibus creuerunt, omnibus certatim pios eorum conatus iuuantibus re, opera, consilio. Ex iis monasteriis, velut ex arce Sapientiae, innumeri viri prodierunt vtriusque Philosophiae cognitione praestantes, diuinae atque humanae. Tantum & Miraeus.

VIII.

Nolumus nos iis tribus nunc & aliorum eodem de argumento narrationes addere, quia non huc attinet, nec institutum patitur. Eadem de causa nec allatorum hic instituemus examen. Libere tamen profitemur, quammulta eorum haud posse a nobis admitti; quoniam videntur a veritate nimium aliena. Si sane haec ita sese habuissent, longe plurimorum eruditorum monachorum ex illo aeuo scripta superessent, inque superstitibus eorum voluminibus maior
quaedam doctrina eluceret. Nunc autem illius etiam Ca- 299
rolouingici aeui tantum non omnia perquam sunt rudia, & numerus superstes scriptorum est exiguus. Per me igitur licet quidem, addat quis iis an demat fidem. Certum tamen est, aeuo etiam illo Carolouingico esse repertos nonnullos, etsi paucos, coenobitas sic satis doctos.

IX.

Caeterum vt ad scholas monasteriorum redeamus, saltim apud pleraque hoc effectum fuit Capitularibus edictis, vt in monasteriis si non aliae, triuiales tamen, haberentur. Et quidem monasticae illae scholae triuiales videntur duplicis fuisse generis. Aliae in ipsismet monasteriis, CLAV-

STRI propterea dictae, & solis ad monasticam vitam educandis quasi consecratae. Quo credibile est pertinere illud Ludouici Pii Imperatoris edictum, quod ab Ansigiso aut Benedicto Leuita recitatur *lib. I. Capitularium Addition. capit.* 45. hisce verbis: *Schola in monasteriis non habeatur, nisi eorum, qui oblati sunt.* Aliae autem scholae, EXTERNAE dictae, extra claustra sunt habitae, monachorum tamen nihilominus cura. Liquet illud ipsum cum ex aliis quammultis, tum clarissime ex iis, quae in *Vita Notkeri Balbuli*, monachi monasterii S. Galli, narrantur hisce verbis: *Traduntur post breue tempus Marcello scholae Claustri cum Beato Notkero Balbulo & caeteris monachici habitus puerulis: Externae vero, id est, Canonicae, Isoni cum Salomone & eius comparibus.* Maioris cuiusque doctrinae scholas publicas itidem in monasteriis tunc habitas, equidem haud dixerim. Mihi sane verosimile videtur, institutionem eiusmodi quamlibet fuisse magis singularem aut priuatam: idque in illis duntaxat locis, vbi
300 viri eruditionis gloria clari haberentur. Qualis scilicet Fuldae fuit Rabanus Maurus, non Bedae, quod Bruschius scribit, sed Albini discipulus, omnium, quantum ex scriptis conficere est, sui aeui doctissimus, vtpote ad quem audiendum etiam ex Gallia missus olim fuerit ab Aldrico, Abbate suo, post Senonensi Episcopo, Seruatus Lupus, qui deinceps etiam ipse factus fuit Abbas coenobii Ferrariensis: *vti ab eo* (verba sunt Lupi epistola prima,) *ingressum caperet diuinarum Scripturarum*, iam tum ante scilicet *doctorem Grammaticum sortitus*, a quo *praecepta artis acceperat*, non tamen *vel Rhetoricam vel caeteras liberales disciplinas.* Vnde obiter discere est, verum esse, quod diximus, in paucis duntaxat etiam Galliae coenobiis meliores literas fuisse cultas, nec nisi priuata aliquorum opera. De Rabano sane ita etiam scribit Bruschius: *Bibliothecam Fuldensem tanta librorum multitudine locupletauit, vt dinumerari vix queant. Demum cum se totum*

tum diuinis libris scribendis dedere vellet, postbabito regimine in montem D. Petri se contulit, eoque fratres studiorum suorum aemulos collocauit: vbi Biblica scripta omnia discipulis enarrans, commentariis ea in hunc vsque diem extantibus illustrauit. Deinde cum multitudo fratrum rumore piae conuersationis creuisset, aliud monasterium in monte Ioanni Baptistae sacrare constituit. Mitto alia eiusdem Bruschii: quae nimirum ille narrat etiam de aliis nonnullis Germaniae nostrae monasteriis. Fuerit autem omnino operae pretium, legisse, quae de Fuldensis scholae rebus erudite disseruit Christoph. Browerus *lib. I. Antiquit. Fuldensium cap. IX. X. XI. XII. XIII. & XIV.* Ast cum iudicio expendentibus monasticam eruditionem, saltim illorum, qui Benedicti regulam sequuntur, dissimilis multum propagatae in iis doctrinae ratio apparebit. Quod si porro coenobiorum Francici Imperii Carolouingici cum vetustioribus quibusque placuerit contentionem instituere, liquidum omnino erit, quae in illis fuit quondam facta doctrinae propagatio, ad vnius Hiberniae & Britanniae exemplum esse institutam. Quin imo, quoniam ex Britannia in regnum Francorum nemo aduenit olim doctior Albino Alcuino, postquam ipsemet in Britannia diuinam humanamque doctrinam in Ebroicensis Ecclesiae monasterio docuisset, plurimum autem apud Carolum Magnum valuit consilio atque auctoritate; quin huius eximii viri cum suasionibus, tum ductui haec qualicunque modo rectior vtiliorque monasteriorum forma debeatur, equidem haud esse dubitandum arbitror. 301

SVPPLEMENTVM XXXIII.

Ad *pag. 65.*

Haud dissimulabo hic, non omnes viros illos praeclaros, quos ex coenobiis Germaniae nostrae prodiisse diximus, nostros

noſtrot eſſe. Saltim vtique Paſchaſium Ratbertum dedit Corbeia Gallica. Haltgerius quoque, ſi non & Amalarius, fuit Francogallus. Primi quoque Bremenſium Antiſtites non eruditis, ſed ſanctis, merentur annumerari. Interque eos Anſcharium noua quidem Corbeia magiſtrum habuit ſuae ſcholae & Eccleſiae, vetus tamen erudiuit: vt patet ex *Vita* eius a Remberto deſcripta *cap. V.* Fuit porro Anſcharius coenobiorum Corbeiae, initio quidem Gallicae, deinde autem & Nouae ſiue Saxonicae, *magiſter ſcholae*, non tamen niſi puerilis. Liquidum id ſane eſt de veteri Corbeia ex *cap. 3. & 4. Vitae.* Cum in Daniam proficiſceretur, eundem cum Autberto, itineris ſocio, itidem pueros inſtituiſſe, dicitur *cap. 6.* iis verbis: *Ipſi quoque diuino inſpirati amore, ad promulgandam deuotionis ſuae religionem coeperunt curioſe pueros quaerere, quos emerent & ad Dei ſeruitium educarent. Praefatus quoque Herioldus ex ſuis aliquos ſub eorum cura eru-*
302 *diendos poſuit. Sicque factum eſt, vt ſcholam inibi paruo tempore ſtatuerint duodecim aut eo amplius puerorum.* Similem puerilem ludum literarium Hamburgi ab Anſchario eſſe inſtitutum, narratur *capite 14.* vt & apud Waldonem, qui rudi carmine vitam Anſcharii eſt perſecutus, *cap. 34.* Adhoc ipſe Anſcharius ſanctis potius fuit annumerandus, quam doctis: imo a doctrina nullam meruit laudationem. Quantumuis vero tenuis adeo fuerit & Anſcharii & aliorum in ſtudiis profectus, veruntamen vnus Rabanus Germaniae noſtrae poteſt eſſe pro omnibus aeui illius, quarumcunque etiam gentium Occidentalis Eccleſiae.

SVPPLEMENTVM XXXIV.

Ad *pag. 66.*

R*egulam monachorum ſiue Canonicorum*, quae Auguſtini nomen prae ſe gerit, eſſe illius auctoris, malo equidem

nunc

nunc potius negare, quam aſſerere: quoniam non tantum in Poſſidii *Indiculo* aut *Retractationum* libello ipſiusmet Auguſtini, ſed nec in quoquam ſcriptore vetuſtiore alio eius fit mentio: eoque nec in Codice illo, quo collegit omnes antiquas monaſticas Regulas ſaeculo nono Chriſtiano Benedictus, Abbas Anianenſis, (quem Romae curante Luca Holſtenio editum, acceptum fero Epiſcopi atque Principis Paderbornenſis hodie in Germania noſtra incomparabilis, Ferdinandi, liberali dono,) reperitur, ſed tantum Epiſtola S. Auguſtini centeſima nona, qua ſanctimonialibus pia viuendi inſtituta praeſcribuntur. Acquieſco ſcilicet in iudicio Bellarmini, cuius haec ſunt verba: *Ex tribus REGVLIS ſola eſt tertia S. Auguſtini, ſed feminis data, non viris: habetur enim epiſtola 108. reliquae duae non videntur Auguſtini.* Recentior ſane eſt Hugo noſtras, quam vt poſſit haberi idoneus teſtis & iu- 303
dex librorum S. Auguſtini. Taceo, dubium eſſe, ſitne libellus ille Hugonis nec ne. Multo minus vero Humbertus tanquam teſtis aut cenſor admitti poteſt: vtpote qui vixerit demum ſaeculo tertiodecimo Ordinis Praedicatorum monachus.

SVPPLEMENTVM XXXV.

Ad *pag. 67.*

I.

In *Diſſertatione* non tam ipſa Anſegiſi verba, quam eorum mentem recitauimus. Attulimus tamen illa paulo ante in *Supplemento.* Epiſtolam Caroli Magni de ſcholis monaſteriorum & Epiſcoporum, lectu ſane digniſſimam, quam ille generalem eſſe voluit ad omnes Epiſcopos & Abbates, quia *Tomo ſecundo Conciliorum Galliae pag. 121.* inſeruit optime de
re

Digitized by Google

re literaria meritus Sirmondus, depromtam ex Codice Me-
tensi, officii nostri ratio postulat etiam hic exhibere. Est
autem seorsim haec missa ad Baugolphum, Abbatem Ful-
densem secundum: nisi quod per oscitantiam scriba sub fi-
nem adiecerit c. sulam illam epistolarum, quae ad Metro-
politanum aliquem unc sunt directae: id quod etiam Sir-
mondus obseruauit. *Karolus, gratia Dei Rex Francorum &
Langobardorum, ac Patricius Romanorum, Baugulfo Abbati, & o-
mni congregationi, tibi etiam commissis fidelibus oratoribus nostris,
in omnipotentis Dei nomine amabilem direximus salutem. NOTVM
igitur sit Deo placitae deuotioni vestrae, quia nos vna cum fidelibus
nostris considerauimus, vtile esse, vt Episcopia & monasteria, nobis
Christo propitio ad gubernandum commissa, praeter Regularis vitae
ordinem atque sanctae religionis conuersationem, etiam in literarum
meditationibus, eis, qui donante Domino discere possunt, secundum
vniuscuiusque capacitatem, docendi studium debeant impendere: qua-*
304 *liter, sicut Regularis norma honestatem morum, ita quoque docendi
& discendi instantia ordinet & ornet seriem verborum: vt,
qui Deo placere appetunt recte viuendo, ei etiam placere
non negligant recte loquendo. Scriptum est enim: Aut ex
verbis tuis iustificaberis, aut ex verbis tuis condemnaberis.
Quamuis enim melius sit, bene facere, quam nosse, prius tamen est
nosse, quam facere. Debet ergo quisque discere, quod optat im-
plere: vt tanto vberius, quid agere debeat, intelligat anima,
quanto in omnipotentis Dei laudibus sine mendaciorum offendiculis
cucurrerit lingua. Nam cum omnibus hominibus vitanda sint
mendacia, quanto magis illi secundum possibilitatem declinare de-
bent, qui ad hoc solummodo probantur electi, vt seruire specia-
liter debeant veritati? Nam cum nobis in his annis a nonnullis
monasteriis saepius scripta dirigerentur, in quibus, quod pro no-
bis fratres ibidem commorantes in sacris & piis orationibus de-
certarent, significaretur, cognouimus in plerisque praefatis con-
scriptionibus eorundem sensus rectos, at sermones incultos: quia,
quod pia deuotio interius fideliter dictabat, hoc exterius, propter
negligentiam discendi, lingua erudita exprimere sine reprehensio-
ne*

ne non valebat. Vnde factum est, vt timere inciperemus, ne forte, sicut minor erat in scribendo prudentia, ita quoque & multo minor esset, quam recte esse debuisset, in sanctarum Scripturarum ad intelligendum sapientia. Et bene nouimus omnes, quia, quamuis periculosi sint errores verborum, multo periculosiores sunt errores sensuum. Quamobrem hortamur vos, literarum studia non solum non negligere, verum etiam humillima & Deo placita intentione ad hoc certatim discere, vt facilius & rectius diuinarum Scripturarum mysteria valeatis penetrare. Cum autem in sacris paginis schemata, tropi, & caetera his similia inserta inueniantur, nulli dubium est, quod ea vnusquisque legens tanto citius spiritualiter intelligit, quanto prius in literarum magisterio plenius instructus fuerit. Tales vero ad hoc opus viri eligantur, qui & voluntatem & possibilitatem discendi, & desiderium habeant alios instruendi. Et hoc tantum ea intentione agatur, 305 *qua deuotione a nobis praecipitur. Optamus enim vos, sicut decet Ecclesiae milites, & interius deuotos & Scholasticos bene loquendo: vt, quicunque vos, propter nomen Domini & sanctae conuersationis nobilitatem, ad videndum expetierit, sicut de aspectu vestro aedificatur visus, ita quoque de sapientia vestra, quam in legendo seu cantando perceperit, instructus omnipotenti Domino gratias agendo gaudens redeat. *** Huius itaque Epistolae exemplaria ad omnes suffragantes, tuosque Coëpiscopos & per vniuersa monasteria dirigi non negligas, si gratiam nostram habere vis: & nullus monachus foris monasterio iudiciaria teneat, nec per mallos & publica placita pergat. Legens valeat.* Hactenus Caroli Magni Epistola: quam esse scriptam saeculo adhuc octauo currente, liquido indicat Patricii titulus. Cum cura autem Epistolam illam legenti cuiuis itidem obscurum esse non potest, omne hoc Caroli mandatum respicere institutionem eorum duntaxat, qui monasteriis aut Episcopiis tunc fuerunt addicti; nec vlterius quicquam esse exactum, quam vt illi cum Grammatisticam Latinam, vt

Digitized by Google

& rudimenta Rhetorica, docerentur; grauioris autem cuiusque doctrinae nihil vel ab iis postulatum tunc fuisse.

II.

Et vero etiam hoc omne hactenus fuerat aliquot antehac saeculis etiam in Francorum regno neglectum. Ideoque & Clerus tantum non omnis & monachi passim tunc erant perquam rudes atque illiterati. Cuius exemplum esse poterit ille in Baioaria sacerdos, qui Latinae linguae ignarus hac formula vsus tunc erat in Baptismo: *Baptizo te in nomine Patria & Filia & Spiritus Sancti*, ceu legere est in epistola Zachariae Papae ad Bonifacium, quae in Bonifaciano Epistolarum volumine, non multum Latiniore, est 134. Non
306 enim, quod iam ante docuimus, hactenus vel Galliae siue monasteria siue Episcopia habuerant vllas literarum scholas. Etenim Tomo quidem primo *Antiquorum Galliae Conciliorum* Sirmondus *pag. 205.* inseruit Remigii, Remorum Episcopi, Epistolam, scriptam circa annum Christi 524. ad Fulconem Episcopum, vbi illum arguit, quod *Leuitas fecisset, presbyteros consecrasset, archidiaconos instituisset*, vt & *primicerium scholae clarissimae militiaeque lectorum.* Verum vox *scholae* non minus ac *militiae* ibi accepta est illo sensu, quo in Codice Iustinianeo aliisque sequioris illius aeui scriptis passim in vsu fuit. Similiter in Turonensi Concilio II. habito anno Christi 567. quod idem inseruit Sirmondus pag. 334. vox *schola* significat *dormitorium.* Haec enim verba sunt: *Nec liceat monachis cellas habere communes, vbi aut bini commaneant, aut peculiares reperiri possint; sed schola labore communi constituatur, vbi omnes iaceant, aut Abbate aut Praeposito gubernante.*

SVPPLEMENTVM XXXVI.

Ad *pag. 67.*

I.

Diploma Caroli Magni Osnabrugensi (a) Episcopatui datum habetur integrum etiam in *Codice Donationum piarum*

(a) Ad h. l. Illustris vir, *Goebelius*, in *T. V. Operum Conringii* haec adscripsit:

Edidit illud primum, sed admodum vitiose, in *Chronico Episcoporum Osnanabrug. Erdwinus Erdmannus*, Consul Osnabrugensis, qui a. 1605. decessit. Repetiit idem *Albertus Cranzius Metrop. lib. I. cap. 2.* sed in quibusdam locis ab Erdmanniana editione diuersum. Ex Cranzio exscripserunt *Baronius Annal. eccl.* T. IX. ad a. 804. & *Miraeus Codice donat. piarum cap. 12.* nec non *Notit. Eccl. Belg. cap. 26.* Tandemque *Ferdinandus*, Episcopus Paderborn. & Monast. archetypum huius diplomatis ab Osnabrugensi Capitulo nactus, illud *Monumentis Paderbornensibus p. 200. sq.* annecti curauit. Recudi quoque istud postea cum Capitulatione perpetua Osnabrugensi Canonici eius loci fecerunt. De eius fide tamen cumprimis ante annos aliquot, a. 1717. disputatum fuit scripto & Latino & Germanico hanc in rem edito, vbi Dn. *de Eccard* post *Carolum Ceintium*, *Barth. Germonium*, *Gothofr. Hechtium* (*Germ. sacr. & lit. P. II. lib. I. cap. 11.*) *Henschenium*, & *Papebrochium*, hoc Diploma Caroli M. suppositicium esse, docet. Vt vero, sublestae illud fidei esse, doceat, secus ac aliis viris de historia veterum longe meritissimis, speciatim *Henr. Meibomio* in *Notis ad Witichindum p. 694. Schurzfleischio* in Diss. *de Henrico Leone* § *I. Winckelmanno* in *Notitia veteris Westphaliae lib. III. cap. 7. §. 14. Struuio* in *Synt. Hist. Germ.* aliisque, visum fuit, his potissimum vtitur argumentis: 1. quod nunquam Carolus M. initio Diplomatum his verbis vsus fuerit: *In nomine sanctae & indiuiduae Trinitatis;* nec 2. se vnquam *Imperatorem Augustum* scripserit; 3. quod titulus *dominatoris Saxonum*, scriptio nominis *Osnabrugk*, formula: *collaudatione illius regionis potentum*, signum quoque siue monogramma, elogium *piissimi*, aliaque, non Carolini, sed posterioris aeui sint; 4. quod Diploma Wihoni Episcopo dari haud potuerit, vtpote iamdudum mortuo, nec Ecclesia Osnabrugensis prima sit Saxoniae, sed Eresburgensis, nec ille Episcopatus primus, sed Bremensis; 5. quod donatio foresti, cuius in diplomate mentio fit, demum facta sit ab Ottone I. a quo & libertatem ac immunitatem ista Ecclesia obtinuerit; 6. quod Amalbertus non Caroli M. sed Caroli Crassi notarius fuerit; & quod 7 denique Scholae Graecae & Latinae a. 804. Osnabrugi

rum Auberti Miraei. Idem vero ſubiungit ibi illuſtrationis vice, (vt nempe appareat, iſthoc aeuo Epiſcopos ſcholis habendis dediſſe operam,) nonnulla ex *Hiſtoria* manuſcripta *Vitae Notgeri*, Epiſcopi Leodicenſis. Quoniam illa ad noſtrum hoc pertinent inſtitutum, nec alibi fortaſſe reperiuntur, omnia huc referemus. Verba igitur ipſamet ita ſe habent: *Quanta fuerit Notgero in educandis pueris, ſcholaribusque disciplinis inſtruendis, ſollicitudo, hinc probatur, quod ſemper, dum in via pergeret, longe ſeu prope, ſcholares adoleſcentes ſecum ducebat, qui ſex Capellanis ſuis ſub arctiſſima parerent disciplina:*
307 *quibus etiam librorum copiam, cum caeteris ſcholaribus vtenſilibus, circumferri faciebat. Sicque fiebat, vt, quos plerumque rudes & illiteratos a clauſtro abduxiſſet, ipſos, quos prius magiſtros habuerant in literarum eruditione, redeuntes ſuperarent. Cuius eruditionis occaſione plurimi eorum etiam in religionis ac ſanctitatis disciplina circa eum in tantum profecerunt, vt idonei fierent rectores Eccleſiarum. Ex illis quippe multae ciuitates gauiſae ſunt ſe habere Paſtores: quarum Salisburgenſis eccleſia Archiepiſcopum habuit Gontherum; Cameracenſis duos, alterum alteri ſuccedentem, Rothardum, & Erluinum; Virdunenſis Haimonem; (qui Haimo, magiſtrum ſequens, in vrbe Virdunenſi monaſterium B. Mariae Magdalenae & S. Mauri poſtea conſtruxit,) Tullenſis eccleſia Hezelonem; & Traiectenſis Adelbondum. Licet a multis etiam aliis, Epiſcopalem gradum non aſſecutis, qui ſub eo nihilominus coaluiſſent, quamplurimae correctae ſunt eccleſiae. Ex quibus Durandus, poſtea Leodienſis Epiſcopus, Babenbergenſem eccleſiam religionis & artium disciplina illuſtrauit. Ogbertus, cum quibusdam aliis ſecum hinc abductis, Aquenſium clericorum vitam, pernicioſae licentiae contagio deprauatam, ad ſanctae religionis ſtatum pro poſſe reduxit. Quid de Hulbodo dicamus? qui Pariſios veniens, S. Genouefae Canonicis adhaeſit, & in breui multarum ſcholarum inſtructor fuit. Idem poſtea ſub Pontifice*

nabrugi eſſe haud potuerint, nec occaſionem, ibi illas inſtituendi, niſi poſt Ottonis II. tempora exſtitiſſe: & quae ſunt alia. Hactenus *Goebelius.* Addimus, *Eccardum* plures nactum fuiſſe antagoniſtas, qui, genuinum eſſe diploma illud, contenderent, ſcriptionumue illarum mutuarum titulos nuper eſſe exhibitos a *Baringio* in libello *de ſcriptoribus rei diplomaticae p. 11. & 12.*

Digitized by Google

tifice Baldrico Pragam, Bohemiae ciuitatem, transmissus, cum nonnulla ibidem Christianae religionis documenta dedisset, ad nos iterum cum honore remeauit. Multi quoque alii sub tanto patre educati, religione ac studiis liberalibus diuersa illustrauere loca: quorum vita religiosis moribus & doctrinis insignita, paternae probitatis euidens est documentum. Haec auctor ille. Non obscurum autem hinc est, etiam hunc Leodiensem Episcopum fere haesisse intra
puerorum institutionem. Et vero nec ipsum insigni pollu- 308
isse aliqua eruditione, etsi inter coaeuos hoc nomine magni fuerit aestimatus, produnt ab illo conscriptae *Historiae S. Landoaldi & S. Remacli:* quae reperiuntur in Surio ad diem XIX. Martii, & III. Septembris.

II.

Nec vero hic Leodicensis Notgerus idem est cum vno trium illorum, qui in monasterio S. Galli istius nominis inclaruerunt: vtpote cum ille Carolo Crasso imperante, hi Ottonis Magni & successorum aeuo vixerint. Quin imo, vt obiter addam, hi etiam tres pro temporis quidem captu habiti sunt perquam docti, reapse tamen multum abfuerunt a vera illa laude. Magna scilicet olim fuit in existimatione Scholae literariae nomine monasterium S. Galli: quin videtur ad Fuldensis coenobii gloriam assurrexisse. Etsi vero haud negarim, prae aliis quampluribus coenobiis hoc habuisse haud paucos rara pro saeculi ratione doctrina instructos; sic satis quoque eximiam & locupletem sibi insignium librorum bibliothecam conquisiuerit; scholam tamen instituisse doctrinae illustrioris siue sacrae siue saecularis, haud perinde certum est: sed videtur, libris antiquorum lectis modo hunc, modo quem alium, ad exemplum doctorum quorumque illius coenobii, proprio, quod aiunt, Marte sibi doctrinae aliquid comparauisse. Et sane, si vera sunt, quae scripsit Conradus de Fabaria *lib. de casibus S. Galli cap. 1.* valuit olim coenobium hoc doctrina sic satis eximia. Is sane

Digitized by Google

tradit, ibi *sic spiritualem effulsisse disciplinam, vt non solum*
Benedicti regulam, verum etiam Philosophiam totam, ad vnguem vs-
que inuestigarint; theoricam, Platonis, Socratis, Aristotelis, Hip-
pocratis, Boëtii, omnesque inuestigauerint riuulos, vt in suis metris
non Philosophi solum, sed etiam Poëtridae fuerint. Verum hoc
309 praeconinm fidem superat. Legere tamen operae fuerit
pretium, quae vterque Eckardus libellis *de casibus S. Galli*
& *de vita Notkeri* iam olim, & auorum aetate de monasterii
huius doctrina Bruschius in opere *de monasteriis*, & post illum
Stumphius *Heleticarum rerum* praeclari operis *libro quinto*,
sic satis prolixe commemorauerunt. Nec enim illa hic re-
petere, nostri huius instituti patitur ratio.

III.

Iam tum ante autem etiam fassi sumus, Notgerum Leodicensem Crasso Carolo fuisse coaeuum: ideoque ne ea quidem, quae de illo retulimus, ad Caroli Magni faciant tempora. Addemus igitur proinde nunc aliquid, quod isthuc pertineat. Theodulphus scilicet, Aurelianensis Episcopus, in suo, quod habuit, Dioecesano Concilio, Saluatoris nostri anno DCCCXVII. cuius canones sunt inserti *Tomo secundo Conciliorum Galliae*, hosce duos sanxit: XIX. *Si quis ex presbyteris voluerit nepotem suum, aut aliquem consanguineum, ad scholam mittere in Ecclesia sanctae Crucis, aut in monasterio sancti Aniani, aut sancti Benedicti, aut sancti Lifardi, aut in caeteris de his coenobiis, quae nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam id faciendi concedimus. XX. Presbyteri per villas & vicos scholas habeant, &, si quilibet fidelium suos paruulos ad discendas literas eis commendare vult, eos suscipere & docere non renuant, sed cum summa caritate eos doceant, attendentes illud, quod scriptum est: Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellae in perpetuas aeternitates. Cum ergo eos docent, nihil ab eis pretii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto, quod eis parentes caritatis studio sua voluntate obtulerint.*

SVP-

Digitized by Google

SVPPLEMENTVM XXXVII.

Ad *pag. 67.*

I.

Ludouicum, Caroli Magni filium, pietatis exercitia in Clero & monaſteriis voluiſſe modis omnibus integra 310
ſeruare, ſatis oſtendunt Canones illi, quos laudauimus, Aquisgranenſes. De ſcholis tamen, quod miror, in iis nihil eſt tactum. Vt videatur, iam tunc illas non perinde, vti imperante Carolo Magno, fuiſſe amplius vel monaſteriis vel Canonicorum collegiis curae. Quinimo videtur, iam tunc ſcholas, quas diximus, *Externas* ſenſim in monaſteriis fuiſſe antiquatas; atque huc pertinere canonem illum Ludouici Imperatoris pag. 299. in *Supplemento XXXII.* adductum: *Vt ſchola in monaſterio non habeatur, niſi eorum, qui oblati ſunt.* Veroſimile autem eſt, voluiſſe potius Ludouicum, vt ab Epiſcopis paſſim pueriles ſcholae inſtituerentur. Liquet illud ex Canone XXX. Concilii Pariſienſis ſexti, habiti imperante Ludouico anno Saluatoris 819. Partem eius, qualis reperitur *lib. I. c. 5. Additionum ad Capitularia Francorum* iam dedimus *pag. 295.* nunc vero illum exhibebo integrum, prout edidit Sirmondus. *Iam dudum a pio & orthodoxo Principe, domno Hludouico, Deo amabili Imperatore, iuſſum & admonitum eſt, vt rectores Eccleſiarum in Eccleſiis ſibi commiſſis ſtrenuos milites Chriſti, quibus Deus placari poſſet, praepararent & educarent, attendentes illud Danielis prophetae: Qui autem docti fuerint, fulgebunt ſicut ſplendor firmamenti, &, qui ad iuſtitiam erudiunt alios, ſicut ſtellae in perpetuas aeternitates. Sed ſuper hac eiusdem Principis admonitione, imo iuſſione, a nonnullis rectoribus tepide & deſidioſe hactenus actum. Vnde omnibus nobis viſum eſt, vt abhinc poſtpoſita totius torporis negligentia ab omnibus diligentior in educandis & erudiendis militibus Chriſti & vigilantior adhibeatur diligentia; &, quando ad Prouinciale Epiſcoporum Concilium*

cilium

Digitized by Google

cilium ventum fuerit, vnusquisque rectorum, sicut iam in praeceden-
311 *tibus memoratum est, Scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat, vt suum solers studium circa diuinum cultum omnibus manifestum fiat.*

II.

Concilii porro Valentini tertii, quod anno Christi octingentesimo quinquagesimo quinto celebratum est, capitulum octauum decimum de scholis instaurandis ita sese habet: *Vt de scholis tam diuinae, quam humanae literaturae, nec non & Ecclesiasticae cantilenae, iuxta exemplum praedecessorum nostrorum aliquid inter nos tractetur, &, si potest fieri, statuatur atque ordinetur: quia ex huius studii longa intermissione pleraque Ecclesiarum Dei loca & ignorantia fidei & totius scientiae inopia inuasit. Placet firmatum.* Ex quo *Capitulo* discere est, iam tunc temporis optima Caroli de scholis instituta pridem quasi obsoleuisse; hinc vero & *fidei ignorantia* laborasse populum, multo magis *inopia scientiae:* vt omnino etiam hic non nisi de triuialibus scholis puerorum sermo sit. Quid autem etiam in illo Concilio fuerit constitutum de scholis instaurandis, nusquam traditum est: indubie autem omni caruit felice successu.

III.

Quem praeterea Canonem in *Dissertatione* adduximus, non est Tullensis, sed Lingonensis ad Saponarias, habiti anno CIↃCLIX. Concilii a nonnullis Galliae Episcopis: in Concilio tamen Tullensi cum aliis oblatus est Carolo Calvo eiusque ex fratre Lothario nepotibus, Lothario & Carolo Regibus, eodem anno. Debetur autem editio illius Concilii prima itidem Sirmondo: habeturque *tomo tertio Conciliorum Galliae pag. 153.* Videtur autem, Episcopos illos desiderasse scholas rei literariae diuinae humanaeque non tam in puerorum, quam maiorem & meliorem vsum. Caruit autem & hoc votum omni successu optato.

IV.

IV.

Prodiit porro Romae anno saeculi huius sexagesimo se- 312
cundo *Collectio Romana bipartita veterum aliquot Historiae Ecclesiasticae monumentorum*, edi coepta a Luca Holstenio, sed post eius obitum additis notis postumis perfecta cura ipsiusmet Eminentissimi Cardinalis, Francisci Barberini. In illo libro cum reperiantur Concilium Romanum Eugenii Papae secundi, & alterum Leonis Papae quarti, quorum vtroque de scholis aliquid est constitutum, liber vero ille hactenus paucis forte sit visus, quae nostri argumenti ibi habentur, hic afferre non abs re fuerit, praesertim quia vtrumque Concilium habitum est Imperatore Ludouico, Lotharii Imperatoris filio. Et vero primi hoc exordium est: *In nomine Domini Dei Saluatoris nostri Iesu Christi, imperante domino nostro piissimo Augusto, Hludouico, a Deo coronato magno Imperatore, Imperii anno 13. & regni eius anno 13. sed & Hlothario, nouo Imperatore, eius filio, anno X. Indictione IV. mensis Nouembris die XV. Eugenius sanctissimus ac ter beatissimus & vniuersalis Papa, cum vniuersis Episcopis &c.* Alterum ita incipit: *Incipit sancta ac veneranda Synodus, quae per Domini gratiam & eius diuinum consilium congregata est in Ecclesia B. Betri Apostoli, anno scilicet Pontificatus sanctissimi & Euangelici & Vniuersalis quarti Papae Leonis septimo, atque inuictissimorum dominorum nostrorum, Hludouici & Hlotharii Imperatorum, anno quoque Imperii eorum quinto & trigesimo septimo, mense Decembri die VIII. Indictione II.* Habetur autem Concilii Eugeniani capitulum XXXIV. *de scholis reparandis pro studio literarum* iam tum in Decreto Gratiani *Dist. 37. cap. 12.* hisce verbis: *De quibusdam locis ad nos refertur, neque magistros neque curam inueniri pro studio literarum. Idcirco in vniuersis Episcopiis*, (ita enim scribendum, non *Episcopis*,) *subiectisque plebibus, & aliis locis, in quibus necessitas occurrerit, omnino cura & diligentia adhibeatur, vt magi-* 313
stri & doctores constituantur, qui studia literarum liberaliumque artium dogmata assidue doceant: quia in his maxime diuinum manife-

Digitized by Google

ſtatur atque declaratur mandatum. Concilii illius, quod Leonis IV. Papae auſpiciis eſt geſtum, Capitulum itidem XXXIV. eodemque titulo ſic ſonat: *Etſi liberalium artium praeceptores in plebibus raro inueniantur, tamen diuinae Scripturae magiſtri & inſtitutores Eccleſiaſtici Officii nullatenus deſint: qui & annaliter proprio Episcopo de eiusdem actionis opera ſollicite inquiſiti debeant reſpondere. Nam qualiter ad diuinum cultum aliquis accedere poſſit, niſi iuſta inſtructione doceatur?* Hactenus illa *Capitula.* At vero quod Eugenius Papa decreuit de liberalium artium ſcholis, illud clare ſignificat, tum temporis illas fuiſſe etiam in Italia collapſas. Inanem vero etiam fuiſſe illum Eugenii conatum, indicat liquido alterum illud Leoninum, quo affirmatur, *liberalium artium praeceptores raro inueniri.* Reapſe enim nulli tum fuerunt apti artibus illis ex dignitate docendis: imo etiam barbarorum magiſtrorum magna fuit penuria. Quales vero & *magiſtri diuinae Scripturae & inſtitutores Eccleſiaſtici officii* ſint conſtituti, ſi expertes illi fuerint liberalium artium? Verum haec fuit illo aeuo etiam in Italia, imo etiam Romae, inſcitia, vt etiam illa barbara, qua vtraque capitula conſtant, Latinitas habita tum fuerit quantivis pretii; ſcientiae autem ſiue diuinae ſiue ſaecularis vix quisquam fuerit peritus: etſi paulo poſt Nicolaus I. Papa multum videatur vltra ſaeculi ſui mores ſapuiſſe.

V.

Annotauit vero Holſtenius ad *Capitulum* vltimum: *De ſcholis Eccleſiarum earumque magiſtris erudite & prolixe diſſeruit Altaſerra cap. 2. pag. 107.* Etſi autem illa Altaſerrae viſa mihi non ſint, nolo tamen etiam hoc lectorem celare, quia viri illius eruditio & inſignis in eruderandis rebus antiquis
314 ſedulitas abunde in quammultis aliis ſeſe mihi probauit.

SVP-

Digitized by Google

SVPPLEMENTVM XXXVIII.

Ad *pag. 67.*

De Alcuino hic vnicum duntaxat nunc annotabimus illud, quod ipſemet Carolus Magnus non dubitauerit cum vniuerſo Epiſcoporum Concilio Francofordienſi, quo nullum in Regno Francorum magis fuit plenarium, vt loquar more Eccleſiaſtico veteri, non dubitauerit laudare illum pariter & commendare. Ita enim ſeſe habet Concilii illius Capitulum vltimum: *Commonuit etiam* Carolus Rex, *vt Alcuinum ipſa ſancta Synodus in ſuo conſortio ſiue in orationibus recipere dignaretur, eo quod eſſet vir in Eccleſiaſticis doctrinis eruditus. Omnis Synodus ſecundum admonitionem Domini Regis conſenſit: & eum in eorum conſortio ſiue in orationibus receperunt.*

SVPPLEMENTVM XXXIX.

Ad *pag. 74.*

I.

Eorum, qui negant, iam tum Carolo Magno imperante Pariſienſis ſcholae coepiſſe exordium, ſententiam haud parum forte confirmant illa, quae habentur *capit. XII. libri 3. Pariſienſis Concilii ſexti*, quod celebratum eſt anno Chriſti octingenteſimo viceſimo nono, iam tum imperante Caroli filio, Ludouico Pio. Illud enim ita ſeſe habet: *Similiter obnixe ac ſuppliciter veſtrae Celſitudini ſuggerimus, vt morem paternum ſequentes, ſaltem in tribus congruentiſſimis Imperii veſtri locis ſcholae publicae ex veſtra auctoritate fiant: vt labor Patris veſtri & veſter per incuriam, quod abſit, labefactando non depereat: quoniam ex hoc facto & magna vtilitas, & honor ſanctae* Dei *Eccleſiae, & vobis magnum mercedis emolumentum,*

315 *& memoria ſempiterna accreſcet.* Omnino enim hic ſermo eſt de ſcholis publicis, qualem traditur fuiſſe inſtitutam Pariſiis a Carolo Magno: & tamen non fit hoc loco eius ſcholae hic mentio, etſi Concilium in ipſa illa Pariſiorum vrbe fuerit habitum. Verum enimuero agnoſco & ipſe, poſſe hinc colligi, ſcholam Pariſienſem ea aetate non fuiſſe in magno pretio, vt nec aliam aliquam publicam, atque adeo hac de cauſa ab Epiſcopis arbitrio Regio eſſe relictum, quae loca Imperii Francici vellet ſcholis publicis exornare. Ipſum tamen etiam illud *Capitulum* docet, a Carolo Magno ſcholas publicas inſtitutas eſſe: ac proinde non eſt, quod ſequior aliqua ſuſpicio ex hoc quidem *Capitulo* de origine Pariſienſis ſcholae naſcatur. Quinimo veritati eſt ſimile, iam tum a Carolo Magno tres publicas ſcholas fuiſſe erectas: quarum nempe prima fuerit Pariſienſis, altera Ticinenſis. Tertiam in Turonibus fuiſſe, fortaſſis indicant verba illa Alcuini in Epiſtola ad Carolum Magnum, quae habetur *lib. I. cap. 9. Continuationis Hiſtoriae Bedae*, & quidem ipſa illa, quae in *Diſſertatione* afferuntur pag. 75: *Vt non ſit tantummodo in Eboraco hortus concluſus, ſed etiam in Turonico emiſſiones Paradiſi.* Sed huic coniecturae ſiue credas ſiue non credas, parum refert. Satis iam eſt, monuiſſe, *Capitulum* illud Pariſienſis Concilii vulgarem ſententiam non conuellere.

II.

Magis me dubium reddit auctoritas Ioannis Launoyi, Pariſienſis Theologi longe celeberrimi, qui in libello *de vera cauſa ſeceſſus Brunonis in eremum* ſub finem capitis primi ita ſcriptum reliquit: *Ante Brunonis aetatem* (hic autem vixit ſaeculo vndecimo declinante,) *ſtatum fuiſſe Pariſiis Theologiae ſtudium, atque ibi magiſterium in Theologia dari ſolitum, vix probaretur. Hic fabulas mitto, quas de quatuor Bedae diſcipulis, Alcuino, Ioanne Scoto, Rabano, &*
316 *Claudio, Pariſienſem Academiam inſtituentibus, obſcuri homines*

Digitized by Google

summa rerum ignoratione inuexerunt. Qua de re erudite scribit Stephanus Paschasius lib. III. Disquisitionum Francicarum cap. 3. Non est mihi nunc ad manum Paschasii ille labor; ideoque, quid ille asseruerit vel negauerit, equidem nescio. Fortassis autem nec Launoyus aliud improbat, quam quod fertur de quatuor Bedae discipulis. Et vero nullus eorum quatuor Beda fuit magistro vsus. Et, si Rabanus & Ioannes Scotus illi, quorum hodieque celebris est memoria, credantur Parisiensem scholam auspiciis Caroli Magni instituisse, etiam hoc vtique fabulosum fuerit: vterque enim floruit demum filiis Ludouici Pii Imperatoris rerum potientibus. Hactenus igitur etiam me adstipulatorem habeat Launoyus. Multum caeteroquin tribuo viri iudicio: vtpote quod abunde ille mihi probauit eximiis aliquot libellis, quibus fabulas nonnullas Ecclesiasticas in vulgus receptas mascule explosit.

SVPPLEMENTVM XXXIX.

Ad *pag. 79.*

I.

Ioannem Erigenam fuisse gente Hibernum, adeoque ex vetere, non autem Britannica, Scotia oriundum, iam tum docuimus *Supplemento XXXI. pag. 281.* Eundem vixisse aliquandiu in Gallia, Carolo Caluo Rege, praeter Sigebertum Gemblacensem in *Catalogo cap. 95.* narrant etiam Matthaeus Westmonasteriensis in *Floribus Historiarum*, quos vocat, ad annum DCCCLXXX. & Guilielmus Malmesburiensis *lib. II. de gestis Regum Anglorum cap. IV.* aliique. Adducam verba quaedam solius Matthaei: *Eodem anno venit in Angliam Magister Ioannes, natione Scotus, vir perspicacis ingenii & facundiae singularis. Hic dudum relicta patria ad partes Gallicanas transiens, Carolumque Caluum adiens, atque in*

magna ab eo dignatione ſuſceptus, indiuiduus comes ei fuerat & menſae & cubiculi. Alia, quae adduntur, praetereo.

II.

Verſos porro ab illo Ioanne Dionyſii Areopagitae libros,
317 qui feruntur, ex Graeco, iubente Carolo Rege, teſtantur praeter Matthaeum etiam Sigebertus & alii, eſtque illa verſio etiamnum ſuperſtes. Librum illius nouendecim Capitibus conſtantem *de vna praedeſtinatione* etiam ſupereſſe in bibliotheca Corbeienſi, ſcribit Sirmondus *ad Tomum ſecundum Conciliorum Galliae pag. 681.* Vtrum autem ille publicatus ſit typis, neſcio. Tantum Synopſis, ſiue excerpta potius, illorum nouendecim Capitulorum edita ſunt in libro, Lugdunenſis Eccleſiae nomine contra Ioannem illum acerbiſſime & ſatis inique pro cauſa Gotteſchalci eiusque doctrinae de Praedeſtinatione ſcripto. Huius libri autem Lugdunenſis vetus autor creditur vulgo eſſe Florus, Lugdunenſis Diaconus. Nec ſine cauſa: quoniam id videtur Weſtmonaſterienſis quoque affirmaſſe. Vidi tamen in Suecia degens in bibliotheca Regia Sereniſſimae Chriſtinae manuſcriptum eundem librum, attributum Igomaro, Viennenſi Epiſcopo: in cuius calce legebatur: *Hoc epitaphium compoſuit Ioannes Scotus, licet ſapienter, haereticus tamen.*

Hic iacet Igomarus cleptes & ſemper auarus.
Hoc vnum fecit nobile, quod periit.

Eſſe autem hoc epigramma Ioannis illius, haud equidem negauerim. Arguit enim, auctorem & lepidi fuiſſe ingenii & Graece non indoctum: talem vero depinxit Ioannem Weſtmonaſterienſis, varia eius iocoſe dicta factaque commemorans.

III.

Ab eodem praeterea Ioanne Scoto *de Eucbariſtia* eſſe ſcri-

Digitized by Google

ſcriptum librum, in eandemque plane ſententiam, quam
tunc temporis defendit Ratramnus, (qui perperam Trithe-
mio atque vulgo nunc audit Bertramus,) Corbeienſis mona-
chus, oppoſitumque adeo illi, quod tunc inuale- 318
ſcebat, *περὶ μετουσιώσεως* dogmati, liquet ex iis, quae Lanfran-
cus *contra Berengarium* ſcripſit *cap. 4.* Meminit autem eius
& Philippus Bergomenſis in *Supplemento Chronicorum* ad an-
num 880. Verum ille libellus forte pridem interiit: quia ſci-
licet in Synodo Vercellenſi, contra Berengarium coacta, *le-
ctus & damnatus* fuit, Lanfranco teſte: imo & Romae com-
buſtus, ſi aliorum credimus narrationibus. Fruſtra ſane
ſunt, qui ſuſpicantur, librum, qui hodieque ſupereſt Ratra-
mni nomine, eſſe Ioannis Scoti: cum iam Sigeberti Gem-
blacenſis aeuo Ratramnus illius auctor citra controuerſiam
fuerit habitus, &, doctiſſimo Vſſerio *cap. XI. Hiſtoriae Got-
toſchalcianae* teſte, *tum in Sarisburienſi, tum in Benedictini colle-
gii apud Cantabrigienſes bibliotheca* ſuperſit Ratramni, praeter
alterum de Anima, *vnus de Natiuitate Chriſti liber, in quo ean-
dem, quam in libro de Corpore & Sanguine Domini tradidit, doctri-
nam propugnat.* Non enim a vero id alienum eſſe dixerim,
etſi liber ille, qualis eſt editus *Spicilegii tomo primo* a Luca
Dacherio, Benedictino monacho, nihil tale habet: ſed il-
laudabili, haud inſolito tamen, ſtudio id eſſe omiſſum, vero
eſt ſimilius.

IV.

Non mirum autem eſt, Ioannis Scoti librum illum periiſſe, quia ſimile fatum paſſus eſt eiusdem cum Scoto & Ratramno ſententiae liber Amalarii Diaconi & Scoto coaeui Chorepiſcopi Treuirenſis; perierit item Rabani Mauri, Archiepiſcopi Moguntini, liber ad Eigilem, non Fuldenſem, ſed Prumienſem Abbatem, vt & fortaſſe quidam Heribaldi, Autiſſiodorenſis Epiſcopi, liber; quandoquidem ſcilicet vi-

ſi

si fuerunt non conuenire ταῖς κυρίαις δόξαις, quae post praevaluerunt. Post, inquam. Illam enim Ratramni & Scoti doctrinam illius aetatis saltim quammultis visam esse verio-
319 rem, docere potest vel sola auctoritas eam tunc defendentium, Rabani cumprimis & Ioannis Scoti. Fuit enim vtriusque summa tum existimatio. Quod de Ioanne Scoto ipsemet eius iniquus aduersarius, siue Florus siue Igomarus, satis prodit, quando ait: *Quia a multis idem homo quasi scholasticus & eruditus admirationi habetur.* Rabani per Germaniam cumprimis & Galliam vniuersam, summam fuisse existimationem, citra controuersiam est apud omnes. Hunc autem ipsimet Paschasio Ratberto opposuisse suam ad Eigilem Epistolam, perquam mihi fit verosimile ex hisce verbis *Epistolae* eiusdem *Rabani ad Heriboldum,* Autissiodorensem Episcopum, *cap. 33.* quam post Steuartium optima fide edidit cum Reginonis *de Ecclesiasticis disciplinis* opere vir de antiquis Ecclesiae monumentis optime meritus ac longe doctissimus, idemque amicus noster, Stephanus Baluzius. *Quidam nuper de ipso Sacramento corporis & sanguinis Domini non rite sentientes dixerunt, hoc ipsum corpus & sanguinem Domini, quod de Maria Virgine natum est, & in quo ipso passus est in cruce, & resurrexit de sepulchro, idem esse, quod sumitur de altari.* (Hoc autem omne tunc vnus libro edito docuerat Pasehasius.) *Cui errori, quantum potuimus, ad Egilem Abbatem scribentes, de Corpore ipso quid vere credendum sit, aperuimus.* Possit vero, eam fuisse Rhabani sententiam, etiam ex eo colligi, quod (ceu recte aduertit Baluzius,) *lib. I. de institutione clericorum cap. XXXI.* doceat, Corpus Domini Eucharisticum in alimentum corporis nostri redigi, quemadmodum olim locuti fuerant S. Iustinus & Irenaeus: imo quod Heribaldo quaerenti, *vtrum Eucharistia, postquam consumitur & in secessum emittitur, more aliorum ciborum iterum redeat in naturam pristinam, quam habuerat, antequam in altari consecraretur:* non dubitauerit respon-
320 dere, *superfluam esse huiusmodi quaestionem, cum ipse Saluator dixerit*

xerit: Omne, quod intrat in os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Quod vltimum eius responsum Berengarii tempestate diffamari coepit nescio quo Stercoranistarum haereticorum titulo, & Graecis imputari; ceu videre est apud Algerum *de Sacramento Eucharistiae lib. I. cap. 1*: imo *quasi nunquam antehac auditum* proclamari: vt habetur in libello anonymo *de Eucharistia*, quem ex schedis Sirmondi produxit in lucem Cellotius: cum tamen pridem ita fuisset locutus ipsemet Origenes *ad cap. XV. Matthaei*, & fortassis hinc *Graecae haereseos* titulo placitum illud infamauerit Algerus. Vtcunque vero sese habeant illa Rhabani; quandoquidem vir ille, isthac aetate per Germaniam, Galliam, alibique summi habitus pretii, non dubitauit talia profiteri publice, & quidem docere isthaec viros magnos, qualis vtique fuit Heribaldus, imo & Eigil, vtpote qui ita a Rhabano institutus factus mox sit Archiepiscopus Senonensis; quandoquidem etiam apud ipsum Carolum Caluum Regem in summa fuerit opinione & gratia Ioannes Scotus; equidem haud dubito affirmare, saltim apud Regem ipsum Carolum & Episcopos Germaniae Galliaeque eruditiores quammultos Ratramni doctrinam haud male tunc audiuisse. Non sane legere est, tunc quidem temporis siue in Concilio aliquo, siue alias, quenquam post Corbeiensem Paschasium illi placito aduersatum esse. Ex adverso in plerisque saeculi noni scriptoribus occurrunt quamplura Ratramnica. Fortassis tamen isthuc trahenda sunt virulenta illa conuicia a Remigio, Archiepiscopo Lugdunense, homine impotentis animi & calami, in Amalarium (qui perperam a nonnullis credi solet idem esse cum Amalone, Remigii antecessore,) indignis modis iacta prima Epistola de negotio Gotschalciano scripta. *Multum moleste & dolenter* 321 *accepimus, vt Ecclesiastici & prudentes viri tantam iniuriam sibimet ipsis fecerint, vt Amalarium de fidei ratione consulerent: qui & verbis & libris suis, mendaciis & erroribus & phantasticis atque haereticis disputationibus plenis, omnes paene apud Franciam Ecclesias, &*

 non-

nonnullas etiam aliarum regionum, quantum in se fuit, infecit atque corrupit. Vt non tam ipse de fide interrogari, quam omnia scripta eius, saltem post mortem ipsius, debuerint igne consumi: ne simpliciores quique, qui eos multum diligere & legendo frequentare dicuntur, eorum lectione & inaniter occuparentur & perniciose fallerentur ac deciperentur. Haec, inquam, fortassis accipienda sunt de Amalarii cum aliis scriptis, tum illo libro, quo μετουσίαν oppugnauerat: certo enim haud asseuerauerim. Quanquam oppugnatam ab illo esse μετουσίαν, non equidem dubitem Sorbonico etiam Duuallio assentiri potius, quam Vsserio credere, Amalarium praelusisse μετουσίας dogmati, eoque *eius de Corpore & sanguine Domini deliramenta* (ita loquitur *Hist. Gotschalcianae cap. VIII. p. 133.* editionis Hanouiensis,) *ab Episcopis esse damnata*: praesertim quoniam cum passim alibi, tum in ipsa statim Praefatione operis *de Ecclesiasticis officiis*, etiamnum superstitis, legantur nonnulla μετουσίας dogmati διαῤῥήδην aduersantia. In quae tamen nec aduersarius Agobardus animaduertit libro illo singulari, quo acriter libros istos Amalarii oppugnauit: quia nempe etiam ipse existimavit, reperiri corpus & sanguinem in Eucharistia non nisi mystice.

V.

Caeterum isthaec omnia, fateor, nihil ad argumentum hoc nostrum de scholis faciunt. Sperauerim tamen, hanc etiam antiquitatis Ecclesiasticae eruderationem nec inutilem nec, quamuis alieno institutam loco, ingratam saltim aliquibus futuram.

322 SVPPLEMENTVM XL.

Ad *pag. 80.*

I.

Quoniam docuimus, primum Carolum scholas per Episcopia & monasteria triuiales, alibi vero & liberalium arti-

Digitized by Google

artium, vt & sacrarum literarum, in Francici imperii terris instituisse; iamque tradit *Dissertatio*, etiam exemplo suo Carolum excitasse artium studia; videtur haud abs re futurum, si potissima saltim eorum, quae de Caroli doctrina cum Eginhartus, tum alii quidam praeclari scriptores memoriae tradiderunt, hoc loco integriora exhibeamus.

II.

Igitur Eginhartus, quo familiari ministro vsus est Carolus, haec memorat libri, quem *de Vita Caroli* conscripsit, *capite*, vt nunc solet a nonnullis diuidi, *vicesimo quinto. Erat eloquentia copiosus & exuberans, poteratque, quicquid vellet, apertissime exprimere. Nec patrio tantum sermone contentus, sed & peregrinis linguis ediscendis operam impendit. In quibus Latinam ita didicit, vt aeque illa, ac patria lingua orare sit solitus: Graecam vero melius intelligere, quam pronuntiare, poterat. Adeo quidem facundus erat, vt etiam dicaculus* (ita recte habet Codex Florentinus,) *appareret. Artes liberales studiosissime coluit, earumque doctores plurimum veneratus magnis afficiebat honoribus. In discenda Grammatica Petrum Pisanum, Diaconum, senem audiuit: in caeteris disciplinis Albinum, cognomento Alcuinum, item Diaconum, de Britannia Saxonici generis hominem, virum vndecunque doctissimum, praeceptorem habuit: apud quem & Rhetoricae & Dialecticae, praecipue tamen Astronomiae, ediscendae plurimum & temporis & laboris impendit. Discebat & artem computandi, & intentione sagaci siderum cursum curiosissime rimabatur. Tentabat & scribere: tabulasque & codicillos ad hoc in lectulo sub ceruicalibus circumferre solebat, vt, cum vacuum tempus esset, manum effigiandis literis assuefaceret. Sed parum prospere successit labor praeposterus, ac sero inchoatus.* Sequen- 323
te capite, vbi narratur Caroli circa religionem pietas, additur: *Legendi & psallendi disciplinam diligentissime emendauit: erat enim vtriusque admodum eruditus: quanquam ipse nec publice legeret, nec nisi submisse & in commune cantaret.* Idem Eginhartus

Digitized by Google

tus iam ante cap. 24. scripserat: *Inter coenandum aut aliquod acroama aut lectorem audiebat. Legebantur & historiae & antiquorum regum gesta. Delectabatur & libris S. Augustini, praecipue iis, quos de Ciuitate Dei inscripsit.* Digna etiam repetitione nostra sunt, quae habet Eginhartus capite vicesimo nono. *Post susceptum Imperiale nomen, cum aduerteret, multa legibus populi sui deesse, (nam Franci duas habent leges, plurimis in locis valde diuersas,) cogitauit, quae deerant, addere, & discrepantia vnire, praua quoque ac perperam prolata corrigere. Sed in iis nihil aliud ab eo factum est, quam quod pauca capitula; & ea imperfecta, legibus addidit. Omnium tamen nationum, quae sub eius dominatu erant, iura, quae scripta erant, describere ac literis mandari fecit. Item barbara & antiquissima carmina, quibus veterum Regum actus & bella canebantur, scripsit memoriaeque mandauit. Inchoauit & Grammaticam patrii sermonis. Mensibus etiam iuxta propriam linguam nomina imposuit: cum ante id tempus apud Francos partim Latinis, partim barbaris, nominibus appellarentur. Item ventos duodecim nominibus propriis insigniuit, cum prius non amplius, quam vix quatuor ventorum vocabula inueniri possent. &c.* Et hactenus quidem audiuimus omni exceptione maiorem testem, Eginhartum.

III.

Scribit autem & Theganus *lib. de gestis Ludouici Imp. cap.* 7. in haec verba: *Postquam diuisi fuerunt,* (Carolus & Ludouicus filius,) *nihil aliud coepit agere Carolus, nisi orationibus & eleemosynis vacare & libros corrigere. Nam quatuor Euangelia Christi, quae intitulantnr nomine Matthaei, Marci, Lucae, Ioannis, anno vltimo ante obitus sui diem cum Graecis & Syris optime correxerat.*
324 Verum qui potuerit hoc agere Syriacae linguae imperitus Carolus, (etenim a solius Latinae & Graecae linguae notitia Carolum Eginhartus laudauit,) non apparet: itaque vsus ad hoc quidem est ministerio alterius Syriace docti. Interim laudari etiam haec meretur inusitata isthoc aeuo & tanti Principis industria.

IV

IV.

Feruntur autem & libri quidam tanquam Carolo auctore conſcripti: quos inter eminet opus contra Nicaenae ſecundae Graecorum ſynodi de imaginum adoratione doctrinam conſcriptum. Haud me fugit, quia multum abit ab eo, quod Romanae Eccleſiae auctoritate poſt in Occidente etiam receptum eſt, ſacro dogmate, illud nonnullis recens, & ὑποβολιμαῖον ſuperioris ſaeculi foetum, eſſe creditum. Verum illa inſania iam deſiit. Nec quiſquam hodie temere reperitur paulo eruditior, qui non agnoſcat, eſſe illud ipſum opus, cui tanquam a Carolo ſibi miſſo oppoſuit Epiſtolam eam, quae paſſim legitur, Adrianus Pontifex. Certe voluiſſe Carolum ſeſe haberi auctorem, indicant verba *lib. I. cap. 6.* vbi Pipinum Regem *venerandae memoriae genitorem ſuum* appellat, cuius, vt & ſua, cura effectum ſit, vt Gallicanae aliaeque Occidentis Eccleſiae in Pſalmodia Romana conuenirent. *Libro ſecundo cap. 3.* memorat, ſuo & Patris tempore Legatos in Orientem deſtinatos. Imo in ipſa ſtatim operis praefatione ſic loquitur: *Quoniam in Eccleſiae ſinu regni gubernacula Domino tribuente ſuſcepimus, neceſſe eſt, vt in eius defenſione & ob eius exaltationem, Chriſto auxiliante, toto anniſu certemus.* Addit: *quod opus aggreſſi ſumus cum cohibentia ſacerdotum, in regno a Deo nobis conceſſo Catholicis gregibus praelatorum, non arrogantiae ſupercilio, ſed zelo Dei & veritatis ſtudio.* Hinc illi Codici, vnde primam editionem publi- 325
cauit Ioannes Tilius, Epiſcopus Meldenſis, iſta eſt praefixa inſcriptio: *In nomine Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, incipit opus illuſtriſſimi & excellentiſſimi ſeu ſpectabilis viri, Caroli, nutu Dei Regis Francorum, Gallias, Germaniam, Italiamque, ſiue harum finitimas prouincias, Domino opitulante regentis, contra Synodum, quae in partibus Graeciae pro adorandis imaginibus ſtolide ſiue arroganter geſta eſt.* Vt ergo fortaſ-

Digitized by Google

ſis non omnia illius operis ab ipſiusmet Caroli ſint manu, illi tamen omnino debet attribui ſaltim vt auſpici & approbatori.

V.

Feruntur praeterea & alia Caroli nomine: ſuper quibus tamen cum nemine equidem praefracte contenderim. Inter alia eſt & epitaphium carmen Adriano Papae defuncto ſcriptum, idque haud inconditum. Quoniam vero nec ab Eginharto laudatus eſt Carolus a poëſeos aliqua peritia, atque illud ipſum carmen inter Alcuini opera reperitur, veroſimile videtur, eſſe quidem nomine Caroli exaratum, ſed ab Alcuino.

VI.

Duo addemus in teſtimonium deſiderii Caroli Magni, ſtudia quaeuis meliora propagandi. Alterum Auentinus *lib. IV. Annalium* hiſce verbis refert: *Cum aliquando in Galliam reuerſus fuiſſet, pueros, quos Clementi Scoto in Pariſienſi Academia erudiendos commiſerat epiſtolis, verſibus, carminibus, orationibus panegyricis, ſcriptis, vt periculum de eorum ingeniis atque indole faceret, ſibi exhiberi iuſſit. Vbi, tenuioris fortunae iuuenes praeter ſpem multum profeciſſe, nobiles vero gaudiis corporis deditos cultum animi neglexiſſe, deprehendiſſet, illis ad dexteram ſegregatis: Vos quidem macti virtute, inquit, eſtote, filioli pientiſſimi, qui noſtro imperio gnauiter defuncti eſtis: veſtra erunt ſacerdotia locupletiſſima & Pontificatus maximi. E-*
326 *go vos in aulam adſciscam: ex vobis ſenatores cooptabo: vos in album praetorum & patrum curiam allegam. Deinde ad nobilium liberos, quos a laeua collocarat, vultu haud iram diſſimulans ait: At vos, comatuli & delicatuli, freti opibus & ſplendore parentum, noſtram maieſtatem conſpreuiſtis, vitia, otia, luxum & inertiam bonis literis virtutibusque, contemto decreto noſtro, praetuliſtis; iubeo, & Deum immortalem teſtor, nihil peni-*

penitus commodi, honoris, ne obolum quidem ab Imperatore veſtro, cuius iuſſa aſpernati eſtis, exſpectate: faxim, vt omnibus mortalibus ludibrio viuatis: & in vos exempla edam, niſi reſipueritis, & negligentiam diligentia expiaueritis. Suppeditat alterum Monachus S. Galli *lib. I. cap. 9. de vita Caroli* hisce verbis: *Glorioſiſſimus Carolus per totum regnum ſuum ſtudia literarum florere conſpiciens, ſed, ad maturitatem Patrum praecedentium non peruenire, condolens, & plusquam mortale laborans, in hanc taediatus vocem erupit: O vtinam haberem XII. clericos ita doctos, omnique ſapientia ſic perfecte inſtructos, vt fuerunt Hieronymus & Auguſtinus!* Subiungit idem auctor: Conquerenti illum in modum Carolo reſpondiſſe Alcuinum: *Creator coeli & terrae ſimiles illis plures non habuit, & tu vis habere duodecim?*

VII.

Priusquam a rebus literariis Caroli Magni abeamus, non fuerit abs vſu, vnum aliquod addere de ſtudiis Caroli Aſtronomicis. Audiuimus enim Eginhartum narrantem, ab Alcuino *inſtitutum Carolum praecipue Aſtronomiae ediscendae plurimum temporis & laboris impendiſſe.* Videtur autem Carolus in ſcrutatione ſiderum vſus opera etiam eius, qui conſcripſit *Annales Francicos* a Nuenario editos. Hunc ſane & ipſo illo tempore vixiſſe, & ſideralis rei haud fuiſſe indoctum, imo, pro conditione illius tempeſtatis coeleſtium ignarae & incurioſae, ſedulum ſcrutatorem, indicant illa, quae referuntur ad annum DCCCVIII. *Anno ſuperiore IV. Non. Septembr. fuit Eclipſis Lunae. Tunc ſtabat Sol in XVI. parte Virginis, Luna in XVI. parte Piscium. Hoc autem II. Kal. Febr. fuit Luna XVII. quando ſtella Iouis quaſi per eam tranſire viſa eſt. Et III. Id. Februarii fuit Eclipſis Solis media die, ſtante vtroque ſidere in XXV. parte Aquarii. Iterum IV.* 327
Kal. Mart. fuit Eclipſis Lunae, & apparuerunt acies eadem no-

cte

ße mirae magnitudinis, & Sol ſtetit in XI. parte Virginis. Nam & ſtella Mercurii XVI. Kal. Aprilis viſa eſt in Sole quaſi parua macula nigra paululum ſuperius medio centro eiusdem ſideris: quae a nobis octo dies conſpecta eſt: ſed quando primum intrauit vel exiuit, nubibus impedientibus minime notare potuimus. Iterum menſe Auguſto XI. Kal. Sept. Eclipſis Lunae facta eſt, hora noctis tertia, Sole poſito in quarta parte Virginis, & Luna in V. parte Piſcium. Sicque ab anni ſuperioris Septembri vsque ad anni praeſentis Septembrem ter Luna obſcurata eſt, & Sol ſemel. Haec ille, quisquis ſit, auctor. Quae etiam vel ideo merentur attentionem & laudem, quoniam ſimilis alicuius ſideralis obſeruationis (de fide tamen eius iam non agam,) nullum in omnibus ſcriptis Latinis illorum quidem ſaeculorum monumentum eſt reperire. Et vero aluit in aula etiam Ludovicus Pius Imperator rei Aſtronomicae deditum aliquem, qui poſt *Hiſtoriam vitae* eius conſcripſit, ſed tale ſpecimen eruditionis Aſtronomicae non praebuit, Aſtrologicis divinationibus magis deditus, quantum apparet. Carolum tamen ipſum non aequaſſe hoc in ſtudiorum genere Aronis Chaliſae felicitatem, doceat vel vnum illud horologium, quod eodem anno ex Perſia muneri miſſum narrant *Francorum Annales.*

SVPPLEMENTVM XLI.

Ad *pag. 81.*

I.

Verba, quae adduximus, Erici monachi de Carolo Caluo Rege, habentur in Epiſtola, quam praemiſit libris *Carminum de vita S. Germani*, Epiſcopi Autiſſiodorenſis. In ea-
228 dem Epiſtola haec etiam de aula Regia merentur annotari. *Ita vt merito vocitetur ſchola Palatium: cuius apex non minus Scholaribus, quam militaribus, conſueſcit quotidie diſciplinis.* Laudatur etiam ibi multum Caluus Carolus, quod fuerit ſtudioſiſſimus colendae eruditionis, & quidem vsque adeo, *vt, ſi cubi*

cubi terrarum magiſtri florerent artium, quarum principalem operam Philoſophia pollicetur, hos ad publicam eruditionem vndecunque ipſius celſitudo conduceret, comitas attraheret, dapſilitas prouocaret. Memoratur ibidem, etiam ex Graecia eruditos ad illum confluxiſſe. Et ſane etiam patri Ludouico Graecus aliquis legatus Dionyſii Areopagitae, quod fertur, opus attulerat, quod Carolus verti curauit per Ioannem Scotum: accedente Hilduini, magnae itidem apud Carolum auctoritatis viri, fabuloſa de vno Dionyſio narratione. Ioannem porro Scotum, Philoſophiae, pro illius temporis captu, gnarum, & menſa & cubiculo a Rege iſthoc Carolo fuiſſe honoratum, iam *pag. 316. Supplemento nono triceſimo* docuimus. Quaſi Mecaenatem ergo aliquem ſui ſaeculi habitum Caluum Regem, videtur ſic ſatis certo conſtare. Fratres eius, Lotharium Imperatorem, & Ludouicum, Germaniae Regem, hac quidem parte Carolo non eſſe comparandos, ſane manifeſtum eſt.

II.

Quid? quod & patrem Ludouicum Carolus ea in re ſuperauerit. Etenim Theganus *cap. 18.* ita quidem de illo: *Lingua Graeca & Latina valde eruditus: ſed Graecam magis intelligere poterat, quam loqui: Latinam vero, ſicut naturalem, aequaliter loqui poterat. Senſum vero in omnibus Scripturis ſpiritalem & moralem, nec non & Anagogen, optime nouerat. Poëtica carmina gentilia, quae in iuuentute didicerat, reſpuit: nec legere nec audire nec dicere voluit.* Ita quidem, aio, de Ludouico Theganus: haud legas tamen, ſtudia liberalium artium, aut etiam ſacra, fuiſſe ab illo, ad exemplum patris Caroli, promota, aut vero ab illo artes liberales habitas in pretio, (nec enim 329
vllius eſt momenti, quod ſtellas interdum ſibi fecerit *monſtrari*, vt legitur in eius Vita ab homine Aſtronomo conſcripta pag. 415. editionis Wechelianae,) ſed potius ſpretas. Id quod indubie factum eſt prae ſuperſtitioſa optimi alias

Imperatoris pietate, quae & multorum in republica gerenda malorum fuit causa. Vnde idem Theganus cap. 20: *Omnia prudenter & caute agens, nihil indiscrete faciebat, praeterquam quod consiliariis suis magis credidit, quam opus esset: quod ei fecit Psalmodiae occupatio & lectionum assiduitas.*

SVPPLEMENTVM XLII.

Ad *pag. 81.*

I.

Saeculum nonum floruit sane Galliae & Germaniae viris quibusdam doctis, prae aliquammultis antecedentibus. Verissimum tamen est, quod *Dissertatio* habet, vltima illius saeculi perpetuis bellis fuisse infesta, atque ideo tunc desiisse priorem etiam illius saeculi studiorum felicitatem. Liquet sane ruditas illa ex testimoniis cum Synodi Valentinae, tum Lupi Seruati, in *Dissertatione* adductis. Ruditatem Italiae produnt seorsim, quae adduximus *Supplemento XXXVII.* ex Synodis, ab Eugenio secundo & Leone quarto Papis Romae celebratis. Extat porro sub initium operis Reginonis *de disciplina Ecclesiastica* formula *Inquisitionis, secundum quam Episcopus inquirere debeat per vicos, pagos atque paroecias suae dioeceseos.* Inter alia vero ibi circa Presbyteros iubetur inquiri *§. 83. si Epistolam & Euangelium bene legere possit, atque saltim ad literam eius sensum manifestare. 85. Si sermonem Athanasii Episcopi de fide S. Trinitatis, cuius initium est: Quicunque vult saluus esse, memoriter teneat, & sensum illius intelligat, & verbis communibus enuntiare sciat. 88. Ordinem quoque reconciliandi atque vngendi infirmos, orationes quoque eidem necessitati competentes, si bene scit legere aut memoriter enuntiare.*
330 Ad quae loca doctissime annotat Baluzius: *Ea erat saeculi illius infelicitas, vt necesse esset, Presbyteros ab Episcopis interrogari, vtrum bene legere nossent.* Additque, quendam Gislemarum, regnante Carolo Caluo, cum electus esset in Remensem

sem

Digitized by Google

ſem Archiepiſcopum, *oblatum textum Euangeliorum aliquatenus quidem legere, nibil tamen eius intelligere potuiſſe.* Fuiſſe autem illam Inquiſitionis formulam paſſim receptam illa ipſa Caroli Calui Regis aetate, recte idem Baluzius initio Reginonii operis admonuit lectorem.

II.

Decimi ſaeculi ruditas coëgit ipſummet Cardinalem Bellarminum in *libello Chronologico* in haec verba erumpere: *Vide ſaeculum infelix, in quo nulli ſcriptores, nulla Concilia: Pontifices parum ſolliciti de Eccleſia.* Specimen Latinitatis Romanae exhibere apta eſt haec Epiſtola Ioannis XII. Papae, quam recitat Luitprandus *Hiſtor. lib. VI. cap. 10. Ioannes Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, omnibus Epiſcopis.* (in Concilio ſcilicet tunc ab Ottone Magno Imperatore Romae congregatis.) *Nos audiuimus dicere, quod vos vultis alium Papam facere. Si haec facitis, excommunico vos de Deo omnipotente, vt non babeatis licentiam, vllum ordinare & Miſſam celebrare.* Eodem ſaeculo, imperante Ottone II. in Synodo Remenſi Epiſcopus Aurelianenſis non dubitauit profiteri: *Cum hoc tempore Romae nullus paene ſit, vt fama eſt, qui literas didicerit, ſine quibus vix oſtiarius efficitur, qua fronte aliquis eorum* (Paparum ſcilicet) *docere audebit, quod minime didicit?*

III.

Nec tamen hoc ita acceptum velim, quaſi ſimilis Romanae barbaries in Gallia & Germania omni tum obtinuerit. Fuiſſe enim etiam tunc aliquos, perpaucos tamen, non parum eruditos, inque iis eminuiſſe Hincmarum Remenſem & noſtrum Rabanum Maurum, indicant quaedam 331
ex illo aeuo reliqua monumenta hiſtorica, inque libros aliquot S. Scripturae commentaria. Sunt tamen etiam pleraque illa non magni multum pretii, praeter illud, quod ha-

bent a ſua vetuſtate & meliorum defectu. Nec enim in illis quicquam paene videas praeter nonnulla ex Latinorum Patrum ſcriptis, vt & Graecorum, ſed paucis iisque Latine verſis, petita: nullis linguae ſiue Ebraeae ſiue Graecae, vt nec vllis ſiue Philoſophiae ſiue veteris hiſtoriae ſubſidiis ſuffulta, niſi quod in Rabani & Ruperti Tuitienſis ſcriptis liceat leuem aliquam Ebraeae etiam & Graecae linguae peritiam obſeruare. Eſt praeterea in omnibus illis ſaeculis nullum natum ſcriptum, aut ex Philoſophiae, aut ex Medicae Artis, ſiue ex Iurisprudentiae, aut etiam ex limpidis Philologiae ſiue Graecae ſiue Latinae fontibus promanans. In vniuerſum parum aut nihil in ſuperſtitibus ſcriptis alicuius ſublimioris & accuratioris literaturae apparet. Vt proinde facta cum Saracenorum & Graecorum eiusdem tempeſtatis doctrina comparatione, Orientalibus illis merito palma ſit tribuenda. Notatu porro dignum eſt, etiam circa finem ſaeculi noni, cum res Galliae eſſent perturbatiſſimae, Fulconem, Remenſem Archiepiſcopum, ad ſcholas inſtaurandas magiſtrum Remigium Autiſiodorenſem, cuius *commentaria in Pſalmos & duodecim Prophetas*, *liber* item *de Diuinis officiis*, aliaque nonnulla, ſuperſunt, Remos aduocaſſe, teſte Frodoardo in *Remigii Vita*.

SVPPLEMENTVM XLIII.

Ad pag. 82.

I.

Quae ex inſtituto Caroli Magni coeperunt in Epiſcopiis, vt appellant, & monaſteriis olim ſcholae, puerorum informationi & triuialibus duntaxat ſtudiis fuiſſe dicatas,
332 iam tum probauimus *Supplemento triceſimo & ſecundo & quinto:*

Digitized by Google

to: quantumuis nonnulli secus sentiant. Talem vero omnino fuisse Hamburgensem & Corbeiensem, docuimus *Supplemento XXXIII*: nec aliam Notgeri Leodicensem, *Supplemento tricesimo sexto.* Eiusdem notae fuisse scholas illas, quas *pag. 82. & 83.* in ipsa *Dissertatione* memorauimus, itidem liquet. Sigebertus sub finem *libri II. de Scriptoribus Ecclesiasticis* refert, sese *prima aetate Metis fuisse positum in Ecclesia S. Vincentii ad instruendos pueros.* Itaque & illa Metensis Episcopii schola tunc temporis non nisi triuialis fuit. Par fuit quondam ratio scholae Episcopii Hildesheimensis. Manifestum id est ex *Vita Barwardi*, a Browero edita Moguntiae, quam ista tempestate conscripsit Tangmarus. Is enim in Praefatione audit quidem *Bibliothecarius & Notarius Ecclesiae Hildesheimensis*; at *pag. 6.* scribit, *sibi primicerio scholae puerorum traditum fuisse Berwardum literis instituendum.* Nec vero est, quod quem turbet illud, quod *pag.* 7. legitur, Berwardum *proposuisse magistro quaestiones ex intimo adyto Philosophiae*: non enim hinc colligere est, tales quaestiones in schola illa tunc fuisse agitatas. De Magdeburgensis scholae eodem Ottone Magno imperante statu haud potest esse obscurum, iis expensis, quae narrat Dithmarus *lib. III. Chronici* sui. Altiora tribuit illis scholis Crantzius verbis ex *Metropoli* adductis. Idem *lib. V. Saxoniae cap. 28.* ita loquitur: *Equidem pro illa aetate, necdum crebrescentibus per Christianum orbem Vniuersalibus literarum gymnasiis, apud Ecclesias cathedrales magistri habebantur, qui singulari diligentia non modo rudimentis, sed etiam altioribus doctrinis incumberent.* Verum enimuero non maiorem Crantzius meretur in hisce quidem fidem, quam Trithemius, Langius, Miraeus, & alii: quorum narrationes dubias reddidimus iam *secundo post tricesimum Supplemento.*

II.

Iterum tamen fatemur, praeter communem ordinem 333

interdum, & paucis quibusdam in Epiſcopiis & coenobiis, ſacrae quoque doctrinae aliisque literis vacatum fuiſſe. Et vero magnae olim famae fuit prae aliis Paderbornenſis ſchola Epiſcopalis. Scriptor ſane *Vitae Meinwerci* Epiſcopi *cap. LI.* refert illa, quae alibi non fuerunt, in Germania quidem noſtra, in vſu. Verba eius omnia adſcribere non pigrabor. *Studiorum multiplicia ſub eo floruerunt exercitia. Et bonae indolis iuuenes & pueri ſtrenue inſtituebantur, norma regulari proficientes haud ſegniter, in clauſtrali diſciplina. Omniumque literarum doctrina claruit hic ſub ipſius ſororo Imado Epiſcopo. Sub quo in Patherbornenſi Eccleſia publica floruerunt ſtudia: quando ibi Muſici fuerunt & Dialectici, enituerunt Rhetorici clarique Grammatici, quando Magiſtri artium exercebant triuium, quibus omne ſtudium erat circa quadriuium. Vbi Mathematici claruerunt, & Aſtronomici habebantur, Phyſici, atque Geometrici. Viguit Homerus magnusque Virgilius, Criſpus & Salluſtius, & Vrbanus Statius: ludusque fuit omnibus, inſudare verſibus & dictaminibus iucundisque cantibus. Quorum in ſcriptura & pictura iugis inſtantia claret multipliciter hodierna experientia, dum ſtudium nobilium clericorum vſu perpenditur vtilium librorum.* Haec ſcriptor ille. Ad quem locum in ſcholiis notauit Browerus de Altmanno, Epiſcopo Paſſauienſe: *Qui Paſſauienſem cathedram aliquando meriturus, in Eccleſia Paderbornenſi non ſolum Canonicus, ſed ſcholarcha, Saxonicum clerum ipſe Saxo literarum ſtudiis exercitum habuit, vt antiquus ſcriptor loquitur: ad regimen ſcholarum delectus, & multis annis adſtrictus, donec tandem ex Praepoſito Aquisgranenſi in Palatio Henrici III. inter miniſteria ſacra florere coepit.* Iis ſane encomiis ſi credimus, quod forte fas eſt, eminuit olim prae omnibus Germaniae ſaltim noſtrae Epiſcopalibus ſcholis Paderbornenſis, nec con-
334 tinuit ſeſe ad exemplum aliarum intra puerorum exercitationes. De reliquis ſane ſcholis Epiſcopalibus nihil ſimile memoratur, ſed triuiale & puerile tantum non omne.

III.

Quae Epiſcopalium vero, eadem fuit olim ratio & coenobialium ſcholarum. Tantum enim abeſt, coenobiis omni-

Digitized by Google

mnibus deberi laudem aequalem, vt quaedam coenobia nullam vel puerilem ſcholam vnquam inſtituerint: quae inter eſt & noſtrum Helmeſtadienſe, etſi iam Carolo Magno imperante a Ludgero inſtitutum. Neutiquam igitur par debetur laus in vniuerſum omnibus. Nihilominus tamen quaedam coenobia haud leui induſtria olim literarum ſtudiis inuigilauerunt. Sane in Italis Caſſinenſe, in Galliis S. Victoris, in Germania Fuldenſe, (vt alia taceam,) merentur etiam hodie hoc nomine, ob nempe olim praeclare exercitam maioris quoque momenti doctrinam, gratias & laudationem. Non patitur inſtitutum, pro dignitate haec perſequi: non certe, vt in Italiam aut Galliam nunc digrediamur. Ne tamen nihil huius agamus, aut ne videamur omnia etiam noſtra diſſimulaſſe, afferemus duntaxat Trithemianum Fuldenſis coenobii praeconium, quod ille ſuo *Hirſaugienſi Chronico* inſeruit ad hiſtoriam anni 837. *Viguit eo tempore in monaſterio Fuldenſi maxima religio monachorum ſub regimine Rabani Mauri Abbatis, quae ſe per totam Germaniam fama praeuolante diffuderat in ora omnium: eratque laus & memoria Fuldenſium monachorum apud Imperatores, Reges, & Principes in magno pretio, non ſolum propter ſanctitatem vitae, ſed etiam propter incomparabilem ſcientiam Scripturarum, qua Fuldenſes monachi eo tempore prae caeteris multis dicebantur eruditi. Vnde multi ex iis in diuerſis Eccleſiis ad apicem Pontificatus fuerunt aſſumti.* Haec ille, paulo poſt addens: *Erant eo tempore in coenobio Fuldenſi ducenti &* 335
ſeptuaginta monachi, viri religioſi, & pro magna parte in Scripturis docti. Ad annum 854. de Gerungo, Abbate Hirſaugienſe, haec memorauit Trithemius: *Audiuit Rhabanum in Fuldenſi monaſterio legentem. Quo in Abbatem ſublimato eius diſcipulus Strabus ſcholae publicae praelatus eſt: qui hunc Gerungum tunc adoleſcentem Rhabano praecipiente ſingulari diligentia proſecutus eſt. Mos erat in praefato Fuldenſi coenobio his temporibus, monachos non ſolum in Scripturis ſacris inſtituere, ſed etiam in omni ſaecularis ſcientiae literatura ad plenum erudire. Probe enim iudicabant ſapientiſſimi viri, diuinas Scripturas neminem poſſe perfecte intelligere, quem*

quem literas saecularis doctrinae contigisset ignorare. Extant multa monachorum istius temporis praeclara volumina, in quorum comparatione ea, quae hodie cuduntur a plerisque, tanquam paleae vilescunt. Reperi autem inter alia Strabi huius opuscula libellum de Arithmeticis dimensionibus, quem scripsit ad istum Gerungum, Abbatem S. Aurelii: cui praeponit epistolam sic incipientem: Reuerendissimo merito Patri, aetate filio, litera discipulo, gratia magistro, Gerungo Abbati, aeternae beatitudinis praemium possidere. Ex his intelligere possumus, Gerungum Abbatem in omni literatura fuisse studiosum: quia, nisi extitisset doctissimus, nunquam vir tantus de tam subtili disputatione scripsisset, maxime in tanta doctorum virorum copia, ad ignarum. Haec omnia, vt & alia, alibi Trithemius de Rhabano.

IV.

Caeterum ne quid dissimulemus, non vniuerso vel eius tempestatis Fuldensi coenobio, sed paene soli Rhabano, eiusque vni & alteri discipulorum, omne illud elogium debetur. Longe scilicet etiam tunc aliter fuerunt animati coenobii illius Fuldensis saltim plerique monachi. Eoque ipsemet Trithemius libro *de Scriptoribus Ecclesiasticis* ita de Rhabano fuit testatus: *Tandem offensus improbitate monachorum suorum, qui eum dicebant nimium Scripturis intentum temporalia negligere, agente id in eis Diabolo, displicentiam contra eum*
336 *acceperunt, scandalizati in eo, quo maxime debuerant aedificari. Dans igitur locum irae, nec cum ingratis ouibus diutius manere consentiens, monasterium & eius habitatores deseruit.* Nicolaus Serrarius *lib. IV. Moguntiacorum pag. 643.* laudat testem alium, librum manuscriptum, ita loquentem: *Rabanus anno 842. Fuldensi pulsus est Abbatia, fratribus monachis causantibus, ipsum studiosum nimis, intentum Scripturis, temporalia negligere.* Quod fatum etiam Fridericus, Abbas Hirsaugiensis, teste Trithemio in *Chronico* ad annum MLXVIII. postque alios haud paucos tandem & ipse Trithemius est passus a sui coenobii monachis.

V.

Digitized by Google

V.

Nec tamen dixerim, cum Rabano omnem illico melioris doctrinae culturam Fuldae defecisse. Etenim *Annales Francorum* illos, quos primus edidit Pithoeus, eodem nono saeculo conscriptos esse, recte docuit Marquardus Freherus, cui librum illum locupletiorem debemus. Nec ignoratur vulgo etiam Mariani Scoti eruditio, qui itidem Fuldae vixit. Ipsi illi *Annales* ad annum 865. ita notant: *Rudolphus, Fuldensis coenobii presbyter & monachus, qui apud totius paene Germaniae partes doctor egregius & insignis floruit Historiographus & Poëta, atque omnium artium nobilissimus auctor habebatur, VIII. Id. Mart. diem vltimum feliciter clausit.* Exstat apud Browerum *p. 222.* charta, vti loqui olim soliti, donationis, qua Ludovicus Rex, Pii filius, huic *Rudolpho, monacho &c. Confessori suo, concessit censum & Regios colonos & eorum omnium vtilitatem, cupitque fructum ad caeteros item transire scholasticos.* Quae indicant, superfuisse tunc adhuc aliquam Fuldae scholam, sed forte non nisi triuialem: cui praefuerit quidem ille Rudolphus, vt non tamen ad ipsiusmet scholae illius laudem pertineat magistri eruditio. Enimuero multus est Trithemius quidem passim in laudanda Fuldensium eius & sequentis aliquandiu aeui monachorum eruditione & industria; 337 fortassis autem scripsit illa non ex vero, sed finxit praeclara quaeque bono studio, vt nempe illis exemplis sui aeui monachos rudes & desides excitaret ad amorem & cultum studiorum. Quapropter non etiam est, cur nos hoc loco immoremur, paucarum aeui illius siue Episcopalium siue coenobialium scholis laudandis: quandoquidem nimirum non nisi ad paucas laus pertinet, simulque breui tempore, etiam in praeclarissimis quibusque illarum scholarum, omnia pristina literarum exercitia extincta sunt & perierunt ita, vt vix vestigium aliquod tandem superfuerit.

VI.

Caeterum ab illis antiquis Epiſcoporum & monaſterio-
rum ſcholis vt ad tempora propiora veniamus, longe di-
verſum ſcholarum genus ſaeculo Chriſtiano tertiodecimo
coepit in monachorum mendicantium coenobiis, cumpri-
mis eorum, qui inſtitutum ſiue Dominici Hiſpani ſiue Itali
Franciſci amplexati ſunt. Idque fortaſſis non ex primorum
fundatorum, quos vocant, ſed nonnullorum doctorum vi-
rorum, qui pietatis ſtudio in ſodalitates iſtas conceſſerant,
conſilio. Enimuero non illis curae fuit humaniorum litera-
rum diſciplina, qualis aliqua, rudior quamuis, obtinuerat
in antiquis coenobiis, ſed tantum non omnino fuit ſpreta &
neglecta. Eius loco autem exculta eſt Philoſophia Ariſtote-
lica, quae iſthoc ſaeculo decimotertio ex Arabica lingua La-
tine, ſcabra quadam interpretatione, in Europaeorum Oc-
cidentalium manus peruenit. Praeter quoque Philoſophiam
Theologia, inuſitata hactenus per omnem Eccleſiam, a pri-
mo eius vsque exordio, ſubtilitate ac curioſitate, cum ore
creberrimisque monachorum exercitationibus, tum ſcriptis
libris, in coenobiorum auditoriis paſſim & magno ſtudio a
magiſtris eſt tradita. In Scripturae autem ſanctae illuſtra-
tionem parum, ad Eccleſiaſticarum aliarumque rerum ve-
338 terum peritiam comparandam nihil operae impenſum: id-
que, quod quaſi adorarentur praeſentis tunc aeui tantum non
omnia. Non male de doctrina illa Eraſmus praefatione in
Hieronymum ad Archiepiſcopum Cantuarienſem ſcripſit:
*Neglectae bonae literae, faſtidita Graecanici ſermonis peritia, mul-
toque magis Hebraici, ſpretum eloquentiae ſtudium, quin & ipſa La-
tina lingua ſic conſpurcata eſt ſubinde noua barbarie, vt iam nihil mi-
nus eſſet, quam Latina: nec Hiſtoriae, nec Geographiae, nec anti-
quitatis vlla cura.*

VII.

Haec ratio autem coenobiticarum iſtarum quidem ſcho-

larum

larum fuit non tertiodecimo duntaxat, ſed etiam integris ſequentibus duobus ſaeculis, imo vsque ad patrum memoriam, & amplius. Tandem vero ipſiusmet Ignatii Loiolae prudente inſtituto, ſecus quam factum fuerat a Dominico, Franciſco, & aliis, plane noua diſciplinae facies exorta eſt in Ieſuitici Sodalitii ſcholis: quas etiam ipſas dixeris merito coenobiticas. Etenim in illam inſtitutionem vltra Societatis tyrones quilibet recipi ſolent, & literae humaniores primae aetati ſic ſatis diligenter proponi. Philoſophica etiam & Theologica ſtudia longe felicius, quam in vllis monaſteriorum ſcholis hactenus factum, excoluntur: vt tamen etiam hic deſint haud pauca ad iuſtam ſcholarum eiusmodi perfectionem.

SVPPLEMENTVM XLIV.

Ad pag. 89.

Quae in *Diſſertatione* adducta ſunt varia Decreta de ſcholis per Epiſcopia inſtituendis, omnia ſurdis ſunt auribus excepta. Eiusdem argumenti eſt integrum *Caput XIIX. Seſſionis XXIII. Concilii Tridentini*: ſed nec illud, qua par erat, reuerentia vbiuis eſt obſeruatum: niſi quod in Germania plerisque Epiſcopalibus ſedibus Collegia, quae appellantur, Ieſuiticae Societatis, vice ſcholarum, ſint ex eo tempore adiuncta, alicubi & Academiae additae.

SVPPLEMENTVM XLV. 339

Ad *pag. 89.*

Scholas cum Epiſcopiorum, tum monaſteriorum veterum, poſt annum milleſimum ſenſim per omnem Europam defeciſſe, liquidum eſt ex monumentis aeui illius. Senſim

aio id factum esse, non vno tempore aut omnibus in locis: tandem tamen vtrobique scholae omnes extinctae sunt, manente inter cathedrales Canonicos solo inani *Scholastici* nomine & dignitate. Digna memoratu sunt de Scholastici illa vana appellatione Alberti Krantzii dicta, quae *lib. VII. c. 14. Wandaliae* posteritati reliquit. *Erat is* (Albertus, tempore Innocentii IV. ad Concilium Lugdunense Liuoniensis Episcopi legatus,) *pridem Scholasticus in Ecclesia Bremensi, vir omni literarum genere doctissimus: quod illa tempestate, necdum crebrescentibus publicis Academiis, apud insignes Ecclesias, qui nunc dure Scholastici, tum vocabantur Magistri, docentes in omni literarum genere, in cunctis ingenuis & praeclaris artibus. Aetate nostra Scholastici officium nullum est, nisi collectas pauperum scholarium in vsus mensae suae vertere, vt pro se vicarium laborantem cogat insigniter esurire.* Digna etiam sunt hic legi ea, quae Henrico IV. imperante annotauit auctor *Apologiae* pro Caesare illo tunc scriptae aduersus Gregorii septimi Papae Epistolam aliosque: est autem, ceu non male iudicauit Goldastus, Waltramus, Episcopus Naumburgensis. Habentur illa *Tomo primo pag. 228. Germanicarum rerum scriptorum*, a Marquardo Frehero editorum, & *lib. II. c. 42. Apologiae*, prout illam distinxit Goldastus, cumque aliis scriptis addidit *Replicationi pro imperio. Nouimus quidem*, inquit ille, *domesticam institutionem eiusmodi monachorum, quam vere possumus assimilare siliquis porcorum, de quibus non potuit ille saturari, quem dicit in Euangelio Dominus adhaesisse vni de principibus saeculi, postquam dissipauit portionem pa-*
340 *ternae substantiae, tradens naturale ingenium luxui atque desidiae: cum ad imaginem Dei factus sit homo, in intellectu (scilicet in mente,) in interiore homine (in eo, quod intelligit veritatem, diiudicat iustitiam & iniustitiam, & nouit, a quo factus est,) potest intelligere creatorem suum, laudare creatorem suum. Quam scilicet intelligentiam habet, qui prudentiam habet: alioqui pater mendacii Diabolus aufert a cordibus hominum Dei veritatem, aufert Dei imaginem, & imprimit apostasiae suae & mendacii imaginem. Cum enim a caeteris animantibus per hoc maxime differamus, quod rationale*

ani-

animal sumus, & loqui possumus; ratio autem omnis & sermo diuinis libris continetur, per quos & Deum discimus, &, quare creati simus, non ignoramus; mirandum est valde, quod nolunt aliqui, praecipue autem monachi, quae praeclara sunt, discere: qui ne pueros quidem vel adolescentes permittunt in monasteriis habere studium salutaris scientiae: vt scilicet rude ingenium nutriatur siliquis daemoniorum, quae sunt consuetudines humanarum traditionum, vt eiusmodi spurcitiis assuefacti non possint gustare, quam suauis est Dominus, qui dicit in Euangelio de talibus: Vae vobis, Scribae & Pharisaei, hypocritae, qui tulistis clauem scientiae: vos enim, inquit, non intratis, nec sinitis introeuntes intrare. Igitur ignoratio diuinarum Scripturarum ignoratio est Christi, qui dicitur virtus Dei & sapientia Dei. Mitto reliqua: etsi & illa sint perquam eximia. Perierunt vero sensim scholae non tantum in coenobiis veterum Benedicti regulae sequacium, quorum mores degeneres perstringentem modo audiuimus illum *Apologiae* scriptorem, sed illorum etiam, qui morum istorum reformationem amplexati sunt, Cluniacensium, Cisterciensium, Claraeuallensium, aliorumque in vniuersum omnium: etsi circa initia visi fuerint eorum quammulti sic satis magno studio etiam sacrae doctrinae incumbere.

SVPPLEMENTVM XLVI. 341

Ad pag. 98.

Ante saeculum duodecimum neminem claruisse Parisiensis scholae Theologorum, videtur inde etiam posse intelligi, quoniam eorum nemo memoratur in libello de *Scriptoribus Ecclesiasticis* Sigeberti, Gemblacensis in Brabantia monachi, diligentissimi & pro temporis captu doctissimi chronographi: quem tamen librum scripsit iam initio duodecimi saeculi. Qui hunc Sigeberti libellum autem excepit eodem argumento Henrici Gandauensis, ita loquitur c. 14:

 Mau-

Mauritius, Episcopus Parisiensis, in eadem ciuitate Theologicae scholae rector. Cap. 15: *Petrus Cantor Parisiensis, & ipse etiam Theologicae scholae rector.* Cap. 16: *Petrus, dictus Abeilardus, Dialecticae peritia, imo omnium liberalium artium insignis, Theologicae scholae rector.* Cap. 17: *Gilbertus, cognomento Porreta, ex magistro Theologicae scholae Parisiis Pictauiensis Episcopus.* Cap. 18: *Ioannes Beleth, & ipse Theologicae scholae rector Parisiis.* Cap. 24: *Simon, Tornaci oriundus, ex Dialectico subtilissimo, imo omnium liberalium artium fere sui temporis peritissimo, Theologicae etiam scholae Parisiis cathedram meruit ascendere magistralem, in qua plurimos habuit auditores.* Cap. 27: *Stephanus, natione Anglicus, Parisiis liberalium artium scholis praefuit: inde Theologicae scholae praesidens Theologiam celeberrime docuit.* Cap. 31: *Petrus Lombardus, Theologicae scholae praesidens.* Forte iusta temporis serie hos omnes haud enumerauit Henricus. Nam Miraeus quidem in scholiis narrat, in Episcopatu successisse Petro Lombardo Mauritium illum, qui *Cap. 14.* memoratur: omnes tamen hi floruerunt saeculo Christiano duodecimo. Idem Henricus porro *cap. 21.* ait: *Alanus, Insulis oriundus, liberalium artium peritus, Parisiis Ecclesiasticae scholae praefuit.* Sed forte illa Ecclesiastica schola diuersa fuit ab Academica. Est autem Alanus is, de quo vetus superest barbarus versiculus:

Qui tria, qui septem, omne qui scibile nouit.

342 Quicquid sit de Alano, reliqui plus satis ostendunt, iam tum saeculo duodecimo scholam Theologicam Parisiensem multum floruisse. De ipsa illa tempestate Parisiensis scholae haec fuerunt verba Iacobi de Vitriaco *Historiae Occidentalis cap. 7: Fons hortorum, & puteus aquarum viuentium, irrigans vniuersae terrae superficiem, panem delicatum & delicias praebens Regibus, & vniuersae Dei Ecclesiae supernum mel & fauum vltra dulciora propinans.* Digna tamen etiam sunt lectu, quae idem Iacobus annectit de malis Parisiensium cum magistrorum, tum Studiosorum, moribus ac dissidiis.

Quan-

Quantumuis autem frequentia hominum iam ſaeculis iſtis abundauerit Pariſienſis ſchola, & Reges ipſos habuerit fauentiſſimos, mirum tamen eſt, vix ſupereſſe ex aeuo iſthoc ſcholae a Regibus conceſſa priuilegia. Et vero prodiit in lucem Lutetiae Pariſiorum anno huius ſaeculi viceſimo quinto libellus hoc titulo: *Privileges donnéz & octroyés par les Roys de France, ſcavoir Philippes de Valois, Charles V. Charles VI. Charles VII. Louys XI. Charles VIII. Francois I. Henry IV. & Louys XIII. à l' Vniverſité de Paris, ſuppoſtes, officiers, & ſerviteurs d' icelle. Enſemble les Arreſts du Conſeil privé, confirmatifs des dits privileges.* Niſi forte ſingularem in vſum haec ſola ſint vulgata.

SVPPLEMENTVM XLVII.

Ad *pag. 91.*

Inter multa Collegia, quae vocantur, Pariſienſis ſcholae quoniam id, quod Nauarrae audit, eſt nobiliſſimum, legi hic merentur, quae de illo narrauit Ioannes Mariana, Hiſpaniearum rerum diſertiſſimus ſcriptor, *Tomo I. lib. 14. cap. X. Reginae impenſa in eadem vrbe Lutetia ſchola, quae Nauarrae dicitur, ipſa aedificii amplitudine, praeceptorum auditorumque numero, in paucis praeſtans, extructa eſt. Septingentos alumnos bonis* 343
temporibus Galliae intra vnas aedes habitantes numeraſſe, fama eſt. Rebus turbatis vix quingenti erant, (quo nos tempore ſcholas theologicas Lutetiae explicabamus,) quidam eorum publica impenſa collegii, plerique collata de ſuo ſtipe victitantes. Multa quidem etiam digniſſima ſcitu in promtu ſunt de aliis etiam collegiis, cum primis de illo longe celeberrimo, quod Robertus Sorbona Ludouico Rege inſtituit, & nunc quoque illius gaudet cognomento; ſed iſthaec omnia afferre praeter inſtitutum fuerit.

SVPPLEMENTVM XLVIII.

Ad *pag. 92.*

Quod diximus de Ottone, Frisingense Episcopo, pridem tradidit etiam Radeuicus *lib. IV. c. 2. de gestis Friderici I. Imperatoris*, quod nempe *Philosophicorum librorum subtilitatem, in Topicis, Analyticis, atque Elenchis, primus fere nostris finibus apportauerit.* Ideoque in gloriam viri illius merentur a grata posteritate legi, quae ipsemet Otto de Gilberto Porretano & Abaelardo differit *lib. V. Chronici cap. 46.* & sequentibus vsque ad 53: vtpote quae specimen simul aliquod praebeant non vulgaris in subtiliore Philosophia progressus. De illo porro Ottone ita annotauit antiquus quidam scriptor apud Wiguleium Hundium in *Metropoli Salisburg. pag. 155: Ad Parisios missus, Latinas literas ad praemium nactus theoriae atque secularis prudentiae, i.e. artium liberalium Magister ac S. Theologiae profundissimus ac eloquentissimus Doctor effectus est.* Dubito tamen, an huic narrationi tuto liceat fidem habere.

Caeterum ea quidem aetate Aristotelicum nihil praeter libros Logicos, & ne illos quidem omnes, Latine fuerat versum: nec alia veterum Philosophiae auctorum scripta, praeterquam vnius Boëthii, Graecum vero nihil, fuerunt in manibus: quapropter nec vltra illa Logica excurrit eius tempestatis Philosophica eruditio, quamuis, ad altiora
344 ingenium nonnullis haud defuisse, ostendat is, qui etiamnum superat, Gilberti Porretani *de sex principiis* libellus. Non possum non hoc loco addere, quod Rigordus in *Chronico de gestis Philippi Augusti, Francorum Regis*, narrat, in historia annorum MCCVIII. & IX. *pag. 208.* editionis Wechelianae. *In diebus illis legebantur Parisiis libelli quidam, ab Aristotele, vt dicebatur, compositi, qui docebant Metaphysicam, delati noue a Constantinopoli, & a Graeco in Latinum trans-*

Digitized by Google

translati: qui, quoniam haeresi praedictae (Almarici scilicet, de qua paulo ante multa narrauerat.) *sententiis subtilibus occasionem praebebant, imo & aliis nondum inuentis praebere poterant, iussi sunt omnes comburi: & sub poena excommunicationis cautum est in eodem Concilio,* (Parisiensi nimirum, contra Almarici sectatores tunc habito,) *ne quis eos de caetero scribere aut legere praesumeret, vel quocunque modo habere.* An fuerint tunc circumlati Aristotelis nomine falso inscripti libri Metaphysici, an in genuinos ita fuerit saeuitum, non equidem audeo definire. Videtur tamen posterius magis verisimile. Refert enim doctissimus Naudaeus libello *de Edicto Ludouici XI. Regis contra Nominales*, ex Alexandri Nekami libro *de Naturis rerum*, Lothario secundo imperante nonnullos Ecclesiasticos & Religiosos existimasse, libros Aristotelis a solo Antichristo legendos & intelligendos esse, quippe qui iis esset vsurus ad conuincendos vel subtilissimos disputatores atque doctores. Et vero ipsum quoque Bernhardum iusto iniquiorem fuisse subtiliori Philosophiae, haud obscure indicat Otto Frisingensis noster in Gilberti Porretani, quem non minus, atque Petrum Abaelardum, fuerat insectatus Bernhardus, defensione. Legi de hoc argumento meretur libellus Launoyi, Sorbonici Theologi, quem inscripsit *de varia Aristotelis fortuna in Academia Parisiensi.*

SVPPLEMENTVM XLIX. 345

Ad *pag. 92.*

Quoniam verba Rigordi omnia digna sunt, quae hic commemorentur, adscribam comma istud integrum. *In diebus illis* (Philippo nimirum Augusto Rege,) *studium literarum florebat Parisiis: nec legimus, tantam aliquando fuisse scholarium frequentiam Athenis, vel AEgypti, vel in qualibet*

parte mundi, quanta locum praedictum studendi gratiâ incolebat. Quod non solum fiebat propter loci illius admirabilem amoenitatem & bonorum omnium superabundantem affluentiam, sed etiam propter libertatem & specialem praerogatiuam defensionis, quam Philippus Rex & Pater eius ante ipsis scholaribus impendebant. Cum itaque in eadem nobilissima ciuitate non modo de Triuio & Quadriuio, verum & de quaestionibus Iuris Canonici & Ciuilis, & de ea Facultate, quae de sanandis corporibus & sanitatibus conseruandis scripta est, plena & perfecta inueniretur doctrina; feruentiori tamen desiderio sacram paginam & quaestiones Theologicas docebantur. Subiungam nonnihil eorum, quae addit Rigordus de Almarico. *Fuit igitur in eadem sacra facultate studens quidam clericus, Almaricus nomine, de territorio Carnotensi villa, quae Baena dicitur, oriundus: qui, cum in arte Logica peritus esset, scholasque de arte illa & de aliis artibus liberalibus diu rexisset, transtulit se ad sacram paginam excolendam: semper tamen suum per se modum docendi & discendi habuit, & opinionem priuatam, & iudicium quasi sectum & ab aliis separatum.* Haec omnia Rigordus, testis eius temporis rerum locuples.

SVPPLEMENTVM L.

Ad *pag. 93.*

Ante Honorii Papae edictum, cuius meminit *Dissertatio*, iam saeculo duodecimo Iuris Ciuilis Romani studium Parisiis quoque fuisse cultum, vel illa doceant, quae modo ex Rigordo attulimus. Confirmatur fidem eo, quod de V-
346 dalrico, Abbate monasterii S. Galli, refert *lib. de Casibus* illius monasterii Conradus de Fabaria *cap. 5.* scribens: *Dulciloquis Grammaticae & Dialecticae floribus informatum Parisios & Bononiam transmisit: iurisque peritia cum summa diligentia reparatum, omnibusque bonis confirmatum, ad summa prouexit.* Et paulo

paulo poſt: *In Iure forenſi & Eccleſiaſtico, quicquid excogitare poterat, faceto Miueruae poculo cunctis audientibus propinauit.* Quid? quod, ſi Petrus Baelardus idem eſt cum Petro Abaelardo, is quoque Pariſiis, vt Philoſophiam ac Theologiam, ita & Iurisprudentiam docuit. Accurſius enim *ad l. Quinque pedum c. fin. regund.* haec verba reliquit: *Quaenam eſſet ea praeſcriptio, Petrus Baelardus, qui ſanum cuiusque legis intellectum pollicebatur, hîc dixit: Neſcio.*

SVPPLEMENTVM LI.

Ad *pag. 94.*

I.

Niſi valde fallimur, fecimus libri *de Origine Iuris Germanici* capite viceſimo primo clariſſimum, Ius Romanum Iuſtinianeum Bononiae coepiſſe doceri, Imperatore quidem Lothario Saxone, non tamen illo iubente, vel ex eius auctoritate. Hic adducemus duntaxat verba Abbatis Vrſpergenſis, qui vixit tamen Friderico II. Caeſare. *Eisdem quoque temporibus Wernerius libros Legum, qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in iis ſtuduerat, ad petitionem Mathildae Comitiſſae renouauit, & ſecundum quod olim a diuae recordationis Imperatore Iuſtiniano compilati fuerant, paucis forte verbis alicubi interpoſitis, eos diſtinxit. In quibus continentur Inſtituta praefati Imperatoris, quaſi principium & introductio iuris ciuilis: Edicta quoque Praetorum & AEdilium curulium, quae rationem & firmitatem praeſtant Iuri ciuili: baec in libro Pandectarum, videlicet in Digeſtis, continentur: additur quoque his liber Codicis, in quo Imperatorum ſtatuta deſcribuntur. Quartus quoque liber eſt Authenticorum, quem praefatus Iuſtinianus ad ſuppletionem & correctionem Legum Imperialium addidit.* Bartolus *ad 1. Conſtit. Digeſt. vet.* 347
pag. 6. ita loquitur: *Habere Studium vel licentiam docendi procedit ex priuilegio tantum, vel ex conſuetudine longiſſima. Sicut Paduae: vbi eſt Studium generale ex conſuetudine: & ſic eadem pri-*

Digitized by Google

vilegia ſunt ibi, quae ſunt Bononiae, vbi eſt Studium ex conſuetudine & priuilegio Lotharii Imperatoris, vt dicunt quidam. Quae verba indicant, a nonnullis quidem tunc temporis fuiſſe perhibitum, Lotharium Caeſarem facultatem docendi Bononienſibus conceſſiſſe, ſimul tamen ius illud niti conſuetudine: aſt illud de Lothario non niſi *a quibusdam dici*, atque adeo a Bartolo ipſomet non fuiſſe certo creditum.

II.

Veroſimilius longe eſt, a Friderico I. Imperatore facultatem, Ius Romanum illud docendi, fuiſſe Bononienſibus confirmatum. Et vero tradit hoc auctor *Ephemeridum eruditorum*, ſcriptor Gallicus, *Ephem. VII.* anni ſexageſimi quinti: ſed praeter illum hactenus nemo. Nec fidem meretur: quoniam & reliqua, quae addit de Iure Romano iuſſu Friderici in fora Italiae & Germaniae recepto, futilia ſunt.

III.

Iam tum autem, Friderico illo, Caeſarum Germanicorum fortiſſimo, imperante, Romanorum Ius docuiſſe Bononiae illos, quos *Diſſertatio* laudauit, vetat dubitare Otto Muraena, *Chronologiae Laudenſis* ſcriptor coaeuus: cuius verba adducit in hiſtoria anni 1558. libro XII. Annalium Baronius. Recitabimus ipſamet illius verba. *Hoc anno Dominus Imperator Fridericus in Roncalia colloquium in S. Martino proximo veniente maximum ſe conſtituit habiturum: praecepitque omnibus fere Italiae Principibus atque Ciuitatum Conſulibus, vt ipſi colloquio intereſſent. Ad quod etiam principales quatuor Legis Doctores, videlicet Dominos Bulgarum & Martinum Goſium, Iacobum atque Hugonem de Porta Rauegnana, intereſſe fecit. Iſtorum autem quatuor*
348 *Doctorum & quamplurimorum aliorum fuit Dominus Guarnerius doctor antiquior. Ad quem, cum in extremis laboraret, acceſſerunt ſui ſcholares, dicentes: Domine, quem vultis poſt mortem veſtram docto-*

Digitized by Google

doctorem nobis constituere? Quibus ipse respondit per duo carmina infra scripta: quae qualiaqualia non piguit retulisse.

Bulgarus os aureum: Martinus copia Legum:
Hugo mens legum: Iacobus est, quod ego.

In maiorem fidem addemus & illa, quae de eodem negotio narrat Radeuicus *lib. II. cap. 5.* praesertim quia & alia continent iucunda perceptu. *Sequentibus*, inquit de Friderico Imperatore, *diebus plena atque solenni curia, iudicio atque iustitiae a mane vsque ad vesperam intentus, querimonias & proclamationes tam diuitum, quam pauperum, diligenter audiebat. Habensque quatuor iudices*, (quid *Iudicum* vocabulo tunc Itali intellexerint, infra docebimus,) *videlicet Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros disertos, religiosos, & in lege doctissimos, Legumque in ciuitate Bononiense doctores, & multorum auditorum praeceptores; cum his aliisque legisperitis, qui diuersi ex diuersis ciuitatibus aderant, audiebat & terminabat negotia. Videns autem multitudinem eorum, qui crucem baiularent, (is enim Italorum mos est, vt habentes querelam crucem manibus praeferant,) misertus illorum ait, mirari se prudentiam Latinorum, qui, cum praecipue de scientia Legum glorientur, maxime Legum inuenirentur transgressores, quamque sint tenaces iustitiae sectatores, in tot esurientibus & sitientibus iustitiam apparere.* Haec illi. Ipsa Bononia quantam tunc existimationem sibi comparauerit ex Legum illo studio, vel vnum illud doceat praeconium, quod *Ligurini lib. IX.* de Friderico illo agens habet Guntherus:

finesque Bononia iuris
Ingreditur studiosa tuos.

SVPPLEMENTVM LII. 349

Ad *pag. 97.*

De Aristotelis libris ex Arabico curante Friderico II. versis non est, quod hic addamus quicquam, praeter il-

Digitized by Google

lud, quod *opus Politicum* Aristotelis apud Arabes non fuerit repertum, ac proinde nec cum aliis Latine versum. Id quod iampridem docuimus *Introductione in Politica Aristotelis.* Verum autem esse id, quod hic affirmat *Dissertatio* de scriptoribus Philosophicis & Medicis ex Arabum lingua tunc temporis translatis, lubet hoc loco adstruere testimonio duorum duntaxat insignium illius literaturae virorum, Iosephi Scaligeri, & Iohannis Seldeni. Illius haec verba sunt epistola ad Stephanum Vbertum, quae est operis epistolici posthumi 362: *Florentibus Arabum rebus, summa meliorum literarum imperitia in tota Ecclesia Latina erat: cum bonae disciplinae inter Mahumedanos maxime vigerent. Et profecto, quicquid Latini scripserunt, postquam illos inscitiae suae monuit Arabum industria, id totum Arabibus acceptum debent, Philosophiam, Medicinam, & Mathematica. Nam nullum Graecum scriptorem habuerunt, quem non ex Arabica in Latinam translatum legerint. Ptolomaei Magnam Syntaxin prius ex Graeca Arabicam, ex Arabica Latinam factam tractare coeperunt. Sic Euclides Arabice, deinde Latine conuersus, tamdiu inter nos obtinuit, donec capta Constantinopoli exules Graeci nos relictis lacunis ad ipsos fontes conuertere docuerunt.* Seldenus in Commentario ad *Origines* Eutychii, Patriarchae Alexandrini, ab sese Arabice Latineque editas, in haec verba est *pag. 156.* locutus: *Scientiae liberales riteque institutae diu vocari solebant a nostris Studia Arabum, & Arabica studia, veluti denominatae a gente ac locis, vbi tunc solum serio colebantur. Id etiam liquet ex praefatione Adelardi, monachi Bathoniensis, Athelardi item dicti, in Quaestiones suas Naturales, quas ex Arabum*
350 *scholis redux in Angliam conscripsit. Hac de re item consulas Guilielmum Malmesburiensem de Gestis Regum in lib. 2. cap. 10. Floruit ante quingentos Athelardus ille abhinc annos, (Henrico primo in Anglia regnante,) & primus Euclidis Elementa Geometrica Latine vertit, sed ex Arabico, (quorum exemplar MS. penes me habeo,) vti & alia Mathematica. Nam saeculis in illis, vt & diu post, non ex Graeco fonte, sed ex Arabicis versionibus Latine, sed barbare nimis, redditis, Platonis ac Aristotelis pleraque, Ptolemaeum item, Hippocratem, Galenum, Euclidem, id genus alios, habebant Academi-*

ci

ri Occidentales: & Auicennas tandem, Auerroës, Alfarabios versos. Nec vero Themistios, Philoponos, Alexandros, Simplicios omnino legebant: quos nec habuere, vti nec alios ferme autores Graecos, antequam post captam a Muhamede secundo Constantinopolim anno Christi 1453. Graeci aliquot scientiores eorum exemplaria in Italiam, Galliam, ac Germaniam profugi secum asportabant. Latine autem versi erant libri illi Arabici in Academicorum gratiam sub Lothario Saxone & Frederico AEnobarbo circa annum 1140. Quo tempore Alcoranus in Hispania primo item Latine redditus est, a Roberto nempe Retenensi Anglo & Hermanno Dalmata, qua de re videsis Petrum Cluniacensem in Bibliotheca Cluniac. pag. 1010. & Balaeum Cent. 2. Script. 80.

SVPPLEMENTVM LIII.

Ad *pag. 97.*

Quae de numero Professorum Bononiensium refert *Dissertatio*, illa acceperam a Fortunio Liceto, summi nominis tunc temporis Philosopho in Academia Patauina: quicum frequens & amicum mihi erat literarum commercium. Quod gratitudinis ergo hic memoro erga virum de Philosophia aliisque studiis nonnullis praeclare meritum.

SVPPLEMENTVM LIV.

Ad *pag. 101.*

Gariopontum saeculo iam vndecimo vixisse, praeter alia quammulta docuit vir varia doctrina eximius, Thomas Reinesius, in *Defensione sua Variarum Lectionum pag. 143. & 155.* ingenue emendans nonnulla, quae scripserat *lib. III. Variarum Lectionum cap. 2. & 12.* Ibidem praeclara haud pauca
affert de ipsamet schola Salernitana, quae proinde merentur 351
attentam lectionem: etsi schola illa omnis pridem interierit,
idque

idque, quantum videtur, annitentibus Neapolitanis Gallicae ſtirpis Regibus.

SVPPLEMENTVM LV.

Ad *pag. 111.*

O*rdinis* vox olim apud Romanos fuit valde communis. Et vero Ordo ſenatorius, Ordo equeſtris, Ordo plebeius, nomina ſunt iam veteri Romae cognita. Cicero quoque memorat *lib. X. familiar. epiſt. 9. ad Craſſipedem* Ordinem publicanorum. Seruius ad illud Virgilii:

delectos Ordine ab omni
Centum oratores auguſta ad moenia Regis
Ire iubet;

illud *ordine ab omni* ſcribit *eſſe ex omni qualitate dignitatum: quod apud Romanos in legatione mittenda hodieque ſeruatur.* Alibi memorantur Ordo Sacerdotum, Ordo haruſpicum, aliique, κατ' ἐξοχὴν tamen, & nullo addito, Iurisconſultis *Ordo* audit Ordo decurionum: quapropter, vbi de probatione per Ordinem inſtituenda agitur, paene ſoli decuriones intelligendi videntur.

SVPPLEMENTVM LVI.

Ad *pag. 112.*

Plinius *epiſtola 66. lib. X.* haud obſcure indicat, iam tum, Traiano ſcilicet imperante, Philoſophis fuiſſe conceſſam ciuilium munerum vacationem. Hanc autem deberi beneficio Veſpaſiani, diſcere eſt ex verbis Chariſii in *Diſſertatione* adductis. Forte vero Domitianus vt Rhetoribus, ita
352 & Philoſophis eripuerat hoc paternum beneficium, vtpote
quos

quos vrbe expulerit: reddidit vero Traianus. Etenim hunc Plinius in *Panegyrico* hisce verbis allocutus est: *Quid vitam, quid mores iuuentutis, quam principaliter formas! Quem honorem dicendi magistris, quam dignitatem sapientiae doctoribus habes! Vt sub te & spiritum & sanguinem & patriam recuperent studia, quae priorum temporum immanitas exiliis puniebat, cum sibi omnium vitiorum conscius Princeps inimicas vitiis artes non odio magis, quam reuerentia, relegabat. At tu easdem artes in complexu, oculis, auribus habes.* Videtur autem Antoninus Pius Philosophis iterum pristinam immunitatem negasse, saltim per Asiam: nec enim in illa eius Constitutione, quam *pag. 113. Dissertationis* Modestini verbis produximus, vlla sit inter eos, qui immunitate possint gaudere, Philosophorum mentio. Memorat tamen idem Modestinus, Philosophos immunitate tutelarum ab Antonino Pio, a Marco autem non minus, quam Rhetores, Grammaticos, & Medicos, multis priuilegiis fuisse affectos. Quae verba itidem recitauimus *pag. 113.* Caeterum Seuero Imperatore, nisi fallor, irrisi & ludibrio quodammodo sunt Philosophi affecti per eam Constitutionem, quae ex Papiniano translata est in titulum *Pandectarum de muneribus & honoribus l. 8. §. 4.* Ita enim illa loquitur: *Philosophis, qui se frequenter atque vtiles per eandem studiorum sectam contendentibus praebent, tutelas item, munera sordida corporalia, remitti placuit: non ea, quae sumtibus expediuntur: etenim vere philosophantes pecuniam contemnunt, cuius retinendae cupidine fictam asseuerationem detegunt.* Notandum vero, solos Stoicos tunc voluisse videri opes spernere: alia sane mens fuit scholae Peripateticae. Quinimo non multo post videtur omnis immunitas Philosophis erepta. Diserte enim *tit. de Decretis Decurionum l. XI. Codicis Iustinia-* 353
nei Diocletianus & Maximianus ita cauerunt: *Exceptis, qui liberalium studiorum antistites sunt, & qui medendi cura funguntur, decurionum decreto immunitas nemini tribui potest.* Nec

 enim

enim inter illos alii videntur tunc numerati, quam Grammatici & Rhetores. Fortassis autem a Triboniano Philosophi omissi sunt, quia illo tempore erant & rari & contemti.

SVPPLEMENTVM LVII.

Ad *pag. 116.*

Quae de Medicorum probationibus diximus, dubito, num recte sese habeant. Diserte enim Symmachus *lib. I. ep. 26.* de Medicis inquit: *Lege cautum est, vt primi artis eiusdem de nouorum scientia iudicarent.* Atque ita longe aliter fuerint intelligenda, quae ad Olybrium, Praefectum Vrbis, rescripserunt Valentinianus & Valens. Et vero cum Roma non habuerit Decuriones, saltim de illo Ordine Imperatores non sunt hic locuti. *Primi* porro *artis* videntur Symmacho dicti, qui alias *Archiatri* audierunt: quod fateor recte monuisse Pancirollum *l. 2. c. 45.* mutata scilicet de *Archiatris* sententia nostra pristina: prout iam tum fecimus in *Supplemento XXVII.* Quae Medicorum autem, eadem isthac tempestate videtur fuisse conditio Philosophorum. Diserte enim satis idipsum significant, quae *pag. 111.* verba adduximus Valentiniani & Valentis Imperatorum: *Reddatur vnusquisque patriae suae, qui habitum Philosophiae indebite & insolenter vsurpare cognoscetur: exceptis his, qui a probatissimis approbati ab hac debent collusione secerni.* Ex quibus verbis simul hoc tamen etiam discere est, non omnes habitu Philosophico tunc amictos ante illius habitus assumtionem probari solitos, sed spontaneo arbitratu vulgo id fuisse factum. In Iuliani etiam Imperatoris Constitutione *Ordinis* voce intelligendos ipsos
354 *magistros studiorum*; vt *Curiales* demum sint Decuriones, non amplius multum repugnabimus. Et vero cum Aduocatos probari a suae Iuridicinae magistris mos tunc fuerit, quidni etiam

Digitized by Google

etiam circa alios id fuerit obſeruatum? Sed & iam tum *Supplemento XIII.* adducta ſunt verba S. Auguſtini, quae non obſcure indicant, ſeſe a Symmacho, Vrbis Praefecto, Mediolani conſtitutum fuiſſe Profeſſorem Rhetoricum, *dictione propoſita probatum.*

Legi vero maioris illuſtrationis cauſa hic merentur, quae etiam de Aduocatorum probatione olim fuerunt conſtituta *l. 9. nemini Codic. de Aduocat. diuerſ. iudicior.* Quicunque nimirum patroni cauſarum munus ambiebat, docebat primo apud Praeſidem Prouinciae, ſe cohortalem non eſſe, id eſt, non obnoxium Praeſidis apparitioni: mox iurabat Anteceſſor, a quo erat inſtitutus in Legum doctrina, illum iuris peritia ſatis eſſe inſtructum. Addere operae pretium eſt hic annotata a Pancirollo *lib. I. Variar. lection. c. 26.* de tabellionum creatione. *Legitur in quadam Leonis Philoſophi Nouella, ex certo corpore tabellionum eruditiores & vitae integritate probatiores ex collegii ſententia electos fuiſſe, qui LX. libros Baſilicon & XL. titulos Encheiridii tenerent. Eos autem epheſtride indutos ad Praefectum Vrbi perductos fuiſſe, iurantibus his, qui elegerunt, ſe nulla ambitione vel gratia motos electionem illam feciſſe. Mox in Auditorio Praefecti Vrbi annulo ſignatorio accepto ad Tabularii gradum promotos, inde ad templum perductos fuiſſe, vbi pro epheſtride a Sacerdote album phelonium, recitatis quibusdam precibus, accipiebant. Poſtremo omnes ſimul conuiuatos eſſe. Quae aliquam in creandis Doctoribus noſtris habent ſimilitudinem.* Hactenus Pancirollus.

SVPPLEMENTVM LVIII.

Ad *pag. 117.*

Excerptum illud Photianum Olympiodori docet, pallium Sophiſticum, quo de ibi agitur, non fuiſſe duntaxat Rhetorum, ſed etiam diſciplinae illius ſtudioſorum, habitum. 355

Quod dignum est obseruatu, quoniam pallium alias habitus quasi proprius fuit Philosophorum. Forte autem Athenis duntaxat Sophisticum aliquod iuuenile pallium fuit, & nonnihil a Philosophico diuersum. Non enim etiam aliis adscribi illud solet. Illam sane raritatem arbitror mouisse Photium, quare ad *Vitam Isidori Philosophi*, a Damascio conscriptam, cum dixisset Damascius de semetipso: λόγοις ἐπιδεικνύμην πρότερον, τὴν ἐπὶ Ρητορικῇ τρίβωνα περιθέμενος; cum cura notauerit, fuisse tunc temporis & pallium aliquod *Rhetoricum*. Nec vero hoc Rhetoricum pallium aliud fuit ab eo, quod Olympiodoro audit *Sophisticum*.

SVPPLEMENTVM LIX.

Ad *pag. 117.*

Iam tum *Supplemento XII.* ex S. Augustino notauimus quaedam de petulantia eius aetatis studiosorum iuuenum, & Carthagine & Romae vsitata. Notantur porro Canone 71. Concilii Trullani quidam petulantes mores eorum iuuenum, qui tunc temporis Constantinopoli Legum studiis dabant operam. Habitum autem est illud Concilium in Trullo Constantinopoli, imperante Constantino Pogonato, iam tertio post Iustinianum saeculo. Latine versus canon ille ita sese habet: *Eos, qui docentur Leges ciuiles, Graecis moribus vti non oportere, & neque in theatrum induci, neque eas, quae dicuntur,* κυλίστρας *peragere, vel praeter vsum communem sibi vestes induere; nec, quo tempore disciplinam aggrediuntur, vel ad finem eius perueniunt, vel, vt in summa dicam, in eius doctrinae dimidio. Si quis autem deinceps hoc facere ausus fuerit, segregetur.* Qui illi fuerint Graeci mores, qualis in theatrum inductio, quae vestium mutatio, qualis denique cylistra isthaec, nos fugit. Et vero etiam ipse Balsamo τὰ κύλιστρα tantum ex coniectura
356 interpretatur: quoniam nempe eius aetate isthaec iam desierant

fierant. Si tanti vero eſt, licet hinc diſcere, fuiſſe talia factitata tunc & initio, & fine, imo & medio tempore ſtudiorum Iuris: quae nempe ex Iuſtiniani inſtituto certo annorum numero erant circumſcripta. Perindigna autem fuiſſe illa omnia, indicat grauis delinquentibus indicta poena. Ἀφοριζέσθω enim, ait Canon: quod eſt *communicatione ſacra excludi*. Non abs re fuerit conferre, quae in *Diſſertatione pag.* 122. annotauimus ex *l.* 3. *Cod. de veteri iure enucleando.* Enimuero, inſignem etiam tunc fuiſſe petulantiam iuris ſtudioſorum, ſimulque ipſis Profeſſoribus fuiſſe illuſum, non ſolis iuuenibus, & ludos iſtos in crimina tranſiiſſe, ac proinde meruiſſe vindicari, Conſtantinopoli quidem a Praefecto Vrbis, Beryti autem a Praeſide Phoeniciae maritimae, Epiſcopo ciuitatis, & Legum Profeſſoribus, liquet ex ipſamet Iuſtiniani Imperatoris Conſtitutione.

Haud inanis forte ſuſpicio eſt, omnia haec inſtituta quaſi ad exemplum myſticarum initiationum: quales fuerunt olim non tantum in AEgyptiorum, Graecorum, aliorumque gentilibus ſacris, ſed etiam in monachorum clauſtris, imo ipſiſmet vbique receptis Chriſtianorum ritibus. Quam in rem quae obſeruauit Lucas Holſtenius *ad Vitam Pythagorae pag.* 71. *editionis Londinenſis*, eximia ſua eruditione promerentur & legi & cum cura expendi, vt reliqua omnia.

SVPPLEMENTVM LX.

Ad *pag.* 123.

Iampridem a viris Ebraice doctiſſimis ex Thalmudica Gemara, ad tit. *Megilla*, haec fuerunt adducta: *Synagogae erant Hieroſolymae quadringentae octoginta: in horum quolibet habebatur bibliotheca, & domus doctrinae. Bibliotheca ad lectionem Scripturae ſacrae: domus doctrinae, qua doceretur Miſchna.*

 Has

Has autem vniuersas sustulit Vespasianus. Iidem ex *Gittin*
357 memorauerunt, in vrbe Bitter, quae item cruenta clade a Romanis perdita est, fuisse synagogas quadringentas, vt alibi alias. Et vero inprimis olim celebratae Iafnensis, Zephoriana, Caesariensis, & Tiberiensis. De Bitterensi quae narrant Iudaei, talia sunt, vt fidem non mereantur: singulas nempe synagogas habuisse quadringentos auditores. Reapse tamen magis insana sunt mendacia, quae iactant Iudaei de suo R. Hillel & Rabbi Akiba. Illi nempe fuisse aliquot auditorum millia: quorum octoginta ita eminuerint, vt triginta fuerint digni diuina conuersatione ad instar Mosis, triginta alii digni, in quorum honorem sol subsisteret Iosuae exemplo, reliquis excelsum nomen inter doctos obtinentibus; Akibam audiuisse discipulos viginti quatuor mille. Mitto similes alias Iudaeorum portentosas fabulas. Videtur autem, si non omnes illas synagogas veteres, quae ita laudantur a Thalmudicis, saltim plerasque, fuisse Pharisaicas: quoniam illa secta & Thalmudicos & reliquos post Iudaeos infecit. Non enim Sadducaei potuerunt admittere in scholis suis *Mischnam*, vtpote quae tota sit Pharisaica. In omnibus porro paulo maioribus oppidis fuisse saltim aliquam synagogam, recte colligunt eruditi ex hisce verbis tituli *Megilla: Quaenam est ciuitas magna? Ea, in qua erant decem homines otii: si hoc numero minor, iam vicus est. Homines* nempe *otii* sunt doctores synagogici. Verum non licet tuto Thalmudicis narrationibus fidere.

SVPPLEMENTVM LXI.

Ad *pag. 124.*

Notauimus in *Dissertatione*, sedisse quondam doctores Iudaicos in cathedra editiore. Auditores porro sedisse
358 in terra, quasi ad pedes magistrorum, iam pridem a multis

est

Digitized by Google

est obseruatum. Illustrabimus id ipsum vno duntaxat testimonio Ludouici de Dieu, viri in hac literatura magni, qui ad illa *Actuum Apostolicorum XII.* vbi Paulus ait sese educatum παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, ita commentatus est: *Sedebat magister in loco editiore: discipulus dicebatur prostratus siue iacens in solo ad pedes magistri. Tamdiu dicebatur paruus, & tempus illud paruitas. Inde erat iuuenis, neque vocabatur nisi nomine patris: exempli gratia filius Simeonis. At post impositionem manuum, qua ad Rabbinatum promouebatur, appellabatur Rabbi Dauid, filius Simeonis. Hic dum esset socius magistri, non amplius iacebat in solo: at nec sedebat sedente magistro, sed erat inclinatus siue in latus recumbens. At cum factus esset doctor Legis, vocareturque Magister noster Rabbi, sedebat, cum alios iuniores aut imperitos doceret: at stabat coram alio Rabbi sene.* Haec ille.

SVPPLEMENTVM LXII.

Ad *pag. 125.*

In *Dissertatione* diximus, Iudaeos olim suos magistros certis ritibus initiasse. Et vero primum collocauerunt in cathedram: deinde tradiderunt iis clauem & pugillares: tertio imposuerunt manus: denique renuntiauerunt eos Rabbinorum titulo. Digna lectu de hoc argumento congessit Iacobus Altingius *lib. de Ebraeorum Republica scholastica pag. 106. & seqq.* Praeclara etiam sunt, quae de hisce commentatus est vir perquam insignis, Ioannes Seldenus, in *Commentario* ad Eutychii, Patriarchae AEgyptii Alexandrinae Ecclesiae, *Origines n. X. pag. 18. & seqq vsque ad 23.* Vt nunc silentio praeteream dicta Iosepho Scaligero, Cunaeo, Buxtorfio, Grotio, Salmasio, & aliis.

Quod porro monuimus, a Iudaeis tradi, quasi olim Synedrii testimonium fuerit necessarium, illud ab Hillele esse institutum, docet Seldenus. Placet tamen etiamnum id, quod diximus nos in *Dissertatione.*

Quae

Digitized by Google

359 Quae de vera acceptione vocis νομικὸς diximus, confirmat illud, quod Stobaeus *serm. XLII.* ex Stoicis nescio quibus refert: Νόμιμον εἶναι ἄνδρα καὶ ἀκολουθητικὸν τῷ νόμῳ καὶ πρακτικὸν τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ προστατομένων: Νομικὸν δὲ τὸν ἐξηγητικὸν τοῦ νόμου. Merentur conferri, quae Grotius annotauit ad *Matthaei cap. II. v. 4.* Quae item nos annotauimus de insolente auctoritate, quam suis Rabbinis Iudaei tribuere sunt soliti, illustrat prae aliis eximium in modum Ioannis Frischmuthi longe doctissimus libellus de eo: *vtrum Ebraei statuant, idem simul posse esse & non esse.*

SVPPLEMENTVM LXIII.

Ad *pag. 129.*

Praeclara quaedam de Synagogarum Decemuirali collegio notauit Io. Saubertus, non tam generi nomine, quam eximia doctrina, mihi multo acceptissimus, in opusculo subiuncto Dissertationi Panegyricae *de studii linguae Ebraeae in Theologia vtilitate & necessitate*: interque ea: sextum illius collegii dictum esse *Ministrum synagogae publicum*, item *Nuntium Ecclesiae* siue ἄγγελον τῆς Ἐκκλησίας, vt & *Inspectorem congregationis* aut Ἐπίσκοπον. De hoc scripsisse Maimonidem: *Non constituunt Ministrum synagogae, nisi qui sit excellens in coetu sapientia & factis: &, si sit senex, tanto honoratior erit apud reliquos. Et operam sedulo nauant, vt Minister synagogae acceptabilem habeat vocem, ipseque exercitatus sit in legendo. Si tamen barba eius non sit plena, licet sit valde sapiens, Minister ille synagogae constitui non potest, propter reuerentiam coetus.* Secundum hanc doctrinam Episcopi Ecclesiae non respondeant Archisynagogis, sed illis, qui in Synagogico Collegio sexti fuerunt ordinis: reapse tamen Episcopi olim audierunt quoque προεστῶτες siue *antistites.*

SVP-

SVPPLEMENTVM LXIV. 360

Ad pag. 134.

Bulla Gregorii IX. Papae, cuius quaedam verba produximus fide Naudaei, ſi integra prodiiſſet hactenus in lucem, potuiſſemus multa certo conſtituere. Obſeruari autem ex verbis adductis etiam hoc licet, iam tum Papali auctoritate conſtitutum *Cancellarium* aliquem, a quo dependeat honorum Doctoralium collatio. Et vero ad hoc Pariſienſis ſcholae exemplum videntur paſſim ex eo tempore in eundem vſum Academici Cancellarii coepiſſe. Vt ſane antehac nullius Doctoralium honorum collationis, ita nec vlla Academici Cancellarii vſquam reperitur memoria. Mirum vero, huius Gregorianae Bullae nullam eſſe a Fileſaco etiam factam mentionem in libro perquam accurate alias conſcripto *de Schola Theologica Pariſienſi*, editoque Lutetiae anno 1620.

SVPPLEMENTVM LXV.

Ad *pag.* 135.

Quae Fileſacus diſſeruit hac pagina *Diſſertationis*, illa confirmantur iis, quae de Petro Abaelardo narrauit Otto Friſingenſis *lib. I. de geſtis Friderici Imperatoris cap. 47. Habuit primo praeceptorem Rozelinum quendam: qui primus noſtris temporibus ſententiam vocum inſtituit, & poſt ad grauiſſimos viros, Anſelmum Laudunenſem, & Guilhelmum Campellenſem, Catalauni Epiſcopum, migrans, ipſorum dictorum pondus tanquam ſubtilitatis acumine vacuum iudicans, non diu ſuſtinuit. Inde magiſtrum induens Parrhiſios venit, plurimum in inuentionum ſubtilitate, non ſolum ad Philoſophiam neceſſariarum, ſed & pro commouendis ad iocos animis vtilium, valens. Vbi occaſione quadam ſatis nota non bene tractatus, monachus in monaſterio S. Dionyſii effectus eſt. Ibi die*

Digitized by Google

361 *noctuque lectioni ac meditationi incubans, de acuto de acutior, literato efficitur literatior, in tantum, vt poſt aliquod tempus ab obedientia Abbatis ſui ſolutus, ad publicum prodiret, docendique rurſus officium aſſumeret.* Diſſeruit praeterea eodem hoc de argumento in Fileſaci ſententiam & Ioannes Launaeus, curioſus eiusmodi rerum Pariſienſis ſcholae indagator, fabularumque ſacrarum complurium felix triumphator, libello, quem de Brunonis, primi auctoris Carthuſianae disciplinae, ſeceſſu in eremum conſcripſit, nonnulla *pag. 109.* & *110*: ſed prolixiora ſunt, quam vt huc tranſcribi poſſint, eſtque ipſe libellus vulgo in manibus: certe meretur lectionem diligentem.

SVPPLEMENTVM LXVI.

Ad *pag. 136.*

Purpureum galerum ab Innocentio, id nominis quarto Pontifice, Cardinalibus eſſe conceſſum, non Maſſonus ſolus, ſed etiam, & pridem, Martinus, ac poſt Platina atque Onuphrius teſtati ſunt. Platinae verba ſunt: *Idem* (Papa ſcilicet Innocentius,) *bono conſilio vſus, Cardinalium ſedes iampridem vacuas, optimo quoque in collegium cooptato, repleuit: ſtatuitque, vt Cardinales equo in publicum vecti galero rubro vterentur, honeſtandi ordinis cauſa.* Ad quae Onuphrius haec annotauit: *Hic in vigilia Natalis Domini anno MCCXLIV. Lugduni in Concilio generali, duodecim Cardinalibus creatis, eius ordinis hominibus proprium inſigne pileum rubeum dedit. Auctor Martinus, qui eo tempore vixit, in huius Pontificis Vita. Quo ſignificabatur, eos etiam caput ſuum, ſi opus eſſet, pro Eccleſiaſtica libertate tuenda gladio offerre debere: & praeſertim eo tempore, quo Romana Eccleſia a Friderico II. Imperatore vehementer oppugnabatur. Reliqua eius ordinis inſignia poſteriores Pontifices excogitarunt: in his praecipuus fuit Paulus II.* Hactenus Onuphri-

us Panuinius. Sunt, qui eidem Innocentio acceptum referunt pileum purpureum Doctoralem: sed hactenus certum huius rei argumentum nullum reperi. Dicemus sententiam nostram *Supplemento* proximo.

SVPPLEMENTVM LXVII. 362

Ad *pag. 138.*

I.

In Clementinae, a nobis in *Dissertatione* adductae, verbis diserta sit mentio insignium Doctoratus: & quidem ita, vt appareat, tunc temporis fuisse illa in vsu, & solenni ritu cum grauibus impensis (*circa cibos, vestes, & alia, recipi* tunc solita. Lata autem est illa Clementina in Concilio Viennensi sub Clemente V. statim initio saeculi decimi quarti. Vt proinde insignia Doctoratus aut Magisterii iam tum saeculo praecedenti tertio decimo coeperint non minus, atque eorum solennes collationes. Ad illa autem Clementinae verba hanc glossam adiecit Ioannes Andreas, magni nominis Bononiensis Iurisconsultus. *Ita loquimur nos.* (Bononienses videlicet.) *Et ista Insignia sunt, Cathedra, Birretum: apud aliquos Liber., Annulus, Osculum.* Vt proinde Bononiae *Cathedra* tantum & *Birretum* inter insignia Doctoratus fuerint numerata: in aliis autem Vniuersitatibus obseruata & reliqua: quo quidem tempore vixit Andreas ille, quem constat obiisse anno 1346. Non contemnenda porro de insigniis illis notauit & Guido Pancirollus, ICtus Italus eleganter doctus, *lib. I. cap. 33. Variarum lectionum:* quae igitur etiam hic merentur legi. *Nostrorum Doctorum insignia sunt Pileus quadratus, qualem sacerdotes gerunt, vt Iustitiae Sacerdotium in eos, qui creantur Iurisconsulti, translatum esse significetur: etsi in Italia hoc hodie in desuetudinem abiit.*

Digitized by Google

Item Annulus pro signandis responsis iisdem traditur. Longa quoque vestis, qualem gestant sacerdotes: & Cathedra atque Liber, quae ad indicandam datam ad docendum & Iura interpretandi facultatem adhibentur. Osculum autem, quo Doctor creatus excipitur, est gratulationis porta, dignitatis demonstratio, non insigne. De quibus Glossa in Clement. 2. in verb. Insignia t. de Magistris, & ibi Canonistae. Haec Pancirollus; vbi tamen, quo auctore hi ritus coeperint, non docet, forte nec in aliis veritatem assecutus, vti mox patebit. Longe altius petita sunt, quae Nicolaum Peirescium, virum vtique pereximium, de horum Insigni-
363 um origine in Aquensi Academia disseruisse, refert Petrus
Gassendus *Vitae Peirescii lib. I.* fine. *Biduo post*, inquit, *cum ornamenta Doctorea in fratrem conferret, dici non potest, qua suavitate auditores perfuderit. Scilicet ex statua quadam Metrodori, cum galero suo seu Arcadico pileo, & infulis, cumque pallio Philosophico & annulo in sinistra manu; itemque ex statuis quibusdam Hippocratis cum simili pallio epomideque adiuncta; ex inscriptione quadam Eubuli Marathonii, & infulata statua non ad ceruices, sed circum caput; ex consimilibus Platonis, Theophrasti, Phauorini, aliorum; ex innumeris aliis (vt breue faciam,) monumentis ostendit, quemadmodum vsus eiusmodi ornamentorum ab vsque Graecis ad Latinos, & ad nos vsque, transierit; quemadmodumque ex Philosophia atque vetere sacerdotio gradum fecerit in doctrinam professionemque multiplicem recentiorum Academiarum: idque citatis passim Conciliis, Patribus, Poëtis, Historicis, Philosophis, Oratoribus, quibus plenam faceret fidem.* Hactenus etiam ille.

II.

Vt vero nec meam de hoc argumento dissimulem coniecturam, non equidem negauerim, ex veteris aeui Philosophorum & Sacerdotum, etiam ipsorummet gentilium, habitu in Christianos Graecos pariter Latinosque mores quaedam transiisse; quoniam tamen saeculo tertio decimo prisca illa & obsoleta fuerunt, & forte nemini mortalium amplius nota, liquidum est, illos, qui tunc temporis isthaec in-

signia

ſignia Doctoratuum inſtituerunt, ad exempla antiqua non reſpexiſſe. Non poteſt etiam placere, quod de ſignificatione *annuli* tradidit Pancirollus, de ſignandis nempe annulo reſponſis; quia annulus non eſt inſigne ſolis Iuris Doctoribus proprium, ſed commune omnibus etiam Doctoribus reliquis. Mea igitur ſententia haec eſt. PRIMO omnis il- 364
la inſignium Doctoralium collatio coepit demum ſaeculo tertio decimo: quandoquidem ante iſtam tempeſtatem in ipſa omnium primaria Pariſienſium ſcholá ſolenni more nemo Doctor eſt creatus. SECVNDO ipſa illa inſignia & ſolennia quaevis Doctoralia in id inſtituta ſunt, vt quaſi in Clericorum ordinem omnes Doctores & Magiſtri cooptentur. Et vero *pileus* ille ſacerdotalis eſt habitus: etſi Pariſiis initio fuerit rotundus, & denique anno MDXX. ibi mutauerit in quadratum cornutum: teſte harum rerum perquam curioſo annotatore, Ioanne Launoio, Theologo Sorbonico, *lib. de ſeceſſu Brunonis pag. 186.* Ad ſacerdotium Iuſtitiae reſpexiſſe primum inſtitutorem, quod ſtatuit Pancirollus, non eſt veroſimile, quoniam non ſolis Legum, ſed etiam Theologiae, Medicinae, & Philoſophiae Doctoribus conueniat. *Annulo* quaſi pronubo praeterea ab antiquis illis quidem temporibus, non minus, atque hodie, Epiſcopalia munera conferri ſolent. *Longa* denique *veſtis*, qua etiamnum paſſim Doctores vti ſolent, vere ſacerdotalis eſt habitus, ceu recte notauit Pancirollus. Tantum *liber* & *cathedra* ſunt aliquid Doctoribus proprium. Accedit, quod omnis graduum collatio olim facta fuerit, & nunc quoque fiat, ſi ius Pontificium ſpectemus, quaſi auctoritate alicuius Epiſcopi aut Archidiaconi, certe non niſi eius, qui clericali pollet dignitate. TERTIO, inſtitutum hoc omne deberi alicui Romanorum Pontificum, per facit veroſimile illud, quia & totum vergit in ſacri ordinis augmentum, & in omnes ſcholas publicas eſt introductum: quale quid nullus

Digitized by Google

Imperator, Rex, vel Princeps valuit efficere: quia denique plurimis olim persuasum fuit, omne scholasticum ad Romanae Curiae ditionem pertinere. QVARTO item perquam probabile mihi reddit illud, quod *Dissertatio* habet *pag.*
365 *137.* de priuilegio Parisiensibus Doctoribus per Nicolaum IV. dato, perinde atque ab illo Nicolao est illud pereximium, quod ibi attulimus in medium, ita etiam omne hoc de Doctoralium insignium collatione eidem acceptum esse referendum. Certe purpureus pileus Doctorum non potuit coepisse prius, quam ille Cardinalibus fuit concessus. Fateor tamen, hoc meum de Nicolao IV. Papa auctore tantum coniecturam esse; rem vero omnem quamrectissime intelligi posse ex priuilegiis Pontificiis, Parisiensi & Bononiensi Scholae concessis, modo illa in lucem promerentur.

III.

Ne quis porro dubitet, Doctoribus olim insignia Doctoratus, quae appellantur, tanquam Clericis esse concessa, atque adeo Doctores & Magistros Clericis fuisse annumeratos, afferam hoc loco saltim illa, quae notauit Pancirollus *Variar. lection. lib. I. cap. 89.* Cum enim dixisset, in Italia olim *omnes, qui a mechanicis artibus vacabant, siue administrandis magistratibus, vel conscribendis instrumentis, siue docendo siue interpretando iuri operam dabant*, Iudices *vocatos*, subiungit haec verba: *Postea vero quam longis ac sacerdotalibus vestibus, quadratoque pileo, insigniri Doctores coeperunt, Clerici sunt appellati: (vt ex vetustis instrumentis constat:) & alii ad eorum differentiam Laici. Quo vocabulo nostri Doctores saepe vtuntur, cum quid Laicis displicuisse dicunt. Vt Paulus Castrensis, qui Laicos Legum imperitos interpretatur.* Taceo, quod non olim duntaxat, sed hac etiam tempestate, compluribus fuerit visum, Academias esse corpora non saecularia, sed Ecclesiastica: quibus proinde ea, quae de instituto Doctoralium insignium attulimus, non poterunt displicere.

SVP-

Digitized by Google

SVPPLEMENTVM LXVIII.

Ad *pag. 140.*

Saeculo quarto uRomae pariter & Conſtantinopoli omnem in ſtudioſos liberalium doctrinarum iurisdictionem fuiſ- 366
ſe penes Praefectum Vrbi, liquidum eſt cum aliunde, tum ex lege prima Codicis Theodoſiani *de ſtudiis liberalibus Vrbis Romae & Conſtantinopolis.* Conſtitutio illa lata eſt a Valentiniano, Valente, & Gratiano, Imperatoribus. Quam quia ſingulari libello illuſtrauimus, non eſt, quare hic ex ea, quae huc faciunt, afferamus. Non igitur Athenis Atticis duntaxat, ſed etiam alibi paſſim, omnis Scholaſtica iurisdictio fuit ordinario magiſtratui ciuili commiſſa.

Fuit nempe magna quidem auctoritas iſthac tempeſtate Atticorum Sophiſtarum, vel Athenienſium Oratoriae Profeſſorum: nulla tamen illis competiit iurisdictio. Enimuero magnifica ſunt verba, quae Eunapius de Iuliano Sophiſta protulit: Καὶ ἐτυράννει γὰρ τῶν Ἀθηνῶν παρά τοῦτον ἡ πᾶσα νεότης πανταχόθεν ἐχώρει, ῥητορικῆς ἕνεκεν τὸν ἄνδρα καὶ μεγέθους φύσεως σεβαζόμενοι. In Proaereſio idem Eunapius ait: Καὶ τὴν ἐπὶ λόγοις βασιλεῖαν εἶχεν αὐτοί. Item: Τὸ δὲ Προαιρεσίου τύραννις ἐδόκει τις εἶναι καὶ εὐτυχεῖν, ἡ ἀρετὴ τῶν λόγων ἐδόκει καλῶς. In quantas porro factiones ſcindere potuerint etiam ipſas prouincias Romanas, diſcere eſt ex iis, quae narrat Eunapius de iis, quae contigerunt circa electionem Proaereſii. Ad hoc in frequente tunc vſu fuit de cathedra Profeſſoria vox θρόνου & βήματος. Caeterum ſi rem ipſam propius intuearis, nihil huius iurisdictionem aliquam ſignificauit. Vsque ſane adeo parum contra petulantiam iuuentutis valuit ipſe Proaereſius, vt non niſi precibus potuerit mitigare vexationes inſolentium iuuenum, quibus illi adventantem Athenas Eunapium & aegrotum malo tunc recepto

Digitized by Google

cepto more exagitare instituerant: quod ipsemet narrat Eunapius.

367 SVPPLEMENTVM LXIX.

Ad *pag. 142.*

In *Authentica* legitur, *habitam super hac re diligentem inquisitionem Episcoporum, Abbatum, Ducum, omnium iudicum, & aliorum procerum sacri palatii examinationem.* Quae verba indicant illa tempestate τῆς νομοθεσίας vsitatam rationem, diuersa n scilicet ab ea, quae monarchiae competit. Sine causa porro nonnulli solliciti sunt de non facta hic mentione Electorum Principum. Nondum enim tunc erant illi institut: sed & sero coepit illorum prae aliis Principibus singularis quaedam in tabulis Imperii commemoratio. Id potius mirere, Comitum nomen hic non comparere. At vero latent illi sub titulo *Iudicum*: quoniam reapse significatione prisca Germanica *Grauio* idem est, quod Iudex, ceu alias ostendimus: quam *Grauionum* dignitatem primi Franci coeperunt *Comitum* voce appellare propter aliquam Comitiuae antiquae dignitatis & Grauionatus affinitatem. Maiorem attentionem meretur occurrens hoc loco illud *sacri Palatii.* Demonstrauimus scilicet nos *cap. XI. Censurae Diplomatis Lindauiani*, Romanorum quidem Imperatorum Palatium omne ἁπλῶς *sacrum* olim cognominatum esse, sed Francorum Regum illud solum, quod vacabat Ecclesiasticis negotiis. An vero Fridericus Imperator hic locutus sit more Romano, an Francico, haud sine causa dubites. Etenim renato tunc Iustinianeo iure certum est mutasse, ex instinctu indubie iuris illius magistrorum, nonnulla circa Caesaream & Imperii publicam dignitatem, atque adeo tunc demum coepisse illam appellationem *sacri Romani Imperii.* Forte igitur & Palatio Caesareo ἁπλῶς tunc *sacri* titulus accessit, vt & Constitu-

Digitized by Google

ſtitutioni cuiuis, recepto in Iuſtinianeo Codice more. Forte tamen *proceres ſacri Palatii* tunc audierunt ſoli illi, qui cauſas ſacras ſiue Eccleſiaſticas tractabant: quandoquidem ſcilicet 368
haec etiam deliberatio credita fuit ad forum Eccleſiaſticum pertinere, vt ſcholaſticum omne. Ego nihil definire auſim, ſed malo ἐπέχειν.

SVPPLEMENTVM LXX.

Ad *pag. 143.*

D*iſſertatio* adduxit ſola iſthaec *Authenticae* verba, quae ad iurisdictionem ſpectant in Scholares. Hoc loco nos integram dabimus, quoniam deinceps etiam alia huius *Authenticae* veniunt illuſtranda. *Habita quidem ſuper hoc diligenti inquiſitione Epiſcoporum, Abbatum, Ducum, omnium Iudicum, & aliorum Procerum ſacri noſtri Palatii examinatione, omnibus, qui cauſa ſtudiorum peregrinantur, Scholaribus, & maxime diuinarum atque ſacrarum Legum Profeſſoribus, hoc noſtrae pietatis beneficium indulgemus, vt ad loca, in quibus literarum exercentur ſtudia, tam ipſi, quam eorum nuntii, veniant, & in eis ſecure habitent. Dignum namque exiſtimamus, vt, cum omnes bona facientes noſtram laudem & protectionem omnimodo mereantur; quorum ſcientia totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo & nobis, eius miniſtris, vita ſubiectorum informatur; quadam ſpeciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus. Quis enim eorum non miſereatur, qui amore ſcientiae exules facti, de diuitibus pauperes, ſemetipſos exinaniunt, vitam ſuam multis periculis exponunt, & a viliſſimis ſaepe hominibus (quod grauiter ferendum eſt,) corporales iniurias ſine cauſa perferunt. Hac igitur generali & in perpetuum valitura lege decernimus, vt nullus de caetero tam audax inueniatur, qui aliquam ſcholaribus iniuriam inferre praeſumat: nec ob alterius cuiuscunque prouinciae delictum, ſiue debitum, (quod aliquando ex peruerſa conſuetudine*

factum audiuimus,) aliquod damnum eis inferat: fcituris huiusmodi facrae Conftitutionis temeratoribus, & etiam ipfis locorum Rectoribus,
369 *qui hoc vindicare neglexerint, reftitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum: notaque infamiae eis ipfo iure irroganda, dignitate fua fe carituros in perpetuum. Veruntamen fi litem eis quispiam fuper aliquo negotio mouere voluerit, huius rei optione data Scholaribus, eos coram domino, vel magiftro fuo, vel ipfius ciuitatis Epifcopo, (quibus hanc iurisdictionem dedimus,) conveniat. Qui vero ad alium iudicem eos trahere tentauerit, etiamfi caufa iuftiffima fuerit, a tali conamine cadat. Hanc autem legem inter Imperiales Conftitutiones, fcilicet fub titulo* Ne filius pro patre, *&c. inferi iuffimus. Dat. apud Roncalias, anno Domini 1158. menfe Nouembri.* Hactenus *Authentica* ifthaec. In qua non nifi de perquam paucis agi, liquidum eft, fi verba fpectemus: & tamen, quod merito mirere, imo improbes, folent vulgo tantum non omnia Academiarum priuilegia ab interpretibus quibusdam hinc exfculpi: quorum tamen pleraque longo poft tempore demum & per partes funt inftituta. Enimuero laxis illis interpretationibus, me quidem iudice, verus *Authenticae* fenfus paene interiit. Sed &, cum priuilegia fint ftricti iuris, non eft fas, ifthaec vltra verborum praefcriptum extendere.

SVPPLEMENTVM LXXI.

Ad *pag. 144.*

Securitatem adeundi loca, *in quibus literarum exercentur ftudia*, vtque in iis fecure poffint habitare, non Scholaribus duntaxat peregrinantibus, fed etiam, & quidem *maxime, diuinarum humanarumque Legum Profefforibus*, nec non eorum *nuntiis*, iam tum in hac *Authentica* indulferat Imperator. Itaque hactenus par omnium horum eft ratio. Dixeris tamen haud abs ratione, ad folos omne hoc peregrinantes pertinere, non autem etiam ad eos, qui nati in locis literarum

literarum ſtudio conſecratis ibidem in patria ſua literis dant operam: quibus nempe iam tum per ordinarios magiſtratus ſatis fuit cautum, nec proinde ſimilia cum peregrinan- 370
tibus pericula fuerunt metuenda. Non porro ad omnis doctrinae, ſed ſolos Legum Profeſſores & Studioſos, *Authentica* haec ſpectat. Id quod non eſt, quod miremur: quandoquidem iſthac tempeſtate non tantum non Bononiae, ſed nec alibi per vniuerſas Imperii terras, aliud quoddam doctrinae genus in ſcholis doceretur: ſecus quam Pariſiis & in Britannia obtinebat.

Quod forum attinet, de ſolorum ſcholarium litibus aliquid ſub finem *Authenticae* eſt conſtitutum: nec videtur trahendum hoc etiam ad Profeſſores. Diſerte enim ſolis ſcholaribus data eſt fori optio: nec Profeſſorum aliquis habuit magiſtrum, coram quo potuerit conueniri. Veroſimile mihi eſt, Profeſſorum cauſas ad forum Eccleſiaſticum ordinarium tunc pertinuiſſe, quandoquidem iam tunc temporis Profeſſores clericorum fuerunt ordini accenſiti. Quae res deinde in quammultis locis plurimum mutauit.

SVPPLEMENTVM LXXII.

Ad pag. 144.

De permiſſa optione legum, iam tum ſaeculo nono in Italiam introducta, diximus latius *lib. de Origine Iuris Germanici cap. 20. pag. 107.*

SVPPLEMENTVM LXXIII.

Ad *pag. 145.*

Vt liqueat, optionem fori etiam olim alias fuiſſe in vſu, afferemus hoc loco doctiſſimi & Iuris quoque prudentiſ-

ſimi ſcriptoris, Iacobi Gothofredi, Dionyſii F. verba quaedam ex illo elegantiſſimo commentariolo, quem ſeorſim *ad leg. Si Barſatorum 13. Cod. de Fideiuſſorib.* conſcripſit. *Optioni* inquit, *praeuentionique locus olim eſſe quandoque poterat, ſiue in transmittendis reis a municipali magiſtratu, vt hoc loco, ſiue*
371 *in vindicandis ab vno diligentiore e pluribus iudicibus competentibus, ſiue etiam in eligendo iudice a litigatore, vt l. 1. Cod. de off. Rect. prou. & t. 36. C. Theod. de appell. Pariter vt ſimili alternatiuae ſeu optioni in Eccleſiaſticis quoque negotiis quandoque locus fuit; referendi, inquam, de fide, agendique vel apud Metropolitanum prouinciae aut Exarchum dioeceſeos: vt vel ex ſolenni Hieronymi ep. 61. diſcimus, & ex canone 9. & 17. Concilii Chalcedonenſis.* Haec Gothofredus. Eſt autem optio fori etiam hodie frequentiſſimi vſus: quandocunque ſcilicet cauſa aliqua non eſt adſtricta vni foro ordinario, ſed ad multa pro libitu partium poteſt deferri.

SVPPLEMENTVM LXXIV.

Ad *pag. 147.*

In *Diſſertatione* vocem Authenticae *Dominum* accepimus de domino loci ſiue ciuili magiſtratu. Iam tum autem in *Addendis pag. 194.* annotauimus, haud vero abſimile videri, Dominum hic ſignificare *magiſtrum.* Et vero Italis ea tempeſtate, qua Conſtitutio illa Friderici Imperatoris prodiit, κατ' ἐξοχὴν Scholaribus audiiſſe *Domini* voce magiſtrum, liquet non ex iis duntaxat, quae in *Addendis* attulimus, ſed etiam ex plurimis aliis, atque adeo & ex Ottonis Muraenae illa narratione, quam adduximus *Supplemento quinquageſimo primo.*

Notandum praeterea, non dici in Authentica *Magiſtros,* ſed *Magiſtrum;* nec fieri mentionem Scholae Rectoris. Vtrumque autem arbitror factum, quia tunc temporis nondum obtinebant collegia Profeſſorum aut Magiſtrorum, ſed ſinguli

guli

guli docebant & agebant res ſuas. Id quod Pariſiis quoque eo tempore factum, iam *Diſſertatione quarta* docuimus: nec obſcure indicatur etiam illa Muraenae narratione de Bononienſibus primis doctoribus. Non ergo iſthac tempeſtate etiam Rector aliquis fuit Vniuerſitatis. Proindeque videtur *Authentica* accipienda de vno aliquo magiſtro ſiue doctore, 372
cuius iudicio ſeſe ſubmittere potuit pro lubitu Scholaris, ſi quidem magiſtri plures reperirentur. Sic iam tum Guernerio viuente plures tales habuit Bononia: quorum tamen potiſſimus fuit Guernerius, vt & is, qui in defuncti locum ſucceſſit: de qua proinde ſucceſſione reliqui magiſtri Wernerum conſuluerunt, Muraena teſte.

Notandum porro eſt etiam atque etiam, Friderici hanc Conſtitutionem pertinere ad Scholares iam tum in loco literarum ſtudiis dicato viuentes; de iis autem, qui locum illum nondum attigerunt, nihil eſſe conſtitutum. His igitur non competiit illa fori optio: nec potuerunt illi vel ab Epiſcopo vel a magiſtro iudicari. Vnde manifeſtum eſt, illos manſiſſe iurisdictioni ordinariorum cuiuslibet loci magiſtratuum obnoxios.

SVPPLEMENTVM LXXV.

Ad *pag. 147.*

Quae in *Diſſertatione* habentur de tribus optiuis Scholarium iudicibus, vt & de Domino loci, illa iam retractavimus: ac proinde omnino mutanda ſunt. Rectiora etiam paulo ante attulimus de eo, ſi Scholares ſint adhuc in itinere: nempe tunc optionem fori admitti non poſſe, *Authenticae* quidem huius auctoritate. Eſt autem fortaſſis vero haud abſimile, auctores huius conſilii, nempe de iudicio ſcholarium Epiſcopo & Magiſtris concedendo, fuiſſe illos, qui tunc

temporis conuentui publico interſuerunt, Bononienſes Legum Profeſſores,& hos ſpectaſſe illud,quod Iuſtinianus conſtituit *l. omnem c. de veteri iure enucleando*, vbi coërcitio petulantium iuuenum, qui Beryti viuebant ſtudiorum Iuris cauſa, ex parte committitur *Epiſcopo & Legum Profeſſoribus*. Conuenit porro iſthaec iurisdictio aliquatenus etiam Platonis legibus, quas ille voluit in optima republica obſeruari. Etenim *lib. XII.* praeclari, imo nunquam ſatis laudandi, *Legum*
373 operis conſtituit, vt de iniuriis illatis alicui Philoſophicae ſcholae, minoribus quidem ſacerdotes, maioribus autem rerum venialium curatores, cognoſcendi iudicandique habeant poteſtatem.

SVPPLEMENTVM LXXVI.

Ad *pag. 157.*

Reipublicae alicuius formam in Pariſienſi quidem ſchola coepiſſe iam ſaeculo tertiodecimo, videtur certum eſſe & poſſe ſecure affirmari. Et vero integro illi corpori Academico non defuiſſe *Rectorem*, liquet ex verbis epiſtolae Innocentii quarti aut ſexti, ad Vniuerſitatem Pariſienſem ſcriptae, quae fide Middendorpii iam tum in *Diſſertatione* adduximus *pag. 151. Statuimus, quod nullus in Vniuerſitatem veſtram Magiſtrorum & Scholarium, aut Rectorem vel Procuratores veſtros cuiuscunque aut quarumcunque Facultatum, &c. audeat ſententiam promulgare.* Audimus hic ſimul nomen *Facultatum:* quo patet, tunc temporis fuiſſe Pariſiis iam varias Facultates ſiue collegia doctrinarum. *Procuratores* porro *Facultatum* videntur illi eſſe, qui alias *Decani* audiunt. Fuiſſe autem & *Decani* appellationem tunc vſu Pariſiis receptam, oſtendunt verba Lanfranci, Mediolanenſis patria, ſed Pariſienſis Medicinae Doctoris, quae ille habet fine operis *Chirur-*

rur-

Digitized by Google

rurgiae completae dicti, ſcripti anno 1295. vbi ait, *ſe a quibusdam Doctoribus, & nominatim a Magiſtro Ioanne Paſſauante, Medicorum Decano, nec non a quibusdam valentibus Baccalaureis, rogatum, vt lectiones Medicas aggrederetur, tanta ſubinde Scholaſticorum multitudine fuiſſe ſtipatum, vt eorum centeſima parte ſe minime dignum agnoſceret & arbitraretur.* Cum autem Medicis ſuus fuerit Decanus, non potuerunt non & Theologi aliquem habere & Philoſophi. Iam porro & *Cancellarium* tunc fuiſſe conſtitutum, a quo Artiſtarum, qui 374
appellabantur, & Medicorum collegia honorum Academicorum collationem petierint, iam tum notum eſt ex Bullae Gregorii IX. Papae illis verbis, quae non in *Supplementis* duntaxat, ſed in *Diſſertationibus* ſaepius protulimus in medium: illis nempe: *De Phyſicis autem & Artiſtis Cancellarius promittit, bona fide examinare magiſtros, & non niſi dignos admittens, repellet indignos.* Vbi etiam *examinum Magiſtralium* deprehendimus memoriam. Procul dubio autem habuit tunc & Theologica Facultas ſuum Cancellarium: quia iſthac tempeſtate coeperunt vtique graduum Theologicorum, qui vocantur, diſcrimina, & praeuia honoribus varia exercitia, ceu iam tum ex Fileſaco in *Diſſertationibus* non ſemel docuimus. Denique vero, & Iurisdictionem aliquam ſingularem Academiae tunc fuiſſe conceſſam, oſtendimus. Ex quibus omnibus manifeſtum fit id, quod diximus, Rempublicam nempe Academicam quandam ſaeculo Chriſtiano decimo tertio Pariſiis inſtitutam eſſe. Eapropter arbitramur, & Bononiae idem quid factum, vt & Patauii, aliisque in Italiae locis, vbi tunc ſcholae Academicae ſunt natae.

Quanquam vero respublica aliqua Academica iam tunc coeperit, verum eſt tamen id, quod habet *Diſſertatio*, in Germania noſtra illam formam, quae iurisdictionem ſolis tribuit Profeſſoribus, longe eſſe recentiorem.

SVP-

SVPPLEMENTVM LXXVII.

Ad *pag.* 158.

Quae narrauimus de vindicata duorum Scholarium Pariſienſium morte, neſcio, an non facta fuerint ideo, quod Scholares illi ſimul fuerint clerici. Ita autem iſthaec iure non poſſent trahi ἁπλῶς ad Studioſos omnes, quamuis laicos. Id quod monendum duximus.

375
SVPPLEMENTVM LXXVIII.

Ad *pag.* 159.

Diximus, inſtituta Academiarum varia eſſe, nec certo poſſe definiri omnium primam originem. Id longe eſſe veriſſimum, nemini non eſt notum, qui quidem ad res Academicas attenderit. In quammultis tamen, & potiſſimis quidem, Academiae omnes conueniunt, nunc quidem temporis, etſi non ſtatim a primo initio. Cuius rei cauſa eſt, quoniam recentiores quaeque ſtatim circa principia nactae ſunt Pontificum, Caeſarum, aut Regum beneficio ea omnia, quae vetuſtiores quaeque per partes & ſenſim fuerant conſecutae. Certe de ſingulis definiri nihil certi poteſt, niſi inſpectis earum publicis tabulis aut Diplomatibus, factaque diligenti omnium collatione. Id quod hactenus fieri non potuit a quoquam, quandoquidem tabulae iſtae non ſunt editae in lucem aut ad omnium notitiam peruenere.

SVPPLEMENTVM LXXIX.

Ad *pag.* 161.

Annotauit nonnulla de honore Academiis habito Io. Limnaeus *lib. VIII. Iur. Publici cap. 1.* vt & in vtroque *Additio-*

Digitized by Google

ditionum tomo ad caput illud *n.* 74: quae digna ſunt, vt cum hisce noſtris conferantur. Nec enim vacat illa exſcribere: praeſertim quia Limnaeana iſthaec etiam vulgi teruntur manibus.

SVPPLEMENTVM LXXX.

Ad *pag. 166.*

De legibus, quas Conſtantinus Magnus in Profeſſorum gratiam condidit, praeclare egit Franciscus Balduinus, Iurisconſultus vere πολιτικὸς, (quae rara laus eſt,) in *lib. II.* ſui *Conſtantini Magni*, ſiue *de Conſtantini Imperatoris legibus Eccleſiaſticis ac ciuilibus Commentariorum*: qui liber, vt viri pleraque, eſt ſine exemplo multa eruditione & prudentia refertus.

SVPPLEMENTVM LXXXI. 376

Ad *pag. 167.*

In Honorii & Theodoſii iſthac Conſtitutione etiam *Philoſophiae praeceptoribus* priſca a Caeſaribus indulta priuilegia eſſe confirmata, meretur annotari: quandoquidem iampridem Philoſophis minus fauerant Caeſares, ſaeculo etiam tertio Chriſtiano: qua de re nonnulla iam monuimus *Supplemento quinquageſimo ſexto.* Haud fuerit fortaſſis absque pretio operae, nonnulla heic addere Vlpianea, excerpta *ex l. Praeſes ff. de extraordinariis cognitionibus. Praeſes prouinciae de mercedibus ius dicere ſolet: ſed praeceptoribus tantum ſtudiorum liberalium. Liberalia autem ſtudia accipimus, quae Graeci* ἐλευθερίας *appellant. Rhetores continebantur, Grammatici, Geometrae. Medicorum quoque eadem cauſa eſt, niſi quod iuſtior: cum hi ſalutis hominum, illi ſtudiorum curam agant, & ideo his quoque extra ordinem ius dici debet. &c. An & Philoſophi Profeſſorum numero ſint? Et non putem: non quia non religioſa res eſt, ſed quia hoc primum* pro-

profiteri eos oportet, mercenariam operam spernere. Proinde ne Iuris quidem ciuilis Professoribus ius dicent. Est quidem res sanctissima ciuilis sapientia, sed quae pretio nummario non sit aestimanda, nec dehonestanda: dum in iudicio honor petitur, qui in ingressu sacramenti offerri debuit: quaedam enim, tametsi honeste accipiantur, inhoneste tamen petuntur. Haec Vlpianus, nisi fallor, & Philosophis & Legum Professoribus haud parum iniqua. Quasi scilicet sanctitas doctrinae prohibeat, honorarium aut laborum aliquam mercedulam petere. Quanto rectius Apostolus, illi, qui seruit altari, vitae subsidium ex altari deberi, statuit! Bene vero est, quod nemo non hodie illa Vlpianea saltim contrariis moribus improbet: tantum merito mireris, Tribonianum illa *Corpori Legum* inseruisse, cum tamen ipse pecuniae fuerit cupidissimus, imo hoc vitio paene infamis.

377 SVPPLEMENTVM LXXXII.

Ad *pag. 169.*

Fortassis meretur inter Studiosorum priuilegia primo loco referri, quod ex Vlpiano habetur *l. 17. ff. de rebus creditis. Cum filiusfamilias viaticum suum mutuum dederit, cum studiorum causa Romae ageret; responsum est a Scaeuola, extraordinario iudicio esse illi subueniendum.* Paris notae sunt, quae habentur itidem ex Vlpiano *l. 18. si longius ff. de Iudiciis*, ac proinde etiam digna, quae hic repetantur. *Nam & Iuliano placet: si filiusfamilias legationis vel studiorum gratia aberit, & vel furtum vel damnum iniuria passus sit, posse eum vtili iudicio agere, ne, dum pater exspectatur, impunita sint maleficia: quia pater venturus non est, vel, dum venit, se subtrahit is, qui noxam commisit. Vnde ego semper probaui, vt, si res non ex maleficio veniat, sed ex contractu, debeat filius agere vtili iudicio: forte depositum repetens, vel mandati agens, vel pecuniam, quam credidit, petens: si forte pater in prouincia sit, ipse autem forte Romae vel studiorum causa vel alia iusta ex causa agat: ne, si ei non dederimus actionem, futu-*

Digitized by Google

futurum sit, vt impune fraudem patiatur, & egestate Romae laboret, viaticulo suo non recepto, quod ad sumtum pater ei destinauerat. Hactenus Vlpianus. Satis autem apparet, hoc omne ἁπλῶς ad quosuis filiosfamilias, quorum parentes alibi viuebant, non autem ad solos, qui studiorum causa alicubi commorabantur, pertinuisse.

Quia omnia Studiosorum veteri iure Iustinianeo concessa priuilegia egregie in vnam quasi summam congessit is, quem paulo ante laudaui, Balduinus, & quidem in ipso commendato opere, illa huc transferri & legi haud fuerit absque operae pretio. *Vt magis intelligamus,* inquit, *non Professorum tantum, sed & auditorum & discipulorum, habitam esse rationem; meminerimus, quod a Iurisconsultis responsum est, cum filiusfamilias Romae degens studiorum causa viaticum suum alteri credidisset, a Praetore illi dari extraordinariam & vtilem actionem, vt id repetere i-* 378
pse possit, & absente patre agere. Sed & in studiorum causam filiofamilias mutuum dari posse, neque tum Senatusconsulto Macedoniano locum fore, placuit. Nam & Vlpianus eleganter ostendit, ad paternae pietatis officium pertinere, filios non modo alere, sed etiam in studiis alere. Et tutor iubetur mercedes pupilli praeceptoribus constituere. Quod & in causa pupillae dicitur: nam hanc quoque liberalibus artibus instituendam esse, ait Iulianus. Denique pupillo in bonorum possessionem misso, ex Carboniano edicto non solum alimenta praestanda esse, sed & necessarias ad studia impensas. Quid reliqua commemorem, fauore studiorum singulari iure constituta? Praetor absentiam studiorum causa, prope vt eam, quae esset reipublicae causa, iustissimam esse iudicat, & singulari fauore prosequitur. Sed neque ante annos viginti quinque quenquam praetextu publicorum munerum posse auocari a studiis & schola, rescriptum est. Quae res facit, vt non omnino etiam insolens esse videatur, quod in hac Constantini Constitutione postremo loco notauimus, priuilegio quodam & praescriptione fori defendi Professores, ne litis causa temere alio auocentur atque distrahantur. Quale deinde priuilegium & Studiosis ipsis discipulis concessum fuisse, Iustinianus significat. Scribit enim, Constantinopolitana in schola Praefectum Vrbis fuisse Iudicem adolescentium, qui Iuri Ciuili in ea operam dabant; in Berytiensi vero ciuita-

te (quae Legum altera Academia,) vel Praeſidem Phoeniciae, *vel Epiſcopum*, *vel Profeſſores ipſos.* Haec omnia doctiſſimus Balduinus.

SVPPLEMENTVM LXXXIII.

Ad *pag. 171.*

Legem hanc primam Codicis Theodoſiani *de Studiis liberalibus Vrbis Romae* ſingulari poſt *Diſſertationem* editam commentario illuſtrauimus, quia ſimilis nulla reperitur, &
379 tamen multa habet obſcuriora. Is commentarius breui iterum recenſendus a nobis eſt: adeoque hoc loco nihil addemus.

SVPPLEMENTVM LXXXIV.

Ad *pag. 178.*

Priuilegiorum, quibus Academiae noſtri temporis, eorumque ciues, fruuntur, quatuor ſumma ſunt genera. Quaedam videlicet eorum continentur ſcriptis tabulis Pontificum, Caeſarum, Regum, Principum, & vniuerſim eorum, quibus eiusmodi beneficia concedere ius & facultas competit. Quaedam conſuetudinaria ſunt, & a ſola conſuetudine vim & auctoritatem ſuam nanciſcuntur. Quaedam per conſuetudinem quidem inceperunt, poſt tamen lege ſcripta confirmata ſunt & quaſi roborata. Quaedam denique a doctoribus duntaxat ceu iuri aut aequo conſentanea producta ſunt: quae tamen minus ſunt firma: quandoquidem ipſi doctores ſententiis diſcrepant, & ſaepenumero imbecillibus nituntur argumentis: quod cumprimis obſeruare eſt in Petri Rebuffi & Horatii Lucidi libris *de Priuilegiis Studioſorum.* In verbis tabularum Maximiliani II. quae adduxit *Diſſertatio*, haud obſcura fit mentio trium primorum generum: quod nempe

pe priuilegiorum alia iure scripto, alia consuetudine nitantur, & omnia denuo Academiae Iuliae confirmauerit scriptis illis tabulis Augustus idemque optimus Imperator. Dignum porro notatu est, in Diplomate Caesareo isto non memorari singula, sed in genere tantum concedi Iuliae nostrae Academiae priuilegia siue scripta siue consuetudinaria Academiarum Bononiensis, Senensis, Patauinae, Papiensis, Perusinae, Parisiensis, Lipsiensis, aliorumque Studiorum privilegiatorum. Quod si igitur omnia Iuliae concessa priuilegia exacte scire velis, tibi omnium Academiarum priuilegiatarum & tabulae scriptae & consuetudines pernoscendae erunt. Vtrum vero etiam ad Britannicas, Hispanicas, aliasque exteras omnes Academias sit respiciendum, dubito,
idque, quoniam in nullis tabulis Imperatoriis aut Pontificiis, 380
quas equidem vidi, earum sit mentio. Sunt alioquin inprimis Anglicae plurimis atque eximiis priuilegiis exornatae: quod cum aliunde, tum ex Pitsei libro *de Oxoniensis Academiae antiquitate* est manifestum. Ne quid tamen porro dissimulem, verba eiusmodi tabularum, si vsum videas, magis sapiunt formulas Cancellariae, quam vt reapse omnia illa priuilegia largiantur: ac proinde haud videntur rigide cuncta accipienda atque exigenda esse.

In similes vero formulas & similia priuilegia conditae sunt & iam 1502. a Maximiliano I. Wittebergensis, & a sequentibus Caesaribus saltim omnes Protestantium Academiae, quae quidem coeperunt intra hosce centum quinquaginta circiter annos. Sunt autem illae sic satis multae & florentes. Est enim iniquissima & impudens nonnullorum hostium calumnia, Protestantibus exosas esse Academias & Scholas omnes: cum vtique saltim in Germania hae & numero & florente statu reliquis forte sint superiores, certe non multum impares, praesertim si annumeres etiam illas,

Digitized by Google

quae pridem ante coeperant quidem, post autem in mores & ritus Protestantium transierunt.

SVPPLEMENTVM LXXXV.

Ad *pag. 184.*

In Accursii verbis illud dignum notatu est, quod dicat, *non esse consuetum, vt Studiosi pedagia soluant.* Inde enim liquet, iam tunc temporis, saltim in Italia, vbi vixit Accursius, immunitatem istam vectigalium fuisse recepti moris, quacun-
381 que etiam illa auctoritate coepisset. Quam leuia autem sint reliqua pro isthac immunitate ab Accursio adducta, nemini non manifestum esse potest, qui citata legum Romanarum verba ipsa inspexerit, & firma ex iis collectione vectigalium libertatem exsculpere attentauerit.

Omnibus in populis, late qua diditur orbis,
Doctrinae fuerint quae prima exordia coetus;
Vtque sibi passim Sapientia condere templa
Coeperit, & sacras studii exercere palaestras;
Tandem imo in syluis Academi quaerere verum
Instituens, pulcras dederit mortalibus artes;
Audierat quondam, mihi adhuc florentibus annis,
Tunc Bellona licet turbaret vbique Mineruam,
(Nequicquam: quid enim efficiat sine numine coeli?)
In Panhelmiacis me Iulia Diua loquentem,
Cum plausu iuuenum caueae magnique Senatus.

Iam

Iam cani infestant. Rursus tamen illa docere,
Quin aliis etiam multis ditare repertis,
Atque in communem mundi protrudere lucem,
(Horribili quamuis iterum nos lumine Mauors
Adspiciat, saeuusque iterum ceruicibus instet:)
Impulit a pueris rerum mihi culta cupido
Priscarum, nec non doctûm reuerentia Patrum.

Ast Tu, si fas est, vultu haec, (a) FERNANDE, sereno
Excipe: quandoquidem sunt magni nominis arae
Consecrata tui votisque dicata supremis. 382
Fallor? an haec oculis etiam dignaberis istis,
Prisci aeui queis cuncta soles monumenta tueri,
Iudicio expendens aequo sacra atque profana?
Angariae quamuis tenero perfusus amore,
Nunc adeo Graios seponas atque Latinos,
Et patriam aeterno doctoque volumine scribas.

Salue, Teutiscûm nostrae telluris ocelle!
Salue, grande huius decus aeui atque incrementum!
Non alium talem circumdedit infula vatem,
Principis excelsa non Caesar sede locauit.
Non ventura pari committent saecula Padrum,
Qui velit vsque adeo multum hoc de Fonte mereri.
Non

(a) Alloquitur Conringius FERDINANDVM, Episcopum Paderbornensem, cui hoc Opus dedicauit.

Non Mimigardiacos quisquam moderabitur aeſtus
Suauius, & molli ponet fera bella quiete.

Macte animo ingenti, Princeps. Tibi floreat aetas
Sera in centenos quondam feliciter annos
Cum ſolito Pindi plauſu, laetantibus & Diis.
Tempora ſic ſoboli memorabis priſca futurae
Inter Hamadryadum choreas & Cynthia plectra,
Amiſio arridente ſimul rapidoque Viſurgi.

DIPLO-

DIPLOMA, QVO MAXIMILIANVS II. IMPERATOR *ACADEMIAM IVLIAM* CONDIDIT.

MAXIMILIANVS SECVNDVS, diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slauoniae, &c. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae, &c. Marchio Morauiae, &c. Dux Lucenburgiae, ac superioris & inferioris Silesiae, Wirtembergae & Teckae, Princeps Sueuiae, Comes Habspurgi, Tirolis, Ferretis, Kyburgi & Goritiae, Landgrauius Alsatiae, Marchio sacri Romani Imperii, Burgouiae, ac superioris & inferioris Lusatiae, Dominus Marchiae Slauonicae, portus Naonis & Salinarum, &c. Notum facimus tenore literarum praesentium vniuersis & singulis. Cum imprimis ad hanc Romani Imperii sublimitatem diuino auspicio proue-cti diligenter prospicere debeamus, vt scientiae & bonarum liberaliumque artium studia sedulo excolantur, feliciaque semper sumant incrementa, ex quibus nimirum, tanquan diuinae sapientiae hausto fonte, subditi clientes- 384

que nostri ad gubernandam Rempublicam, & reliquis mortalium necessitatibus prospiciendum, reddantur aptiores: praesertim cum earundem bonarum literarum tutela & patrocinium ad Caesarei culminis fastigium, eiusque moderatores, potissimum pertineat: qui etiam ipsarum cultores & Professores dignis praemiis, honoribus atque priuilegiis
385 afficientes, complura Gymnasia in sacro Romano Imperio instituerunt & erexerunt. Nos igitur praedecessorum nostrorum vestigiis insistentes, petitione Illustris IVLII, Ducis Brunsuicensis & Luneburgensis, consanguinei & Principis nostri charissimi, nec non & omnium Statuum eiusdem Ducatus, per peculiares eorundem Legatos, nostros & sacri Romani Imperii fideles dilectos, Henricum a Lühe, & Matthiam Böttiger, dicti Principis Consiliarios, nuper exhibita, qua continebatur, vt ad praefatorum studiorum liberalium & bonarum artium incrementum Collegium Scholamque, in ciuitate sua haereditaria Helmstat a se coeptum & institutum, authoritate nostra Caesarea confirmare, atque iuribus, priuilegiis, & immunitatibus Studii Vniuersalis seu Gymnasii communire, adeoque illi Scholae Iuliae nomen facere dignaremur, permoti; atque ad animum reuocantes multa praeclara & singularia merita, quae praefatus consanguineus & Princeps noster, nec non & parentes & antecessores ipsius ex illustri Ducum Brunsuicensium familia, nobis & Antecessoribus nostris, Romanorum Imperatoribus & Regibus, & Imperio, nec non inclytae Domui nostrae Austriacae, saepius fideliter exhibuerunt & praestiterunt; considerantes etiam, quod praefata ciuitas non modo propter loci opportunitatem instituendo Gymnasio commoda, tum & incolis & finitimorum locorum habitatoribus Studium Vni-
386 versale, ad excolendam numerosam iuuentutem, cumprimis necessarium sit; maturo procerum aulae nostrae Caesareae habito consilio, animo bene deliberato, ex certa scientia &

motu

Digitized by Google

motu proprio, authoritate noſtra Caeſarea & ex plenitudine poteſtatis, praememoratum Collegium, a dicto conſanguineo & Principe noſtro in ciuitate Helmſtat nuper coeptum & inſtitutum, confirmauimus, adeoque de nouo in Studium Generale & Vniuerſitatem publicam ereximus; prout tenore praeſentium confirmamus, & de nouo inſtituimus & erigimus.

Volentes, & dicta Caeſareae noſtrae poteſtatis & authoritatis plenitudine decernentes, quod ea ipſa Schola in Helmſtat in poſterum Gymnaſium Vniuerſale eſſe, & ab omnibus ſic haberi, dicique Schola Iulia debeat: & Doctores quarumcunque Facultatum, & perſonae idoneae, ad id per dictum Ducem, eiusque ſucceſſores, vel quibus illi demandauerint, deputandae, poſſint & valeant in praefata Vniverſitate in omnibus Facultatibus, videlicet in ſacra Theologia, in vtroque Iure, tam Canonico, quam Ciuili, in Artibus & Medicina, nec non in Philoſophia, & quibuscunque ſcientiis legere, & lectiones, diſputationes, & repetitiones publicas facere, concluſiones palam proponere, & praefatas ſcientias docere, interpretari, gloſſare, & dilucidare, omnesque actus ſcholaſticos exercere, eo modo, ritu & ordine, qui in caeteris Vniuerſitatibus & Gymnaſiis publicis obſeruari ſolitus eſt. Et quoniam ipſa ſtudia eo feliciori gradu ſument augmentum, ſi ingeniis & diſciplinis 387
ipſis ſuus honor, ſuus dignitatis gradus ſtatuatur, vt emeriti aliquando digna laborum ſuorum praemia reportent; ſtatuimus & ordinamus, vt per Collegia Doctorum, a praenominato Illuſtri Duce in vnaquaque Facultate inſtituenda, doctis & ad id idoneis, & prae caeteris excellentioribus in ipſis Facultatibus Doctoribus, hi, qui ad ſumendam palmam certaminis ſui idonei iudicati fuerint, adhibito per ipſos Doctores Collegii in vnaquaque Facultate prius, pro more & conſuetudine, atque ſolennitatibus & ritu in caeteris Vni-

Digitized by Google

verſitatibus adhiberi ſolitis, rigoroſo & diligenti examine,
in quo conſcientias ipſorum Doctorum cuiuslibet Collegii
onerari volumus, quos ſub iuramenti vinculo ad hoc adſtrin-
gimus in ea Facultate, quam edidicerint, & qui examini
praefato ſe ſubmiſerint, & ſe pro more & iuxta ſtatuta &
ordinationes, per praenominatum Ducem fiendas, per ali-
quos dignos & honeſtos viros de gremio ipſius Collegii prae-
ſentari fecerint, poſſint ad ipſum examen admitti, & inuo-
cata Spiritus Sancti gratia examinari, &, ſi hoc modo ha-
biles, idonei & ſufficientes ad id reperti & iudicati fuerint,
Baccalaurei, Magiſtri, Licentiati ſiue Doctores, pro vni-
uscuiusque ſcientia & doctrina creari, & huiusmodi digni-
tatibus inſigniri, nec non per bireti impoſitionem, & au-
rei annuli ac oſculi traditionem, caeterisque conſuetis ſo-
lennitatibus inueſtiri, & conſueta ornamenta atque inſignia
dignitatum praedictarum tradi & conferri: quodque Docto-
res in eadem Vniuerſitate promoti & promouendi debeant
388 & poſſint in omnibus locis & terris Sacri Imperii Romani, &
vbique terrarum, libere omnes actus Doctorum, legendi,
docendi, interpretandi & gloſſandi, facere & exercere, o-
mnibusque & ſingulis gaudere & vti priuilegiis, praeroga-
tiuis & exemptionibus, libertatibus, conceſſionibus, hono-
ribus, praeeminentiis, fauoribus ac indultis, quibus cae-
teri Doctores in Bononienſi, Senenſi, Patauino, Papienſi,
Peruſino, Pariſienſi ac Lipſenſi, & aliis Studiis priuilegiatis,
promoti ac inſigniti gaudent & vtuntur de conſuetudine vel
de iure. Caeterum quo praefata Vniuerſitas ſiue Gymnaſi-
um ſuis gubernatum magiſtratibus ſolidiori & firmiori con-
ſiſtat fundamento, damus & concedimus Doctoribus & Scho-
laribus in dicta Vniuerſitate exiſtentibus aut futuris, cum
conſenſu praefati Ducis aut ſucceſſorum eius, authoritatem &
poteſtatem concedendi & faciendi ſtatuta & ordinationes iux-
ta conſuetudinem caeterarum Vniuerſitatum, nec non cre-
andi

Digitized by Google

andi & eligendi Rectorem Scholarum & Syndicos, ſiue alios quoscunque officiales Vniuerſitatis, prout ipſis viſum fuerit expedire & eſſe opportunum: hoc ſaltem in hac primaeua erectione pro maiori illuſtratione huius Gymnaſii addito, vt, quemadmodum ipſum Imperiali culmine & authoritate primordia ſumſit, & a Ducali nomine appellationem accepit, ſic etiam Rectoralis dignitas ab Illuſtri HENRICO IVLIO, Duce Brunſuicenſe & poſtulato Epiſcopo Halberſtadenſe, ſaepedicti Iulii filio, quem primum Rectorem eidem aſſignamus, celebre & felix auſpicium habeat: dantes & concedentes dicta authoritate noſtra Imperiali iam per nos deſi-
gnato, nec non & inpoſterum, vt praemittitur, eligendis 389
& creandis Rectoribus, non modo facultatem & iurisdictionem in ſcholaſticos, citandi, audiendi, iudicandi, exequendi, puniendi, & omnes alios actus Iudicis ordinarii exercendi, & ius reddendi; atque eximentes nihilominus Doctores & ſcholares Vniuerſitatis praenominatae a iurisdictione & ſuperioritate cuiuscunque poteſtatis ordinarii, ſiue cuiuscunque alterius, praeterquam a noſtra & praefati Ducis & ſucceſſorum eiusdem: ſed etiam iam dictum HENRICVM IVLIVM, per nos deſignatum primum Rectorem, eiusque in illo officio & dignitate inpoſterum eligendos, ex ſpeciali gratia & fauore ſacri Lateranenſis Palatii Aulaeque noſtrae & Imperialis Conſiſtorii Comites facimus, creamus, erigimus, ac Comitatus Palatini titulo atque dignitate clementer inſignimus, aliorumque Comitum Palatinorum numero, coetui & conſortio adſcribimus, adiungimus, & aggregamus: decernentes & ſtatuentes, quod vniuerſo illo tempore, quo dictae dignitati Rectoratus praeſunt, vel praefuerint, omnibus & ſingulis priuilegiis, gratiis, iuribus, immunitatibus, honoribus, exemptionibus & libertatibus vti, frui, potiri & gaudere poſſint & valeant, quibus caeteri Lateranenſis Palatii Comites hactenus vſi, potiti & gauiſi ſunt, ſeu quo-

modolibet vtuntur, fruuntur, potiuntur & gaudent, conſuetudine vel de iure: dantes & concedentes illis plenam facultatem & poteſtatem, quod durante Rectoratus & adminiſtrationis eorum tempore, vt praemittitur, noſtra autho-
390 ritate poſſint & valeant per totum Romanum Imperium, Regna & Dominia noſtra haereditaria, ac alias vbilibet terrarum & locorum, facere & creare Notarios publicos ſeu Tabelliones, ac iudices ordinarios: ac omnibus perſonis, quae fide dignae, habiles, idoneae & ſufficientes fuerint, (qua in re conſcientias ipſorum oneramus,) Notariatus ſeu Tabellionatus & iudicatus ordinarii officium concedere & dare, eosque ac eorum quemlibet de praedictis officiis per pennam & calamarium, prout moris eſt, inueſtire. Recipiendo ab ipſis Notariis publicis ſeu Tabellionibus & iudicibus ordinariis, per eos, vt praemittitur, creandis, & ab eorum quolibet, vice ac nomine Noſtro & Sacri Imperii, & pro ipſo Romano Imperio, debitum fidelitatis corporale & proprium iuramentum, in hunc videlicet modum: Quod Nobis ac Sacro Romano Imperio, & omnibus ſucceſſoribus noſtris, Romanorum Imperatoribus & Regibus, legitime intrantibus, fideles erunt, nec vnquam interfuturi conſilio, vbi noſtrum periculum tractetur, ſed bonum & ſalutem noſtram defendent & fideliter promouebunt, damna vero & incommoda ſedulo cauebunt & auertent; praeterea inſtrumenta publica & priuata, vltimas voluntates, teſtamenta, & quaecunque iudiciorum acta, literas matrimoniales, ac omnia & ſingula alia, quae illis & cuilibet illorum dicti officii ratione facienda vel ſcribenda occurrent, iuſte, pure, fideliter, omni ſimulatione, machinatione, falſitate, dolo ac fraude remotis, ſcribent, legent, facient, & dictabunt; non obſeruando odium, amicitiam, munera, pecuniam, vel quaſcunque alias paſſiones aut fauores; ſcripturas vero in formam publicam redigendas, pro locorum conſuetudine &

& rerum qualitate, in membranis aut chartis mundis, non abraſis ſeu vitioſis, fideliter conſcribent ac conſcribi facient; cauſásque hoſpitalium, ac miſerabilium perſonarum, nec non pontium & viarum publicarum conſeruationes & inſtaurationes, pro viribus promouebunt; ſententias aut dicta teſtium, donec publicata fuerint & approbata, ſub ſecreto fideliter retinebunt; omniaque & ſingula alia conuenienti & debito modo facient atque exercebunt, quae ad dictum officium quomodolibet pertinebunt conſuetudine vel de iure: volentes, quod huiusmodi Notarii publici ſeu Tabelliones, & iudices ordinarii, per eos creandi, libere poſſint per totum Romanum Imperium, omniaque regna & prouincias noſtras haereditarias, ac alias vbiuis terrarum & gentium, facere, concipere, ſcribere & publicare contractus, inſtrumenta, iudiciorum acta, literas matrimoniales, teſtamenta & vltimas voluntates, decretumque & authoritatem interponere, in quibuscunque contractibus tale quippiam requirentibus, omniaque & ſingula alia citra impedimentum facere & exercere, quae dictum publici Notarii ſeu Tabellionis & iudicis ordinarii officium quouis modo exigere videbitur: decernentes, quod omnibus & ſingulis inſtrumentis ac ſcripturis, per huiusmodi Tabelliones ſeu iudices ordinarios & Notarios publicos, per praefatos Rectores Scholae Iuliae creatos & creandos, confectis & conficiendis, plena & indubia vbique fides, tam intra, quam extra iudicium adhiberi debeat, eaque nullo modo impugnari vel in dubium trahi poſſit, conſtitutionibus, ordinationibus, & aliis in contrarium facientibus, non obſtantibus quibuscun- 392
que.

Praeterea vt ipſa Vniuerſitas dignis fulcita praerogatiuis, nulli alteri quantumuis vetuſtae & celebratae Vniuerſitati poſtponatur, ſaepe dictae ſcholae Iuliae, & ſingulis in ea conſtituendis Facultatibus, ex ſingulari gratia peculiaria

ria

ria arma & inſignia, quibus in publicis ſcriptis, edictis, mandatis, aliisque actibus, loco ſigilli vti poſſint & debeant, contulimus, prout alio noſtro deſuper confecto datoque ſpeciali priuilegio latius continetur. Atque inſuper volumus & decernimus per praeſentes, quod praenominata Vniuerſitas, nec non Doctores & Scholaſtici, ac ibidem aliquam dignitatem ſeu gradum aſſumentes, gaudeant & potiantur, vti, frui, gaudere & potiri poſſint & valeant, omnibus & quibuscunque gratiis, honoribus, dignitatibus, praeeminentiis, praerogatiuis, priuilegiis, conceſſionibus, & immunitatibus, favoribus & indultis, ac aliis quibuslibet, quibus Vniuerſitas Bononienſis, Senenſis, Patauina, Papienſis, Peruſina, Pariſienſis & Lipſenſis, ac alia Studia priuilegiata, ac Doctores & ſcholaſtici, ſiue promoti, aut alia dignitate ſiue gradu inſigniti, gaudent & potiuntur, quomodolibet conſuetudine vel de iure: non obſtantibus aliquibus priuilegiis, indultis, praerogatiuis, gratiis, ſtatutis, ordinationibus, legibus, conſtitutionibus, reformationibus, exemptionibus, aut aliis quibuscunque in contrarium facientibus: quibus omnibus & ſingulis ex certa noſtra ſcientia praefata, animo deliberato & motu proprio, derogamus & derogatum eſſe vo-
393 lumus per praeſentes. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc noſtrae creationis, inſtitutionis, fundationis, erectionis, indulti, gratiae, derogationis, conſtitutionis, conceſſionis, & priuilegii gratiam (quam ſingulis annis publice in dicta Schola IVLIA praelegi volumus,) refringere, aut quouis auſu temerario contraire, ſiue quomodolibet violare & infringere. Si quis autem hoc attentare praeſumſerit, noſtram & Imperii Sacri indignationem grauiſſimam, & poenam centum marcharum auri puri, toties, quoties contra factum fuerit, ſe nouerit irremiſſibiliter incurſurum: quarum medietatem Imperialis fisci noſtri ſiue aerarii, reliquam vero partem iniuriam paſſorum vſibus decernimus

appli-

Digitized by Google

applicari: harum teſtimonio literarum, manu noſtra ſubſcriptarum, & Sigilli noſtri Caeſarei appenſione munitarum. Datum in arce noſtra Regali Pragae, die 9. menſis Maii, anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo quinto, Regnorum noſtrorum, Romani decimo tertio, Hungarici duodecimo, Bohemici vero viceſimo ſeptimo.

MAXIMILIANVS.

Vice ac nomine Reuerendiſſimi D. Danielis, Archicancellarii Moguntini,

V. Io. Bap. Weber.

Ad mandatum Sacrae Caeſa: Maieſtatis proprium

A. Erſtenberger ſſt.

Digitized by Google

IOACHIMI IOANNIS MADERI
V. C.
EPISTOLA
AD
CONRINGIVM
DE SCHOLIS VETERVM.

395 *NOBILISSIMO EXCELLENTISSIMOQVE*
VIRO,

DN. HERMANNO CONRINGIO,
IOACHIMVS IOH. MADERVS.

S. P. D.

Dispicienti mihi, Vir magne, quomodo reperire possim, queis tuae in me voluntati quadantenus satisfaciam; quod eorum nonnulla, quae de *veterum scholis* annotaui, partim iam antehac *Praefationi*

Digitized by Google

tioni in Montis Sereni Chronicon, partim aliis opuſculis meis pro re nata inſeruerim; ac tam vberem iſtorum meſſem in elucubratiſſimis *Diſſertationibus* tuis inueniam, vt vix ſpicilegium aliquod mihi relinquatur; de ſcholis antediluuianis ſe primum offert inſignis locus, ab Athanaſio Kirchero ex quodam Commentario MSto, cui nomen *Domus Melchiſedech*, exſcriptus, atque in *Obelisco Pamphilio lib. I. cap. 3.* ſic Latine repraeſentatus: *Fuit autem Henoch nomen Adris: & poſt eum alius Adris, cui nomen in lingua barbara Hermes: quoniam is primum conſtituit ſcholas, in quibus ſcientias a protoplaſto Seth ſibi traditas docuit. Ipſe inuentor literarum & Mathematicarum artium: is tradidit leges & bene viuendi diſciplinam: ideo abſtulit eum Dominus, & ambulauit cum Deo in horto Eden. Hinc factum eſt, vt omnes, qui ſcientiis & ſecretiorum artium notitia ex poſterioribus in mundo clarerent, Adris, hoc eſt, rerum occultarum inuentores, dicerentur.* Et, quem ille eodem capite ex Achmed Ben Ioſeph Altiphaſi, apud Gelaldinum, in *Hiſtoria rerum AEgyptiacarum* MSta adducit: *Succeſſit Mehaliel filius eius, Irad, & dedit ei praecepta bona, & docuit eum* 396 *omnes ſcientias, & celebrauit ipſum, famoſiſſimumque reddidit in peritia ſcientiae inſpectionis aſtrorum, & in libris, quos deduxit ſuper eum Adam. Et genuit Irad Hanuch. Ipſe eſt Hermes: ipſe Idris Propheta: ſuper eum pax. Et fuit rex in diebus illis Mohhuel, filius Hanuch, cui pater bonam inſtructionem dedit: & ſcientias, quas apud ſe habebat, ipſi tradidit: & genuit eum in AEgypto, (ante diluuium,) & egreſſus eſt inde, & peragrauit totam terram. Fuit autem ei Sabaeorum regio. Ipſe adhaeſit Deo, docuitque eum purificationes, orationes, & alia huiusmodi cultus diuini ſigna. Et fuit peritus in inſpectione aſtrorum, & in Geometria, & diuinis ſcientiis: fuitque primus, qui de hisce diſſeruit, easque de potentia in actum deduxit: ſcripſitque de iis librum, in quo ſignauit doctrinam eorum. Deinde profectus eſt in AEthiopiam & Nubiam*, &c. Quod ſi enim temporibus illis fuere literae, ac diſciplinae non vnius ge-

neris, ſiue in plumbo, ſiue in lapidibus, vel alia ſcriptionis capaci materia, literis conſignatae, vt probare conatus ſum *Diſſertatione de Bibliothecis antediluuianis*; (nam lapidibus inſculpi, moris fuiſſe antiquiſſimis temporibus, quae monumentis mandata cuperent, etiam teſtes citare poſſumus *inciſas digito Dei literas*, *rupices paginas*, *ſaxeum volumen*, *discentem populum ac docentem Deum*, *ac mixtis pene hominibus atque angelis vnam coeli ac terrae ſcholam*, vt elegantiſſime Saluianus loquitur (a) *lib. I. de gubern. Dei:)* dubitari haud poſſe reor, quin & tum fuerint ſcholae, in quibus iſta omnia docerentur, & viuae ſimul vocis commercio ad poſteros propagarentur. In *Aſiaticis* porro non praetereunda videtur Smyrnaeorum ſchola, quam *patrum ſuorum memoria Medicinae Eraſiſtrateam* ibidem *fuiſſe praeſide Hiceſio* (Eraſiſtrato dubio procul auctore, qui Suida teſte ἰατρικὰ βιβλία θ ſcripſit ſub Antiocho, quem ob nouercae Stratonices amorem ſanarat:) refert (b) Strabo *lib. XII. Rhetoricam* vero in eadem laudat Polemonis vitam deſcribens Philoſtratus, dum illum quidem *cumprimis in admiratione fuiſſe*, *vrbique*
397 *valde profuiſſe*, (c) narrat, *vt ciuitas longe populoſior, quam ante, videretur: vndique ex continente & inſulis ad ipſum confluente iuuentute* οὐκ ἀκολάςου καὶ ξυγκλύδος, *non incaſtigata & tralatitia*, *ſed electa & pura*; *Adrianum vero*, *erga Epheſios alias propenſum*, *ad Smyrnaeorum fauorem vsque adeo pellexiſſe*, *vt vno die mille myriadas in illorum ciuitatem impenderit; ex quibus emporia*, *& gymnaſium omnium*, *quae in Aſia ſunt*, *praeſtantiſſimum*, *conſtructa ſint*. In qua ita Ariſtidem (d) docuiſſe, veriſimile eſt, illum Σμύρνης, poſt eam terrae motibus & hiatibus deletam, οἰκιςὴν, qui ad Marcum Imp. *ſe non de numero vomentium*, *ſed exacte loquentium eſſe dixit*: quod male Athenienſi Ariſtidi, illi Iuſto, Eraſmus (e) tribuit, & poſt eum Manutius: tum

(a) *p.* 44. (b) *p.* 390. edit. Baſil.
(c) *p.* 530. edit. Pariſ. 1608. (d) Idem *p.* 579.
(e) In *Apophthegmatibus*.

Digitized by Google

tum ſeculo IV. *Numidianum*, *Philoſophi Maximi fratrem*, τὸν ἐν Σμύρνῃ, vt Eunapius (f) habet, περιφανῶς σοφιστεύσαντα: & Corinthum illum παραλειπομένων, ſiue *Derelictorum ab Homero*, ſcriptorem, quem ad *Leonis*, *Zenonis*, & *Anaſtaſii* tempora refert Cl. Voſſius, cuius *haud triuiale magiſterium fuiſſe*, (quae etiam Voſſii mens eſt,) vel inde colligi poſſe exiſtimauit doctiſſimus Rhodomannus, *quod oues ſuas*, *hoc eſt*, *diſcipulos*, *nobiles ſeu fama illuſtres* (περίκλυτα) *epitheto ſatis emphatico appellarit, libro* operis ſui *XIV*. De Beryto, & ſchola in eadem Iurisprudentiae celeberrima, nescio, num videris Nobiliſſ. Dn. *Strauchii* Diſſertationem, Brunsuigae ante annos duodecim excuſam. In Alexandrinam ſcholam dicitur *vndique confluxiſſe* a Gregorio Nyſſeno in *Vita Gregorii Thaumaturgi* ἡ νεότης τῶν περὶ φιλοσοφίαν τε καὶ ἰατρικὴν ἐσπουδακότων. Et Chriſtianorum ibidem ſcholae meminit cumprimis (g) Euſebius, quod *ab antiquo ſacrarum literarum doctrina & exercitium in eadem viguerit*, *eaque conſuetudo a viris eloquentia diuinorumque ſtudio potentibus inſtituta*, *ad ſua vsque tempora perdurauerit:* commemorando (h) vna doctores, qui in ea clari extitere, *Pantaenum* videlicet, *inter Stoicae ſectae Philoſophos educatum*, *Clementem*, Stromatεων ſcripto- 398
rem, & huius discipulum, *Origenem*, *virum Dialecticae*, *Geometriae*, *Arithmeticae*, *Muſicae*, *Grammaticae*, *Rhetoricae peritiſſimum*, *omnium Philoſophorum ſectas ita callentem*, *vt ſtudioſos quoque ſecularium literarum ſectatores haberet*, *eisque interpretaretur quotidie*, *magnique concurſus ad eum fierent*: ceu B. Hieronymus (i) de eo ſcribit: qui demum, *quod alii poſt alios a mane vsque ad veſperam ad ſcholam ipſius venirent*, *multitudine diuiſa*, *Heraclam*, *diuinarum rerum ſtudioſum*, *& alias diſertiſſimum virum*, *& Philoſophiae non expertem*, *e reliquis familiaribus delectum*, *in catechizando conſortem conſtituit*, *illique primam eorum*, *qui recens imbui coepiſſent*, *inſtitutionem commiſit*, *ſibi per-*

 fectio-

(f) In *Vita Maximi p. 67.*
(g) *Lib. V. Hiſt. eccl. cap. 5.*
(h) *Lib. VI. cap. 5. 6. 14. 19. 29.*
(i) Lib. *de ſcript. eccl.*

fectiorum auditorium reſeruans, αὐτῷ τὴν ἐν ἕξει φυλάξας ἀκρόασιν, vt rurſum habet Euſebius *lib. VI. cap. XIV.* Nam quomodo idem ille Caeſarienſem aliquando rexerit ſcholam, plenius nos edocet Gregorius (k) Thaumaturgus. Locum de Conſtantinopolitana bibliotheca & ſchola, *Diſſertat. I. pag. 29.* ex Iohanne Zonara citatum, praeter Glycam *Parte IV. pag. 393.* etiam Conſtantinus Manaſſes in (l) *Annalibus* firmat, & luculentius exponens inquit: *Non procul a diuinae ſapientiae fano ſplendida domus a priſcis Imperatoribus erat conſtructa, quam nuncupare licuiſſet amoenum hortum, arboribus libros ferentibus plenum, adeoque lucum pulcherrimis omnigenae doctrinae ſapientiaeque plantis conſitum. Nam erat congeſtus in ea librorum theſaurus, quorum numerus tricena & tria millia complectebatur. Talis hortus tantusque lucus diuini cuiusdam hominis curae fideique commendatus erat, qui doctrina praeſtabat, & ſupra caeteros omnes radiis ſcientiae collucebat. — Viuebant cum hoc & alii, tanquam ſecundarum partium duces, ab illo imperatore primi: luculenta reapſe ſidera noctisque*
399 *colluſtratores. Hi tot numero, quot circuli Zodiaci ſigna ſunt, absque mercede literarum & doctrinae cupidos inſtruebant, & caliginis velum, tam in putri praeſtigiisque referta Graecorum, quam religioſiſſima noſtra diſciplina, ſuis auditoribus adimebant: vno illo, de quo diximus, inter omnes ſolis inſtar lucente. Tanta vero in opinione virtutis erant, vt ne ipſi quidem Imperatores noui quiddam & inuſitati vel agendum ſibi putarent illis in conſilium non adhibitis.* Subiungit ſimiliter, quomodo cum ipſis libris ab Imp. ſint combuſti, hac addita exclamatione: *Proh infeſtum virtuti animum! pro mentem belluinam! Nimirum ex vnguibus ſaeuus ille Leo iam agnitus eſt.* Sed cum ibidem per centum & vltra annos *Philoſophia neglecta iacuiſſet, ac prope omnino extincta eſſet, vt ne ſcintilla quidem eius*, quemadmodum Zonaras loquitur, *ſupereſſet, propter Imperatorum*, qui ſequebantur, *inſcitiam, Bardas Caeſar* circiter annum Chri-

ſti

(k) *Orat. panegyr. ad Origenem p. 168. ſqq.*
(l) *p. 422.* edit. Lugd. Bat. 1616.

ſti 850. ſub Michaele tertio Imp. vecorde & ignauo, inter innumera mala *hoc* tandem *boni fecit*, *quod eruditionis prouehendae magnum ſtudium habuit. Nam cuique diſciplinae ſcholas conſtituit, & doctores deſignauit, & ſingulis publica ſtipendia decreuit, & omnibus magnum & communem doctorem praefecit Leonem Philoſophum*, poſtea *Theſſalonicae Epiſcopum*, *itaque effecit, vt literae refloreſcerent, exiguoque tempore incrementa caperent*, atteſtante eodem Zonara (m) *Annal. Tom. III.* Apud quem etiam (n) legere eſt, quomodo *Conſtantinus Porphyrogennetus*, Leonis Philoſophi filius, is, qui libro de *Thematibus* & *Excerptis Hiſtoricis* inclaruit, ſeculo a nato Chriſto X. *tam Philoſophiam, quae pene in obliuionem venerat, quam alias diſciplinas, doctoribus ordinatis, iam deficientes refocillarit.* Num vero & monachi Graeci, cumprimis, qui ſub Nicephoro Phoca eodem illo ſeculo Athon montem incolere coeperunt, exinde ἅγιον ὄρος appellatum, in eodem literarum ſtudia excoluerint, haud equidem affirmarim: cum *iis hodie plane ſe non dedant; quin plurimi inter illos ſint, qui ne quidem literas vel legere vel pingere norint:* vt ex libro Gal- 400
lico, *Les Eſtats & Empires principautés du monde*, notat Georgius Fhelauius ad Chriſtoph. Angelum: licet, teſte etiam (o) Goaro, *tantis monachorum gregibus & frequentia etiamnum colatur, vt ad ſex millia vel coenobiticam vel eremiticam ibi vitam agere noſcantur.* Sane in eam rem longe plura ſunt teſtimonia de Occidentis monaſticis ſcholis: in quibus de antiquitate cum reliquis certare videtur *D. Martini* in Turonenſi dioeceſi. De eo namque refert Sulpicius (p) Seuerus, quod, cum prius fuiſſet Hilarii Pictauienſis diſcipulus, iam Turonenſis Epiſcopus conſtitutus *ad euitandam frequentantium inquietudinem, duobus fere extra ciuitatem millibus monaſterium ſibi ſtatuerit, in quo octoginta diſcipuli ad exemplum*

B.

(m) *p. 129. ſq.* edit. Baſil. (n) Ibidem *p. 155.*
(o) *Rituali Gr. p. 170.* (p) Lib. *de vita Martini cap. 7.*

B. magiſtri fuerint inſtituti : ex quibus poſtea *plures Epiſcopos*
viderit. Quae enim, inquit, *eſſet ciuitas aut Eccleſia, quae*
non ſe de Martini monaſterio cuperet habere ſacerdotes? Leri-
nenſem vero ſcholam, praeter Eucherium in ſecundo *In-*
ſtructionum libro, laudat auctor (q) *Sermonis de B. Suffredo*,
Carpentoratenſe circa annum Domini 550. Epiſcopo : vbi
inter alia eius encomia, idem hic *in iuuentute ſubditus* ibidem
paedagogo dicitur, *ad plenum literas edocendus. In quo diſcen-*
di ſtudio parui temporis ſpatio emenſo, ita luculentiſſime viguerit
in Grammaticae artis diſciplinis, rationabilibus, ac dialectico-
rum praedicamentorum argumentis exilibus, & Ariſtotelicis de-
finitionibus, nec non Rhetoricorum facundis protelationibus, vt
conſiliorum polleret exemplis. Scriptor item (r) *Vitae B. Agri-*
colae, Auernenſis anno Chriſti 700. Epiſcopi : *Florebat*,
inquit, *ea tempeſtate celebre illud Lerinenſe coenobium, S. Hono-*
rati nuncupatum, in inſula maris Gallici prope Antipolim, in quod
adoleſcentes nobiles tanquam ad celeberrimum quoddam litera-
rum & virtutis emporium confugiebant, vt aetas puerilis ad vir-
401 *tutem honeſtatemque informata, breui virtutibus digni eſſent a-*
doleſcentes, qui honoris & dignitatis nomen poſſent ſuſtinere. Ibi
Deo militauerunt Honoratus & Caeſarius Arelatenſes, Germanus
Pariſienſis, Eucherius & Iuſtus Lugdunenſes, & Siffredus Car-
pentoractenſis Epiſcopi. Eo etiam ſe recepit B. adoleſcens, &c.
Atque adhuc ſaeculo poſt natum Chriſtum XII. is, qui vi-
tam Lamberti, Vencienſis Epiſcopi, literis (s) conſignauit:
Beatus Lambertus, ait, *Deo dicatus, in Lerinenſi monaſterio*
educandus, & tam literis, quam monaſticis inſtitutis traditur
imbuendus. Vt de B. Auguſtini circa eam rem laudabili in-
ſtituto nunc nihil dicam : qui (t) *factus Presbyter monaſterium*
intra Eccleſiam mox inſtituit, — ex quo innoteſcente de die in di-
em

(q) Apud Vinc. Barralem *T. II. p. 135.*
(r) Ibidem *T. I. p. 321.* (s) Ibidem *T. I. p. 180.*
(t) Poſidonius in *Vita Auguſtini T. I. p. 262.*

em Ecclesiae Catholicae praedicationis veritate, sanctorumque seruorum Dei proposito, continentia & paupertate profunda, magno desiderio poscere & accipere Episcopos & clericos coepere, qui similiter Domini Ecclesiis propagatis & monasteria instituerunt, &, studio crescente aedificationis verbi Dei, caeteris Ecclesiis promotos fratres ad suscipiendum sacerdotium praestiterunt. Britannicas etiam scholas silentio inuoluam: cuiusmodi initio saeculi VI. S. *Dubricum, cognomento Grainium, ad Vagum fluuium aperuisse*, Balaeus aliique produnt: *Congellum* etiam *in monasterio Banchor instituisse* volunt, in quo, Beda (u) teste, *tantus fuisse fertur monachorum numerus, vt, cum in septem portiones esset, cum praepositis sibi rectoribus, monasterium diuisum, nulla harum portio minus, quam trecentos homines, haberet.* Licet hae quammaxime mereantur praedicari, quod ex ipsis prodiere haud paruo numero, qui in Germania hac nostra, Spiritus S. adiuuante gratia, maioribus nostris viam consequendae immortalitatis ostendere, ad cultum verae maiestatis ipsorum mentes instituendo. Et quidem in monasticis eiusmodi scholis, saltem insignioribus, obseruo, non 402
inferiores tantum illas disciplinas, Grammaticam, Logicam, & Rhetoricam, quas *Triuii* nomine appellauere veteres, sed & reliquas quatuor, *Quadriuii* nomine illustres, fuisse traditas: atque aliter institutos, qui in *Exterioribus* siue *Canonicis*, aliter, qui in *Claustralibus* erudirentur scholis. Hanc namque in istis scholis obtinuisse distinctionem, indicat liber Eckehardi Iunioris *de casibus S. Galli cap.* 2. & alius Eckehardus *de vita Notkeri cap.* 7. Imo in hoc ipso S. Galli monasterio *sic spiritualem effloruisse disciplinam*, scribit (x) Conradus de Fabaria, *vt non solum Benedicti regulam, verum etiam Philosophiam totam, ad vnguem vsque inuestigarint, theoricam Platonis, Socratis, Aristotelis, Hippocratis, Boëthii, omnesque inuestigauerint riuulos, vt in suis metris non Philosophi solum*

(u) *Lib. II. Hist. Angl. cap.* 2. (x) Lib. *de cas. S. Galli cap.* 2.

lum, *sed etiam Poëtridae fuerint.* Id quod & de *Fuldensi* coenobio Christophorus Browerus *Antiqq. Fuldensium lib. I. capp. 9. 10. & 11*; de *Anglicanis* vero, sub Venerabili Beda, Iohannes Pitseus (y) testatur: *non mirandum* censens, *quod ad tantam doctrinam in suo monasterio peruenerit: quandoquidem antiquitus in Anglia in insignioribus quibusque coenobiis, ad instar Academiarum, docerentur & discerentur non solum humaniores literae, verum etiam omnes liberales artes, omnis Philosophia, atque etiam Theologia.* Habuerat Beda in adolescentia praeceptorem *Benedictum Biscopium*, monasteriorum *Giruicensis & Wirmontensis* fundatorem, *splendidis natalibus ortum, virum literatum, & bonarum literarum fautorem maximum*: qui *quinquies Romam proficiscens, & nunquam vacuus rediens, ingentem optimorum librorum copiam in vnam bibliothecam ad communem monachorum vsum coaceruarat, nec sumtibus nec labori nec industriae parcens, vt partim ex Gallia, partim ex Italia, selectissimos quosque auctores, tum Graecos, tum Latinos, coëmeret,
403 atque in Angliam asportatos suae bibliothecae inferret.* Erant insuper ista in regione ea tempora, *quae nunquam prorsus,* vel ipsius Bedae (z) confessione, *ex quo Britanniam petierant, Angli habuere feliciora*: dum *Theodorus*, Cantuariensis Episcopus, *ex Tarso Ciliciae natus, vir & seculari & diuina literatura & Graece instructus & Latine*: & *Adrianus*, *natione Afer, sacris diligenter imbutus monasterialibus, simul & Ecclesiasticis disciplinis institutus, Graecae pariter & Latinae linguae peritissimus*, ambo a Vitaliano Papa, rogatu Egbrechti regis, eo missi, *congregata discipulorum caterua, scientiae salutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant, ita vt etiam metricae artis, Arithmeticae Ecclesiasticae, & Astronomiae disciplinam, inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus traderent, & de eorum discipulis essent, qui Latinam Grae-*

cam

(y) *De illustr. Angliae scriptor. p. 114.*
(z) *Lib. IV. Hist. Angl. cap. 1. & 2.*

eamque linguam aeque, vt propriam, in qua nati erant, nossent. Quae eum in finem affero; vt de illorum eruditione constare tanto rectius possit: quibus Karolus deinceps, ille vere Magnus, in religionis & literarum negotio promouendo vsus est. Siquidem is *liberalia literarum studia, pene iam, vt ipse ait, incuria maiorum obliterata, instaurare summopere nisus* (verba sunt ea de re (a) Auentini,) *vt suo exemplo ad ea amplectenda alios inuitaret, ex Hibernia duos Scotos, Clementem & Albinum, euocauit. Albinum Scotum Ticinum misit, ibique ludum literarium aperire iussit. Commilito huius Clemens mandato Karoli in Lutetiam Parisiorum concessit: eique Magnus annonam & stipendia e fisco tradidit: procerum pauperumque pueros, ingenuos modo, commisit. Albinum Anglum secum detinuit: inde D. Martini coenobio in agro Turonum sito, vbi doceret, cum in aula non esset, condonavit: Waldonemque, Augiae maioris magistrum, ad D. Dionysii templum, ex Suevia docendi gratia eo transtulit.* Cumque videret, tam feliciter cessisse, quicquid laboris ea in parte a mo- 404
nachis esset impensum, iam & Cathedralibus, quas fundabat, Ecclesiis consimiles scholas voluit annexas, vt & illae, ad exemplum scholarum DD. Martini vel Augustini, subministrarent, qui Ecclesiae & reip. prodesse possent. De quo praeclare scripsisse video CLL. Viros, *Ioachimum Vadianum* (b) *lib. I. de Collegiis monasteriisque Germanorum*, & *Dauidem Chytraeum* Prooemio in *Metropolis* suae librum trigesimum: extatque Tomo I. *Spicilegii* Dacheriani *Crodogangi*, Metensis Episcopi, *Regula Canonicorum*, temporibus Pipini, patris Caroli M. scripta, in qua (c) *cap. XLVIII. de pueris & adolescentibus, qui in congregatione sibi commissa nutriuntur vel erudiuntur*, pluribus agit. Quamuis mox in ipsa, quod aiunt, herba extinctus videatur quampluribus locis ille erga scholas ardor: in Concilio (d) Parisiensi sub Ludouico & Lothario anno 829. propterea suppliciter & obnixe suggerentibus

(a) *Lib. IV. Annal. Boiorum p. 220.* (b) *T. III. Rerum Alem.* Goldasti.
(c) *p. 205.* edit. Paris. 1655. (d) *T. III. Concil. Surii p. 406.*

Epiſcopis, *vt morem paternum ſequentes, ſaltem in tribus congruentiſſimis Imperii ſui locis, ſcholae publicae ex ipſorum autoritate fiant, vt labor patris* (Karoli) *& ipſorum, per iniuriam non depereat: quod ex hoc facto & magna vtilitas, & honor S. Dei Eccleſiae, & ipſis magnum mercedis emolumentum & memoria ſempiterna poſſit accreſcere.* Et lib. II. eiusdem (e) Synodi cap. 30. ipſis fatentibus Epiſcopis: *Super pii & orthodoxi Principis Ludouici, Deo amabilis Imperatoris, vt rectores Eccleſiarum in Eccleſiis ſibi commiſſis ſtrenuos milites Chriſti, quibus Deus placari poſſit, praepararent & educarent, admonitione, imo iuſſione, a nonnullis rectoribus tepide ac deſidioſe actum eſſe: atque inde omnibus viſum, vt dein, poſtpoſita totius torporis negligentia, ab omnibus diligentior in educandis & erudiendis militibus Chriſti vigilantior ad-*
405 *hibeatur diligentia: &, quando ad prouinciale Epiſcoporum concilium ventum fuerit, vnusquisque rectorum ſcholaſticos ſuos adeſſe faciat, vt ſuum ſolers ſtudium circa diuinum cultum omnibus manifeſtum fiat.* Licet ne ſic quidem emendatum quippiam ſit deprehendere, vt Concilii Valentini, anno 855. tempore Lotharii Imp. habiti, cap. XIIX. oſtendunt (f) verba: *Vt de ſcholis tam diuinae, quam humanae literaturae iuxta exemplum praedeceſſorum aliquid tractetur, &, ſi poteſt fieri, ſtatuatur atque ordinetur. Quia ex huiusmodi ſtudii longa intermiſſione pleraque Eccleſiarum Dei loca & ignorantia fidei & totius ſcientiae inopia inuaſit.* Sed tunc ita forte in Galliis ſe res habuit occaſione bellorum ciuilium, modo inter patrem & filios, modo inter ipſos fratres: nam Germaniae Epiſcopatuum & monaſteriorum longe alia tunc ratio fuit. De Fuldenſi ſiquidem coenobio diſſerte Trithemius (g) ad annum ſalutis 838: *Viguit eo tempore in monaſterio Fuldenſi maxima religio monachorum, ſub regimine Rabani Mauri Abbatis, quae ſe per totam Europam fama praevolante diffuderat in ora omnium, eratque laus & memoria Fuldenſium monachorum apud Imperatores, Reges, & Principes in magno pretio, non ſolum propter ſanctitatem vitae, ſed etiam propter incompara-*

(e) Ibidem *p. 377.* (f) Ibidem *p. 481.*
(g) In *Chronico Hirſaugienſi.*

parabilem scientiam Scripturarum, qua Fuldenses monachi eo tempore prae caeteris multis dicebantur eruditi. Vnde multi ex eis in diuersis Ecclesiis ad apicem Pontificatus fuerunt assumti. Quo & pertinet donationis (h) Charta, qua Ludouicus, Pii F. Germaniae & orientalium Francorum Rex, *Rudolpho monacho & Confessori suo*, moderatori Fuldensis scholae, (quem vt *totius pene Germaniae doctorem egregium, & insignem Historiographum & Poëtam, atque omnium artium nobilissimum auctorem*, celebrant *Annales Francorum* (i) Pithoei:) *concessit censum & regios colonos, & eorum omnium vtilitatem: cupitque, fructum ad caeteros item transire scholasticos.* Quodque D. Anscharius, primus Hamburgensis Episcopus, in eo loco scholam (k) instituit, quibus aliquot veteris Corbeiae 406 monachos, ex Gallia eo fine in Germaniam accitos praefecit:

Hamburgensis schola queis edocta magistris
Creuit, & ad florem perducta refudit odorem:

ex gente Danorum (l) *& Slauorum*, ne discipuli deessent, *coëmendo pueros, aliquos etiam ex captiuitate redimendo, quos ad seruitium Dei educaret.* Quod nec in aliis intermissum, tam a Carolo M. & Ludouico, quam deinceps fundatis Ecclesiis & monasteriis, ceu de *Hildesheimensi schola* testantur Chronica MSta; de *Magdeburgensi* sub Ottone Magno, Ditmarus *lib. III*; de *Bremensi* eodem illo tempore Adamus *lib. II. cap. 5*; de *Hamelensi & Paderbornensi* circa annum Christi 1100. Helmoldus *Chron. Slauorum lib. I. cap. 62.* & Cranzius *lib. V. Saxoniae suae cap. 18*; de *Brunsuicensi* in monasterio S. AEgidii, sub Henrico Leone, *Continuatio Chron. Slauorum* apud Lindenbrogium; (quo fere tempore, vel paulo ante etiam, *Iohan-*

(h) Apud Browerum *p. 222.*
(i) Ad annum 865.
(k) Waldo in *Vita Anscharii cap. 34.*
(l) Rembertus in eiusdem *Vita cap. 14.*

Digitized by Google

Iohannis Comneni (m) *uxor*, *Irene*, *castissima*, *si quae alia*, *& virtutis studiosissima mulier*, φροντιστήριον ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ παντοκράτορος ἐν Βυζαντίῳ συνεστήσατο, ἐς κάλλος καὶ μέγεθος ἐν τοῖς μάλιστα τῶν ἐπισημοτάτων ὄν, *in nomine omnipotentis Byzantii scholam erexit*, *elegantia & mole nulli vel celeberrimarum secundam*:) de *Benedictinorum* scholis in vniuersum Paulus Langius *Chronici Citicensis pag. 760. & seqq.* atque Henricus Petreius *Tractatu de monasteriis*. *Bononiense* studium (vti tum vocabant,) quo tempore coeperit, haud equidem inuenio. Friderici vero Barbarossae aeuo viguisse Iuris studium, vel inde colligere datur, quod (n) ille Imp. *ad campestria Roncaliae placitum habens*, *& plena ac solenni curia*, *iudicio ac iustitiae a mane vsque ad vesperam intentus*; *querimonias & proclamationes tam diuitum, quam pauperum diligenter audiens*, *habebat quatuor Iudices*, *Bulgarum*,
407 *Martinum*, *Iacobum*, *Hugonem*, *viros disertos*, *religiosos*, *& in lege doctissimos*, *legumque in ciuitate Bononiensi Doctores*, *& multorum auditorum praeceptores*, *cum quibus aliisque Iuris peritis, qui diuersi e diuersis ciuitatibus aderant*, *discutiebat & terminabat negotia.* Etiam ex ipsis monasteriis eo profectos, qui Iuris vtriusque cognitione imbui desiderarent, indicant, quae de *Vdalrico*, Abbate monasterii S. Galli, sub *Philippo*, Friderici huius filio, scribit iam ante laudatus Conradus (o) de Fabaria, quod *dulciloquis Grammaticae & Dialecticae floribus informatus Parisios & Bononiam sit transmissus*, *vnde repatrians*, atque ad summa euectus, *in iure forensi & Ecclesiastico*, *quicquid excogitari poterat*, *faceto Mineruae poculo cunctis audientibus propinauerit.* De Parisiensis Academiae florentissimo statu circa Philippi regis tempora atque annum 1210. insignis apud (p) Rigordum locus est in ipsius regis gestis: quando sic in diebus illis studium literarum ibidem floruisse tradit, *vt nec tanta aliquan-*

liquan-

(m) Cinnamus *lib. I. de gestis Comneni pag. 8.*
(n) Radeuicus *de gestis Friderici lib. II. cap. 5.*
(o) Lib. *de casibus S Galli cap. 5.*
(p) *p. 207.* edit. Pithoei.

iquando fuerit scholarium frequentia Athenis vel AEgypti, vel in qualibet parte mundi, quanta locum istum studendi gratia incolebat. Quod non solum, inquit, *fiebat, propter loci illius admirabilem amoenitatem, & bonorum omnium superabundantem affluentiam, sed etiam propter libertatem & spetialem praerogatiuam defensionis, quam Philippus rex, & pater eius* (Ludouicus) *ante ipsum, ipsis scholaribus impendebat.* Ac de studiis tandem addit: *Cum itaque in eadem nobilissima ciuitate non modo de triuio & quadriuio, verum & de quaestionibus iuris Canonici & ciuilis, & de facultate, quae de sanandis corporibus & sanitatibus conseruandis scripta est, plena & perfecta inueniretur doctrina; feruentiori tamen desiderio sacram paginam & quaestiones Philosophicas docebantur.* Et de *varia* quidem *Aristotelis fortuna in Academia Parisiensi* extat
doctissimi Launoii singularis liber; *Oxoniensis* vero Acade- 408
miae *antiquitatem, dignitatem, priuilegia, magnificentiam collegiorum, disciplinam, & studiorum rationem, tum magistratum & curias Academicas*, aliquot capitibus ob oculos ponit Tomo I. *Relationum de rebus Anglicis* is, quem ante citauimus, Iohannes Pitseus: quibus & de *Cantabrigiensis* Academiae collegiis & scholis quaedam subnectit. In quibus nunc finio, posteaquam sic satis γλαῦκ' ἐς Ἀθήνας: potius, quemadmodum initio dixi, vt voluntati tuae morem geram, quam quod accuratissimam in omni antiquitate notitiam tuam quicquam horum fugere posse putem. Deum vero precor, vt te, Vir Magnifice, bono publico quamdiutissime saluum atque incolumem praestet. Dabam Scheningae XIV. Februarii CIƆ IƆ C LXXIII.

P. S.

Distuli haec ad te mittere, Vir Nobilissime, quod eorum plurima deinceps, iam in *Dissertationibus* tuis ac *Supplemento* notata esse, deprehendi. Spero tamen, te pro tua in me beneuolentia benigne omnia interpretaturum. Etiam atque etiam vale. Deus te longum seruet!

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERVM MEMORABILIVM,
quae continentur in DISSERTATIONIBVS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Hono-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Q.

R.

Scho-

Digitized by Google

INDEX
RERUM MEMORABILIUM,
quae continentur in
SUPPLEMENTIS.

A.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Bern-

Digitized by Google

C.

Digitized by Google

Con-

Dama-

D.

Digitized by Google

Erle-

F.

Digitized by Google

Digitized by Google

Gymna-

Digitized by Google

Her-

Digitized by Google

Digitized by Google

Kkk Iesui-

Iohan

K.

 ctri-

vel

Digitized by Google

Lyceum

Digitized by Google

Mamon.

Digitized by Google

Digitized by Google

Nomi-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Por-

Digitized by Google

Q.

Que-

Rhe-

Sal-

Digitized by Google

T.

Vlug

Digitized by Google

Zabi-

Digitized by Google

HERM.

HERM. CONRINGII
DISSERTATIO
AD L. I. CODICIS THEODOSIANI
DE
STVDIIS LIBERALIBVS VRB. ROMAE ET CONSTANTINOPOLIS.

RECENSITA, AVCTA, ET CORRECTA.

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Vt nunc denuo, post elapsum tantum temporis spatium, Dissertationem istam ad curam meam reuocarem, permouerunt me nuperrime iterum cum addito Supplementorum *libro editae* de antiquitatibus Academicis *meae* Dissertationes. *Dum nimirum inter alia istum quoque Academicum librum recensuissem, argumenti vicinitas in memoriam reuocauit etiam hanc fere iam oblitam Dissertationem. Agit quippe etiam haec de antiquo statu longe olim sub Caesarum Imperio nobilissimae & ciuium numero amplissimae scholae ipsiusmet vrbis Romae: & quidem ita agit, vt ex omni aeuo vetere nihil Constitutioni illi Caesareae, quam illustrat, simile etiamnum superfit: atque eapropter iam tum ante triginta quatuor annos recitata abs me fuerant ipsamet sexta* de antiquitatibus Academicis *Dissertatione illius Constitutionis verba, cuius prolixam & quidem scholasticam alteram, alteram politicam interpretationem anno demum quinquagesimo quinto saeculi huius luci publicae exhibui. Sed & quammultis in locis nunc longe aliter ornata incedit: noua nimirum recensione plurimum castigata & passim aucta: ita vt iam quidem illi manus mea vltima sit imposita: fortassis etiam magis, quam antehac, posteritati & placitura simul & profutura. Helmestadii in Acad. Iulia IX. Kal. Dec. anno* CIↃ IↃ C LXXIV.

DIS-

Digitized by Google

DISSERTATIO

AD L. I. COD. THEODOS.

DE

STVDIIS LIBERALIB. VRB. ROMAE ET CONSTANTINOPOLIS.

I.

Quotiescunque hoc loco, magistratum Academicum
siue aditurus siue positurus, verba feci, plerum-
que disserui de iis, quae ad Academicas res perti-
nent. Ne quidem ab illo instituto recessi, cum
ante hosce sex menses munus hoc quartum aggrederer: i-
deoque ne nunc quidem mutabo quicquam. Quoniam ta-
men & ipse hic discessus meus, & quae hodie est aëris hy-
berni inclementia, iubent paucis me defungi, continebo
sermonem intra angustos limites: atque adeo non nisi vni-
cam legem, quae de studiorum liberalium Vrbis Romae
sectatoribus, Valentiniani, Valentis, & Gratiani Augusto-
rum nomine, quarto post natum Christum saeculo lata est, 2
ex Codice Theodosiano repetitam, boni publici gratia sum
explicaturus. Nec vero illam in Codicem Iustinianeum
Tribonianus eiusque asseclae transtulerunt: quod forte me-
cum miremini. Imo nihil, quod isthuc faciat, in omni il-
lo nostro sacro Iuris Romani Corpore reperire est: quam-
vis & Tribonianus fuerit studiis liberalibus, vti fe-
runt, apprime addictus, & illius in conficiendo
Corpore isthoc adiutores partim ex Constantinopo-
litana, partim ex Berytiensi, Romani iuris celeberrimis

tunc ſcholis, prodierint. Ea tamen eſt res, qua de agit lex iſthaec, (ceu ipſimet mecum paulo poſt, ſcio, iudicabitis:) vt prudens legislator neutiquam contemnere aut negligenter curare eam ſiue velit ſiue poſſit.

SCHOLASTICA LEGIS INTERPRETATIO.

II.

Habetur autem illa Lex, quod ante dixi, in illo Codice, qui a Caeſare Theodoſio ſecundo, cuius auctoritate an-
3 no Dominicae incarnationis CDXXXIIX. eſt promulgatus, Theodoſianus vulgo dicitur. Etſi hodie is Codex Caeſareus amplius haud integer, ſed tantum potiore ſui parte, idque demum cura Ioannis Tilii & Iacobi Cuiacii, ſummorum ſane virorum, reperiatur: pro libris quinque prioribus ſuperſtite *Epitome* duntaxat illa, quam Alarici, Gothorum Regis, Galliae Aquitanicae & Hiſpaniae tum imperantis, iuſſu publicauit quondam vir Spectabilis, Anianus: fruſtra in hisce quoque germanis inueniendis ſummam induſtriam complures annos adhibente Iacobo Gothofredo, ICtorum elegantiſſimorum noſtrae aetatis nuper principe. Et quidem habetur Lex loco primo in titulo *de Studiis liberalibus Vrbis Romae & Conſtantinopolis*, qui eſt nonus libri decimiquarti. Adeoque poteſt peti non ex Anianea illa *Epitome*, ſed ipſo Theodoſiano Codice: poſtquam vltimos octo libros voluminis iſtius publicauit ante hosce centum & quod excurrit annos Ioannes Tilius, Meldenſem poſt Epiſcopatum virtute ſua & praeclaris in patriam & rem literariam meritis conſecutus.

III.

Vt ἐπιγραφὴ porro prae ſeſe fert, reſcripta eſt lex illa ab Impe-

Digitized by Google

Imperatoribus, Valentiniano, Valente, & Gratiano Augu- 4
ſtis. Ab vno tamen Valentiniano id nominis primo illam
merito dixeris profectam: cum ad illum vnice ſpectarint ea
tempeſtate res Vrbis Romae, adeoque & hae, de quibus
lex agit; huic vni etiam proxime Vrbis omnia paruerint.
Nec vero eſt, quare quem turbent reliqua bina Caeſarum
nomina: vtpote cum, ex inſtituto illius reipublicae, omnes
leges, quae a Caeſarum ſingulis promulgabantur, omnium
tamen nomina prae ſeſe ferrent in ſignum communis impe-
rii. Sed & reapſe ſumma reipublicae erat penes vnum Va-
lentinianum, tametſi is (raro exemplo) in conſortium titu-
lorum fratrem Valentem & filium Gratianum aſſumſiſſet.
Raro, inquam, exemplo. Bene enim Ammianus Marcel-
linus *lib. XXVII. cap. 14.* de Gratiano Auguſto declarato
cum diſſeruiſſet: *In hoc negotio*, inquit, *Valentinianus mo-
rem inſtitutum antiquitus ſupergreſſus, non Caeſares, ſed Augu-
ſtos, germanum nuncupauit & filium. Beneuole ſatis. Nec e-
nim quisquam antehac adſciuit ſibi pari poteſtate collegam prae-
ter Principem Marcum, qui Verum adoptiuum fratrem absque
diminutione aliqua maieſtatis Imperatoriae ſocium creauit.* At
vero Gratianus ne adoleuerat tum quidem, & Valentem, vt 5
Ammianus idem loquitur *lib. XXVI. c. 5. participem quidem le-
gitimum poteſtatis, ſed in modum apparitoris morigerum*, ha-
buit Valentinianus. Poſſit forte videri Conſtitutio haec ideo
a non vno eſſe Auguſto profecta, quoniam non ſingulari nu-
mero, ſed plurali, verba Conſtitutionis ſunt concepta. Aſt
hoc etiam indicium non adeo eſt certum. Etſi enim primi
Imperatores, ſi ſocio Imperii carerent, ſic ſatis diu ſingula-
ri numero edicta ſua promulgauerint: quomodo Antoninus
l. 1. C. de iuris & facti ignor. dixit: *Permitto tibi defenſionibus
vti;* attamen Conſtantinus Magnus de ſe vno locutus iam
numerum pluralem vſurpauerat, vt paſſim in Codice obſer-
vare eſt, & dudum notauit Guidus Pancirollus, Iuris ille

Romani longe peritiſſimus, *lib. I. Var. lect. vtr. Iur. cap. 2.* Fatemur tamen, etiam ideo pluralem numerum in hac Conſtitutione adhibitum, quoniam non vnius Auguſti nomine illa eſt edita. Imo fortaſſis propter ſocietatem illam imperii, quae quammaxime introducta eſt a Diocletiano & Maximiano, coepit primum in Diualibus Conſtitutionibus pluralis numerus vſurpari, exemplum illud ſequentibus iis etiam, qui ſolitarii imperauerunt.

IV.

6 Miſſa porro Conſtitutio illa Diualis (loquor ex more illius aeui,) aut directa eſt, vt habet inſcriptio, ad Olybrium, Praefectum Vrbis, virum ea aetate inter primos longe celeberrimum: ad quem eiusdem Valentiniani Auguſti leges aliae complures non in Theodoſiano duntaxat, ſed etiam Iuſtinianeo Codice hodie quoque ſuperant. Quantum ex Ammiano Marcellino, ſcriptore συγχρόνῳ & curioſo, diſcimus, ſucceſſit ille in Vrbis Praefectura Praetextato, & ſucceſſorem nactus eſt Ampelium, & poſt Claudium. Hoc ſcilicet ordine, Valentiniano imperante, iam tum ad Olybrium vsqve geſſerant quidam munus illud ampliſſimum, ceu colligimus ex illius Ammiani variis narrationibus, quae *lib. 26. & 27.* habentur: Apronianus a Iuliano conſtitutus, Symmachus, Lampridius, Viuentius, Praetextatus. Quod notaſſe non caret fructu, ſaltim ad recte digerenda Conſtitutionum Auguſtalium tempora. Caeterum Olybrius is eſt, quo Praefecto Vrbi & diutius aegrotante Maximum, annonae Vrbicae curatorem, immaniter ſaeuiiſſe in ſontes, prolixe conqueritur Marcellinus *lib. XXVIII.* Olybrium ipſum hisce verbis denique *cap. 19.* poſteritati depingens: *Olybrii*
7 *praefectura tranquilla nimis & lenis. Qui nunquam ab humanitatis ſtatu deiectus, ſollicitus erat & anxius, ne quod vsquam factum eius aſperum inueniretur aut dictum: calumniarum acerrimus*

Digitized by Google

rimus inſectator, fiſci lucra, vnde poterat, circumcidens: iuſtorumque diſtinctor & arbiter plenus: in ſubiectis admodum temperatus. Sed obnubilabat haec omnia vitium, parum quidem nocens rei communi, ſed in alto iudice maculoſum, quod citeriorem vitam paene omnem, vergentem in luxum, per argumenta ſcenica amoresque peregerat, nec vetitos nec inceſtos. Ab hoc plane alius eſt Olybrius ille Praefectus, quo curante S. Margarita interiit, ſi credimus veteri *Martyrologio*: cui in omni illa Margaritae hiſtoria non auſus eſt fidere ipſemet Baronius, ceu apparet ex iis, quae ille diſſerit ad *Martyrologii Romani* diem Iulii viceſimum.

V.

Quo anno ſcripta ſit Conſtitutio, indicat ipſa, ſubſcriptum habens Conſulatum Valentiniani & Valentis AVGG. tertium: alterius nimirum Romae, alterius Conſtantinopoli: quomodo diuiſerat Conſulatum Conſtantinus Magnus. Erat autem Imperii illorum annus iſte ſeptimus, a nato Chriſto iuxta aeram Dionyſianam poſt trecenteſimum ſeptuageſimus: ſi ſane non fallunt Faſti Conſulares. Ne menſem 8
quidem aut diem latae Conſtitutionis eadem ſubſcriptio patitur nos ignorare. Diſcimus vero inde etiam cauſam, quare ad Olybrium, qui ſextus fuit Vrbi Praefectus imperante Valentiniano, non autem ad Ampelium, eius ſucceſſorem, ſit exarata: cum tamen Praefectura Vrbis fere non niſi annua fuerit. Quo nimirum menſe lata eſt illa Conſtitutio, nondum ſeptimus Imperii & Praefecturae annus coeperat, ſed fluebat adhuc ſextus. Dicemus etiam poſtea, qui fuerit factum, vt Olybrio praecipue Praefecto Valentinianus fuerit intentus vitiis Romanae Vrbis emendandis.

VI.

Non ad omnes porro liberalium artium ſcholas, ſed ad ſolam

Digitized by Google

ſolam Romanam, pertinere hanc legem, adeoque non niſi τοπικὴν aliquam eſſe Conſtitutionem, vel ipſius tituli, cui inſerta eſt, ἐπιγραφὴ ſatis indicat. Multo maxime vero id liquet ex ipſius Conſtitutionis verbis. Num Conſtantinopoli ad exemplum Vrbis Romae idem obtinere debuerit, non ſatis compertum habeo: vt nec id ſatis eſt notum, num & illa Vrbs ſuum habuerit Magiſtrum Cenſus & Cenſuales,
9 quorum in noſtra Conſtitutione fit mentio: quoniam deſerit nos hac in re praeclarum illud veteris aeui monumentum, quod *Notitiam vtriusque Imperii* appellamus, non deſcribens ea, quae ad Praefecturam illius Nouae Romae pertinuerunt, forte quod libri folium aeui iniuria perierit. Per tamen eſt veroſimile, vtrobiuis parem fuiſſe rationem: quae fuit ex Auguſtorum inſtituto vtriusque Vrbis quaſi aemulatio. Praefectus ſane Vrbi Conſtantinopolitanae non minore fuit, atque is, qui Romanae praeerat, dignitate pariter & poteſtate: quam rem praeclare perſequitur Guidus Pancirollus *lib. I. cap. 25. Commentarior. ad Notitiam* illam ante laudatam. Sed haec in paruo ſunt diſcrimine, quomodo ſe cunque habuerint.

VII.

Recitabimus potius ipſam Conſtitutionem integre, prout edidit Romani Iuris peritorum princeps ille, Iacobus Cuiacius: cum vt hoc, quod modo diximus, eo rectius pateat, tum quo maiore cum vſu veſtro, Auditores, Conſtitutionis illius interpretatio a nobis queat inſtitui. Verba haec ſunt:

10 *Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus,*
A A A. ad Olybrium, P. V.

Quicunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt, primitus ad Magiſtrum cenſus Prouincialium Iudicum, a quibus copia eſt danda veni-

Digitized by Google

veniundi, eiusmodi literas proferant, vt oppida hominum & natales & merita expressa teneantur. Deinde, vt in primo statim profiteantur introitu, quibus potissimum studiis operam nauare proponant. Tertio, vt hospitia eorum sollicite Censualium norit Officium, quo ei rei impertiant curam, quam se asseruerint expetisse. Iidem immineant Censuales, vt singuli eorum tales se in conuentibus praebeant, quales esse debent, qui turpem inhonestamque famam & consociationes (quas proximas putamus esse criminibus,) aestiment fugiendas: neue spectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo intempestiua conuiuia. Quin etiam tribuimus potestatem, vt, si quis de his non ita in Vrbe se gesserit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poscat, publice verberibus affectus, statimque nauigio superpositus, abiiciatur Vrbe, domumque redeat. His sane, qui sedulo operam professionibus nauant, vsque ad vicesimum aetatis suae annum Romae liceat commorari. Post id vero tempus, qui neglexerit sponte remeare, sollicitudine Praefecturae etiam impurius ad patriam reuertatur. Verum ne haec perfunctorie fortasse curentur, praecelsa Sinceritas tua Officium Censuale commoneat, vt per singulos menses, qui vel vnde veniant, quiue sint, pro ratione temporis ad Africam vel ad caeteras prouincias remittendi, breuibus comprehendat: his duntaxat exceptis, qui corporatorum sunt oneribus adiuncti. Similes autem breues etiam ad scrinia Mansuetudinis nostrae annis singulis dirigantur: quo, meritis singulorum institutionibusque compertis, vtrum quandoque nobis sint necessarii, iudicemus. Dat. IIII. Id. Mart. Triu. Valentiniano & Valente III. AA. CONSS.

(11 in right margin beside "at commorari. Post id vero tempus")

VIII.

Hactenus Constitutio illa Diualis. Vt eius autem sententia omnibus perspicua fiat, tria summa capita inprimis videntur attendenda. *Primum* est, circa quos, vel de quibus, agi aliquid velit Caesar. *Alterum*, per quos velit ist-

haec curari. *Tertium*, quid Imperator & quomodo agen-
12 dum omne iuſſerit. Primum caput ad cauſam materialem ſiue ſubiectum circa quod; alterum ad cauſam efficientem; tertium ad actum ipſum eiusque formam pertinere dixerimus, ſi ſcholaſticis Philoſophorum vocabulis vti ſit animus. Nos ordine ſingula capita luſtrabimus.

IX.

Igitur vt de PRIMO dicamus primum, haud difficile patet, verſari hanc legem circa eos, qui Romae ſtudiorum gratia degunt, & quidem circa aduentantes, circa commorantes, & denique circa diſcedentes. Initio ſane Legis iam audiuimus illa verba: *Quicunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt.* Non multo poſt agitur, quemadmodum gerere ſeſe deceat, qui ibi ſtudiorum gratia commorantur. Poſtremo definitur aliquid de tempore omnique ratione ex Vrbe diſcedendi.

X.

In memoriam vero heic repetendum eſt, quod alibi iam tum diſſeruimus, celeberrimam iſthac tempeſtate fuiſſe Romae liberalium ſtudiorum ſcholam. Et vero docuerunt tum in Vrbe Profeſſores, alii quidem aere publico, alii priuata quaſi opera: priores in Capitolio, alii paſſim in Vrbe: illi certo numero, hi incerto. Quae omnia liquido apparent ex iis, quae habentur in Conſtitutione Theodoſii & Valentiniani Auguſtorum, quae & in Theodoſiano pa-
13 riter & Iuſtinianeo Codice, illic tertia, hic vnica, etiamnum reperitur titulo eodem *de Studiis liberalibus Vrbis Romae & Conſtantinopolis*: modo illam, cum Conſtantinopoli ſit lata & poſt noſtri Valentiniani primi aetatem, liceat ad Romanam quoque Vrbem referre, & iam ante Theodoſium ſecundum par fuerit Romanae ſcholae conditio. Quicquid

autem

Digitized by Google

autem huius ſit, iamdudum ante fuiſſe Romae Profeſſores liberalium ſtudiorum, alios publicos, (vt ita loquar,) alios priuatos, aliunde notum eſt, & a nobis luculenter expoſitum. Si vero illa Theodoſii Minoris Auguſti Conſtitutio ad Vrbem Romam & noſtrae Legis retro tempora poteſt referri; vtique docuere tum in Capitolio ab Imperatoribus conſtituti Grammatici Latini decem, Graeci totidem, Sophiſtae ſiue Rhetores Latini tres, Graeci quinque, Philoſophus vnus, duo Iuris Romani periti. Reliquorum, qui intra priuatas domos ſtudia exercuerunt, etſi de iis in Conſtitutione illa Theodoſii nonnulla ſanciantur, numerus nusquam definitur: indubie autem tanta in Vrbe fuit longe maximus.

XI.

Quamuis autem ex variis prouinciis Romani Imperii etiam aliorum ſtudiorum cauſa ad Vrbem, propter illam 14
copiam optimorum magiſtrorum, tanquam ad mercatum, vndique magno numero iuuenes confluxerint haud dubie; per tamen eſt veriſimile, ſtudiorum Romani iuris cauſa potiſſimum longe plurimos illuc profectos eſſe. Enimuero Grammaticos & Rhetores ſuos paſſim omnia meliora prouinciarum non Occidentalis minus, quam Orientalis Imperii oppida alebant. Galliarum certe ipſo illo tempore *eloquentiae ſtudia fuerunt florentiſſima*, vt teſtatur S. Hieronymus. Et vero Galli ſuo in ſolo haec docebantur. De Aratore Patricio extat hoc Senatoris etiam recentius elogium: *Romanum eloquium non ſuis regionibus inueniſti, & ibi te Tulliana lectio diſertum reddidit, vbi quondam Gallica lingua reſonavit. Vbi ſunt, qui literas Latinas Romae, non etiam alibi, asſerunt eſſe diſcendas?* De eiusdem aetatis Belgio Auſonius canit:

Te clari proceres, te belli exercita proles,
AEmula te Latiae decorat facundia linguae.

Idem Ausonius Burdigalenses, Tholosanos, & Narbonenses Professores aliquot etiam carmine ad posteritatem perse-
15 cutus est. Res omnis est clarissima ex iis, quae Valens ac Gratianus Imperatores, mortuo iam Valentiniano, Praefecto Praetorio Galliarum rescripserunt, de constituendis *per omnem dioecesin, in frequentissimis ciuitatibus, qui erudiendae praesideant iuuentuti, Rhetoribus & Grammaticis Atticae & Romanae doctrinae*, quae hodie leguntur *lib. IX. Cod. Theodos. de Medic. & Professoribus.* In Africa Carthago omnis generis studiis itidem fuit tum refertissima. S. Augustini dictum est: *Duae Vrbes literarum Latinarum artifices, Roma atque Carthago.* De eadem Saluianus *lib. VII. de gubern. Illic omnia officiorum publicorum instrumenta, illic artium liberalium scholae, illic Philosophorum officinae, cuncta denique vel linguarum gymnasia vel morum.*

XII.

Haec vero quamuis ita in prouinciis illis sese haberent, in omni tamen Occidentali Imperio fortassis iam tum Romae duntaxat Iuris fuit publica quaedam & celebris disciplina. Et vero Iustinianus ea Constitutione, qua de *Iure veteri enucleando* agit, cum iura Romana non alibi, quam Romae, Constantinopoli, & Beryti, doceri iussisset, affirmat, *iam a retro Principibus ita constitutum fuisse.* Certe iam tum Romam iuris discendi causa peti a prouincialibus solitam, non est,
16 quod dubitemus. De Palladio diserte in Itinerario suo canit Rutilius:

Facundus iuuenis Gallorum nuper ab aruis
Missus, Romani discere iura fori.

De

Digitized by Google

De Alypio suo S. Augustinus *lib. VI. Confess. cap. 8.* scribit: *Non sane relinquens incantatam sibi a parentibus terrenam viam, Romam processerat, vt ius disceret.* Sic & Sidonius Apollinaris *lib. I. epist. 6.* hortatur Eunapium, vt iuris discendi gratia Romam pergat, *domicilium legum, gymnasium literarum.* Idem serius adhuc esse obseruatum, palam est ex Errico Altissiodorensi, qui de S. Germano *lib. I.* ita canit:

Incitus his animus, talique cupidine raptus,
Qua caput est orbis terrarum, maxima Roma,
Tendit iter, Latii nodos addiscere iuris.
Et didicit, palmamque breui tulit ille laboris.

De eodem Germano Constantius: *Vt in eum perfectio literarum plena conflueret, post auditoria Gallicana intra Vrbem Romam Iuris scientiam plena perfectione adiecit.* Et quid opus est verbis, cum satis constet, praeclaros illos ICtos, ex quorum fragmentis Pandectae constructae sunt, vt & ante hos, ab aliquot retro saeculis, clarissimos Iurisconsultos quosque Romae & vixisse & docuisse? Sine dubio autem semper multi 17
iam tum appulerunt animum ad Romani iuris studia illa: vtpote cum illae leges solae in foro per omnem Romani Imperii ambitum, qui vtique amplissimus erat, obtinuerint, & innumeri paene foro passim, per Galliam cumprimis, quae iam olim Iuuenali audiuit *nutricula causidicorum*, operam suam locauerint. De primo itaque capite legis nostrae iam tum constat: nempe agere illam de iis, qui peregre aduentantes Romae in studiis aut viuebant, aut victuri erant, aut vixerant hactenus.

XIII.

De ALTERO item haud potest esse magna difficultas. Liquidum enim est, praecipi hac Constitutione ab Imperatore nonnulla Praefecto Vrbis; singulatim autem velle Imperatorem

torem, quaedam eorum a Magistro census, quaedam a Censualibus aut Officio censuali expediri. Non est vero, quod miremur, ad Praefectum Vrbis direxisse Caesarem hoc studiosam iuuentutem Vrbis Romae attinens Rescriptum. Erat enim illo tempore summa vniuersi Imperii Occidentalis, perinde vt Orientalis, cura post Augustum ipsum penes
18 Praefectos tres: quorum duo Praefecti praetorio audiebant, Italiae alter, alter Galliarum, tertius erat Praefectus Vrbi: qui omnes cum paucis *Illustres*, imo *Illustrissimi*, nuncupabantur: cum muneribus & dignitatibus publicis fungentes alii non nisi *Spectabilium*, alii *Clarissimorum*, alii *Perfectissimorum*, denique nonnulli *Eximiorum*, titulis eminerent. Hos inter Praefectus Vrbi cum aliis Vrbicis rebus, tum etiam iurisdictioni, praeerat. Idque obtinuerat iam ab Octauiani Augusti aeuo. Hic enim, prout nos docet Dion Cassius, praeclarus sane scriptor, *lib. XXV.* ex Maecenatis consilio Vrbi Praefectum creauit, (nisi vehementer fallor, quo deprimeret Consularem & Praetoriam auctoritatem:) qui omnes ciuiles & criminales causas in Vrbe, imo & extra Vrbem intra quingenta quinquaginta stadia, iudicaret, &, quod caput dixeris, vt ad eum ex prouinciis appellaretur. Hinc Augustinus *quinto Confessionum libro* memorat, sese a Symmacho, Vrbis Praefecto, in eloquentiae studiis fuisse probatum, & Rhetoricae docendae causa missum esse Mediolanum. Nec tamen Mediolanum vere fuit suburbicarium, eoque forte
19 id factum est iure quodam alio, quo nempe ad Praefectum Vrbi fuit ex prouinciis appellatum. Fuit quidem illa Praefecti iurisdictio extra Vrbem multum subinde a Caesaribus restricta. Diserte enim Valens Augustus, (modo tamen illa non pertineant ad solum Praefectum Vrbi Constantinopolitanae,) *l. 13. Cod. Theodos. de accusationib. Referent*, ait, *de suburbanis prouinciis iudices ad Praefecturam Sedis Vrbanae: de caeteris ad Praefectum Praetorio.* Ex *Notitia* quoque *vtrius*-

que

que Imperii, quae Arcadio & Honorio Imperatoribus con-
ſcripta eſt, colligas, Picenum ſuburbicarium itidem Praefe-
cto Praetorio Italiae paruiſſe. Fuit item nonnihil diminuta
Praefecti illius auctoritas ipſa etiam in Vrbe circa Senatorum
capita, ſi in iudicium illa traherentur. Salua tamen in re-
liquis manſerat adhuc eius, ſaltim in Vrbe, iurisdictio. Eo-
que tum etiam deportandi ſontes poteſtatem Praefectus Vr-
bi habuit: perinde vt, habuiſſe illum Vlpiani aetate, con-
ſtat ex titulo de *officio Praefecti Vrbis*. Spectabat porro ad
eundem ſpectaculorum diſciplina, imo omnes artes ſub e-
ius imperio Romae exercebantur. Id quod omne praeclare
perſecutus eſt ille nunquam ſatis a peritia rerum Romana- 20
rum ſequioris aeui laudandus ICtus, Guidus Pancirollus, ad
Notitiam Imperii Occidentalis cap. IV. Haud dubie igitur e-
ius iurisdictioni omnes quoque peregre aduentantes fuerunt
ſubiecti: ac proinde &, qui ſtudiorum gratia Romam profi-
ciſcebantur, merito illi obtemperabant. Eo ſane factum, vt
& S. Auguſtinum Symmachus examinari curauerit, ceu
paulo ante diximus. Nec enim tum obtinuit illa, quae ho-
die eſt, Academicae iurisdictionis ratio: recens quippe haec
eſt, & beneficio demum Friderici I. Caeſaris introducta. Ab
ipſomet ſane Iuſtiniano Conſtantinopolitanae etiam Vrbis,
Nouae Romae ſcilicet, Praefecto frenandae petulantiae Stu-
dioſorum, quae tum magna erat, cura commiſſa eſt, ceu
legitur *l. omnem Cod. de veteri iure enucleando.* Diſſertatione
etiam quinta *de Antiquitatibus Academicis* dudum nos oſten-
dimus, ipſis Athenis Atticis Profeſſores cum Studioſis Pro-
conſuli ex lege paruiſſe. Igitur quid obſeruari voluerit Im-
perator de iis, qui ſtudiorum cauſa Romam petierunt, o-
ptimo ſane iure non niſi ad Praefectum Vrbi reſcribi debuit,
vt cui ſumma omnium eiusmodi rerum curatio compe-
tebat.

XIV.

XIV.

Et vero eidem Praefecto Vrbi suberat Magister Cen-
21 sus, & in Officio, (prout tum erat loquendi mos,) hoc est, in ministerio eiusdem, Censuales quoque numerabantur: a quibus Caesar fieri aliquid circa Studiosos voluit, ceu iam tum audiuimus. Diserte sane auctor *Notitiae vtriusque Imperii* (qui liber ad intelligentiam rerum Imperii Romani, quales saeculo quarto & quinto erant, thesauri loco censendus est, praesertim postquam illum luculentissimis commentariis illustrauit Pancirollus:) inter quindecim magistratus, qui subfuerunt dispositioni Praefecturae Vrbis, post Praefectum Annonae, Praefectum Vigilum, Comitem Formarum, Comitem riparum & aluei Tiberis & cloacarum, Comitem Portus, sexto loco recenset Magistrum Censuum: inter Officiarios item ipsius Praefecti loco duodecimo Censuales.

XV.

Vnde obiter hoc quoque discere, nisi fallor, possemus, si non iam aliunde esset notum, Magistrum Censuum multum dignitate praestitisse Censualibus; in hac porro nostra lege Officium Censuale idem esse, ac Censuales. Licet autem hoc vltimum haud difficulter etiam ex ipsa hac nostra
22 lege addiscere. Cum enim dixisset lex: *Tertio, vt hospitia eorum sollicite Censualium norit Officium*, mox subiungitur: *Iidem immineant Censuales.* Vbi videmus, Officium Censuale etiam Censuales appellari. Sed & passim in ipso Iustinianeo Codice, cumprimis *libro duodecimo*, etiam *apparitores* dicuntur illi, qui *in officio* esse affirmantur. Inter apparitores autem Praefecti Vrbis non vtique Magister Census fuit computatus.

XVI.

Versabatur autem Magistri Census pariter & Censualium ordinaria quidem curatio, vt nomen ipsum indicat, circa

ca censum. Qua voce cum omnis generis vectigalia ac tributa, tum annotatio publica hominum bonorumque, ex more illius aeui significabatur. Vtraque certe significatione & alibi, & in Legibus Theodosianis pariter & Iustinianeis, vox illa accipitur. Erat autem illius Census siue annotationis, Floro dicente, ea vis, *vt omnia patrimonii, dignitatis, aetatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas referrentur.* Vnde & Cicero de reipublicae suae, quam instituit, censoribus *lib. III. de legibus* ita sanxit: *Censores populi aeuitates, soboles, familias, pecuniamque censento.* Ac Romae quidem primus Seruius Tullius Rex eiusmodi censum egit, vel (vt Graeci loquuntur,) ἀπογραφὰς instituit: in pro-
vinciis quo auctore idem coeperit, haud certo dixerim. Au- 23
gustum Caesarem per omnem Romanum orbem egisse censum ex singulari curiositate, notissimum est. Et vero duplici de causa census tunc acti sunt: primario quidem, vt tributa de personis & bonis eo rectius soluerentur; secundario autem, vt vis omnis Imperii, quae vtique in personis & bonis consistit, imperantibus innotesceret. Certe ob finem illum posteriorem solum census interdum acti sunt. Cuius exemplo est census ille, iussu Augusti Caesaris a Quirinio, Syriae Praefecto, per Iudaeam institutus, quem sacra Natalium Domini historia memorat: nec enim capitatio ab Imperatoribus indicta est Iudaeis ante rerum Archelai confiscationem, vt praeclare a viris quibusdam doctissimis est obseruatum. Certe non nisi ex talibus monumentis Censualibus in vnum collatis potuit confici ab Octauiano Augusto illud *Breuiarum Imperii*: quod inter arcana eius ab obitu repertum esse, memorant & Suetonius *cap. vlt.* pariter & Dio *lib. LVI.* Repetendum porro hoc loco etiam est ex aeui illius
Romani historia, inter varia siue vectigalium siue tributo- 24
rum genera obtinuisse tunc & Capitationem & Portorium. Est autem Portorium id, de quo Vlpianus *l. inter publ. §. vlt.*

Digitized by Google

de V. S. Publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiscus capit: quale est vectigal portus vel venalium rerum. Solae scilicet res venales in portum allatae aut ex portu educendae soluebant portorium: quae autem vsus sui causa quisque ferebat, a vectigali illo erant immunia: prout liquet ex *l. vniuersi C. de vectigalib. & com.* Capitatio est id, quod idem Vlpianus *l. 3. ff. de Censib. tributum capitis* vocat. Tale quid in ipsa Vrbe Roma soluere coacti erant olim illi, qui extra classes erant, adeoque non secundum bonorum aestimationem quicquam pendebant, quiue ideo, quod *nullo aut paruo aere censerentur, capitecensi vocabantur*, vt loquitur Iulius Paulus apud Gellium *lib. XVI. Noct. Attic. cap. 10.* Videtur tamen illud capitis tributum omni plebi Romanae tandem remissum: quamuis haud dixerim, cuius Imperatoris beneficio illud debeatur. Etsi enim Accursius, aliique interpretes quammulti, Constantino Magno id tribuant, argumento capto ex *l. vn. C. de capit. ciu. cens. eximendo*, illam tamen
25 Constitutionem non ad Praefectum Vrbi, quod illi existimabant, sed ad Virum Praetorium ac Praesidem Lyciae ac Pamphyliae, scriptam, adeoque ad oppida illarum prouinciarum primario pertinere, praeclare monuit eximio libello *de Capitatione* Ioannes Baptista Vicecomes, ICtus Mediolanensis. Imo omnium in vniuersum prouinciarum vrbanae plebi id videntur commune esse voluisse Imperatores: vt recte censet Guidus Pancirollus *lib. III. Var. lect. in vtr. Iur. cap. 31.* Quanquam, eam fuisse mentem ipsiusmet Constantini, haud crediderim, sed post demum existimem ita placuisse: velut diu ante Romae capitatione omni plebem liberatam, cum nec Alexandriae iam Vespasiano imperante ea amplius obtinuerit: quod Vicecomiti quoque est obseruatum. Haud dixerim tamen, omnes omnino incolas Vrbis Romae a Capitatione fuisse immunes: imo μετοίκους & peregrinos quosque Romae soluisse illud tributum, per est verosimile.

XVII.

Digitized by Google

XVII.

Sed haec aliena nonnihil ſunt ab hoc loco. Ex hisce tamen, quae attulimus, videtur manifeſtum, Valentiniano etiam imperante Cenſuales illos, qui portorio erant intenti, potuiſſe obſeruare omnes Studioſos peregre in portum ad- 26
ventantes; alios item, qui a peregrinis Romae commorantibus capitum vectigal exigebant, ſimul omnium peregrinorum illorum Studioſorum numerum & curam aliquam potuiſſe habere. Longe facillime vero id fieri ab iisdem potuit, ſi cenſus omnium priſco more etiam tum fuit actus, atque adeo omnium omnino nomina in tabulas publicas fuerunt curante Magiſtro Cenſus a ſenſualibus relata: quod per eſt veroſimile: quia alias infinita illa hominum multitudo commode regi non potuit. Et vero propter hoc Magiſtri Cenſus & Cenſualium munus videtur mihi ab Imperatore illis potiſſimum, & non aliis, fuiſſe ſimul iniunctam illam circa liberalium artium Studioſos peregrinos curationem. Nos certe munus illud propterea hoc loco nonnihil enarrauimus, id vti omnibus perſpicuum redderetur.

XVIII.

Caeterum de ſecundo capite Legis noſtrae ſatis forte eſt dictum pro inſtituti noſtri ratione: ad TERTIVM igitur tandem nunc aggrediemur, quod omnium eſt potiſſimum: viſuri, quid denique circa Studioſos illos agi Caeſar voluerit. Inter ea autem, quae huc pertinent, primo loco oc- 27
currunt duo: vtraque (niſi vehementer fallor,) ipſimet Magiſtro Cenſus expedienda. Verba Legis haec ſunt: *Quicunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt, primitus ad Magiſtrum cenſus Prouincialium Iudicum, a quibus copia eſt danda veniundi, eiusmodi literas proferant, vt oppida hominum & natales & merita expreſſa teneantur; deinde vt in primo ſtatim profiteantur introitu, quibus potiſſimum ſtudiis operam nauare*

Digitized by Google

velint. Duo haec eodem tempore videntur fuiſſe agenda, adeoque non alibi, quam apud ipſum Magiſtrum Cenſus: vtpote cum ad illum ſaltim literae illae teſtimoniales afferri debuerint, nec alibi nomina Studioſorum in tabulas cenſuales referri. Et vero apud illum etiam alias referebantur in tabulas capita omnium peregre aduentantium, ceu iam ante diximus: itaque vtrumque hoc commode apud illum potuit inſtitui, etiam de Studioſis peregrinis.

XIX.

Cumprimis vero obſeruandum venit, quod hic innuunt Imperatores; nemini Studioſorum ex Prouinciis (qua voce paene omne, quod extra Vrbem erat, cenſebatur:) Romam veniendi facultatem fuiſſe, niſi Prouincialium Iudi-
28 cum venia impetrata. Num in vniuerſum de omnibus peregre profecturis, aut ſaltim de omnibus Romam petituris, tale aliquid fuerit in prouinciis conſtitutum, nondum ſatis compertum habeo. Videtur interim, non fuiſſe id adeo omnibus commune, ſed de ſolis iis, qui ſtudiorum cauſa Romam ibant, obſeruatum. Perinde ac eadem, pauloque poſt ſubſequente, tempeſtate Africani Epiſcopi per canones caverunt, ne quis Epiſcopus ex Africa transmarinas terras peteret, niſi literis publicis inſtructus. Canon Africanus viceſimus tertius ita ſeſe habet: *Item, vt Epiſcopi trans mare non proficiſcantur, niſi conſulto primae ſedis Epiſcopo ſuae cuiusque prouinciae: vt ab eo praecipue poſſint ſumere formatam, vel commendationem.* Qui *trans mare* tum proficiſcebantur ex Africa, illi Romam praecipue & Italiam petebant: quo ſenſu *transmarinae appellationes* canone XXVIII. & CXXV. nec non *transmarinae ſubreptiones* canone CV. prohibentur. Quemadmodum autem fas non fuit Epiſcopo vlli transmarina petere ſine literis publicis, ita multo minus *Comitatum* ſiue aulam Imperatoriam: qua de re extat praeclarus canon cen-

Digitized by Google

centesimus sextus. Interpres porro Graecus *formatam* passim vertit ἀπολυτικὴν, quem hoc nomine perstringit doctis- 29
simus Iustellus: immerito tamen fortassis: vtpote cum a *commendatitiis* diserte *formatas* literas canon vicesimus tertius separet, & videatur omnino dimissoriis fuisse opus ad talium itinerum licentiam: perinde atque videmus, hac lege vetitum iuuenibus, Romam petere studiorum causa, non impetrata *veniundi copia* a Prouincialibus Iudicibus.

XX.

Quicquid huius sit, id liquet, ad Magistrum Census debuisse Studiosum quemque Romam aduentantem afferre testimonium publicum Iudicis Prouincialis, (fuere autem illi admodum varii & multi,) & quidem eiusmodi, vnde possit constare, primum, quo *oppido* ille fuerit oriundus, secundo, quibus *natalibus*, tertio, quibus *meritis*. De primo vt quicquam addamus, necessum non est in re clarissima. Per *merita* intelligi vitae anteactae rationem, haud difficulter item patet. *Natalium* denique nomine parentum conditionem significari, videtur vacare dubio. At vero & ipsum natiuitatis annum voce illa inuolui, atque adeo & hunc fu- 30
isse indicandum, palam est ex iis, quae sequuntur. Decernitur nimirum, vicesimo anno aetatis expleto quemuis in patriam a Praefecto Vrbis remittendum. Illud autem fieri non potuit, nisi de aetate cuiusuis Prouinciales Iudices fuissent ante testati. Nec vero est, quod quis existimet, fieri illud haud potuisse. Passim enim, & Romae & in omnibus prouinciis, tempus natiuitatis cuiuslibet hominis ingenui in tabulas publicas referebatur, idque ex instituto Marci Antonini Imperatoris. Diserte de illo Iulius Capitolinus in *Vita Marci cap. 9: Inter haec liberales causas ita muniuit, vt primus iuberet apud Praefectos aerarii Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri intra tricesimum diem nomine imposito.*

Digitized by Google

Per prouincias tabulariorum publicorum vſum inſtituit, apud quos idem de originibus fieret, quod Romae apud Praefectos aerarii, vt, ſi forte aliquis in prouincia natus cauſam liberalem diceret, teſtationes inde ferret. Eius moris veſtigia paſſim in ipſo Iuſtinianeo Iuris corpore ſuperſunt. Hinc ſane *Natalis profeſſio*, & *Tabulae natales*, & *Tabulae profeſſionum*, & abs-
31 ciſſe *profeſſio* memorantur *l. non nud. C. de probat. l. ſtatum C. de fid. inſtrum. l. 1. C. ſi minor. maior. ſe dix. l. cum de aetate ff. de probat.* Nec aliud eſt, quod Apuleius *in Apologia* vxoris ſuae aetatem probet tabulis, *quae partim tabulario publico, partim domi aſſeruentur: patrem enim eius natam ſibi filiam more caeterorum profeſſum eſſe.* Quemadmodum praeclare ad locum illum Apuleii annotauit illud elegantium Iuris Romani peritorum decus, Scipio Gentilis *n. 877.* & ab hoc monitus Io. Pricaeus Britannus in *Commentario*: qui tamen perperam exiſtimat, initium huius inſtituti Seruio Tullio Regi adſcribendum eſſe.

XXI.

Poſt haſce vero Iudicis Prouincialis literas exhibitas debuit porro adoleſcens apud Magiſtrum Cenſus profiteri, *quibus potiſſimum ſtudiis operam nauare velit.* Indubie vero vtrumque, & prius ſcilicet illud & poſterius, in album aliquod ſiue matriculam, ſiue tabulas publicas, Magiſter Cenſus debuit referre. Alioquin enim nullius fuiſſet vſus cum literarum illa exhibitio, tum ſtudiorum profeſſio. Nec enim potuiſſet ſciri, quamdiu quis Romae debuerit tolerari, aut quo iuſto tempore in patriam remitti: nec in ſtudia potuiſſet deinceps recte inquiri. Caeterum apud ipſum qui-
32 dem Magiſtrum Cenſus praeter duo haec nihil agendum fuit tunc Studioſis adoleſcentibus. Nec vero par fuit, viro magnae dignitatis minutioribus curis moleſtum eſſe. Reliqua omnia, de quibus mox acturi ſumus, vel ad Cenſuales

les

Digitized by Google

les pertinent, vel ad Studioſos, vel ad ipſum Praefectum Vrbis.

XXII.

Ex iis vero, quae Romam venientibus adoleſcentibus ſtatim circa initia fuerunt agenda, tertio loco ſubiungit haec Caeſar: *Tertio, vt hoſpitia eorum ſollicite Cenſualium norit Officium, quo ei rei impertiant curam, quam aſſeruerint expetiiſſe.* Cenſuale Officium conſtabat magno numero eorum, qui in Cenſus negotiis miniſtrabant. Hi cum proxime inſeruirent Magiſtro Cenſus, potuit adoleſcentis in tabulas apud Magiſtrum relati cura ac ratio ſatis commode ab illis ſuſcipi. His itaque iniunctum eſt ab Imperatore, vt *ſollicite* nota ſibi redderent hoſpitia Studioſorum: & quidem illum in finem, vti ſcirent, num Studioſus quisque illis ſtudiis reapſe vacaret, quae ſectaturum ſeſe promiſerat. Atqui indubie & mutanda interdum fuerunt hoſpitia, & eligenda diverſa ab iis, quae primum placuerant. Debuerunt igitur Cenſuales inquirere, non duntaxat in nouiter aduentantium,
ſed ſimpliciter in omnium Romae commorantium peregri- 33
norum hoſpitia. Certe ita demum licuit aſſequi id, quod Caeſaribus erat propoſitum. Et vero Cenſualibus fuiſſe iniunctum, non in illa prima initia tantum, ſed in omne commorandi tempus, animum intendere, ex iis, quae ſubſequuntur, eſt manifeſtum.

XXIII.

Pergit ſcilicet Lex in hunc modum: *Iidem immineant Cenſuales, vt ſinguli eorum tales ſe in conuentibus praebeant, quales eſſe debent, qui turpem inhoneſtamque famam, & conſociationes (quas proximas putamus eſſe criminibus,) aeſtimant fugiendas: neue ſpectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo intempeſtiua conuiuia.* Non multo poſt iniungitur Cenſualibus, ſingulis menſibus deferre, vnde quique venerint, & quinam (expletis videlicet

cet annis ſuis) ſint remittendi. Quod poſterius fieri non potuit, niſi omni commorationis interuallo Cenſuales rationem omnium habuiſſent.

XXIV.

Notari praeterea quammaxime merentur illa, quae ab
34 adolescentibus Studioſis obſeruari Caeſares voluerunt. *Primum* attinet conuentus, *alterum* ſpectacula, *tertium* denique vulgi intempeſtiua conuiuia. *Conuentus* voce fortaſſis intelligenda venit contracta vnum in locum populi Romani maior quaelibet multitudo ac frequentia: quales reipublicae, cumprimis iudiciorum, cauſa interdum a magiſtratibus indicebantur: aliae etiam coibant in feriis & ludis ſolennibus: vt aliae in Eccleſiis Chriſtianorum, quae etiam ipſae ſolent ſcriptoribus eius ſaeculi *conuenticula* appellari. Eiusmodi conuentus grauitate morum & virtute bene componi, poſtulabat vtique & res ipſa, & Vrbis regnatricis maximorumque eius ciuium dignitas. Voluit itaque Caeſar cauere, ne ſtudioſa iuuentus, (vt ſolet illa aetas eſſe auida nouarum ſibi rerum,) conuentibus eiusmodi ſeſe indubie magno numero immiſtura, per iuuenilem imprudentiam quicquam committeret, quod vel dedecori poſſet eſſe conuentibus, vel eos turbare. Quorum prius fieri poteſt per ea, quae turpia ſunt & inhoneſta: poſterius per conſociationes. Et vero recte Caeſar *conſociationes* criminibus proximas iudicavit. Tumultus enim & turbas excitant coitiones & factio-
35 nes illae iuuenum temerariae, atque adeo perturbant publicam tranquillitatem, cuius conſeruatione nihil prius eſſe debet in quauis republica. Fortaſſis tamen *conuentuum* voce ſignantur hoc loco conuentus Studioſorum in ipſis ſcholis. Vtique enim & ibi congregantur in vnum auditores: nec minus ibi, quam a publicis ciuium Romanorum conventibus, abeſſe debuit turpitudo morum & omnis factio.

Poſſu-

Digitized by Google

Possumus maxime secure vocem illam accipere de conuentibus plane omnibus, cum hisce Scholasticorum propriis, tum aliis Romanorum ciuium, sacris pariter profanisque.

XXV.

Spectacula, de quibus loquitur Lex, erant tunc temporis varia: cum publica populi, alia circi, alia caueae siue amphitheatralia, alia scenae: ne nunc dicam de odeorum aliorumque locorum ludis; tum priuata magis hic alibi per Vrbem, eaque paene numero infinita. Edebanturque tunc ipsa illa publica, quae potissimum Lex respicit, Romae multo frequentissime, imo tantum non quotidie. Saluianus sane Circorum ac Theatrorum spectacula *lib. VI. de gubernat. Dei* vocat *quotidianas obscoenitates.* Eiusdem verba haec sunt: *Ecce innumera Christianorum millia in spectaculis quotidie rerum turpium commemorantur*, siue potius *commorantur.* Vixit autem Saluianus saeculo quinto Christiano: quo tem- 36
pore dixeris tamen obseruatas fuisse illas leges, quibus spectaculorum celebratio feriatis Christianorum diebus prohibita fuit. Reperiuntur illarum binae *tit. de spectaculis*, qui est sextus libri decimiquinti Codicis Theodosiani. Altera Gratianus, Valentinianus, & Theodosius Augusti ita sanciverunt: *Illud etiam praemonemus, ne quis in legem nostram, quam dudum tulimus, committat: nullum solis diei*, (lege *die*) *populo spectaculo* (lege *spectaculum*) *praebeat, nec diuinam venerationem confecta* (lege *conficta*) *solennitate confundat.* Altera Theodosii Minoris & Valentiniani III. Caesarum ita sese habet: *Dominico, qui septimanae totius primus est dies, & Natale* (lege *Natali*) *atque Epiphaniorum Christi, Paschae etiam & Quinquagesimae diebus, quamdiu coelestis lumen lauacri imitantia nouam sancti baptismatis lucem vestimenta testantur: quo tempore & commemoratio Apostolicae passionis, totius Christianitatis magistrae, a cunctis iure celebratur: omni Theatrorum atque Circensium voluptate populis denegata, totae Christianorum ac fideli-*

Rrr

delium mentes Dei cultibus occupantur. At vero poſterior
37 illa lex, cum ſcriberet iſta Saluianus, forte nondum erat promulgata, lata quippe demum Theodoſio XI. & Valentiniano Coſſ. hoc eſt, anno aerae Dionyſianae CCCCXXV: prior item non multum fortaſſis fuit obſeruata. Certe Africani Patres anno CCCXCIX. cenſuerunt, legatione ſolenni orandos *Caeſares, vt ſpectacula theatrorum caeterorumque ludorum die Dominico vel caeteris religionis Chriſtianae diebus celeberrimis amoueantur: maxime quia ſancti Paſchae octavarum die populi ad Circum magis, quam ad Eccleſiam, conueniant*: quod habetur canone Africano ſexageſimo primo. Sed quicquid ſit de Saluiani aeuo, quo tempore lex noſtra condita eſt, haud dubie ſpectacula fuerunt Romae quotidiana: vtpote cum nulla lege eorum celebritas a quoquam die fuiſſet iam remota. Et vero ipſa illa tempeſtate cum Romae, tum alibi paſſim in orbe Romano populus ad inſaniam vſque ſpectaculis fuit deditus. Hinc Ammianus Marcellinus *lib. XXVIII.* perſtringens mores Romanorum, quales erant ipſo tempore latae legis noſtrae, de otioſa ple-
38 be Romana *cap. 25.* ait: *Hi omnes, quod viuunt, & vino & teſſeris impendunt, & luſtris, & voluptatibus, & ſpectaculis: eisque templum, & habitaculum, & concio, & ſpes omnis, Circus eſt maximus.* Similem inſaniam prouincialium hominum acerrime item inſectantur Saluianus, Chryſoſtomus, alii. Nec ſane periit illa niſi cum euerſione omnium bonorum reipublicae. Quare fatetur quidem Saluianus, in multis Galliae & Hiſpaniae vrbibus deſiiſſe tunc illa ludicra, ſed addit cauſam: *quia agi iam prae miſeria temporis atque egeſtate non poſſunt: calamitas enim fiſci & mendicitas iam Romani aerarii non ſinit, vt vbique in res nugatorias perditae profundantur expenſae.* Lex noſtra non interdixit ſtudioſos iuuenes omnibus ſpectaculis, ſed tantum voluit, ne *ſpectacula frequentius adeant*: more ſcilicet vulgi Romani, & cum illorum daretur copia quaſi infinita.

XXVI.

XXVI.

Pergit Lex in haec verba: *ne appetant vulgo intempeſtiva conuiuia.* Videtur autem ſcribendum *vulgi conuiuia.* Illa enim tempeſtate praeter epulas, quas in tanto luxu ſinguli ditiores Romae indies ferme inſtituebant infinitas, erant & publica conuiuia longe plurima, collegiorum, tribuum, 39 corporum, imo & totius populi. Et quidem horum celeberrima nonnulla, idolorum quondam cultui dicata, ſacrificiis licet iam abolitis, auctoritate tamen Caeſarum tolerabantur. Iam tum videlicet Conſtantinus M. ſacrificiis omnibus populum interdixerat; vt Euſebius paſſim & Theodoretus *lib. V. c. XX.* memorant, imo ipſemet filius eius & ſucceſſor Conſtantius diſerte indicat *l. 2. Cod. Theodoſ. de Paganis. Conuiuia* tamen feſta demum anno Dionyſiano CCCCIIX. Arcadius, Honorius, & Theodoſius Auguſti vetuerunt ea lege, quae eſt nonadecima eiusdem Codicis Theodoſiani *de Paganis.* Qui tamen Caeſares anno CCCXCIX. conuiuia eadem diſerte permiſerant lege eiusdem tituli ſeptima decima, hiſce verbis: *Vt profanos ritus iam ſalubri lege ſubmouimus, ita feſtos conuentus ciuium & communem omnium laetitiam non patimur ſubmoueri. Vnde absque vllo ſacrificio atque vlla ſuperſtitione damnabili exhibere populo voluptates ſecundum veterem conſuetudinem, inire etiam feſta conuiuia, ſi quando exigunt publica vota, decernimus.* Nec vero quicquam effecerunt ſua legatione ad Imperatorem Africani Epiſcopi, ſed potius videntur ipſam illam legem elicuiſſe: vtpote quae Proconſuli Africae miſſa ſit XIII. Kal. Septembr. cum eiusdem anni v. Kal. Mai. decreta fuiſſet legatio. Epiſcoporum tamen 40 canon, qui eſt numero ſexageſimus, dignus eſt, quem hoc loco recitemus. *Illud etiam* (verba ſunt canonis,) *petendum, vt, quoniam contra praecepta diuina conuiuia multis in locis exercentur, quae ab errore gentili attracta ſunt: ita vt nunc a paganis Chriſtiani ad haec celebranda cogantur: ex qua re tempo-*

Digitized by Google

*ribus Christianorum Imperatorum persecutio altera fieri occulte videatur; vetari talia iubeant, & de ciuitatibus & de possessionibus imposita poena prohiberi: maxime cum etiam in natalibus beatissimorum martyrum per nonnullas ciuitates, & in ipsis locis sacris, talia committere non reformident. Quibus diebus etiam, quod pudoris est dicere, saltationes sceleratissimas per vicos atque plateas exerceant: & (*forte *vt) matronalis honor, & innumerabilium foeminarum pudor, deuote venientium ad sacratissimum diem, iniuriis lasciuientibus appetatur: vt etiam ipsius sanctae religionis paene fugiatur accessus.* Hactenus Canon.
41 Liquet autem vel ex hisce Canonis verbis, conuiuia illa vere fuisse *vulgi* conuiuia, saepe etiam *intempestiua.* Verosimile autem est, tum quoque celebrari solitas illas epulas publicas in solennibus Caesarum festiuitatibus, etsi iis olim Christiani abstinuerint. De istis ita Tertullianus *Apologet. c. 35*: *Grande videlicet officium, focos & thoros in publicum educere, vicatim epulari, ciuitatem tabernae habitu adolefacere, vino lutum cogere, cateruatim cursitare ad iniurias, ad impudentias, ad libidinis illecebras. Siccine exprimitur publicum gaudium per publicum dedecus? Haeccine solennia dies Principum decent, quae alios dies non decent?* Notauit eximia quaedam de hisce festis conuiuiis ad Libanii *de templis* orationem patre Dionysio neutiquam inferior Iacobus Gothofredus: quae operae fuerit pretium cum cura expendere. Huiusmodi itaque *vulgi conuiuiis* non quidem plane interdixit Imperator studiosos bonarum artium; vetuit tamen illa *appetere*, siue, quod idem est, studiose sectari.

XXVII.

Horum omnium vero inspectio & cura accurata, vt ante dictum, Censualibus commissa est a Caesare. Talis sane
42 curatio innuitur voce illa: *immineant.* Nec vero illa tempestate obtinebat amplius illa Ciceronis aeuo sueta Latine loquen-

loquendi ratio, ſed voces multae in barbariem erant flexae, cum ſignificatione priſca, tum pronuntiatione, immutata. Inſpectio, inquam, commiſſa fuit Cenſualibus. Nec enim data ipſis fuit ſimul & animaduertendi in ſontes facultas: ſed, ſi quid obſeruaſſent minus bene geſtum, deferre id debuerunt ad Praefectum Vrbi. Et vero ad hunc pertinet id, quod mox in lege noſtra ſequitur.

XXVIII.

Quin etiam (ait Lex,) *tribuimus poteſtatem, vt, ſi quis de his non ita in Vrbe ſe geſſerit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcat, publice verberibus affectus, ſtatimque navigio ſuperpoſitus, abiiciatur Vrbe, domumque redeat.* Verberibus publice afficere ſontes ac deportare licebat & alias Praefecto Vrbi, ceu iam tum diximus: hoc nouum videtur acceſſiſſe, quod tam graui paena licuerit in iuuenes iſtos animaduertere, qui non ita in Vrbe *ſe geſſiſſent, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcit.* Nec enim propter eiusmodi culpam temere aliquis hactenus vel verberibus publice fuerat affectus vel ignominioſe quaſi deportatus: in illa praeſertim viuendi licentia, quae tum Romae obtinebat. Et vero tam ſeueram legem fortaſſis expreſſit Caeſari inſolens 43
petulantia multorum ſcholaſtici illius ordinis: vt ſolent mali mores acuere leges & nouas multas elicere. Sed hanc rem iterum non multo poſt agitabimus.

XXIX.

Decernit mox Caeſar tempus commorandi in Vrbe. *His ſane* (inquit,) *qui ſedulo operam profeſſionibus nauant, vsque ad viceſimum aetatis ſuae annum Romae liceat commorari. Poſt id vero tempus qui neglexerit ſponte remeare, ſollicitudine Praefecturae etiam impurius ad patriam reuertatur.* Tempus igitur Romae commorandi viceſimo aetatis anno a Caeſare defi-

Digitized by Google

definitum eſt iis, qui gnauiter ſua curabant. Licuit nimirum, niſi fallor, ipſum annum viceſimum Romae in ſtudiis abſoluere. Adeo benigne ſcilicet interpretanda arbitror illa verba: *vsque ad viceſimum aetatis annum*: quae, fateor, accipi etiam poſſint, quaſi & illum annum Romae degere fuerit vetitum. Apparet vero hinc, minus indulſiſſe Caeſarem Valentinianum Romanae iuuentuti ſcholaſticae; quam olim fecerant Berytienſi Caeſares Diocletianus & Maximianus.
44 Extat etiamnum illorum reſcriptum ad Scholares Arabiae (ſiue potius Beryti) Codice *de iis, qui aetate & profeſſione ſe excuſant*, in haec verba: *Cum vos aſſirmatis liberalibus ſtudiis operam dare, maxime circa Iuris profeſſionem, conſiſtendo in ciuitate Berytiorum prouinciae Phoeniciae; prouidendo vtilitati publicae & ſpei veſtrae decernimus, vt ſinguli vsque viceſimum quintum annum aetatis ſuae ſtudiis non auocentur.* Quinque itaque annos vltra viginti indulſerunt illi Caeſares. Sed & videtur placuiſſe hoc potius Iuſtiniano: vt qui Diocletiani quidem illam Conſtitutionem receperit in Codicem ſuum, non vero hanc Valentiniani, atque adeo publicum eſſe voluerit omnibus, quod non niſi paucis erat reſcriptum. At vero Valentinianus Auguſtus noſter per Praefectum Vrbis etiam *inuitos* (ita enim videtur legendum pro *impurius*,) domum cenſuit remittendos eos, qui viceſimum aetatis annum expleuerant.

XXX.

Vt quamdiligentiſſime Cenſuales omnia ipſis iniuncta expedirent, iuſſit porro Imperator, ſingulis menſibus per literas (ipſe *breues* vocat voce iam tum recepta,) nomina eorum, qui venerant Romam, aut quibus per legem inde
45 abeundum erat, Praefecto Vrbis exhiberi. Verba Legis ſunt perſpicua & explicatione haud indigent. Ita autem ſonant: *Verum ne haec perſunctorie fortaſſe curentur, Praecelſa Sinceritas*

ritas tua Officium Censuale commoneat, vt per singulos menses, qui vel vnde veniant, quiue sint pro ratione temporis ad Africam vel ad caeteras prouincias remittendi, breuibus comprehendat. In hisce verbis, quod quidem sit obscurum, nihil occurrit. Forte tamen mirum cui videatur, ab ipso Imperatore Praefectum Vrbis titulo *Praecelsae Sinceritatis* honorari. Nihil tamen hic insolitum occurrit. Recte siquidem notauit Guido Pancirollus *lib. I. Var. lect. in vtroque Iure cap. 4*: *Si quis cum Illustri viro, & praecipue Praefecto praetorio vel Vrbi loquebatur, vel ad eum scribebat, etiam Princeps ipse, his verbis eum appellabat: Vestra Magnificentia, vel Illustris Magnificentia tua, aut tua Celsitudo: quo titulo hodie erga eos Principes, qui paulo sunt inferiores Regibus, vtimur; vel Sublimitas tua, siue Magnitudo, vel Eminentia: Graece dicitur ὑπεροχή, quod verbum interpres vertit Excellentia tua.*

XXXI.

Vt autem sensus illorum verborum clarissimus est, ita ex aduerso fateor, me non capere illa, quae sequuntur: *His duntaxat exceptis, qui corporatorum sunt oneribus adiuncti.* Non me latet quidem, *Corporatos* esse, qui Corporibus accensebantur; & *Corporum* nomine venisse tunc temporis societates quasdam artificum. Quamuis haud temere dixerim, ad *corpora* pertinere illos omnes artifices, qui *l. 2. Cod. Theod. de excusationib. artific.* recensentur. *Corpora* enim fuerunt *publicis obsequiis deputata*, vt dicitur *Nouella tertia* Seueri Imperatoris; aut debuerunt *seruire solennibus, quos imposuit antiqua solennitas*, vt habet *l. 4. Codic. Theodos. de priuileg. corporator. V. R.* ex qua, vt & tertia & secunda, lege vnicam conflauit Tribonianus. Non est autem verisimile, illos omnes artifices, qui memorantur *Cod. de excusat. artific.* adeo vili fuisse conditione. Sed & pistorum, suariorum, pecuariorum, susceptorum vini, *corpora* fuisse Romae, apparet ex *tit. 3. & 4. lib. XIV. Cod. Theodos. & tit. 15. & 16. lib. X. Codicis* 46

dicis Iustinianei: quorum inter artifices illos nulla omnino fit mentio. Vt proinde neutiquam probare possimus Panci-
47 rollum, qui *libro de magistratibus municipalibus*, caetera doctissimo, artifices illos *Corporatis* accenseat, contra mentem praeclarissimorum Iuris Romani interpretum aliorum. At vero si *corporati* quasi mancipes fuerunt publici, qui fieri potuit, vt Studiosi quidam liberalium artium Romae peregrinantes *corporatorum oneribus* fuerint *adiuncti?* An *Corporatorum* nonnulli filios suos clam in prouincias miserunt, indeque prouincialium titulo Romam reuersos studiis liberalibus fecerunt imbui, & in libertatem per fraudem vindicari? Sane nonnullos eorum fraudulenter ad honores peruenisse, patet ex *l. vn. Cod. de pistoribus.* *Quicunque* (ait Leo Imperator,) *ex mancipiis* (de pistoribus autem loquitur,) *Comitis horreorum dignitatem & officium vel ambitione, vel gratia, vel pecunia, seu quolibet alio modo, posthac fuerit assecutus, exutus dignitate, quam contra interdictum nostrae Serenitatis adeptus est, ad antiquum denuo consortium collegiumque reuocetur.* *Corporatorum* certe filii merito Romae detineri potuerunt vt *Corporatorum oneribus adiuncti*, etsi studiis liberalibus fuissent imbuti: cum conditionem parentum sequi debuerint serui-
48 li genere nati. An etiam in poenam commissae culpae Studiosi nonnulli, ingenui caeteroquin adolescentes, tunc adiuncti interdum fuere *Corporatis?* Apparitoribus quidem Praefecti Vrbis minitati sunt olim Honorius & Theodosius Augusti, *l. 2.* Cod. *de Apparitoribus Praefecti Vrbis*, hoc modo: *Quicunque Illustris Vrbanae sedis apparitor clandestina fraude pistorem concusserit, accusatus atque conuictus perpetui panificii nexibus addicetur.* Verum illa lex nondum erat tum lata: nec dixerim, talibus poenis petulantes etiam studiosos adolescentes tunc fuisse obnoxios. Forte verisimilius est, pistoris filia ducta studiosum iuuenem innexum fuisse *corpori* illi, ex *lege 2. Cod. Theodos. de pistoribus*, quae est Constan-

tii

Digitized by Google

tii Imperatoris: *Si quis pistoris filiam suo coniugio crediderit esse sociandam, pistrini consortio teneatur obnoxius, & familiae pistoris annexus oneribus etiam parere cogatur.* Forte par fuit ratio & reliquorum *Corporum.* Nihil tamen definio. Imo hac de re malo ego alios audire potius, quam ipsemet audiri.

XXXII.

Minus obscuritatis habet clausula Legis vltima. Verba haec sunt: *Similes autem breues etiam ad scrinia Mansuetudinis nostrae annis singulis dirigantur: quo meritis singulorum in-* 49
stitutionibusque compertis, vtrum quandoque nobis sint necessarii, iudicemus. Sensus clarissimus est. Voluit nempe Imperator, singulis annis non tantum nomina, sed etiam, quemadmodum sese gessisset quisque eorum, qui studiorum curriculum Romae absoluerant, per literas a Praefecto Vrbis sibi indicari: & quidem in id, quo Imperator ipse rescisceret, numquos illorum posset reipublicae negotiis aliquando admouere. Nec vero *Mansuetudinis nostrae* voce praeter semetipsum significare quenquam voluit Valentinianus: similem enim in modum loquebantur illa aetate Augusti, siquando blandius sese gerebant. Sed & alias in vniuersum de se loquentes Imperatores dicere consueuerunt: *Nostra Serenitas, Tranquillitas, Lenitudo, Lenitas, Clementia, Pietas, Mansuetudo, Magnificentia, Nostrum Numen, Coeleste oraculum, Sacri affatus, Celsitudo Imperialis, Sublimitas, Excellentia Imperialis, Maiestas Imperialis, Nostra aeternitas, Perennitas:* qua de re, vt solet, eximia nonnulla congessit ὁ χαριέστατος Pancirollus *lib. I. Var. lect. c. 2.*

XXXIII.

Scriniorum vocem quod attinet, non illa tunc temporis notabat duntaxat *arcam, in qua scripturae, aurum, & similia,* 50

Digitized by Google

ſeruabantur, aut aliquid Auguſtis proprium: quod multi arbitrantur; ſed arcas promiſcue omnes ſignificabat, cum priuatas, tum publicas quasque: erant vero arcae publicae praeter Auguſtales illas etiam aliae complures. Praeterea vero vox illa coepit quoque vſurpari de hominum ordine, qui arcas eiusmodi publicas quaſi curabant. Poſteriore ſignificatione accipitur paſſim, cumprimis *l. 1. Cod. de off. P. P. Africae*, vbi in Officio eius tribuuntur Scrinia decem: quam legem eleganter illuſtrat idem Pancirollus *lib. II. V. L. cap. 188.* Imperator hac Lege ſancit, ad ſua *Scrinia* epiſtolas illas mittendas eſſe, non indicans ſingulatim illud ſcrinium, ad quod epiſtolae erant dirigendae, quoniam id indubie erat tum omnibus notum. Atque interpretes quidem Iuſtinianei Iuris nonnulli annotant, quatuor tum fuiſſe Imperatoris ſcrinia, *memoriae*, *libellorum*, *epiſtolarum*, *diſpoſitionum*: at nequaquam eſt veroſimile, tam exiguo ſcriniorum numero potuiſſe Caeſarum negotia componi, cum vni P. P. Africae, etiam quo tempore res dioeceſeos illius afflictae erant & an-
51 guſtae, ſcrinia decem Iuſtinianus aſſignauerit. Atque ideo numerus ille ſcriniorum aulicorum videtur nobis latere. Non ſine cauſa vero dixeris, ad *Scrinium epiſtolarum* breves illas, de quibus Lex noſtra loquitur, mitti debuiſſe.

POLITICA LEGIS INTERPRETATIO.

XXXIV.

Haec eſt, niſi vehementer fallimur, mens Legis illius noſtrae. Et vero ea expoſita, ſatis iam officio noſtro perfuncti queamus videri. At vero multum adhuc abeſt, vt ſenſu illo Legis percepto veram eiusdem prudentiam ſimus aſſecuti. Non enim, qui tali aliqua ratione tenet ſenſum Legum

Google

Legum, eapſe opera ſimul intelligit, num leges conueniant reipublicae necne: id quod intelligere grande illud *prudentiae* cognomentum denique promeretur. Etſi enim hac ſcientia deſtitutus, ſecundum leges & controuerſias decidere, & cauere clientibus, & de iure poſſis reſpondere, idque omne agere prudentia quaedam ſit, & quidem prudentia iuris: vtpote cum ea mentis noſtrae facultas, quae humanae 52
vitae recte conſulere idonea eſt, paſſim apud omnes *prudentiae* titulo audiat, ſingulatim vero illa, quae id ex praeſcripto legum praeſtat, communi omnium conſenſu *Prudentia Iuris* vſurpetur; longe tamen potius indubie prudentiae munus eſt, ipſarummet legum commoda atque incommoda perſpicere poſſe: imo haec demum menſuram nominis *Prudentiae iuris* adimplet: quod vis ipſa vocis ſatis indicat. Adeo plena autem legum cognitio requiritur in illo politico viro, qui ad clauum reipublicae ſedens leges illi praeſcribere ex officio tenetur. Quî enim intelligat, num ferenda ſit noua lex, num vetus abroganda, num huius aliquid corrigendum, niſi vſu omni & noxa legum probe perſpecta? Nihil tale quidem merito poſtules ab iis, quorum gloria in promto eſt obſequio. Ne iudici quidem nefas eſt, iſthuc ignoraſſe. Quamuis enim per ἐπιείκειαν, quam appellant, leges interdum in iudiciis ſint temperandae, ἐπιείκεια autem omnis abſque eiuſmodi pleniore iuſti notitia eſſe nequeat; attamen ea, quae iudici cuiuis, promiſcue quidem, permittenda eſt, ἐπιείκεια non niſi leuior eſt, ac proinde non exigit accuratam illam politicam legum ſcientiam, ſed duntaxat aliquam vulgarem, qualis ſolet reperiri in quolibet 53
viro bono & rerum humanarum ſimul ac iuſti haud ignaro. Reliqua vero omnis & maioris momenti moderandarum legum peritia ac poteſtas ſupra dignitatem eſt iudicis, & munus τῦ νομοθέτῦ, qualis in republica Rex eſt, & in vniuerſum omnis, quem penes eſt poteſtas ſumma. Neque vero tanta

ta facultas temere communicari iudicibus aut magiſtratibus poteſt absque magno reipublicae diſpendio. Id quod vſu ipſo docemur, dum non ſatis ſibi hodie ea in re cauent paſſim ciuitates: etſi ipſemet Iuſtinianus longe prudentiſſime id omne ſibi ſoli, tanquam ſummo Principi in ſua republica, olim vindicauerit. Qua de re alias accuratius diſſerendum.

XXXV.

Igitur non profecto ſatis fuerit, dediſſe in eum a nobis hactenus inſtitutum modum mentem huius legis, ſi quem in republica gerenda vſum inuenire debeat interpretatio noſtra. A nobis autem merito hoc forte quis exſpectauerit, ſaltem ratione illius muneris Profeſſorii, quo in incluta hac Iulia nunc fungimur: vtpote cum Politici philoſophi ſit, τὴν νομοθεσίαν omnem nouiſſe, atque adeo latarum legum
54 examen in vſum reipublicae poſſe inſtituere. Et vero, quam hactenus exhibuimus, Hiſtorica quaedam duntaxat vel Grammatica (ne quid diſſimulemus,) interpretatio fuit: altera autem illa demum Politica eſt. Quod ipſum non ſine ſingulari quadam animi voluptate videmus iam etiam antehac agnouiſſe ſummum virum & aeternum Friſiae decus, Ioachimum Hopperum, nunquam ſatis laudandi operis *de vera Iurisprudentia lib. IV. tit. 16. & 23.* Quamuis ipſe eiusmodi interpretationem legum neutiquam volumine iſthoc dederit: maiori forte alicui eam reſeruans, cuius hi libri non niſi praeludium aliquod eſſe debuerunt: quantum ex illorum & prologo pariter & epilogo, vt & ex libri quarti titulo quinto, colligere eſt. Agamus igitur etiam, quod officii ratio expoſtulat, ſaltim paucis, ne prolixa diſſertatione moremur aliorum tempora vſibus reipublicae dedicata.

XXXVI.

Verum ante hoc quam agamus, cogimur quaſi adducere

Digitized by Google

cere huc nonnulla eorum, quae alibi plenius docemus, quo Politica haec interpretatio veris certisque principiis ſuis quaſi muniatur. Omnis lex aut iubendo aut vetando aut permittendo ſciscit nonnihil de actu aliquo ciuili, perinde atque omnis quaeſtio & deliberatio Politica circa actum aliquem 55
ciuilem occupatur. Actus porro, vt in vniuerſum omnis etiam naturalis, ita & omnis ciuilis, ſimul cauſam ſuam efficientem, materialem, & finalem habet quidem; finalis tamen cauſae in legibus rara fit mentio, quod non interſit obſequentium, eam ſcire, imo interſit ſaepenumero, eam in vulgus ignorari. Materialis quoque & efficientis cauſae memoria nonnunquam in lege deſideratur, ſed non niſi tunc, quando aut de iis iam tum liquet, aut lex eſt imperfecta: perfecta autem eſt illa demum, quae integre determinat omnia, quae ad actum pertinent. In definienda vero cauſa formali actuum potiſſimum lex omnis verſatur. Hinc iam tum paene ſub initium Diſſertationis huius obſervauimus, in ipſa noſtra hac lege primario quidem de actuum quorundam forma; ſimul tamen aliquid etiam ſcitum eſſe de efficiente cauſa, quinam ſcilicet actus illos debeant edere, vt & de cauſa materiali, circa quas perſonas nempe aut res (vt omnis materia eiusmodi politica vel eſt res vel perſona,) oporteat actus illos exerceri: ſolius cauſae finalis nulla omnino facta mentione. Quoniam porro actio in v- 56
niuerſum omnis, adeoque & ciuilis, ſpeciem formamque ſuam a fine quidem potiſſimum, ex parte autem etiam a materia atque effectrice cauſa conſequitur; hinc in examine legis formam actus alicuius definienti praecipue ad finem ſiue ſcopum actus, ex parte tamen etiam ad agentem perſonam, atque ad id, circa quod actus occupatur, eſt reſpiciendum. Similiter & effectricis cauſae, cum principalis, tum inſtrumentalis, (qnarum illa in ciuilibus ſemper eſt perſona aliqua, haec modo perſona, modo res,) aptitudo ad

materiam, formam actuum, & finem venit exigenda: materiae vero (quae in ciuilibus nunc perſona, nunc res aliqua eſt:) idoneitas ad effectricem, formalem, finalemque cauſam ſpectanda eſt, idque non minus in ciuilibus negotiis, adeoque & ipſis legibus ac deliberationibus, quam promiſcue in omnibus, quae naturae, cumprimis autem humano operi, ſunt obnoxia. Illa vero aptitudo vtriusque (eorum, inquam, quae ſiue ad materialem ſiue ad effectricem cauſam pertinent,) poteſt accipi ex iis, quae ad eſſentiam pertinent: qualia ſunt alia quidem communia, alia vero ad ſocietatem ciuilem ſolummodo ſpectant, atque adeo
57 proprie ſunt πολιτικά: cum illa communia ſint partim μεταφυσικά, partim φυσικά, partim μαθηματικά, partim etiam ἠθικά, imo & οἰκονομικά, aliarumque artium: & fiant demum vere πολιτικά, ſiquando ad negotium aliquod politicum adſtringuntur. Finis denique ciuilium actuum (vt alias quoque,) aut eſt remotus aut proximus; item aut externus aut internus; vt & aut vniuerſalis aut particularis. Non particularis autem finis recte ſe habet, niſi ille vniuerſali totius reipublicae fini conueniat: nec proximus, niſi ille congruat remoto: nec internus, niſi reſpondeat is externo: eoque in examine finalis cauſae hic ordo ſemper eſt obſeruandus. Et vero, quae modo attulimus, in omni νομοθεσία obſeruanda veniunt: cuius portio quaſi eſt latarum legum examinatio politica. Imo obſeruanda illa veniunt in omni deliberatione & tractatione ciuilium negotiorum: nec aliunde poſſunt peti idoneae probationes politicae. Quae autem ita inſtitutae ſunt, illae demum vim habent verarum fortiumque demonſtrationum. Alibi haec a nobis ſuoque loco plenius
58 docentur: hic non niſi obiter quaſi afferenda fuerunt.

XXXVII.

Vnum adhuc praemonendum eſt, anteaquam ad rem ipſam

ipſam aggrediamur: veterum latarum legum examen difficile eſſe, propterea quod cenſura nequeat probe inſtitui, niſi omnibus, quae modo diximus, exacte perſpectis; harum vero plena cognitio, ob antiquitatem & monumentorum defectum, vel omnino non, vel aegre, haberi poſſit. Et ſane hactenus longe eſt veriſſimum illud Iuliani: *Non omnium, quae a maioribus ſunt conſtituta, ratio reddi poteſt.* Illarum tamen legum antiquarum cenſura minus eſt difficilis, ſi exigantur duntaxat ad certum aliquem notumque reipublicae ſtatum. Id quod fieri par eſt, ſi forte velis in vſum praeſentem illas transferre, atque adeo ex aeuo vetere commodum aliquod remedium tuae reipublicae petere. Nec vero prudentis eſt hominis, eiusmodi cenſura haud inſtituta admittere in vſum alienas leges: ſed talis quidem ἀτεχνος νομοθετία (vt ſcite illam appellat Hopperus,) plane indigna eſt & neutiquam ferenda: cum rerumpublicarum varia admodum ſit conditio, & quidem in tantum, vt, vni quod prodeſt, maxime obſit alteri.

XXXVIII.

Verum tempus monet, hisce ſepoſitis ad inſtitutum negotium accedere. 59
Et quidem initium faciemus a cauſa finali legis: quoniam id expoſcit ratio examinis, quod nulla ex parte inſtitui recte poteſt, niſi de fine omnia fuerint ante conſtituta. Quamuis vero ipſa in lege diſertis verbis finis haud indicetur; attamen haud difficulter attendenti ille liquet, cumprimis is, quem proximum appellamus, & particularis. Voluit ſcilicet Imperator cauere, ne illi, qui ſtudiorum gratia Romae ex prouinciis commorabantur, iuvenes malis moribus ex vrbano vulgi contagio afficerentur, aut mora diuturniore prouinciae patriae damno eſſent; ſed vti ſibi aliquando forent vtiles. Certe omnem iſtam legem id vnice agere, vt Studioſi illi iuuenes recte ſeſe haberent, in

in propatulo eſt: vt neminem quoque poteſt fugere, volu-
iſſe Caeſarem & moribus illorum conſultum & propriis quo-
que neceſſitatibus. Ne ſane de vltimo dubitemus, ipſa ef-
ficiunt verba illa: *Quo meritis ſingulorum inſtitutionibusque
compertis, vtrum quandoque nobis ſint neceſſarii, iudicemus.*
Voluiſſe porro Caeſarem etiam hoc, ne longior peregrina-
60 tio prouinciis fraudi eſſet, colligere eſt ex reſcripto illo iam
ante recitato Diocletiani & Maximiani AVGG. ad Schola-
res Arabiae, ſi cum hac lege conferatur. Cauſa nimirum,
quare Valentinianus vetuerit vltra annum aetatis viceſimum
Romae in literis quem commorari, non alia videtur prae-
ter eam, quae binos illos Auguſtos mouit, vt ad viceſimum
quintum annum indulſerint quidem Scholaribus Beryti de-
gere, vlterius tamen commorantes auocari permiſerint. E-
rant nimirum in prouinciis munera multa ſubeunda, ea-
que ſaepe peroneroſa, cum perſonalia, tum patrimonialia:
obtinebatque, vt vnusquisque ad patriae ſuae eam operam
praeſtandam etiam inuitus poſſet adigi. Huc enim perti-
nent ſeuerae leges, cum aliae, tum illae *libro X. Codicis titu-
lo 37. 38. 39. 40. & 41.* Illi rei ne fraus fieret obtentu ſtudi-
orum, iuſſit Caeſar, omnes ab aetatis anno viceſimo re-
mitti in patriam, quamuis inuitos. Et vero huc forte po-
tiſſimum ſpectat illud, vt quilibet Romam veniens apud
Magiſtrum Cenſus oppidum natale & genus profiteretur:
quo ſcilicet ille patriae poſſit reddi iuſto tempore: *nec enim
origine propria poterat quis voluntate ſua eximi; filiosque apud*
61 *originem patris non in materna ciuitate, etſi ibi nati eſſent, (ſi
modo non domiciliis retinerentur,) ad honores ſeu munera poſſe
compelli, explorati iuris erat.*

XXXIX.

Caeterum haec quidem proxime voluiſſe Auguſtum Valentinianum lege iſthac ſua conſequi, manifeſtum ſatis eſt

Digitized by Google

est. Nondum liquet tamen, vel num hunc finem recte sibi propositum ille habuerit, vel num media, quae adhibuit, fuerint paria fini isti assequendo: quorum prius primo loco inquirendum est. Vt autem iam ante monuimus, fines eiusmodi ad finem vltimum integrumque reipublicae aestimandi sunt: ideoque attendendum venit, quis ille fuerit Imperii Romani, quo tempore lex condita est. Est autem hoc forte incertius. Etsi enim status Imperii simpliciter μοναρχικὸς fuerit, adeoque indubie salus reipublicae tunc fuerit in conseruatione monarchici talis regiminis posita; cum duo tamen sint genera τῆς μοναρχίας, in quorum vtroque bonum quidem spectatur commune; sed in alio dominantium commodum primario quaeritur, & non nisi illorum respectu ac κατὰ συμβεβηκὸς & secundario commodum subditorum; in alio autem pari vndique modo dominantium atque parentium salus attenditur; non perinde certum est, qualis speciei tum fuerit Romanum Imperium. Multum autem 62
interest, cuiusmodi fuerit: cum neutiquam omni ex parte iisdem institutis vtraque μοναρχία queat conseruari. Et vero omnes leges Romanae in vniuersum monarchiae sunt quamaptissimae, in cuius duntaxat vsum etiam sunt conditae: caeterum videtur (vt solet,) fluctuasse illam rempublicam, & modo communis boni ex aequo, modo dominantium potius, rationem habitam. Plurimum sane falluntur, qui existimant, omni perinde statui leges Romanas conuenire: id enim omnino est ἀδύνατον, & a mente ipsorummet Romanorum legislatorum alienissimum, arguitque talis opinio summam Politices vel regendae reipublicae inscitiam, imo & ignorantiam ipsarummet Romanarum legum. Nec enim id verum est, nisi de paucis illis, quae faciunt simpliciter ad vsum communem omnium rerumpublicarum: reliquarum & numerus est maximus, & vni illarum speciei, quam μοναρχίαν dicimus, congruunt; ad alias rerump. formas trans-

Digitized by Google

latae illas mutant ac perturbant. Interim & illarum aliae
63 fauent magis herili, aliae ciuili monarchiae, tanquam respublica duas haſce inter ſpecies quaſi dubia haeſerit. Nec enim omnibus par Caeſaribus animus, quorum hodie quoque leges in Codicibus ſuperſunt. Multum profectò a Traiani, Hadriani, Antonini Pii, Marci, & Seuerorum ciuili in remp. benignitate alii abfuerunt: ideoque vel in gratiam nonnullorum prenſantium vel augendo dominatui conſtituta ſunt ab iis haud pauca. Quae nec Iuſtinianus mutauit omnia: ſiue per incuriam, in illa infinita diſcordantium legum multitudine recenſenda ineuitabilem, ſiue quod nec ipſe ab herilibus ſtudiis fuerit alienus, perinde ſicut primus fere omnium, qui Conſtantinopoli vixere, Imperatorum non tantum nomine, ſed etiam re ipſa, fuit αὐτοκράτωρ, quod obſeruauit *lib. V.* Agathias. Caeterum Valentiniani Caeſaris illae virtutes, quas procul adulatione deſcribit Ammianus Marcellinus ſub finem *lib. XXXI.* (ne de aliis nunc dicam,) vetant nos ſequius aliquid ſuſpicari. Vt proinde habendus ille ſit inter eos, quibus perſuaſum, *finem iuſti imperii* (quae verba ibidem ſunt *cap. 23.* Ammiani,) *vtilitatem obedientium aeſtimari & ſalutem*: vtque adeo Romani Imperii admini-
64 ſtratio non tam dominantis commoda, quam bonum commune, tum ſpectauerit. Ille imo fuit Caeſar iſte, vt haud iniuria dixeris, non ampliandae potentiae, non parandis opibus, non vitae luxurioſae ſtuduiſſe tum Rempublicam Romanam, ſed verae felicitati. Quam in virtutis exercitio, cum eorum, quae ad vitae ciuilis vſum requiruntur, iuſta copia, collocant ſapientes: etſi alias non priuatim duntaxat, ſed & publice a magnis ciuitatibus, ea in re peccetur vehementer.

XL.

Agite ergo, iam videamus, num, quos diximus fuiſſe proximos fines condendae legi noſtrae, ſatis fuerint congrui

grui illi vltimo & summo & communi Imperii Romani, vt & legislatoris Caesaris, scopo. Et vero fortassis etiam de eo quis dubitet, num ex re fuerit publica, quod ita promiscue Prouinciales filios suos liberalibus studiis fecerint imbui, quodque adeo Romae earum artium fuerit quasi mercatus aliquis constitutus. Nam nonnullis quidem populis olim persuasum fuit, & etiamnum est Moschis, Tataris, aliisque creditum, doctrinam omnem in publicum esse noxiam; alii, vt quondam AEgyptii quoque, non nisi paucos & delectos ad studiorum culturam admisere. Verum enimuero nec
tempus patitur, nec videtur pretium operae, nunc quidem 65
vel barbararum gentium improbam illam persuasionem, vel AEgyptiorum istud institutum, grauibus argumentis conuellere. Nemini enim non constat, nullam societatem ciuilem vere beatam esse fine sapientiae studiis, si non illis, quae θεωρητικὰ dicimus, saltim non absque iis, quae ad vitam commode agendam ipsamque reipublicae faciunt administrationem. Adhaec cum raro eadem sit liberis, quae parentibus, indoles, nemo probauerit AEgyptios, qui artes & doctrinam non nisi certis familiis proprias, atque adeo quasi haereditarias, esse voluerunt. Certe tantum abest, id in artium studiorumque meliorem culturam cessisse, quod Diodorus Siculus *lib. I. c. 47. & lib. II. c. 29.* tamen existimauit, vt nihil illi perinde obstiterit: vsu ipso docente, florere artes doctrinamque omnem ibi maxime, vbi naturae ductui suum arbitrium integrum est. Non sine discrimine omnibus patefaciendam ad liberalia studia viam, sed solis iis, qui in reipublicae vsum educantur, quales sunt soli ingenui, haud caret iusta ratione. Cur enim seruus discat, quod reipublicae inutile est? At hoc nihil ad legem nostram: vtpote cum non serui, sed soli ingenui prouinciales Romam illa tempestate studiorum gratia petierint.

Digitized by Google

XLI.

66 Caeterum praeter hoc delectu aliquo ingeniorum esse opus ad iustum capiendum ex studiis fructum, idque vt alibi passim, ita & Romae, fuisse magno incommodo neglectum, alibi latius ostendimus. Nec vero huius loci est hoc agere. Ne quidem huc proprie pertinet inquirere, num satis prudenter vni Romae doctrina Iuris Romani in omni Occidentali vasto illo Imperio fuerit commissa. Etsi haud paucis forte rationibus queat adstrui, neutiquam id fuisse ex vsu publico, posteaquam iura illa coepissent esse communia Prouinciis: vtpote cum ciuium omnium (quales tunc non soli Romae Vrbis incolae, sed & Prouinciales habebantur,) ex aequo intersit, leges, secundum quas sit viuendum, haud ignorare, debeatque earum peritia non multum esse difficilis: cuiusmodi redditur, si non nisi ex remotis locis queat peti atque addisci. Imo vero dixeris, merito Romam non fuisse aptam instituendae Prouincialium iuuentuti ob mores dissolutos & ingentem luxum. Prisci certe Romani ipsi, nondum illa vitae corruptela inualescente, liberos suos maluerunt in prouinciis educari. Nec vero alia de causa iam tum Strabonis aetate nobilissimi Romanae iuuentutis Atticae
67 peregrinationis vice Massiliam ad capessendas disciplinas sunt profecti, quod ille narrat *lib. IV*: quoniam scilicet *ea ciuitas seueritatis & patrii moris esset custos acerrima*, ceu Valerius Maximus loquitur *lib. II. c. 6. nullum aditum in scenam mimis dans: quorum argumentum maiori ex parte stuprorum continebat actus: ne talia spectandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumeret.* Prudenter sane idipsum de C. Iulio Agricola, socero suo, obseruauit Cornelius Tacitus, scribens: *Arcebat eum ab illecebris peccantium, praeter ipsius bonam integramque naturam, quod statim paruulus sedem ac magistram studiorum Massiliam habuerat, locum Graeca comitate & prouinciali parsimonia mistum ac bene compositum.* Verum etiam hoc mul-

tis

Digitized by Google

tis oſtendere excedit huius argumenti noſtri limites : nec eſt, cur anxie velimus huc congerere illa remota & longinqua.

XLII.

Illud huic loco proprium eſt, videre, num illa, quae proxime ſpectaſſe Imperatorem lege hac noſtra , ſupra diximus, ſatis ſint publico vſui conſentanea. Videtur autem etiam illud propemodum iuſta carere dubitatione. Si enim ex re eſt, vt iuuenes nonnulli ſtudiis liberalibus incumbant, 68
vtique vſus etiam publicus poſtulat, vt illi legibus latis ad diligentiam adhibendam moresque recte componendos conſtringantur. Certe prius ſi velis, poſterius non potes nolle. Intereſt vero hoc publice, non tantum ſi ciuium quaeras ſalutem, ſed etiam ſi dominantibus maxime ſtudeas. Nam & ſeruos habere frugi atque a vitiis alienos, commodum domini eſt: haberi autem illi tales nequeunt, niſi caueas, ne prauo illi conſortio corrumpantur. Eo magis vero danda eſt opera ſummae poteſtati, vt iuuentus ſtudioſa probis moribus imbuatur, quo magis illa in vſum reipublicae educatur. Seminarium videlicet illa eſt eorum , qui aliquando fungi debent magiſtratibus & iudiciis, aliisque reip. actibus praeeſſe : quos vtique omnes virtute par eſt inſtructos eſſe, atque ideo ad omnem virtutem probe diligenterque educari. Saltem igitur primum illud, nempe quod Caeſar voluerit iuuenes Romae ſtudiorum cauſa commorantes in officio contineri, &, ne vrbana laſciuia perderentur , prohiberi , bene ſeſe habet, & imperii ſcopo vltimo ſatis eſt conſentaneum.

XLIII.

Par paene ratio videtur eſſe illius, quod tertio loco 69
Caeſarem ſpectaſſe affirmauimus. In omni enim republica, & herili pariter & ciuiliore quauis, perutile eſt, vt ciues omnes haud ſint ignoti ſummae poteſtati, quoad fieri eius

 licet

licet. Nec enim commode illi poſſunt vſibus publicis adhiberi, ſi ignoretur, quid valeant aut nequeant praeſtare. Vt autem illi, qui digni & apti ſunt, admoueantur muneribus reipublicae, cedit non minus regentium commodo, quam eorum, qui reguntur: adeoque publice priuatimque omnibus vtile eſt. Scio quidem, paſſim hoc ipſum negligi hodie, nec ipſosmet Romanos Imperatores omnes perinde in hoc aliquam curam impendiſſe: at non eſt, quare aliquorum negligentia opponi mereatur vſui tam manifeſto. Certe hac quoque fini inſtituiſſe in Vrbe cenſum Servium Tullium Regem, & ab Auguſto Caeſare idem tentatum in prouinciis, ac Breuiarium Imperii confici curatum, manifeſtum eſt. Tale quid ex parte propoſitum fuiſſe reipublicae Ebraeorum in accurata illa populi vniuerſi vsque ad decurias diuiſione, quam (quod mireris,) & Ingae, Peruanorum monarchae, obſeruarunt, ceu docet Acoſta *lib. VI. Hiſtoriae Americanae cap. 13.* haud iniuria itidem dixeris. Quin & AEgyptiorum reges, dum voluerunt, quemuis
70 ciuium profiteri, qua arte vitam ſuſtentaret, idem videntur agitauiſſe. Certe & Imperatoribus & ſtudioſae iuuentuti pariter fuiſſe vtile, quod Caeſares voluerint ſingulorum nomina & actus ſibi perſcribi, *quo merito ſingulorum inſtitutionibusque compertis, vtrum quandoque ſibi eſſent neceſſarii, indicarent*, vix poteſt a quoquam dubitari. Nec vero non etiam diligentiam iuuenum excitauit ſedula illa Imperatoris inquiſitio: praeſertim cum per literarum ſtudia vnusquisque ad honores conaretur peruenire, hi vero Caeſareo favore maxime eſſent impetrandi. Enimuero ſi & noſtro aevo talis Principum aliorumque inquiſitio obſeruaretur, rectius indubie haberent ſeſe artium liberalium ſtudia, & aliorum ſocordia excuteretur, aliorum compeſceretur proteruia ac petulantia, aliorum denique induſtria ad ſummos praeclarosque conatus accenderetur.

XLIV.

Digitized by Google

XLIV.

Poſtremo & illud, quod cautum voluit Imperator, ne ſcilicet peregrinatio iuuenum diuturnior & ſtudiorum praetextus, Prouincialium & patriae ciuitatis oneribus fraudi foret, publice interfuiſſe, fortaſſis haud poteſt eſſe occultum. 71
Exigit enim vtique ſalus reipublicae, vt neceſſaria onera quisque pro virili ferat: ideoque legibus quamuis inuiti in id ſunt omnes adigendi. Prodeſt etiam, non permittere, vt quis pro arbitratu patriae ciuitati ſeſe queat ſubducere: alioquin enim ciuitas ob infortunium aliquod ciuibus viduari & breui ad incitas poſſet redigi. Crudiusculum videlicet eſt illud, quod Tryphoninus *l. in bello ff. de capt. & poſtlim.* refert Sabini pronuntiatum: *de ſua ciuitate cuique conſtituendi facultas libera eſt*: niſi accipias non de eo, quid expediat, ſed quid Sabini aeuo licuerit. Quemadmodum Cicero *pro Balbo* laudans ius illud, *ne quis in ciuitate maneat inuitus*, *fundamentumque* appellans *libertatis*, *ſui quemque iuris & retinendi & dimittendi eſſe dominum*, vt Orator quidem eſt ferendus, non tamen vt prudens Politicus. Tantum certe abeſt, id probari debere, vt ne ſocietati quidem alicui fas ſit, vt ſocius quisque illi renuntiet pro lubitu, *ſi ſocietatis interſit*, *non dirimi ſocietatem. Semper enim non id*, *quod priuatim intereſt vnius ex ſociis*, *ſeruari ſolet*, *ſed quod ſocietati expedit*: vt praeclare loquitur Proculus apud Paulum *l. Actione ff. pro ſocio.* Hinc ſi non ante, ſaltim iam ſaeculo Chri- 72
ſtiano tertio, quod idipſum ſalus publica exigeret, videntur Caeſares cauiſſe, ne quis translato etiam domicilio municipii ſui muneribus obeundis ſolueretur: quantum colligere eſt ex verbis Vlpiani *lib. I. ff. de Decurionibus*, & reſcripto Alexandri Imperatoris *lib. I. Cod. de municipibus*: exinde vero idem ſtrictim eſt obſeruatum, & plurimis repetitis legibus, quarum affatim habet Codex vterque, confirmatum. Tanto bono, tamque vtili in publicum inſtituto, proinde non

non etiam debuit quouis ſtudiorum obtentu fraus fieri. An tamen illud discedendi ex Vrbe & patriam repetendi tempus debuerit iuuentuti praefigi, quod lex noſtra conſtituit, non multo poſt inquiremus. Quae iam diximus, hoc quidem loco ſufficiunt.

XLV.

Igitur ſcopi quidem proximi legis noſtrae bene ſeſe habent. De eo autem, quod materiae loco eſt, idem probare, ne quidem eſt neceſſum: vsque adeo id liquidum eſt. Studioſa nimirum iuuentus Romae peregrinata, eſt illa (ſi ita loqui licet,) materia, circa quam actus omnes, qui lege
73 mandantur, ſunt exercendi. Sed nemo non videt, aptam illam eſſe, quae ſcopos iſtos aſſequatur, modo per actus idoneos, & ab iis, qui idonei ſunt, ducatur. Quidni enim iuuenes ita queant educari, vti diligentiam literis impendant, bonisque artibus imbuantur? Quid prohibet, quo minus caueatur, ne literaria ingenuorum adolescentum ſtudia fraudi ſint muneribus ſuae cuiusque patriae? Quid denique obſtat, quare ſingulorum in literis & moribus profectus Principi haud ſignificentur? Certe & iuuenes ipſi ad iſthaec omnia ſunt idonei: nec poſſunt deeſſe prudenter inſtituti actus, aut perſonae vtiles hisce efficiendis. At vero quando materia aliqua ita eſt compoſita, vt per idoneos actus & agentem cauſam idoneam propoſitum ſcopum queas aſſequi, tum vtique recte illa ſe habet, nec in ea quicquam merito deſideratur: ceu iam tum ante monuimus.

XLVI.

Licet igitur & hunc locum deſerere, atque ad examen illius normae, quam lex noſtra actibus ipſis praeſcribit, id quod potiſſimum eſt, progredi. Nec vero in Efficentem cauſam rite inquirere poſſumus, niſi hoc praemiſſo. Videamus

amus ergo ordine actus omnes, & quidem maxime, quemadmodum lex velit illos inſtitui, vel, quod idem eſt, qualem actibus illis *formam* lex praeſcribat. Initio igitur iubet lex, vt, *quicunque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt, primitus ad Magiſtrum cenſus Prouincialium Iudicum, a quibus copia eſt danda veniundi, eiusmodi literas proferant, vt oppida hominum & natales & merita expreſſa teneantur.* Hic primum occurrit, quod ſine Prouincialium Iudicum venia non licuerit cuiquam Romam ſtudiorum cauſa proficiſci. Iam ſupra videlicet ſaſſus fui, me latere, num in vniuerſum fuerit vetitum, haud impetrata Iudicum venia alio migrare. At vero intereſt reipublicae, ſaltim non cuiuis liberum peregrinandi arbitrium permittere: non certe iis, qui in republica valent auctoritate, aut quorum diſceſſu respublica poteſt in diſcrimen vocari, ſiue ne alibi res nouas moliantur, ſiue ne ſeſe reipublicae temere ſubducant. Hinc ſane iam olim edixit Auguſtus Caeſar, ne quis Senator iniuſſu ſuo extra Italiam peregrinaretur: imo iam ante Caeſar Iulius Dictator vetuit, nequis ciuium viginti maior annis plus triennio abeſſet Italia, neue Senatoris filius magiſtratusque comes peregre proficiſceretur venia non impetrata. Ne Episcopi quidem primitiuae Eccleſiae alio fine *formatarum,* quas appellauerunt, epiſtolarum vſum introduxerunt. Multis poſt ſaeculis non ſemel Anglorum etiam Reges ſimpliciter vetuerunt, ſeſe inconſultis ex inſula migrare. Idem hodie & Moſchos & Sinenſes obſeruare, eſt notum. Alibi in bene conſtitutis rebuspublicis paſſim illa arbitraria proficiſcendi peregre licentia ſaltim magnatibus denegatur. Quicquid vero olim, quo tempore lata eſt lex noſtra, obtinuerit in Romano Imperio; certe, quod non niſi Iudicum Prouincialium conſenſu licuerit iuuenibus Romam petere, per fuit vtile conſeruandis prouinciis: ne nimirum clanculum iuuenes muneribus publicis ſeſe ſubducerent. Non

Digitized by Google

parum quoque fecit ad morum culturam: ne videlicet facinore perpetrato alibi quis latebras quaerens effugeret poenas, vtque ita patrii iudicis perpetua illa reuerentia iuuenes in officio contineret. Neutrum ſane poteſt commode teneri, niſi illa proficiscendi licentia refrenetur.

XLVII.

Iisdem de cauſis haud dubie conſtitutum eſt, vt ad
Magiſtrum Cenſus literae Prouincialium Iudicum perferrentur, quae *& oppida, & natales, & merita* aduentantium
76 docerent. Et morum ſcilicet cultui hoc profuit, & provincialium munerum exercitio. Neque enim fraus aliqua temere fieri potuit annalibus legibus capeſſendorum in provinciis munerum, ab iis etiam, qui Romae procul a patria degebant: quoniam facili negotio quisque potuit domum reuocari a magiſtratu prouinciali. Certe a Praefecto Vrbis Romae nemo potuit commode reipublicae cauſa in patria oppida iuſto tempore remitti, niſi per eiusmodi tabulas antehac *natales* & *oppida* innotuiſſent. Non minus vero hoc ipſum mores etiam iuuit. Nec enim aliquis flagitioſae vitae iuuenis bene *meritorum* teſtimonium publicum potuit Romam deferre: atque adeo Romam tunc nemo temere ſtudiorum gratia migrauit, niſi idem perſpectae eſſet integritatis. Quantum porro virtutis fuit calcar, a Iudice prouinciali exſpectare aut ferre natalium, ſaepe nobilium aut alias eximiorum, & cumprimis bene actae vitae, publicas tabulas!

XLVIII.

Sciscit deinceps lex, vt iuuenes *in primo ſtatim introitu profiteantur, quibus potiſſimum ſtudiis operam nauare velint.* Per autem etiam illud fuit vtile ad iuuenes in ſtudiis & offi-
77 cio continendos. Ita ſane demum commode potuit in illorum

Digitized by Google

rum diligentiam inquiri a magiſtratu. Et haud dubie ipſummet ingenuum quemque ac bonae indolis iuuenem puduit, profeſſione illa ſeſe indignum praeſtare. Certe ipſa illa ſolennis *profeſſio* incitamento fuit ad ſtudia profeſſa maiore induſtria ſectanda, ſaltim iis, qui erectiore fuerunt animo. Quin valuit quoque hoc ipſum ad id, vt potuerint Imperatori a magiſtratu indicari publicis tabulis cuiuslibet iuuenis bene in ſtudiis aliis atque aliis collocatae operae. Certe absque illa profeſſione ſolenni nihil non horum minus recte praeſtari, ferme in propatulo eſt.

XLIX.

Ad acuendam porro iuuenum diligentiam & bonos mores cumprimis etiam iuuit, quod a Caeſare ipſi magiſtratui publico fuerit iniunctum, *ſollicite* omnino, non perfunctorie, *nota* ſibi reddere iuuenum ſingulorum *hoſpitia*. Nam hoc ipſo cautum fuit, ſaltim ne forte locis minus honeſtis hoſpitarentur iuuenes, atque ita ipſa hoſpitiorum ſcabie (vt ita loquar,) inficerentur. Potuit vero hoc ipſo eo rectius in actus omnes iuuenum a magiſtratu inquiri. Imo ipſimet iuuenes, conſcii quaſi, in perpetuo ſe conſpectu viuere magiſtratus, neque in ipſis hoſpitiis poſſe vitiis aut ſocordiae latebras inueniri, non potuerunt non vltro, tacti il- 78
la reuerentia, ad operam ſtudiis dandam magis ſolito incitari. Hoc ſane ſpectaſſe Valentinianum, ipſamet indicant illa verba legis: *quo ei rei impertiant curam, quam aſſeruerint expetiiſſe:* quibus vtique indicatur, voluiſſe Caeſarem iſtac notitia publica hoſpitiorum accendere ingenuorum adoleſcentum ſtudia.

L.

Etiam illud bene habet, quod Imperator non quidem ſtudioſos iuuenes interdixerit omni *conuentu*, ita tamen in

Digitized by Google

conuentibus ſeſe gerere iuſſerit, ceu decet eos, qui famam
integram ſectantur, & omnes conſociationes fugiunt: imo
quod horum quoque curationem voluerit magiſtratui eſſe
publicam. Fuere ſcilicet conuentus complures honorati at-
que vtiles, cum ſacri, tum profani: quibus interdum mi-
ſceri, potuit iuuenibus in omni vita apprime eſſe vtile: vt-
pote qui, ſaltim exemplo virorum grauium & magnorum,
quibus conuentus multi conſtabant, ad praeclaros conatus
potuerint erigi. In illis vero conuentibus turpe quicquam
committi profecto non debuit, aut turpiter commiſſum to-
79 lerari: ſaltim ne quid dignitati conuentuum illorum dece-
deret: quod iam antehac monuimus. Multo minus fas fuit,
tale quippiam committi ab iis, qui animi probe excolendi
cauſa Romam peregre aduentauerant, poſthac futuri ſemi-
narium reipublicae in prouinciis & ſua cuiusque patria. Mul-
to minus tolerari *conſociationes* debuerunt, vtpote quae tu-
multus moueant, & cum illos conuentus publicos vehemen-
ter turbaſſent, tum iuuenum ferociam incendiſſent ad peſ-
ſimae notae facinora. Bene enim Imperator tales *conſocia-
tiones* dixit *proximas* eſſe *criminibus*: ac proinde non multo
mitioribus poenis in eas animaduertendum fuit. Si in iuue-
ne ſane toleres *criminibus proxima*, perinde eſt, atque ſi il-
lum inuites adultum ad crimina ipſa.

LI.

Caeterum de eo, quod ſequitur in lege noſtra, non iniuria dubites. Neque enim Imperator interdixit omnibus *ſpectaculis* aut quibusdam iuuenes, ſed tantum iuſſit, *ne ſpectacula ſaepius adirent*. Iam vero ſcenica ſpectacula paene in vniuerſum omnia quid dederunt non ſpurcum & obſcoenum? Quid arenae exhibuerunt non ſaeuum & crudele? Etſi enim iam Conſtantinus Magnus cruenta gladiatorum ſpectacula remouiſſet ea lege, quae hodie quoque legitur

Cod.

Digitized by Google

Cod. Theodoſ. & Iuſtinianeo tit. de gladiatoribus, arenariorum tamen cum beſtiis pugnae & commiſſiones non deſierunt niſi 80
cum Occidentalis Imperii excidio. Hinc ſuo adhuc aeuo in ſpectacula illa hisce verbis inuectus eſt *lib. VI. de gubern. Dei* Saluianus: *Nihil ferme vel criminum vel flagitiorum eſt, quod in ſpectaculis non ſit: vbi ſummum deliciarum genus eſt, mori homines, aut, quod eſt morte grauius acerbiusque, lacerari, expleri ferarum aluos humanis carnibus, comedi homines cum circumſtantium laetitia, conſpicientium voluptate. Hoc eſt non minus paene hominum adſpectibus, quam beſtiarum dentibus deuorari. Atque, vt hoc fiat, orbis impendium eſt. Magna enim cura id agitur & elaboratur: adeuntur etiam loca abdita, luſtrantur inuii ſaltus, peragrantur ſyluae inexplicabiles, conſcenduntur nubiferae Alpes, penetrantur niuiferae valles: &, vt devorari poſſint a feris viſcera hominum, non licet naturam rerum aliquod habere ſecretum.* Haud dubie autem illa etiam crudelia ſpectacula incautam iuuentutem allicuerunt. Exemplo ſane eſt ipſe Alypius, vir deinceps multae ſanctitatis:
quem iuuenem licet ac literarum ſtudioſum & Carthagine 81
tamen & Romae addictum fuiſſe Amphitheatralibus gladiatorum ludis, conqueritur longe ſanctiſſimus Auguſtinus *lib. VI. Confeſſionum.* Porro & Circenſia omnia ſaltim inſaniae & vanitatum fuerunt plena. Atque adeo ita plane ſeſe habuerunt ſpectacula, quemadmodum ſanctiſſimus ille Presbyter Maſſilienſium ſcripſit: *Quicquid immunditiarum eſt, hoc exercetur in theatris; quicquid luxuriarum, in palaeſtris; quicquid immoderationum, in circis; quicquid furoris, in caueis. Alibi eſt impudicitia, alibi laſciuia, alibi intemperantia, alibi inſania: vbique Daemon, imo per ſingula ludicrorum loca vniuerſa daemonum monſtra.* Eapropter prima illa & aurea Chriſtianiſmi aetas ab hisce ſpectaculis omnibus abſtinuit, imo in ſacri foederis cum Chriſto ineundi formulam recepit illa: *Abrenuntio Diabolo & pompae eius*: ſpectacula annumerans *Diaboli*

boli pompae. Quomodo eam vocem quoque Tertullianus, Cyprianus, Chryfoftomus, Auguftinus, Saluianus, & alii funt interpretati. Hinc fane Ifidorus Hifpalenfis *lib. XVIII. Orig. c. 59: Haec fpectacula*, inquit, *crudelitatis & infpectio vanitatum non folum hominum vitiis, fed & daemonum iuffis in-*
82 *ftitutae funt. Proinde nihil effe debet Chriftiano cum Circenfi infania, cum impudentia Theatri, cum Amphitheatri crudelitate, cum atrocitate Arenae, cum luxuria Ludi. Deum enim negat, qui talia praefumit, fidei Chriftianae praeuaricator effectus, qui id denuo appetit, cui in lauacro iampridem renuntiauit, id eft, Diabolo, pompis & operibus eius.* Ea autem cum fuerint olim fpectacula Romana, quî potuerunt iis intereffe adolefcentes ifthac aetate, quae cerea eft in vitium flecti? Vt boni fane & innocentes introierint, non potuerunt non corrupta mente exire. *Adulterium difcitur*, dicebat recte Cyprianus, *dum videtur, & lenocinante ad vitia publicae auctoritatis malo, quae pudica fortaffe ad fpectaculum matrona procefferat, reuertitur impudica.* Vel, vt verbis vtar Saluiani: *qui forte ad fpectaculum puri venerant, de theatro adulteri reuertuntur.* Et vero quî euitari haec labes potuit faltim in theatro, omnibus fenfibus vitiorum vi occupatis? Bene nimirum idem Saluianus: *Alia crimina fingulas fibi ferme in nobis vendicant portiones: vt cogitationes fordidae animum, vt impudici afpectus oculos, vt auditus improbi aures: ita vt, cum ex his vnum aliquod*
83 *errauerit, reliqua poffint carere peccatis: in theatris vero nihil horum reatu vacat, cum & concupifcentiis animus, & auditu aures, & afpectu oculi polluantur. Quae quidem omnia tam flagitiofa funt, vt etiam explicare ea quisquam atque eloqui faluo pudore non poffit.* Enimuero praeclare Ariftoteles monet, in bene conftituta republica prohibendum effe, *ne pueri illiberale quid vel audiant vel videant.* Quanto maiore indiget cura adolefcentum aetas! Nec enim puerorum imbecillitas vitiis vel aeftimandis vel amandis par eft: at adolefcentia iam fuffi-

sufficit iis exercendis: vt proinde hi longe magis ab eiusmodi peccandi illecebris sint remouendi, quam pueri. Igitur multo videtur fuisse consultius futurum, si Caesar omnibus omnino, vel certe saltim scenicis omnibus, spectaculis studiosos adolescentes abstinuisset. Minimum omnium debuisset illos non nisi certo & definito tempore ad spectacula admittere. Ad quem modum Theodosius Magnus circumscripsit Iudices siue Rectores prouinciarum *l. 2. C. Theod. de spectaculis.* Verba legis sunt: *Nullus omnino Iudicum aut Theatralibus ludis, aut Circensium certaminibus, aut ferarum cursibus vacet, nisi illis tantum diebus, quibus vel in lucem editi,* 84
vel Imperii summus sceptra sortiti: hisque vt ante meridiem tantum solennitati pareant, post epulas vero ad spectaculum redire desistant. Vtique intra paucos certos dies, & intra pomeridianum tempus (ne antemeridianae horae studiis perirent,) constringi iuuenes & potuissent, & summo cum vsu publico priuatoque debuissent. Nec enim, permissa spectandi licentia, potuit facile caueri, ne iuuenes *spectacula frequentius adirent:* vtpote cum illud quidem non perinde facile obseruatu fuerit magistratibus, quibus illa cura commissa erat, praesertim cum spectacula variis in locis Vrbis fuerint instituta. Nescio, num & solennes feriae natalis diei Vrbis Romae spectaculis fuerint celebratae. Verisimile id tamen. Etiam vero ad haec haud dubie admitti Romani studiosi potuerunt: quandoquidem placuit Imperatoribus; natali illo die non Romae duntaxat, sed etiam Constantinopolitanae Vrbis, feriari ipsasmet res omnes forenses; illis enim Vrbibus *debere Iura deferre, quia ab ipsis quoque nata sunt*, vt loquitur *lex 2. Cod. Theodos. tit. de feriis.*

LII.

Similiter in lege nostra fortassis haud satis prudenter
iuuenes tantum *appetere vulgi intempestiua conuiuia* prohiben- 85
tur:

tur: cum videatur fuiſſe magis in rem, illos ab omnibus iſtis vulgi conuiuiis arcere. Fuerunt ſcilicet & conuiuia ſolennia tunc laſciuia & luxu infamia. Id ſane vel ex iis, quae ſupra ex Tertulliani *Apologetico* & canone ſexageſimo Africano produximus, palam eſt. Et vero rigidi virtutis ſectatores primi Chriſtiani epulas publicas illas, tanquam ſanctimoniae profeſſionis ſuae aduerſas, ſtudioſe vitauerunt. Quam ſpurca certe fuerint tum feſta conuiuia, diſcere etiam eſt ex phaleucis, quos *epiſtolae vndecimae libri VIII.* Sidonius Apollinaris inſeruit:

Heic cum feſta dies ciere raucos
Cantus coeperit, & voluptuoſam
Scurrarum querimoniam crepare, &c.

Perſtrepebant nimirum paſſim omnia conuiuia laſciuis cantibus, non iuuenum duntaxat, ſed etiam meretricularum. Primus enim Theodoſius Magnus Imperator, poſt latam denique hanc legem noſtram, fidicinas aut pſaltrias eliminavit praeclara illa Conſtitutione, quae Codicis Theodoſiani
86 *l. XV. tit. de Scenicis* continetur: *Fidicinam nulli liceat vel emere, vel docere, vel vendere, vel conuiuiis aut ſpectaculis adbibere.* Non deerant conuiuiis porro & thymelici ac pantomimi, *corruptelarum diſciplinae*, quomodo eos eleganter appellat Lactantius. Vnde grauiter cauet in hunc modum canon Laodicenus LIV, qui eſt *Codicis canonum vniuerſae Eccleſiae*, cuius reſtitutionem Chriſtophoro Iuſtello debemus, centeſimus poſt quinquageſimum octauus: *Quod non oportet ſacerdotes aut clericos ſpectacula aliqua contemplari in nuptiis vel conuiuiis; ſed antequam thymelici ingrediantur, eos fugere & diſcedere.* Si autem ſacerdotibus non fuit fas ſpectare illa conuiuiorum ludicra, qui tamen erant aetate adulta & pectore contra vitia magis roborato, quanto minus ad ſpe-

ſpectacula illa conuiualia admitti debuerunt teneri adoleſcentes! Praeclare & propemodum ſancte Iuuenalis *Sat. XIV*:

Nil dictu foedum viſuue ea limina tangat,
Intra quae puer eſt. Procul hinc, procul inde puellae
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reuerentia.

Non autem puero duntaxat, ſed etiam adoleſcenti & iuueni illa debetur reuerentia: imo his maxima debetur, quia o- 87
mnium facillime corrumpuntur prae pueris. Taceo nunc conuiuiorum illorum vinolentiam, quae itidem adoleſcentibus ad virtutem inſtituendis cane peius & angue, quod aiunt, vitanda eſt. Non vrgebo etiam, quod, cum conuiuiis illis intereſſe licuerit Studioſis, non potuerint, vel certe vix potuerint, Cenſuales cauere, ne iuuenes iſti *appeterent vulgi intempeſtiua conuiuia:* atque adeo lex ſperato effectu caruerit. Enimuero haud equidem dubito, longe rectius fuiſſe conſultum moribus iuuenum, ſi vel nulla ſpectacula aut conuiuia eiuſmodi fuiſſent edita, vel ſaltim iis omnibus fuiſſet iuuentuti interdictum. Potuiſſet autem haud difficulter id caueri a Cenſualibus, praeſertim ſi illi liberalium artium ſtudioſi habitu aliquo fuiſſent a reliquo numero diſtincti. Ita ſane potuiſſent facile notari & obſeruari in illa immenſae Vrbis infinita quaſi hominum multitudine.

LIII.

Et vero haud immerito etiam hoc quis deſiderauerit in noſtra lege, quod iuuenes illos ſingulari aliquo veſtitu oculis & cenſurae Cenſualium non expoſuerit, cum tamen vellet eos cum cura obſeruari. Verum de hiſce fortaſſe plus 88
ſatis. Pergendum eſt in legis noſtrae cenſura. Sequitur autem in lege, permitti, vt, *ſi quis non ita in Vrbe ſe geſſerit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcat*, primum *pu-*

blice verberibus afficiatur, ſecundo *nauigio ſuperpoſitus abiiciatur Vrbe*, tertio *domum redire compellatur*. Num vero haec animaduerſio non ſit iuſto grauior, vehementer metuo. Publica videlicet verberatio ignominiam addidit. Sed adoleſcentem ingenuum, aetate tenera, & vitio forte loci, indigne ſeſe gerentem ſtudiis liberalium rerum, ſtatim ignominia afficere, nimis videtur durum. Pro magno peccato, dicebat ille, paulum ſupplicii ſatis eſt patri. Quamobrem itaque Imperator intendit poenas incautae adoleſcentiae peccato, verberationem alias non promerenti? Certe infamem reddere adoleſcentem, quid aliud eſt paene, quam ad deſperationem adigere, & ſecuturae vitae omni praeripere ad laudem & gloriam reditum? Quod ſi ſolis conſociationibus aut turpibus criminibus poenam eiusmodi dictaſſet Caeſar, forte non eſſet iuſtus dolori aut querelae locus. At
89 lex vniuerſim in omnem, qui aliter ſe geſſerit, atque liberalium rerum dignitas expoſcit, ita permittit animaduertere. Non accuſo, quod lex ſontes adoleſcentes Vrbe exigat, & domum ad ſuos remittat. Nec vero ferendi erant in Vrbe, vbi exſpectatione indignos ſe praebuerant: parentum itaque & amicorum ſeuerae disciplinae merito erant reddendi. Sola verberatio diſplicet. Notandum tamen, non iuberi illam animaduerſionem, ſed tantum permitti. An fortaſſis igitur tantummodo in terrorem haec ita lex ſciuit? Non me latet tamen, Valentinianum Imperatorem noſtrum fuiſſe ſeuerum & aſperum immitemque in poenis: docente idipſum praeter alios Ammiano Marcellino *lib. XXVII. cap. 15. lib. XXVIII. cap. 3. & lib. XXX. cap. 27.* Ex eodem Marcellino nouimus, quo tempore lata eſt lex noſtra, Maximinum, Vrbicae annonae curatorem, hominem crudelem, Olybrio Praefecto aegrotante, acerrimis poenis ſaeuiiſſe in Romanos ciues, & hoc nomine Valentiniano fuiſſe acceptiſſimum: imo Imperatorem ab illo homine

ad

ad ſtatuenda praeter morem crudeliora ſupplicia fuiſſe quaſi efferatum. Prolixe enim ſaeuitiam huius Maximini perſecutus eſt Ammianus *lib. XXVIII.* prioribus integris vn- 90
decim capitibus. Igitur haud iniuria forte ſuſpiceris, iuvenili nonnullorum petulantia irritatum Maximinum ſuggeſſiſſe Imperatori iſthaec dura, & perſuaſiſſe: *vt erat* Valentinianus *acer vitiorum inimicus magis, quam ſeuerus.* Quicquid huius ſit, verberationem publicam haud facile probaverit quis conſcius iuuenilis conditionis, atque eius, quod ex poenis exſpectari debet, commodi.

LIV.

Caeterum nec illud prudens aliquis laudauerit, quod lex vetet, quenquam Romae vltra annum aetatis viceſimum ſtudiis dare operam. Nec vero tale quicquam reipublicae vſus poſtulauit, & fuit ſtudiis ipſis maxime aduerſum. Quid enim praeclari in liberalibus ſtudiis praeſtiteris, ſi iſthac aetate a magiſtris diuellaris? Quid cumprimis praeſtiteris in Iurisprudentia addiſcenda, adeo cito eius ſcholas deſerere coactus? Fateor equidem, non debuiſſe ſtudia iuuenum fraudi eſſe prouincialibus municipiis, aut eorum obtentu vitari munera neceſſaria publica. At vero non ea fuit vtique omnibus in locis idonearum perſonarum inopia, vt ſine diſcrimine omnes, abrupto ſtudiorum curſu, tantum viginti annos nati patriae debuerint ſeſe ſiſtere. Imo iſthac aeta- 91
te ad munia reipublicae capeſſenda plerique nondum ſunt idonei. Agnouit hoc prudenter Vlpianus, cuius verba ſunt *l. 8. ff. de muneribus & honoribus: Ad rempublicam adminiſtrandam ante viceſimum quintum annum, vel ad munera, quae non patrimonii ſunt, vel honores, admitti minores non oportet: denique nec decuriones creantur, vel creati ſuffragium in curia ferunt.* Prudenter etiam *l. 11. ff. de Decurionibus & filiis eorum* Calliſtratus Iurisconſultus: *Non tantum, qui tenerae aetatis,*

ſed etiam, qui grandiores natu ſunt, decuriones fieri probibentur: illi quaſi inbabiles rempublicam tueri, ad tempus excuſantur, bi vero in perpetuum amouentur. Neque enim minores viginti quinque annis decuriones allegi, niſi ex cauſa, poſſunt. Iam vero munera patrimonialia non profecto in tantum fuerunt vel neceſſaria reipublicae vel etiam vtilia, vt ſtudia, quae vtique in reipublicae vſum maximum exercentur, debuerint a iuuenibus abrumpi vel ſufflaminari. Itaque conſultius profecto fuiſſet, tantisper in literis Romae commorari ſinere iuuenes rerum ſuarum ſatagentes, donec a patria republica auocarentur, imo vacationem illis dare ſaltim vsque ad annum viceſimum quintum: quemadmodum Beryti degen-
92 tibus illam indulſere Diocletianus & Maximianus Caeſares. Imo potius debuiſſent illi excuſari vsque ad annum triceſimum, quem lex Papia, teſte Plinio, Bithynis definiuit ad honores capeſſendos. Certe non vrgente vlla patriae neceſſitate iuuenes tenera adeo aetate etiam *inuitos* a ſtudiis abrumpere, eſt propemodum reapſe ſtudia ipſa quaſi in herba ſuffocare, idque cum inſigni reipublicae detrimento. Arguit fortaſſis haec etiam res, ſuggeſtam eſſe Caeſari legem ab homine nulla ſolida eruditione inſtructo. Quem & Maximinum illum fuiſſe, etiam hinc liceat ſuſpicari, quoniam ille, teſte Ammiano, non niſi *poſt mediocre ſtudium liberalium doctrinarum defenſorem* egerit *cauſarum ignobilem.*

LV.

Cum haec vero ita ſeſe habeant, non difficulter quoque apparet, haud fuiſſe opus illa curioſa Cenſualium diligentia, quam adhibere debuerunt per ſingulos menſes in deferendis illorum nominibus, qui exacto viceſimo anno in patriam a Praefecto Vrbis fuerunt remittendi. Potuiſſent nimirum iuuenes gnaui longe rectius tantisper Romae relinqui, do-
93 nec patriae neceſſitatibus fuiſſent auocati. Nihilominus tamen

men ex vsu fuit publico, Vrbis Praefecto *per singulos menses* indicari, *qui vel vnde Romam venissent*. Nec enim absque hoc indicio Praefectus Vrbis curam illorum potuit suscipere. Vt autem susciperet, interfuit reipublicae pariter & priuatim ipsorummet iuuenum, cum in omnes Romae commorantes iurisdictio fuerit penes Praefectum, & sub oculis quasi degere magnorum hominum ingens sit iuuentuti ad virtutem calcar.

LVI.

Quam vtilis aut noxia porro fuerit illa exceptio eorum, *qui corporatis erant adiuncti*, non licet pronuntiare: cum mentem legis videar mihi hac in re non satis assecutus. Vacat tamen forte dubio, neutiquam corporatis merito adiunctos Roma quoque fuisse pellendos, cum & ipsi fuerint in censu seruorum Vrbis publicorum, perinde vt Corporati Vrbici alii, pistores, suarii, vini susceptores, collegiati, chartopratae, & nummularii. Forte tamen aequius fuisset, soluere illa seruitute omnem liberalibus studiis probe institutum, quamuis corporatum: atque adeo dare libertatem liberaliter imbutis atque erectis animis. Magno sane id fuisset ad virtutem incitamento.

LVII.

Cumprimis vero illud laudes in lege nostra, quod Im- 94
perator iusserit, per ipsum Vrbis Praefectum quotannis sibi significari & aetatem & merita iuuenum. Iam tum supra videlicet ostendimus, quam sit publice priuatimque vtile, si ipsi illi, qui summa in republica sunt potestate, habeant ciuium suorum accuratam notitiam. Idipsum vero quamcommodissime potuit Caesari innotescere annua illa iuuenum omnium recensione, ab ipso facta Vrbis Praefecto. Nec vero opus fuit, *per singulos menses* id fieri perinde atque apud

Digitized by Google

Praefectum Vrbis: vtpote cum ſatis ſit, ſi Principi tantum ſumma quaeque innoteſcant, & annuo demum ſpatio queat ſingulorum iuuenum induſtria & profectus in reipublicae vſum aeſtimari. Non eſt, quod de ſumma vtilitate extremae huius legis noſtrae clauſulae prolixius diſſeramus, cum iam ante illam multis laudauerimus, & actum agere vetet inſtituta breuitas.

LVIII.

Et vero tempus eſt, vt ad id, quod poſtremum in lege noſtra venit obſeruandum, de *cauſa*, quam *efficientem* dicimus, aggrediamur. Expediendos ſcilicet illos, quos enumerauimus, actus commiſit Imperator alios Magiſtro Cen-
95 ſus, alios Cenſualibus, alios Vrbis Praefecto: qui proinde cauſa ſunt efficiens actuum a lege praeſcriptorum. Bene vero an ſecus omnia haec illis commiſerit, nondum conſtat. Diiudicari tamen haud adeo difficulter etiam id poterit, comparatione aliqua inſtituta, formam finemque actuum illorum, vt & ſtudioſam iuuentutem inter, ac ipſos illos, quibus haec ſunt commiſſa: prout in omni accurato examine effectricis cauſae fieri debere, iam tum ante profeſſi ſumus. Atque apud *Magiſtrum Cenſus* quidem & potuit & debuit merito peregre aduentantium annotatio fieri. Huic enim curae fuerunt tabulae cenſuales. Imo non potuere iuuenes alibi citra reipublicae aliquam confuſionem in tabulas referri: praeſertim cum ſuo tempore debuerint patriae reddi & muneribus prouincialibus exhiberi: quod abſque auctoritate ſummi alicuius magiſtratus praeſtari non potuit. Nihil profecto obſtat, quo minus apud Magiſtrum Cenſus aduentantes iuuenes potuerint annotari. Nec par fuiſſet, Iudicum ſiue Rectorum prouincialium teſtimonia tradi viro minoris dignitatis, quam erat Magiſter Cenſus: nec tabulis cenſualibus alibi confectis ſua peraeque fides conſtitiſſet. Certe

obti-

Digitized by Google

obtinendo illi ſcopo, qui propoſitus fuit annotationi publicae, omnium maxime fuit idonea Magiſtri Cenſus dignitas atque exiſtimatio. Fuit autem cenſus pars olim profeſſio 96
vitae aut *ſtudiorum*, quibus *potiſſimum quis voluit operam nauare.* Igitur & illa quamcommodiſſime potuit ſimul inſtitui apud Cenſus Magiſtrum. Ne nunc dicam, quod viri adeo eximii auctoritas quemuis ingenuum adoleſcentem non potuerit non ſolito magis memorem reddere factae profeſſionis ſuae: quo ſcilicet caueret, ne virum ita magnum profeſſionis conſcium malis moribus aut ſocordia falleret atque offenderet.

LIX.

Caeterum an perinde prudenter *Cenſualibus* fuerit iniuncta inquiſitio in mores ac diligentiam ſtudioſorum, vehementer dubito. Erant nimirum illi multis aliis negotiis occupatiſſimi, nec literarum ſtudiis dediti, imo nec iis forte imbuti. Itaque per negotia quoque Cenſualibus non licuit huic vacare inſpectioni: etſi ad id fuiſſent idonei. Imperitia vero literarum eosdem ad id ineptos reddidit. Quî enim homo rudis ſtudiorum merita aut profectus explorauerit? Videtur ſane, longe commodius curam illam potuiſſe committi ipſis Magiſtris ſiue Doctoribus: vtpote qui omnium aptiſſime potuerint attendere ad diligentiam ſingulorum auditorum, & de eorum in literis profectu iudicare. Quodſi 97
& horum potuerit forte ſuſpecta eſſe fides, (ſunt enim, fateor, ſaepenumero illi ipſis ſuis auditoribus obnoxii, & debito proinde in eos indulgentiores:) debuiſſet ſaltim ſumma huius rei curatio committi alicui moribus & dignitate conſpicuo ſeni aut ſenectuti proximo: quo ſaltim praeſente videlicet fieret, per Magiſtros fortaſſis, examen illud iuuenum. Quemadmodum videlicet, prudentiſſimo Lycurgi inſtituto, communi educationi iuuentutis praefectus fuit ὁ παιδονόμος, vir

vir in republica eximius, & re iſthac probe geſta ſummo mox magiſtratui admouendus: quod nos Xenophon docet opuſculo *de Republica Lacedaemoniorum.* Tanta certe eſt vtilitas probae educationis iuuenilis, vti quammaxime ex vſu ſit reipublicae, eius curam viris magnis & perſpectae probitatis commendare. Imo ſi iuuentutis numerus ſit maior, ex vſu eſt, in illam curam integrum aliquem hominem impendere. Quod proinde & Romae debuiſſet fieri, cum ingens ibi fuerit ſtudioſae iuuentutis numerus: praeſertim cum illa iis maxime ſtudiis nauaret operam, quibus in iudiciis & republica adminiſtranda indigemus. Nec vero omnia iſthaec ad Praefectum Vrbis, virum rebus aliis longe occupatiſſimum, potuerunt deferri, vt non plurima negligerentur. Minime omnium tantae curationi Cenſuales fuere pares:
98 praeſertim cum ipſi nulla valuerint conſpicua dignitate, ſed inter officiarios ſiue miniſtros fuerint computati.

LX.

Iurisdictionem omnem in iuuenes ſtudioſos *Praefecto Vrbis* eſſe commiſſam, non eſt, quod improbemus. Vtique enim perquam eſt ex vſu, ſi nihil aliud obſtet, publico, vt vniuscuiusque ciuitatis vna ſit ſumma iurisdictio atque vnum ſummum tribunal. Scimus quidem, noſtris ſaeculis paſſim terrarum ita viui, vt iurisdictio Academica non ſit penes oppidi cuiusque rectores ac magiſtratus; idque iam obtinere ab aeuo vsque Friderici I. Caeſaris, poſtquam ille condidit, quam dicimus, authenticam *Habita C. ne filius pro patre.* At vero inſtitutum hoc ideo eſt, quod plerique oppidanorum magiſtratus rudes tum eſſent literarum, vel homines viliores, ac proinde artium ſtudioſis, iisque ſaepe magno loco natis, iniqui & graues. Neque vero ferendum eſt, vt hominum illiberalium iniuriae exponantur ingenui iuuenes, quos ſtudiorum amor in diſſita a paren-

Digitized by Google

parentibus loca propellit. *Quis enim eorum non misereatur*, (verba sunt Caesaris Friderici,) *qui amore scientiae exules, fa-* 99
cti de diuitibus pauperes, vitam suam multis periculis exponunt, & a vilissimis saepe hominibus (quod grauiter ferendum est,) corporales iniurias sine causa perferunt? Quam vero Praefecti Vrbis Romae longe fuit alia conditio ab ea magistratuum istorum oppidanorum! Quanta ille dignitate semper, quanta plerumque virtute etiam ac doctrina valuit! Certe Vrbicum Praefectum cum oppidanis magistratibus plerisque contendere, fere est muscam cum elephanto committere. Et tamen etiamnum, vbi locorum non illa vilitas est istorum, qui magistratu funguntur, (vt in ciuitatibus maioribus,) ipsa etiam iurisdictio in Scholasticos satis probe ab vrbano magistratu instituitur. Certe superuacuum arbitror, multis ostendere, quam prosit reipublicae, vt singulis locis vnus tantum praesit cum imperio & omni iurisdictione, nisi aliud quid vetet: ideoque non etiam est, cur nunc quidem addamus verbum in defensionem eius, quod Praefecto Vrbis fuerit illa etiam in Scholasticos iurisdictio concredita.

LXI.

ATQVE ita iam a nobis etiam Politica legis nostrae censura & interpretatio est instituta. Non enim arbitror, quicquam in ea superesse dignum expensione, quod vsum
in republica obtineat. Palam vero iam est, non quidem il- 100
lam omni ex parte vacare suis naeuis, attamen merito laude esse dignissimam, cum propter multa praeclara instituta, tum praecipue ob conatum illum continendi in officio studiosam iuuentutem. Recte enim Plato: *Non potest de diuiniore negotio homo instituere deliberationem, atque de recta pueri iuuenisque institutione, qui bonus patriae ciuis aliquando debet esse.* Imo (vt Ciceronis verba mutuemur,) *nullum munus afferre reipublicae maius meliusue possumus, quam si doce-*

Digitized by Google

mus & erudimus iuuentutem: his praesertim moribus & temporibus, quibus ita prolapsa est, vt omnium opibus refrenanda atque coërcenda sit. Pessime profecto meretur de republica legislator, qui hanc curam seponit. Vt proinde nec Tribonianum forte quis excusauerit, quod non tantum ex Codice Iustinianeo legem hanc reiecerit, sed nec aliam vllam de proba iuuentutis scholasticae educatione in vastum illud legum corpus retulerit. Nec enim, quae de nominibus Iuris Studiosorum sciscuntur, aut quae traduntur de ludis petulantis adolescentiae literariae coërcendis, *Constit. omnem reip.* solidam forte laudem commerentur, si verum licet profiteri.

BREVIARIVM DISSERTATIONIS.

SCHOLASTICA LEGIS INTERPRETATIO.

Tum

POLITICA LEGIS INTERPRETATIO.

INDEX.

Digitized by Google

INDEX RERVM.

B.

Digitized by Google

Digitized by Google

D.

 Afri-

Digitized by Google

N.

O.

P.

Digitized by Google

Subli-

Digitized by Google

Digitized by Google

CHRI-

Digitized by Google

CHRISTOPHORI AVGVSTI HEVMANNI
BIBLIOTHECA HISTORICA ACADEMICA.

INSERTA EST

IO. CHRIST. KOECHERI

HISTORIA

ACADEMIAE OSNABRVGENSIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRAEFATIO.

Cum *Antiquitates* CONRINGII *Academicas* nova editione magis communes reddere animum inducerem, ſtatim ſimul conſilium cepi exhibendi Indicem eorum fontium, e quibus haurire eum oporteat, qui ſiue vnius alicuius ſiue plurium ſiue vniuerſarum orbis Chriſtiani Academiarum hiſtoriam exponere geſtiat. Habemus equidem CASPARIS THVRMANNI, Iureconſulti, *Bibliothecam Academicam*, Halae a. 1700. (*Alph.* 1. *pl.* 12. *in* 4.) editam. Verum a noſtro multum differt huius ſcriptoris conſilium. Etſi enim hiſtorica de Academiis ſcripta profert haud pauca, tamen, vt ipſe loquitur titulus, id potiſſimum egit, vt

ſcripta commemoraret *de rebus & iuribus Academiarum & Academicorum*, itemque *de rebus & iuribus Doctorum aliorumque eruditorum extra Academias viventium, imo de vniuerſae rei literariae immunitatibus, priuilegiis, atque praerogatiuis.* Eſt igitur haec congeries librorum ad omnem rem literariam pertinentium, potiſſimum vero iura, ritus, virtutes & vitia Profeſſorum ac Studioſorum deſcribentium. Vt clarius appareat, quid huic auctori fuerit propoſitum, producam aliquot titulos, ſub quibus ſcripta maiore laboris, quam ingenii vi collecta nominatim laudat. Occurrit itaque hic titulus „de adolescente Academico, de Aduocatis, qui iura in „Academiis non didicerunt, de beneuolentia mu„tua inter Academiam & ciuitatem, de Baccalau„reis, de priuilegiis typographorum, de Cancel„lariis Academicis, de utilitate Academiarum, de „Depoſitione Academica, de diſciplina ſcholaſtica, „de Disputationibus Academicis, earumque vſu & „abuſu, de diaeta literatorum, de duellis Academi„cis, de literatorum atheismo & auaritia & ambi„tione, de autodidactis, de Germanorum in rem li„terariam meritis, de felicitate & infelicitate lite„ratorum, de caecis eruditis, de ſcriptoribus pſeu„donymis, de Principibus literatis, de Iure Publi„co in Academiis tractando, de verſionibus libro-

„rum,

Digitized by Google

„rum, de quinquennali Iuris ſtudio, de delictis Stu„dioſorum, de vulpecula ſcholaſtica, de priuilegi„is Academiarum, de Gradibus Academicis.„ O-he, iam ſatis eſt.

Mihi vero decretum eſt, ſolos hiſtoricos Academiarum in medium producere, & quam fieri certiſſime poteſt, librorum libellorumue huius generis exhibere titulos, annumque & locum typographiae, formam denique ipſam. Cumque non omnia haec ſcripta meos venerint ſub oculos, iis, quae hisce meis oculis nunc vſurpaui, (nam quae olim vidiſſe me recordor, hoc numero excludo,) aſteriscum praefixi tanquam teſtem meae αὐτοψίας, gratum iis futurum, quibus certa ab incertis discernere iucundum eſt. Etſi enim notitiam librorum, quos hoc tempore non contigit mihi intueri, hauſi e ſcriptoribus non contemnendis, dudum tamen expertus, non eſſe fidelius teſtimonium, quam viſus proprii, discrimen illud faciendum duxi.

Eſt vero, quod gaudeam, in manus inque conſpectum meum veniſſe magnum huius generis librorum numerum. Multos ſcilicet reperi in bibliotheca GEORGIAE AVGVSTAE, plures in bibliothecis doctorum huius Academiae, qui, quicquid

Digitized by Google

huius generis librorum ſuis in theſauris librariis habent, promtiſſime ad me miſerunt, ingentibus non meis ſolius, ſed totius reip. literatae, digni gratiis. Ac offendi hac in vrbe etiam rariſſima complura huius generis ſcripta, quorum notitia non poteſt non eſſe literatis hominibus gratiſſima. Tanti intereſt, verſari in magno eruditorum coetu conciliique eum, qui iuſtos editurus eſt librorum catalogos. Praecipue laudandi mihi ſunt DD. FEVERLINVS, CRVSIVS, TREVERVS, & KOELERVS, collegae maiorem in modum colendi. Horum namque, virorum doctrina non magis, quam humanitate, excellentium, e locupletibus bibliothecis meum in conſpectum prolata eſt non mediocris huius generis librorum libellorumque multitudo.

Praeterea ſuppetias mihi tulerunt exteri quidam doctiſſimi, eruditionem ſuam humanitate adaequantes, nec ferentes, preces meas eſſe irritas. Ex Giſſenſi quidem Academia D. NEVBAVERVS, e Kilonienſi KORTHOLTVS, e Roſtochienſi (*a*) D. BVRGMANNVS, ex Argentoratenſi FRIDIVS, Pro-

(*a*) Hic quia ad me ſcribit in Catalogo ſcriptorum ad hiſtoriam Academiae Roſtochienſis pertinentium, quem ad me miſit, ſe omnes illos libros ſuis vidiſſe oculis, omnibus ab eo acceptis titulis ſtellulam praefixi, vt indicem, indicium

Digitized by Google

Profeſſores excellentiſſimi celeberrimique, de ſua quisque Academia ſcriptores quinam exſtent, me docuerunt liberaliſſime. Hamburgo item *Fabricianum* talium librorum Catalogum ad me ire iuſſit magnorum iam vir meritorum, REIMARVS: de quo Catalogo in *Cap. I.* nonnihil dicam. Laudandi quoque mihi veniunt duorum Gymnaſiorum, Gothani & Osnabrugenſis, Rectores laudatiſſimi, STVSSIVS & KOECHERVS. Hi namque, tanquam ſuum agerent negotium, auxiliares miſerunt copias. Imo alter, Theologiae Doctor nuper creatus in Academia noſtra ſummo ſuo merito, *Hiſtoriam Academiae Osnabrugenſis*, de qua vix fando audierunt plurimi, meo elaborauit rogatu: quam infra exhibens quin gratiam ineam meis a lectoribus, dubitandi cauſam video nullam. Vtinam & alteri (STVSSIVM dico, meum affinitate fratrem,) otium ſuppeditaſſet ad abſoluendam, cui deſcribendae iam manus admouit, *Helmſtadienſis Academiae Hiſtoriam!* Quam cupide & hac purpura meum pannum ornaturus eram! Interim confirmo tibi, Lector, breui finitum iri hunc viri optimi laborem, tumque librum illum optare & te & me deſiturum eſſe.

cium illorum titulorum eſſe iuſtiſſimum & accuratiſſimum.

Quanquam vero feſtiua librorum copia inſtruxi BIBLIOTHECAM meam HISTORICAM ACADEMICAM, tamen certiſſimum habeo, permultos huius generis libros, maxime libellos ac Diſſertationes breuiores, ad notitiam non perueniſſe meam. Quare etiam atque etiam rogo quaeſoque viros huius curioſitatis fautores, inprimis ſingularum Academiarum Profeſſores Hiſtoricos, vt ad me mittere ſupplementa, itemque correctiones, ne grauentur. Ea enim vnum congeſta in locum ne pereant, ac vt aliquando publicam in lucem veniant, prouidebo ſtudioſiſſime.

Caeterum ne quis hic quaerat, quod non ſuſcepi exhibendum, rurſus moneo, me illa ſolum circumſpexiſſe ſcripta, quae *hiſtoriam* illuſtrant Academiarum *Chriſtianarum.* Qui proinde de honoribus ſiue gradibus Academicis, de naeuis Academiarum, de Academicis ritibus, de priuilegiis Academiarum vel communibus vel propriis, de ſingularum Academiarum (*b*) bibliothecis, ſcripſerunt, hos ſcias ad gregem meum haud pertinere. Nec de AEgyptiorum vel Hebraeorum aliarumue gentium Academiis (quas nonnulli vocant, ſed

(*b*) De his vid. Struuii *Introd. in notit. rei lit. cap. 3. & 4.*

Digitized by Google

ſed minus proprie,) ſcripta commemoro: niſi quod *Abelenſis*, quae e nonnullorum cerebro ceu altera Pallas nata fuit, primum tertii Capitis locum forte quadam accepit.

Tria enim in Capita diuiſi *Bibliothecam Academicam*, & tria velut in loculamenta: in primo laudans *ſcriptores vniuerſales*, id eſt, eos, qui hiſtoriam omnium totius orbis Academiarum perſequi aggreſſi ſunt; in altero *ſcriptores nationales*, hoc eſt, eos, qui de certae nationis Academiis ſunt commentati; in tertio *ſcriptores ſpeciales*, illos dico, qui vel totam vnius Academiarum hiſtoriam condiderunt, vel partem aliquam talis ſpecialis hiſtoriae expoſuerunt. Singulis in Capitibus collocaui ſcripta ex ordine annorum, quibus edita fuerunt. Videbis etiam, Lector, de nonnullis libris meum me proferre iudicium, vel eorum recitare potiores materias: ac fortaſſe optabis, hoc factum eſſe de pluribus. Sed partim otium, partim curioſitatem me defeciſſe, ſcias.

Denique *Gymnaſia Academica* omiſi fere omnia. Cum autem & hae verae ſint, exceptis aliquot priuilegiis, Academiae ſiue, vt veteres loquebantur, Studia vniuerſalia, opto, vt vel ali-

quis talis Gymnasii Professor meum sequens exemplum scriptores de singulis singulos conquirat & ordine chronologico exhibeat; vel, si id forte praeplacuerit, vnus e cuiusque Gymnasii Academici Professoribus illam Historiae literariae partem ad me mittere dignetur, edendam siue breui siue post plures aristas vel a me vel ab eo, cuius in potestatem a morte huius hominis venire contigerit meae huius argumenti collectioni.

Nihil video, quod huic Praefationi adiiciam. Quare vale, Lector, mecumque precare DEVM, vt sedes ac studia sapientiae conseruet suaeque gloriae amplificandae reddat accommodatiora. Seripsi CIↃ IↃ CC XXXVIII. d. XVI. Iunii.

Digitized by Google

ANIMADVERSIO

PRAEFATIONI ANNEXA.

Suus cuique Academiae esse deberet Historicus, qui annales sui temporis conficeret accuratissime, atque ita testis foret non solum plenissimae notitiae, sed omni etiam exceptione maior. Iam si noua quaeque Academia talem acciperet rerum suarum scriptorem, & quidem immortalem, (hoc est, nunquam successore carentem,) quam certa, quam plena in lucem aliquando prodire posset eius Historia! Si quaeris, cui demandari hoc munus oporteat, breui interiecta meditatione facile ipse tibi respondebis, functurum eo esse quamoptime vel Professorem Historicum vel Bibliothecarium vel Secretarium Academiae. Fiet autem, vt fauentibus omnibus administret is

hoc

Digitized by Google

hoc munus, ſi hanc ſibi legem praeſcripſerit, vt nec laude nec cenſura vllum ſiue ſcriptum ſiue factum proſequatur, ſed ſimplicis ac perſpicui narratoris perſona ſit contentus.

Digitized by Google

BIBLIOTHECAE HISTORICAE ACADEMICAE

CAPVT PRIMVM

SCRIPTORES exhibens VNIVERSALES.

IOSEPHI A PINV, Auerbachii, Catalogus Academiarum totius orbis Chriſtiani, cum eiusdem Eteoſtichis, ad Iulium Pflugium, Epiſcopum. Witteb. 1541. 8. & 1554. 8.

Matricula aliquot Academiarum.

Scriptum hoc commemoratur in *Indice librorum*, e quibus *Henr. Pantaleon* conſcripſit primam Partem von den Helden Teutſcher Nation, editam Baſil. 1571. fol.

* Omnium Academiarum & quarundam illuſtrium Scholarum totius Europae Erectiones, Fundationes, & Confirmationes. Adiecti ſunt & praecipui earundem Rectores, Promotores, & Profeſſores. Authore M. GVOLPHGANGO IVSTO, Francophordiano. Francof. ad Viadrum 1554. 8. *pl. 9. & dim.*

Quam macra ſit haec tractatio, inde collige, quod auctor in plagulis ſeptem ac dimidia de octoginta tribus agit Academiis.

Reliquum ſpatium implet Praefatio & pertractatio ſeptendecim Scholarum illuſtrium, quarum numerum ne paginarum quidem numerus aequat. Primo loco *Romanam* ponit Academiam, in eaque literas coluiſſe docet Ciceronem, Horatium, Liuium, Quintilianum, Tacitum, Martialem, Laurentium Vallam, Lactantium, Platinam, Hermolaum Barbarum, Nicolaum Perottum. Sed deſino harum nugarum. Non hic videas adduci teſtes & monumenta hiſtorica. De Academia Britanniae *Bannochorenſi* hoc vnum affert, quod quarto floruerit ſaeculo, ibique literas tractarit Pelagius haereticus. Copioſior eſt de *Francophordienſi*, quinque implens folia. Et cum hic res ſui temporis deſcribat, multosque commemoret Profeſſores, quos partim *Praeceptores* ſuos, partim ſuos *Compatres* nominat, haec ſola relatio fide digna eſt legique meretur. Caeteris Capitibus omnibus perire per me licet. Factus eſt poſtea hic auctor, qui ſe Germanice *Iobſt* appellat, *Medicinae Doctor & Phyſices Profeſſor* in Academia Francofurtana, patrioque ſermone *Chronicon illius vrbis* compoſuit ediditque, quod recudi ibi curauit Io. Chriſtoph. Becmannus primum a. 1676. inter *Memoranda Francofurtana*, deinde longe ornatius a. 1706. *fol.*

* Academiarum orbis Chriſtiani libri duo: quibus praeter earum originem, inſtitutionem, & progreſſiones, Noachi poſt diluuium & SS. Apoſtolorum Ieſu Chriſti in Europam aduentus & coloniae deſcribuntur, autore IACOBO MIDDENDORPIO. Coloniae 1572. 8. *Alph. 2. pl. 2.*

In Georgii Draudii *Bibliotheca Claſſica p. 1004.* auctor huius libri eſſe dicitur *Maternus Cholinus:* qui tantum eius typographus fuit. Pariter errat Pancirollus, *lib. IV. de claris legum interpretibus cap. 3. p. 389.* ſcribens, *Middendorpium* fuiſſe ICtum, & Heidelbergae docuiſſe a. 1524. linguam Hebraeam, & quidem per quinquennium. Vnde errorem hunc hauſerit *Pancirollus*, ignoro. Cum vero Wittebergenſis Academiae conditorem fuiſſe ſcribit *Fridericum I. Ducem Saxoniae*, huius erroris ducem nactus eſt *Wolfgangum Iuſtum*, de quo modo dixi-

Digitized by Google

diximus. Is enim in libello ſuo refert, *Academiam Wittebergenſem fundatam eſſe a. 1502. a Friderico primo, Duce Electore Saxoniae.* Caeterum quis fuerit *Middendorpius*, ipſe doceat. Iam vero primae illi libri ſui editioni praemiſit Vrbani VII. Pont. Max. ad ſe Epiſtolam, e qua cognoſcimus, fuiſſe eum etiam Canonicum Colonienſem & Archiepiſcopi Conſiliarium. Et in *libro II. p. 310: Hoc anno 1571.* inquit, *Maximilianus II. Imperator ad inſtauranda* (Viennae) *ſtudia Theologica animum adiecit, & ego, vti Coloniâ eò proficiſcerer, inuitatus fui.* Mortuum eum eſſe anno aetatis 73. Coloniae a. 1611. d. 13. Ianuarii, Wittenius docet in *Diario biographico*, vbi & libros ab ipſo editos recenſet, refertque, eum Tranſiſalanum patria fuiſſe, Iuris vtriusque Doctorem & Theologiae Licentiatum, diuerſis in Academiis Philoſophiae Profesſorem, Eccleſiae Metropolitanae Colonienſis Presbyterum & Canonicum, ad D. Andreae Decanum, Vniuerſitatis item illius Procancellarium, & magnorum Principum Conſiliarium.

Conſideremus nunc librum ipſum *de Academiis*, cuius titulus ſtatim prodit, auctorem eſſe nugiuendulum. Quis enim in Hiſtoria Academiarum diſputationem quaerat de Noachi in Europam aduentu? Vt ſcias, quid ſibi velit *Middendorpius*, e ſubiecto *Indice* hos profero titulos: *Academiarum omnium in Europa prima fuit Vetulonii Italiae. Artes docuit poſt diluuium in Italia Noachus. Noach erexit in Italia Academiam, & ibi docuit. Petrus Apoſtolus fuit Romanae Academiae Theologicae Rector. Vetulonii fuit prima Academia Europae.* Ducem auctoremque harum ineptiarum ipſi fuiſſe *Annium Viterbienſem*, quis non videat? Intremus nunc opus ipſum, cuius in libro priore quae diſſerit ab eius initio vsque ad p. 191. omnia ſunt hoc loco aliena. Diſputat namque de ſtudiis literariis apud priſcos Hebraeos, de aduentu Noachi (cuius vxorem *Veſtam* fuiſſe credit,) in Italiam, de ſchola Pythagorae Italica, de ſtudiis literariis veterum Romanorum, de eorundem templis & diis & ſacerdotibus & ſacrificiis, de eorum iudiciis forenſibus, denique de eorum bibliothecis. Hinc *p. 191.* agit de Bononienſi & caeteris Italiae Academiis ſiue Vniuerſitatibus vsque ad *p. 234.* breuiter & imperfecte; *p. 234.*

 245.

Digitized by Google

--245. de Siciliae Academiis. Atque hic concluditur prior liber. *Secundo* in *libro* describit Academias Germaniae, Galliae, Hispaniae, Angliae, Poloniae, & Scotiae, & quidem *sic*, (ita ipse *p.245.* loquitur,) *vt aperte declaret, quando veram religionem & bonarum artium studia singulae prouinciae acceperint*. De Colonienſi Academia *p. 276.-279.* agit. Quae tractatio tam manca minime conueniebat Middendorpio, cum eſſet illius Academiae Profeſſor, adeoque facile dare poſſet vberiora. Scilicet vbique imitatur bibentes e Nilo canes. Tamen cum melior de Academiis liber non exſtaret, breui diuenditus fuit, auctorique neceſſitas impoſita, nouam adornandi editionem, cuius en titulum!

* Academiarum vniuerſi terrarum orbis libri tres, nunc recens locupletati & recogniti, authore MIDDENDORPIO, Theologo & Iurisperito. Coloniae apud Maternum Cholinum 1583. 8. *Conſtat paginis 633.*

Tertia editio ibidem a. 1594. prodiit, ſi fides Lipenio *Biblioth. philoſ. p. 3.* Ita quarta eſt, cuius nunc titulum exhibeo:

* Academiarum celebrium vniuerſi terrarum orbis libri octo, partim recens conſcripti, partim ita locupletati, vt plane noui videantur, auctore IACOBO MIDDENDORPIO, Theologiae (&) Iurisprudentiae (*Profeſſore,*) & Academiae Colonienſis Procancellario. Coloniae 1602. 8. *Alph. 3. pl. 10. Tomi duo.*

Liber primus & ſecundus plane ſunt noui. Et in *primo* quidem *libro* agit *de nomine Academiae atque Vniuerſitatis; de locis, quibus potiſſimum inſtituendae ſint Vniuerſitates; de vtilitate Vniuerſitatum; de ſcholaſticis honoribus ſiue promotionibus; de Depoſitione Beanorum; de Bidellis; de priuilegiis Scholarum, Doctorum, & Studioſorum.* Caetera ſunt ἀπροσδιόνυσα. In *ſecundo libro* diſſerit *p. 196.-247. de literarum & bonarum artium inuentione ante diluuium:* hinc *p. 248.-405. de orbis infidelis*

lis Academiis, in AEgypto, Babylonia, Phoenicia, Persia, AEthiopia, India, Africa, Graecia, & Macedonia. Nihil hic, quod admirari vel laudare possis. *Liber tertius* est idem, qui prima in editione primus, paucis adiectis. *Quarto in libro* Academias Italiae & Siciliae describit. Ac hic quidem de singulis Italiae Academiis multa adiecit: e. g. cum prima in editione de Patauina Academia quinque impleßet paginas ac dimidiam, hic sunt paginae triginta & vna. In *libro quinto* agit de Academiis & Scholis Germaniae, Bohemiae, Poloniae, & Daniae. De Coloniensi Academia quae primae editioni adiecit, leguntur *p. 162.-191.* Ac de plerisque Academiis additamenta exhibet, inprimis de Ingolstadiensi. *Sexto in libro*, qui & ipse est auctus locis plerisque, de Galliae agit Academiis: & in *septimo libro* de Academiis Hispaniae: vbi largissimus est de Academia Salmanticensi. Denique *librum octauum* inscripsit *de Academiis Angliae, Scotiae, & Hyberniae.* Nihil tamen quicquam affert de Hibernia, sed Appendicem facit *Catalogum prouinciarum Societatis Iesu, & Collegiorum ac Domuum, quae in vnaquaque prouincia sunt*, p. 484.-496. Apparet nunc, ex vero iudicasse Conringium in Praefatione ad secundam editionem *Antiquitatum* suarum *Academicarum, Middendorpium huic argumento fuisse multum imparem.* Appono iudicium Isaaci Wakii, in *Narratione de IACOBI Regis in Academiam Oxoniensem anno 1605. aduentu*, edit. Oxon. 1615. sic *p. 209.* scribentis: *Middendorpius ita confidenter scribit de Academiis, ac si in omnibus aetatem totam vixisset; ita tamen frigide, futiliter, indocte, ac si in nulla vnquam vel diem vnum posuisset.*

FRANCISCI IVNII Academia. Libellus hoc tempore iuuentuti studiosae vtilis & necessarius, in quo ex linguarum & priscae variaeque historiae monumentis ortus Academiarum, genera & partes, itemque studiorum & honorum gradus, quos Academiae obseruant, & quae eo pertinent, exponuntur. Ad calcem adiectus est Academiarum totius Europae seu orbis Christiani Catalogus. Heidelbergae 1587. 4.

* Recusus est hic liber inter *Opera* eius, Geneuae 1613. *fol.* edita, & quidem in Tomo primo, si credimus praefixae huic Tomo συνόψει, quippe in qua vltimum tenet locum *de Academiis liber vnus.* Sed fallit haec promissio spem nostram. Huius enim libri nihil ibi recusum.

Academiarum Europae Catalogus. Londini 1590. 4.

*F. PETRI M. CRATEPOLEI, Minoritae Coloniensis, Catalogus Academiarum, id est, celebrium Vniuersitatum orbis Christiani. Coloniae 1593. 8. *pl.* 7. *& dim.*

Litera *F.* significari *Fratrem*, constat. At litera *M.* significari *Mersaeum*, ne Delius quidem Apollo respondere potuisset. Id autem docet Nicolaus Serarius in *Rerum Moguntinarum lib. I. cap. 34. §. 5.* & Sagittarius in *Introd. in Hist. eccl. cap. XX. p. 402.* & *498.* Ad librum ipsum quod attinet, fatetur auctor in praefatiuncula, *se Middendorpii labore adiutum esse, sed multa proferre, quae ille ne attigerit quidem.* Exhibet Academias ordine alphabetico, sed miscens scholas veterum, e. g. Alexandrinam, Antiochenam, Atheniensem, Hierosolymitanam, iunioris aeui Academiis. Ienensem Academiam non commemorat suo ordine, sed coniungit Wittenbergensi: de qua differens haec quoque effutit *p. 98: Refertur de Martino Luthero, (cuius iam autoritas paulatim vilescere incipit, & tandem eius nomen cum sonitu periet,) quod in eius exequiis omnes interfuerunt daemones, ac illius animam ad Orcum detulerunt.* Caeterum liber hic inter viliores connumerari meretur: cuius conclusio *p. 100.-117.* (o longae ambages, iniuria longa!) est inuectiua in haereticos, hoc est, Lutheranos, declamatio.

GABRIELIS LVRBAEI, ICti & Syndici Burdegalensis, Commentarius de scholis literariis omnium gentium. Burdegalae 1598. 8.

Exstat quoque huius *Gabrielis de Lurbe*, Syndici Burdegalensis, *Chronicon Burdegalense*, quod ipse deinceps Gallicam

* con-

Digitized by Google

conuertit in linguam. Ac Gallicae verſionis ſecunda, eaque per alium auctior, editio prodiit *à Bourdeaus* 1619. 4.

*THEODORVS ZVINGERVS in *Theatri humanae vitae* Volumine XXVI. *p. 4062. 4063.* & *4064.* recenſet Academias.

*RVDOLPHVS HOSPINIANVS operis *de templis* (editionis Geneuenſis 1672. *fol.*) *lib. III. cap. 5. p. 358. 359.* & *360.* vetuſtiores, & *p. 364. 365. 366.* inde a ſaeculi XVI. initio conditas Academias recenſet.

Vti valde & ieiuna & confuſa eſt *Zuingeri* tractatio, ita nec *Hoſpinianus* ſatisfacit lectoribus, perſunctoriam quippe navans operam, & primoribus quaſi digitis tractans hoc argumentum.

ANDREAE CALAGII Natales illuſtrium virorum, foeminarum, vrbium, Academiarum, & monaſteriorum. Francof. 1609. 8.

Fuiſſe hunc Gymnaſii Vratislauienſis Profeſſorem, & ipſo illo anno 1609. diem obiiſſe ſupremum, cum Wittenius docet in *Diario biographico*, tum das Gelehrten-*Lexicon.*

*ELIAS REVSNERVS, Prof. Hiſt. Ienenſis, *Iſagogae* ſuae *Hiſtoricae*, Ienae 1609. 4. iterum editae, inſeruit *p. 167. - 170. Academiarum in orbe Chriſtiano fundationes.*

Etiam plerique caeteri Chronologi fundationes Academiarum ſuis annis adſcripſerunt, e. g. ABR. BVCHOLCERVS in *Iſagoge Chronologica*, Gorlicii 1580. *fol.* edita; SETHVS CALVISIVS in *Opere Chronologico*, cuius quarta editio a. 1650. *fol.* prodiit Francofurti & Embdae: vbi inſpiciatur *Index* v. *Academia.* Pari modo IANVS GRVTERVS in *Chronici Chronicorum Politici*, ſub nomine *Ioannis Gualterii* Francof. 1614. 8. editi libro ſecundo *p. 1280. - 1307.* recenſuit Academias,

miias, fassus, potissimum *Middendorpium* se sequi ducem. Ac etiam IO. HENR. ALSTEDIVS in *Thesauri* (a) sui *Chronologiae* (cuius editio secunda Herbornae prodiit 1628. 8.) *Capite XXX. p. 269.-276.* exhibet *Chronologiam omnium toto orbe Academiarum.* Denique IO. BAPTISTA RICCIOLVS in *Chronologiae* suae *reformatae*, Bononiae 1669. editae, *Tomo secundo*, & quidem in eius *Parte tertia p. 159. sq.* exhibet Catalogum Academiarum alphabeticum, adiectis annis fundationis.

M. AARONIS BVRCKHARDI (*Pastoris Magdeburgici*,) Speculum Catalogicum & Chronologicum Academiarum orbis Christiani. Magdeburgi 1615. 8.

*DANIELIS ANGELOCRATORIS Epitome Conciliorum & Academiarum, Francofurti 1620. 4. *Alph. 1. pl. 9.*

Fuit hic inter primarios prius Hassiae, deinde Anhaltinos Theologos, ac interfuit quoque Synodo Dordracenae nomine Mauritii, Hassiae Landgrauii. De eius, a. 1635. exstincti, vita scriptisque praeter Freheri *Theatrum* videatur Sagittarii *Introductio in Hist. eccles. Cap. XII. §. 21. p. 170. sqq.* qui & *p. 172.* commemorat eius *Indicem Academiarum & Scholarum illustrium*, magno ipsius, sed nondum edito, adhuc tamen superstiti, *Operi Chronologico*, quatuor voluminibus constaturo, inserendum. De eodem scriptore eadem exponit Reimmannus *Hist. liter. Germaniae T. IV. p. 333. sqq.* Nec tacendum, vitam huius *Angelocratoris* (Germanice Engelhart,) etiam exhiberi a Beemanno in *Historiae Anhaltinae P. VII. Cap. 3. p. 322. sqq.* vbi & scriptorum eius iusta fit mentio. Sed vt veniamus ad opus supra commemoratum, *Epitome Conciliorum* (hoc est, notitia cuiusque Concilii breuissima,) implet paginas 222. Inde a *p. 223.* vsque ad *p. 250.* adeoque in quatuordecim

(a) In *Praefatione* scribit, *nullum suorum librorum tanto sibi constitisse labore, quanto hunc, adeo quidem, vt reliquae suae lucubrationes fuerint ad hanc veluti ludus.*

Digitized by Google

cim foliis, exhibetur *Epitome* (ita enim fluit titulus *p. 223.*) *fundationis Academiarum & Illustrium per totum orbem Scholarum, quam ordine Alphabetico concinnauit, & Academiae Marpurgensi consecrauit M. Daniel Angelocrator, Pastor & Superint. Marpurg.* Est autem hic libellus perexigua laude dignus. Ne enim breuitatem eius accusem, falsa simul & vera descripsit e *Middendorpio.* Ac de ipsa Marpurgensi Academia nihil docet, praeterquam quo anno nata fuerit, & quos habuerit Professores. Hos vero cur exhibeat ordine alphabetico, temporisque, quo quisque ibi vixerit vel mortuus sit, mentionem omittat, causae nihil video. Illud agnosco, virum hunc admodum miseram scripsisse tum de Conciliis, tum de Academiis, Epitomen historicam.

DAVIDIS HERLICII Tractatus de Academiis totius mundi. Gryphiswaldiae 1592. 8.

Commemoratur hoc scriptum in Catalogo librorum ab *Herlicio* editorum, quem exhibet *Wittenius* in *Memoriis Medicorum, Dec. I. p. 87.* omisso tamen editionis & loco & anno.

* CHRISTOPH. BESOLDVS in *Thesauro practico* v. *Academia* recenset omnes Academias adiecto fundationis anno.

FRANCISCVS SWEERTIVS in *Athenis Belgicis*, Antuerpiae 1628. *fol.* editis, *p. 59. sqq.* exhibet Catalogum omnium Academiarum.

*IOANNIS LIMNAEI liber octauus *Iuris publici Imperii Romano-Germanici*, a. 1633. 4. editus Argentorati, inscriptus est (a) *de Academiis siue Vniuersitatibus literariis.* Ibidem a. 1650. edidit, vt ad caeteros libros sui operis, ita et-

 iam

(a) Hic *Cap. I. §. 1.* docet, se exhibere praecipua e quinque suis Disputationibus, quas Altorphii habuerit. Ediderat eas ibi 1621. 4. sub * titulo: *Dissertationes Nomico-politicas de Academiis.*

iam ad hunc octauum *Additiones*, quae vero tres duntaxat implent plagulas.

Persequitur hic scriptor proprie iura Academiarum : hac tamen occasione haud pauca inserit historica. Eadem forma conscriptus est M. IO. MICH. (b) SCHWIMMERI, Fac. Phil. Ienensis Adiuncti, *Tractatus politicus de Academicis omnium Facultatum Professoribus & Studiosis, moralium aliorumque dogmatum apparatu vtili fertilissimus*, Ienae 1672. 4. item THOMAE LANSII *Commentatio de Academiis*, Tubingae edita 1619. 4. *pl. 12.* & Helmstadii recusa 1666. 4. Ac est quoque in classem hanc referendus IO. ROLOTTI *Tractatus historico-politicus de Professoribus Academicis*, *Holmiae 1682. 8.* itemque IO. GISENII, *SS. Theol. D. & in Acad. Rint. Prof. publ. Vita Academica, ex Scriptura potissimum sacra aliisque probatis authoribus descripta. Prima Pars* huius operis excusa est Rintelii 1625. 4. *Alph. 1. pl. 19. Secunda* ibidem 1628. *Alph. 1. pl. 8.* Agitur enim hoc in opere de natura & essentia Academiae, de iure aliquam erigendi siue instituendi, de priuilegiis Academicis, de requisitis & virtutibus Professorum, de ordine & iuribus Facultatum Academicarum, de ritibus Academicis, de Academico regimine siue Rectoratu, de honoribus seu gradibus Academicis. Dimidio autem breuius futurum erat hoc opus, si auctor abstinuisset digressionibus, quarum nonnullae suo loco admodum alienae sunt. Caeterum recensio huius Operis reperitur in Unschuldigen Nachrichten *1720. p. 393.* sqq. Vita vero *Gisenii* copiose describitur ab Haubero in *Primitiis Schauenburgicis p. 109. sqq.* vbi & *p. 121. sqq.* scripta ipsius recenset perdiligenter.

*GVIDI PANCIROLI liber *de Europae Academiis.*

Est

(b) Hic postea factus est Rector Scholae Rudolphopolitanae, vbi & post diu administratum hoc munus admodum senex vita excessit. Caeterum initium is fecerat huius sui laboris Disputatione Ienae a. 1670. edita *de Professoribus Academicis*.

Digitized by Google

Est quartus idemque vltimus liber Panciroliani operis *de claris legum interpretibus*, primum Venetiis 1637. deinde ibidem 1655. 4. editi, Lipsiaeque 1721. nitide recusi atque emendate. Cum autem totum illud opus sit posthumum, etiam quartus hic liber non videtur ab auctore suo destinatus fuisse editioni publicae. Continet octo Capita, quorum primo Italiae, secundo Siciliae, tertio Germaniae, quarto Poloniae, quinto Galliae, sexto Hispaniae, septimo Angliae, octauo Scotiae Academiae nominantur solum, addito cuiusque anno natali. Ducem se secutum hic esse Middendorpium, ipse praefatur Pancirolus.

CAROLVS ANTONIVS DE LVCA, Melphitanus, ICtus, in libro quodam, cui titulum indidit *Laureae legalis*, omnes recenset Academias.

* REINHARDI Königs, Prof. Polit. & Hist. Oratio de Academiis Europaeis, & earundem fundatoribus, deque Academiarum Germaniae calamitatibus, periculis, & annis quasi climactericis ac fatalibus. Rintelii 1642. 4. *pl.* 2.

Breuia & leuia sunt, quae hic auctor protulit.

* HERMANNI CONRINGII de antiquitatibus Academicis Dissertationes sex, habitae in Academia Iulia. Helmst. 1651. 4. *Alph.* 1. *pl.* 6.

Altera editio *Supplementis* aucta hunc gerit titulum: *Herm.* * *Conringii de antiquitatibus Academicis Dissertationes, plurimis locis secunda hac editione emendatae. Accessit Supplementorum eiusdem argumenti liber vnus. Helmst. 1674. 4. Alph. 2. pl. 15.*

* CAESAR EGASSIVS BVLAEVS in *Historia Vniuersitatis Parisiensis*, a. 1665. edi coepta, occasionibus oblatis agit de ortu plerarumque Academiarum.

NIC. BECKMANNVS (*Prof. Iuris in Acad. Lundinensi,*) Catalogum omnium Academiarum adiecto fundationis anno exhibet in *Doctrina Iuris p.* 5. 6. & 31. *sq.*

Digitized by Google

*ERN. GOCKELIVS, I. V. D. in *Deliciis Academicis*, Aug. Vindel. 1682. 4. editis, *§. XX. p. 20. - 44.* exhibet Catalogum Academiarum Europae.

IO. STüBNERI, Rectoris Gymnasii Hailbronnensis, Catalogus Academiarum annexus est eius *Tabulis Hist. Eccl. 1690. fol.*

* Etiam *D.* Gottfried Ludwig, Director Gymn. Coburg. in Tomo priore libri, cui titulus: *Vniuersal*-Historie, editi Coburgi 1716. 8. diligenter obseruat annos, quibus quaeque Academia fuit condita. Vid. subiectus *Index* v. *Academien.* * Sic & CHRISTOPH. CELLARIVS in *Historia* sua *noua p. 241. sq. & 344. sqq.* indicat annos, quibus conditae fuerunt seculo XVI. & XVII. Academiae. Praetereo caetera Historiae ciuilis Compendia, itemque ecclesiasticae.

*HENNINGVS WITTE *Diarii* sui *biographici* Tomo secundo, Rigae 1691. 4. edito, subiunxit *Recensionem Professorum in praecipuis Academiis atque Gymnasiis nuper vel bodie adhuc docentium.*

Wittenium (hoc loco) *in enumerandis Professoribus Academicis cum quoad nomina, tum quoad Facultates, vt vulgo vocantur, grauiter errasse, non vna vice deprehendi*, inquit Ioach. Meierus in *Antiquitatibus Meierianis cap. XII. §. 13. p. 151.*

STEPHANI PARSCHITII DE ROSENBERG, Nobilis Hungari, Catalogus de origine & fundatione Academiarum totius Europae. Francofurti ad Viadrum 1692.

MATTHIAE HENRICI SCHACHTII, Rectoris Scholae Cartemundensis in Fionia, Chronologia Academica Europaea, de omnibus in Europa Academiis, earumque fundatoribus, Professoribus, Auditoriis, Collegiis, Bibliothecis, &c. ordine alphabetico congesta.

Per-

Perfectum esse hoc opus, sed nondum editum, docet *Albertus Thura* in *Praef.* ad *Ideam* suam *Historiae literariae Danorum p. 3.* Fit etiam huius scripti mentio in *Nouis literariis maris Balthici a. 1698. p. 187.*

* **Kurtze Nachricht von denen Academien und Universitäten überhaupt.** Halle 8. *pl.* 7.

Annus impressionis non est indicatus in titulo. Constat autem, libellum hunc in lucem exiisse anno 1709.

* FRIDERICI (a) LUCAE **Europäischer Helicon, auf welchem die Academien aller Nationen, besonders** Europae, **samt ihren vornehmsten Lehrern, in sieben Haupt-Theilen vorgestellet.** Franckfurt am Mayn 1711. 4. *Alph.* 4.

Amplificauit hoc opus auctor multis digressionibus, quae tamen a suo argumento non sunt prorsus alienae. Initium igitur suae Academiarum historiae demum facit Capite libri tertii quinto, vbi Catalogum exhibet omnium Europae Academiarum. Hinc libri quarti quinque priora Capita rursus sunt excursus de monasteriis, quorum multa fuerunt officinae literarum. Tum demum sexto in Capite *p. 361. - 680.* in viginti septem Capitibus tot Academiarum Germaniae persequitur historiam. Nec ad historiam Academiarum proprie dictam pertinent libri quintus & sextus, quippe in quibus historiam tractat Scholarum Equestrium & Gymnasiorum Academicorum. Rursus libro septimo, qui postremus est, redit ad historiam Academicam, ibique Belgicas describit Academias. Caeterum cum facile fuerit auctori, adipisci historiam Iubilaeorum Academicorum nostra aetate in Germania celebratorum, itemque historiam fundationis iuniorum Academiarum Germanicarum, hac vtraque ex parte satisfacit. Il-

(a) **Erat hic Rotenburgi ad Fuldam Decanus, hoc est, Pastor primarius, ibi exstinctus a. 1708.**

Digitized by Google

lud vero ex hoc, quem dedi, conſpectu apparet, plus, quam praeſtitit, auctorem promiſiſſe in titulo. Sperare enim lectorem iubens omnium omnino totius orbis Academiarum hiſtoriam, Germaniae tantum Belgiique Academias lectorum ſuorum oculis ſubiicit, vix vno Capite excepto, quod libri tertii quintum eſt. In eo enim de aliarum nationum Academiis diſſerit. Sed hic non ſolum perpauca de ſingulis affert, ſed etiam falſa multa, multa ἀπροσδιόνυσα.

* Catalogum Academiarum vniuerſi orbis exhibet IO. BAPT. CAPASSVS in *Hiſtoria Philoſophiae*, Neapoli 1728. 4. edita, *lib. IV. cap. 14.*

Commemorat hic etiam quinque Academias Americanas ab Hiſpaniae Regibus conditas. Bis vero laudans *Kiddendorpium* pro *Middendorpio* inſtar ſoricis prodit, ſibi huius opus haud eſſe viſum, quod tamen *inſigni labore confectum eſſe* ſcribit.

* M. A. M. D. S. P. R. Caſtra Muſarum in tabula, id eſt, Conſpectus Academiarum in Europa fere omnium, id eſt, kurtze Vorſtellung der vornehmſten und bekannteſten Univerſitäten in Europa, wie ſie heiſſen, wo ſie liegen, und wenn ſie fundiret. Chemnitz 1731. *fol. pl. 1.*

* In *Actis Academicis*, quae inde ab anno 1733. ſingulis menſibus emittuntur Lipſiae, ſubinde exhibetur Catalogus Profeſſorum, hodie docentium in aliqua Academiarum.

* Orbis literatus Academicus Germanico-Europaeus, praecipuas Muſarum ſedes, Societates, Vniuerſitates, earumque fundationes, priuilegia, euentus, Teutonicarum ſigilla prototypis conformia, vna cum Faſtis, Albo chronologico, Catalogo vniuerſali membrorum & Profeſſorum hodie viuentium, in Synopſi repraeſentans, curante IO. GEOR-

Digitized by Google

GEORGIO HAGELGANS, Archiuario Nassouico Saraepontano. Francof. ad Moenum 1737. *fol. pl.* 27.

Edendo splendido huic operi occasionem praebuit noua Academia, Gottingae a. 1737. inaugurata, cuius etiam conditori Augustissimo, GEORGIO II. Regi Magnae Britanniae & Principi Electori Germaniae, dedicatum est consecratumque.

* * *

Commemorandi vltimo hoc loco sunt duo doctissimi viri, qui de vniuersis Academiis scribere induxerunt in animum, sed non fuerunt consilium suum executi. Prior est LEO ALLATIVS, qui ipse in *Apibus Vrbanis p. 179.* refert, se manum admouisse scribendo libro *de Academiis orbis & earum institutione.* Verum nec prodiit ille liber nec fortasse perfectus fuit. Alter est IO. ALBERTVS FABRICIVS, quem MS. reliquisse Dissertationem *de Academiis orbis Christiani*, testis est gener ipsius, *Herm. Sam. Reimarus*, in *Vita* eius *p. 142.* Qui vir doctissimus cum roganti mihi inspiciendam miserit hanc Dissertationem, vidi, postremis demum vitae suae annis virum illum hoc in genere facile principem annotare coepisse loca recentiorum maxime scriptorum historiam Academicam illustrantium: adeoque non esse ita comparatam hanc scriptionem, vt saluo honore nominis Fabriciani edi queat in publicum. Fuerunt tamen haud pauca, quae inde meum in vsum excerperem.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT SECVNDVM
SCRIPTORES continens NATIONALES.

IOANNIS ROSSI librum *de Academiis ANGLIAE*, a. 1290. ſcriptum, commemorat Philippus Labbeus in *Bibliotheca Bibliothecarum p. 216.* editionis Lipſienſis a. 1682. 12. Sed falſum nominat annum, cum *Roſſus* ille a. 1491. vita exceſſerit. Vid. Fabricii *Bibliotheca Latina mediae & infimae aetatis lib. IX. p. 365.* vbi & hic liber eius ineditus *de antiquitate Academiarum Britannicarum* laudatur. Multam huius Roſſiani libri mentionem facit Twynus in *Apologia antiquitatis Academiae Oxonienſis.* Videatur potiſſimum *p. 7. 8. 9.* & *119.* Ab eodem *p. 12.* laudatur

SAMVELIS LEVKNERI (Angli) libellus de vrbibus (Angliae) Academicis.

* Academias Angliae deſcribit HENR. LVDOLPHVS BENTHEMIVS im Engliſchen Kirchen- und Schul-Staat, primum a. 1694. edito, deinde cum additamentis *D. Balth. Menzeri* recuſo 1732. 8.

FRANCISCI SWEERTII Athenae BELGICAE. Antuerpiae 1628. *fol.*

* Belgii foederati Academias deſcribit laudatus modo BENTHEMIVS im Holländiſchen Kirchen- und Schul-Staat, edito 1698. 8.

* Vtriusque Belgii Academias perſequitur FRIDERICVS LVCAE im Europäiſchen Helicon *P. VII. p. 844.-892.*

Supplement, contenant en abregé l' Inſtitution de vingt & vne Vniuerſitéz de FRANCE. A Paris 1686. *in 12.*

Auto-

Auctorem huius scripti, quod nullum prodromum habuit, cuius sit *Supplementum*, esse *Antonium Bruneau*, docet Iacobus le Long in *Bibliotheca historica Galliae p. 861.*

•IO. AYMONIVS Operi suo Gallico *de Synodis Reformatorum Galliae* (*Tous les Synodes nationaux des Eglises Reformées de France*,) Hagae 1710. edito, plura inseruit de Academiis Reformatorum GALLICIS, quae indicat vterque *Index* huic Operi adiectus v. *Vniuersités.*

•Catalogum Scriptorum de Academiis Galliae exhibet IACOBVS LE LONG in *Bibliotheque Historique de la France*, Lutetiae 1719. *fol.* edita, *lib. IV. cap. IV. p. 861.-870.*

HERMANNI KIRCHNERI (*Prof. Marpurg.*) Oratio de Ducibus, Principibus, Comitibus, ac Equitibus nobilibus GERMANIS, sexcentis abhinc annis in Academiis publice Magistris, Licentiatis, ac Doctoribus promotis. Marpurgi 1608. 4.

Recusa est haec *Oratio* Spirae 1618. 4. Ac reperitur etiam in *Orationum* eius iunctim editarum Volumine secundo *num. III.*

•CONRADVS RITTERSHVSIVS *Commentarium* suum *in Saluiani Opera* a. 1611. Noribergae editum, & a. 1623. ibidem recusum, inscripsit dedicauitque *Vniuersitatibus atque Academiis GERMANIAE*, ideoque *Dedicationi* subiunxit *Catalogum Academiarum Germaniae, secundum fundationis & temporis ordinem, quatenus sciri potuit, institutum.*

•PETRVS BERTIVS in *libri tertii Commentariorum rerum Germanicarum*, Amstelodami 1635. in 12. editorum, *Capite secundo* toto *p. 9.-22.* agit *de scholis & Academiis Germaniae.*

Digitized by Google

D. CHRISTIANI KORTHOLTI Oratio de Scholarum & Academiarum ortu & progreſſu, praeſertim in *Germania*, inter ſolennia inaugurationis Academiae Kiloniensis habita. Slesuici 1666. fol.

* *De Germanorum Academiis* diſſerit, ſed paucos duntaxat libros de iis editos commemorans, MICH. HERZIVS in *Bibliotheca Germanica*, Erfurti 1691. *fol.* edita, *lit. P.* 2.

* FRIDERICVS LVCAE de Academiis Germaniae agit in libri quarti *Heliconis Europaei*, a. 1711. editi, Capite ſexto *p.* 361.-680.

* IO. DAVID KOELERVS (*Prof. tum Altorfinus, nunc Gottingenſis,*) *Catalogum ſcriptorum de Academiis Germaniae* exhibet in *Praefatione* ſua ad *Faſtos Vniuerſitatis Altorfinae* ἀνωνύμως editos. Conſtat is quinque paginis. Sequentibus in duabus paginis laudat ſcriptores aliquot *de exteris Academiis.*

* Der Teutſche Helicon, auf welchem die auf denen Teutſchen Univerſitäten jetzt lebenden Professores vorgeſtellet, auch zugleich die Fundationes und vornehmſten Fata jeder Univerſität kürtzlich erzehlet werden. Leipzig 1712. 8. *pl.* 3.

* De Academiis Germaniae agit IO. FRID. PFEFFINGERVS in tertio Tomo *Notarum ad Vitriarii Ius publicum p.* 230.-245.

In *Veroſimilibus ſacris & profanis*, Lingae 1732. editis, *Faſcic. I. p.* 106. *ſqq.* exhibetur *Syllabus antiquiſſimarum totius Germaniae Academiarum.*

* De origine & incrementis Academiarum Germaniae agit auctor der allerneueſten *Acerrae Philologicae P. I. cap.* 8. *p.* 88. *ſqq.*

AL-

ALFONSI GARSIAE MATAMORI, Hiſpalenſis, Rhetoris Complutenſis, de Academiis & doctis viris **HISPANIAE**, ſiue pro aſſerenda Hiſpanorum eruditione Narratio Apologetica. Compluti 1553. 8.

* Inſertus eſt hic liber Tomo ſecundo *Hiſpaniae illuſtratae* Francofurti editae 1603. *fol. p. 801.-823.* Eſt vero ſcriptor hic copioſior de eruditis Hiſpaniae viris, quam de illarum terrarum Academiis, quarum ortum duntaxat commemorat, perpaucorum Profeſſorum mentione ſubiecta.

***ANDREAE SCHOTTI** Hiſpaniae Bibliotheca, ſeu de Academiis & Bibliothecis.

Editus eſt hic liber, nunc perrarus, ἀνωνύμως Francofurti 1608. 4. niſi quod auctor *Dedicationi* ita ſubſcripſit: *A. S. Peregrinus.* Eſt opus hoc tres in Tomos diſtinctum, qui tamen mediocre tantum volumen efficiunt. Primi in Tomi Capite ſecundo exhibetur (1) ex *Ioannis Middendorpii* Opere *de Academiis* Catalogus Academiarum Hiſpaniae *p. 28.-32.* (2) Deſcriptio Salmanticenſis Academiae *p. 32.-51.* petita e *Mich. Cerdae* ſiue *de la Cerda*, Societatis Ieſu Hiſpali Rhetoris, *Apparatu Latini ſermonis*, & (3) ex eodem libro depromta Deſcriptio Complutenſis Academiae *p. 52.-62.*

* De Vniuerſitatibus Hiſpaniae agit **ABBAS DE VAIRAC** in Tomo ſecundo operis ita inſcripti: *Etat preſent de l' Eſpagne*, & Amſtelodami 1719. editi, *p. 395. 396. & 397.*

Nihil aliud vero ex eo cognoſcimus, quam quis ſit Academiarum Hiſpaniae numerus, & quo quaeque ſit anno condita. Habet videlicet Hispania tres & viginti Academias, *Salmanticanam*, *Palentianam*, *Pincianam* ſiue *Valladelidanam*, *Siguenzanam*, *Toletanam*, *Abulenſem*, *Alcalenſem* ſiue *Complutenſem*, *Hiſpalenſem*, *Granadenſem*, *Beacienſem*, *Oſunenſem*, *Hueſcanam* ſiue *Oſcanam*, *Caeſarauguſtanam*, *Valentianam*, *Gandienſem*, *Oribuelanam*, *Leri-*

Digitized by Google

danam, Tortosanam, Tarraconensem, Compostellanam, Onnatensem, Ouiedanam, Pamplonensem. Ac a. 1717. hodiernus Rex *Cerberae* siue *Ceruariae*, quae Cataloniae vrbs est, nouam esse voluit Academiam: quanquam, an ea res successerit, ignorare se ait Vairacius. At, florere eam nunc, disco ex *Epistolis Maiansii*, in quarum *libro quarto* vltima scriptorem habet *Franciscum Finestres*, *sacrorum Canonum in Academia Ceruariensi Professorem*, qui & docet, a. 1731. fratrem suum, *Iosephum*, eadem in Academia creatum esse Professorem Iuris ciuilis.

IO. BAPTISTAE ALBERTI, Sauona Genuensis, *Discorso dell' origine delle Academie publiche & priuate.* Genuae 1639. 8.

Laudat hunc librum Ghilinus in *Theatro* (Italice scripto) *hominum literatorum T. II. p. 137.* Etsi vero titulus huic libro est generalis; facile tamen credo, in eo describi solius ITALIAE Academias.

* Academiarum ITALIAE Professores suo tempore viuentes commemorat ipsorumque scripta nominatim laudat GREGORIVS LETI in *Italia regnante P. III. & IV.* Geneuae 1676. *12.*

Minime vero huc loci pertinent scriptores de illis Italiae *Academiis*, quae non sunt scholae vniuersales publice constitutae, sed societates priuatorum hominum literariae: de quibus exponit Morhosius *Polyhist. liter. lib. I. cap 14.* Plenissimum harum Italiae Academiarum Catalogum, a I. G. Krausio confectum, Lipsiae a. 1725. edidit Io. Iarkius, eumque, paucis additis, suo *Conspectui Thesauri literarii Italiae*, a. 1730. edito, inseruit Fabricius *p. 254.-274.*

CAPVT

CAPVT TERTIVM

SCRIPTORES complectens SPECIALES, hoc est, de singulis Academiis.

ABELENSIS.

*D. HECT. GOTTFR. MASII Oratio de Academia Abelensi, ad 2. *Sam. XX. 18. 19.* habita 1692. Hafniae.

Exhibetur in Tomo secundo *Dissertationum* eius *Academicarum*, a. 1719. Hamburgi editarum, *p. 293. sqq.* Scilicet defendit hic Theologus non solum, in vrbe Israelitica *Abela* fuisse Academiam, sed & eos insectatur, qui materiam ioci fecerant *Academiam Abelensem.* Contendit praeterea, in vrbe *Kiriath Sepher*, *Iosuae XV. 15.* memorata, fuisse Academiam Cananaeorum. De *Abela* idem sentit D. Io. Frid. Mayerus in Miscellan-Predigten *p. 228.* sequens scilicet Versionem Vulgatam: *Qui interrogant, interrogent in Abela.* At in Vatabli versione ita redduntur verba Hebraica: *Omnino primo loquendum erat cum Abela*, (id est, cum Abelensibus,) *deque repetundis agendum, sicque peragenda postulatio.* Quam interpretationem etiam Zeltnerus suam facit in annotationibus ad *Biblia Altorfina.* Nec eam reiicit, sed ferri posse censet Calouius in *Bibliis illustratis.*

ABOENSIS.

MICH. WEXIONII, I. V. D. & Prof. Aboënsis, Descriptio solennis inaugurationis Academiae Aboënsis in Finlandia. 1648.

Academiae Aboënsis Natales. Aboae 1648. 4.

ANDR. ANTONII STIERNMANNI Aboa literata. Holmiae 1719. 4.

Totus libri titulus exſtat in Latinis *Nouis literariis* Lipſienſibus a. 1720. *p.49.*

* Profeſſorum Aboënſium anni 1701. nomina recenſentur in *Nouis literariis Maris Balthici 1701. p.301.* Ibidem vsque ad *p. 314.* commemorantur aliquot annorum acta huius Academiae. Eodem in opere *a. 1699. p.207. ſq.* nomina Profeſſorum illius anni exhibita ſunt.

Academiae Aboënſis hodierni Praeſides & Profeſſores nominatim commemorantur in dem A. 1729. florirenden Schweden, quem librum Lubecae hoc ipſo anno edidit ANDR. IOACH. HENELIVS: & inde in *Actis erud. Suppl. T. X. p. 329.* itemque in *Actis Academicis* anni 1735. *p. 313. ſqq.*

* In prima Parte der Schwedischen Bibliothek, a. 1728. edita, *p. 236.-240.* & in quarta, a. 1730. edita, *p. 366.-374.* deſcribuntur Academiae Aboënſis acta nouiſſima.

* Profeſſores Aboënſes anni 1729. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XVIII. p. 199.*

* A. 1734. Iubilaeum ſaeculare ſuum celebraſſe hanc Academiam, refertur in COLERI *Actis hiſtorico-eccleſiaſticis T. I. p. 409.*

ALTORFINA.

* Introductio nouae Scholae Aldorfianae Noribergenſium, expoſita aliquot doctorum virorum Orationibus: adiectis inſuper Legibus Scholaſticis. Noribergae 1576. 8. *Alph. 1. pl. 8.*

Hic

Hic inprimis legenda *D. Christoph. Herdesiani* Oratio in huius Gymnasii (ita enim etiam saepius appellatur in hoc Opere,) inauguratione habita a. 1575. d. 29. Iunii. Ex adiunctis Legibus apparet, hoc Gymnasium habuisse Professorem Theologiae, Rhetoricae, Historiae, Matheseos, & Institutionum Iuris. Mutatum fuit hoc Gymnasium in Academiam a. 1623.

IO. THOMAE FREIGII Rectoratus. Norib. 1577. 4.

Hic exhibetur 1. Oratio *Phil. Camerarii* a. 1576. Altorfii habita, cum Senatus Noribergensis nomine Freigium constitueret Scholae Rectorem; 2. *Freigii* Oratio Scholae regimen suscipientis; 3. *Georgii Glaciani* Oratio, qua *Freigio* & *Io. Praetorio*, Mathematico, suo collegarumque nomine gratulatur; 4. Σκιαγραφία praelectionum Scholae Altorfinae.

*D. ANDREAE DINNERI Fama Altorfina. Norib. 1616. 4.

Recusus hic libellus exstat in D. Zeltneri *Historia Crypto-Socinismi Altorphini p. 857. - 876.* & quidem Zeltnerianis illustratus annotationibus.

*Emblemata anniuersaria Academiae Noribergensis, quae est Altorfii, studiorum iuuentutis excitandorum causa inde ab A. C. 1577. vsque ad annum 1616. proposita, Oratiunculis eruditis & neruosis in Panegyricis Academicis explicata, atque in IV. Decadas distributa. Editio secunda. Nurenbergae 1617. 4. *Alph. 3. pl. 5.*

*Prima editio prodierat Norib. 1597. 4. continens ea tantum, quae in secunda editione reperiuntur inde a *p.* 72. vsque ad *p.* 293. Nam post *p.* 293. exhibentur Orationes a. 1598. & secutis annis habitae. Illas vero Orationes, quae ante *pag.* 72. in secunda editione conspiciuntur, seorsim ediderat sub Rectoratu suo Freigius inde ab a. 1577. vsque ad a. 1581. Caeterum secunda hac in editione singulis Oratiunculis praefixi sunt singuli

guli aeri incisi nummi, a Rep. Noribergensi dati auctori cuiusque Orationis.

* ACHATII iunioris, Burggrauii & Baronis a Dhona, Rectoris in Academia Altorfina, Annuum curriculum, coeptum mense Iunio anni 1619. & terminatum eodem mense anni 1620. Altorfi 1620. 4. *pl. 9. & dim.*

* Actus publicationis priuilegiorum Doctoralium in anniuersaria Panegyri DD. Petri & Pauli, quae incidit in 29. Iunii (a) a. 1623, celebratus. Accessitq Renuntiatio Doctorum prima. Altorphi 1624. 4. *Alph. 1. pl. 20.*

Programmata & Orationes, quae hic exhibentur, nominatim laudantur in *Hist. bibliothecae Fabricianae T. VI. p. 72. sq.* Ab hoc opere diuersa est

*MICH. VIRDVNGI, Prof. Altorfini, Descriptio Actus Priuilegiorum a. 1623. publicatorum, quae annexa est eius *Orationibus* Noribergae 1642. 8. editis *p. 329.-349.*

* MAGNI DANIELIS OMEISII, Ethices & Eloq. Prof. Gloria Academiae Altdorfinae, siue Orationum fasciculus, Vniuersitatis Noricae ortum, progressum, & cuncta memorabilia, omniumque Professorum vitas, mortes, ac scripta fideliter exhibens. Altdorfii 1683. 4. *Alph. 1. pl.* 2.

*IOANNES MAVRICIVS HOFFMANN, Phil. & Med. D. Anat. & Chem. Prof. Publ. Laboratorium nouum Chemicum apertum Medicinae cultoribus denunciat. Altdorfi 1683. *4. pl.* 2.

Actus promulgationis priuilegiorum Vniuersitatis Altor-

(a) Hoc anno demum Academiam Altorfinam factam esse *Vniuersitatem*, scribit Procancellarius eius, *Georgius Remus*, in Epistola *Richterianis* adiuncta *p. 829.*

Digitized by Google

torfinae, indulgentissime confirmatorum & amplificatorum, 3. Cal. Iul. 1697. celebratus. Accessit Renuntiatio Doctorum Theologiae prima. Altorfii 1698. 4.

Recensetur volumen hoc in *Actis erud. anni 1698. p. 543. sqq.* & in *Historia bibliothecae Fabricianae T. VI. p. 73. sq.*

* Professores Altorfini anni 1703. recensentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 430.*

* Lectori astrophilo --- nouum Obseruatorium erectum apertumque denunciat --- IOH. HENR. MVLLER, Phys. & Mathem. Prof. publ. Altorfi 1713. *pl. 2. fol.*

* D. IO. IACOBI Baiers, Med. Prof. primarii, Beschreibung der Nürnbergischen Universität-Stadt Altdorff, mit accuraten Kupfer-Stichen gezieret. Altdorff 1714. 4. *pl. 15.*

* Fasti Vniuersitatis Altorfinae anni 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. & 1722. editi Altorfii 1719. - 1723. 8. *Alph. 1. pl. 14. & dim.*

Sunt Fasciculi quinque, quorum auctor est IO. DAVID KOELERVS, Prof. tum Altorfinus.

* M. SIGISMVNDI IACOBI APINI Vitae & effigies Procancellariorum Academiae Altorfinae. Norimb. & Altorfii 1721. 4. *pl. 13.*

* D. GVSTAVI GEORGII ZELTNERI Vitae Theologorum Altorphinorum a condita Academia omnium, vna cum scriptorum recensu. Norimb. & Altorphii 1722. 4. *Alph. 2. pl. 22.*

* Acta sacrorum saecularium, quae a. d. 3. Cal. Quintil. 1723. celebrauit Academia Altorfina. Altorfii 1723. *fol. Alph. 3. pl. 22.*

Praemittitur *Breuis expositio de ortu & progressu Academiae Altorfinae*, cuius auctor totiusque huius voluminis editor est CHRISTIANVS GOTTLIEB SCHWARZIVS, Prof. qui & editurum se pollicitus est *Vitas Professorum Iuris Acad. Altorfinae.*

* Icones eruditorum Academiae Altdorfinae, id est, omnium Procancellariorum & Professorum, qui a condita Academia Altdorfina in omnibus Facultatibus floruerunt, eandemque ad hunc vsque diem ornarunt, studio atque opera FRIDERICI ROTHSCHOLZII collectae & excusae. Norib. & Altdorfii 1723. *fol.*

Sunt CXXVII. tabulae aeneae. Recensetur hoc opus in *Actis erud. a. 1723. p. 363. sqq.* Imo ipse Rothscholzius in suo Beytrag zur gelehrten Historie, Noribergae 1725. 8. edito, *p. 4.-25.* non solum nomina eorum, quorum effigies hic repraesentantur, exhibuit, verum etiam ipsorum breuia elogia repetiit.

* D. IO. IAC. BAIERI Programma, a. 1726. praemissum Orationi suae de Horto Medico Altorfino. *pl. 1. fol.*

Recensetur in *Actis eruditis Franconiae T. I. p. 334. sqq.* vbi & *Carmen saeculare* eodem tempore in hortum istum a *Baiero* compositum editumque commemoratur. Constat *carmen* hoc vnico folio, *in fol.*

* D. IO. IAC. BAIERI Biographiae Professorum Medicinae, qui in Academia Altorfina vnquam vixerunt, singulorum aere expressis iconibus additis. Norimb. & Altorfii 1728. 4. *Alph. 1. pl. 3.*

* SIGISM. IAC. APINI Vitae Professorum Philosophiae, qui a condita Academia Altorfina ad hunc vsque diem claruerunt. Adiectae sunt singulorum effigies. Norimb. & Altorfii 1728. 4. *Alph. 2.*

Recen-

Recensetur hic liber & passim corrigitur in *Actis eruditis Franconiae T. II. p. 233. sqq.*

* GVSTAVI GEORGII ZELTNERI Historia Crypto-Socinismi, Altorfinae quondam Academiae infesti, arcana, ex documentis maximam partem MSS. adornata. Lipsiae 1729. 4. *Alph. 6. pl. 19. non connumeratis plagulis subiectarum* Martini Ruari Epistolarum.

* Ernst Friedrich Zobels Jeztlebendes Altdorff. 1729. 12. *pl. 2.*

* Eiusdem Jeztlebendes Altdorff, nebst dem Verzeichniß derer in den abgewichenen Jahren allhier gehaltenen Disputationum. Altdorff 1731. 12. *pl. 3. & dim.*

Amoenitates Altorfinae, studio D. IO. MART. TRECHSELII, dicti Großkopf. Norib. *fol.*

WVRFBAINII Historia Academiae Altorfinae MSta.

Oppido imperfectam esse hanc opellam, testis est Zeltnerus *Hist. Crypto-Socin. Altorf. p. 167.*

D. IO. BALTH. BERNHOLDI Παλαιχώμη ἑλληνίζουσα, siue Dissertatio de Professoribus Altorfinis illis, qui Graece doctissimi fuerunt. Altorfii 1732. 4. *pl. 1.*

* Fränckische Acta erudita & curiosa, die Geschichte der Gelehrten in Francken in sich haltend. Erste Sammlung. Nürnberg 1726. 8. ----- Vier und zwanzigste Sammlung. Nürnberg 1732. 8. *Alph. 5. pl. 20.*

Constat hoc Opus duobus voluminibus, quorum vtrumque habet duodecim fasciculos: in eoque potissimum describitur Academiae Altorfinae historia recentissima, auctore simul & adiutore Theologo summo, D. ZELTNERO. Quae hic non recensitae sunt Professorum Altorfinorum Disputationes

nes illo temporis tractu habitae, earum tituli exhibentur in exitu vtriusque voluminis.

* Catalogus Professorum & lectionum Acad. Altorfinae exhibetur in *Actis Academicis* anni 1734. *p. 216. sqq.*

* Nomina Professorum Altorfinorum anni 1736. exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS in Jetztlebenden gelehrten Europa *T. II. p. 771. sq.* quo eodem in Tomo plerorumque vitas exhibet vna cum librorum catalogis.

ANDEGAVENSIS.

De statu Andegauensis Academiae Oratio panegyrica PAPIRII MASSONI, Rectoris, dicta a. 1571. Parisiis 1571. 8.

Edit de creation de l' Vniuersité d' Angers, & de ses priuileges. 1630. 4.

* De eadem vid. ABR. GOELNIZII Itinerarium Gallico-Belgicum *p. 275.*

Collectio eorum, quae a. 1677. *(ob philosophiam Cartesianam)* gesta sunt in Academia Andegauensi.

AQVENSIS.

Catalogus doctorum almae Vniuersitatis Aquensis. Aquis Sextiis (*Aix*) 1645. 4.

ARAVSIONENSIS.

* De ea vid. ABR. GOELNIZII Itinerarium Gallico-Belgicum *p. 467. sq.*

Testa-

Teſtatur, ſe Studioſos ibi reperiſſe nullos, Rectoremque cum Scriba & Pedello Academicum Corpus repraeſentare, atque hinc ioco dici ſolere: *Tres faciunt Collegium.*

ARGENTORATENSIS.

* Actus tres Academiae Reip. Argentoratenſis, I. Claſſicorum, II. Baccalaureorum, III. Magiſtrorum: ex quibus & Promotionum &, Legum & Diſciplinae & Lectionum cum Publicarum, tum Claſſicarum, ratio vere cognoſci poteſt. Omnes habiti ſub Decano, M. MELCH. IVNIO, & nunc partim ab eodem, partim a M. MICH. BOSCHIO, in lucem editi. Argent. 1578. 4. *Alph. 1. pl. 5. & dim.*

Iubilaeum Academiae Argentoratenſis, ſiue Acta ſecularis gaudii in memoriam reſtitutae per Dei gratiam & Lutheri miniſterium Euangelii lucis. Argentor. 1617. 4.

Continentur hoc Opere *Orationes* & *Diſputationes* illo tempore habitae.

Promulgatio Academicorum priuilegiorum, quibus FERDINANDVS II. Rom. Imp. Academiam Argentoratenſem liberaliſſime donauit. Argent. 1623. 4.

Promulgatio Academicorum Priuilegiorum vlteriorum, quibus FERDINANDVS II. Rom. Imp. Academiam ſiue Vniuerſitatem Argentoratenſem liberaliſſime donauit, celebrata Argentorati d. XIV. Aug. anni 1621. Nunc denuo ob defectum exemplarium recuſa Argentorati 1629. 4.

Habet hoc volumen 278. paginas, continetque 1. *Literas, quibus S. Caeſ. Maieſtati gratias agit Academia Argentoraten-*

Digitized by Google

ratensis pro exaltatione sui & concesso priuilegio vlteriore, XI. Cal. Maii 1621. 2. Programma Vniuersitatis de electione Decanorum, & futura collatione honorum. 3. Magistratus Argentoratensis Edictum inuitatorium. 5. Descriptio actus promulgationis. 8. Priuilegium Imp. Maximiliani II. 10. Priuilegium Imp. Ferdinandi II. 26. Appendix de insinuatione Priuilegiorum in Augustissimo Camerae Imperialis Iudicio. Caetera scripta sunt Conciones sacrae duae, Orationes Rectoris & Professorum, & Programmata promotoria quatuor Facultatum.

De restauratione & reformatione Gymnasii Argentoratensis, auctoritate & decreto Senatus Argentinensis facta, Concilii Academici Programma, publicatum 1634. Argent. 1634. 4. *pl.* 5.

Academia Argentoratensium, vt erat a. 1629, ἀναγραμματικῶς descripta a GEORGIO THEODORO HOFFMANNO. Argent. 1629. 4.

* D. IO. SCHMIDII (*Theol. Prof.*) Fünf Predigten von Geistlichen Schul-Brunnen, auf des Straßburgischen Gymnasii Jubel Feste A. 1638. gehalten. Straßb. 1641. 4. *pagg. 330.*

Annexum est 1. *D. Melch. Sebizii*, Academiae tum Rectoris, Programma ad Iubilaei celebrationem inuitatorium, in quo tres Scholae Argentinensis status ab a. 1538. vsque ad a. 1638. breuiter recensentur. Per secundum & tertium statum intelligit statum Academiae a. 1566. conditae, & a. 1621. plenissimam Academiae formam nactae. Hic etiam nomina exhibet omnium Professorum. 2. *Io. Henr. Boecleri* Oratio saecularis, in qua ortus scholae Argentoratensis & incrementa, a Gymnasio ad Academiam, ab hac ad plenissima Vniuersitatis priuilegia, considerantur. 3. *Samuelis Gloneri* Carmen saeculare, quo Argentoratensis Gymnasii fundatio & diuersae aetates cum eiusdem reformatione recensentur. 4. *D. Melch. Sebizii*

Digitized by Google

Sebizii Appendix chronologica, in qua primum Cancellarii & Scholarchae, deinde Professores & Doctores publici, vltimo Praeceptores classici, subiuncta breui cuiusque vitae curriculi διαγραφῇ commemorantur.

• Nomina Professorum Argentoratensium anni 1703. exhibentur in *Nouis literariis Germaniae 1703. p. 108. sq.* Ibidem *p. 108.* docetur, Academiam Molshemiensem a. 1702. translatam esse Argentoratum in Collegium Societatis Iesu, & ibi constare tribus Facultatibus, videlicet Professoribus Theologiae, Philosophiae, & Linguarum. Ibidem *p. 325.* recensentur huius Academiae Iesuiticae Professores.

• CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programma, in quo Norimbergenses quosdam de Academia Argentoratensi bene meritos commemorat. Altorfii 1720. 4. *pl. 1.*

• Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Argentoratensis anni 1734. exhibetur in eius anni *Actis Academicis p. 181. sqq.*

• Nomina Professorum Argentoratensium anni 1737. recensentur in GOETTENII Jeztlebendem gelehrten Europa *T. III. p. 210. sq.*

AVENIONENSIS.

Auenionensis Studii generalis (*hoc est, Academiae,*) Erectio a BONIFACIO VIII. facta a. 1303.

Exstat in *Bullario magno Romano T. I. p. 161.*

• De hac vid. ABR. GOELNIZII Itinerarium Belgico-Gallicum *p. 489.*

Histo-

Hiſtoria Rectorum Collegii Auenionenſis. Lugduni 1688. *fol.*

AVRELIANENSIS.

Arrêt de la Cour pour la reformation & rétabliſſement de l' Vniuerſité d' Orleans du 25. Iuin 1626. Paris 1626. 8.

FRANCISCI LE MAIRE liber de Academia Aurelianenſi.

Annexus eſt eius *Hiſtoire de la Ville d' Orleans*, Aureliani 1648. *fol.* editae.

SYMPHORIANI GVYON Hiſtoire de l' Vniverſité d' Orleans.

Adiecta eſt eius ibidem 1650. *fol.* editae *Hiſtoire de l' Egliſe & de la Ville d' Orleans.*

* De fundatione huius Academiae agit BVLAEVS in *Hiſtoriae Vniuerſitatis Pariſienſis* Tomo quarto *p. 101. - 107.*

* ABR. GOELNIZII Vlyſſes Belgicus. Lugd. Bat. 1631. 12. *Alph. 1. pl. 7.*

Liber hic in frontibus foliorum inſcriptus eſt *Itinerarium Belgico - Gallicum.* Hic *p. 225. - 252.* breuiter ante deſcripto Academiae ſtatu exhibentur *Nationis Germanicae* in hac Academia (a) *priuilegia*, *officia*, *& iuramenta.*

Syno-

(a) Hac in Academia cur multi etiam exteri fiant *Doctores Iuris*, id cauſae eſt, quod inſigne Doctorale conſtat hic *ad ſummum viginti quatuor coronatis*, hoc eſt, quadraginta circiter thaleris noſtris. Teſtis huius rei eſt *Andreas Dinnerus*, ICtus Altorfinus, in Epiſtola *Richterianis* annexa *p. 676.*

Synopſis Statutorum, Priuilegiorum, ac nouellarum Conſtitutionum Nationis Germanicae in Academia Aurelianenſi, deſumta tam ex vetuſtiſſimo codice, & duobus Statutorum libris poſterioribus, quam ex codice nouellarum Conſtitutionum.

Inſerta eſt a *D. Io. Georgio Eſtorio* decimae Parti ſuorum Kleinen Schrifften, editae *Giſſae 1737. 8.*

BAMBERGENSIS.

Domus Sapientiae, hoc eſt, Academia Ottoniana Bambergae fundata. Bambergae 1649. 4.

BASILEENSIS.

THEODOSII TREBELLIONIS Oratio pro inſtaurata Academia Baſilienſi. Baſileae apud Frobenium 1531.

De ortu Academiae Baſileenſis agit CHRISTIANVS VRSTISIVS *Chron. Baſil. lib. VI. cap. 2.*

LVCAE GERNLERI Oratio ſaecularis de ortu & progreſſu Academiae Baſileenſis. Baſil. 1660. 4.

IACOBI RVDINI Theatrum Academiae Baſileenſis. Baſil. 1679. 4.

In IO. IAC. SCHEVCHZERI *Nouis literariis Helveticis*, ab a. 1702. ad a. 1714. editis, viri docti Baſileenſes recentioris aeui deſcribuntur.

*IO. IACOBVS HOTTINGERVS (*Theologus Tigurinus,*) agit in Helvetiſcher Kirchen-Geſchichte libro quinto *p. 440. ſq.* de ortu Academiae Baſileenſis, item THEODORVS ZVINGERVS in *Methodo apodemica p. 161. ſqq.*

* Praeſens (anni 1718.) ſtatus Academiae Baſilienſis eius-

iusque doctorum: in quo eorum patria, natales, munera, ac scripta recensentur.

Exhibetur in *Biblioth. hist. theol. Bremensi* T. II. p. 309.-339.

* Nomina Professorum Basileensium anni 1725. repraesentantur in *Bibliotheque Germanique* T. X. p. 229. *sq.*

* Ad AEGIDII TSCHVDII *Chronicon Helueticum D. Io. Rudolphus Iselius*, & quidem in Parte secunda Basileae 1736. *fol.* emissa, ad *lib. XIV. p. 633 sqq.* exhibet PII II. Bullam, qua concessit ciuitati Basiliensi ius condendae Vniversitatis; deinde Edictum Senatus, quo promulgantur a. 1460. priuilegia nouae Academiae; postremo primi Rectoris Academiae Basileensis Edictum, leges continens Studiosis seruandas.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Basileensis anni 1735. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 24. sqq.*

* In Bibliotheca Ducali Gothana sunt duo grandia volumina, *fol.* quibus continentur omnia Programmata in Academia Basileensi edita ab anno 1532. vsque ad annum 1604.

BEACIENSIS.

ANTONII CALDERONII Las Fiestas, que la insigne Vniuersidad de Baeza (a) celebrò a la immaculata concepcion de la Virgen Nuestra Sennora, con la charta, que la dicha Vniuersidad escriuiò a Su Santidad, y el singular Estatuto hecho en fauor de la Concepcion. Beaciae 1618. 4.

BERNENSIS.

* Illustris Gymnasii Bernensis eiusque Bibliothecae moder-

(a) Est vrbs Andalusiae.

moderna (*anni 1722.*) facies exhibetur in *Bibliotheca Bremensi* *T. VI. p. 716.-735.*

Ibidem *p. 722.* scribitur, *Gymnasium Bernense in iustae Academiae mensuram exsurrexisse: doceri enim ibi iam publice superiores Facultates omnes cum Artibus: quamuis Gradus hic non conferantur.*

De eodem Gymnasio agit ABR. RVCHATVS in *Historia Reformationis Helueticae*, Gallica lingua scripta, & Geneuae 1727. edita, *T. II. p. 241. sqq.*

BITVRICENSIS.

* De ortu huius Academiae agit BVLAEVS in *Historiae Vniuersitatis Parisiensis* Tomo quinto *p. 661. 674. sq. 689.* & *715.*

* Vid. de hac Academia ABR. GOELNIZII Itinerarium Gallico-Belgicum *p. 305. sq.*

BONONIENSIS.

Academiae Bononiensis priuilegia, a PIO IV. a. 1536. concessa, exstant in *Bullarii magni Romani* Tomo secundo *p.* 74. Ac *T. I. p. 214.* exhibetur Innocentii VI. a. 1360. data Ampliatio Studii generalis ciuitatis Bononiae ad Theologicam Facultatem.

* Bononiensis Collegii Hispanorum Descriptio, auctore IO. GENESIO SEPVLVEDA.

Exstat in eius *Operibus*, Coloniae 1602. 4. editis, *p. 63. sqq.*

Hanc Historiam in Italicum sermonem esse conuersam a *Francisco Stephano*, & in Hispanicum ab *Antonio Vela*, docet

Nic. Antonius *Biblioth. Hisp. T. I. p. 535.* e quo & discimus, editam esse priorem Versionem Murciae 1590. posteriorem Toleti 1566. 8. Eiusdem argumenti est liber IOANNIS MALO DE BRIONES *Descripcion del Collegio de S. Clemente de los Espannoles de Bolonia:* quod scriptum Bononiae 1630. 4. editum memorat idem Antonius eodem in Tomo *p. 559.* qui & *T. II. p. 86. a* consulendus, vt appareat, idem hoc esse Collegium, quod Sepulueda descripserat.

* NICOLAI BVRTII, Parmensis, Bononia illustrata. Bononiae 1494. 4.

* EIVSDEM Elogium Bononiae. Bonon. 1498. 4.

Vtrumque opus laudat *Ianus Nicius Erythraeus Pinacothecae lib. I. p. 194.* Prius nuper recudi curauit Theologus Coburgensis, *Meuschenius*, in Tomo II. *Vitarum summorum virorum* Coburgi 1736. 4. *p. 157.-187.* Hic docti viri, qui Bononiam illustrarunt, paucis commemorantur, *p. 161.-172.* Caetera huius libri non pertinent ad Academiae Bononiensis historiam. Posterius quoque opusculum, elegiacis contextum versibus, *tertio* suo *Tomo Vitarum* nuper *(1738.)* inseruit *Meuschenius p. 76.-98.* Ac ibi *p. 88.-92.* paucis celebratos videas clariores Academiae Bononiensis Professores, & prius quidem alienigenas, tum & indigenas. Alios de doctis Bononiae viris scriptores commemorat Fabricius in *Conspectu Thesauri literarii Italiae p. 287.*

* CAROLI SIGONII de rebus Bononiensibus libri VI. Francof. 1605. *fol.*

Hic etiam Academiae Bononiensis historia exponitur, sed sparsim, sed perfunctorie. Nuper hoc opus recusum est in tertio Tomo *Operum Sigonii* Mediolani 1733. & quidem cum Notis *Alex. Macchiauelli.*

IO. NICOLAI PASCHALIS ALIDOSII Doctores Legum Bononienses. Bononiae 1620. 4.

Scri-

Scriptus eſt hic liber lingua Italica: qua lingua idem duobus voluminibus edidit Bononiae 1623. *I Dottori Bologneſi di Filoſofia, Medicina, Theologia, di legge.*

* Bononiae florentes recentiori aetate viros doctos eorumque ſcripta commemorat GREGORIVS LETI in *Italia regnante P. III. lib. II. p. 81. - 190.*

ANGELII GAGGII Collegii Bononienſis Doctorum origo & dotes. Bononiae 1710. 4.

Notizie degli ſcrittori Bologneſi de PELLEGRINO ANTONIO ORLANDI. Bononiae 1714. 4.

Ibidem a. 1728. prodiit ſecunda editio auctior.

* Deſcriptio inclytae & feliciſſimae ciuitatis Bononiae antiquae & hodiernae, vbi ipſius origo, conditores, -- ſtudia & Academia, Viri illuſtres ac eruditi, -- variaque rerum notabiliorum monumenta ex grauiſſimis & probatiſſimis auctoribus collecta exhibentur, recenti ſtudio compoſita per GEORGIVM QVAFNERVM.

* Exſtat in Burmanniano *Theſauro Italiae T. VII. P. I.*

Auguſtalis Theodoſiani Diplomatis Apologia pro Archigymnaſio. Opus ALEXANDRI MACCHIAVELLI, in Archigymnaſio Bononienſi Legum Interpretis. Bononiae 1726. 4. *pagg. 141.*

VOGLII, Medici Bononienſis, Tauole Chronologiche degl'Uomini illuſtri per lettere dall' Vniuerſità di Bologna. 1728. 4.

BVRDIGALENSIS.

De Academia Burdigalenſi agit IODOCVS SINCERVS

Digitized by Google

RVS in *Descriptione Burdigalae*, ſuo *Itinerario Galliae*, Argent. 1617. 12. edito, annexa, *Cap. X. p.* 771.-774.

Teſtatur *Georgius Richterus* in *Epiſtolis* ſuis, Noribergae 1662. editis, *p. 90.* latere ſub *Iodoci Sinceri* nomine *Iuſtum Zinzerlinum.* Verum eius nomen eſt *Zinzerlingius.* Edidit hic Lugduni 1610. *Criticorum iuuenilium Promulſidem*, recuſam in Schminckiano *Syntagmate Critico* Marburgi 1717. Factus dein *Zinzerlingius* eſt I. V. Doctor, Conſiliarius Regis Sueciae & Comitis Oldenburgici, ac Aſſeſſor tribunalis prouincialis Roſtochienſis. Vid. *Wittenii Memoriae Theologorum p. 1352.* & *Werdenhagenii* Dedicatio *ψυχολογίας Boehmianae.*

CADOMENSIS.

* Erectio Academiae Cadomenſis ab EVGENIO Papa IV. a. 1437. exſtat in Dacherii *Spicilegio T. VI. p. 495.* & in eius noua editione *T. III. p. 762.* Ibidem *p.* 499. & in editione noua *p.* 792. exhibetur CAROLI VI. Regis Francorum, Confirmatio Academiae Cadomenſis, data a. 1452.

* De ortu huius Academiae agit BVLAEVS in *Hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis T. V. p. 846. ſqq.*

Hiſtoriam huius Academiae perſequitur PETRVS DAN. HVETIVS in *Originibus vrbis Cadomenſis* (*Les origines de la ville, de Caen,*) Rothomagi 1702. 8. editis, *Cap. XVIII.*

CAESARAVGVSTANA.

IO. GASPARIS ORIGAS, in Caeſarauguſtano Gymnaſio Prof. Iuris, Patrocinium pro inclyto ac potentiſſimo Caeſarauguſtano Gymnaſio aduerſus contradictiones Aca-

Academiae Oscensis, Propugnaculumque Oscensis scholae. Caesaraugustae 1586. 4.

Memorat hunc librum Nic. Antonius *Bibl. Hisp. T. I. p. 532.* haec adscribens: *Oscensi antiquissimae scholae praeiudicium ne fieret erecta Caesaraugustae alia, Oscenses sollicitabat cura, in hisque* Martinum Monter a Cucua, *eius vrbis ciuem, Gymnasiique Professorem primarium, huius partis propugnatorem.* Vid. infra OSCENSIS.

DIDACVS MVRILLVS in *Historia vrbis Caesaraugustanae*, Barcinone 1616. *fol.* sermone Hispanico edita, Catalogum exhibet Caesaraugustanorum scriptis clarorum.

Non dubito, ibi etiam agi de Academia Caesaraugustana. Vid. Nic. Antonius *Biblioth. Hisp. T. I. p. 232.* & *T. II. p. 1.*

CANTABRIGIENSIS.

De antiquitate Cantabrigiensis Academiae libri duo, Londinensi autore. Londini 1568. 8.

Nomen auctoris huius est IOANNES CAIVS: quod praefixum est editioni huius libri alteri, quae Londini item prodiit 1574. 4. *Wakius* in *Rege Platonico* (de quo libro infra ago inter scripta Oxoniensis Academiae historiam illustrantia,) *p. 107.* docet, Caium hunc fuisse religionis Pontificiae, ac mera malitia contendisse, Cantabrigiensem Academiam esse Oxoniensi antiquiorem.

GVILIELMI SMITHI, Rectoris Metesombiensis in prouincia Eboracensi, Annales Academiae Cantabrigiensis.

EDMVNDI MVLLERI Account &c. hoc est, Relatio de Academia Cantabrigiensi & eius Collegiis. *Anglice.* Londini 1717. 8.

A

Digitized by Google

A full and impartiall Account of all proceedings in the Vniuerſity of Cambridge aginſt *D. Bentley*, by a membre of the Vniuerſity. Londini 1719. 8.

The Hiſtory and Antiquities of the Vniuerſity of Cambridge. II. Parts. By NICH. CANTALVPE & RICH. PARCKER. Londini 1721. 8. *pl. 15.*

* Iam a. 1715. *Thomas Hearnius* in Parte priori *Appendicis* ad *Ioannis Lelandi Collectanea p. 185.-257.* edidit RICHARDI PARKERI Σκέλετον *Cantabrigienſe*, *ſiue Collegiorum delineationem cum ſuis fundatoribus & benefactoribus*, a. 1622. conſcriptam, ſed adhuc ineditam: cui & nomina ſunt adiecta Epiſcoporum, qui ex hac Academia intra centum annos prodierunt. Idem *Hearnius* Oxonii 1719. edidit e MS. NICOLAI CATALVPI *Hiſtoriolam de antiquitate & origine Vniuerſitatis Cantabrigienſis*, adiunxitque *Thomae Sprotti Chronicis*. Duos hos libros quidam, qui nomen ſuum haud indicauit, Anglicam traduxit in linguam: adiecitque e *Rymeri Actis publicis* aliquot diplomata Collegiis huius Academiae conceſſa, itemque e Cottonianae bibliothecae codice MS. *Catalogum Rectorum & Cancellariorum* eius ab anno 1289. ad annum 1603; hinc *Simonis d'Ewes* Orationem in Parlamento habitam, contendentis, Cantabrigienſem Academiam Oxonienſi eſſe antiquiorem; denique e MS. *Relationem de tumultu incolarum vrbis Cantabrigiae aduerſus Academiam.* Caeterum ille & *Cantalupi* & *Parkeri* liber recenſetur in *Actis eruditorum* anni 1721. *p. 434. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Academiae Cantabrigienſis anni 1723. exhibentur in *Bibliotheca Bremenſi T. VII. p. 366.*

* Relatio de Academia Neo-Cantabrigienſi in America.

* Exhibetur a *Wittenio* in *Diarii biographici* Tomi ſecundi pagina vltima. De eadem Academia vid. *Andr. Caroli Memorabilium Eccleſiaſticorum ſaeculi XVII. lib. IV. cap. 52. p. 907.*

COLO-

COLONIENSIS.

* AEGIDIVS GELENIVS in *libro primo de magnitudine Coloniae Agrippinensis*, (edit. Colon. 1645. 4.) *p. 9.-12.* agit de Academia Coloniensi, etiam Vrbani VI. Papae literas confirmatorias exhibens.

Ibidem *p. 110.* pollicetur singularem librum *de Academiae huius pleno statu, priuilegiis, &c.* Verum non stetit promisso.

COMPLVTENSIS.

* MICHAELIS DE LA CERDA (*Iesuitae Hispani*,) Descriptio Academiae Complutensis.

Exstat in *Andr. Schotti Bibliotheca Hispaniae T. I. p. 52.-62.*

Complutensis Academiae Iura, Priuilegia & immunitates.

Exhibentur in *Bullario magno Romano T. V. p. 297. sqq.*

IOANNES DE VERGARA, Professor Complutensis, (a. 1557. mortuus,) in Epistola quadam refert, *se iustum conscripsisse volumen, in quo instituta Academiae Complutensis & tradendarum disciplinarum morem, praeposita vniuersi aedificii descriptione, latissime sit prosecutus.*

Verum non exiit hoc opus opera typographica in lucem, imo periisse videtur: id quod colligo e relatione Nicolai Antonii *Bibl. Hisp. T. I. p. 608.*

ALPHONSI GARSIAE MATAMORI Oratio, habita in Doctoratu Theologiae Didaci Sobannos, Academiae Compluti Moderatoris, Compluti 1558. 8.

Digitized by Google

ALPHONSI FERNANDEZ Paranymphus, seu Publica Legatio, habita in Theatro Complutensis Academiae in Doctoratu nouem virorum clarissimorum. Compluti 1559. 8.

Memoratur a Nic. Antonio in *Biblioth. Hisp. T. I. p. 17.* qui addit, inter nouem illos Doctores nouos fuisse VILLALPANDVM.

ALVARI GOMEZ DE CASTRO Recebimiento, que la Vniuersidad de Alcala (a) hizo a los Reies, quando venieron de Guadalaxara. Compluti 1560. 4.

IDEM de Complutensi Academia agit in opere *de rebus gestis Francisci Ximenii*, Cardinalis & Archiepiscopi Toletani, Compluti primum edito 1569. *fol.* dein Francofurti 1581. & ibidem 1603. in *Hispania illustrata.*

ALPHONSI SANCHEZ libellus pro iuramento Complutensis Academiae circa defensionem immaculatae conceptionis Mariae Deiparae. Compluti 1617. 4.

LVCAS DE MONTOIA (qui adhuc vixit a. 1626.) scripsit Hispanice *Historiam Card. Francisci Ximenii. In hac etiam Complutensis literariae reip. monumenta, Collegia, leges, claros viros, & innumera eius magnalia recenset.*

Verba haec sunt Auberti Miraei in libro *de scriptoribus saec. XVI. & XVII. cap. 230. p. 320.* editionis Fabricianae. Sed non fuisse editum hoc opus, & adhuc in monasterio quodam Toletano seruari, docet Nic. Antonius *Bibl. Hisp. T. II. p. 13.*

FRANCISCI HENRIQVEZ DE VILLACORTA Laureae Doctoralis Medicae Complutensis Tomi duo, quibus

(a) Hoc est vrbis Compluti nomen Hispanicum.

Digitized by Google

bus continentur summe necessaria pro laurea Doctorali Academiae Complutensis consequenda. Lugduni 1670. *fol.*

Memorat hoc opus Nicolaus Antonius *Biblioth. Hisp.* T. II. p. 674.

CONIMBRICENSIS.

ANDREAE RESENDII, Oratio, habita Conimbricae in Gymnasio Regio, anniuersario dedicationis eius die, IV. Kal. Iulii 1551.

Recusa est haec Oratio in *Deliciis Lusitano-Hispanicis* Coloniae 1613. 8.

In PETRI IO. PERPINIANI *Orationum* prima, a. 1555. habita Conimbricae, agitur de hac Academia.

FRANCISCI LEITAO FERREIRA Notitia Chronologica Vniuersitatis Conimbricensis. Pars I. ab a. 1287. vsque ad a. 1537. Vlyssipone 1629. *fol. Alph. 7. pl. 5.*

Liber hic Lusitanica lingua exaratus recensetur in *Actis eruditorum* anni 1733. *p. 481. (471.) sqq.* vbi & docemur, in exitu huius operis reperiri *Catalogum Professorum anni 1729.* Cur hanc Academiam Vlyssipone Conimbricam transtulerit Rex *Ioannes III.* e *Francisco Bernbardo de Brito* docetur in *Actis eruditorum 1727. p. 322.*

CRACOVIENSIS.

SIMONIS STARAVOLSCII Laudatio Academiae Cracouiensis. Cracouiae 1639. *fol.*

De hac Academia agit CHRISTOPH. HARTKNOCHIVS *lib. II.* de Republica Polonica cap. 2.

Digitized by Google

* HENRICI DE HVYSSEN (*Czareae Mai. Consiliarii Status & bellici,*) Status praesens Academiae Cracouiensis. 1709.

Insertus est *Nouis literariis Germaniae*, Hamburgi 1709. 4. editis, *p. 462.-466.*

CREMONENSIS.

* SIGISMVNDI Imp. Priuilegium a. 1413. datum Cremonensibus condendi Studium Generale exstat in ANTONII CAMPI, Cremonensis, *Cremona fedelissima Citta*, Cremonae 1585. *fol. p. 81. sq.*

Successu caruisse consilium hoc, nemo ignorat.

CVLMENSIS.

Priuilegium fundationis Academiae Culmensis, concessum a. 1387. a Papa Vrbano VI.

Exhibetur in Parte II. des gelehrten Preussens *fascic. VI. n. 4.* vbi & indicatur, iamdudum exspirasse illam Academiam.

DILLINGENSIS.

* Ratio atque Institutio Studiorum Societatis Iesu. Dillingae 1600. 8.

Constat hic liber excepta Praefatione paginis 206. Continentur eo leges Academiae Dillinganae, Patrum Soc. Iesu regimini a conditore suo, OTTONE TRVCHSESIO, Cardinale & Episcopo Augustano, subiectae. E. g. *p. 35. sqq.* exhibentur *Regulae communes Professoribus superiorum Facultatum*; p. 43. sqq. *Regulae Professoris S. Scripturae*; p. 51. sqq. *Regu-*

lae

lae Professoris Philosophiae moralis. Caeterum cum nulla hic fiat Professorum Iuris ac Medicinae mentio, inde apparere puto, imperfectam hanc esse Academiam, duasque duntaxat habere Facultates, Theologicam & Philosophicam: qualis etiam Academia est Paderbornensis.

DIVONENSIS CADVRCORVM.

Instructions & Memoires pour l' Vniuersité de Cahors. 1600. 8.

DORPATENSIS.

Relation von der Inauguration der Universität zu Dörpt. 1632. 4.

Dorpatum literatum. 1698.

Huius auctorem esse DAN. EBERHARDVM, Sacerdotem Dorpatensem, docet Krausius im Ausführlichen Bericht von neuen Büchern *p. 423.*

* Professores Academiae Dorpatensis anni 1698. recensentur in *Nouis literariis Maris Balthici 1698. p. 55. sq.* Ibid. *a. 1699. p. 338.* commemoratur OLAI HERMELINI, qui ista in Academia Professor fuerat, *Historia Academiae Dorpatensis* inedita.

DVACENSIS.

* Bulla PII V. Pontificis, qua huius Academiae institutio a. 1559. comprobatur, exhibetur ab *Aub. Miraeo* in *Diplomatum Belgicorum lib. I. cap. 116. p. 238.*

Traité de l' établissement de l' Vniuersité de Doüay, par IEROME LE FRANC, President du Conseil d' Artois.

Digitized by Google

Hunc librum nondum esse editum, docet Le Long *Biblioth. Hist. de France p. 869.*

DVISBVRGENSIS.

* Nomina Professorum Duisburgensium anni 1703. exhibentur in *Nouis literariis Germaniae 1704. p. 114.*

* FRIDERICVS LVCAE inaugurationem huius Academiae describit in Europäischen Helicon *P. IV. Cap. VI. Sect. XXIII. p. 595. sqq.* vbi & Priuilegia ei tributa exhibet.

* Oratio saecularis in memoriam Augustanae Confessionis nomine Academiae publico a. 1730. d. 26. Iunii habita a IO. HILDEBR. WITHOFIO, Hist. Eloq. & Gr. ling. Prof. Duisburgi *fol. pl. 21.*

Adiectae sunt *Notae*, in quibus & respondet ad scriptum Pontificii cuiuspiam, irridentis hanc Academiam, quod in societatem veniret Iubilaei Lutherani.

* In D. DAN. GERDESII, Theologi tum Duisburgensis, nunc Groningani, *Miscellaneis Duisburgensibus*, quae Amstelodami 1733. 1734. & 1735. 8. sunt edita, *T. I. p. 121. - 143.* exhibetur *Descriptio status praesentis Academiae Duisburgensis;* & *p. 538. - 542. Series Professorum, qui in Acad. Duisb. vsque ad haec nostra docuerunt tempora;* & *p. 542. - 556. Elucidationes circa vitam & scripta Theologorum Duisburgensium.*

* Catalogus Professorum ac Lectionum Academiae Duisburgensis anni 1733. exstat in *Actis Academicis* eius anni *p. 374. sqq.*

* Nomina hodiernorum Professorum Duisburgensium exhibet GOETTENIVS in Jetztlebenden gelehrten Europa *T. II. p. 772. sq.*

Digitized by Google

EBORENSIS.

ANTONII VASCONZELOS, (*Iesuitae*,) Academiae Eborensis Rectoris, Oratio, qua Philippum III. Regem Catholicum, salutauit Eborensis Academia. Antuerpiae 1621. 4.

ERFVRTENSIS.

De laudibus Gymnasii literarii apud Erphordiam. 1507. 4.

SVFFRIDI PETRI (*Prof. Erf. postea Louan. & Colon.*) Oratio pro reformatione Vniuersitatis Erphordiensis. Erphordiae 1566. 8.

ANT. MOCKERI Opusculum continens Orationes & Programmata biennis Rectoratus in Academia Erphordiana. Erf. 1591. 8. *Alph. 1. pl. 8.*

M. BARTHOLOMAEI LOENEYSEN (*Prof. Erf. ac tum Rectoris Magnifici,*) Series Magnificorum Academiae Erfurti Rectorum, continua successione ab A. 1392. ad A. 1614. fasces Academicos gerentium, consensu Secreti Concilii ex tribus Vniuersitatis Matriculis collecta. Erfurti 1614. 4. *Alph. 1. pl. 2.*

D. GEORGII GROSHAINII (*Prof. Theol.*) Paradisus Geranus Academicus, siue Oratio, in qua Academia Erfurtensis cum primaeuo, qui in Eden fuit, paradiso comparatur. Erfurti 1633. 4.

D. IO. REHEFELDII Dubia de primis Erfordiensis Academiae natalitiis, indubia vero de iisdem documenta, cum nonnullis tum Rectorum, tum Doctorum ibi creatorum Indiculis.

Anne-

Annexus est hic libellus eius *Trophaeo Hermetico-Hippocratico*. Erfurti 1634. 4. edito, *p. 185. - 226.*

M. IOANNIS Vollbracht Votum deuotum, gratulans vrbis Erphurdianae Magisterium Academicum, Catalogo nominum Rectorum salutatum. Erfurti 1650. 4.

IO. HVNDORPHII Encomium Erfurtinum, Beschreibung aller denckwürdigen Dinge der Stadt Erfurt, mit einem Catalogo Rectorum & Professorum Gymnasii. Erfurti 1650. 4. Idem a. 1651. edidit *Continuationem* huius *Encomii.*

Vtrumque scriptum patria lingua est exaratum, ex eoque notatu digniora excerpsit *Olearius* in *Synt. rer. Thuring. P. II. p. 46. - 55.* Etsi vero non Academiae, sed Gymnasii Professores exhibet, multa tamen ibi occurrunt ad Academiae historiam pertinentia.

Apologia antiquissimae Vniuersitatis Erphordiensis aduersus Iohannem Volckmarum Bechmannum D. (*Prof. Iuris Ienensem,*) qui affectato aemulationis studio sine fine dicit, scribit, atque, Erphordiae carnificem fuisse Vniuersitatis Rectorem, mentitur, imperante eiusdem Vniuersitatis honore, integritate, eminentia publicata a. 1672. 4.

Refutatio sic dictae Defensionis, quam Apologiae Vniuersitati Erphordiensi extortae nuper opposuit Ioh. Volckmar Bechmann, I. V. D. eiusdem Vniuersitatis iussu publicata a. 1672. 4.

* IO. MAVRITIVS GVDENVS in *Historiae Erfurtensis*, Duderstadii 1675. 8. editae, *lib. II. cap. 18.* de ortu agit Erfurtensis Academiae.

Kurtzer Historischer Bericht, was es mit der Professione Theologica Augustanae Confessionis auf der Universität zu Erfurt eigentlich für eine Bewandniß habe, und wie ungütlich dem

jetzi-

jetzigen Professori von einigen Privat-Leuten geschehe, daß sie ihm das wohlhergebrachte Amt und Titul streitig macheu wollen. Jena 1680. 8. *pl. 3.*

Auctorem scripti huius esse CASP. SAGITTARIVM, Prof. Ienensem, docet Schmidius in *Vita eius p. 133.*

D. GEORGII CHRISTOPH. PETRI AB HARTENFELS Programma Iubilaeum. Erfurti 1692. *pl. 4.*

Hic breuiter & neruose describitur historia Acad. Erfurtensis. Recenset cum ἐπικρίσει hoc Programma Tenzelius in Monathlichen Unterredungen anni 1692. *p. 839. - 848.*

* Nomina Professorum Erfurtensium anni 1703. recensentur in huius anni *Nouis literariis Germaniae p. 262. sq.*

Das jetzt lebende Erfurt. 1703. 12. *pl. 4.*

* Nomina Theologorum Academiae Erfurtensis illorum, qui Augustanae Confessioni addicti sunt, exhibet IO. CHRISTOPH. OLEARIVS in *Syntagmatis rerum Thuringicarum* Parte secunda, Francof. & Lips. 1707. edita, *p. 23. 24. 25.*

* Nachrichten von den vornehmsten Begebenheiten der Stadt Erfurt. Franckf. und Leipzig 1713. 8. *Alph. 1.*

Auctor libri huius est M. IO. MICH. WEINRICHIVS, Rector prius Lycei Meiningensis, hinc illius aulae Diaconus: cuius a. 1727. exstincti *Vitam* scripsit *Io. Casp. Wezelius*, & a. 1728. Noribergae edidit: in qua *p. 54.* docetur, eum magnis molestiis huius libelli caussa affectum incidisse in morbum melancholicum. Recensetur iste liber, & quidem honorifice, in *Actis eruditorum Germanicis T. II. p. 497. sqq.* Agitur autem in huius libri *P. II. Cap. VI. de statu rei literariae in vrbe Erfurtensi p. 251. - 299.* Ac *p. 257. - 271.* exhibentur nomina Re-

ctorum Academiae ab a. 1615. vsque ad a. 1705; *p. 283. - 291.* recensentur Professores Theologi Erfurtenses Augustanae Confessionis.

BIANTIS (*pseudonymi*) Lebens-Beschreibungen der berühmtesten Erfurter. Erfurt 1722. 8. *pl. 12.*

Vitia huius libelli notat Motschmannus in *Erfordia literata p. 345.* Auctorem eius esse IO. MICH. WEINRICHIVM, docuit me Professor quidam Erfurtensis.

* IO. CHRISTOPH. MOTSCHMANNI (*Prof.*) Erfordia literata, oder Gelehrtes Erfurth, worinnen so wohl von der Beschaffenheit und Einrichtung der Erfurthischen Universität gehandelt, als auch von denen gelehrten Leuten, welche sich hieselbst mit Schriften berühmt oder bekannt gemachet, ausführliche Nachricht ertheilet wird. Erste Sammlung. Erf. 1729. 8. Zweyte Sammlung 1730. Dritte Sammlung 1730. Vierdte Sammlung 1731. Fünfte Sammlung 1731. Sechste Sammlung 1732. *Alph. 2. pl. 10.*

Hunc accuratissima diligentia compositum librum recensui in *Actis eruditorum a. 1733. p. 329. sqq.* Est autem hic primus Historiae Academiae Erfurtensis Tomus. Secundi Tomi iam quinque partes editae sunt: quas vt excipiant reliquae, vtque ad finem perducatur hoc opus, vehementer optamus.

* GEORG. CHRISTOPH. KREYSIGIVS in der Historischen Bibliotheck von Ober-Sachsen, Dresdae 1732. edita, *p. 552. sq.* exhibet *Scriptores de Academia Erfurtensi.*

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Erfurtensis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p. 204. sqq.*

* Nomina Professorum Erfurtensium anni 1737. proferun-

feruntur a GABR. WILH. GOETTENIO im Jeztlebenden gelehrten Europa *T. III. p. 200. sqq.*

FERRARIENSIS.

Bulla Bonifacii IX. 1391. data de erectione Studii Generalis in ciuitate Ferrariae, exhibetur in CHERVBINI *Bullario Romano T. I. p. 224.*

FIRMANA.

Bullam Bonifacii VIII. de erectione Studii generalis in ciuitate Firmana, prouinciae Marchiae Status Ecclesiastici, exhibet CHERVBINVS in *Bullario Romano* (edit. 1638.) *T. I. p. 159.*

FRANCOFVRTANA.

CONRADI DE WIMPINA (*primi Rectoris huius Acad.*) Vniuersitatis Studii Francofurtani ad Oderam Inuulgatio. 1506.

* Recusa in Becmanni *Notitia Vniuers. Francof. p. 4. sqq.*

PVBLII VIGILANTII AXVNGIAE (*Prof.*) Historia inaugurationis Vniuersitatis Francofurtanae. Ibid. 1507. *pl. 4.*

Recensetur hic libellus a Tenzelio in Monathlichen Unterredungen a. 1694. *p. 598. sqq.* Recusus exstat in Becmanni *Notitiae Vniuersitatis Francofurtanae* edit. 1707. *Auctario p. 1.-33.*

Solennia saecularis anni Academiae Francofurtensis. Francof. ad Od. 1606. 4.

• Centuria (*anonymi*) Scriptorum, qui in celeberrimis, praesertim Lipsiensi, Wittebergensi, & Francofordiana ad Oderam Academiis vsque ad annum 1515. floruerunt: edita a Io. Ioach. Madero. Helmst. 1660. 4. *pl. 9. & dim.*

• IO. CHRISTOPH. BECMANNI Memoranda Francofurtana, Notitia Vniuersitatis, Catalogus Bibliothecae, &c. Francof. ad Od. 1676. 4. *Alph. 3. pl. 3.*

• Auctor auctiorem edidit hunc librum a. 1707. *fol.* & quidem ita, vt *Notitia Vniuersitatis*, (quae priori in editione decem duntaxat plagulas implebat,) ornata nunc iconibus, impleat *Alph. 3. pl. 17.* & *Catalogus bibliothecae Alph. 3. pl. 10.* Errores aliquot huius *Catalogi* notantur in *Hist. Biblioth. Fabricianae T. II. p. 522. sq.* Caeterum *Notitia* illa *Vniuersitatis Francofurtanae* est opus in suo genere perfectissimum.

Monumentum pietatis, quod Diuo FRIDERICO WILHELMO, Elect. Brandeb. ob instauratam Academiam Francofurtanam nomine Vniuersitatis eius ad d. 16. Febr. 1689. erexit TIDO HENR. a LITH, Eloq. Prof. Francof. ad Viadrum 1689. fol.

• Professores Francofurtani anni 1703. recensentur in anni huius *Nouis literariis Germaniae p. 162. sq.*

IO. CHRISTOPH. BECMANNI Secularia sacra Academiae Regiae Viadrinae. Francof. ad V. 1706. *fol. Alph. 4. pl. 17.*

Recensentur huius libri materiae in *Historiae Bibliothecae Fabricianae T. II. p. 520. sq.*

MICH. RHODE Miracula saeculi secundi Vniuersitatis Viadrinae. Francof. ad Od. 1706. fol.

Academiae Francofurtanae ad Viadrum Encaenia saecu-

ſaecularia Oxonii in Theatro Scheldoniano d. 26. Apr. a. 1706. celebrata. Oxonii 1706. *pl. 11. fol.*

Commemoratur liber hic in *Nouis literariis Germaniae 1707. p. 362.* ac docetur, in eo exhiberi aliquot *Orationes* & *Carmina* in illa ſolennitate recitata.

* Das ietztlebende Franckfurt an der Oder bey inſtehendem Jubel-Jahr 1706. 8. *pl. 3. & dim.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Acad. Francof. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p. 340. ſqq.*

* Nomina hodiernorum Profeſſorum Acad. Francof. exhibet G. W. GOETTENIVS im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. I. p. 322. ſqq.*

FRANECKERANA.

HENR. ANTONII NERDENI Initia Academiae Franequerenſis. Franeckerae 1613. 4.

CORNELII van ECK Diſſ. de iuribus quibusdam huius Academiae contra *Vlricum Huberum* recenſetur in *Hiſt. des ouvrages des Scavans* a. 1688. m. Maio *p. 110.*

* Profeſſores Academiae Franequeranae anni 1706. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 288. ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Acad. Franeckeranae exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 250. ſq.*

FVLDENSIS.

Inauguratio huius Academiae, quae a conditore ſuo nomen accepit ADOLPHIANAE, a 1734. d. 19. Aug.

facta est. Vid. *Acta historico-ecclesiastica* (IO. CHRIST. COLERI) *T. I. p. 404.*

Praeludium quoddam & praesagium huius Vniuersitatis fuit *Academia Historico-Theologico-Ecclesiastica* a. 1711. Fuldae instituta, quam in *Epistola* isto anno Suinfurti edita, & in *Actis eruditorum a. 1711. p. 555. sq.* commemorata, descripsit GEORGIVS CONRADVS SIEGLERVS.

GENEVENSIS.

IAC. LECTII Academiae Geneuensis Παλιγγενεσία. 1603. 8.

Ordo & Ratio docendi in Gymnasio Geneuensi. Geneuae.

* Professores Geneuenses anni 1707. recensentur in *Nouis literariis Germaniae 1707. p. 259.*

* AMADEI LE FORT, Medici Geneuensis, Descriptio Academiae Geneuensis, qualis sub auspiciis anni 1720. fuit.

Exstat in *Bibliotheca Bremensi T. IV. p. 299.-311.* Ibi & p. 310. docetur, IO. ANT. GAVTIERIVM, Professorem tum Geneuensem, composuisse & *Historiam* & *Annales Reip. Geneuensis.* Qui libri si edentur, accuratam etiam & plenam habebimus Geneuensis Academiae historiam.

* Nomina Professorum Geneuensium anni 1730. proferuntur in *Bibliotheque Germanique T. XX. p. 204.*

* Nomina Professorum Academiae Geneuensis anni 1737. exhibentur in Kohlianis Berichten von gelehrten Sachen *a. 1737. p. 495.*

GIS-

Digitized by Google

GISSENSIS.

* LVDOVICI, Landgrauii, Literae inuitatoriae ad solennem actum promulgationis priuilegiorum Academiae Giessensis, a. 1607. d. 7. Oct. *in* 4.

PHIL. NICOLAI (*Theologi Hamburgensis,*) Panegyricus in nouam Gissenae vrbis Academiam, ad LVDOVICVM, Landgrauium Hassiae. Hamb. 1607. 4.

Est Carmen Latinum, iterum euulgatum inter huius Theologi *Opera Latina*, Hamburgi 1617. *fol.* edita: in quibus reperitur *T. II. p. 298 sqq.*

Oratio panegyrica I. siue Actus primus promotionis Magistrorum, in quo praesentibus Illustrissimo ac Celsissimo Hassiae Principe ac Domino, Domino LVDOVICO, &c. aliisque Illustribus ac Generosissimis Comitibus, &c. Nobilissimis item, Magnificis, Amplissimis, Reuerendis, Clarissimis, Consultissimis, Excellentissimis, Lectissimisque viris, CASPARVS FINCKIVS, Logices Prof. publ. in Acad. Gissena, verba fecit *de antiquitate, auctoritate, & dignitate Philosophorum & Philosophiae Magistrorum*, simulque XXIIX. honestissimis & doctissimis viris *Magisterii* gradum contulit altero statim post solennem *Priuilegiorum Academicorum promulgationem* die, anno MDCVII. 8. Octobris. Gissae 1608. 4. *pl.* 7.

Assertio libertatis Academicae aduersus iniustas *Hermanni Vulteii*, Prof. Marburgensis primarii, querelas, & *Georgii Martinii*, Bartensteinensis, lusci illius Borussi, Studiosi Marburgensis, & eiusdem *Vulteii* defensoris maledicentissimi, mendaces & sceleratas calumnias, conscripta ad sui iuris & suorum condiscipulorum ac praeceptorum defensionem

nem a quibusdam inclitae Academiae Giſſenae Studioſis. Giſſae 1609. 4. *pl. 15. & dim.*

IOANNIS GEORGII, Heredis Norwegiae, Ducis Slesuici, Holſatiae, Stormariae, ac Dithmarſiae, Comitis in Oldenburg & Delmenhorſt, &c. Regimen Academicum in illuſtri Heſſorum Giſſena anni 1609. Giſſae 1610. 4. *pl. 22.*

Sunt Acta Rectoralia huius Principis, qui praematuro fato Tubingae obiit a. 1613. Eius frater, IOACHIMVS ERNESTVS, a. 1610. Rectoratu huius Academiae functus eſt: cuius & ipſius *Regimen Academicum* dicitur eſſe editum.

IO. PETRI AVCHTERI, Phorcenſis, Harangue Françoiſe de louange, fondation, & ſituation de la trés celebre Academie de Gieſſe, declamée & imprimée à Gieſſe 1611. 4.

In STEPH. RITTERI *Coſmographia proſometrica*, Marburgi 1619. 4. edita, (cui poſtea nouus tantum titulus nouaque Praefatio eſt praefixa ibidem 1636.) *p. 496. ſqq.* exhibetur *Series Profeſſorum Giſſenſium.* Idem fit in IO. IVSTI WINKELMANNI Beſchreibung der Fürſtenthümer Heſſen und Hersfeld *f. 455. ſqq.*

In CONRADI DIETERICI *Inſtitutionibus oratoriis* editionis Vltraiectinae 1688. 12. *p. 120.-128.* exſtat *Commendatio Giſſae*, & *p. 129.-135. Commendatio Collegii Ludouiciani Giſſenſis.*

LVDOVICI IVNGERMANNI, Medic. D. & Prof. (*poſtea Prof. Altorfini,*) Praeconia clariſſimorum Profeſſorum Giſſenſium, more Lycophronico anagrammatiſmis, quibus ſingulis ſingula emblemata accommodantur, amoris & honoris debiti ergo adumbrata. Giſſae 1621. 4. *pl. 1.*

CHRI-

CHRISTOPHORI SCHEIBLERI, Sermo panegyricus de vita vere philoſophica, vbi ediſſeritur maxime, quid deceat circa voluptates & varios caſus opum & honorum: vna cum actu promotionis (a) vltimae Magiſtrorum XII. in Academia Giſſena habitae a. 1624. d. 25. Maii. Giſſae 1624. 8.

* D. IO. TACKII, Med. & Phyſ. Prof. Academia Giſſena reſtaurata, id eſt, Solennia, quibus Academia Gisſenſis a. 1650. ſplendidiſſime reſtaurata fuit. Giſſae 1652. 4. *Alph. 1. pl. 1.*

M. IO. IVSTI PISTORII Propylaeum Athenaei Haſſiaci, exhibens Elenchum Profeſſorum in Academiis Marburgenſi & Giſſenſi. Giſſae 1665. 4. *pl. 3.*

In exitu huius libelli refertur, Giſſae vsque ad illud tempus in XIX. actibus XXVII. Theologiae Doctores, in XXV. actibus LX. Doctores Iuris, in XV. actibus XXVII. Doctores Medicinae, & in XXVII. actibus CCCLVII. Magiſtros Philoſophiae fuiſſe creatos.

M. IO. IVSTI VALENTINI (b) Parnaſſus Haſſiacus, duplici colle referens nomina Rectorum, Cancellariorum, Profeſſorum, Doctorum, Licentiatorum, atque Magiſtrorum. Editio ſecunda. Giſſae 1685. 4.

CHRISTOPH. DENSTADII Mnemoſynum Academicum, aeternum perennanti illuſtris Giſſenſium Athenaei celebritati dicatum, inſcriptisque illorum omnium nominibus, qui a fauſtiſſima eiusdem ſub annum huius ſaeculi quinquageſimum renaſcentia vsque ad annum praeſentem quartum ſupra nonageſimum vel ſceptra inibi tulere Recto-

 rum,

(a) Tum ſcilicet Marburgum tranſlata fuit Academia Giſſena.

(b) Fuit hic magni Giſſenſis & Philoſophi & Medici, *Mich. Bern. Valentini*, pater.

rum, vel Sparta fulsere Cancellariorum, vel munere cluere aut etiamnum cluunt Professorum, vel titulis denique atque honoribus Doctorum, Licentiatorum, Magistrorumque in illo aucti ornatique fuere, erectum. Gissae 1694. 4. *pl.* 4.

Est haec Valentiniani opusculi continuatio.

* Professores Giessenses anni 1703. recensentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 148. sq.*

* De Iubilaeo Academiae Gissensis a. 1707. celebrato vid. *Noua literaria Hamb. 1707. p. 161. 165. 412.* & *a. 1708. p. 66. sq.* itemque der Neubestellte *Agent* in der dritten *Function p. 67. sqq.*

MICH. BERNHARDI VALENTINI, Med. Prof. Oratio a. 1708. habita de incrementis Academiae Gisenae per ciues Hassiae indigenas.

Annexa est eius *Praxi Medicinae infallibili*, Francof. 1711. 4. editae, & in *Actis eruditorum* eiusdem anni recensitae *p. 482. sqq.*

Fasciculus relationum epistolicarum, quibus status Academiae Gissensis succincte delineatur. 1711. 4.

Auctorem harum Relationum esse *Immanuelem Weberum*, Giss. Prof. apparet ex eius *Catalogo scriptorum suorum*, quem Gissae 1722. 4. edidit. Ibi enim *p. 11.* libellum hunc scriptis suis annumerat.

* De ortu & incrementis Academiae Gissensis agit IO. IVSTVS WINKELMANNVS in der Beschreibung der Fürstenthümer Hessen und Hersfeld, Bremae 1711. *fol.* edita, *P. IV. cap. 7. p. 466. sqq.*

Hic & *p. 455. sqq.* exhibetur Catalogus Professorum Gissensium.

IM-

Digitized by Google

IMMAN. WEBERI Prodromus oder Vortrab dererjenigen Nachrichten und Solennitäten, so auf hohe Verordnung des Durchlauchtigsten Fürsten und Herrn, Herrn Ernst Ludwigs, Landgrafen zu Hessen, rc. bey dem im Jahr 1707. feyerlichst celebrirten Iubilaeo Academico bey der löblichen Universität zu Giessen fürgekommen, und zu publiciren bißhero unterblieben. Giessen 1719. 4. *pl. 3. & dim.*

* Des Durchl. Fürsten und Herrn, Herrn Ernst Ludwigs, Landgrafens zu Hessen, rc. General- und Haupt-Verordnung auf die im Decembr. 1719. durch eigene Deputatos beschehene Visitation Dero Fürstl. Universität Giessen, und derselben, so wohl quoad studia & Professiones omnium Facultatum, als Sprachen, Exercitien, und alle übrige Erfordernisse und Bequemlichkeiten, bessere und vollkommene Einrichtung, an erstgedachte Dero Universität alsso abgegangen, samt Beylagen von Num. I. biß XLII. Darmstadt 1720. *fol. pl. 17. & dim.*

Recensetur hoc scriptum in den Gelehrten Zeitungen a. 1721. *p. 242. sqq.*

Priuilegia Studiosorum Gissensium, sub anniuersaria Legum praelectione publice repetita, & Oratione panegyrica *de vsu & abusu priuilegiorum* ipsis Cal. Iulii a. 1720. fusius explicata a Rectore Academiae, MICH. BERNH. VALENTINI, Archiatro Hasso-Darmstadino, Prof. Med. & Philos. experim. ord. Gissae 1720. 4. *pl. 4.*

* In der kurtzen Historie der vormahligen und gegenwärtigen Gelehrtheit derer Hessen Trimestri secundo, a. 1725. 8. edito, *p. 145.-168.* historia Gissensis Academiae inde ab eius ortu vsque ad illud tempus descripta exhibetur.

M. FRID. BALTH. (c) GRANDHOMME Dissertatio

(c) Hic nunc fungitur Pastoratu in Ecclesia Hassiaca, ac Dissertationes quas

tatio epiſtolica ad *D. Io. Melch. Verdries*, Med. ac Philoſ. Prof. qua illuſtris Academiae Giſſenae fundationem deſcribit, atque ſimul de dignitate Rectorali, eidem Kal. Ian. 1728. collata, gratulatur. Giſſae 1728 4. *pl.* 2.

ERN. FRID. NEVBAVERI Commentatio de ſingulari Giſſenſium (*Theologorum*) ſtudio conſeruandae purioris doctrinae contra Socinianorum deprauationes, ad *D. Rambachium* ſcripta. Halae 1731. 4. *pl.* 3.

* Zwo Fürſtliche Verordnungen wegen der Studioſorum Theologiae auf der Univerſität Gieſſen. 1732.

Exhibentur im Heßiſchen Heb-Opfer *T. I. p. 85. ſqq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Gieſſenſis, d. 20. Apr. 1732. publicatus, extat in *Actis Academicis* anni 1733. p. 46. ſqq.

* Recenſion der Theologiſchen, Philologiſchen, und Hiſtoriſchen Diſputationum, ſo a. 1733. zu Gieſſen gehalten worden.

Exſtat in Tomo I. des Heßiſchen Heb's Opfers. *p. 91.-104.*

* Ernſt Friedrich Neubauers, Antiq. lingg. Graec. & Orient. P. P. O. Kurzes Verzeichniß aller Profeſſorum Theologiae, ſo auf der Univerſität Gieſſen gelebet und gelehret haben. 1734. 1735.

Reperitur im Heßiſchen Heb-Opfer *T. I. p. 105. 125; p. 252.-255; p. 379.-383; p. 483.-494; p. 497.-525; p. 617.-631; p. 768.-783; p. 803.-818; p. 887.-912; 935.-959; p. 1121.-1131.*

* Catalogus Lectionum Academiae Ludouicianae 1735. menſe Aprili publicatus.

Exſtat

quaedam Theologicas inſeruit *Tomo II.* des Heßiſchen Heb-Opfers *p. 207. ſqq. & 329. ſqq.*

Digitized by Google

Exſtat im Heßiſchen Heb-Opfer *T. I. p. 819. ſqq.* Ibid. *p. 1112. ſqq.* exhibetur Catalogus lectionum menſe Septembri eiusdem anni editus.

* Recenſion der von den Gießiſchen Profeſſoribus a. 1735. edirten Theologiſchen und Philologiſchen Schriften, Vorreden, und Diſputationum.

Exhibetur im Heßiſchen Heb-Opfer *T. I. p. 1079.-1112.*

* Catalogus Lectionum a. 1736. d. 2. Apr. publicatus reperitur im Heßiſchen Heb-Opfer *T. II. p. 79. ſqq.*

* Ernſt Friedrich Neubauers, P. P. O. Ausführliche Nachricht von dem Leben und Schriften aller Profeſſorum Philologiae ſacrae auf der Univerſität Gieſſen. 1737.

Exhibetur in *Tomo II.* des Heßiſchen Heb-Opfers *p. 368.-401.* prima huius Hiſtoriae pars: & altera *p. 664.-676.* nec dubium eſt, quin ibidem celeberrimus auctor exhibiturus ſit continuationem concluſionemque.

* Nomina Profeſſorum Giſſenſium anni 1736. exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS in Jetztlebenden Gelehrten Europa *T. II. p. 773. ſqq.* qui ibidem vitas plurium exhibet vna cum ſcriptorum catalogis.

GOTTINGENSIS.

Programma, quo Muſis Gottingenſibus exilium indicit, ſimulque ſplendidiſſimum reditum praedicit C. A. HEVMANNVS, D. ſeptendecennis Inſpector eius & S. Theol. Prof. Gottingae 1734. d. 19. Apr. *4. pl. 1.*

Reculum id eſt adiecta eius *Oratione exaugurali* Gottingae 1735. 4. *pl. 3.* Vtriusque noua editio reperitur in eius *Primitiis Gottingenſibus Academicis*, a. 1738. editis, *p. 271. ſqq.*

* Potentissimi Magnae Britanniae Regis, S. R. I. Principis Electoris, GEORGII II. institutum condendi novam in terris Brunsuicensibus Academiam literato orbi autoritate Superiorum exponit IO. DANIEL GRVBER, Sacrae Regiae Maiestatis ab Aulicis Consiliis.

Scriptum hoc publicae auctoritatis prodibat in *Actis eruditorum*, quae Lipsiae publicari solent, a. 1734. & quidem in *Mense Octobri*, *p. 484. 485.* & *486.*

* AENOPETRANI WESTPHALI Zufällige Gedancken von Academien, bey Aufrichtung einer neuen Academie zu Göttingen in einem Sendschreiben an Herrn Prof. Stollen eröfnet. Jena 1734. 4. *pl.* 3.

Latet sub hoc nomine Rector Gymnasii Osnabrugensis, IO. CHRISTOPH. KOECHERVS, qui a regione, in qua viuit, *Westphalum*, & ab oppido natali (est enim *Lobensteiniensis* Varilcus,) *AEnopetranum* se appellauit.

* GEORGIVS CHRISTIANVS GEBAVERVS, D. Magnae Brit. Regi a Consiliis aulicis, Antecessor Iuris primarius, & ad ea obeunda, quae Prorectoris sunt, in Acad. Gotting. delegatus Commissarius, nouae Vniuersitatis ciuibus primis S. P. D. Prid. Kal. Nou. 1734. 4. *pl.* 1. *& dim.*

Primum hoc est Gottingensis Academiae Programma publicum, quo noua haec schola aperiebatur, Studiosique inuitabantur ad profitenda nomina & frequentanda Professorum auditoria.

* De ortu Academiae Gottingensis differit GABR. WILH. GOETTENIVS, Pastor Hildesiensis, in *Tomo I.* (a. 1735. edito) des Jetztlebenden gelehrten Europa *p. 535.-538:* & *p. 539.-624.* vndecim Professorum Gottingensium vitam

&

& scripta exhibet. Eiusdem in Operis *Tomo II. p. 309. sqq. 407. sqq. 433. sqq.* trium aliorum Academiae Gottingensis Professorum vitae describuntur adiecto scriptorum cuiusque catalogo.

* Epistola, praesentem Academiae Gottingensis statum exhibens. Gottingae 1735. 4. *pl. 1.*

* De statu Academiae Georgiae Augustae, quae Gottingae est, breuis & vera narratio. Gottingae 1736. 4. *pl. 1.*

Vtriusque scripti auctor est Prof. Gotting. IO. MATTHIAS GESNERVS.

* Liber a. 1736. Gottingae editus, & quidem partitim pro numero hebdomadum, inscriptusque der Sammler, singulis paene foliis suis adiectam habet appendicem ad historiam nouae Academiae pertinentem.

Huius libri, in quo ingeniosam sapientiam cum Germanicae dictionis elegantia certare videas, auctor est Praetor ciuitatis Gottingensis Regius, FRID. CHRISTIANVS NEVBVRIVS, I. V. D.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Gottingensis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 83. sqq.*

* In der Neuen Europäischen *Fama P. XXIX. p. 375. sqq.* exhibetur *Relation* von der am *17. Sept.* 1737. vollzogenen feyerlichen Einweihung der Königlichen und Churfürstl. *Georg-Augusts-Vniuersitaet* zu Göttingen.

* In (IO. PETRI KOHLII) Hamburgischen Berichten von gelehrten Sachen auf das Jahr 1737. *p. 611. sqq.* & *p. 659. sqq.* exhibetur Narratio de inauguratione Academiae Gottingensis,

* Idea

Digitized by Google

* Idea Professorum Academiae Georgiae Augustae, quae Gottingae est. Edita a. 1737. ipsis inaugurationis festis diebus: nunc auctior & emendatior recusa. Gottingae 1738. 4. *pl. 1.*

Sunt tetrasticha singulorum Professorum memoriae & honori dicata a GEORGIO MATTHIAE, *Medicinae Cultore, Bibliothecae Acad. Custode:* qui nomen suum postremo loco exhibet. Hac altera in editione cuiusuis Professoris nomini subiicitur annus eius natalis & gesta antea munera.

* AVGVSTI GESENII, S. Theol. Stud. Oratio solemnis, comparationem inter Gymnasia & Academias sistens, qua Academiae Georgiae Augustae --- ipso inaugurationis die XVII. Sept. 1737. Helmaestadii in Iuleo maiori pia mente congratulatur. Helmst. 1737. *fol. pl. 9.*

* PETRI GERIKE (*Medic. D. & Prof. qui inaugurationi interfuit legatus Academiae Iuliae,*) Oratio in Iuleo maiori 1737. d. 15. Oct. habita de Academiarum Iuliae & Georgiae Augustae fortuna concordi. Helmst. 1737. 4. *pl. 8. & dim.*

* B. F. H. D. Der in Göttingen geweihete Parnassus, oder Ausführliche und gründliche Relation von der am 17. Sept. 1737. feyerlich vollzogenen Einweihung der Königl. und Churfürstl. Georg-August-Vniuersitaet zu Göttingen. Franckf. und Leipzig 1737. 8. *pl. 6. & dim.*

* Quatuor nummi in memoriam conditae & inauguratae Academiae Gottingensis publice cusi exhibentur in IO. DAV. KOELERI (Prof. Gotting.) Historischer Müntz-Belustigung ad a. 1737. *num. XXX. XXXVIII. XXXIX.* & *XL.* Tomi IX. *p. 233.-240.* & *p. 297.-315.*

Sculptura est elegantissima: cui adiuncta est *Descriptio historica*, qua historia Academiae anteinauguralis accurate exponitur, itemque Inaugurationis historia. Adiecta etiam est *p. 316.-320. GEORGII MATTHIAE Idea Professorum Acad.*

Digitized by Google

cad. Georg. Aug. Cum autem in *Deſcriptione* illa *hiſtorica* quaedam correcta vellet nonnemo, huius monita ingenue exhibuit KOELERVS im Erſten Supplements-Bogen ad a. 1737. p. 423. ſq. adiectis nonnullis reſponſionibus. Illud quoque commemorandum, eam deſcriptionem, quam continet *Diſſertatio XXXVIII.* & *XXXIX*, antea tacito auctoris nomine editam fuiſſe ſeparatim ſub hoc titulo:

* Vorläufige Poſt-Relation von der am 17. Sept. jetztlaufenden Jahres glücklich vollbrachten Feyerlichen Einweihung der Königl. und Churfürſtl. Georg-Auguſt-Univerſität zu Göttingen. Gedruckt bey J. C. L. Schultzen, Univerſitäts-Buchdrucker. 4. *pl.* 2.

Ex quo fonte hauſta eſt *Relatio*, quam ſupra memorauimus, *Famae Europaeae*, itemque illa Deſcriptio, quae exhibetur in Kohlianis *Nouis literariis.* Habuit quoque ille, qui ſub literis *B. F. H. D.* latet, Koelerianam narrationem ob oculos: ſed ſimul apparet, ipſum interfuiſſe ſolennitatibus, multasque adieciſſe circumſtantias. Adiecit item Cantica in templo Academico accinentibus inſtrumentis muſicis decantata, & tria alia carmina Germanica huic ſolennitati dicata, poſtremo meditationem ſuam ipſius emblematicam.

* Im Zerſtreuer *p.* 293.-303. deſcribitur Academiae Gottingenſis Inauguratio.

Horum foliorum philoſophicorum, quorum ſingula ſingulis emittebantur a. 1737. hebdomadibus (*in 8.*) Gottingae, ſcriptorem eſſe SAM. CHRIST. HOLLMANNVM, Prof. Gotting. conſtat.

* Acta coronationis d. 20. Sept. 1737. in Acad. Georgia Auguſta peractae, cum poëtica laurea a Magnif. Dn. Prorectore, IAC. WILH. FEVERLINO, conſuetis ceremoniis NICOLAVS CIANGVLO, Italicae linguae Lector, ornaretur. Gottingae 1737. 12. *pl.* 2.

* In *Actis Historico-Ecclesiasticis P. XI. p. 760.-780.* exhibetur Descriptio inaugurationis nouae Academiae Gottingensis.

Post IO. CHRISTOPH. COLERI, Concionatoris Aulae Vinariensis, excessum e vita edit haec *Acta* nunc successor eius in sacro illo munere, WILH. ERN. BARTHOLOMAEI.

* De Academia Georgia Augusta, quae Gottingae est, a Sereniss. Potentissimoque Principe ac Domino, Domino GEORGIO II.--- condita & a. d. 17. Sept. 1737. solenniter dedicata breuis narratio IO. MATTHIAE GESNERI. Adiecta Priuilegia Caesareum atque Regium, itemque Monumenta alia historiam Academiae continentia atque illustrantia. Gottingae 1738. *fol. Alph. 2. pl. 11.*

Adiunctae sunt tres nitidae figurae aeri incisae, quarum prima Sciagraphiam vrbis Gottingae, altera Arcum triumphalem IO. FRID. PENTHERI, Prof. Gotting. tertia nummos inaugurales repraesentat.

* *
*

Quae celeberrimi nominis vir, HERMANNVS von der Hardt, Academiae Iuliae Professor aetate maximus, hac occasione (a) emisit, ea minime decet praetermitti. Etsi enim is Academiae nostrae historiam non persequitur, illa tamen ipsa nonnulla pars est historiae, quod nouae Academiae tantum honoris tribuit vir non solum ob aetatem, sed etiam ob magna multaque in rem literariam merita venerabilis. En igitur scriptorum *Hardtianorum*, Georgiae Augustae consecratorum, titulos:

* HER-

(a) Recensio aliquot *Hardtii* scriptorum huius generis exhibetur in Hamburgischen Berichten von gelehrten Sachen anni 1737. p. 635. sq.

* HERMANNI von der Hardt Septem columnae (Prov. IX. 1.) Academiae Regiae Georgiae Auguſtae, quae Gottingae eſt. Helmſtadii (a) 1737. *fol. pl.* 72.

Eiusd. Septem ornamenta ſupra ſeptem columnas Academiae Regiae Georgiae Auguſtae, quae Gottingae eſt: *ſiue* In Academiae Regiae Georgiae Auguſtae, a. 1737. d. 17. Sept. ſancte inauguratae ſerenam lucem ex Academiae Iuliae votis *Noui Libri VII.* Helmſt. *fol. pl.* 7.

Initium tantum huius Operis hic exhibetur.

Eiusd. Septem Baſes ſub ſeptem columnis cum ſeptem ornamentis Georgiae Auguſtae. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 5.

Eiusd. Coronis. Veritatis profeſſio in vtraque Academia, Regia Georgia Auguſta Gottingenſi & Iulia Helmſtadienſi, Muſarum Drama ſeptem ſcenis in ſeptem columnarum coronamenta ſeptem. *fol. pl.* 4.

Eiusdem Hiſtoria Heracleae Trachiniae in Academiae Regiae Georgiae Auguſtae natalem ſecundum a. 1738. d. 17. Sept. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 8.

Eiusd. Viciſſitudo fortunae in Ceyce & Alcyone, in Georgiae Auguſtae natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 6.

Eiusd. Hiſtoria Curetum in AEtolia, in Georgiae Auguſtae natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 15.

Eiusd. Effigies aenigmatica Nicolai III. Pontificis ſeculo XIII. in Georgiae Auguſtae natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 19.

(a) Conſtat opus hoc *ſeptem libris*, quorum tituli recenſentur in poſtremo folio *Monumentorum*, Hiſtoriae Inaugurationis Geſnerianae ſubnexorum.

Digitized by Google

Eiusd. Hiſtoria vrbium Gindari, Bambyces, & Nini in Syria & Aſſyria, in Georgiae Auguſtae natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 7.

Eiusd. Hiſtoria Babylonis ex Gindarenis natae in Georgiae Aug. natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol pl.* 7.

Eiusd. Hiſtoria Imperii Romani, Romae & Byzantii, Arcadio & Honorio Caeſaribus, in Regis Boruſſorum gemma, in Georgiae Aug. natalem ſecundum. Helmſt. 1738. *fol. pl.* 10.

Eiusd. Tomi tertii Coronis. Geographia & Chronologia, regia ad antiquitatem reconditosque mythos via in vtraque Academia, Gottingenſi & Helmſtadienſi, ſororio vinculo iunctis: in honorem natalis ſecundi Georgiae Auguſtae. Helmſt 1738. *fol. pl.* 10.

GRAECENSIS.

SIXTI V. Inſtitutio Studii generalis diuerſarum ſcientiarum & bonarum artium in Collegio Presbyterorum Soc. Ieſu, a CAROLO, Auſtriae Archiduce, in oppido Graecen. Salzburgenſis dioeceſis fundato, & a GREGORIO XIII. erecto, cum redituum aſſignatione & priuilegiorum elargitione, 1585.

Exſtat in *Bullario Romano* CHERVBINI *T. II. p.* 523.

PETRI XIMENII Diſputatio, habita cum Balthaſare Tiſchero, Lutherano, de fide iuſtificante in Academia Graecenſi anno 1592.

Memoratur a Nic. Antonio *Biblioth. Hiſp. T. II. p.* 201. *ſq.*

* *Iacobus Pontanus*, Soc. Ieſu, in *Bellariis Atticis* edit. Francof. 1644. 8. *p.* 261. *ſq.* exhibet *Hiſtoriam initiationis* ſiue inau-

Digitized by Google

inaugurationis *Academiae Graecensis* (a) *in Stiria*, e FRANCISCI BENCII *Annalibus Societatis Iesu* anni 86. & 87.

Apparet hinc, duas duntaxat illi Academiae esse Facultates, Philosophicam & Theologicam. Vid. & *Noua literaria Germaniae* anni 1707. *p. 275.* Ibidem *a. 1709. p. 23. sq.* recensentur acta huius Academiae anni 1707.

* De Professore Historiarum nuper ibi constituto vid. *Bibliotheque Germanique T. XVII. p. 206.*

GRONINGENSIS.

Orationes ad inaugurationem Academiae Groningensis habitae ab HERMANNO RAVENSBERGERO, Theol. D. & Prof. & IOANNE HVNINGA, I. V. D. Basil. 1615. 4.

* De ortu Academiae Groningensis differit VBBO EMMIVS, testis αὐτόπτης, in *Syntagmate de agro Frisiae inter Amasum & Lauicam fl. deque vrbe Groninga*, editionis secundae, Groningae 1646. factae, *p. 257. 258. & 259.* sub hoc titulo: *De Academia Groningae nuper instituta.*

Effigies & Vitae Professorum Academiae Groningae & Omlandiae, cum Historia fundationis. Groningae 1654. *fol.*

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Groningensis anni 1736. insertus est *Actis* eius anni *Academicis p. 310. sqq.*

(a) Ad eiiciendam e Stiria Lutheranam religionem conditam esse hanc Academiam, cognosci potest e Ieremiae Hombergeri, Theologiae tum Doctoris Lutherani in vrbe Graecio, epistola, quae exstat inter *Marbachianas p. 681.*

Digitized by Google

GRYPHISWALDENSIS.

* BALTH. RHAW, S.S. Theol. Lic. & Prof. Biga Difcurfuum Academicorum de imminente ruina Academiae Gryphiswaldenfis. Gryph. 1638. 4. *pl. 6.*

* In DAVIDIS MEVII Delineatione der Pommerischen Landes-Verfassung, a. 1650. fcripta, & a *Wilh. Frid. Piftorio* in Parte quarta *Amoenitatum Hiftorico - Iuridicarum* a. 1734. edita, *Caput XIV. p. 989. fq.* eft *de Vniuerfitate Gryphiswaldenfi.*

HENRICI WENDLANDI Catalogus Procancellariorum, Rectorum, Brabeutarum & Promotorum Academiae Gryphiswaldenfis ab anno fundationis ad A. C. 1655. Gryphisw. 1655.

* In *Originibus Pomeranicis*, a MARTINO RANGONE Colbergae 1684. 4. editis, de Academia Gryphiswaldenfi memorabilia occurrunt *p.* 72. *92. 93. 117.* & *125.*

* D. IO. SAM. HERINGIVS in libro Germanico Stetini fine mentione anni impreffionis edito *de ERICO II. Duce Pomeraniae*, *p.* 1. & 2. agit de primo Academiae Gryphiswaldenfis Rectore.

IO. HEVNII Profopographia metrica omnium Academiae Gryphiswaldenfis Profefforum. Gryphisw. 1668. 8.

Acta Fefti Iubilaei ab Academia Gryphiswaldenfi rite celebrati. Gryph. 1693. 4.

GEORGII CHRISTOPH. GEBHARDI, Math. Prof. Oratio de incunabulis Academiae Gryphiswaldenfis. Gryph. 1693. 4.

EIVS-

Digitized by Google

EIVSDEM Diſputatio Chronologica, qua probatur, annum reformatae Academiae Gryphiswaldenſis eſſe verum Iubilaeum. Ibidem 1693. 4.

* Profeſſores Gryphiswaldenſes anni 1699. nominatim commemorantur in eius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 37. ſq.*

* Profeſſores huius Academiae anni 1709. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1709. p. 225. ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Gryphicae anni 1726. exſtat in *Recenſionis Actorum erud. Roſtoch. Collectione II. p.* 242. *ſqq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum huius Academiae anni 1728. exhibetur im andern Stück der Schwedischen Bibliotheck *p. 314. ſqq.* In eiusdem tertia Parte, a. 1729. edita, *p. 346. - 349.* & in quarta, a. 1730. edita, *p. 374. ſqq.* commemorantur acta huius Academiae nouiſſima.

Nomina Profeſſorum Gryphiswaldenſium anni 1729. proferuntur ab ANDR. IOACH. ab HENEL in dem *A. 1729.* florirenden Schweden, Lubecae 1629. 4. edito, *p. 264. ſq.*

* Königliches (Schwedisches) Edict wegen des Vergleiches zwischen denen Herren Theologis zu Greiffswalde. 1730.

Exhibetur in der Fortgesetzten Sammlung von alten und neuen Theologischen Sachen anni 1730. *p. 1162. - 1169.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum anni 1733. in Academia Gryphiswaldenſi exhibetur in huius anni *Actis Academicis p. 143. ſqq.*

Programma Rectoris de fatis Academiae Gryphicae ſub Ducibus ſuis & Regibus Sueciae. 1737. *fol. pl. 1. & dim.*

* No-

* Nomina Professorum Gryphiswaldensium anni 1737. proferuntur a G. W. GOETTENIO im Jeßtlebenden gelehrten Europa *T. III. p.* 207. *sq.*

HAFNIENSIS.

WILLICHII WESTOVII Αὐτοσχεδίασμα in laudem Regiae Danorum Academiae. Hafn. 1604. 4.

D. IO. PAVLI RESENII (*Theol. Prof.*) liber de officiis Studiosorum Academiae Regiae Hafniensis. Hafniae 1611. 8.

CASP. BARTHOLINI (*Prof. Med.*) de ortu, progressu, & incrementis Regiae Academiae Hafniensis Oratio, dicta a. 1619. Ad calcem subiungitur Rectorum ab a. 1479. Professorum vero ab a. 1539. catalogus. Hafniae 1620. 4.

* Recusus est hic liber Wittebergae 1645. 4. *pl. 6.*

* IO. ISAACIVS PONTANVS *Chorographicae* suae *Descriptioni Daniae*, a. 1631. editae, & *Historiae* suae *rerum Danicarum* annexae, subiecit *p. 788. - 792.* Catalogum Rectorum Academiae Hafniensis ab a. 1497. vsque ad annum 1619.

* IO. SVANINGIVS *Chronologiae* suae *Danicae*, a. 1650. *fol.* emissae, inseruit *p. 94. - 106.* nomina Rectorum Academiae Hafniensis ab a. 1479. vsque ad a. 1650.

* THOMAE BARTHOLINI Cista Medica Hafniensis, variis consiliis, curationibus, casibus rarioribus, Vitis Medicorum Hafniensium, aliisque ad rem Medicam, Anatomicam, Botanicam, & Chymicam spectantibus referta. Accedit eiusdem DOMVS ANATOMICA, breuissime descripta. Hafniae 1662. 8. *Alph. 1. pl. 18.*

Ex

Digitized by Google

Ex *Praefatione* auctoris haec repetimus, ad Hafnienſis Academiae hiſtoriam pertinentia: *Enimuero cum penes Medicae Facultatis Decanum, qui in Academia perpetuus eſſe ſolet, exempla Actorum omnium ſeruentur; tutisque auribus & cuſtodiis in* Ciſta *Facultatis deponantur, magno publicae rei Medicae detrimento cum Bibliotheca in praedam pabulumque haec & alia Vulcano ceſſerunt, quorum D. THOMAS FINCKIVS, auus noſter, per LIII. annos Decanus, nunquam ſiccis oculis meminit. Illius diuini ſenis nepos ego & ſucceſſor, in* Ciſta Medica, *ex officio Decanatus mihi concredita, ſparſas ſchedas Medicorum, tanquam naufraga fruſta, curioſe collegi, in ordinem ſecundum annorum ſeriem nullius praeiudicio digeſſi, Latio reddidi, quae noſtra dialecto legebantur, & hinc inde defunctorum monumentis conquiſitis Vitas illorum interſerui, qui publicis Programmatibus a patria Academia, fideli arcanorum temporumque cuſtode, fuerunt laudati. Haec vno volumine contenta, excuſſis loculis, in publicam libertatem lucemque mitto, ne inuidiam clauſae diutius* Ciſtae *magnis detrimentis mortales expient, aut Medici noſtri, numero pauci, ſed meritis magni, gratis poſteris & digna immortalitate deſtituantur. Cuncta ſuis authoribus reddidi, praecipua, quae forte vtilia occurrerunt, complexus: geſtorum quoque documenta nonnunquam ſubtexui, certa ſpe fretus, bonis placitura & curioſis, quae pro temporum fama, patriae Academiae laude, & Medicinae incremento eſſe iudicaui. Alii, quos nobis Deus & fortuna eſſe voluerit ſuperſtites, tam noſtra, ſi merebuntur, quam aliorum Medicorum, quorum vel vitas omiſimus, vel lucubrationes, quia vel ad poſteritatem ſpectant, vel haberi non potuerunt, eo animo proſequantur, quo nos ea meliorum vtilitati dicauimus. Niſi grandior mole ſua liber concludendus fuiſſet, oculis publicis ſtitiſſem* Conſtitutiones nouellas, *quas Clariſſimi noſtrae Facultatis Doctores in commune conſulturi*

coeperunt, vt & nomen dignitatemque suam tuerentur & saluti aegrorum prospicerent. Vere enim de Medicis dici potest, quod de sapiente Seneca de otio eiusdem: Si quis bene de se meretur, hoc ipso aliis prodest, quod illis profutura parat. *Sola vero Serenissimae Maiestatis Regiae authoritas nobis superest, vt Empirici, monstra hominum, apud nos debellentur. Hactenus enim vitia remediis fuere fortiora. Vale. Hafniae XXII. Decembris ANNO* CIↃ IↃCLXI.

ERASMI VINDINGII (*Prof.*) Academia Hafniensis, in Regibus, Conseruatoribus, Rectoribus, & Professoribus suis repraesentata. Haun. 1665. 4.

Huius libri continuationem suscepisse *Petrum Ioannem Resenium*, sed morte intercedente non praestitisse, docet Nic. * Petrus Sibbernius in *Bibliotheca historica Dano-Norwegica Cap. X. p. 309.* Nunc partes has suscepisse *Andream Froelundium*, * ling. Hebr. Prof. testis est *Thura* in Praef. ad *Ideam Historiae literariae Danorum p. 10.*

SEVERINI LINTRVPII Historia Academiae Hafniensis.

Scriptor hic accuratissimus & indefessus haud dubie satisfacturus erat lectoribus. At, quam vidit lucem eius opus, eâ & periit, incendio videlicet Bergensi: id quod ipse docet in libello 1704. edito sub hac inscriptione: *Reliquiae incendii Bergensis.*

* Nomina Professorum Hafniensium anni 1699. exhibentur in huius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 22. sq.*

* ALBERTI THVRA Idea Historiae literariae Danorum. Hamb. 1723. 8. *Alph. 1. pl. 3. & dim.*

Ediderat hic scriptor a. 1721. Hafniae *Specimen Historiae literariae Danorum de Collegiis Cathedralibus & Academicis.* In quo libello quae tradit, postea *Ideae* modo laudatae intexuit omnia.

Digitized by Google

omnia. Huius *Ideae Cap. IV. §. 1.* de Academia Hafnienſi diſſerit, §. 2. de Academia Sorana; *Cap. V.* de Collegiis Academicis Hafniae; *Cap. VII. §. 1.* & 2. de Profeſſoribus Academiae Hafnienſis, §. 3. de Soranae Academiae Profeſſoribus.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Hafnienſis anni 1733. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1734. *p. 152. ſqq.*

* Promotio Doctoralis, Hafniae in Iubilaeo religioſo a. 1736. facta, deſcribitur in der Däniſchen Bibliotheck, Hafniae & Lipſiae 1738. edita, *P. I. p. 272.-281.*

* Lectiones publicae Profeſſorum in Vniuerſitate Hafnienſi a Cal. Sept. 1737. ad Cal. Aug. 1738. exhibentur ibidem *p. 441. ſqq.*

* Catalogus duplex Diſputationum Hafniae habitarum a. 1736. 1737. & 1738. exſtat ibid. *p. 444. ſqq.*

* Trium adhuc viuentium Profeſſorum Theologiae Hafnienſium, *Io. Steenbuchii*, *Marci Woeldikii*, & *Ieremiae Frid. Reuſſii*, Vitae, adiecto librorum a ſingulis editorum Catalogo, inſertae ſunt eidem *Bibliothecae P. II. p. 410. ſqq.*

HALENSIS.

FRID. MADEWEISII Inauguratio Academiae Fridericianae, hoc eſt, Sala-Salomoneae. Halae 1694. *fol.*

* W. E. TENZELIVS in Monatl. Unterredungen anni 1694. *p. 513.-597.* exponit hiſtoriam inaugurationis Academiae Halenſis.

ANDR. LVPPII Beſchreibung der Inauguration der Univerſität zu Halle. 1694. 4. *pl.* 11.

Bericht von der ſolennen Inauguration der Univerſität zu Halle. 1694. 4. *pl.* 4.

* Beschreibung der Ceremonien, mit welchen die neue Universität zu Halle den 1. Iunii 1694. inauguriret worden. Halle 1694. *fol. pl. 6.*

* Priuilegia Imperialia Vniuersitatis Fridericianae. Halae Magd. sumtibus Io. Frid. Zeitleri. 1694. *fol. pl. 3.*

Inauguratio Academiae Fridericianae siue Halensis, conscripta a CHRISTOPH. CELLARIO. Halae Magdeburgicae 1698. *fol. Alph. 2. pl. 4.*

Vid. recensens hunc librum *Tenzelius* in Monatl. Unterredungen anni 1698. *p. 569. sqq.* Recensetur item hoc opus in *Actis eruditorum 1698. p. 369. sqq.*

* Halensis Academiae historiam inde ab a. 1531. vsque ad a. 1694. descripsit IO. PETRVS de LVDEWIG, & Tomo II. *Consiliorum Hallensium ICtorum* praefixit, implentem paginas 96.

Quae ibi minus vere scripsit vir alioqui magnus de ortu huius Academiae, quaeque inuidiam erga *Thomasium*, *Struckium*, & *Baierum* spirantia protulit, acriter notauit Gottingensis Historicus, *Io. Dauid. Koelerus*, Collega meus coniunctissimus, in der 22. Müntz-Belustigung anni 1735. Vtinam prodiisset CHRIST. THOMASII Ausführlicher Bericht von dem Anfange und Fortgange der Hällischen Universität biß zu völliger Stiftung und *Introducir*ung derselben: quem promisit in *P. II.* der Philos. und Jurist. Händel *p. 72. & 117.*

* Bericht dessen, was wegen der zwischen den Evangelisch-Lutherischen Geistlichen von der Universität und dem Stadt-Ministerio in Halle eine Zeit hero geschwebten Differentien durch von Sr. Churfürstlichen Durchlaucht zu Brandenburg verordnete Commission abgehandelt worden. Cölln an der Spree 1700. 4. *pl. 4. & dim.*

Conf.

Digitized by Google

Conf. *Speneri* Epistolae ad *Fischerum* in illius *Consiliis Theologicis Latinis* p. 780. & 781. & 782.

* Nomina Professorum Halensium anni 1702. exhibentur in *Nouis literariis Germaniae* 1703. *p.* 28. *sq.*

Kurze Nachricht von der Stadt Halle, und absonderlich von der Universität daselbst. Halle 1709. 8. *pl.* 11.

* FRIDERICVS LVCAE im Europäischen Helicon, Francof. 1711. 4. edito, *P. IV. Cap. VI. p.* 475. - 504. describit *Fundationem & Inaugurationem Academiae Halensis*, exhibens simul *Caesarea Priuilegia.*

* Nomina Professorum Academiae Halensis anni 1726. exhibentur in *Bibliotheque Germanique T. XII. p.* 225.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Halensis anni 1734. exhibetur in *Actis Academicis* illius anni *p.* 277. *sqq.*

* CHRISTIANVS FRID. HEMPELIVS in annotationibus ad GVNDLINGII *Historiam literariam T. III. p.* 3139. - 3164. ortum, inaugurationem, & progressum Halensis Academiae describit, producens etiam Papale & Caesareum Priuilegia.

* Nomina hodiernorum Professorum Halensium exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS *T. I.* des Jetztlebenden gelehrten Europa *p.* 343. *sqq.* vbi & *p.* 346. - 440. vitae sex Professorum & scripta commemorantur.

MART. SCHMEIZELII (*Prof. Hal.*) Rechtschaffener Academicus, oder Gründliche Anleitung, wie ein Academischer Student seine Studien und Leben gehörig einzurichten habe: nebst einem Vorbericht 1. von dem Schulwesen in Teutschland überhaupt, 2. von den Universitäten überhaupt, 3. von der zu Halle insonderheit. Halle 1738. 8.

HARDERVICENSIS.

* Inauguratio, Leges & Statuta illuſtris Academiae Ducatus Gelriae & Comitatus Zutphaniae, Harderuici conſtitutae. Harderouici 1727. 4. *pl. 4.*

* Harderuicum antiquum, ofte Beſchryvinge der Stadt Harderwyck, t'ſamen - geſteld by Mr. IOHAN SCHRASSERT, Raad en Secretaris derſelver Stadt. Harderwyck 1730. 4. *Alph. 1. pl. 10. & dim.*

In huius libri *Cap. XX. p. 94. - 104.* deſcribitur hiſtoria Academiae, commemoranturque omnes eius Profeſſores, adiectis plurium memorabilibus. Altera huius Operis pars prodiit 1732. *Alph. 1. pl. 2.* Exſtat etiam huius *Ioannis Schrasſert*, *I. V. D. Commentatio ad Reformationem Velauiae*, Harderuici 1719. 4. quo in libro deſcribuntur iura Velauiae ciuilia, & ab auctore illuſtrantur.

HEIDELBERGENSIS.

* Scriptores de Acad. Heidelbergenſi commemorat GEORG. CHRIST. IOANNIS in *Praef.* ad *Dan. Parei Hiſtoriam Bauarico-Palatinam p. 127. ſq.*

GEORGII IOANNIS, Comitis Palatini Rheni, (*tum Rectoris Acad. honorarii,*) Oratio de Scholae Heidelbergenſis inſtauratione. Heidelbergae 1558. 4.

Laudat hanc Orationem *Ioannes Fabricius* in *Hiſtoria bibliothecae ſuae T. V. p. 287.* docetque, in ea laudari OTTONEM HENRICVM, Electorem Palatinum, inſtauratorem & amplificatorem huius Academiae.

GEOR-

Digitized by Google

GEORGII SOHNII (*Theol. D. & Prof.*) Oratio historica de fundatione & conseruatione Academiae Heidelbergensis, habita a. 1587. d. 30. Nouembris. Hanouiae 1607. 4.

Recusa exstat in *Henrici Caroli van Byler Libellorum variorum Fasciculo I.* Groningae a. 1733. edito, *num. III.* Eadem *Oratio* in linguam Germanicam translata a *Balth. Paumbachio*, S. Theol. D. & Hebr. linguae Professore Heidelbergensi, excusa fuit Heidelbergae 1615. 8.

D. QVIRINI REVTERI Iubileus primus Collegii Sapientiae, quod est Heidelbergae. Heidelb. 1606. 4.

MELCHIORIS ADAMI Monumentorum Heidelbergensium Apographum. Accedit Oratio habita in funere (a) *Marsilii ab Inghen*, primi Academiae Heidelbergensis Rectoris a. 1396. Heidelbergae 1612. 4.

Iubilaeus Academicus, celebratus in Academia Heidelbergensi. Ibidem 1618. 4.

* De ortu Heidelbergensis Academiae agit DANIEL PAREVS in *Historia Bauarico-Palatina*, a. 1632. atque iterum 1717. edita, *lib. IV. sect. 2. p. 166. sq.* qui & ibidem commemorat *RVPERTI iunioris* beneficia erga hanc Academiam. Idem *lib. VI. sect. 2. p. 297.* narrat, quae mutatio acciderit huic Academiae post mortem Electoris, FRIDERICI III.

* PETRI DE SPINA, Med. D. Oratio, cum renascentis Academiae Heidelbergensis Archiuum bono omine exhiberetur, habita Heidelbergae d. 19. Iulii. Francof. 1651. 4. *pl. 3. & dim.*

Fuit

(a) De huius viri *Quaestionibus super quatuor libros Sententiarum* vid. *Acta erudita Franconiae T. I. p. 193. sqq.*

Fuit hic cognominis filius *Petri de Spina*, Archiatri Palatini, & in Acad. Heidelb. Prof. Medicinae, a. 1622. exſtincti, cuius *Vitam* a *Balth.Venatore* ſcriptam edidit Biponti a.1732.4. *Georgius Chriſtianus Ioannis*: qui de filii *Petri de Spina*, Phyſici Francofurtani, a. 1656. ibi mortui, vita meritisque diſſertationem ſuam adiecit, in cuius *§. XVIII. p. 45*. exponit occaſionem laudatae *Orationis de Archiuo Heidelbergenſi.*

IO. HENR. HOTTINGERI Collegium Sapientiae reſtitutum, ſiue Oratio ſecularis de Collegio Sapientiae, quod Heidelbergae eſt. Acceſſerunt Notae eiusdem de Heidelbergenſis Academiae origine, progreſſu, priuilegiis, Heidelbergae 1656. 4.

Parnaſſus Heidelbergenſis, ſeu Icones omnium huius Academiae Profeſſorum, cum elogiis. Heidelb. 1660. *fol.*

* FRID. SPANHEMIVS in *Introductione ad Hiſtoriam ſacram*, editionis Francof. 1698. 4. *p. 474. ſq.* e tabulario publico deſcribit originem Academiae (a) Heidelbergenſis.

* De celebratione Feſti ſaecularis tertii a. 1686. d. 25. 26. & 27. Nouembris paucis agit IO. HENR. HEIDEGGERVS in *Vita Io. Ludouici Fabricii, Theologi ArchiPalatini*, huius *Operibus*, Tiguri 1698. 4. editis, annexa, *p. 103. ſq.*

Praeſagium de hoc Iubilaeo commemoratur in *Bibliotheca Hiſt. Philol. Theologica Bremenſi* T. II. p. 597.

* Catalogus Rectorum Vniuerſitatis Heidelbergenſis ab a. 1386. ad annum 1624. inſertus eſt TOLNERI *Codici diplomatico Palatino* 1700. *fol.* edito *p. 129.-132.*

DAVIDIS PAREI Hiſtoria Academiae Heidelbergenſis MSta,

Fuiſſe

(a) Hanc *primam Germaniae Academiam* appellat *Lehmannus Chron. Spir. lib. VII. cap. 38.*

Digitized by Google

Fuisse hanc in manibus *Caroli Lud. Tolneri* ac *Frid. Lucae*, apparet ex huius Europäischen Helicon P. *IV. cap. 6. p. 363.* & ex illius *Codice diplom. Palat. p. 123. 125. 127. 132.*

GEORGII FRANCI DE FRANCKENAV Oratio 1686. habita de ortu & progressu Vniuersitatis antiquissimae in Germania, Heidelbergensis. Heidelbergae 1687. 4.

* Professores huius Academiae anni 1708. recensentur in *Nouis literariis Germaniae 1708. p. 437. sq.*

* Professores huius Academiae anni 1736. recensentur in *Actis Academicis 1737. p. 344. sqq.*

HELMSTADIENSIS.

* Paedagogii illustris (a) Gandershemii Inauguratio, Constitutio, Classes, Leges. Accedunt tres Orationes tum habitae a *D. Nic. Selneccero*, *M. Adamo Byssandro*, Rectore, & *M. Esaia Preisero*, Professore. Henricopoli ad Wolferbytum 1571. 8. *pl. 14.*

* Programma, quo IVLIVS, Dux Brunsuicensis & Luneburgensis, a. 1576. publicauit suum consilium condendae Helmstadii Academiae, inseruit *Saxoniae* suae DAVID CHYTRAEVS *p. 639. 640. 641.* edit. Lips. 1599. *fol.*

Professorum Vniuersitatis Iuliae Historica narratio de illius introductione. Helmst. 1579. 4.

Quae hoc volumine continentur, recenset Io. Fabricius in *Historia bibliothecae* suae *T. V. p. 280. sq.* Altera huius *Narrationis* editio debetur *D. Corn. Diet. Kochio*, tum Prorectori, qui hunc ei praefixit titulum: *Historica narratio de inauguratione*

Nnn n

(a) Hoc translatum in vrbem Helmstadium paulo post euasit Academia Iulia.

ne Academiae Iuliae & promulgatione priuilegiorum a Maximiliano II. Imp. collatorum. Editio secunda. Helmst. 1713. fol. pl. 3. & dim.

Fürstliche Braunschw. Lüneb. endliche Verordnung wegen abgeschafften gänzlichen hochschädlichen Pennal-Wesens auf der Fürstl. Julius-Universität zu Helmstädt. 1601. 4. *pl. 1.*

* HENR. MEIBOMII Oratio a. 1607. habita de Academiae Iuliae primordiis & incrementis.

Inserta est Tomo tertio *Rerum Germanicarum* a *Meibomiis* collectarum, & Helmst. 1688. editarum *p. 215.-223;* itemque *Variis Meibomii* (senioris) *opusculis p. 520. sqq.* Digna sunt, quae hic inserantur verba D. IOSIAE MARCI, Professoris Iuris in Academia Ienensi, postea Procancellarii Ducis Brunsuicensis, IVLII, ad Ioan. Marbachium, Theologum Argentinensem, a. 1580. scripta: quae epistola exstat inter *Marbachianas*, a *Fechtio* editas, *p. 608. sq.* Ibi *p. 609: His ex procellis*, inquit, (ex Academia Ienensi) *in aulam ad officium Procancellariatus vocor a Duce Brunsuicensi, IVLIO: vbi aliquantulum licuit respirare. Auctor ipsi fui, quod scholam Helmstadii aperuit. Vestrum* Erythraeum *magno sane stipendio ad Professionem Oratoriae conduxit. Quingenti enim thaleri annui ei fuerunt promissi cum penu locuplete, & donaticii nomine millia duo.*

M. CHRISTOPH. HEIDMANNI Orationes duae, quarum altera de Iuleo nouo siue illustri Musarum aede in Academia Iulia splendide nuper dedicata, altera de beneficiis Ducum Brunsuicensium in Academiam Iuliam & officio Academicorum. Helmst. 1659. 4. *pl. 9.*

Prior habita & primum edita fuit a. 1612. posterior 1613.

ANDREAE CLVDII, Prof. Iuris, Inauguratio splendidissimi noui Musarum theatri in illustri Academia Iulia Helmstadii, quam ex mandato Principis peregit. Francof. 1618. 4.

* Cry-

* Crypto-Papismus nouae Theologiae Helmſtadienſis, das heimlich Pabſtumb, in der neuen Helmſtädtiſchen Theologen Schrifften ---- hin und wieder verſteckt. ---- durch M. STATIVM BVSCHERVM, Paſtorn zu S. AEgidien in Hannover. Hamburg. *pl. 11. in 4.*

* Idem duo ſimilia Germanica ſcripta a. 1640. & 1641. edidit: quorum in vltimo etiam fata primi ſui ſcripti exponit.

* Gründliche Widerlegung eines unwahrhafften Gedichts unterm Titul, Crypto-Papismus, &c. Erſter Theil. Lüneburg 1641. 4. *pl. 19.* Ander Theil. Ibidem 1641. 4. *Alph. 2. pl. 6. & dim.*

CHRISTOPH. SCHRADERI Oratio ad Sereniſſimorum Ducum Br. & Lun. Illuſtres Legatos, viſendae ordinandaeque Academiae Iuliae miſſos, qua aduentum gratulatur Cal. Nouemb. 1650.

HENR. IVLII SCHEVRLII Oratio ad eosdem Illuſtres Legatos, qua de negotio feliciter peracto & gratulatur & gratias agit d. XX. Nouembris 1650.

CHRISTOPH. SCHRADERI Oratio in ſolemni ſtudiorum Academiae Iuliae inſtauratione habita ad Sereniſſ. Ducum --- Illuſtres Legatos a. 1652. 6. Id. Sextil.

EIVSDEM Oratio ad Sereniſſimorum Ducum Br. ac Luneb. --- Legatos, viſendae ordinandaeque Academiae Iuliae tertium miſſos, habita XXI. Dec. a. 1654.

* IOACHIMI HILDEBRANDI, S. Theol. D. & Prof. ord. Enchiridion controuerſiarum Helmſtadienſium.

Poſſideo libellum hunc MS. quem a. 1653. dictante auctore calamo exceperunt auditores ſui. Conſtat quadraginta ſex paginis. Pertractantur ſingulares Theologorum Helmſtadienſium, quas oppugnarunt Wittebergenſes, doctrinae defenduntur que. Annexa eſt octo implens paginas Σκιαγραφία ſenten-

tentiarum & opinionum Theologorum Helmstadiensium, in quibus a reliquis nostris Theologis dissentiunt. Sunt istae sententiae numero septem & quinquaginta. Commemoratur Collegium, quod vocant, Hildebrandianum hoc etiam a Weismanno *Hist. Eccl. T. II. p. 1195.* vbi vsque ad *p. 1203.* potiora inde excerpta exhibet.

* D. IOACH. HILDEBRANDI Oratio de fundatione Academiae Iuliae, habita in eiusdem Academiae natali octogesimo secundo. Accessit HENR. MEIBOMII, olim Hist. Prof. Oratio de fundatione vrbis Helmstadiensis. Helmst. 1658. 4. *pl. 12.*

Haec *Meibomii* Oratio plane alia facie exhibetur in Tomo tertio Meibomiano *Rerum Germanicarum p. 224.* Prout enim Hildebrandus eam edidit, excepta fuerat ex ore dicentis. Quare illam, editioni quippe haud paratam, se non agnoscere pro aui sui foetu, testatur nepos Meibomius in Praefatione *p. 216.* laudati Tomi.

Pietas Academiae Iuliae, programmate publico Prorectoris & Senatus Academici aduersus calumnias tum aliorum, tum *D. AEgidii Strauchii.* Helmst. 1668. 4.

* Responsa duarum inclytarum Facultatum Iuridicarum, & vnius primarii Iurisconsulti, de Programmate *Laurentii Laurentini*, quod is vindicandae famae ac innocentiae *D. Georgii Calixti & D. Ioach. Hildebrandi* maledico & iniurioso *D. Abrahami Callouii* Programmati opposuit. Helmst. 1678. 4. *pl. 6. & dim.*

* Historia festi secularis solenniter celebrati Idibus Octobris 1676. ab Academia Iulia. Helmst. 1678. *fol. Alph. 2. pl. 22.*

CHRISTOPH. SCHRADERVM esse huius Historiae scriptorem, docet Io. Fabricius in *Hist. bibliothecae suae T. II. p. 517.*

Digitized by Google

517. vbi & recenſet adiecta ei monumenta. Inter haec *p. 256. ſqq.* proferuntur *Nomina Profeſſorum Academiae Iuliae, qui intra primos centum annos fuerunt.*

* GEBHARDI THEODORI MEIERI *(Prof. Theol.)* Monumenta Iulia, memorias Profeſſorum Helmſtadienſium, qui diem ſuum obierunt, exhibentia. Helmſt. 1680. 4. *Alph. 1. pl. 3.*

Exhibentur hic tantummodo Vitae Profeſſorum ordinis Theologici & Iuridici.

* CASP. COERBERI *(Prof.)* Oratio ad -- Illuſtres Legatos, Academiae Iuliae viſitatione feliciter perfunctos, habita XXI. Martii 1690.

Inſerta eſt *Clariſſimorum virorum ſelectis Orationibus*, Lipſiae a *Ioh. Erh. Kappio* editis, *p. 615. ſqq.*

* IO. FABRICII *(Prof. Theol. Helmſt.)* Oratio, a. 1698. d. 8. Dec. habita, de pietate & prudentia D. IVLII in condendis Statutis Theologicis Academiae ſuae.

Edita eſt ab auctore in *Amoenitatibus Theologicis* Helmſt. 1699. 4. *p. 772. - 795.* Hic etiam *p. 784. - 788.* commemorantur omnes, qui vsque ad annum 1697. in Acad. Iulia creati fuere *Doctores Theologiae.*

HERMANNI von der HARDT Oratio de nouis Academiae Iuliae dotibus, cum Prorectoris munus ſucceſſori traderet, d. XX. Iulii 1702. in publica panegyri dicta.

* Nomina Profeſſorum Helmſtadienſium anni 1703. exhibentur in *Nouis literariis Germaniae* 1703. *p. 73. ſq.*

Deſcriptio ordinationum, ſecundum quas cultus diuini in templo Academico, quod *Porta coeli* dicitur, ſunt peragendi. Helmſt. 1704.

Digitized by Google

* Tota inserta est *Nouis literariis Germaniae* anni 1705. *p. 115. sqq.*

* De ortu Academiae Iuliae agit PHIL. IVL. REHT. MEIERVS in *parte tertia* (a. 1710. edita) der Braunschweigischen Kirchen Historie *Cap. VIII. Sect. VII. §. 1. - 5. p. 416. - 423.*

* IVSTI CHRISTOPH. BOEHMERI (*Prof.*) Memoriae Professorum Helmstadiensium in Medicorum ordine, qui diem suum obierunt. Guelferb. 1719. 4. *pl. 8.*

* Annales Academiae Iuliae, ex editis & MSS. monumentis compositi. Semestre primum. Brunsuici & Helmst. 1722. 8. *pl. 13.* Semestre II. 1722. *pl. 12.* Semestre III. 1722. *pl. 13. & dim.* Semestre IV. 1713. *pl. 15. & dim.* Semestria V. VI. VII. & VIII. Helmst. 1725. *pl. 13. & dim.* Semestre IX. 1725. *pl. 12.* Semestre X. 1726. *pl. 12.* Semestre XI. 1726. *pl. 12.* Semestre XII. 1727. *pl. 9.* Semestre XIII. 1727. *pl. 11.* Semestre XIV. 1728. *pl. 11.* Semestre XV. 1728. *pl. 13.*

Continentur haec *Semestria* tribus voluminibus, quorum singulis suus *Index* est adiectus. Initium huius operis fecit D. CORN. DIET. KOCHIVS, Philos. ac Theol. Prof. & quatuor absoluit *Semestria.* Tum Spartam hanc nactus (decesserat enim *Kochius* a. 1724. d. 25. Octobris,) GOTTLIEB SAMVEL TREVERVS, Professor tum Helmstadiensis, nunc ICtus & Philosophus Academiae Gottingensis, impigre perrexit in hoc stadio per plures annos: qui & singulis *Semestribus* ab se confectis *Dedicationem* praeposuit, eique nomen suum subscripsit. Caeterum ne fallat titulus huius operis, credanturque hi esse annales Academiae Iuliae inde ab eius exordio, scias, hic tantum enarrari, quae gesta ibi sunt illis annis, quibus hi *Annales* conscribebantur.

CORN. DIET. KOCHII (*Prof.*) Oratio de Academia

Digitized by Google

mia Iulia disciplinarum emendatrice, dicta XV. Oct. natali Academiae CXLVIII. Helmst. 1723. 4. *pl.* 2.

* CHRISTIANI GOTTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programma, in quo Norimbergenses quosdam de Academia Iulia bene meritos recenset. Altorfii 1727. 4. *pl. 1, & dim.*

* ERHARDI REVSCHII, Eloq. & Poës. Prof. Historica narratio de sacris saecularibus, quae ob capita purioris doctrinae Augustae Vindelicorum a. 1530. reparata solemni festoque ritu iterum celebrabat Academia Iulia, subiunctis Programmatibus & Orationibus. Helmst. 1730. 4. *Alph. 1. pl. 6.*

* IVSTI CHRISTOPHORI BOEHMERI Memoriae Professorum Eloquentiae, quos habuit Academia Helmstadiensis, nunc primum editae a *Christophoro Augusto Heumanno*, D. Gottingae 1733. 4. *pl. 3. & dim.*

Compertum habeo, Boehmerum illum etiam caeterorum Philosophici ordinis Professorum vitas elaborasse: quas spero suis e tenebris aliquando prodituras esse in apricum publicum.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Helmstadiensis anni 1733. exhibetur in *Actis Academicis* eius anni *p. 176. sqq.*

* Nomina Professorum Helmstadiensium anni 1727. proferuntur in *Bibliotheque Germanique T. XIII. p. 219. sq.*

* Nomina hodiernorum Professorum Helmstadiensium recitat GABR. WILH. GOETTENIVS im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. I.* (a. 1735. edito) *p. 669. sqq.* vbi & *p. 672.-750.* aliquot Iuliae Professorum hodiernorum vitas enarrat.

HVE-

HVESCANA.

Vid. OSCENSIS.

IENENSIS.

* Scriptores de Academia Ienensi exhibent GEORGIVS CHRISTOPH. KREYSIGIVS in der Historischen Bibliothec von Ober-Sachsen *p. 570. sqq.* & BVRC. GOTTH. STRVVIVS in *Bibliothecae Saxonicae P. III. Sect. I. §. 20.*

* IOANNIS STIGELII (*Professoris Ienensis*,) Oratio de caussis, quare constituantur Academiae, habita Ienae in celeberrimo consessu Illustrissimorum Ducum Saxoniae, Principum, Comitum, Nobilitatis, & coetus Scholastici, cum publice recitarentur Priuilegia & Statuta Academiae Ienensis 2. die Februarii anno salutis M. D. LVIII. Eiusdem Stigelii Epistola, continens narrationem celebratae in hoc conventu pompae & spectaculorum. Ienae 1558. 4. *pl. 12.*

Recusa fuit sola *Epistola* a. 1590. & adiecta *Nic. Reusneri Panegyri*, quae mox nominabitur. Eadem *Epistola* vna cum subiectis carminibus exstat in B. G. Struuii *Bibliotheca librorum rariorum*, & quidem in *Theca prima p. 1.-32:* in cuius *Bibliotheca antiqua* a. 1706. *p. 315. sqq.* etiam epitome exhibetur huius Epistolae. In eiusdem *Stigelii Poëmatum libro III.* (edito Ienae 1567. 8.) eiusque secundo libro, (est enim tertius liber rursus dissectus in tres libros,) *elegia secunda* est Programma *initio Academiae propositum*, *cum praelecturus esset* Oratorem Ciceronis & Virgilii Georgica. Ac plura sequuntur ibi metrica programmata Academica. *Elegia XV.* est ad *Ioannem* (a) *Schroeterum*, *Medicum*, *iturum ad Imp. Ferdinandum*, *& petiturum Priuilegia Academiae Ienensis.*

* Frey-

(a) Hic primus fuit Academiae Ienensis Rector.

* Freyheiten, Ordnungen, und Statuten der Löblichen Universität Jena, durch den Durchl. Hochgeb. Fürsten und Herrn, Herrn Johans Wilhelm, Herzogen zu Sachsen, rc. erneuert und publiciret a. 1569. am Tage Concordiae den 18. Febr. *pl.5.in 4.*

* Fürhaltung des Durchl. Hochgeb. Fürsten und Herrn, Herrn Johans Wilhelm, H. z. S. so Ihre F. G. in deren Hof- und Land-Räthe Beywesen vor Verlesung und publicirung der Priuilegien, Statuten, und Ordnungen der Universität Jhena persönlich gethan haben am Tage Concordiae. 1569. *pl.1. in 4.*

NIC. REVSNERI Panegyris Actus Doctorei Iurisconsultorum, celebrata solenniter in Academia Salana. Accessit IO. STIGELII Epistola de inauguratione Academiae Salanae. Ienae 1590. 4. *pl. 12.*

Recensetur haec Oratio panegyrica in Struuii *Bibliotheca antiqua anni 1706. p.314. sq.* doceturque, hic Professores Academiae Ienensis inde ab initio commemorari, ac potissimum Iuris Professores laudari.

D. AMBROSII REVDENII (*Prof. Theol.*) Oratio de disciplina in Academia Ienensi. Ienae 1587. 4. *pl.* 4.

* ELIAE REVSNERI (*Prof. Hist.*) *Isagogae Historicae*, Ienae iterum a. 1609. 4. editae, annexus est *p. 631.-635. Catalogus Rectorum Academiae Salanae.*

M. SAM. GVALTERI Historia breuis & Catalogus omnium a fundatione Professorum Academiae Ienensis, vna cum Gratulatione de Rectoratu ad *D. Salom. Glassium.* Ienae 1639. 4. *pl. 3.*

ADRIANI BEIERI (*Archidiaconi Ienensis,*) Nomenclator Rectorum & Professorum, quotquot in Academia Ienensi docuerunt. Ienae 1631. 12.

Recusus fuit libellus hic a. 1652. & 1659. *in 12.* & semper auctus ad annum nouae editionis vsque.

EIVSDEM Syllabus Theologiae Doctorum & Licentiatorum in Salana promotorum. Ienae 1641. 12.

EIVSDEM Syllabus Doctorum & Licentiatorum, Ienae ab anno 1568. vsque ad annum 1652. promotorum. Ienae 1652. 12. *pl.* 2.

Gründlicher Bericht des bey der Universität Jena a. 1660. im Augusto entstandenen Tumults. Jena 1660. 4. *pl.* 4.

Exstat etiam in *Diario Europaeo T. V. p. 205. sq.*

Pennalismus proscriptus profligatusque ab Academia Ienensi. Ienae 1661. *fol. pl.* 3.

M. MICH. SCHWIMMERI (*postea Rectoris Scholae Rudolphopolitanae*,) Diss. de Academicis omnium Facultatum Professoribus in Athenaeo Salano. Ienae 1671. 4.

* D. IO. MVSAEI Ableinung der ausgesprengten abscheulichen Verleumdung, ob sey in Jena eine neue Secte, der Gewissener genannt, entstanden. Jena 1674. 4. *pl.* 8.

Statim anno subsecuto recusum ibidem fuit hoc scriptum, adiectis *Vindiciis sacri codicis contra empaectam hunc, Matthiam* videlicet *Knuzenium*, qui se conditorem nouae *Conscientiariorum* sectae professus fuerat. Vid. de illo Academiae Ienensis dedecore Sagittarius *Introd. in Hist. eccl. cap. XXXIII. Sect. XIV. p. 879. sq.* Mollerus *Isag. in Hist. Cimbricam P. II. cap. 6. p. 166;* Baelius *Diction. Hist. Crit.* v. *Knutzen;* M. V. la Croze in ἀνωνύμως a. 1711. editis *Entretiens sur divers sujets d' Histoire, de Litterature, de Religion, & de la Critique p. 400.-417;* Unschuldige Nachrichten a. 1703. *p. 570. sqq.* Monatliche Auszüge zu Hannover a. 1702. *mense Aprili p. 17.* Habeo MS. *Knuzenii* illius, appellantis se Hanß Friedrich von Vernunft, Colloquium (vix vnam plagulam, si excuderetur, impleturum,) ita

ita inscriptum: Ein Gespräch zwischen einem Lateinischen Gastgeber, und drey ungleichen Religions-Gästen, gehalten zu Altenau, nicht weit von Hamburg.

CASP. SAGITTARII Clypeus veritatis & innocentiae, osoribus & calumniatoribus Academiae Ienensis oppositus. Ienae 1676. 4.

* M. Adrian Beiers Architectus Ienensis, Abbildung der Jenischen Gebäude. Jena 1681. 8. *Alph. 2. pl. 6.*

Hic agitur *Cap. 43. 44.* & *45.* von der Universitäts-Kirche, *Cap. 52.* von dem Collegio der Universität, *Cap. 53.* von dem Universitäts-Consistorio, *Cap. 54.* von den Auditoriis, *Cap. 55.* von der Bibliotheck, *Cap. 56.* von der Communität, *Cap. 57.* von dem Medicinischen Garten.

Erzehlung des Verlaufs, welchergestalt dem Durchlauchtigsten Johann Wilhelm, Herzog zu Sachsen, als Magnificentissimo das Regiment der Universität Jena a. 1688. übergeben worden. Jena 1688. *fol.* mit Kupfern.

* CASP. SAGITTARII Historia templi Ienensis Academici. Accedunt Epitaphia & Inscriptiones sepulchrales huius templi: item Oratio de Ducibus Saxoniae, Academiae Ienensis Rectoribus, & nonnulla alia. Ienae 1690. 4. *pl. 5.*

Prima huius opusculi editio a. 1685. facta erat: eaque recensetur in Jenaischen Monatlichen Nachrichten a. 1729. *p. 144.-154.* Tertia editio a. 1720. prodiit.

IDEM de Ienensis Academiae ortu agit in *Historia IOANNIS FRIDERICI, Electoris Saxoniae*, a. 1678. edita, *§. XXIII.*

Jetztlebendes Jena. 1701. 12.

* IO. CHRISTOPH. OLEARIVS in *Syntagmate rerum Thuringicarum*, scripto Germanico, Francof. & Lips. 1704.

Digitized by Google

1704. 4. edito, *p. 209.-220.* describit ortum Ienensis Academiae, simulque nomina recitat singulorum omnis aetatis Professorum.

* Nomina Professorum Ienensium anni 1704. exhibentur in huius anni *Nouis literariis Germaniae p.* 228. *sq.*

* BVRC. GOTTH. STRVVII Historia & Memorabilia Bibliothecae (*Academicae*) Ienensis.

Inserta est a D. Io. Andr. Schmidio *Collectioni* tertiae librorum *de bibliothecis*, Helmst. 1705. 4. editae, *p. 279.-292.* Erat Struuius illo tempore, quo haec scribebat, bibliothecae illi praefectus. Quare melius nemo scribere de ea poterat.

* IO. CASP. ZEVMERI Vitae Professorum Theologiae omnium, qui in Academia Ienensi ab ipsius fundatione ad nostra vsque tempora vixerunt, vna cum scriptis ab ipsis editis recensitae. Ienae 1704. 8. *pl.* 17.

* EIVSDEM Vitae Professorum Iurium omnium, qui in Academia Ienensi, *caetera.* Ienae 1705. 8. *pl.* 18.

Omissus est in vtriusque libri titulo annus impressionis. Mihi autem, qui tum Ienae degebam, annus iste haud est incognitus. Ac ipse auctor Dedicationi *Vitis ICtorum* praemissae subscripsit *Prid. Cal. Aug. MDCCV.* Postea etiam Medicae & Philosophicae Facultatis Professorum Vitas scriptorumque catalogos confecit *Zeumerus* hic: quas post eius mortem vna cum prioribus Vitis coniuncte edidit *Weisenbornius.* En titulum:

M. IO. CASP. ZEVMERI (*Pastoris Ecclesiae cuiusdam paganae in vicinia Ienae,*) Vitae Professorum Ienensium, cum Praefatione M. CHRISTOPH. WEISENBORNII. Ienae 1711. 8. *Alph.* 2. *pl.* 12.

Recen-

Recensetur haec editio in *Act. erud. Suppl. T. V. p. 272. sqq.* Naeui autem huius operis indicantur in Jenaischen Monatlichen Nachrichten anni 1727. *p. 443. sq.*

* IO. FRANC. BVDDEI Oratio de prouidentiae divinae circa Academiae Ienensis conseruationem documentis, Ienae d. 6. Aug. 1708. habita.

Inserta est eius *Miscellaneorum sacrorum* Parti primae *p. 453. sqq.* Conf. Unschuldige Nachrichten a. 1725. *p. 422.*

* BARTHOL. CHRISTIANI RICHARDI (*Bibliothecarii Ienensis,*) Commentatio de vita & scriptis Professorum hodie in Academia Ienensi publice docentium. Ienae 1710. 8. *pl. 8.*

Naeui huius libelli indicantur in Jenaischen Monatlichen Nachrichten anni 1727. *p. 439.*

Jenaisches Ehren-Gedächtniß, wobey die berühmtesten Lehrer bey allen Facultäten dieser Universität, von Anfang ihrer Fundation biß auf jetzige Zeit, aufgerichtet und an das Licht gestellet worden von einem, welcher In Geneigtem Andencken Schutz und Ruhe suchet. Jena 1710. 4. *pl. 2. & dim.*

Est liber metricus, auctorem habens M. IO. GEORGIVM ANSORGIVM. Recensetur libellus hic in Jenaischen Monatlichen Nachrichten anni 1727. *p. 434. sqq.*

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programmata (*separatim edita*) tria, in quibus recenset Norimbergenses quosdam de Academia Ienensi bene meritos. Altorfii 1717. & 1718. 4. *pl. 5. & dim.*

* M. NIC. GRINSII Iena bis iubilans, siue Iubilaeum duplex a. 1617. & 1717. celebratum. Ienae 1717. 8. *pl.* 4.

* IO. ANTONII STRVBBERGII Diarium Salanum, ſeu Acta literaria Academiae Ienenſis anni MDCCXX. Ienae 1720. 8. Tomi II. *Alph.* 1. *pl.* 4.

Hic p. 193. - 238. exhibetur *Catalogus & Biographia omnium Theologiae Profeſſorum Ienenſium*: & p. 364. -- 411. *omnium Ienenſium Iurisprudentiae Profeſſorum* inde ab ortu Academiae. Ac prior Catalogus eodem anno ibidem ſeparatim eſt editus (*in* 8. *pl.* 3.) hoc praeſcripto titulo: *Io. Anthonii Strubbergii Series Profeſſorum Theologiae, qui in illuſtri Academia Ienenſi ab illius fundatione ad noſtra vsque tempora vixerunt & adhuc viuunt.*

* M. DAN. GODOFR. WERNERI, Ordini Philoſophorum in Acad. Ienenſi adſcripti, Epiſtola de Societate Exquirentium (a) ad elegantes Scripturarum explicationes, per Academicas Exercitationes aliosque minutiores libellos diſperſas, apte colligendas in vnum corpus & ab interitu vindicandas inſtituta. Ienae 1725. 4. *pl.* 2.

De hac Societate vid. etiam Jenaiſche Monatliche Nachrichten anni 1726. *p.* 76. *ſqq.* & anni 1729. *p.* 260. *ſqq.* quo poſteriore loco & cauſa affertur, cur conſilium hoc euanuerit.

* Monatliche Nachrichten von gelehrten Leuten und Schriften, beſonders dem gegenwärtigen Zuſtande der Univerſität Jena. *Ianuarius --- December*, 1726. Jena 8. *Alph.* 3.

Auctores

(a) Ad Hiſtoriam Academiae Ienenſis etiam aliae tres Societates literariae pertinent. Nata enim eſt a. 1672. patre IO. ANDR. BOSIO *Societas Disquirentium*: quam poſtea praeſides habuiſſe *Schilterum* & *I. A. Schmidium*, teſtis eſt Struuius *Introd. in notit. rei lit. Cap. X.* §. 31. Agit de eadem Voekerodius *Introd. in notit, Societ. lit. P. I. cap.* 2. § 3. *p.* 31. docens, eam nomen geſſiſſe *Societatis Inquirentium*. Idem §. 4. *p.* 32. & Struuius §. 30. mentionem faciunt inſtitutae in eadem Academia a. 1672 ab ERH. WEIGELIO *Societatis Pythagoricae*. Ac ipſe hic STRVVIVS auctor fuit Societatis alicuius literariae, de qua vid. *Noua literaria* Hamburgi 1703. edita *p.* 60. qui & a. 1707. inſtituit *Conuerſationem literariam*, cuius ſocios indicauit in Programmate illo anno edito *de doctis Atheis*.

Auctores huius Diarii DAN. GOTTFR. WERNERVS, nunc Gymn. Stargard. Rector ac Prof. & IO. CHRISTOPH. KOECHERVS, Rector nunc Gymnasii Osnabrugensis, & S. Theol. Doctor: quibus subinde auxiliatrices manus praebebant MART. SCHMEIZELIVS, Ienensis tum Professor, & IO. ANDR. FABRICIVS, Adiunctus Facultatis Philosophicae. In singulis huius anni mensibus vnum Caput est ita inscriptum: Nachricht von dem Zustande und den Neuigkeiten der Universität Jena.

* **Monatliche Nachrichten** rc. **Jena** 1727. 8. *Alph. 1. pl. 14.*

* **Monatliche Nachrichten** rc. **Jena** 1729. 8. Menses sex. *pl.* 19.

Duobus his in fasciculis praeter *Noua Academiae Ienensis literaria* exhibetur singulare per singulos menses Caput (cuius auctor est SCHMEIZELIVS,) veterem eius historiam illustrans. Et, quia hic labor anno 1728. cessauerat, anni 1729. *pagg.* 247.-257. tituli proferuntur Disputationum & Programmatum Ienae anno illo 1728. editorum.

* In *Bibliotheque Germanique* (quod opus partitim a Berolinensibus viris quibusdam doctissimis editur,) *T. XVII. p.* 221. *sq.* nominantur Professores Ienenses anni 1728.

* **Der gesamten Theologischen Facultät zu Jena Gründliche und Protocollmäßige Ablehnung der wider die Universität Jena, und insonderheit besagte Facultät, bißhero ausgesprengte Verleumdungen. Jena** 1729. 4. *pl. 8.*

In der Fortgesetzten Sammlung von alten und neuen Theologischen Sachen anni 1729. *p. 999.* indicatur, ante hanc Apologiam editum fuisse carmen vnius plagulae ita inscriptum: Klage, Ach und Wehe über die Pietistische Unruhe zu Jena.

* Er.

* Erneuerte Jenaische Jubel-Freude, in einer ausführlichen Erzehlung alles dessen, was bey der Jenaischen Kirche und Universität zu Feierung des andern Augspurgischen Confeßions-Jubel-Festes vorgenommen worden, beschrieben --- von *M.* Friedrich Andreas Hallbauer, der Philos. Facultät Adiuncto. Jena 1730. 8. *Alph. 1. pl. 3.*

* Das in dem Jahr 1733. blühende Jena, darinnen von dem Ursprung der Stadt, Stiftung der Universität, und was sonsten zu dieser gehörig, besonders das Leben der Gelehrten, erzehlet wird. Jena in 8. *pl. 5.*

* Thüringische Nachrichten von gelehrten Sachen, sonderlich der Universität Jena. Jena 1734. 1735. 1736. 8.

Auctor est IO. ANDR. FABRICIVS, Professor Ienensis adiunctus, recensens subindeque censura seueriori excipiens nouissimos libros, Dissertationes, Orationes, siue Ienae siue alibi Thuringiae editas. Fuerunt tamen & alii, qui symbolas adiicerent suas. Initio singulis hebdomadibus dimidia plagula, deinceps singulae plagulae, tertio anno singulis mensibus binae plagulae emittebantur. Cum autem laborem hunc plus odii sequeretur, quam fauoris, auctor vltra triennium illud non est progressus.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Ienensis anni 1734. exhibetur in *Actis Academicis* (Lipsiae editis) eius anni *p. 51. sqq.*

* Nomina hodiernorum Professorum Ienensium exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS im Jetztlebenden Gelehrten Europa *T. II. p. 775. sqq.* qui & vitas singulorum, addito scriptorum cuiusque catalogo, describit partim in illo, partim in primo Tomo.

* Inauguratio Ienensis Academiae describitur a CHRISTIANO SCHLEGELIO in *Vita Casparis Aquilae*, a. 1737. edita, *Cap. 68. p. 489. - 493.*

INGOL-

INGOLSTADIENSIS.

* Academia Ingolſtadienſis, carmine illuſtrata a VITO IACOBAEO, P. L. Poëtices in eadem Prof. Ord. Ingolſt. 1562. 4. *pl. 6.*

Complectitur hic libellus genere elegiaco non inconcinne ſcripta epigrammata & elogia in Academiae Patronos & Profeſſores omnes eo tempore florentes, nec non XIII. tetraſticha in Profeſſores defunctos.

Ordo ſtudiorum & Lectionum in quatuor Facultatibus apud Academiam Ingolſtadienſem, auctoritate ALBERTI, Ducis Bauariae, renouatus. Ingolſt. 1571. 4.

MARTINI EISENGREIN Oratio, qua nomine ALBERTI, Ducis Bauariae, Curſus philoſophici ac Paedagogii in Academia Ingolſtadienſi inſtauratio eiusque rationes ac cauſae proponuntur. Ingolſt. 1571. 4.

Huius *Eiſengreinii*, Theol. Prof. & Procancellarii Ingolſtadienſis, *Vita* nuper copioſe expoſita eſt in *Parnaſſo Boico Cap. 136. 145. & 151.* Ibidem vberrime deſcripta exſtat *Ioannis Eccii*, Goliathi illius Ingolſtadienſis, Vita *Cap. 74. 81. 87. 109. 118. 122. & 131.*

Orationum Ingolſtadienſium Tomus primus. Ingolſt. 1571. 8.

Tria Orationum Volumina edidiſſe *Albertum Hungerum*, Theologum Ingolſtadienſem, teſtis eſt *Wittenius* in *Diario biographico* ad a. 1604. d. 11. Febr. Inter has hiſtoriam Acad. Ingolſtadienſis potiſſimum illuſtrant Tomi primi ſeptima, & Tomi ſecundi trigeſima nona. An hae *Orationes* differant ab *Orationibus Ingolſtadienſibus*, quas a *Val. Rotmaro* editas fuiſſe, docetur in Arbeiten der Gelehrten im Reiche *p. 503*, non ſatis ſcio. Puto tamen, non differre.

Digitized by Google

VALENTINI ROTMARI Annales Academiae Ingolſtadienſis, in duas diuiſi partes, quarum prior Acclamationes ad Illuſtriſſimos Principes, & Scholae tum Patronos, tum Profeſſores; poſterior Rectorum ſeriem, celebriores perſonas, & acta memorabilia complectitur. Ingolſt. 1580. 4. *Alph.* 2.

In Arbeiten der Gelehrten im Reiche *P. VI. p. 504.* hic titulus profertur, ſed ſimul *p. 505.* indicatur, Rotmarum luculentius poſtea & copioſius deſcribere aggreſſum eſſe hiſtoriam Academiae Ingolſtadienſis, ac ſubſecuto anno hoc edidiſſe opus:

* Almae Ingolſtadienſis Academiae Tomus primus, in ſeptem diuiſus partes, quarum I. acclamationes poëticas, II. Cancellarios & Procancellarios Ampliſſimos, III. Principes Illuſtriſſimos, IV. Comites Illuſtres, V. Barones Generoſos, VI. Archiepiſcopos & Epiſcopos Reuerendiſſimos, VII. Profeſſores SS. Theologiae Venerandos complectitur: inchoatus primum a M. VALENTINO ROTMARO, P. L. & Eloq. Prof. ord. iam vero poſt immaturum ipſius obitum accurate fideliterque abſolutus a M. IOANNE ENGERDO, SS. Theol. Bacc. P. L. ac Poëſios Prof. ord. Ingolſtadii 1581. 4.

Conſtat hic liber, qui nuper meas incidit in manus, ipſis duobus alphabetis, exceptis Prolegomenis. Optat, hoc opus continuari, *Franc. Ioſ. Grienwaldtius* in Praef. ad *Bauariam* ſuam *Iatricam p. 3.* Idem (id quod certo cognoui,) Rotmariani huius operis recenſionem inſeruit den Arbeiten der Gelehrten im Reiche *P. VI. p. 501. ſq.* & *p. 508. - 520.* Hic & *p. 502.* docet, tam rarum eſſe librum hunc in Bauaria, vt ne in Academiae quidem Ingolſtadienſis bibliotheca reperiatur. Obſeruat idem, adiectum huic operi eſſe Indicem locupletiſſimum, cum alter Rotmari liber, a. 1580. editus, Indice careat.

CHRI.

Digitized by Google

CHRISTOPHORI FERS Catalogus librorum Bibliothecae Academiae Ingolſtadienſis. Ingolſt. 1605. fol.

* WIGVLEVS HVNDIVS in *Metropolis Salisburgenſis* Tomo ſecundo editionis Gewoldianae *p. 289. - 301.* hiſtoriam deſcribit Vniuerſitatis Ingolſtadienſis, ſimul exhibens plurium Paparum Bullas huc pertinentes: quibus annectenda Bulla Papae *Pauli V.* quae in tertio Tomo reperitur *p. 197. ſqq.*

Hiſtoria horti Botanici & Exercitiorum publicorum Philoſophico-Medicorum, quae in Alma Electorali Vniuerſitate Ingolſtadienſi recens erecta ſunt a Facultate Academico-Medica. Ingolſt. 1723. 4.

*Recenſetur hic liber in *Parnaſſo Boico*, oder Neu-eröffneten Musen-Berge (edito Monachii a. 1722. & ſequentibus *in 8.*) *Cap. 68. P. II. p. 247. ſqq.*

* Album Bauariae Iatricae, ſeu Catalogus Medicorum, qui ſuis in Bauaria ſcriptis Medicinam exornarunt, in hodiernam vsque lucem continuatus, ſtudio & labore FRANC. IOS. GRIENWALDT, AA. LL. & Med. Doct. Monachii 1733. 8. *pl. 10. & dim.*

In hoc libro (quem in *Actis eruditorum* anni 1734. recenſui *p. 332. ſq.*) etiam Ingolſtadienſis Academiae Profeſſores commemorantur eorumque ſcripta. In concluſione *p. 148.* pollicetur auctor, ſe cum notis editurum, qui adhuc in ſcriniis delitescat, libellum *Franciſci Ignatii Thiermairii*, Med. Prof. Ingolſt. *de ortu & progreſſu inclytae Facultatis Medicae Ingolſtadianae;* eumque continuaturum eſſe vsque ad hanc noſtram aetatem. Addit tamen, *Thiermairium* pleraque hauſiſſe e *Rotmaro* & *Iacobaeo.*

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof. Altorf.*) Schediasma, quo Norimbergenſes quosdam,

qui olim in incluta Academia Ingolſtadienſi inclaruerunt, commemorat. Altorfii 1723. 4. *pl.* 2.

KILONIENSIS.

* Eigentlicher Bericht von den Proceßionen, ſo bey Inauguration der neuen Holſteiniſchen Academie zu Kiel A. 1665. gehalten worden. Kiel 1665. 4. *pl. 1.*

Recuſus eſt hic libellulus in *Tenzelii* Monatlichen Unterredungen anni 1694. *p. 956. - 968.*

Inaugurationis huius Academiae ſolennia deſcribuntur in *Theatro Europaeo T. IX. p. 1493. ſqq.*

* CAESONIS GRAMMII, Med. D. & in Acad. Kil. Phyſiologiae & Graec. lit. Profeſſoris, Chilonium, nouus Holſatiae Parnaſſus. Slesuici 1665. 4. *pl. 12.*

Io. Mollerus Iſag. ad Hiſt. Cherſoneſi Cimbricae P. III. p. 365. docet, *deſcriptionem hanc mere topographicam eſſe, non hiſtoricam.*

DAN. GEORGII MORHOFII Oratio Panegyrica, in laudem CHRISTIANI ALBERTI, Ducis Holſatiae, Kilonienſis Academiae fundatoris, in huius Inauguratione d. 6. Oct. anni 1665. recitata. Kil. 1666. fol.

Recuſa eſt inter eius *Orationes*, Hamburgi 1698. 8. editas, *p. 1. - 33.*

* EIVSDEM Deſcriptio Actorum Promotionis in omnibus Facultatibus Academiae Kilonienſis, d. 22. Ian. 1666. inſtitutae. Kilonii 1666. fol.

Recuſa reperitur in eius *Diſſertationibus Academicis*, Hamburgi 1699. 4. editis, *p. 161. - 234.*

Ver=

Veranlassungs Entwurf, warum S. Hochf. Durchl. Herzog Christian Albrecht aus der Bordesholmischen Triuial-Schule eine Academie gestiftet, und selbe nach der Stadt Kiel verleget, auch woher die dazu erfoderten Kosten dero Zeit genommen worden, und fürbaß hergenommen werden können. 1667.

Memoratur hoc scriptum in *Henr. Muhlii*, Theologi Kiloniensis, *Dissertationibus Historico-Theologicis*, Kiliae 1715. 4. editis, *p. 539.* Ac haec occasio fuit *Muhlio*, *Historiam* scribendi *Coenobii Bordesholmensis*, quae ibidem reperitur *p. 473. sqq.*

* Academiae in Cimbrica Chersoneso a FRIDERICO, Duce Holsatiae, meditatae, & a CHRISTIANO ALBERTO, filio eius, Kiloniae fundatae, Inaugurationis Panegyrica Descriptio. Authore ALEXANDRO IVLIO TORQVATO *a Frang.* Barone & Colonello. Kil. 1666. *fol. Alph. 6. pl. 18.*

Volumen hoc, tredecim constans Partibus, & plurimis figuris aeneis ornatum, recenset *Mollerus Isag. in Hist. Chersonesi Cimbricae P. III. p. 372. sqq.* auctorem eius nominans *Baronem in Noui, Chiliarcham Suedicum.* Eum natione Illyricum, & Suecorum ad Cossacos legatum fuisse, scripsisse item *Vitam Koenigsmarckii* & *Mercurium fatidicum*, docet Spenerus *Consil. Lat. P. I. p. 151.*

* D. IO. DAN. MAIORIS (*Anat. & Botan. Prof.*) Historia Anatomes Kiloniensis primae. Kil. 1666. *fol. pl. 6. & dim.*

* Professores Kilonienses anni 1699. recensentur in eius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 61. sq.*

* SEBASTIANI KORTHOLTI (*Prof.*) Dissertatio de bibliotheca Academiae Kiloniensis. Kil. 1705. 4. *pl. 2.*

Digitized by Google

Laudat ibi *librum MS. in quo omnes ac singulae causae explicate indicantur*, *quarum impulsu Sereniss. Princeps*, Christianus Albertus, *abrogato ludo Bordesholmensi fundamenta huius Academiae iecerit.*

* REGLEMENT und Verordnung, welche im Nahmen und auf gnädigsten Befehl Ihro Königl. Hoheit und Hochf. Durchl. die von Deroselben bey der Universität Kiel gnädigst bestellte Perpetui Visitatores & Inspectores, Geheimder Raths-Praesident *Magnus* von Wedderkop, und General-Superintendens *D. Henricus Muhlius*, publiciren lassen.

Reperitur scriptum hoc inter *Muhlii Dissertationes Historico-Theologicas p. 257. -- 272.* Quia, in eo iusto maiorem sentiendi libertatem indultam esse Professoribus Kiloniensibus, nonnulli criminabantur, ad iustitiam indulgentiae illius defendendam Oratio a. 1713. d. 5. Oct. fuit habita a *Muhlio*, quae ibidem occurrit *p. 209. -- 255.*

* SEBAST. KORTHOLTI, Prof. ac Bibliothecae Curatoris, Programma, in quo eos, quorum beneficio & nata & aucta est Bibliotheca Academiae Kiloniensis, nominatim laudat. Kil. 1709. 4. *pl.* 1.

* D. HENR. MVHLII Oratio de dignitate & officio Procancellarii in Academia Kiliensi, d. 5. Apr. a. 1714. habita.

Exstat in eius *Differt. Hist. Theol. p. 313. - 357.*

* Professores Kilonienses anni 1728. recensentur in *Bibliotheque Germanique T. XVII, p. 228. sq.*

GOTTFR. HENR. ELENDII, I. V. Lic. Programma, in quo Vitae ICtorum, qui in Christiano-Albertina floruerunt, breuiter delineantur. Kil. 1734. 4. *pl.* 2.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Kilo-

Kilonienſis anni 1734. exhibetur in *Actis Academicis* eius anni *p.* 21. *ſqq.*

* Nomina hodiernorum Profeſſorum Kilonienſium repraeſentat G. W. GOETTENIVS im Jetztlebenden Europa *T. I. p.* 201. *ſq.*

LAVSANNENSIS.

* Academiae Lauſannenſis ſtatus a. 1720.

Exſtat in *Biblioth. Hiſt. Philol. Theol. Bremenſi T. IV. p.* 675. -- 682. Ab ipſius illius Academiae Profeſſoribus contextus eſt hic libellus, continens breuem cuiusque biographiam, ac notitiam librorum a ſingulis editorum.

* Eiusdem Profeſſores anni 1730. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XXI. p.* 220.

In eiusdem *Bibliothecae T. XX. p.* 221. ABR. RVCHATVS promittit librum huius tituli:

Hiſtoire litteraire de l' Academie de Lauſanne depuis ſa fondation jusqu' à nôtre temps.

LIMENSIS.

Ieſuitica haec Academia a. 1621. condita eſt in Americae regione Peruana.

Hypomnema Apologeticum pro Academia Limenſi. Limae 1648. 4.

Franciscum a Cruce, Dominicanum, (qui a. 1665. mortuus eſt,) fuiſſe *Profeſſorem Theologiae S. Thomae* in Gymnaſio Limenſi, & *Collegii S. Thomae* eiusdem vrbis fundatorem, docet NIC. ANTONIVS *Biblioth. Hiſp. T. I. p.* 319.

LIPSI-

Digitized by Google

LIPSIENSIS.

CONRADI de WIMPINA libri duo Carminum de Vniuerſitate & Ciuitate Lipzenſi. 1

Huius ſcripti notitiam debeo ſcriptori συγχρόνῳ, cuius *Centuriam Scriptorum in Acad. Lipſ. Witteb. & Francoſ. vsque ad a. 1515. florentium* Maderus edidit, §. 75. Alia quoque carmina, cum adhuc Lipſiae degeret, edidiſſe Wimpinam, factum poſtea Francofurtanae Academiae Theologum, ibique a. 1531. mortuum, cognoſce ſis ex Latinis *Nouis literariis*, Lipſiae a. 1723. vulgatis, & quidem e *p. 123.*

* HERMANNI BVSCHII Lipſica, ſiue de laude cultuque vrbis Lipſienſis Sylua. Lipſae 1504.

Iterum editum fuit carmen hoc ibidem a. 1521. cum ſcholiis *Philippi Noueniani* in 4. Vtriusque editionis mentionem facit *Burckhardus* in *Vita Buſchii p. 171.* qui & *p. 177. ſqq.* eam exhibet huius carminis partem, quae laudes continet Lipſienſis Academiae. Tertium ſeparatim edidit hoc carmen a. 1727. *Io. Burc. Menckenius*, cum Decanus Facultatis Philoſophicae inuitaret ad audiendam Orationem anniuerſariam, memoriae Io. Chriſtiani Geieri, D. Martini filii, dicatam. Verum omiſit ſcholia Noueniani, ſibi, vt apparet, incognita.

RICHARDI CROCI Encomium Academiae Lipſienſis.

Memoratur hoc a *Iac. Thomaſio* in epiſtola quadam, cuius fragmentum producitur a *Struuio* in *Actis literariis faſcic. VII. p. 42.* Ibidem Thomaſius commemorat

D. IO. MAIORIS Carmen de Lipſia, &

M. VIRGILII WELLENDORFFERI, Salisburgenſis, Eleutherologium, ſiue Libertates Studentum Lipſienſium, Lipſiae 1516. editum:

docet-

docetque, ibi etiam agi de priuilegiis Magistrorum & Doctorum, deque Legibus & Statutis Academiae Lipsiensis.

* Centuria (*anonymi*) Scriptorum insignium, qui in celeberrimis, praesertim Lipsiensi, Wittebergensi, & Francofordiana, Academiis floruerunt vsque ad annum 1515: edita a *Io. Ioach: Madero.* Helmst. 1660. 4. *pl. 9. & dim.*

* PHIL. MELANCHTHONIS Historia breuis Academiae Lipsiensis.

Exstat in Tomo quinto *Declamationum* eius, edit. Witteb. 1572. *p. 375. sqq.*

* Orationes a IO. PFEFFINGERO & HENR. SALMVTHO, Theologis in Acad. Lipf. annis diuersis pronuntiatae, cum ab iis pro antiquo more Rectores ex Bauarica, quam vocant, natione, solenni conuentu indicto, subditis commendarentur viri clarissimi, *Ioach. Camerarius*, Papebergensis, *Henr. Salmuth*, Suinfurtensis, *Io. Homilius*, Memmingensis, *Leonh. Lycius*, Hippolsteinensis, *Vict. Strigelius*, Kaufbeierensis, *Io. Stromerus*, Aurbachius, *Ge. Musbachius*, Suinfurtensis: collectae & editae a IO. SALMVTHO, S. Theol. Lic. Seruestae 1588. 4. *pl. 10.*

* IO. FRIDERICI, Franci, Hist. Prof. de origine, incrementis, atque fortuna Academiae Lipsicae Panegyricus saecularis, dictus in aede Paulina in natali die ducentesimo eiusdem Academiae, qui incidit in diem IV. Decembris. Lipsiae 1610. 4. *pl. 6.*

Orationem hanc recudendam, ac *Dauidis Peiferi Lipsiae*, a. 1689. editae, annectendam curauit *Adamus Rechenbergius.*

* D. IO. HEINTZII Oratio Iubilaea de singularum Professionum Medicarum in Academia Lipsiensi initiis ac incre-

Digitized by Google

incrementis, vt & gemina Decanorum, qui vltra CC. annos in eadem floruerunt, Enneade. Lipsiae 1631. 4. *pl. 6.*

IEREMIAE WEBERI Lipsia Paradisus, hoc est, Collatio Academiae Lipsiensis cum Paradiso. Lips. 1639. 12.

Hic libellus postea annexus est *Weberi* illius Evangelischem Leipzig, edito Lips. 1698. 12.

ZACH. SCHNEIDERI Chronicon Lipsiense. Lips. 1655. 4.

Hic acta Academiae satis diligenter enarrantur: & *p. 322. sq.* series exhibetur Rectorum Academiae Lipsiensis. Caeterum ad Academicas *Schneideri* historias animaduersiones exhibentur in *Christ. Thomasii* Historie der Weißheit und Thorheit *P. II. p. 55.--62.* & *p. 83.--129.*

Chur- und Fürstliches Sächsisches Visitation-Decret die Universität Leipzig betreffend, de anno 1658.

Exhibetur a Thomasio in der Historie der Weißheit und Thorheit *P. III. p. 46.-- 113.*

DAVID PEIFERVS in *Lipsiae* suae, a. 1689. a *Rechenbergio* editae, *libro tertio* §. *XI. sqq.* Academiae originem, iura, collegia, & leges recenset.

HENRICVS PIPPINGIVS in Dissertatione primum a. 1701. edita, deinde *Exercitationibus* suis *Academicis*, Lipsiae 1708. 8. editis, annexa, *p. 426.*--488. recenset ordine Rectores Lipsiensis Academiae vsque ad annum 1700.

M. IO. HENR. ERNESTI Oratio de Professoribus Poëticis per saeculum XVII. in Acad. Lips. docentibus. Lipsiae 1702.

Eiusdem Programma de Professoribus Acad. Lips. Ethicis.

Eius-

Eiusdem Programma de Professoribus Acad. Lipf. Oratoriis.

* Professores Lipsienses anni 1703. recensentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 257. sq. & 343. sq.*

Kurze Nachricht von der Stadt Leipzig, und absonderlich von der Universität daselbst. Halle 1709. 8. *pl. 10.*

HIERONYMI DICELII (*Prof. Lipf.*) Academia Lipsiensis rediuiua, siue Monumenta Iubilaei secularia. Lipf. 1709. 8. *Alph. 1. pl. 4.*

M. IO. GOTTL. HOFFMANNI, Past. Tauch. Schediasma de IO. HOFFMANNO, primo Academiae Lipsiensis auctore & Professore. Lipf. 1710. 4. *pl.* 3.

Historische Beschreibung der Universität Leipzig. Lipf. 1710. 8.

Autor in *Praef.* nominatur G. C. LEHMIUS.

Das dritte Jubel-Fest der Universität Leipzig, mit Historischer Feder entworfen. Leipz. 1710. *pl. 13. in 4.*

Confectum esse hoc scriptum a V. C. *Io. Gottl. Krausio*, docet *Kreysigius* in der Historischen Bibliotheck von Ober-Sachsen *p. 554.* vbi *p. 553.—558.* exhibet *Scriptores Academiae Lipsiensis*, vti scribit, hoc est, scriptores de illa Academia. Minor autem futurus erat catalogus hic, si omisisset Vitas plurium Professorum separatim expositas, e. g. *Ittigii*, *Camerarii.* Recte igitur omisit hos Vitarum singularium scriptores *Struuius* in sua recensione Scriptorum de Acad. Lipsiensi, quae reperitur in ipsius *Bibliotheca Saxonica P. I. Sect. III. §. 4. p. 84. sqq.*

* Beschreibung des Leipziger dritten Academici Iubilaei, nebst allen seinen Solennitäten, wie es den 4. Dec. 1709. gehalten worden. Jena 1710. 4. *pl. 5.*

Bericht von der Universität Leipzig, und ihrem d. 4. Dec. 1709. dritten Iubilaeo, nebst D. Gottfr. Olearii Jubel-Predigt. Leipz. 1709. 4. *pl. 8.*

* Das jeztlebende Leipzig. 1713. 12. *pl. 3. & dim.*

* Das Anno 1713. florirende Leipzig. 1713. 8. *pl. 5. & dim.*

In IO. IAC. VOGELII Leipzigischen *Annalibus*, Lipsiae 1714. editis, multa occurrunt ad Academiae historiam pertinentia. Vid. ibi *p. 48. 63. 93. 152. 188. 243.*

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programma, in quo Norimbergenses nonnullos de Academia Lipsiensi bene meritos recenset. Altorfii 1714. 4. *pl.* 1.

* CHRISTOPH. ERN. Siculs Leipziger Jahr-Buch über die Jahre 1715.--1721. Lipſ. 1716.--1722. 12.

* De Academiae Lipsiensis Iubilaeo Reformationis a. 1717. celebrato vid. *Hilaria Euangelica*, ab *E. S. Cypriano edita*, *P. I. p.* 115.--139.

* CHRIST. THOMASII Versuch von Annalibus von a. 1409. biß 1629. von Ursprung und Fortgang der Universitäten in Teutschland, sonderlich zu Leipzig und Wittenberg. Halle 1717. 4. *Alph.* 1. *pl.* 10.

Annexum est hoc scriptum edito a. 1717. a Thomasio *Testamento* (Germanice scripto) *Melchioris Ossii.*

* D. ANDR. QVIRINI RIVINI Programma, in quo exhibentur omnes Facultatis Medicae Decani in Academia Lipsiensi. Lipſ. 1719. 4. *pl.* 2.

Eundem induxisse in animum componere Historiam Academiae Lipsiensis, Vitasque Professorum eius omnium, docetur in Gelehrten Zeitungen anni 1720. *p.* 40.

* Acta

* Acta Lipsiensium Academica, oder Leipziger Universitäts-Geschichte, welche den gegenwärtigen Zustand der Academischen Gelehrsamkeit auf der Universität Leipzig sorgfältig eröfnen. Leipzig 1723. 8. *Alph. 2. pl. 5.*

Septem Partibus constat Opus hoc, quarum septima, quae postrema est, annexosque habet *Indices*, a. 1724. prodiit.

* Das frolockende Leipzig, oder Solennia, so bey Sr. Königl. Majestät in Pohlen und Churfürstl. Durchl. zu Sachsen hohem Anwesen und höchstvergnügt gefeyerten Geburts-Tage auf der Universität daselbst ergangen; gesammlet und beschrieben von Christoph Ernst Siculn. Leipzig 1727. 4. *pl.* 10.

* EIVSDEM das thränende Leipzig, oder Solennia Lipsiensia, womit Ihro Königl. Maj. --- Frauen Christianen Eberhardinen, Königin in Polen, --- höchstseliges Ableben auf der Universität daselbst öffentlich bejammert worden. Leipzig 1727. 4. *pl.* 4. *& dim.*

* In *Bibliotheque Germanique T. XV. p. 205. sq.* nominatim proferuntur omnes Professores Lipsienses anni 1727.

MICH. HENR. GRIBNERI Programma de primo Academiae Lipsiensis Cancellario. Lips. 1731. 4. *pl.* 3.

* Elenchus Professorum Lipsiensium anni 1733. exhibetur in *Actis Academicis* anni eius *p. 22. sq.* & *p. 269. sqq.*

* Nomina Professorum Lipsiensium anni 1736. exhibet GABR. WILH. GOETTENIVS im Jetztlebenden Gelehrten Europa *T. II. p. 777. sqq.* quo eodem in Tomo Vitae exponuntur plurium, adiecto librorum cuiusque Catalogo.

Digitized by Google

LOVANIENSIS.

* MARTINI V. Papae, & IOANNIS IV. Brabantiae Ducis, diplomata, quibus a. 1426. instituta est haec Academia, exhibet MIRAEVS in *Operum diplomaticorum* Tomo primo *p.* 223. *sq.* & 225. *sqq.*

MARTINI DORPII (a) Oratio de laudibus omnium disciplinarum & amoenissimi Louanii Academiaeque Louaniensis. Louanii 1514. 4.

* NICOLAI CVRTII Elegiarum liber primus, de Academia & vrbe Louaniensi, ad D. Viglium Zwichemum ab Aytta, Belgii Consilii Praesidem. Louanii 1574. 8. *pl.* 4.

Vltimo in folio exhibetur *Hadr. Barlandi Carmen de laudibus amoenissimi Louanii. Curtii* versus (b) sunt elegantissimi. Ad proprium libri argumentum quod attinet, *p. 12.* incipit canere de Musis Louaniensibus; *p. 13.* laudat Collegium Louanii a *Viglio* conditum; *p. 15.* aliud a *Petro van Dale* exstructum; *p. 37. 38. 39.* aliquot clariores huius Academiae Theologos laudat; *p. 40. 41. 42.* Professores Iuris; *p.* 44. & 45. Professores Medicinae; *p. 46.* & 47. Professores aliquot Collegii Philosophici. Caeterae paginae implentur digressiunculis iure poetico.

* IVSTI LIPSII Louanium, id est, oppidi & Academiae eius descriptio. Libri tres. Antuerpiae 1605. 4.

Infer-

(a) Erat hic Academiae Louaniensis Theologus, de quo vberiorem petas notitiam ex *Hardtii Historia literaria Reformationis P. I. p. 74. sqq.* & e *Fabricii Biblioth. Latina mediae & infimae aetatis lib. IV. p. 185. sqq.* Erasmi & Thomae Mori ad eum Epistolae annexae sunt *Erasmi Moriae p. 352. -- 475.* edit. Amstelod. 1629. 16.

(b) Eiusdem *Curtii* exstant Carmina *de infinitis Ecclesiae Catholicae malis* ad Marcardum, Episcopum Augustanum, edita Bambergae 1576. 8. *pl. 3. & dim.*

Insertum est hoc opus *Operibus omnibus Lipsii* Vesaliae 1675. editis, & quidem Tomo tertio.

ANDR. CATVLLII Prometheus, siue Vrbis & Academiae Louaniensis Encomium. Louanii 1613. 4.

NIC. VERNVLAEI de Academia Louaniensi libri tres, in quibus eius origo, incrementum, forma, magistratus, Facultates, priuilegia, scholae, Collegia, viri illustres, res gestae, describuntur. Louanii 1627. 4.

Idem de hac Academia disserit in *Orationum* suarum *quarta*.

Fasti Doctorales Iuris vtriusque, hoc est, Doctores & Professores Facultatis Iuris vtriusque, quotquot in Academia Louaniensi supremum hunc titulum adepti sunt aut aliunde attulerunt. Louanii 1629. 4.

* De hac Academia agit ABR. GOELNIZIVS in *Itinerario Gallico-Belgico*, Lugd. Bat. 1631. edito, *p. 105. -- 110.*

VALERII ANDREAE Fasti Academici Studii generalis Louaniensis, id est, origo & institutio, Rectores, Cancellarius, Conseruatores, Doctores & Professores, Fundatores & Benefactores, resque aliquot memorabiles eiusdem Vniuersitatis. Editio aucta. Louanii 1650.

Prior editio ibidem prodierat a. 1635. 4. De vtraque editione vid. Io. Christoph. Coleri *Anthologia p. 237. sqq.* & *402.* ac *Poecile* mea *T. II. p. 392.* & *T. III. p. 41.* & *46.*

IO. BAPT. GRAMMAYE, Antuerpiensis, liber de Academia Louaniensi.

Nomina Professorum, quos a. 1697. habuit Louaniensis Academia, proferuntur in (Hamburgischen) Historischen *Remarques* ad istum annum *p. 110.*

CLE-

CLEMENTIS XI. Papae Epiſtola ad Academiam Lovanienſem, in qua ei praecipit, vt, quia Sedi Apoſtolicae ſubiecta ſit immediate, non aliam, quam quae ab illa Sede proficiſcatur, viſitationem admittat.

Exſtat inter huius Pontificis *Epiſtolas & Breuia*, Romae 1724. *fol.* edita, *T. I. p. 91. ſq.*

Celebrauit haec Academia Iubilaeum ſuum a. 1726. qua occaſione quae ſcripta ſunt edita, eorum nullum meos venit ſub oculos.

LVGDVNENSIS Batauorum.

IO. KVCHLINI Erectio, Inauguratio, Legesque Collegii Theologici, nuper in Academia Lugdunenſi Batavorum inſtituti, vna cum Oratione in eiusdem Seminarii inauguratione. Lugd. Bat. 1593. 4.

Huius Collegii primus *Regens*, vt vocant, fuit ille *Kuchlinus*, cuius inter ſucceſſores fuit magnus ille *Voſſius*, qui hac occaſione vſus eſt ad tot ſcripta Theologica concinnanda emittendaque. Plura de Collegio ſeu Seminario hoc lege ſis in *Franc. Fabricii Notis* ad *Orationem* ſuam in *natalem* huius Academiae *CL. p. 8.*

Hortus publicus Academiae Lugduno-Batauae, eius ichnographia, deſcriptio, vſus: opera PETRI PAAW, horti praeſidis. Lugd. B. 1601. 8.

Icones virorum clarorum, qui Academiam Lugduno-Batauam illuſtrarunt. Lugd. Bat. 1609. *fol.*

* Alma Academia Leidenſis, id eſt, icones atque vitae Principum Aurangiae, Academiae fundatorum, Curatorum, & Profeſſorum, cum Horti Academici, Bibliothe-

cae,

cae, & Theatri Anatomici deſcriptione. Lugd. Bat. 1614. 4. *Alph. 1. pl. 13.*

Plenus eſt hic liber effigierum aeri venuſtiſſime inciſarum.

* PETRVS CVNAEVS in *Orationum* ſuarum *prima* ortum deſcribit Leidenſis Academiae.

Etiam in Germania noſtra ſemel iterumque editae ſunt terſiſſimae hae *Orationes.*

* IO. MEVRSII Athenae Batauae, ſiue de vrbe Leidenſi, Academia, & viris claris, qui in ea floruerunt. Lugd. Bat. 1625. 4.

Recuſus hic liber eſt a. 1633.

Priuilegia & Statuta Academiae Leidenſis. 1654. 4. Ex officina Elzeuiriana.

MART. SCHOOCKIVS in *Belgio foederato lib. XVI. cap.* 2. agit de Academia Lugdunenſi.

FLORENTII SCHVYLII Catalogus plantarum horti Academici Lugduno-Bataui. 1672. 12.

IANI GROENENDICII Carmen elegiacum, conſecratum ſempiterno honori praeſtantiſſimorum virorum, qui ſtrenue nec ſine gloria, pro conſeruanda patria, vrbe, Academia, Studioſi Lugd. Bat. bonorum gaudio militauerunt. Leidae 1672.

Adducit *Carmen* hoc *Franc. Fabricius in Oratione in natalem Academiae CL. a. 1725. habita p. 32.* Nummus etiam cuſus fuit in hanc Studioſorum fortitudinem, quem *Benthemius* aeri inciſum exhibet in *P. II.* des Holländiſchen Kirchen- und Schulen-Staats inter *p. 36.* & *37.* In altera eius facie ſcopum nummi haec verba patefaciunt: SEMPITERNO HONORI STVDIOSI MILITIS.

Digitized by Google

MARTINI SOERMANNI Index Profeſſorum Academiarum Leidenſis & Vltraiectinae. Belgice. 1704. 8.

* Profeſſores Acad. Lugd. Bat. anni 1706. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 189. ſq.*

* FRANCISCI FABRICII (Theol. Prof.) Oratio in natalem centeſimum & quinquageſimum, ſiue annum Iubilaeum tertium Academiae Batauae, quae eſt Lugduni Batauorum, habita d. 8. Febr. 1725. Lugd. B. 1725. *pl. 10.*

In hac *Oratione* concinno compendio exponitur hiſtoria & ſtatus iſtius Academiae. Etiam in ſubiectis *Notis* pulchre illuſtratur huius Athenaei hiſtoria. Vide, quaeſo, recenſionem meam in *Actis eruditorum Suppl. T. IX. p. 129. ſqq.*

* PETRI BVRMANNI Carmen elegiacum, in celeberrima panegyri, quae ad decorandum Academiae centeſimum & quinquageſimum natalem die VIII. Febr. clɔ lɔ ccxxv. conuenerat, dictum. Leidae 1725. 4. *pl. 2. & dim.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Lugduno-Batauae anni 1732. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p. 83. ſqq.*

LVGDVNENSIS Galliae.

Hiſtoire de l' Vniverſité de Lyon, & du College de Medicine, faiſant vne partie d' icelle, avec les privileges des Profeſſeurs : Harangue de LAZARE MEYSSONIER, Profeſſeur en Medicine. Lyon 1644. 4.

LVN-

LVNDINENSIS.

Beschreibung, wie die Universität zu Lunden in Schonen d. 28. Ianuarii 1668. fundiret und introduciret worden.

Exstat in *Relationibus historicis Francofurtensibus* anni 1668. *p. 46. sqq.*

D. PETRI WINSTRVPII Oratio de Academiis in genere, & praecipue de Academia Carolina Londinensi. Londini Scanorum 1668. 4.

De ea quoque agit D. NIC. BECKMANNVS (*Iuris in ea Prof. & famosus Pufendorfii antagonista,*) in *Doctrina Iuris p. 35. sq.*

* In *Actis literariis Sueciae* a. 1721. 1722. & 1723. editis simul describuntur acta nouissima Academiae Lundinensis.

* Professores Academiae Londinensis in Scania anni 1698. recensentur in *Nouis literariis Maris Balthici* eo anno editis *p. 160. sq.*

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Lundinensis anni 1728. exstat im andern Stück der Schwedischen Bibliotheck edit. 1728. 4. *p. 305. sqq.* In eiusdem prima Parte *p. 235. sq.* & quarta Parte, a. 1730. edita, *p. 363. sqq.* acta huius Academiae exhibentur nouissima.

In ANDR. IOACH. A'B HENEL dem *A.* 1729. florirenden Schweden, Lubecae 1729. 4. edito, *p. 235. sq.* catalogus exhibetur Professorum huius anni Lundinensium.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Lundinensis in Scania anni 1736. insertus est *Actis Academicis* illius anni *p. 346. sq.*

Digitized by Google

MACERATENSIS.

PAVLI III. Inſtitutio Studii generalis in ciuitate Maceratenſi prouinciae Piceni Status eccleſiaſtici.

Exhibetur haec a. 1540. Kal. Iun. data Bulla in CHERVBINI *Bullario Romano T. I. p. 534.*

MARBVRGENSIS.

M. REINHARDI LORICHII, Hadamarii, Encomium Academiae Marpurgenſis.

Exſtat primo loco inter *Panegyricos huius Academiae*, Marp. 1590. 8. editos.

* PETRI NIGIDII (*Prof.*) Elenchus Profeſſorum Academiae Marpurgenſis. Marpurgi 1591. 8. *pl. 6. & dim.*

Sunt carmina elegiaca, quibus ſingulorum Profeſſorum vitae laudesque deſcribuntur.

HIERONYMI SIVERTI Encomium Marpurgi. Marp. 1645. 4.

* IO. HARTMANNI KORNMANNI, I. V. D. & moralis ciuilisque philoſophiae in Acad. Marp. Prof. Hypotypoſis Paliliorum Academiae Marpurgenſis, hoc eſt, Solennia, quibus inauguratio Academiae Marpurgenſis, a PHILIPPO Magnanimo, Haſſiae Landgrauio, fundatae, ſed non ita pridem, fatali illa ſtatus publici in Haſſia cataſtrophe, exſtinctae, & nunc GVILIELMI VI. Haſſiae Landgrauii, auſpiciis nouiter rurſum erectae, delineatur. Caſſellis 1653. 4.

Habet

Habet hic liber 458. paginas. Fuit noua illa inauguratio peracta d. 16. Iulii 1653.

IO. IVSTI PISTORII Propylaeum Athenaei Hassiaci, exhibens Elenchum Professorum in Marpurgensi & Giessensi Academiis. Giessae 1665. 4. *pl. 3.*

* Rectoratus Academici Marpurgensis Ephemeris historica, in qua anni 1670. obseruata fere singulorum dierum ratione, memoriae causa summa breuitate exhibentur capita & summae rerum publice gestarum ab ARNOLDO MAVRICIO HOLTERMANNO, I. V. D. & Prof. Rectore tum temporis Magnifico. Marpurgi 1671. 8. *pl. 13.*

* Professores Marpurgenses anni 1703. recensentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 149. sq.*

* De ortu atque incrementis, variisque fatis Academiae Marpurgensis agit IO IVSTVS WINKELMANNVS in der Beschreibung der Fürstenthümer Hessen und Hersfeld, Bremae 1711. *fol.* edita, *P. IV. cap. 7. p. 440. sqq.*

Ibidem *p. 455. sqq.* exhibetur Catalogus Professorum Marpurgensium.

IO. HENR. SCHMINCKII *(Prof.)* Dissertatio de origine & fatis Academiae Marpurgensis. Marp. 1717. 4.

* Kurtze Historie der vormahligen und gegenwärtigen Gelehrtheit derer Hessen. Trimestre primum. 1725. 8.

Hic initio describitur historia Academiae Marpurgensis. De auctoribus huius operis vid. Gelehrte Zeitungen 1726. *p. 222.*

* IO. TILEMANNI, dicti SCHENCK, Prof. Philos. practicae, Vitae Professorum Theologiae, qui in Academia Marpurgensi ad nostra vsque tempora docuerunt. Marpurgi 1727. 4. *Alph. 1. pl. 13.*

 * D.

* D. IO. STEVBERI (*Theol. Prof.*) Oratio saecularis, omnes Academiae Marburgensis Theologiae Professores ab a. 1527. ad a. 1627. exhibens.

Inseruit eam D. *Io. Georgius Estor* seinen Kleinen Schrifften *P. III. n. VII. p. 601. -- 641.* Idem ESTOR componere constituerat *Vitas Marburgensium Professorum omnium*, ac iam tres euulgarat. Vid. Gelehrte Zeitungen anni 1726. *p. 222. & 554.* Verum semel egressus hoc stadio, nunquam videtur ad telam illam pertexendam se rursus accincturus esse.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Marburgensis anni 1733. exhibetur in eius anni *Actis Academicis p. 237. sqq.*

* Nomina Professorum Marburgensium anni 1736. profert G. W. GOETTENIVS im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. II. p. 797. sqq.* qui ibidem *p. 692. sqq.* copiosissime exponit vitam & scripta *Christiani Wolfii*, Professoris Marburgensis quam laudati ab his, tam culpati ab illis, & ab vtrisque quidem enormiter.

* Documentirte Geschichts-Erzehlung, und daraus fliessende Rechtliche Demonstration, daß die vom Land-Grafen Philippo Magnanimo -- fundirte -- Universität zu Marburg -- A. 1650. gäntzlich aufgehoben, dahergegen von dem Fürstlichen Hause Hessen-Cassel A. 1653. die jetzige neue Universität daselbst einseitig aufgerichtet worden, *&c.* Darmstatt 1738. *fol. pl. 10.*

MESSANENSIS.

De Academiae Messanensis ortu agit NICOLAVS ORLANDINVS in *libro VIII. Historiae Societatis Iesu*, Romae editae 1615. & Antuerpiae 1620. *fol.*

MEXI-

MEXICANA.

Huius praesentem statum describit IO. FRANC. GEMELLVS CARERVS in *Itinerarii* sui *vniuersalis T. VI.*

Conf. *Acta erud. Suppl. T. VIII. p. 302.*

MOGVNTINA.

* NICOLAVS SERARIVS in libri primi *Rerum Moguntinarum* Capite XXXIV. agit de Academia Moguntina.

Iuxta Capitis huius finem nouus editor, GEORGIVS CHRISTIANVS IOANNIS, *p. 109.* pollicebatur, se in singulari Dissertatione pluribus acturum de Moguntina Academia eiusque Rectoribus. Verum id, quod sciam, haud praestitit: quo tamen nemo melius exsequi poterat hocce consilium. Prodiit ista editio Francofurti 1722. *fol.*

MOLSHEIMENSIS.

Patrum Iesuitarum Panegyricus Molsheimensis, quatuor libris constans, quorum primus extollit Academias ab vtilitate; secundus LEOPOLDI Austriaci, Molsheimensem Academiam fundantis, siue amplificantis potius & ditantis, familiam; tertius Alsatiam inferiorem, in qua erecta; quartus Societatem Iesuiticam, cui gubernanda est tradita. Molshemii 1618. 4.

ADAMI CONTZENII, Soc. Iesu, Oratio de noua Academia tuenda & augenda. Ibidem 1618. 4.

* Inauguralia Collegii Soc. Iesu Molshemensis, solennibus

nibus feriis encaeniorum templi Deo consecrati, Academiae recens publicatae, & Doctoralium honorum collatione celebrata. Molshemii 1619. 4.

Academiam hanc eo consilio esse conditam, vt eradicaretur Lutherana religio, docet *Andr. Carolus Memorab. eccles. saeculi XVII. lib. II. cap. 44. p. 451. sq.* & *Heideggerus* in *Historia Papatus* §. 225.

THEOPHILI ELLYCHNII Relatio ex Parnasso, darinnen 1. ein Proceß zwischen der neuen Academie zu Molßheim und denen alten Academien am Rhein-Strohm, 2. ein Gespräch über dem Programmate zur Promotion sechs Doctorum allda, &c. Straßburg 1619. 4.

Hoc sub nomine quis lateat, docet Placcius in *Theatro Pseudonymorum n. 916. p. 250.* Vid. & *Berneggeri* Epistola *Richterianis* adiuncta *p. 756.*

* De Academiae Molshemensis translatione a. 1702. facta in vrbem Argentoratum vid. *Noua literaria Germaniae 1703. p. 108. & 325.*

MONTEPESSVLANA.

IO. STEPHANVS STROBELBERGERVS *Historiae* suae *Monspeliensi*, Noribergae 1625. *in 12.* editae, adiecit *Descriptionem breuem Scholae Monspeliensis*, *Vitas Professorum eius*, *Ritus & Priuilegia.*

IAC. PRIMEROSII Academia Monspeliensis, & Laurus Monspeliaca. Oxonii 1631. 4.

* De hac Academia agit ABR. GOELNIZIVS in *Itinerario Gallico-Belgico*, Lugd. Bat. 1631. edito, *p. 566. -- 570.*

S. CVR-

S. CVRTADI Oratio de Monſpelienſi Medicorum Vniuerſitate. Simul Priuilegia Apoſtolica & Regia, & Encomia de eadem Vniuerſitate. Monſpelii 1645. 4.

Centonis κακογραφίας Diffibulatio, in qua pleraque Diplomata Pontificia & Regia Academiae Monſpelienſis falſi conuincuntur. Pariſiis 1646. 4.

Recherches curieuſes ſur les ecoles en Medicine de Montpellier, par IEAN RIOLAN. Pariſ. 1651. 8.

* De origine huius Academiae agit BVLAEVS *Hiſt. Vniuerſ. Pariſ. T. III. p. 488. ſq.*

MVSSIPONTANA.

GREGORII XIII. Papae Bulla fundationis huius Academiae a. 1572. data exſtat in *Bullario magno Romano T. II. p. 365.*

Erectio & Fundatio Generalis Studii ſeu Academiae priuilegiatae Pontismuſſani in Lotharingia. Pontismuſſi 1583. *in 12.*

Erectio & Statuta Vniuerſitatis Muſſipontanae Societatis Ieſu. Muſſiponti 1612. 8.

* Nouum Profeſſorem Chirurgiae in hac Academia fuiſſe a. 1708. conſtitutum, docetur in *Nouis literariis Germaniae 1708. p. 305.*

NANNETENSIS.

Creation, Inſtitution, Fondation, & Privileges de l' Vniverſité de Nantes par le Pape Pie II. & par Francois II. dernier Duc de Bretagne, avec les Lettres des Rois de

Digitized by Google

France pour la confirmation des dits Privileges. Nantes 1650. 4.

Les Privileges Apostoliques & Roiaux de la Faculté des Arts de l'Vniversité de Nantes. Nantes 1657. 4.

NEAPOLITANA.

IVLII CAESARIS CAPACCII Antiquitates & Historiae Neapolitanae, in quibus Reip. Ducum, religionis, Gymnasii, ---- notitia continetur. Neapoli 1607. 4.

* Recusus est hic liber in Burmanniano *Thesauro Scriptorum Italiae T. IX. P. II.*

ANELLI de RVGERIO, Salernitani, Soc. Iesu, Theatrum Neapolitanae literaturae, quae est Oratio in instauratione studiorum. Neapoli 1617.

PIETRO LA SENA dell' antico Ginnasio Napoletano. Roma 1641. 4.

* Recusum est hoc opus Neapoli 1688. 4. *Alph. 1. pl. 6.* Quae editio recensetur in *Actis eruditorum 1689. p. 251. sqq.* Caeterum falletur, quisquis hoc in libro quaerit Academiae Neapolitanae historiam. Describit enim auctor vetustissimam certaminum gymnicorum hac in vrbe conditionem sub Imp. Augusto & eius ad Diocletianum vsque successoribus: imo ad Vlyssis vsque tempora regreditur, quem Neapolitano fuisse in Gymnasio, sibi persuadet. De hodierna huius vrbis Academia ne γρῦ quidem hic.

* C. E. BVLAEVS in *Historiae Vniuersitatis Parisiensis* Tomo tertio *p. 115. sqq.* agit de institutione Academiae Neapolitanae.

* NICOLAI TOPPII & LEONARDI NICODEMI Biblioteca Napoletana. *Italice.* Napoli 1678. *fol.*

* De hodierno Neapolitanae Academiae statu quaedam profert IO. BAPT. CAPASSVS, Medicus Neapolitanus, in *Historiae Philosophiae*, Neapoli a. 1728. 4. editae, *lib. IV. cap. 14. p. 452.*

NEMAVSENSIS.

CLAVDII BADVELLI Opusculum de Collegio & Vniuersitate Nemausensi. Lugduni 1540. 8. & Lugd. Bat. 1552.

Academiae Nemausensis Leges, a. 1582. instauratae & emendatae. Nemausi 1582. 4.

OENIPONTANA.

* Acta quaedam Academiae Oenipontanae describuntur in *Nouis literariis Germaniae 1707. p. 275. sqq.*

OSCENSIS.

MARTINI MONTER DE CVEVA Propugnaculum pro Gymnasio vrbis Oscensis.

Scilicet (ita pergit producto hoc titulo Nic. Antonius *Bibl. Hisp. T. II. p. 86.*) *euitando praeiudicio, quod huic scholae, noua si erigeretur Caesaraugustae schola, creabatur, hoc opus ad eos, quorum curae res erat, direxit. Sed reposuit pro Caesaraugustanis IOANNES GASPAR ORIGAS.* Posterioris huius operis titulum supra vide sub CAESARAVGVSTANA.

Digitized by Google

OSNABRVGENSIS.

Academia Carolina Osnabrugensis, siue Athenaeum Christianum virtutis & eruditionis encyclopaediae acquirendae a CAROLO M. Imp. in vrbe Osnabrugensi ante octingentos annos institutum, nunc recenter ab Illustriss. & Reuerendiss. Principe ac Domino, D. FRANCISCO GVILIELMO, Episcopo Osnabrugensi, Mindensi, & Verdensi, &c. restitutum ac dotatum, nec non a S. D. N. VRBANO Papa VIII. approbatum, atque ab Inuictiss. Imp. FERDINANDO II. confirmatum a. MDCXXX. Osnabrugae 1630. *fol.*

* De hac breuissimi temporis Academia agit AENOPETRANVS WESTPHALVS, cuius Zufällige Gedancken von Academien, bey Aufrichtung einer neuen Academie zu Göttingen in einem Send-Schreiben an den hochberühmten Jenischen Professor und Polyhistor, Herrn Gottlieb Stollen, erdfnet, Ienae prodierunt 1734. 4. *pl. 3.*

Hoc nomen adsciuerat clarissimus Gymnasii Osnabrugensis Rector, & nunc S. Theol. Doctor, IO. CHRISTOPH. KOECHERVS, *AEnopetranus*, hoc est, *Lobensteiniensis:* cuius nuper elaboratum de Osnabrugensi Academia libellum tuis nunc, LECTOR, oculis subiicio.

IOAN-

Digitized by Google

IOANNIS CHRISTOPHORI KOECHERI

S. THEOL. D. ET GYMN. OSNABR. RECT.

HISTORIA ACADEMIAE OSNABRVGENSIS,

nunc primum edita.

I.

Quantum hiſtoriae Academicae praeſidii afferat, quantum tenebrarum in illa diſpellat notio Academiae, verbis accurate definita, vel OSNABRVGENSIS ACADEMIAE, multorum ſermonibus celebratae partim, partim obſcurae paucisque orbis eruditi ciuibus cognitae, exemplo cognoſci clariſſime & comprobari poteſt.

II.

Diu eſt, quod Osnabrugum inter vrbes Academiis exſplendeſcentes nonnulli retulerunt. Agmen in his ducit *Hermannus Hamelmannus*, ſaepe multumque de Academia quadam Osnabrugenſi verba (a) faciens. *Chriſtianus Iunckerus*, Academias ſaeculo nono conditas enumerans, in harum nu-

 mero

(a) In *Dedicationibus* Tract. *de antiqua Weſtphalia, Libro V. virorum Weſtphaliae ſcriptis & doctrina illuſtrium*, item *duobus Chronici Osnabrugenſis libris* praemiſſis, *pag.* 22. 214. 565. 574. *Opp. Hiſtor.*

mero & Osnabrugensem (b) adscribit. In aliis praeterea monumentis publicis, alio huius historiae loco producendis, mox *Academiae Carolinae*, mox *veteris Academiae Carolinae*, quae Osnabrugi quondam floruerit, semel iterumque fit mentio.

III.

Quaenam vero & qualis fuit ista Academia, qua vrbem Osnabrugum ornasse Carolus Magnus dicitur? En *Albertum Crantzium* id edocturum nos his (c) verbis: *Cumque hanc insignem ecclesiam Osnabrugensem moliretur, vsu venit Carolo M. vt multo mercaretur, habuisse tum se viros linguae Graecae gnaros, quos opponeret legationi, quae ei tum venerat ex Constantinopoli ab Irene regina & Nicephoro patricio, qui tum Orientis imperium occupabat. Admonitus autem ea re Carolus, dedit priuilegium nouae ecclesiae, vt vtriusque ibi linguae scholae haberentur, praeessentque doctores viri insignes. Sed nouitas Christianismi in populo necdum bene firmato, & crebrae Saxonum ac diuturnae rebelliones hoc institutum interceperunt.* Accedit *David Chytraeus*, easdem scholas Carolinas hunc in modum (d) describens: *Instituit autem Carolus Osnabrugae, vt in collegio assidui lectores Graecae & Latinae linguae essent. Vidi enim exemplum litterarum fundationis, vt vocant, quas ecclesiae Osnabrugensi Carolus dedit. ---- Ac eodem tempore, quo Osnabrugae ecclesiam Carolus condidit, scribunt, venisse ad eum legationem ab Imperatore Graecorum, vbi magno redemisset, facultatem Graece docti sibi praeberi, qui legatis Graece respondere, & cum iis sine interprete sermonem conferre potuisset. Ipse enim Carolus, etsi ab Alcuino, praeceptore suo, Graecas literas didice-*

(b) Vid. eius Einleitung zur Kirchen-Historie *Sec. IX. pag.* 347.

(c) *Metropolis Lib. I. Cap.* 2.

(d) *Lib. II. Chron. Saxon. pag.* 109. *sq.* edit. Rostoch. MDXC.

Digitized by Google

dicerat, & mediocriter intelligebat, tamen loqui non ſolebat. Hac occaſione ſcribunt commonefactum Carolum, quantopere etiam in Repub. & Principum negotiis huius linguae cognitione opus ſit, curam colendi & conſeruandi Graecae linguae ſtudia tunc collegio Osnabrugenſi ſimul commendaſſe. Sed quid riuulos conſectamur, atque ex his faciem Academiae Osnabrugenſis longis ambagibus eruimus, cum fontes nobis pateant? Habemus enim ipſum (e) Caroli M. diploma, quo Wihonem, primum Osnabrugi Epiſcopum, variis auxiſſe beneficiis, ſcholamque ibi illuſtrem inſtituiſſe, fertur, in cuius fine, quae ad rem praeſentem pertinent, haec occurrunt: *Inſuper vero eidem Epiſcopo ſuisque ſucceſſoribus perpetuam concedimus libertatem, & ab omni regali ſeruitio confirmamus abſolutionem, niſi forte contingat, vt Imperator Romanorum vel Rex Grecorum coniugalia federa inter filios eorum contrahere diſponant: tunc Eccleſiae illius Epiſcopus omni ſumptu a Rege vel Imperatore adhibito laborem ſimul & honorem illius legationis aſſumat, & hoc ea de cauſa ſtatuimus, quia in eodem loco Grecas & Latinas ſcholas in perpetuum manere ordinauimus, & nunquam Clericos vtriusque linguae gnaros ibidem deeſſe in Dei miſericordia confidimus.*

IV.

Equidem non ignoramus, diploma illud pariter ac Athenaeum Osnabrugenſe Carolinum ſuſpectum multis, vehemen-

(c) Exhibet illud *Crantzius* loc. cit. & *Aubertus Miraeus* in *Codice Donation. piarum*. Conf. *Conringius Antiquit. Academ. Supplem. XXXVI. p. 306.* Ex ipſo vero tabulario Eccleſiae Cathedralis Osnabrug. typis deſcriptum *Monumentis Paderbornenſibus* adiecit Episcopus *Ferdinandus*. Inſertum quoque eſt *Capitulationi perpetuae Osnabrugenſi*, Neuhuſiae editae, itemque libellis litigioſis pro auctoritate illius in lucem emiſſis: e quorum vno, Gründliche Unterſuchung eines alten Caroliniſchen Schenck-Briefs, in welchem der Griechiſchen und Lateiniſchen Schule zu Oßnabrück gedacht iſt, inſcripto, nos particulam diplomatis allatam hauſimus.

menterque disputatum esse (f) inter viros doctos, verusne vtriusque auctor dicendus sit Carolus Magnus, an non? Satis dubitanter, vt e multis vnum saltem laudemus, de schola Carolina *Ioannes Launoius* (g) loquitur: *Quanquam non valde repugnarem ei, qui, quae de hac schola* (Osnabrugensi) *tradit* Crantzius, *in dubium vocaret. Is enim est historicus paulo recentior, qui de rebus antiquis sine antiquioris testimonio scribit. Si tamen germanum est Caroli priuilegium, quod laudat, sicut, germanum esse, apparet, illud vetustioris testis loco haberi &*

(f) Disceptarunt inprimis hanc causam duo sine nomine scriptores, quorum alter edidit libellum, qui inscribitur: *Diploma Caroli M. Imperatoris de scholis Osnabrugensis ecclesiae Graecis & Latinis, critice expensum ab A. I.* anno MDCCXVII. & auctior Germanice prodiit hoc titulo: Gründliche Untersuchung eines alten Carolinischen Schenck-Briefs, in welchem der Griechischen und Lateinischen Schule zu Oßnabrück gedacht ist, etc. Durch einen Liebhaber der Wahrheit. 1719. 4to. Alter opposuit *Dissertationem Critico-Historicam de Diplomate Caroli M. dato ecclesiae Osnabrugensi pro scholis Graecis & Latinis, qua diploma istud authenticum & genuinum esse ostenditur, atque contra obiectiones recentioris cuiusdam Critici A. I. defenditur a C. H. Accedunt varia Imperatorum ac Regum diplomata ecclesiae Osnabrug. concessa, & nunquam hactenus edita: omnia ex ipsis originalibus autographis summa accuratione & optima fide descripta.* Monasterii MDCCXXI. Plures alii vero, qui dictum Caroli diploma partim pro vero habent, partim pro falso ac fictitio, ab eo nominantur, qui sub literis *A. I.* latens *critice illud expendit, pag. 4. sq.* Add. *Hermannus Adolphus Meinders,* qui in libro *de statu relig. & reip. sub Carolo M. & Ludouico Pio Differt. III. Cap. V. VI. VII. p. 243. - 274.* & *Differt. IV. Cap. V. pag. 326. seqq.* non solum aliquot in medium profert viros doctissimos, fidem monumenti illius Carolini in dubitationem & controuersiam adducentes, sed ipse quoque in horum sententiam discedit. Contra ea *Io. Launoius* loco mox indicando (g) obseruat, *Sebastianum Munsterum erectae a Carolo Scholae fautorem & approbatorem accedere in libro III. Cosmogr. cap. 457.* quae allegatio fortasse ita emendanda *pag. 457.*

(g) In libro *de scholis celebribus a Carolo M. & post Carolum M. in occidente instauratis Cap. IX. pag. 41.* edit. *I. A. Fabricii.*

& debet & poteſt. Noſtra vero iam parum refert, quemcunque quis praedicet ciuitatis huius Academicae conditorem, ſiue Carolum M. ſiue ex Imperatoribus alium, cum non tam in originem, quam formam eius, inquiramus. Fac itaque, ad Carolum, primum Germanorum Imperatorem, referenda eſſe Academiae, Carolinae vulgo dictae, primordia; qualem hanc depingunt, quae illius nomen prae ſe ferunt, tabulae publicae? Talem, in qua praeter linguam Graecam & Latinam nihil liberalium artium tradebatur. Egregia vero ac illuſtris Academia, quae non aliud literarum genus exponit & colit, quam quo in omnibus ſcholis, etiam triuialibus, quas vocant, impertiri aetas puerilis ſolet. Neque ſilentio praetermittendum, quod idem *Launoius*, de ſchola Osnabrugenſi verba facturus, praefatur: *Hanc vero ſcholam, quia ſplendorem nullum, vel pene nullum, aeui progreſſione conſecuta eſt, praetermiſiſſem, niſi Carolum habuiſſet auctorem, cuius gloriae detrahendum nihil eſſe puto.* Eiusmodi praeconium in ſcholam, quae Academiae titulo & dignitate ſe iactat, quis conuenire exiſtimabit?

V.

Sunt tamen, ne quid diſſimulemus, FERDINANDVS Caeſar & VRBANVS, Pontifex Romanus, qui in literis publicis, quibus ciuitatem ſcholaſticam Osnabrugi recens conſtitutam, de qua mox dicemus, confirmarunt, ex aliorum narratione perhibent, Carolinam illam Academiam literis quoque Hebraicis atque ſanctiori diſciplinae docendis deſtinatam fuiſſe, tantaque progreſſu temporis cepiſſe incrementa, vt ab hominum memoria ad duo millia Studioſorum ad eam confluxerint. Imo longe amplior auguſtiorque fuit illius facies, ſi *Hamelmannum* audimus, eam ita (h) re-

(h) Vid. *Dedicat. libri ſecundi Chronic. Osnabrug. Opp. Hiſtor. pag.* 574.

praesentantem: *Etsi omnium primo per totam prouinciam Carolus Magnus Academiam & celeberrimam scholam, in qua non solum linguae diligenter traditae sunt, sed etiam facultates, praecipue Theologica & Iuridica, (de Medica nihil dicam,) tum quoque artium exercitia egregie sine vllo dubio mox post primam illam ordinationem D. Imperatoris floruerunt, constitueret in vestro collegio, viri Reuerendi, nobiles & eximii*, cet. Facile tantae dignitatis auctoritatisque, quanta pollent Romanorum Imperator & Pontifex, testibus credimus, quicquid de schola illustri, cuius parentem & architectum Carolum Magnum esse volunt, affirmant. Ast ne hoc quidem pacto Academiae nomen honoremque tueri illa potest, cum vix vlla inferioris gradus schola reperiatur, in qua diuinae religionis praeceptis linguaeque Hebraicae rudimentis iuuentus literarum studiis dedita non imbuatur. Ad *Hamelmannum* autem quod attinet, is ipse, quae narrat, inspersis voculis *sine vllo dubio* facit dubia, veritatemque eorum valde imminuit & labefactat. Fingamus vero, quod nullo tamen certo indicio compertum exploratumque habemus, in illa Musarum sede Osnabrugi nata & alta singulari instituto ac solertia & Theologiam & Iurisprudentiam explicatam, harumque disciplinarum seu facultatum, vt hodie loqui amant, Professorem vnum atque alterum constitutum fuisse; tantum tamen a vera perfectaque Academiarum forma abest, vt Academiis *improprie* saltem dictis (i) annumeranda sit.

VI.

E numero itaque Academiarum, quales nostra aetate habemus, expungenda in posterum erit Carolina Osnabrugensis

(i) Recte igitur hanc scholam *Iacobus Middendorpius*, qui alias in historia Academiarum saepius hallucinatus est, in inferiorum ordine collocauit *lib. V. de Academ. celebribus vniu. terrarum orbis p. 323.*

gensis. Osnabrugi autem nomen in indice vrbium, quas nobilitarunt Academiae, ne tollas deleasque. In veteris enim illius locum recipi debet alia recentior, cuius fata, obliuione fere obscurata, nec a quopiam literis prodita, nunc, quantum ob monumentorum huc spectantium penuriam fieri potest, diligenter enarrabimus.

VII.

Originem illa debet suam FRANCISCO GVILIELMO, ex Comitibus de Wartenberg, Ecclesiae Romanae Cardinali, atque Episcopo Osnabrugensi, Mindensi & Verdensi, qui, postquam anno MDCXXVIII. incolis Osnabrugi, emendatam a Luthero religionem professis, ecclesias scholasque minis, vi ac metu (k) eripuisset, opportunissimum hoc tempus putabat, Academiam, in qua elegantiores literae, inprimis humana atque diuina sapientia, secundum Romanensis Ecclesiae decreta publice docerentur, in vrbe ista condendi; vel, quod ex eius mente diplomata Pontificia ac Caesarea volunt, scholas illas Carolinas illustriori augustiorique ratione instaurandi.

VIII.

Consilii huius, quod animo voluebat, exsequendi veniam ac facultatem mox a Romano Pontifice & Germanorum Caesare, vt par erat, expetebat. Nec precum suarum repulsam tulit, sed ab vtroque insignes tabulas publicas (l) accepit,

(k) Conf. Wahrhaftiger Bericht und gründliche Beschaffenheit der beider uralten Pfarr-Kirchen unser L. Frauen und St. Catharinen binnen der Bischöffl. Fürstl. Stadt Oßnabrück. Oßnabrück 1628. 4to.

(l) In medium illas infra afferemus, Caesareas, *die XX. Febr. MDCXXX.* datas, integras, e Pontificiis autem, *XI. Cal. Sept. MDCXXIX.* exaratis, tantum, quantum inuestigare potuimus: cum multa contineant, quae

cepit, quibus ſapientiae officinam, Osnabrugi exſtruendam, tum approbabant, tum iuribus beneficiisque amplissimis ornabant. Nactus haec priuilegia Epiſcopus Osnabrugenſis omni opere in id enitebatur, vt quamprimum noua Academia inauguraretur. Factum id magna pompa ſacrisque ſolemnioribus anno MDCXXX. praeſentibus hancque feſtam diem illuſtriorem ac celebriorem reddentibus innumeris ſacrorum ordinum omnium ex Epiſcopatibus Osnabrugenſi, Monaſterienſi, Paderbornenſi, Mindenſi, Verdenſi, Hildeſienſi viris, proceribus item aularum & ciuitatum, Equitibus, Doctoribusque aliarum Academiarum (m) quamplurimis. Vtque nihil huic dedicationi ſolemni deeſſet ſplendoris, ſummi quoque in philoſophia, theologia & iure Canonico honores diſtribuebantur, atque in digniſſimum quemque (n) conferebantur.

IX.

quae repetere ac commemorare in hac Academiarum Osnabrugenſium hiſtoria, ſuperuacaneum duximus.

(m) Memoria huius rei conſeruata poſterisque tradita eſt hoc nitide impreſſo ac multis figuris condecorato monumento: *Academia Carolina Osnabrugenſis ſiue Athenaeum Chriſtianum virtutis & eruditionis encyclopaediae acquirendae a Carolo M. Imperatore in vrbe Osnabrugenſi ante octingentos annos inſtitutum, nunc recenter ab Illmo & Revſſmo Principe ac Domino, D. Franciſco Guilielmo, Epiſcopo Osnabrugenſi, Mindenſi, & Verdenſi, &c reſtitutum ac dotatum, nec non a Sanctiſſimo Domino noſtro, Vrbano Papa VIII. approbatum, atque ab Inuictiſſimo Imperatore ac Domino noſtro, Ferdinando II. confirmatum* A. Dom. MDCXXX. Caue vero, in illo quaeras narrationem de Academia Osnabrugi recens dedicata. Praeter Orationes enim, carmina, emblemata, mirosque ingenii luſus alios in eorum laudem honoremque dicta, ficta, & picta, qui aut operam ſuam ad condendam nouam ciuitatem Academicam contulerunt, aut natales eius praeſentia ſua cohoneſtarunt, nihil exhibet refertque aliud.

(n) *Theodorus Roelingius*, verbi diuini olim in hac vrbe miniſter, in *Hiſtoria eccleſ. & ſcholaſt. Osnabrugenſi MS.*

IX.

Euocati fuerant ad colendam hanc nouam Musarum sedem erudiendamque in ea iuuentutem viri e familia S. Francisci de Obseruantia, S. Dominici, & Societatis Iesu doctissimi; praecipuam tamen illius curationem & administrationem ordini, quem vltimo loco memorauimus, FRANCISCVS GVILIELMVS commisit, eidemque hunc in finem aedes Augustino sacras, quarum rudera adhuc supersunt, (o) attribuit. Destinauit quoque scholae illustri splendidissimam domum, eo loco construendam, vbi HENRICVS III. anno MDLXXXII. sedem Episcopalem sibi suisque successoribus aedificauerat: doctoribus interea, dum haec solo aequatur, substructionesque operis maximae apparantur, in aediculis Ecclesiae Cathedralis, ad locum S. Nicolai & plateam a fluuio Hasa dictam sitis, scholas publicas aperientibus habentibusque. Verum enimuero neque templo huic, quod Musis Osnabrugensibus parabat Episcopus liberalissimus munificentissimusque, fastigium vnquam impositum; neque illud ipsum bonarum artium literarumque domicilium, quod iam constitutum erat atque dedicatum, diu stetit floruitque. Vicissitudines rerum, quibus Germania nostra teterrimo illo ac longe lateque disperso tricennali bello mirum in modum perturbabatur, mox omnia consilia & incepta Francisci Guilielmi intercipiebant. Nam, cum Osnabrugum anno MDCXXXIII. obsiderent Suedi expugnarentque, Episcopo fugam capessere, vrbemque & ditionem Osnabrugensem relinquere, necessitas ipsa praescribebat. Fu-

(o) Patet id ex scripto §. praecedenti laudato *not.* (*m*) cuius *Hypotyposis VI.* hanc praefixam habet inscriptionem: *Ob restauratam & exornatam veterem Carolinam Academiam Osnabrugensem, Collegioque Societatis Iesu ibidem traditam, ob templum quoque restauratum & illustratum, nouaque Panegyri ac caeremonia S. Ignatio de Loiola, autori Societatis Iesu, dicatum & consecratum.*

Digitized by Google

gientem hunc literarum literatorumque Maecenatem caternatim sequebantur Academiae & ciues & Professores: templum Augustinianum, quod hucusque possederant, a Gustauo, Gustaui filio, occupabatur: aedificia denique, in ornamentum & incrementum nouae scholae suscepta, breui ab opificibus derelicta concidebant (p) corruebantque. Ita in primo flore extincta Academia Osnabrugensis, nec e puluere ac ruinis postea suscitata, inque lucem vllo tempore restituta est. Etenim Suedis ciuitatem & agrum Osnabrugensem ad pacem vsque Westphalicam tenentibus, hac ipsa autem Germaniae rebus pacatis dissidiisque religionis compositis, nihil contra vetera instituta innouari deinceps Osnabrugi potuit.

X.

Quo scopo atque consilio in instauranda amplificandaque Academia, quam Carolinam frequenter appellant, tantos labores susceperit, tot sumtus fecerit Cardinalis FRANCISCVS GVILIELMVS, ex literis, quas eius gratia Caesar publicauit, facili coniectura intelligi potest. Manifestiora vero huius rei indicia liber in memoriam institutae Academiae Osnabrugensis conscriptus, cuius titulum alibi dedimus, praebet. Illius enim auctores temperare sibi haudquaquam potuerunt, quin acerbissimis conuiciis & maledictis eos, qui prima repurgatae religionis semina in his terris sparserunt, nominatim *Hermannum Bonnum*, insectarentur, apertissimeque proderent, hanc maxime ob causam exstruendae Osnabrugi Academiae opus susceptum fuisse, vt in hac vrbe vicinisque regionibus purioris doctrinae cursus inhi-

(p) *Roelingius* in *Historia MS.* Conf. ipsius Cardinalis FRANCISCI GVILIELMI *Relatio ad Pontificem Romanum*, quae inter *Documenta, Io. Pauli Kressii* Rechts-begründeter vollständigen Erläuterung des *Archidiacon*al-Wesens subiuncta, *num. PP.* occurrit, *fol. 105.*

inhiberetur, Pontificiorum contra reuocaretur floreretque religio.

XI.

Supereſt, vt formam Academiae Osnabrugenſis, de qua hactenus expoſuimus, paulo acrius contemplemur. Quod ſi igitur, ex quibus vnice aeſtimari debet, tabulas publicas, a Caeſare aeque ac Pontifice Romano in eius commodum conceſſas, inſpicimus, &, quae in dedicatione eiusdem geſta ſunt, expendimus; mox manifeſtum nobis fit, ad naturam recentiſſimarum vniuerſitatum literatarum quamproxime illam accedere. Hoc vno ſaltem ab iſtis diſtat, quod non ſingularum omnis eruditionis partium doctores publicos habuit. Neque enim, qui iura in illa interpretentur, nec, qui artem morbis medendi profiteantur, Caeſareo Pontificioque diplomate deſignati ſunt. Sed forte tam anguſtis ſcientiarum terminis non ſemper concluſa fuit noſtra Academia, quales in principio ipſi poſiti. Ex eo ſane, quod *Ruelingio* teſte ſupra retulimus, Iuris quoque Canonici doctores in primo illius feſto die creatos fuiſſe, non ſine probabili ratione colligimus, iſthanc Iuris partem diſciplinis reliquis, ſuprema magiſtratuum auctoritate in illa docendis, poſtea acceſſiſſe. Quicquid huius rei ſit, cum, vniuerſae Iurisprudentiae itemque medicae artis Profeſſores Academiam hanc Osnabrugenſem ornaſſe, nullis teſtimoniis ſignisque luceat; conſequens eſt, eam non perfectiſſimarum Academiarum numero habendam, ſed illarum generi adſcribendam eſſe, quas *proprie tales* alibi (q) diximus.

XII.

Subiiciamus nunc monumenta illa publica, quorum aucto-

(q) Vid. Obſeruatio noſtra *de vera Academiae notione*, in *Parergis Gottingenſibus T. I. lib. I. p. 206.*

auctoritate Academia Osnabrugensis maxime nititur, id est, literas Imperatoris atque Pontificis, ad quas lectores nostros saepius ablegauimus. Damus vero tales, quales nobis illi dederunt, in quorum manibus prima earum exempla, quae autographa vocant, fuerunt.

Particula *Bullae VRBANI Papae VIII.* quae exstat in *Differt. Critico-Histor. de Diplomate Caroli M. dato ecclesiae Osnabrug. pro scholis Graecis & Latinis*, Monasterii MDCCXXI. *§. XVIII. num. LXII. p.94.*

Sane pro parte Venerabilis fratris nostri, FRANCISCI GVLIELMI, Episcopi Osnabrugensis & sacri Romani Imperii Principis, nobis nuper exhibita petitio continebat, quod ciuitas Osnabrugensis, in qua olim clarae memoriae Carolus Magnus, Romanorum Rex & Imperator Augustus, post fundatam & institutam in ea, quam Saxoniae Metropolim esse cupiebat, sedem Episcopalem, Scholas publicas, in quibus sacra Theologia & liberales artes ac lingua potissimum Graeca & Hebraica publice docerentur, & quas quasi seminarium, e quo viri eruditi in totam Saxoniam prodirent, esse voluerat, fundauerat & instituerat. Cuius etiam fundatoris mens fuerat, vt Scholae huiusmodi publicae ac totius quasi Saxoniae primariae essent, prout ex ipsis historiis & antiquis illorum temporum monumentis facile colligi potest, celebris admodum & populosa, ac situ ad fluuium Hasam iucunda, atque ad studia tum propter illius ac locorum vicinorum incolarum bonam indolem ac felicia aptaque ad capessendas disciplinas ingenia, tum propter annonae & commeatus opportunitatem aliasque commoditates non parum commoda existit.

Eiusdem *Bullae* particulae aliae e libro §. *VIII. not.* (m) fusius descripto, cui titulus est *Academia Carolina Osnabrugensis*, eiusque *Hypotyp. II. Schem. XX. fol. 49.* excerptae.

Inge-

Ingenti desiderio ducimur, & cura propensioris solicitudinis excitamur, vt Academiae aliaque literarum studia, per quae tenebrosa ignorantiae caligo expellitur, scientiarum thesaurus acquiritur, veritas agnoscitur, pestifera haeresis extirpatur funditusque tollitur, fides Catholica & diuinus cultus augetur, atque ad spiritualis & temporalis gaudii gloriam peruenitur, laudabilibus incrementis dirigantur.

Pro parte Venerabilis fratris nostri, FERDINANDI GVILIELMI, Ferdinandi nuper p. m. e Serenissimorum Bauariae Ducum familia filii, Osnabrugensis Episcopi, exhibita supplicatione, vt in approbanda confirmandaque Academia ciuitatis Osnabrugensis decori ac venustati, ac illius ciuium & Dioecesanorum animarum saluti & commoditatibus prouidere de Apostolica benignitate dignaremur; Nos attendentes, quod ex literarum studio animarum salus maxime procuratur, in ipsa ciuitate Osnabrugensi vnam publicam Academiam, in qua Philosophia & Theologia scholastica publice doceantur, ad instar aliarum Academiarum tam in transalpinis prouinciis & regnis, quam aliarum vbilibet institutarum, ex nunc Apostolica autoritate tenore praesentium perpetuo erigimus & instituimus.

Insuper eiusdem Academiae Rectori, Doctoribus, ac Magistris, ministris etiam & officialibus, nec non membris & subditis, quod omnibus & singulis priuilegiis, facultatibus, indultis, libertatibus, immunitatibus, exemptionibus, antelationibus, praerogatiuis, fauoribus & gratiis, tam spiritualibus, quam temporalibus quibusuis, tam superioris, quam inferioris Germaniae Academiis, illarumque Rectoribus, Doctoribus, ac Magistris, aliisque ministris & officialibus, illorumque membris & subditis, in genere vel specie aut alias quomodolibet autoritate Apostolica concessis, & imposterum concedendis, ac quibus illi & illae de iure, vsu, priuilegio vel consuetudine aut alias quomodolibet vtuntur, fruuntur, potiuntur & gaudent, vti, frui, potiri & gaudere possunt ac poterunt quomodolibet in futurum, non solum ad instar, sed pariter & pariformiter ac aequipollenter & sine vlla prorsus differentia, etiam per viam communicationis seu nouae concessionis, &c.

Digitized by Google

Statuimus praeterea, quod eiusdem Academiae ſcholares tam ſeculares, quam quorumuis ordinum & militiarum regulares, illuc vndecunque aduenientes, qui inibi Philoſophiae & Theologiae ſtudebunt, vel aliunde ex aliis ſimilibus Academiis & Vniuerſitatibus quibuscunque Catholicis aduenerunt, poſt curſum ſtudiorum abſolutum ſeruatis ſeruandis, prout moris eſt, ad Baccalaureatus, Licentiaturae, Magiſterii, & Doctoratus gradum promoueri, &, poſtquam promoti fuerint, diſciplinas & artes, in quibus graduati fuerint, tam in praefata, quam in aliis quibuscunque Academiis ſeu Vniuerſitatibus quibuslibet voluerint, docere, legere & interpretari, ac in iis diſputare, nec non quoscunque actus, gradibus per eos ſuſceptis conuenientes, exercere poſſint.

DIPLOMA FERDINANDI II. IMPERATORIS, QVO ACADEMIAM OSNABRVGENSEM A CAROLO M. PRIMVM INSTITVTAM CONFIRMAT, typorum formis expresſum in *Diſſert. Crit. Hiſtor. de Diplomate Caroli M.* ſaepius laudata *Append. lit. R pag. 143. ſqq.* vnde illud transſcripſimus.

FERDINANDVS SECVNDVS, diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, &c. Rex, Archidux Auſtriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Stiriae, Carinthiae, Carniolae, &c. Marchio Morauiae, &c. Dux Lucemburgiae, ac ſuperioris & inferioris Sileſiae, Wirtembergiae & Teckae, Princeps Sueuiae, Comes Habspurgi, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi & Goritiae, Landgrauius Alſatiae, Marchio Sacri Romani Imperii Burgoviae, ac ſuperioris & inferioris Luſatiae, Dominus Marchiae Sclauonicae, Portus Naonis & Salinarum, &c. Ad perpetuam rei memoriam agnoſcimus & notum facimus tenore praeſentium, quod nobis Venerabilis FRANCISCVS GVILIELMVS, Epiſcopus Osnabrugenſis, Princeps deuotus Nobis dilectus, demiſſe expoſuerit, qualiter Praedeceſſor noſter ſanctae memoriae, CAROLVS MAGNVS IMPERATOR, poſt toties deuictos Saxones, terram illam Deo & Eccleſiae conſecrarit, pluresque inſtituerit Epiſcopatus, & primum quidem eſſe voluerit Osnabrugum, cui etiam Sanctum Vibonem praefecerit, virum a ſanctitate & doctrina commendatiſſimum;

Cum

Cum vero viderit, sine literis ac scholis fidem a se plantatam diu conseruari haud posse in populo tam barbaro ac feroci, postquam in Italia Papiensem ac Ticinensem Academias fundasset, Bononiensem, a Theodosio, similiter Praedecessore nostro, institutam, renouasset, etiam aliam & in Germania primam Academiam ordinatasque scholas, praesertim Graecae & Hebraicae linguae, celebres Osnabrugi circa annum Dominicae Incarnationis septingentesimum nonagesimum octauum instituerit, ex quibus prodierint plures viri sanctitate & doctrina venerandi, veraeque fidei assertores gloriosi, prout historiae vicinarum Ecclesiarum, quae vna cum scholis suum inde sumpserint exordium, testentur; quodque floruerint hae scholae vsque ad initium praeteriti saeculi & vltra, adeo, vt ab hominum memoria ad duo millia Studiosorum numerare fuerit: Sed ex quo variae haereses suum erexerint caput, & non solum ciuitatem illam, sed totam quasi patriam veneno suo consperserint, adeo, vt etiam illi, quorum officio prohiberi debuissent, inficerentur, quae incuria etiam causa fuerit ruinae antiquissimae huius Academiae, quam antiquo suo splendori reddere volens dictus Episcopus Osnabrugensis, post restitutam a se religionem profligataque exercitia haeretica, ad exemplum fundatoris, Praedecessoris nostri, dicti Caroli Imperatoris, solidandae religionis, & regendarum Ecclesiarum, animarumque salutis promouendae, verum medium reducere intenderit, scholas illas Carolinas denuo suscitarit, atque ad instruendam iuuentutem docendamque praeter humaniora Philosophiam ac Theologiam viros ex familia Sancti Francisci de obseruantia, Sancti Dominici, atque Societatis Iesu, religione conspicuos, doctrinaque insignes euocarit, domicilia respectiue de nouo illis aut assignarit, aut, quae haeresis rapuit, restituerit, aut collapsa renouarit, atque magnos sumptus impenderit, cogitetque vlterius proficere ac fundare copiosius, ac proinde pia vota & intentionem suam secundis auspiciis communi subditorum suorum commodo firmari & stabiliri desiderans, humiliter Nobis supplicarit, vt recuperato iam feliciter ex hostium manibus armis & auxiliis nostris Episcopatu nostro praedicto nec non ciuitate sua memorata in potestatem suam redacta, praedictam adeo prospero successu restitutam Academiam & perantiquas scholas Carolinas, suprema quoque autoritate nostra Imperiali non tantum approbare, ratificare & confirmare, &

Digitized by Google

in Augustalem nostram protectionem suscipere, sed etiam in Academiam pro liberalibus disciplinis & facultatibus Philosophiae & Theologiae ad instar aliarum, tam Italiae & Galliae, quam Germaniae, Academiarum denuo erigere, & iisdem priuilegiis, honoribus, atque immunitatibus ornare gratiose dignaremur.

Nos itaque zelum dicti Episcopi Osnabrugensis & opus illud, non minus ad Dei gloriam, quam communis Reipublicae vtilitatem, & perpetuam animarum salutem pertinere, cum vt olim, sic imposterum plurimi cum Ecclesiarum, tum vero etiam saecularium & ad gubernationem politicam spectantium rerum vsu doctri iaque periti viri prodire, & vtramque Rempublicam magno cum subditorum bono, suaque laude egregia administrare possint, merito attendentes pro benigno nostro erga deuotionem suam affectu eiusdem petitioni clementer annuendum duximus, prout annuimus per praesentes.

Proinde ex certa nostra scientia, animo bene deliberato, sano accedente consilio, & de Caesareae potestatis nostrae plenitudine, memoratas in vrbe Osnabrugensi scholas restitutas benigne approbauimus, Caesareaque nostra auctoritate in perpetuum communiuimus, quemadmodum non solum ea, quae dictus Episcopus laudabiliter coepit, auctoritate nostra Imperatoria approbamus, ratificamus ac confirmamus; verum etiam scholas illas, Academiamque renouamus, denuo erigimus atque bonori & antiquitati suae pristinae restituentes in Augustalem nostram protectionem, vna cum Professoribus, Studiosis, ministris, aliisque omnibus ac singulis, qui ab illa pendent quomodolibet, particulariter recipimus. Decernimus praeterea, scholas illas Academiae nomine perpetuis futuris temporibus ab omnibus appellari debere, & iisdem priuilegiis & immunitatibus, quibus aliae quaecunque per Germaniam & Imperium Romanum Academiae seu Vniuersitates vti, frui, atque potiri solent, gaudere volumus, ita vt omnes & singuli Studiosi ac scholares, qui in albo eiusdem Academiae inscripti fuerint, vel in praefata Academia lectiones audiuerint & studuerint, omnibus ac singulis priuilegiis, exemptionibus, libertatibus, immunitatibus & indultis, quibus Studiosi aliarum quarumcunque Academiarum seu Vniuersitatum gaudere, frui, & potiri solent, re & nomine gaudeant, fruantur, ac potiantur. Insuper motu, scientia & autoritate, vt supra, concedimus & indulgemus, vt Philosophiae & Theologiae Professores eiusdem Academiae Studiosis, qui eiusdem Aca-

Digitized by Google

Academiae albo inscripti fuerint, vel in dicta seu alia quauis approbata Academia seu Vniuersitate studuerint, lectiones audierint, & digni habilesque rigoroso examine praeuio (in quo conscientias ipsorum Professorum onerari volumus,) reperti fuerint, iuxta aliarum Vniuersitatum seu Academiarum priuilegia eis per praesentes a Nobis, & aliis, cum summis Pontificibus, tum Imperatoribus, concessa seu concedenda, ad quoscunque gradus Baccalaureatus, Licentiae, Magisterii, Doctoratus, in artibus & Philosophia, nec non Sacrosancta Theologia, ab iisdem, siue Rectore Academiae, siue Cancellario, siue Professoribus promoueri & solenniter creari modo & solennitate in aliis Academiis & Vniuersitatibus consuetis possint ac debeant, atque tandem taliter promoti, siue promouendi, in omnibus locis & bonis Sacri Romani Imperii & vbique terrarum omnibus & singulis priuilegiis, praerogatiuis, immunitatibus, exemptionibus, libertatibus, antelationibus, fauoribus, gratiis & indultis, quibus alii Parisiensis, Bononiensis, Louaniensis, Coloniensis, Heidelbergensis, & aliarum Academiarum & Vniuersitatum Italiae, Galliae, Germaniae, iuxta illarum ordinationes, ritus, vsus, consuetudines & mores pro tempore promoti, de iure vel consuetudine, aut alias quomodolibet, vtuntur, fruuntur, non solum ad eorum instar, sed pariformiter & aeque principaliter, absque vlla differentia, in omnibus & per omnia, perinde ac si gradus huiusmodi in Vniuersitatibus, nec non Collegiis, Gymnasiis, Academiis quibuscunque accepissent, vti, potiri, & gaudere re & nomine possint, debeant ac valeant, non obstantibus in praedictis omnibus aliquibus Legibus, Constitutionibus, ordinationibus, praerogatiuis, decretis, statutis, consuetudinibus, & aliis quibuscunque in contrarium quoquo tempore & modo facientibus. Quibus omnibus & singulis, in quantum praesenti nostrae constitutioni obstant, seu obstare in futurum possunt, ex plenitudine potestatis nostrae Caesareae derogamus, & derogatum esse volumus: supplentes omnes & quoscunque defectus, tam iuris, quam facti, si qui in praemissis omnibus & singulis interuenissent, seu interuenisse dici aut allegari possent, quouis modo, aut iure, vel consuetudine.

Nulli ergo omnino hominum, cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis, aut praeeminentiae extiterit, liceat hanc nostrae approbationis, confirmationis, restitutionis, erectionis, derogationis, suppletionis, decreti, voluntatis & gratiae paginam infringere,

gere, vel ei quouis ausu temerario contraire, quatenus grauissimam nostram & Sacri Romani Imperii indignationem, ac poenam quadraginta Marcarum auri puri, toties, quoties contra factum fuerit, omni spe veniae sublata, pendendam, pro semisse quidem fisco seu aerario nostro Imperiali, pro residuo vero eiusdem Academiae vsibus applicandam, euitare voluerit. Harum testimonio literarum, manu nostra subscriptarum, & Bullae nostrae aureae typario roboratarum. Datum in ciuitate nostra Viennae, die vigesima mensis Februarii, Anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo, Regnorum nostrorum Romani vndecimo, Hungariae duodecimo, & Bohemiae XIII.

FERDINANDVS.

Vt
P. H. Stralendorff, mpp.

Ad mandatum Sacrae Caesareae Maiestatis proprium.
Ioa. Walderode, mpp.

OXONIENSIS.

NICOLAI FIERBERTI Descriptio Academiae Oxoniensis, Romae 1602. 8.

Twynus in opere paulo post laudando *p. 178.* hunc *libellum* vocat *rarissimum.*

ALBERICI GENTILIS Laudes Academiae Perusinae & Oxoniensis. Hanouiae 1605. 8.

IO. PITSEI liber de Oxoniensis Academiae antiquitate.

Laudatur a Conringio *Suppl. ad Antiq. Acad. p. 380.* & a Madero ibidem *p. 408.*

IOANNIS SANDSBVRY Insignia singulorum Collegiorum in Oxonia. Oxoniae 1608. 8.

* BRI.

* BRIANI TWYNI Antiquitatis Academiae Oxoniensis Apologia. Libri III. Oxoniae 1608. 4. *Alph. 2. pl. 12.*

Subiuncta sunt huic operi primo *Miscellanea quaedam de antiquis Aulis & Studentium Collegiis quondam & hodie in Academia Oxoniensi, autore eodem;* deinde *Catalogus Cancellariorum, Commissariorum, Vicecancellariorum, & Procuratorum, quotquot ex Academiae Archiuis ac monumentis aliorum autborum colligi possunt.*

Idem *Twynus p. 2.* docet, quendam sub nomine *Antiquarii* edidisse Epistolam de antiquitate Academiae Cantabrigiensis prae Oxoniensi; huic *(p. 3.) Ioannem Caium*, publicum Academiae Oxoniensis Oratorem, opposuisse *Assertionem antiquitatis Academiae Oxoniensis;* tum sub nomine *Londinensis* alium *Ioannem Caium* (quem *p. 23.* ait eundem esse, qui antea nomen *Antiquarii* adsciuerit,) edidisse a. 1568. *duos libros de antiquitate Cantabrigiensis Academiae.* Vid. ibidem *p. 4.*

* Rex (a) Platonicus, siue de Potentissimi Principis, IACOBI, Britanniarum Regis, ad illustrissimam Academiam Oxoniensem aduentu d. 27. Aug. a. 1605. narratio, ab ISAACO WAKE, publico Academiae eiusdem Oratore, tunc temporis conscripta, nunc iterum in lucem edita, multis in locis auctior & emendatior. Editio tertia. Oxoniae 1615. 12. *pl. 10. & dim.*

Annexa est eiusdem Oratio funebris, d. 25. Maii A. 1607. habita in obitum Io. Rainoldi. Haec Oratio tantum sex implet foliola. In ipso libro describitur copiose quatriduum, quod Rex ille vna cum vxore & filio primogenito transegit Oxoniae. Hac occasione describuntur Collegia, & status Academiae, habitaeque praesente & verba faciente Rege Disputationes in quatuor Facultatibus.

THO-

(a) Hic liber *Wakii* laudatur a *Bulaeo* in *Hist. Vniuers. Paris. T. I. p. 224.*

Digitized by Google

THOMAE CAII Vindiciae antiquitatis Academiae Oxonienſis, editae a *Thoma Hearnio.* Oxon. 1732.

Videtur nomen hoc eſſe fictitium, & ideo ab auctore adſcitum, quod refellebat *Ioannem Caium*, ſingulari libro contendentem, Cantabrigienſem Academiam eſſe Oxonienſi vetuſtiorem.

* Statuta ſelecta e Corpore Statutorum Vniuerſitatis Oxonienſis. Oxonii 1638. 8.

* Alia editio prodiit ibidem 1661. 12. *pl. 8. & dim.*

* ANTONII a WOOD Hiſtoria & Antiquitates Vniuerſitatis Oxonienſis. Libri duo. Oxon. 1674. *fol. Alph. 5. pl. 16.*

Prior editio prodierat ibidem 1668. 4. Sed altera locupletior eſt.

* Parecbolae, ſeu Excerpta e Corpore Statutorum Vniuerſitatis Oxonienſis. Oxon. 1674. 8. *pl. 16.*

* Altera editio 1705. 8. *Alph. 1. pl. 6.*

* Oxonia illuſtrata, ſiue omnium celeberrimae iſtius Vniuerſitatis Collegiorum, Aularum, Bibliothecae Bodleianae, Scholarum publicarum, Theatri Scheldoniani, nec non totius vrbis, Scenographia. Delineauit & ſculpſit DAVID LOGGAN, Vniuerſitatis Oxonienſis Chalcographus. Oxoniae 1675. *fol.*

Sunt XL. figurae aeneae, quarum ſingulis ſubiecta eſt breuis explicatio hiſtorica.

* Notitia Oxonienſis Academiae. Londini 1675. 4. *pl. 15.*

Hic *p. 3. ſqq.* de priuilegiis Academiae, *p. 13. ſqq.* de Statutis eius, *p. 17. ſqq.* de eius Officiariis, Cancellario, Vicecancellario, Procuratoribus, Oratore publico, Cuſtode Archiui,

&

& Bedellis, *p. 23. sqq.* de Academiae templo, ſenaculo, & theatro, *p. 27. ſqq.* de Scholis publicis & Lectoribus, *p. 44. ſqq.* de bibliotheca, *p. 48. ſqq.* de Collegiis & viris illuſtribus. Appendix *p. 102.--112.* exhibet ex antiquiori potiſſimum aeuo viros clariores, qui vixerunt Oxoniae.

* Athenae Oxonienſes. An exact Hiſtory of all the Writters and Biſhops, &c. hoc eſt, Hiſtoria accurata Scriptorum atque Epiſcoporum, qui prodierunt ex Oxonienſi Academia ab A. 1500. ad a. 1690. Accedunt Faſti Oxonienſes. Volumen I. pertingens ad annum 1640. Londini 1691. *fol. pl.* 217. Volumen II. prodiit ibidem 1692. *pl.* 122.

In *Actis eruditorum* anni 1692. *p. 35.* & in *Suppl. T. II. p. 569.* docetur, auctorem huius operis eſſe ANTONIVM WOODVM.

* THOMAE NELI Dialogus de Academiae Oxonienſis aedificiis. Edidit Thomas Hearne. Oxonii 1713. 8.

Hunc Dialogum ſaeculo XVI. ſcriptum, in quo Eliſabetha Regina & Dudleius, Academiae Cancellarius, inducuntur Latinis verſibus colloquentes de Collegiis & ſcholis publicis huius Academiae, nunc primum vulgauit e Bodleiana bibliotheca *Hearnius*, adiectis figuris illorum Collegiorum & ſcholarum aeri inciſis. Teſtatur autem in Praefatione *Hearnius*, aedificia illa hodie longe elegantiora eſſe pariter & magnificentiora. Ita iam olim ſcripſi in *Actis eruditorum* anni 1715. *p. 15.*

IO. AYLIFFE liber de veteri & praeſenti ſtatu Oxonii. Anglice. Volumina duo. Oxon. 1714. 8.

Caſe of D. AYLIFFE of Oxfort, perſecuted for his Writings, and publishing the ſtate of the Vniuerſity. 1716. 8.

LEONHARDI HVTTENI Diſſertatio (*Anglice conſcripta*

ſcripta) de antiquitatibus Oxonienſibus, edita a Thoma Hearnio. Oxon. 1720. 8.

Recenſetur in *Bibliotheque Angloiſe T. VIII. p. 322. & 342.-- 350.*

* Nomina Profeſſorum Oxonienſium anni 1723. exhibentur in *Biblioth. hiſt. philol. theol.* Bremenſi *T. VII. p. 364. ſq.*

R. NEWTON Terrae filius, or the ſecret Hiſtory of the Vniuerſity of Oxfort. Londini 1726. 8.

* CAESAR EGASSIVS BVLAEVS in *Hiſtoria Vniverſitatis Pariſienſis* ſparſim deſcribit veterem Academiae Oxonienſis hiſtoriam.

PADERBORNENSIS.

* Paderbornenſis Studii & Collegii Soc. Ieſu Inſtitutio, a Paulo V. edita 1615. exſtat in *Bullario magno Romano T. III. p. 234. ſqq.* & in *Lunigii Spicilegio Eccleſiaſtico P. II. p. 748.*

* Panegyricus die natali Academiae Theodorianae Paderbornenſis THEODORO, Epiſcopo Paderbornenſi, fundatori, a Collegio Academiae Soc. Ieſu oblatus, & in tres libros diuiſus. Editio altera. Amſtelod. 1672. 4.

Subnexus eſt grandis hic *Panegyricus Monumentis Paderbornenſibus* editionis venuſtiſſimae eo anno ab Elzeuirio factae. Multa hic ediſſeruntur de Weſtphalia & vrbe Paderborna, maxime de vtriusque antiquitatibus: de ſtatu ac doctoribus Academiae prope nihil inde cognoſcimus, niſi quod, eam regimini ſubeſſe Ieſuitarum, & Facultate carere Iuridica, docetur. Caeterum, auctorem huius *Panegyrici* eſſe IOANNEM HORRIONEM, aliunde didicimus.

Digitized by Google

PANORMITANA.

HIERONYMI MATRANGAE, Panormitani, Clerici Regularis Theatini, Syntagmata septem de Academia. Panormi 1637. 4.

PARISIENSIS.

* Antiqua Statuta Academiae Parisiensis.

Exhibentur in Lucae Dacherii *Spicilegio T. VI. p. 381. sq.* noua autem in eius editione *T. III. p. 735. sqq.*

* Constitutionum Facultatis Artium Parisiensis, Professoribus & Magistris obseruandarum, Capita a. 1344. edita.

Exhibentur in Lugdunensi *Bibliotheca Patrum Maxima T. XXVI. p. 482.* Sunt ea longe diuersa ab iis, quae produxit Dacherius loco modo indicato.

ROBERTI GOVLETI (*Theologi Parisiensis*,) libellus de Academiae Parisiensis magnificentia. Paris. 1517.

Laudatur hic liber a Launoio in libri *de fortuna Aristotelis in Acad. Paris. cap. 12.* Antonius Woodus in *Hist. Acad. Oxon.* librum hunc saepius adducit sub hoc titulo: *Compendium de multiplicitate Vniuersitatis Parisiensis. Paris.* 1517.

Series Quaestionum a centum annis in Parisiensi Schola disputatarum: cum Catalogo creatorum Doctorum ab a. 1472. vsque ad a. 1550. Paris. 1549. 4.

PETRI GALLANDI Oratio pro Schola Parisiensi contra nouam Academiam Petri Rami. Lutetiae 1581. 8.

THEODORI MARCILII (*Professoris Eloquentiae Parisiensis*,) Orationes IV. de laudibus Academiae Parisiensis. 1596. 8.

EMVNDI RICHERII libri II. de optimo Academiae ſtatu. Paris. 1603. 8.

Memoires pour le reglement de l'Vniverſité. Par. 1610. 4.

* Le Theatre des Antiquitéz de Paris, ou eſt traiƈté de la fondation des Egliſes & Chapelles de la Cité, Vniverſité, Ville & Dioceſe de Paris, comme auſſi de l'inſtitution du Parlement, fondation de l'Vniverſité & Colleges, & autres choſes remarquables, diviſé en quatre livres. Par le R. P. F. IACQVES DV BREVL, Pariſien, Religieux de S. Germain des Prez. A Paris 1612. 4. *Alph. 7. pl. 3.*

Huius operis eximii & multis monumentis, diplomatibus, epitaphiis referti in *libro ſecundo* tractatur hiſtoria Academiae Pariſienſis. Menckenius in additamentis ſuis ad Langleti du Fresnoy *Catalogum Hiſtoricorum p. 271. bonum* ait *hunc eſſe librum.* Addit, eum Lutetiae a. 1618. recuſum eſſe; ſed priorem editionem eſſe meliorem. Docet item, tertiam editionem ibidem prodiiſſe *in folio* a. 1640. vna cum ſupplementis Claudii Malingrei. Verum quod ad ſecundam editionem attinet, errat Menckenius. Habeo enim eam (a) nunc in manibus, Lutetiae excuſam 1639. 4. Eius in titulo poſt nomen auctoris haec verba lego: *Augmenté en cette Edition d'vn Supplement, contenant le nombre des Monaſteres, Egliſes, l'aggrandiſſement de la Ville & Fauxbourgs, qui s'eſt faiƈt depuis l'Année 1610. jusques a preſent.* Hac in editione (quae conſtat *Alph. 6.*) Hiſtoria Academiae deſcribitur *lib. II. p. 444.--578.* Addo, *Supplementum*, paginas 104. implens, ſeparatim ſubiunctum eſſe, eiusque in titulo indicatum ſic eſſe auctorem: *D. H. I. Advocat en Parlement.* Hoc in *Supplemento* a *p. 14.--41.* agitur de Academia.

IOANNIS FILESACI, Doctoris Sorbonici, liber de Statutorum Facultatis Theologicae Pariſienſis origine. Lutetiae 1620.

Librum

(a) In noua Praefatione haec leguntur: *Ce Theatre des Antiquitéz de Paris ne s'étoit jamais imprimé, qu'vne fois, ſçavoir l'an. 1612. qui ſont prés de 29. ans.*

Librum perquam accurate conſcriptum vocat Conringius *Antiq. Acad. p. 360.*

Privileges donnéz & octroyés par les Roys de France, ſcavoir Philippes de Valois, Charles V. Charles VI. Charles VII. Louys XI. Charles VIII. François I. Henry IV. & Louys XIII. à l' Vniverſité de Paris, ſuppoſtes, officiers, & ſeruiteurs d' icelle. Enſemble les Arreſts du Conſeil privé, confirmatifs de dits Privileges. A Paris 1625. 4.

Profertur hic libri huius titulus a Conringio in *Suppl. XLVI.* ad *Antiquit. Acad. p. 342.*

ETIENNE PASQVIER Recherches de la France. Paris 1621. & 1633. & 1643. *fol.*

In huius Operis pluribus locis illuſtratur hiſtoria Academiae Pariſienſis, inprimis *lib. III. cap. 23.*

GABRIELIS NAVDAEI Panegyricus de antiquitate & dignitate Scholae Medicae Pariſienſis. Pariſ. 1628. 8.

CLAVDII HEMERAEI liber de ſcholis publicis earumque magiſteriis. Pariſ. 1633. 8.

* CLAVDII HEMERAEI, e Societate Sorbonae Doctoris Theologi, de Academia Pariſienſi, qualis primo fuit in inſula & Epiſcoporum ſcholis, liber. Lutetiae 1637. 4. *pagg. 143.*

Facile fallit hic titulus. Agitur enim hoc in libro de Academiae Pariſienſis vetere ſtatu, cum nondum eſſet Academia hodierni ſplendoris. Conſilium auctor ſuum *Cap. I. p. 3.* & *4.* hunc in modum exponit. *Quae de Academia Pariſienſi dici poſſunt, ad duo capita videntur eſſe reuocanda: alterum, quo illius, in ſolis Epiſcoporum auditoriis, & paucis forte ſuburbanis, natae atque adultae, aetas oſtendatur, & inueſtigentur origines Epiſcopalis Scholae, hoc eſt, Aca-*

demiae primitiuae ac matris, &, qua methodo quoue dictatore literae in iis tractatae sint, explicetur; alterum, quo eiusdem in montem Genouefianum translatae, & quauis honestarum artium exercitatione ac cultu expolitae, ordinatio omnis statusque repraesentetur. De Academia in monte illo metata, id est, numeris omnibus absoluta integri perfectique Gymnasii sub Ludouicis, Augustoque, & Regibus subsecutis, erit alius scribendi locus. De Episcopali & matre agemus hoc libello. Etiam in *Praefatione* pollicetur, se singularem editurum esse librum de statu Academiae Parisiensis posteriore: id quod tamen haud praestitit, *morte* videlicet *praeuentus*, vti scribit Bulaeus in *Hist. Acad. Paris. T. I. p. 383.* Exhibet tamen Hemeraeus *p. 105. -- 143.* Cancellarios Ecclesiae & Academiae Parisiensis inde ab anno 1030. vsque ad annum 1627.

GVILLAVME DUVAL (*Professoris Regii,*) Le College Royal de France, ou institution, etablissement, & Catalogue des Lecteurs & Professeurs du Roy. Paris 1644. 4.

* Lettres pour l' vnion du College du Plessis, de la Grande Maistrisé & Principauté d' iceluy, a la Societé de Sorbonne. Avec les Lettres patentes du Roy; confirmatives &c. Ensemble le Consentement de l' Vniversité à la dite vnion. A Paris 1651. 4. *pl. 3.*

* Parties des pieces & Actes, qui concernent l' état present & ancien de l' Vniuersité de Paris. A Paris 1653. 4. *Alph. 2. pl. 2.*

* IOANNIS DE LAVNOY, Theologi Parisiensis, de varia Aristotelis fortuna in Academia Parisiensi liber. Paris. 1653. 8. Editio secunda auctior prodiit Hagae Comitum 1656. 4. *pl. 13.* & tertia Lutetiae 1662. 8. & quidem denuo auctior. Tertiam hanc editionem recudi curauit Wittebergae 1720. 8. (*Alph. 1. pl. 6.*) Io. Hermannus ab Elswich, qui

&

& praefatus eſt *de varia Ariſtotelis in ſcholis Proteſtantium fortuna.*

Secundam editionem recenſuit, at perfunctorie minusque accurate, Morhofius *Polyhiſt. T. II. lib. I. cap. 8. §. 2:* melius pariter & copioſius Fabricius *Bibl. Graecae lib. III. cap. 6. p. 178.—182.* Ipſe quoque eam recenſui in *Actis Philoſophorum* T. I. p. *690.—718.* Tertiae editionis recenſio exhibetur in den Summariſchen Nachrichten aus der Thomaſiſchen Bibliotheck *T. I. p. 195.—211.* De Elswichiana editione item dixi nonnulla in *Actis Philoſ. T. III. p. 149.—154.*

IEAN BOISSEAV Nouvelle Deſcription de la Ville & Vniverſité de Paris. A Paris 1665.

* Hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis, ipſius fundationem, Nationes, Facultates, Magiſtratus, Decreta, Cenſuras & Iudicia in negotiis Fidei, Priuilegia, Comitia, Legationes, Reformationes, item antiquiſſimas Gallorum Academias, aliarum quoque Vniuerſitatum & religioſorum Ordinum, qui ex eadem communi matre exierunt, inſtitutiones & fundationes, aliaque id genus, cum Inſtrumentis publicis & authenticis, a Carolo M. ad noſtra (a) tempora ordine chronologico complectens. Authore CAESARE EGASSIO (b) BV-

(a) Tamen ad annum duntaxat 1600. producta eſt haec hiſtoria: id quod dolendum. Contradicit vero ſibi Bulaeus, in Praef. ad Tomum VI. ſcribens, ſe initio ſtatim conſtituiſſe, filum huius hiſtoriae texere non vltra annum 1600. At videtur prius conſilium mutaſſe metu cenſurarum, recentiorum temporum deſcriptionem ſecuturarum. Nam a 1667. iam prodierat *Cenſura Facultatis Theologicae Pariſienſis* in hanc Hiſtoriam, teſte Bailleto *T. II. Iug. P. I. p. 151.* qui & refert, eodem anno Bulaeum edidiſſe *Notas ad* hanc *Cenſuram.* Emendat quoque Bulaeus in *Praef* ad *T. V.* pauca ſuperiorum Tomorum loca e ſententia Cenſorum.

(b) Mortuum eum eſſe Lutetiae a. 1678 docet loco laudato Bailletus. Ipſe Bulaeus de ſua familia maioribusque ſuis diſſerit *T. VI. p. 900.*

Digitized by Google

BVLAEO, Eloquentiae emerito Professore, antiquo (c) Rectore, & Scriba (d) eiusdem Vniuersitatis. Tomus (e) primus. Ab anno circiter 800. ad annum 1100. Parisiis 1665. Tomus II. 1665. Tomus III. 1666. Tomus IV. 1668. Tomus V. 1670. Tomus VI. 1673 *fol.*

Cum opus hoc Bulaei tam rarum sit in Germania, vt non solum Morhofius *Polyhist. lit. lib. I. cap. 16.* §. 74. fateatur, id se nunquam vidisse, sed nec Conringii sub oculos venerit, quippe qui inde *Antiquitates* suas *Academicas* suppleturus erat; gratum facturus videor lectoribus meis, si ampliorem eius operis (f) notitiam hic exhibeam, cuius vnum exemplar habet bibliotheca nostra Academica Gottingensis, acceptum e bibliotheca Vffenbachiana. In *Tomo* igitur *primo* praemissa narratione de vetustissimis Galliarum Academiis, Druidarum, Massiliensi, Augustodunensi, Narbonensi, Tolosana, Burdigalensi, Lugdunensi, itemque de scholis Gallicis prisci

sq. & *p. 973. sq.* Ac in *Praef.* ad *T. I.* ait, ante se neminem scripsisse Historiam Parisiensis Academiae. Seripta Bulaei reliqua commemorat & laudat Baelius *Dict. hist. crit.* v. *Boulai.*

(c) *Antiquus Rector* dicitur is, qui functus est munere Rectoris Academiae, gewesener Rector: id quod apparet ex *T. V. p.* 743. 744. & 771.

(d) Hoc est, Archiuarius: id quod cognoui ex *T. III. p.* 37.

(e) Laudat in *Praef.* ad *T. VI.* Bulaeus Petrum Padetium, qui non solum suasor componendae huius Historiae fuerit, sed sumtus etiam typographicos, quamdiu vixerit, liberaliter suppeditarit. Addit, eo rebus humanis erepto Nationem Academiae Gallicanam aliquid sumtuum praebuisse; caetera semetipsum exsoluisse, ac *sumtibus his exhaustum esse.* Caeterum de hoc Bulaei opere vid. Guido Patinus *Epist.* 234. *p.* 681. & *Epist.* 389. *p.* 157. & *Epist.* 507. *p.* 492. itemque Rich. Simonius *Biblioth. Crit. T. I. p.* 2. & *T. II. p.* 375.

(f) *Primi Tomi* recensio exhibita est in den Summarischen Nachrichten von der Thomasischen Bibliotheck *T. I. p.* 23. -- 50. & *p.* 140. - 165; *secundi* in *T. II. p.* 1. -- 53. & *p.* 285. -- 328.

prisci aeui, *p.91.--121.* docet, conditorem Vniuersitatis Parisiensis fuisse Carolum M. tumque *p. 121.--130.* refellit Steph. Paschasium, Andream Duchesnium, & Antonium Loiselium, id negantes, iunioremque facientes huius Academiae originem. Hinc *p.131.--231. primum saeculum Vniuersitatis Parisiensis* describere se professus, de haeresi *Felicis Vrgelitani* agit, eiusque studio Caroli M. facta oppressione, de multis rebus gestis Caroli M. & Ludouici Pii, Paparumque illius temporis, de viris item & scriptis doctis eiusdem aeui: de Academia vero Parisiensi prope nihil affert, quam *p. 178.* ait *magna ex parte tum paene contabuisse.* Describit hic etiam historiam *Godeschalci* haeretici, itemque *Ioannis Erigenae* historiam: qui cum Carolo Caluo carissimus fuerit, sub hoc rege refloruisse Academiam Parisiensem, scribit Bulaeus *p. 189. Pag. 211.--228.* agit de institutione Academiae Oxoniensis, circa annum 884. facta a rege Alfredo. Iam *p. 232.--286.* sequitur *Synopsis primi saeculi*, in qua & exhibet varias Dissertationes Academicas, scilicet *de Nuntiis Vniuersitatis, de stipendiis & nominationibus ad beneficia, de Nationibus & Facultatibus, de Rectore Vniuersitatis, de Iudice & Conseruatore priuilegiorum Academicorum, de Cancellariis Vniuersitatis. P. 287.--346.* describitur *saeculum secundum* ab a. 900. vsque ad annum 1000. Hoc tractu temporis ait *p. 288. in ipsamet ciuitate Parisiensi vix apparere vmbram vestigiumque literariae professionis. Pag. 290.--293.* profert, quae iactantur a quibusdam de antiquitate Cantabrigiensis Academiae prae Oxoniensi: sed ea reiicit tanquam suppositicia. Praeterea totius huius saeculi ciuilem tantum & ecclesiasticam (qua occasione de *Gerberto* siue *Papa Syluestro II.* multa occurrunt:) tractat historiam, de schola Parisiensi paene mutus. *Pag. 347.--506. tertium* decurritur *saeculum* ab a. 1000.--1100. Hoc tempore laetissime vbique terrarum & gentium refloruisse literarum studia, obseruat. Caeterum & hic plurimum loci occupat ciuilis historia & ecclesiastica. Videas igitur hic multam mentionem haereticorum id temporis exortorum in Gallia, ac potissimum de *Berengario* habitisque contra eum Conciliis longam narrationem, de *Roscelino* item, ac de bonae famae theologis, *Fulberto*

berto Carnotenſi, & *Lanfranco. Pag. 383.—390.* exhibetur Belloreſtii narratio de ſtatu Academiae Pariſienſis; *p. 395.—400.* Diſſertatio de inſtitutione *Parium* Franciae; *p. 443. ſq.* de origine Ordinis Carthuſiani. In *Synopſi ſaeculi* huius tertii *p. 511.—520.* agitur de miſera literas tractandi ratione huius ſaeculi; *p. 520.—524.* diſſeritur de ſcholis prouincialibus; *p. 524.—532.* de mercede ſeu honorario Regentium; *p. 536.—541.* de *ordaliis* ſiue iudiciis diuinis. Denique *p. 542.—549.* producitur *Catalogus* alphabeticus *illuſtrium Academicorum*, hoc eſt, eorum, qui Lutetiae literis animum excoluerunt per tria haec ſaecula. Hic digna lectu, quae *p. 549.—552.* habentur de *Alcuino*; *p. 584. ſq.* de *Fulberto Carnotenſi*; *p. 630. ſqq.* de *Rabano Mauro.*

Tomo ſecundo continetur hiſtoria quarti ſaeculi ab a. 1100.—1200. Etiam hic multa pertinent ad ciuilem pariter atque eccleſiaſticam hiſtoriam. Agitur enim hic loci de ordinibus monaſticis hoc ſaeculo inſtitutis, de *Gilberto Porretano*, de Waldenſibus & Albigenſibus, de *Thoma Cantuarienſi*, de *Alano de Inſulis*, (de quo & ſingularis Diſſertatio exhibetur *p. 432.—440.*) de Academia Oxonienſi, Bononienſi, & Cantabrigienſi. Quae de *Hugone de S. Victore*, Summiſtarum patre, de *Petro Abaelardo*, (cuius tota hiſtoria copioſe, licet ſparſim, hic exponitur,) de *Anſelmo Laudunenſi*, & de *Petro Lombardo* referuntur, ad Pariſienſem pertinent Academiam, itemque, quae *p. 255. ſqq.* leguntur de origine graduum Academicorum. *Synopſis huius ſaeculi* ſequitur *p. 551. ſqq.* & in ea *p. 554. ſq.* de priuilegiis agitur ſcholae Pariſienſi hoc ſaeculo tributis; *p. 556. ſqq.* de literis humanioribus hac tempeſtate Lutetiae admodum florentibus; *p. 562. ſqq.* de corrupto huius ſaeculi ſtudio philoſophiae, quam Noſter vocat *fantaſticam & garrulam*; *p. 572. ſqq.* de Medicinae & Iuris ciuilis Profeſſoribus in Academia Pariſienſi ortis; *p. 582.—660.* de Theologia Scholaſtica huius ſaeculi; *p. 661. ſqq.* de Academiae Pariſienſis regimine, & legibus ſeu ſtatutis; *p. 674.—686.* de gradibus ſcholaſticis ſiue titulis Academicis. *Pag. 715.—778.* exhibetur Catalogus illuſtrium Academicorum quarti huius ſaeculi.

saeculi. Hic plura reperies *p. 719. sqq.* de *Alano Magno* siue *de Insulis*, *p. 725.* de *Alexandro Neckam*, *p. 740. sq.* de *Philippo Gualtero*, scriptore *Alexandreidos*, *p. 758. sqq.* de *Petro Abaelardo*, *p. 761. sqq.* de *Petro Blesensi*, *p. 764.* de *Petro Comestore.*

Tomus tertius quinti saeculi Vniuersitatis Parisiensis historiam exhibet ab a. 1200. -- 1300. In huius Praefatione Academiam Parisiensem diuidit auctor in antiquam & nouam. Illam, prioribus quatuor saeculis conclusam, fatetur obscuram esse; hanc claram esse & manifestam, constitutis quinto hoc saeculo Facultatibus Theologiae, Iuris Canonici, & Medicinae. Ibidem ait, se antea *Compendium huius Historiae* edidisse. Denique commemorat, se priorum Tomorum editione multorum odia in se prouocasse, maxime Facultatis Theologicae, quae nolit inferior esse Rectore Vniuersitatis, e Facultate Philosophica eligi solito: sed simul spernit acres censuras quaslibet generose. Docet item, a nonnemine compositam esse *Historiam Vniuersitatis Parisiensis Anti-Bulaeanam*, sed nondum editam. Nec postea eam prodiisse in publicum, inde colligo, quod nullam eius mentionem fecit Bailletus in opere suo *de libris Anti.* Veniamus ad potiora huius tertii Tomi argumenta. *Pag. 4.* docetur, Philippum Augustum regem a. 1200. demum scholam Parisiensem exemisse iurisdictioni iudicis saecularis, eamque remisisse ad forum ecclesiasticum. *Pag. 19. sq.* de *Alano de Insulis* exhibentur cognitu digna; *p. 25. 48.* & *49.* de doctrina *Amalrici. P. 23.* docetur, hoc tempore Academiam accepisse Syndicum; & *p. 52.* & *59*, confirmata fuisse a Papa statuta Academiae Parisiensis. *P. 95.* & *111.* leguntur excommunicati Scholares de nocte & de die cum armis incedentes: & *p. 118.* proprium sibi sigillum fecisse Academia legitur. De dispersione Academiae Parisiensis a. 1229. facta disseritur *p. 132. sq.* & *p. 140. sqq.* narratur, reuersis Lutetiam Musis post bienne exilium aucta fuisse Academiae priuilegia. De *Alexandro Alensi* inspiciatur *p. 200. sq.* de institutione Collegii Sorbonici *p. 233. sqq.* de turbatione Academiae ab ordinibus mendicantibus facta *p. 248. sqq.* de *Roberto Capitone* siue *Grossetester p. 260. sqq.* de *Euangelio aeterno*, deque *Guilielmo de S. Amore*, occasione illius contro-

trouersiae magnis molestiis implicito, *p. 299.--368.* Accepisse tum proprium sigillum Facultatem Iuris Canonici, *p. 401.* relatum legimus. Dissidium inter regem Galliae Philippum & Papam Bonifacium VIII. *p. 513. sqq.* describitur ex monumentis certae fidei. *P. 535. sqq.* de *Petro Ioanne Oliui* longissima fit mentio. *Pag. 548. sqq.* sequitur *Synopsis quinti huius saeculi*, in qua occurrit *p. 557. sqq.* Dissertatio de Facultatibus & Nationibus Vniuersitatis, *p. 562. sqq.* de eiusdem regimine, *p. 568. sqq.* de comitiis eius, & *p. 578. sqq.* de eius Officiariis. Hic etiam Bulaeus noster *p. 586. sq.* exhibet catalogum Scribarum Vniuersitatis: inter quos se ponit loco vltimo, docetque, se, cum esset Rector Vniuersitatis, electum quoque fuisse Scribam, sed munus hoc administrasse per alium Theologiae Baccalaureum, donec Rectoratu abiret. In *Catalogo illustrium Academicorum quinti saeculi p. 671. sq.* de *AEgidio Romano*, *p. 685. sq.* de *Guilielmo de S. Amore*, *p. 690. sq.* de *Iacobo de Vitriaco*, & *p. 711. sq.* de *Thoma de Aquino* diligentius differitur.

In *Tomi quarti*, habentis historiam saeculi decimi quarti Christiani, *p. 3.* diploma legi potest Philippi Pulchri regis, quo a. 1301. confirmauit priuilegia Vniuersitatis omnia. Dissidii inter hunc regem & Bonifacium VIII. historia pertexitur *p. 5.--62.* De Collegii Nauarrici fundatione adi sis *p. 74. sqq.* & de *Arnoldi Villanouani* erroribus *p. 121.* ac de ortu Collegii Harcuriani in hac Academia *p. 152. sqq. Pag. 257. sq.* & *265. sq.* & *317. sq.* damnati ab Academia leguntur errores *Guil. Occami.* Fundatio Collegii Boissiaci *p. 349. sqq.* describitur, & *p. 388. sqq.* reformatio huius Vniuersitatis per Vrbanum V. facta. De haeresi Wiclefiana differitur *p. 447.--460.* De schismate Papali, a. 1378. nato, ex quo tempore Ecclesia diu duos Papas habuit, Romanum & Auenionensem, agitur *p. 463.--602:* & *p. 687.--884.* consilia Gallorum, maxime Theologorum Parisiensium, tollendi schisma illud horrendum & informe, exhibentur. In *Synopsi* huius *saeculi sexti p. 895. sqq.* profertur Dissertatio de Censuris Vniuersitatis; *p. 911. sqq.* de Pontificis Romani deque Regis collationibus beneficiorum Ecclesiasticorum; *p. 932. sqq.* de conuocatione Conciliorum per Reges

&

Digitized by Google

& Principes laicos, deque praesidentia & conclusione; *p. 935. sqq.* de quaestione, an Papa sit dominus omnium tam in spiritualibus, quam in temporalibus. Vltimum locum tenet *p. 947. sqq.* Catalogus illustrium sexti huius saeculi Academicorum: in quo *p. 961. sqq.* de duobus *Henricis de Hassia* agitur, in vnum confundi solitis; *p. 970. sq.* de *Ioanne Duns Scoto*; *p. 976. sq.* de *Nicolao Lyra*; *p. 979. sq.* de *Petro Alliacensi*; *p. 996.* de *Ioanne Buridano.*

In *Tomo quinto* progressus auctor ab anno 1400. vsque ad annum 1500. *p. 4.--24.* praelongam exhibet epistolam Academiae Tolosanae ad Regem, in qua Papa Benedictus, a qua defecerat Parisiensis Academia, defenditur, contenditurque, praestandam ipsi esse obedientiam. Statim *p. 25.--53.* sequitur Academiae Parisiensis responsio: & *p. 56.--63.* recitantur *Rationes contra restitutionem obedientiae* erga istum Papam. Tandem vero assensit Academia Parisiensis Regi suo, Benedictum verum Papam agnoscenti: exstantque Regiae huius argumenti literae *p. 66.--70.* Ad hunc Papam ab Academia legati, Ioannis Gersonis, Cancellarii, Oratio producitur *p. 71.--81.* Ac in sequentibus quoque copiosissime exhibentur acta Ecclesiae Gallicanae durante schismate Papali vsque ad Concilium Constantiense. De Pisano Concilio multa proferuntur *p. 191. sqq.* De *Ioannis Parui*, theologi Parisini, tyrannicidium approbantis, controuersia agitur *p. 247. sqq. 284. sqq. 300. sqq.* & *332. sq.* Plurima etiam hic occurrunt Constantiensis historiam Concilii illustrantia. Rectorem Academiae ob contumaciam quandam coniectum a Rege fuisse in carcerem, *p. 309.* legimus. De Ioanna, puella Aurelianensi, quam Academia Parisiensis condemnauit tanquam diuinatricem, daemonum inuocatricem, blasphemam, schismaticam, & haereticam, vetusta monumenta proferuntur *p. 394.--408.* Hinc *p. 408.--509.* de Concilio Basileensi agitur. De Reformatione Parisiensis Academiae, a. 1452. secundum singulas Facultates facta, exponitur *p. 562.--577.* Ortus Academiae Bituricensis, cuius institutioni Parisiensis & Aurelianensis Academiae aduersatae erant, *p. 661. 674. sq. 689.* & *715.* describitur. De Scholastica inter Nominales & Reales contentione *p. 705. sqq.* & *739. sqq.*

Digitized by Google

ſqq. potiora commemorantur. Synopſin accuratam & concinnam de huius ſaeculi ſtatu Academiae Pariſienſis deprehendes *p. 851. ſqq.* Sequitur *p. 865. ſqq.* illuſtrium huius ſaeculi Academicorum Catalogus: in quo *p. 878. ſq.* mentio fit *Guilielmi Ficheti*, qui a. 1467. Academiae Pariſienſis Rector fuit, primusque Lutetiam reuocauit Latinae eloquentiae ſtudium ac ſtylum veteris Latii: diſcipulum nactus *Robertum Gaguinum.* Iucunda quoque lectu ſunt, quae de *Ioanne a Lapide p. 889. ſq.* & de *Nicolao de Clamengis p. 908. ſq.* reperiuntur. Denique *p. 918. ſq.* *Vdalricus* ſiue *Vlricus Geringius* laudatur, Germanus, qui a. 1470. cum duobus artis ſociis, Martino Cranzio & Mich. Friburgero, Lutetiam venit, & in via Iacobaea ad Solem aureum artem typographicam primus exercuit e partisque hoc artificio diuitiis teſtamento aliquid addixit Sorbonae.

Quae in *Tomo VI.* ab anno 1500. vsque ad annum 1600. praeter minutias Academicas occurrunt, haec fere ſunt. *P. 6. ſqq.* opponit ſe Academia exactioni decimae Papali. Eadem *p. 13. ſqq. 74. ſqq. 81. ſqq.* & *771. ſqq.* obſiſtit Papae Sanctionem pragmaticam abolere cupienti. Pag. *28. ſqq.* & p. 70. adoptat Facultas Medica, hoc eſt, *in gremium & conſortium Vniuerſitatis admittit* chirurgos barbitonſores. De Reuchlino multa inuenies *p. 47. ſqq. 52. ſqq. 61. ſqq. 72. ſq.* & *107*; de Concilio Piſano *p. 47. 50. ſq.* de collegio trilingui a Franciſco I. Lutetiae inſtituto *p. 93. ſqq.* & *221. ſq.* Cumque & multum hic exhibeatur e Lutheranae contentionis hiſtoria, multi ſimul errantur errores hiſtorici. Quae *p. 116. ſqq.* exſtat *Determinatio Theologicae Facultatis Pariſienſis ſuper doctrina Lutheriana, hactenus per eam viſa*, ea & Operibus Lutheri Latinis Ienae inſerta eſt *T. II. f. 419. ſqq.* Multis quoque hic illuſtratur Eraſmi hiſtoria ex epiſtolis, quae tamen maximam partem iam reperiuntur in Volumine Epiſtolarum eius. *Pag. 238.* legimus, Nicolaum Copum, Rectorem Pariſienſis Academiae, accuſatum fuiſſe haereſeos Lutheranae; iureque eum fuiſſe ſuſpectum, inde apparere, quod ſine mora aufugerit e Gallia, nondum finito Rectorio munere. De Ramaea controuerſia agitur *p. 387. ſqq. & 394. ſq.* Caedis tamen Rami nulla hic fit mentio: ac de nuptiis illis Pariſinis altum hoc in Tomo ſilentium.

um. Scilicet, quae Thuani vox erat, *excidat illa dies aeuo.* De Iesuitis, noua tum secta, eorumque cum Academia Parisiensi litibus perpetuis exponitur *p. 559.-649.* & aliis quoque locis, quae Index indicat. De *Academiae Francicae* ortu, ad expoliendam linguam Gallicam a. 1570. conditae, satis leges *p. 714. sqq.* Noua Facultatis Theologicae Statuta exhibentur *p. 790. sqq.* In Catalogo illustrium huius saeculi Academicorum potissimum obseruanda, quae *p. 918.* de *Adriano Turnebo*, *p. 926.* de *Claudio Espencaeo*, *p. 937.* de *Guil. Budaeo*, & *p. 941. sq.* de *Iac. Fabro Stapulensi* scripta sunt. Tandem *p. 976. sqq.* oculis legentium subiicitur Catalogus Rectorum Vniuersitatis Parisiensis ab anno 1500. vsque ad annum 1600.

Apparet hinc, Bulaeum *Historiae* suae *Vniuersitatis Parisiensis* inseruisse totam Galliae historiam literariam, imo & historiam caeterarum illius temporis Academiarum, praetereaque historiam ecclesiasticam & magnam historiae ciuilis partem. Quae digressionum multitudo hoc expressit iudicium Bernhardo de la Monnoye in annot. ad Bailleti *Iug. T. II. P. I. p. 151: Mr. du Boulay étoit de ceux, qui font de gros Livres, faute d'être capable d'en faire de petits, qui soient bons.*

* **Statuta Facultatis Medicinae Parisiensis. Parisiis 1660. *pl. 8. & dim.* in 12.**

Praefatio docet, haec Statuta fuisse lata & promulgata in Senatu 1598; publicata in Comitiis Academiae 1600; lecta vero in Scholis Medicorum a. 1602. die D. Lucae (*qui scilicet Medicus fuit*,) dicato; ac tum Doctores singulos *iurasse in ipsorum obseruationem.* *Artic. VIII.* sancitur, vt nemo creetur Doctor Medicinae, nisi qui sit Magister Artium seu Philosophiae. *Artic. XXV.* statuitur, vt pauperes gratis creentur Doctores, ea tamen conditione, vt polliceantur *& publico instrumento fidem suam adstringant*, se honorarium persoluturos, *cum ad meliorem fortunam peruenerint.*

Reformation de l' Vniuersité de Paris. A Paris 1667. 8.

Hic liber iam a. 1601. prodierat in 8.

CESAR

CESAR EGASSE DV BOVLAY Remarques ſur la dignité, rang, préſeance, autorité & Iurisdiction de l' Vniverſité de Paris. A Paris 1668. 4.

Non dubito hunc eſſe librum illum, quem ſub titulo *Notarum ad Cenſuram* laudat Bailletus *Iug. T. II. P. I. p. 151.*

• La fondation du College Mazarini, avec les Lettres patentes & Arreſt d' enregiſtrement au Parlement. A Paris 1669. 4. *pl. 3.*

• Advis pour le bien & la conſervation de l' Vniverſité de Paris, par Mr. Gabriel Dabes, ancien Profeſſeur de Philoſophie au College de la Marche. *pl. 3. in* 4.

Annus editionis non eſt indicatus in titulo.

Recueil des Privileges de l' Vniverſité de Paris, accordéz par les Rois depuis ſa fondation. A Paris 1674. 4.

IO. LAVNOII Regii Nauarrae Gymnaſii Pariſienſis (a) Hiſtoria. Pariſ. 1677. 4.

Hoc Opus cum non nanciſceretur tot emtores, quot bibliopolae commodum eſſet, hic huic ipſi editioni (id quod obſeruatum eſt in den Summariſchen Nachrichten von der Thomaſiſchen Bibliotheck *T. I. p. 243. & 244.*) alium praefixit titulum, & quidem hunc:

• IO. LAVNOII Academia Pariſienſis illuſtrata, quatuor partibus diuiſa. *Prima* continet, quae ab a. 1304. vsque ad a. 1640. in Regio Nauarrae Gymnaſio geſta ſunt; *ſecunda* Regiae Nauarrae Elogia; *tertia* Scriptores 135. Scriptorumque vitam ſeu elogium cum Operum indice; *quarta* doctorum 163. qui bene acta vita claruerint, elogium. Pariſ. 1682. 4. Tomi II. *Alph. 6. pl. 4.*

•GEOR-

(a) Docet Bailletus *Iug. T. II. P. I. p. 152.* Launoium hunc librum habuiſſe omnium ſuorum operum cariſſimum.

* GEORGII WALLINI, Sueci, Lutetia Parisiorum erudita annorum huius saeculi XXI. & XXII. Noribergae 1722. 8. *pl.* 12.

In huius libri *Capite quarto p. 81.--90.* Vniuersitatis Parisinae status hodiernus perbreuiter describitur.

* IOACH. CHRISTOPH. NEMEIZIVS, Consiliarius Principis Waldeccensis, in suo *Sejour de Paris* (a) *cap. XXV. §. 5. p. 266.--272.* describit hodiernum statum Parisiensis Academiae. Idemque fit in Anonymi Neuestem gelehrten Staat von Pariß, edito Ienae 1724. 8. *p. 116.--126.*

* De vero ortu Academiae Parisiensis agit ANTONIVS PAGIVS in Critica *Anti-Baroniana* ad *A. C. 802. §. XI. & XII.*

Hic & laudatur LOISELII liber *de Vniuersitate Parisiensi*, & PETRI BONFONSII *Antiquitates Parisienses*, & CLAVDII IOLYI liber *de scholis Episcopalibus & Ecclesiasticis.*

* * *

Dudum haec perscripseram, cum meos venit sub oculos IACOBI LONGI *Bibliotheca Franciae historica*, in eiusque paginis *861.--866.* Catalogus scriptorum de Vniuersitate Parisiensi. Obseruaui, non esse, cur a me collecta abiicerem. Nam etsi plura scripta producit *Longus*, quam ego, meus tamen Catalogus etiam quaedam habet, a Longo non commemorata. Praeterea meis lectoribus aliae quoque animaduersiones occurrent, quas legisse haud poenitebit. Caeterum cum *Longus* produxerit etiam libros ad caeterarum Galliae Vniuersitatum historiam pertinentes *p. 869. & 870.* hinc multa scripta meae huic *Bibliothecae historicae Academicae* inserui, quorum mentione alioquin ea erat caritura.

(a) Huius libri Germanice scripti prima editio prodiit Francof. 1718. tertia 1728. 8.

PATAVINA.

Statuta Vniuersitatis Patauinae Iuristarum. Pataui 1551. 4.

Recusa sunt ibidem 1638. & 1645.

BERNARDINI SCARDEONII de antiquitate vrbis Patauii & claris ciuibus Patauinis libri tres. Basileae 1560. *fol. Alph. 5.*

Recensetur hoc opus in *Struuii Bibliotheca antiqua a. 1705. p. 153. sqq.* Ex ea recensione cognosco, *Scardeonium* sparsim & paucis egisse de antiquitate deque Professoribus Academiae. Quanquam idem *Struuius* in sua *Bibliotheca Iuris Cap. I. §. 7.* refert, *Scardeonium* in libri secundi Classe octaua exhibere *claros ICtos Patauinos.*

De Constitutionibus & Immunitatibus almae Vniuersitatis Iuristarum libri IV. ex Illustrissimi Senatus Veneti auctoritate denuo correcta & emendata. 1562.

Hunc librum commemorat *Tomasinus Gymnasii Patauini lib. I. cap. 24. p. 62.* addens, *eadem forma Statuta Vniuersitatis Philosophorum & Medicorum, cognomento* Artistarum, *saepius edita esse.*

ANTONII RICCOBONI Commentarii de Gymnasio Patauino, quibus antiquissima eius origo, & multa praeclara ad Patauium pertinentia, Doctoresque clariores vsque ad annum 1571. ac deinceps omnes, quotquot in eo floruerunt & florent, eorumque controuersiae, atque alia memoratu dignissima, recensentur. Pataui 1598. 4.

Hic *pauca & ieiuna & leuia nec maiestatem Gymnasii referentia exhiberi*, scribit Papadopolus in *Praef.* operis sui postea laudandi. Hoc *Riccoboni* Opus recusum est in Burmanniano *Thesauro Scriptorum Italiae T. VI. P. IV.*

Sta-

Statuta Vniuersitatis Patauinae Artistarum. Pataui 1607. 4.

Recusa 1648. 4.

IAC. PHIL. TOMASINI Prodromus Athenarum Patauinarum. Vtini 1633. 4.

Instituta & Priuilegia Vniuersitati Patauinae ab anno 1260. vsque ad annum 1640. a Senatu Veneto concessa. Patauii 1645. 4.

* OCTAVII FERRARII Bos, Patauinae Academiae titulus.

Est quinta *Prolusionum* eius, Patauii 1650. editarum, *p. 72.–85.* *Titulus* hic significat *insigne*. Ac ipse se ita interpretatur *Ferrarius p. 84.*

* Gymnasium Patauinum IACOBI PHILIPPI TOMASINI, Episcopi AEmoniensis, libris V. comprehensum. Primus de Gymnasii origine, incremento, decremento, confirmatione, aedificiis: de Vniuersitatibus (a) Studiosorum, eorum priuilegiis, honoribus, ministris: de Professoribus, Cathedris, Collegiis, caeterisque ad veram totius Academiae rationem pertinentibus. Alter Professores tum Iuris Pontificii, tum Ciuilis, a prima origine ad nostra tempora enumerat. Tertius Professores Theologiae, Sacri Codicis, Philosophiae Naturalis, Moralis, Metaphysicae, ac Medicinae, aliarumque Artium recenset. Quartus Gymnasii historiam & memorabilia quaedam ad annos quingentos breviter persequitur. Quintus Gymnasii monumenta exhibet. Vtini 1654. 4. *Alph. 3. pl. 1.*

(a) Scilicet, id quod e *libri I. cap. 13.* cognoscimus, Gymnasium Patauinum constat duabus Vniuersitatibus, quarum vtraque aliquando suum habuit Rectorem. Altera vocatur *Iuristarum*, ad quam pertinent Iurisconsulti; altera *Artistarum*, ad quam Philosophi, Medici, ac Theologi referuntur. Vid. & *Cap. 19.*

Digitized by Google

Exhibentur etiam hoc in libro figurae aeneae Gymnasii, Rectoris, Prorectoris, sceptrorum, sigillorum, theatri anatomici, & horti medici. Caeterum Papadopolus in *Praef.* operis sui post commemorandi iudicat, Tomasinum tradidisse quidem *fusiora, sed incerta, gratis proposita, obsoleta, obscura, ac plane perturbata, & ita rebus alienis immista, vt Patauinam potius, quam scholasticam, chronologiam contexere videatur.*

FRANCISCI BOSELLI (*Professoris Chirurgiae Patavini,*) Amaltheum Medico-Politicum. Patauii 1665. 4.

In hoc libro exhibentur Encomia Medicinae in hac Academia Professorum ab anno 1631. vsque ad hoc tempus.

* GREGORIVS LETI in *Italia regnante*, Geneuae 1675. & 1676. edita, *P. III. libro III. p. 191. --336.* commemorat praecipuos Academiae Patauinae Professores recentioris aeui vna cum ipsorum scriptis. Et in *libro IV. p. 541. --551.* exhibet nomina Professorum, qui in Academia Patauina docuerunt a. 1674. & 1675. Ex eo loco patet, istam Academiam habuisse illo tempore LIII. Professores, ac praeterea vacuas fuisse tres stationes Professorias.

Lyceum Patauinum, siue Icones & Vitae Professorum, Patauii a. 1682. publice docentium. Pars prior, Theologos, Philosophos, & Medicos complectens: per CAROLVM PATINVM, Equitem D. Marci, Doctorem Medicum Parisiensem, & primarium Chrurgiae Professorem Patauinum. Patauii 1682. 4.

Nomina horum Professorum exhibentur in *Actis eruditorum 1682. p. 375. sq.* Pars huius operis posterior, Legistas siue ICtos complexura, non fuit edita, ac fortasse nec elaborata.

Inclytae Nationis Germanicae Theologicae, Medicae, & Philosophicae Facultatis in illustri Patauina Statuta & Privilegia,

vilegia, in ordinem digesta, saepius confirmata, & denuo approbata d. 10. Sept. 1709. Pataui 1710. 4. *pl.* 3.

Statuta & Priuilegia Iuridicae Facultatis in Vniuersitate Patauina, aucta & commodiori ordine digesta die 30. Ianuarii 1718. Pataui 1718. 4. *pl.* 4.

ANGELVS PORTENARIVS Italico sermone 1723. *fol.* edidit Pataui opus (quod recensetur in *Giornale de letterati d' Italia T. X. p. 294. sq.*) *nouem librorum de felicitate Patauii*, in quorum *septimo* etiam de ciuibus doctrina illustribus agit.

* NICOLAI COMNENI PAPADOPOLI (*Iureconsulti Academiae Patauinae*,) Historia Gymnasii Patauini, post ea, quae hactenus de illo scripta sunt, ad haec nostra tempora plenius & emendatius deducta: cum Auctario de claris tum Professoribus, tum alumnis eiusdem. Tomi II. Venetiis 1726. *fol. Alph.* 8.

Recensetur hoc opus in *Actis eruditorum 1727. p. 49. sqq.*

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Patauinae anni 1733. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1735. *p. 85. sqq.*

PAVIENSIS.
Vid. TICINENSIS.

PERNAVIENSIS.

* De ortu Academiae Pernauiensis legenda *Noua literaria Maris Balthici 1699. p. 266. sqq.* & *p. 357. sqq.* vbi describitur eius inauguratio, adiecto Professorum catalogo.

GABR. SIOEBERGII (*Prof. Hist.*) Pernauia literata. P. I. 1703. P. II. 1704.

Pollicitus etiam est *Partem tertiam:* sed haec non prodiit.

* Inauguratio huius Academiae, a. 1699. facta, describitur in der Historisch-Politisch- und Geographischen Beschreibung des Königreichs Schweden, Francof. & Lipf. 1708. 8. edita, *P. II. Cap. 6. p. 234. sq.*

PERVSINA.

CLEMENTIS V. Papae Bulla fundationis Academiae Perusinae, a. 1307. data.

Exstat in *Bullarii magni Romani T. I. p. 165.* Ibidem *p. 172.* reperitur Ioannis XXIII. a. 1318. data *Bulla de Lectorum ad Studium Perusinum admissione, & Scholarium promotione ad Doctoratum.*

ALBERICI GENTILIS Laudes Academiae Perusinae & Oxoniensis. Hanouiae 1605. 8.

Hic ingenium suum excoluerat adolescens in Perusina Academia, creatusque ibi est Doctor Iuris.

AVGVSTINI OLDOINI Athenaeum Augustum, in quo Perusinorum scripta publice exponuntur. Perusiae 1687. 4.

Album Iurisconsultorum almi Collegii Perusiae Augustae viuentium anno 1717. Perusiae 1717. 4.

PETROPOLITANA.

Sermones in primo solenni Academiae Scientiarum Imperialis conuentu d. 27. Dec. anni 1725. publice recitati. Petropoli 1726. 4. *pl. 15.*

Recensentur in *Actis eruditorum* 1726. *p. 353. sqq.* & in *Frid. Iac. Beyschlagii Sylloge variorum opusculorum T. I. p. 680. sqq.*

* De

* De initio huius Academiae ſimul & Vniuerſitatis agitur in den Gelehrten Zeitungen anni 1726. *p.114.ſq. p.177.--181.* vbi & nomina Profeſſorum recenſentur, *p. 382.ſqq.* & *p.713.ſq.* item in WEBERI Verändertem Rußland, edit. 1721. 4. *p.10.ſq.* & in *Bibliotheque Germanique T. XI.p.212.ſqq.* & *T. XII. p. 208. ſqq.*

Commentarii Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae. Tomus I. ad annum 1726. Petropoli 1728. 4. *Alph. 2. pl. 17.*

Recenſetur hoc opus in *Actis eruditorum 1729. p.337. ſqq.* & *431. ſqq.* Ibidem *a. 1731. p.297.ſqq.* & *a.1734. p. 259. ſqq.* & *352. ſqq.* recenſentur *Commentariorum* illorum *Tomus ſecundus* ac *tertius.*

* Profeſſores Petropolitani anni 1730. recenſentur in *Bibliotheque Germanique T. XXI.p. 214.ſq.*

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Petropolitanae exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 153. ſqq.*

PICTAVIENSIS.

Traité de l' Vniverſité de Poitiers, par de IEAN FILLEAV. A Poitiers 1644. *fol.*

* De ortu Academiae Pictauienſis agit BVLAEVS in *Hiſtoria Vniuerſitatis Pariſienſis* Tomo quinto *p. 842.ſqq.*

P I S A N A.

* PAGANINI GAVDENTII (*Profeſſoris Piſani,*) Gloria Gymnaſii Piſani. Florentiae 1638.

Recuſus eſt hic libellus a. 1736. cura *Meuſchenii* in Tomo II. *Vitarum ſummorum virorum p. 153.--156.* In tanta breuitate

breuis

Digitized by Google

breuiſſima fit mentio illuſtriorum aliquot Profeſſorum huius Academiae.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Piſanae anni 1735. exhibetur in anni 1736. *Actis Academicis p. 56. ſqq.*

PRAGENSIS.

Hiſtorica narratio de rebus in Bohemia inter proxima regni Comitia in negotio religionis geſtis, qua a viro bono & fide digno ea commemorantur, quae in ſingulos paene dies a Comitiorum initio ad id vsque tempus geſta ſunt, dum a Sereniſſimo Bohemorum Rege *primo* liberum religionis Euangelicae exercitium, *deinde* Conſiſtorii Pragenſis reformatio, *denique* Academiae eiusdem conſtitutio, Ordinum trium regni arbitrio clementiſſime permitteretur A. MDCIX.

De maturanda redintegratione antiquae illius Academiae Pragenſis Oratio ad Illuſtriſſimos Regni Bohemiae Status, & Ampliſſimos Prudentiſſimosque Conſiſtorii ſub vtraque communicantium Academiaeque Directores ac Defenſores, Pragae in publicis Comitiis congregatos, in Collegio Carolino 25. Ian. a. 1610. habita a IOANNE SMILO DE MICHALOWICZ. Pragae, typis haeredis M. Danielis Adami.

IOANNIS SMILO DE MICHALOWICZ, Equitis Bohemi, (*vndecennis tum pueri*,) Oratiuncula de libera, aperta & conſtante religionis confeſſione profeſſioneque, Wittebergae in auditorio maiore 16. Iun. a. 1609. in ſumma frequentia cum admiratione omnium memoriter habita: cumque adiecto Programmate *Lucae Beckmanni*, I. V. D. Rectoris tum Acad. Witeb. & virorum doctorum gratulationibus excuſa Lipſiae. 4.

Orationes duae. Prior luctum Academiae Pragenſis exprimit: poſterior adminicula, quibus frequentior reddi poſſit

possit, monstrat: habitae in Collegio Carolino a M. NICOLAO TROILO, Hagiochorano, Facultatis Philosophicae p. t. Decano. Pragae 1611. 4.

In priori Oratione, satis nitide scripta, graphice ob oculos ponitur luctus Academiae ob amissos patronos ac Maecenates, quorum nonnulli nominatim laudantur. In posteriori inter adminicula, quibus Academia frequentior reddi possit, primo loco ponitur concessum ab Imp. RVDOLPHO, cui & eo nomine aguntur gratiae, liberum religionis Euangelicae exercitium.

A. 1612. reformatam esse Academiam Pragensem ad modum Academiarum Augustanae Confessioni addictarum, docet IO. AMOS COMENIVS in *Hist. Reform. Bohem. p. 132.*

Hac occasione Academia haec Professorem linguae Hebraeae accepit M. NIC. ALBERTVM a KAMENECK, cuius Orationem inauguralem *de Hebraeae linguae studio* a. 1734. 8. Dresdae recudi curauit *M. Godofredus Balth. Scharffius, Suidnic. ad SS. Trin. Senior.*

Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Pragensis sub Rectoratu IO. CAMPANI. Pragae 1613. d. 16. Aprilis.

BOHVSLAI MATTHIAE GIEZINSKY Programmatum Academiae Pragensis quinquennalium cum semestri Collectio. Pragae 1616. 8.

Hunc librum cum belli tricennalis atrocitas, tum alterius (Pontificiae) *religionis dominium manibus oculisque eruditorum plane subduxit*, inquit *Scharffius* in *Dissertatione Orationi Kameneckii* praefixa *p. 44.* simul indicans, sua inesse in bibliotheca librum hunc.

NICOLAI ALBERTI a KAMENECK, Hebr. ling. in Acad. Pragensi Prof. Programma 1617. d. 1. Martii editum, quo, Baccalaureos Philosophiae creatum iri, indicit.

Digitized by Google

In hoc *Progr.* nonnulla proferri ad Historiam Academiae Pragensis pertinentia, docet *Scharffius* in modo laudata *Diss.* *p.* 47. Ibidem refert, eodem illo anno *Kamenecckium* in *Programmate*, in quo, Magistros renuntiatum iri, significauit, recoluisse CAROLI IV. Imp. in illam Academiam merita.

MARTINI XAVERII VOLCKMANNI Gloria Vniuersitatis Carolo - Ferdinandeae Pragensis trIgInta trIbVs enCoMIIs orbI DIVVLgata. Pragae 1671. 4.

BOHVSLAVS ALOYSIVS BALBINVS in *Epitome rerum Bohemicarum*, Pragae 1677. *fol.* edita, *lib. III. cap. 21.* agit de ortu Academiae Pragensis.

GEORGII WEIS Gloria Vniuersitatis Pragensis. Pragae 1688. 4.

* In WENCESLAI HAGECII Böhmischer Chronick, Norib. 1697. *fol.* edita, sparsim agitur de ortu deque variis casibus Pragensis Academiae.

HAMMERSCHMIDII Gloria vrbis Pragensis. Pragae 1723. *fol.*

* Catalogus hodiernorum Professorum & Lectionum Academiae Pragensis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1735. *p.* 25. *sqq.*

REGIOMONTANA.

CHRISTOPH. HARTKNOCHIVS *Chronico Petri Duisburgii*, quod Francof. 1679. 4. edidit, adiecit *Dissertationes suas XIX. de rebus Prussicis.* In harum decima quarta §. *XXV.* egit de Academia Regiomontana. Idem a. 1684. *fol.* edidit Alt- und Neu-Preussen, cuius in operis Parte secunda *cap.* 3. & 5. de eadem Academia disserit.

* Pro

Digitized by Google

* Professores Academiae Regiomontanae anni 1709. recensentur in *Nouis literariis Germaniae 1709. p. 291. sq.*

* Professores Regiomontani anni 1730. recensentur in *Bibliotheque Germanique T. XXI. p. 217. sqq.*

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programma, in quo Norimbergenses quosdam, qui in Academia Regiomontana inclaruerunt, commemorat. Altorfii 1726. 4. *pl. 2.*

* De ortu Academiae huius agit CHRIST. AVG. SALIGIVS Historie der Augspurgischen Confeßion *lib. VII. cap. 1. §. 1. p. 899. sq.*

DAN. HENR. ARNOLDI Kurtzgefaßte Historie der Königsbergischen Academie.

Exstat in Tomo IV. des Erläuterten Preußens, a. 1728. 8. edito, *Cap. 39. 41. 44. 45.* & *47.* Conf. Gelehrte Zeitungen 1724. *p. 40.*

Status huius Academiae hodiernus describitur im Preußischen Todes-Tempel, qui liber prodiit a. 1729: & in *Bibliotheque Germanique T. XXI. p.* 217. *sqq.*

* Catalogus hodiernorum Professorum & Lectionum Academiae Regiomontanae exhibetur in *Actis Academicis* anni 1735. *p. 151. sqq.*

* Nomina Professorum hodiernorum Regiomontanorum proferuntur a G. W. GOETTENIO im Jetztlebenden gelehrten Europa *T. I. p. 261. sq.* Ibidem *p. 268. -- 298.* sex eorum Vitae describuntur.

RHEMENSIS.

Titres, Chartres, Lettres patentes, & autres Ensei-

gnemens, concernant l' établiſſement & erection, privileges & exemptions de l' Vniverſité de Reims. Reims 1620. 4.

Portrait de l' Vniverſité de Reims. Reims 1622. 4.

Nullius pretii eſſe hunc librum, at priorem laude digniſſimum eſſe, docet Le Long *Biblioth. Hiſt. de la France p. 870.*

RINTELIENSIS.

IVSTI REIFENBERGII (*Prof. Iuris,*) Rintelium Academicum, hoc eſt, oppidi & Academiae Rintelenſis deſcriptio. Rintelii 1622. 4.

IO. EICHRODII (*Prof. Iuris, & primi Academiae huius Rectoris,*) Rintelium amoenum, hoc eſt, oppidi & Academiae nouae Rintelienſis fundatio. Rintelii 1624. 4.

* D. IO. GISENII (*Theol. Prof.*) Repurgatio Collegii Rintelenſis, a Caluinianis occupati, commaculati & deformati. Rintelii 1624. 4. *Alph. 1. pl. 13.*

EIVSDEM Academiae Rintelenſis Repurgatio a Pontificiis. Rintelii 1629. 4.

Vtrumque hunc librum acerbiſſimo ſcriptum eſſe ſtylo, D. *Hauberus* docet in *Primitiis Schauenburgenſibus p. 115.*

Prior cum non ita pridem in meas manus venerit, de eo potiora puto dicenda. In *Praefatione* narrat *Giſenius*, ſe, cum a. 1623. milites cum duce ſuo, CHRISTIANO, Brunſuic. & Luneb. Duce, occupaſſent Rintelium, ob pium in Caluinianam religionem zelum a quibusdam militibus illuſtribus, peregre profecto *Chriſtiano* Duce, male habitum, imo in carcerem coniectum fuiſſe; praeterea Caluinianos ſacerdotes voluiſſe docere in Collegio Theologico. Poſtquam igitur hi vna cum militibus Rintelio diſceſſerant, *pio zelo*, vt ait, conſcripſit hanc *Repurgationem Collegii ſiue Auditorii Theologici Rin-*

Rintelensis. Constat hoc opus decem *Discursibus*, in quorum primo *p. 3.* refert, eo tempore Caluinianos in Collegio Theologico habuisse conciones & administrasse Sacramenta. Tum persequi aggreditur errores Caluinianos, & quidem, vt *p. 5.* §. 7. scribit, *sine vlla verborum asperitate & contumelia.* Id qua fide praestet, testis est in eadem pagina paragraphus proxime sequens, ita profluens: *Sit haec argumentorum istorum summa: PRIMO: Dogmatis Zuinglio-Caluinianorum principium summum est Diaboli susurratio, vt & omnium haeresium. Secundarii Patriarchae sunt homines infideles, fanatici & haeresiarchae, quorum nonnulli in publicis etiam Synodis sunt damnati, vt Berengarius, Nestorius, Mahometistae, Stoici, Carolstadius,* &c. *Carolstadius plantauit, Caluinus rigauit, Diabolus incrementum dedit.* Totus igitur liber consumitur acerrima refutatione doctrinarum Caluinianarum. Ac finiens eum *p. 265. -- 271.* contendit, exclusos esse Caluinianos ex pace religiosa.

LIBORII HAREMANNI Ehren-Gedächtniß-Predigt der Universität Rinteln. 1625. 4.

D. IO. GISENII Denuntiatio instaurationis Academiae Ernestinae, per Illustrissimam ELISABETHAM factae. Rintelii 1642.

Raro obuium esse hunc libellum, docet *Hauberus* in libro modo laudato *p. 129.*

ANDREAE HENRICI BVCHOLZII (*Prof.*) liber de statu Academiae Ernestinae. Rintelii 1644.

* Professores Rintelienses anni 1703. recensentur in eius anni *Nouis literariis Germaniae p. 152. sq.*

D. HENR. ERN. KESTNERI (*Prof. Iuris*,) Rinthelium crescens & decrescens. Rinthelii 1703. 4.

Est Oratio, in qua tota huius Academiae historia describitur. Annexus est Catalogus omnium omnis temporis Pro-

fessorum. Recensetur hic libellus a *Tenzelio* in der Curieusen Bibliotheck *T. I. p. 625. sqq.* & in *Nouis literariis Germaniae 1703. p. 394. sq.*

* De ortu & incrementis Academiae Rinteliensis disserit IO. IVSTVS WINKELMANNVS in der Beschreibung der Fürstenthümer Hessen und Hersfeld, Bremae 1711. *fol.* edita, *P. IV. cap. 7. p. 461. sqq.*

Hic & *p. 466.* nomina exhibentur Professorum Rinteliensium.

* Descriptio Iubilaei Academici a. 1721. celebrati exstat in Gelehrten Zeitungen anni huius *p. 542. sqq.*

* Historia & monumenta primi festi saecularis, quod Iubilaeum vocant, quo Academia Hasso-Schauenburgica, quae Rintelii ad Visurgim est, memoriam inaugurationis d. 17. & 18. Iulii 1721. concelebrauit. Historiam expressit, & Professorum (*ab initio Academiae ad praesens tempus*) seriem recensuit D. FRID. GVIL. BIERLINGIVS. Rintelii 1721. *fol. Alph. 2, pl. 20.*

Hic etiam exhibetur CHRISTIANI PHILIPPI DOHMII, Prof. Publ. *Carmen heroicum, quo ortum & fata Academiae Ernestinae* (id est, Rinteliensis,) *describit.*

Historia huius Academiae exponitur in *Trimestri tertio* der Historie der Gelehrtheit der Hessen, a. 1726. edito, *Cap. I.*

* Historia Scholae Academicae (a) Stadthagensis, quae postea Rintelium translata pleniorem Academiae formam accepit, describitur a D. EBERHARDO DAVIDE HAVBERO in *Primitiis Schauenburgensibus*, Guelferbyti 1728. 8. editis, *p. 233. -- 296.*

* IO.

(a) Nam Rector eius salutabatur *Magnificus.*

Digitized by Google

* IO. NIC. FVNCCII (*Prof.*) Oratio de bibliothecae in Academia Rintelienſi origine & incrementis.

Praemiſſa eſt *Catalogo bibliothecae Academiae Rintelienſis*, edito ab ipſo 1733. 4.

* Catalogus Profeſſorum & Lectionum Academiae Rintelienſis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1734. *p. 249. ſqq.*

* Nomina Profeſſorum Rintelienſium anni 1736. proferuntur in G. W. GOETTENII Jeztlebendem gelehrten Europa *T. II. p. 798. ſq.*

ROMANA.

Bonifacii VIII. Bulla a. 1303. data de inſtitutione Studii generalis in alma Vrbe, cum priuilegiis pro Doctoribus & Scholaribus, exhibetur a CHERVBINO in *Bullario Romano T. I. p. 160.*

Bulla Leonis X. a. 1513. data de munere, auctoritate, ac priuilegiis Rectoris & Reformatorum, Lectorumque & Scholarium Studii generalis almae Vrbis, exhibetur ibidem *p. 404.*

Bulla Iulii III. a. 1553. data de Collegii Medicorum Vrbis promouendi ad Gradus facultate, ac Protomedici iurisdictione cognoſcendi cauſas ciuiles & criminales, ad eius officium ſpectantes, exſtat ibidem *p. 582.*

Bulla Gregorii XIII. a. 1574. data, continens priuilegium Doctorum Romanorum publice legendi in quacunque Facultate in Generali Studio almae Vrbis, reperitur T. II. *p. 294.*

Eiusdem Gregorii XIII. Bulla a. 1576. data de iurisdictione Protomedici & Collegii Phyſicorum almae Vrbis, quoscunque Medicos examinandi & coërcendi. Ibidem T. II. *p. 307.*

FRAN-

Digitized by Google

FRANCISCI (a) MACEDI Deſcriptio Archigymnaſii Romanae Sapientiae ab ALEXANDRO VII. perfecti, luſtrati, conſecrati. Romae 1661. 8.

* MAXIMILIANVS MISSONIVS in *Itinere Italico*, Lipſiae Germanica lingua a. 1713. edito, *p. 903. ſq.* agit de ſtatu hodierno huius Academiae, quam Romae vocant *Sapientiam.*

* Hiſtoriam huius Archigymnaſii illuſtrat PAVLINVS a S. IOSEPHO, in eo Profeſſor Eloquentiae, in Orationibus ſuis Romae a. 1727. editis, & Lipſiae recuſis a. 1728. cum Praefatione *Kappii.*

Memoriale ad CLEMENTEM XI. de ſtatu veteri & praeſenti huius Academiae. *Italice.* Romae 1705. 4.

Vid. & Papae huius *Opera T. I. p. 537. & 739.*

CLEMENTIS XI. Confirmatio Conſtitutionum Academiae Theologicae de Vrbe, cum deputatione nonnullorum Cardinalium, eius Academiae Protectorum, & quorundam priuilegiorum conceſſione.

Exſtat in huius Papae *Bullario*, Romae 1723. edito, *p. 265.*

* Catalogus Profeſſorum hodiernorum & Lectionum Archigymnaſii Romani exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 122. ſqq.*

ROSTOCHIENSIS.

Studii literarii publici in Academia Roſtochienſi Reſtauratio, a D. GISBERTO LONGOLIO, Prof. Med. conſcripta. Cui acceſſit &c. Roſtochii 1544.

* ARN-

(a) Huius polygraphi librorum Catalogum exhibet *Gregorius Leti* in *Italia regnante P. IV. lib. 5. p. 492. ſqq.*

Digitized by Google

* ARNOLDI BVRENII (*Prof. Rostoch.*) Oratio de disciplina Academiae Rostochiensis, contra sycophantas & calumniatores maleuolos.

Exstat inter eius *Orationes* a. 1579. editas Rostochii a Nathane Chytraeo. Haec ipsa *Oratio* etiam reperitur in Melanchthonis *Declamationibus T. IV. p. 176. sqq.* edit. Argentor. 1558. Hunc eundem *Burenium Academiae Rostochianae tabulas quasi ex naufragio collegisse*, scribit Melch. Adamus *Vit. ICtorum p. 223.*

Scripta in Academia Rostochiensi publice proposita ab a. 1560. vsque ad Octobrem anni 1563. & inde ad initium anni 1567. Witteb. (a) 1567. 8.

IO. CYRIACI L. B. in POLHEIM & WARTENBERG Rectoratus sui a. 1575. gesti Orationes, Edicta, & Carmina. Rostochii. 8.

Annus editionis non est inscriptus titulo.

WILHELMI, Curlandiae Principis, Rectoris Academiae Rostochiensis, Edicta officii ratione a. 1591. proposita. Rostochii 1591. 8. *pl. 5. & dim.*

(a) Cur, quaeres, Wittebergae? Disce causam ex epistola Chytraei, inter alias ad Marbachium datas a Fechtio publicata *p. 165.* Ibi enim ita Chytraeus anno 1564: *Nos vnam solummodo officinam typographicam, vnico praelo instructam, habemus. Sed typographus plane solus est, simul & collocatoris* (des Setzers) *& impressoris officio fungens.* En simul causam, cur libri in Rostochiensi Academia editi non venirent in manus exterorum, iisque adeo ipsa Academia maneret incognita! Minus itaque mirum esse debet, Muretum acceptis a Nathane Chytraeo literis ita (*lib. I. epist. 91.*) ad amicum quendam Italum scripsisse: *Scribit* (Chytraeus) *ad me Rostochio, cuius ego oppidi nomen nunquam antea audiueram, neque, vbi terrarum sit, scio.*

Meminit huius libri Schuzius in *Vitae Chytraei libro III.* *§. 38. p. 302.* simul docens, verum eius auctorem esse *Chytraeum*, tum Prorectorem.

* PETRI LINDENBERGII Chronicon Rostochiense. Rostochii 1596. 4. *Alph.* 1. *pl.* 1.

Hic describitur historia huius Academiae *lib. V. cap. 8.-12. p. 161. sqq.* Recensio huius *Chronici* legatur in der Hamburgischen *Bibliotheca Historica Cent. III. artic. 51. p. 200. sqq.*

IOANNIS MELINI, Westphali, Anagrammata, Principis Megapolitani, Regis Daniae, & Ducum quorundam, Doctorum Magistrorumque Academiae rosaceae, descriptionem continentia. Rostochii 1596. *pl. 9. in 8.*

Nomina Doctorum Magistrorumque hic laudatorum exhibet Schuzius in *Vitae Chytraei lib. III. p. 394. sq.*

MARTINI BRASCHII, Log. Prof. Oratio ad Vlricum, Ducem Megapolitanum, Visitationem Academiae Rostochiensis instituentem. Rostochii 1599. *pl. 3. in 4.*

In hac Oratione luculenter & concinne describi origines ac vicissitudines Rostochiensis Academiae, testis est αὐτόπτης Schuzius in *Vita Chytraei lib. III. p. 427.* addens, de eodem argumento tum quoque prodiisse Orationem Eloquentiae Professoris, IO. SIMONII, tribus quaternionibus vna cum dimidia constantem, sed verbosam eam magis, quam luculentam. Ibidem *p. 427.* (obserues autem velim, numerum hunc duabus paginis inscriptum esse errore typographi,) *& seq.* commemorat *Visitationem huius Academiae* a. 1599. factam a Principe simul & Senatu oppidano, ac docet, *Decretum* huius *Visitationis* reperiri in ERN. COTHMANNI *Responsis Iuris*, & quidem illustratum Scholiis.

* Bulla fundationis Academiae Rostochiensis, Rost. 1620. 4. *pl.* 2.

Haec

Haec recusa est in *Recens. Actorum erud. Rostochiensium Collectione prima p. 234. sqq.*

* FERDINANDI Imperatoris Confirmatio Academiae Rostochiensis. Rostochii 1620. 4. *pl.* 1.

* Iubilaeum Academiae Rostochiensis festum, hebdomade Sabbataria, centenarium eiusdem tertium incoante, auctoritate & liberalitate Praecelsissimorum & Amplissimorum Dominorum Patronorum, praesentibus eorundem Legatis magnificis, cum summa festiuitate mense Nouembri anni 1619. celebratum. Rostochii 1620. 4. *Alph.* 2. *pl.* 18. *& dim.*

Docuit me *D. Burgmannus*, celeb. Rostoch. Theologus, occurrere hunc eundem librum sic inscriptum: *Corona Varno-Balthico-Rosea, 1625;* non autem nouam hanc esse editionem, sed primam illam, nouo titulo nouos allecturam emtores. Continentur hoc opere editae tum *Orationes*, *Disputationes*, & *Programmata.* Ac multa hic occurrunt ad huius Academiae (cui nec ante nec post contigit suum celebrare Iubilaeum,) historiam illustrandam in Prof. Hist. D. *Azariae* (a) *Sturtzii* Oratione *p. 93. sqq.* & in Oratione *Pauli Tarnovii p. 167. sqq.* & *177. sqq.*

* Eigentlicher Abdruck Formularum Concordiae, deren die erste Anno 1563. den 11. Maji, die andere Anno 1577. den 19. Octobris, zwischen einem Ehrwürdigen Concilio der Universität zu Rostock, und einem Ehrbarn Rath daselbst, getroffen. 1622. 4. *pl.* 5. *& dim.*

FERDINANDI Imp. Confirmatio Academiae Rostochiensis. 1626. 4.

Methodus & Leges Studiosorum in Academia Rostochiensi. Rost. 1632. 8.

(a) De hoc vid. Wittenii *Diarium biographicum* ad a. 1627. *d.* 2. *Iul.*

Digitized by Google

IO. MAVTNERI, Pannonii, Roſa Varniaca refloreſcens, ſeu Lyceum Roſtochienſe anagrammaticum. Correctius & auctius. Roſtochii 1636.

* LAVRENTII a BODOCK (*Prof. Eloq.*) Roſa Varniaca ſiue Oratio 1644. ipſo die natali Academiae d. 12. Novembris recitata. Roſt. 1644. 8.

Et haec Oratio hiſtoriam Academiae perſequitur. Non tamen adiecta ſunt monumenta publica.

D. IO. GEORGII DORSCHEI Semeſtre Rectorale & Decanale Roſtochienſe. Roſt. 1657. 4.

* IO. BERNH. ZINZERLINGII, Iur. D. atque Hum. Prof. P. Faſti Rectorales Laciburgici, hoc eſt, Series continua quorumcunque Magnificentiſſimorum (inter quos emicuere Epiſcopus vnus, Duces ſeptem, Comites duo, & Baro vnus,) atque Magnificorum (quorum ſeptem vitam prius, quam ſceptra, depoſuerunt,) Rectorum Academiae Roſtochienſis ab ipſis incunabulis ad hanc vsque aetatem producta. Roſtochii 1668. *fol. pl. 3.*

* Profeſſores Roſtochienſes anni 1699. exhibentur in eius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 35. ſqq.*

* D. IO. NIC. QVISTORPII, Theol. Prof. & tum Rectoris, Programma Natalitium. Roſt. 1700. 4. *pl. 3. & dim.*

In hoc ſeries exhibetur Rectorum Academiae huius ſaeculi decimi ſeptimi.

* A. D. H. D. Roſtochium literatum, exhibens literatorum, qui Roſtochii a. 1698. & 1699. vixerunt viuuntque, Syllabum, ſeptem ordinibus diſtinctum, cum vitis praecipuorum. Roſt. 1700. 8. *Alph. 1. pl. 8.*

Auctor huius libri eſt *D. Andr. Daniel Habichorſtius*, Theol. Prof. ſenior, ſuam ipſius vitam enarrans *p. 1.—58.* Recenſe-

ſetur liber hic in *Nouis literariis maris Balthici a. 1700. p. 347. ſqq.*

* M. IOACH. MANZELII, Roſtochienſis, Epiſtola ad D. IO. FECHTIVM, a. 1706. d. 26. Dec. ſeptuageſimum primum natalem celebrantem, de gloria Academiae Roſtochienſis ex Profeſſoribus longaeuis. Roſt. 1706. 4. *pl.3.*

Manzelius hic poſtea creatus eſt Scholae Parchimenſis Conrector: quo tamen munere non diu functus eſt, morte ipſum eripiente rebus humanis.

* D. ZACH. GRAPII Evangeliſches Roſtock. Roſt. und Leipz. 1707. 12. *Alph.1.pl.4. & dim.*

Huius libri *Caput quintum* inſcriptum eſt von der Evangeliſch-Lutheriſchen *Academie*, *p. 108. ſqq.*

* REINHARDI HENR. ROLLII (*nunc Prof. Theol. Giſſenſis,*) Diſputatio de meritis Weſtphalorum in Academiam Roſtochienſem, Praeſide *D. Franc. Alb. AEpino.* Roſt. 1707. 4. *pl. 6.*

* D. IO. FECHTII Programma de Doctoribus Theologiae Roſtochienſi in Academia creatis. Roſt. 1709. 4. *pl.* 2.

Recenſetur in *Nouis literariis Germaniae* anni 1709. *p. 359. ſq.*

* Profeſſores Academiae Roſtochienſis anni 1709. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1709. p. 162. ſq.*

* IAC. CHRISTOPH. WOLFII (*nunc in hac Acad. Prof. Graec. lit.*) Diſputatio de Rectoribus Academiae Roſtochianae Magnificentiſſimis atque Illuſtribus, Praeſide *D. F. A. AEpino.* Roſt. 1714. 4. *pl.5. & dim.*

* Eiusdem WOLFII Diſp. de *Philippi Melanchthonis* in Academiam Roſtochienſem meritis. *pl.5.*

* IO. HENR. PRIESII (*qui in praecedenti Diſputatione*

Digitized by Google

Respondentis partes egit,) Epistola de gloria Academiae Rostochiensis ex Professoribus suis aliorsum euocatis. Rost. 4. *pl.* 2.

* OTT. FRID. SCHVTZII *(Pastoris Eccl. Luneb.)* Vita DAVIDIS CHYTRAEI. Liber primus. Hamb. 1720. 8. Liber secundus. Ibidem 1722. Liber III. & IV. 1728.

Singulis annis (ex ordine enim annorum scripta est haec historia,) subiunxit auctor statum Academiae Rostochiensis, cuius quippe princeps doctor erat *Chytraeus* toto altero saeculi decimi sexti dimidio, vt acta eius cum Academicis rebus arctissime essent coniuncta. Quare & bipartiti huius operis titulo, qui cum secundo demum Tomo prodiit, hoc inscriptum est: *Accedit Historia de statu Academiae Rostochiensis, tanquam specimen conscribendorum eiusdem Annalium.* Vid. & *Orationes CHYTRAEI p. 534. sqq.* itemque eius *Saxonia.*

* Annales literarii Mecklenburgenses, ad annum 1721. & 1722. 8.

Duo volumina, quorum quodque vndeuiginti habet plagulas. Auctores eorum sunt PHIL. FRID. HANIVS & ERN. IO. FRID. MANTZELIVS, quorum hic nunc est Rostoch. Acad. ICtus, ille Kiloniensis Theologus: nisi quod posterius volumen inde a *p. 161.* ad finem perduxit GEORGIVS DETHARDINGIVS, Prof. Medic. tum in Rostochiensi, nunc in Hafniensi Academia.

* GEORGII FRID. STIEBERI *(nunc Theol. Doctoris & Superint. Rostoch.)* Historie der Gelehrsamkeit, worinnen von dem Zustande der Reformation und Aufnehmen der Literatur, besonders im Herzogthum Mecklenburg zur Zeit des sechzehenden Seculi gehandelt wird. Nebst einer Vorrede, darinnen von Stifftung der Universität Rostock Meldung geschiehet. Güstrow und Leipzig 1721. 8. *pl. 8. & dim.*

* Recensionum Actorum eruditorum aliorumque memorabilium in alma Rostochiensi Collectio I. Rost. 1725. 8. *pl.* *16.* Collectio II. Ibidem 1726. *pl. 16. 8.*

Auctor

Auctor huius Diarii est ante laudatus DETHARDINGIVS, qui tamen aliquot συνεργὲς sibi adsciuerat. Continuatum fuisset opus hoc, nisi bibliopola praebere sumtus desiisset.

In *Bibliothecae Lubecensis* Tomo I. a. 1725. Lubecae edito *Cap. V.* repraesentatur *Status praesens Academiae Rostochiensis.*

Vitae & scripta viuentium tum Professorum recensentur hoc loco.

* Miscellanea Mecklenburgica. Partes IX. Rostochii 1729. -- 1734. 8.

Est scriptum Germanicum, cuius singulae partes implent tres plagulas. In *P. I. II. VI. & VIII.* exhibetur Mecklenburgisches Gelehrten-Lexicon: in *P. III. & IV.* Mecklenburgische Bibliotheck: in *P. V. & VII.* Mecklenburgische Scribenten-Bibliotheck: in *P. IX.* Rostockische Exegeten-Bibliotheck. Pleraque, quae hic occurrunt, ad Rostochiensis Academiae historiam pertinent. Auctor huius operis est laudatus antea ICtus, MANTZELIVS, excepta Parte postrema, quam elaborauit ipsius pater, Pastor Ecclesiae.

* IO. HENRICI a SEELEN Schediasma historicum de Academia Rostochiensi, anno 1487. & sequentibus apud Lubecenses commorata. Lubecae 1732. *4. pl. 2.*

Recusum id est in eius *Miscellaneis* a. 1734. editis *p. 214. sqq.*

* In GABR. WILH. GOETTENII Jetzt-lebendem Gelehrten Europa *T. I. p.* 221. *sq.* exhibentur nomina Professorum Rostochiensium anni 1735. ibidemque *p.* 223. -- 251. nouem huius Academiae Professorum vitae exponuntur, non omissa mentione librorum ab iis editorum.

* Etwas von gelehrten Rostockischen Sachen für gute Freunde. Rostock 1737. 8.

Huius operis, cuius singulae plagulae eduntur singulis hebdoma-

domadibus, conditores ſunt D. IO. CHRISTIANVS BVRGMANNVS & D. ERN. IO. FRID. MANTZELIVS, ille Theologus, hic ICtus Roſtochienſis Academiae, elaborantes alternis. Deſcribunt viri & laudatiſſimi & laude digniſſimi hiſtoriam ſuae Academiae cum antiquam, tum recentiorem. Recenſentur haec folia in Kohlianis *Nouis literariis Hamburgenſibus a. 1737. p. 101. ſq. 183. ſq. 261. ſq. 441.* & *a. 1738. p. 63. ſq.*

SEBASTIANI BACKMEISTERI (*Eccleſiae Trauemundenſis Paſtoris*,) Hiſtoria Academiae Roſtochienſis ab ipſis incunabulis, videlicet anno 1419. vsque ad annum 1700.

Nondum editus eſt hic liber, laudatus iam in *Nouis literariis Maris Balthici a. 1700. p. 347. ſq.* vbi & ſingulorum Capitum tituli iam ſunt exhibiti. Caeterum auctoris filius, *Io. Bacmeiſterus*, Medicus Tubingenſis, in notis ad *Acta Philippica* ſaepius pollicetur, ſe in lucem publicam producturum eſſe paternum hoc opus.

SALERNITANA.

ANTONII MAZZAE Hiſtoria & Antiquitates vrbis Salernitanae, in quibus origo, ſitus, --- Studium, Hippocraticum Collegium, ac aliae res ad Salernitanam vrbem ſpectantes dilucidantur. Neapoli 1681. 4.

* Recuſus eſt liber hic in Burmanniano *Theſauro Scriptorum Italiae T. IX. P. IV.* Auctoris huius Caput nonum inſcriptum eſt *De antiquiſſimo Salernitano Studio, ac de eius Hippocratico Collegio.*

* Hiſtoriam Scholae ſeu Academiae Salernitanae perſequitur CONRINGIVS in *Diſſertatione tertia de antiquitatibus Academicis p. 98. -- 104.*

De Statutis & Priuilegiis Scholae Salernitanae agit IO. FREINDIVS in *Hiſtoria Medicinae P. III. p. 21. ſqq.*

*De

* De libro, cui titulus: *Schola Salernitana*, agit GOTTL. STOLLIVS *Hist. Medicinae P. I. cap. 1. §. 126.* & *P. III. cap. 4. §. 13. p. 871.* Praefixae huic *Scholae* a pluribus eius editoribus Praefationes illustrant huius Academiae historiam.

SALMANTICENSIS.

* Descriptio Academiae Salmanticensis, a MELCHIORE DE LA CERDA, Iesuita Hispalensi, composita, exhibetur in *Andreae Schotti Bibliotheca Hispaniae T. I. p. 32. -- 51.*

* Salmanticensis Academiae Oeconomia, leges, mores, studia.

Ita inscriptum est Caput 37. libri primi *Bibliothecae selectae* ANTONII POSSEVINI, qui in exitu Capitis proxime praemissi praefatur, *ideo se hic descripsisse Academiam Salmanticensem, quod neque Middendorpius neque alii liquido de statu & ordine ipsius egerint.* Editus vero etiam separatim est hic primus liber, *de cultura ingeniorum* inscriptus, Parisiis 1605. 12. vbi descriptio illa Salmanticensis Academiae deprehenditur *p. 136. -- 147.*

* IO. MARIANA in *libri XIII. Historiae de rebus Hispaniae cap. 1.* paucis agit de ortu Academiae Salmanticensis.

Constituciones de la Vniversidad de Salamanca. Salmanticae 1561.

Has Academiae Salmanticensis Leges iussu Visitatoris Academiae conscriptas & congestas fuisse a GASPARE DE TORRES, docet Nic. Antonius *Bibl. Hisp. T. I. p. 409.*

IOANNIS GALLO (*Prof. Theol. in Acad. Salmanticensi, a. 1577. mortui,*) liber de ratione susceptae legationis pro Academia Salmantina.

Hunc librum MS. superesse, docet Nicolaus Antonius *Biblioth. Hisp. T. I. p. 530.*

ANTONII PEREZII Laurea Salmantina, siue Certamina scholastica & expositiua pro acquirenda laurea Salmantinae Academiae siue Magisterii gradu, & pileo, eius insigni. Salmanticae 1604. *fol.*

ANGELI MANRIQVE Tumulo, y Pompa funeral, que la Vniversidad de Salamanca hizo en las honras del Rey D. Felipe III. Salmanticae 1621. 4.

FRANCISCI RVIZ DE VERGARA ET ALABA La Historia del Collegio de San Bartolome maior de la Vniversidad de Salamanca. Madriti.

Commemorat hunc librum Nic. Antonius *Bibl. Hisp. T. II. p. 324.* simul docens, vixisse scriptorem istum saeculo XVII. medio.

ANDREAE MENDO (*Iesuitae,*) opus de Iure Scholasticorum & Vniuersitatis siue Academico. Salmanticae 1655. *fol.*

Quia *Vniuersitatem* nominat singulari numero, credere iure mihi videor, hic illustrari historiam Academiae Salmanticensis. Hac occasione & commemoro BENEDICTI PEREIRA *Academiam seu Rempublicam literariam, fundatam legibus, ac moribus institutam*, hoc est, *de Iure Academico:* Olissipone 1662. *fol.* itemque ALPHONSI DE ESCOBAR ET LOAYSA librum Madriti 1643. *in 4.* editum *de Pontificia & Regia iurisdictione in Studiis generalibus, & de iudicibus & foro Studiosorum.*

Celeberrimae Academiae Salmanticensis de tenenda & docenda doctrina SS. Augustini & Thomae Aquinatis Iudicium, Statuto iuramentoque solenni firmatum, & contra impugnantes propugnatum a BASILIO PONCE DE LEON.

Prodiit primum Salmanticae, deinde Romae, tum Duaci, & quartum Lutetiae Paris. 1657. 8.

IVAN

IVAN INTERIAN DE AYALA *Relacion de las demonstraciones de accion de gracias, i regocijo, que celebrò la Universidad de Salamanca, por el deseado i felix Nacimiento del Serenissimo Principe nuestro Sennor, Luis, primero deste nombre en Espanna: escrita i dirigida por orden i acuerdo del Claustro a la Sacra, Real, Augusta, Catholica Magestad de el Rei nuestro Sennor D. Felipe quinto. En Salamanca.* 1707. 4.

Excerpsi hunc titulum e Maiansii *Epistolarum lib. V. p.303.* vbi auctor illius scripti Latine nominatur *Ioannes Interamnensis Aialaeus:* quo sub nomine & edidit (teste Maiansio *p.299.*) Madriti a. 1730. *Pictorem Christianum eruditum, siue de erroribus, qui passim admittuntur circa pingendas atque effingendas sacras imagines.*

* GREGORII MAIANSII Oratio ad Salmanticensis Academiae Senatum pro *Iosephi Borrullii*, Primarii Iuris ciuilis Antecessoris, in eum Ordinem allectione. Salmanticae 1720.

Ipse eam postea suis *Epistolis*, Valentiae 1732. editis, inseruit *p. 3. sqq.*

* Vita IOANNIS PVGAE, in Academia Salmanticensi Antecessoris primarii, scripta a GREGORIO MAIANSIO.

Inseruit hic eam suarum *Epistolarum* libro quinto *p.335. sqq.* Etiam aliorum eius Academiae ICtorum proximae aetatis ibi fit mentio.

SALZBVRGENSIS.

* FERDINANDI Imp. Diploma, quo a. 1620. confirmauit Academiam Salzburgensem, exstat in LVNIGII *Germaniae sacrae diplomaticae Continuatione p. 1045. sq.*

IOSEPHVS MEZGERVS (Prof. & Procancel-

 larius

larius Acad.) in *Historiae Salisburgensis*, Salisburgi 1692. *fol.* editae, *libri quinti capite XVI.* copiose describit Academiae Salisburgensis fundationem.

Triennium Archiepiscopalis Academiae Salisburgensis. Salisb. 1703. 4. *pl.* 2. *& dim.*

Vid. *Noua literaria Germaniae* Hamburg. 1707. *p.* 279. *sq.* vbi scriptum hoc recensetur.

* Historia Vniuersitatis Salisburgensis, opera & studio R. P. * Presbyteri & Monachi Benedictini. Francof. & Lipsiae 1728. 4. *Alph.* 3. *pl.* 8.

Librum hunc iusta diligentia compositum recensui in *Actis eruditorum* 1730. *p.* 94. *sqq.*

* Philosophici studii in hac Academia statum hodiernum descripsi in *Actis Philosophorum T. II. p.* 290. *sqq.*

SARAGOSSANA.
Vid. CAESARAVGVSTANA.

SORANA.

NICOLAI CANVTI DVROPII, Cimbri, Poëma Latinum de Sorae Academia. 1635.

MAGNI FRISII, Nobilis Dani, Encomium Sorae. Sorae 1643. *fol.*

OTTONIS SCHELII, Nobilis Dani, Encomium Regiae & Equestris Academiae Soranae. 1652. 4.

CANVTI SEHESTAEDII, Equitis Dani, Oratio de facie Sorana. Sorae 1657.

Quatuor haec scripta commemorat *Nic. Petrus Sibbernius* in *Bibliothecae historicae Dano-Norwegicae Cap. X. p.* 310. Sed ex

ex hisce Orationibus pauca credo hauriri posse ad illustrandam huius Academiae historiam.

IO. LAVREMBERGII (*Prof. Math. in Acad. Sorana,*) Querimonia de suo & Academiae Soranae statu. 1636.

Recudi poëma hoc curauit *Morhofius* Kilonii 1684. 4. Iterum id recusum est in Appendice *Operum poëticorum Morhofii* Lubecae 1697. 8.

CHRIST. FRANC. PAVLINI in Partis primae der Zeitkürzenden erbaulichen Lust *cap. 127.* exhibet historiam Academiae Soranae *p. 350. -- 369.*

ALBERTI THVRA Vmbra Sorana, siue Regia & Equestris Academia Danorum Sorana, breuiter descripta.

Commemoratur hic liber, iam confectus, sed nondum editus, in Kohlianis *Nouis literariis* anni 1737. *p. 453.*

STANFORDIENSIS.

De fictitia hac veteris Britanniae Academia vid. *Acta eruditorum* anni 1704. *p. 302.* & anni 1730. *p. 256.*

TAVRINENSIS.

* Status Academiae Taurinensis anni 1725. a VICTORE AMADEO, Rege Sardiniae & Duce Sabaudiae, tum instauratae, describitur in Gelehrten Zeitungen anni 1725. *p. 265. sqq.* vbi & Professorum nomina producuntur.

Vid. etiam *Bibliotheque Italique T. I. p. 286. sqq.* & *Giornale d' Italia T. XXXV. p. 262. sqq.*

* Catalogus hodiernorum Professorum & Lectionum Academiae Taurinensis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1736. *p. 280. sqq.*

TICINENSIS.

HENRICI FARNESII Encomium de dignitate Gymnasii Ticinensis. Ticini 1587. 4.

* Gymnasii (*id est*, *Academiae*) Ticinensis Historia & Vindiciae a saeculo V. ad finem saeculi XV. auctore ANTONIO GATTO, in eodem Gymnasio Antecessore. Mediolani 1704. 8. *pl. 15*. Recusa in Burmanniano *Thesauro Italiae T. IV. P. II.*

Pollicitus est auctor hoc in libro, qui in *Actis eruditorum 1705. p. 394. sqq.* recensitus est, secundam huius *Historiae* Partem, *Viros illustres Vniuersitatis Ticinensis* exhibituram.

* Catalogus Professorum in Vniuersitate Ticinensi anni 1736. exhibetur in *Actis Academicis* anni 1737. *p. 26. sqq.*

Discimus ex hoc Catalogo, meliorem nunc esse statum huius Academiae, quam fuit illo tempore, quo Gattus edebat suam *Academiae Ticinensis Historiam*. In eius enim Dedicatione ait, *gloriam eius sua vetustate non leuiter fatiscere, ipsamque hucusque in luctu & squalore iacuisse.* Profitebatur quoque se testem αὐτόπτην Missonius *Itin. Ital. p. 1113.* versionis Germanicae, extremum ducere hanc Academiam spiritum.

TIGVRINA.

IO. HENR. HOTTINGERI Schola Tigurinorum Carolina, siue Demonstratio, Scholam Tigurinam a CAROLO M. deducendam. Tiguri 1664. 4.

Vid. & *Methodus* eius *legendi Historiam Helueticam*, Tiguri edita 1654. 8.

* Magnifico elogio hanc Academiam ornat FRIDERICVS SPANHEMIVS in Dedicatione *Elenchi* sui *controuersiarum de religione*, saepius editi.

* IO. IAC. HOTTINGERVS de hac Schola agit in Helve-

Helvetischer Kirchen-Geschichte *T. II. p. 964.* & *T. III. p. 970. sqq.*

* Gymnasii Tigurini facies, qualis fuit anno 1718. exhibens vitam & scripta Professorum.

Exstat in *Bibliotheca Hist. theol. philol. Bremensi T. II. p. 561.--579.*

* Professores Tigurini anni 1730. recensentur in *Bibliotheque Germanique T. XX. p. 202. sq.*

* Elenchus Professorum hodiernorum Gymnasii Tigurini exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p. 142. sq.*

* Academiae Tigurinae hodierna facies, qua Professorum natales, munera, & scripta recensentur.

Exstat in *Tempe Heluet. T. II. Sect. I,* Tiguri 1736. edita, *p. 151.--172.*

(a) TOLOSANA.

* De ortu huius Academiae agit BVLAEVS in *Historiae Vniuersitatis Parisiensis* Tomo tertio *p. 140. sqq. & 156. sq.*

* De hac Academia agit ABR. GOELNIZIVS in *Itinerario Belgico-Gallico p. 595. sq.*

Vetera Statuta & Priuilegia Vniuersitatis Tolosanae.

Fundationes & Statuta Collegiorum Tolosanorum.

Ineditos hosce duos libros commemorat Le Long *Biblioth. Hist. de la France p. 870.*

Memoires des Prérogatives des Docteurs Regens de l' Vni-

(a) Praemiseram hic mentionem libri IVLIANI HERICVRTII *de Academia Suessionensi*, qui Montalbani est excusus a. 1688. 8. *Alph. 1.* Sed paulo post videre mihi contigit librum hunc, ac deprehendi, eam non esse Vniuersitatem, sed *Academiam ad excolendum Gallicum sermonem institutam*: quae ipsius *Praefationis* verba sunt *p. 2.*

Digitized by Google

Vniverſité de Toulouſe, par PIERRE BELLOY. Paris 1682. 4.

IO. IACOBVS PERCIN *Monumentis Conuentus Toloſani*, Toloſae 1693. *fol.* editis, annexuit librum ſuum *de Academia Toloſana.*

TREVIRENSIS.

* NICOLAI V. Papae Bulla fundationis Academiae Treuirenſis exſtat in LVNIGII *Germaniae ſacrae diplomaticae Continuatione p. 221.*

IACOBI MEELBAVMII liber de antiquitate Academiae Treuirenſis.

* Profeſſores Academiae Treuirenſis anni 1706. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 117. ſq.*

TVBINGENSIS.

D. IAC. ANDREAE Oratio inauguralis, cum officium Cancellariatus & Praepoſiturae capeſſeret, habita. 1562. 4.

ERHARDI CELLII (*Prof.*) Carmen ſeculare in commendationem inclytae Academiae Tubingenſis, ante annos centum a Diuo EBERHARDO Duce fundatae, & ab eius ſucceſſoribus clementer conſeruatae & auctae. Tubingae 1578. 4.

EIVSDEM Oratio de diſciplina in Academia Tubingenſi inſtauranda & conſeruanda. Tub. 1583. 4.

THEODORICI SCHNEPFII (*Theologi Acad. Tubing.*) Oratio in laudem Ducum Wirtembergiae & Academiae Tubingenſis. Tubingae 1578. 4.

MART.

Digitized by Google

MART. CRVSIVS in *Annalium Sueuicorum Dodecade tertia*, Francof. 1596. edita, *lib. VIII. cap. 13. p. 449. sqq.* agit de ortu Academiae Tybingensis: & in sequentibus non solum huius libri, sed sequentium etiam, Capitibus exponit huius Academiae historiam vsque ad annum 1592. IDEM in *libri paralipomeni Annalium Sueuicorum*, item a. 1596. editi, *Cap. VI. p. 21. sq. & Cap. XXVIII. p. 125. sq.* illustrat eius Academiae, cuius ipse Professor fuit, historiam.

M. ERHARDI CELLII, Poet. & Hist. Prof. Imagines Professorum Tubingensium, qui altero Academiae saeculo, a. 1577. inchoato, ad annum 1596. vixerunt & floruerunt, Elegiis ἱστοριοθετικοῖς, singularum vitam breuiter recensentibus, illustratae. Tubingae 1596. 4.

Constitutiones atque Leges illustris & magnifici in Tubingensi Academia Collegii Ducalis. Tubingae 1597. *fol.* & 1606. 4.

Statuta Academiae Tubingensis renouata a. 1601. Tub. 1602. 4.

SEYFRIDI A GREISEN Oratio de laudibus illustris noui Collegii Tubingensis. Tub. 1608. 4.

Wirtembergici Ducalis Noui Collegii, quod Tubingae, qua situm, qua studia, qua exercitia, accurata delineatio. Tub. 1610. 4.

Vid. & *Thomae Lansii Mantissa Consultationum p. 298. sqq.*

IO. THEOD. SCHNEPFII Oratio in laudem & celebrationem Academiae Tubingensis. Tub. 1610. 4.

IACOBI EHINGERI Oratio de laudibus Academiae Tubingensis. Tub. 1611. 4.

Recusa cum Supplementis *Christophori Besoldi* in eius *Opere politico*, Argent. 1641. 4.

Digitized by Google

Academia Tubingensis, vt erat anno 1616, *ἀναγραμματισθεῖσα* per GEORGIVM THEODORICVM HOFFMANNVM, Rotenburgo-Tuberanum. Rotenburgi 1616. 4.

IO. CONRADI HOESSLINI, Praeceptoris & Ecclesiastae clauſtralis Bebenhuſani, Tubinga in flore. Tub. 1667. 4. & 1682. *fol.*

IOSEPHI GMELINI, Collegii Mulifontani Praeceptoris, Carmen heroicum de ſtipendio Ducali Theologico, quod Tubingae eſt. 1677.

Leges & Statuta Academiae Tubingenſis. Tubingae 1682. 4.

* Eberhardina altero Iubilaeo felix, ſeu celebrati a. 1677. ab Vniuerſitate Tubingenſi Feſti ſecularis hiſtorica deſcriptio. Tub. 1682. *fol. Alph.* 2. *pl.* 12.

In fine huius Operis *p. 221. 222.&223.* exhibentur *Rectores Academiae Tubingenſis Magnifici & Magnificentiſſimi a primaeva eius fundatione vsque ad annum 1681.*

Iubilaeum hoc etiam commemorat *Andreas Caroli Memorab. Eccleſ. ſaeculi XVII. lib. VIII. cap. 50. p. 170.* vbi & *p. 174. ſq.* docet, quid ſit das groſſe Buch von Tübingen.

GEORGII SERPILII Epitaphia Theologorum Suevorum. Ratisbonae 1707. 8.

* LVD. MELCH. FISCHLINI Memoria Theologorum Wirtembergenſium reſuſcitata, hoc eſt, Biographiae praecipuorum virorum, qui a tempore Reformationis vsque ad hanc noſtram aetatem in Ducatu Wirtembergico ſcriptis Theologicis inclaruere. Pars I. Vlmae 1710. 8. *Alph. 1. pl. 1. & dim.* Pars II. Vlmae 1709. *Alph. 1. pl 5.* Eiusdem Supplementa. Vlmae 1710. *Alph. 1. pl.* 4.

EIVSDEM Carmen de Cancellariis Tubingenſibus. 1704.

* In

* In D. IO. VLRICI PREGIZERI *Sueuia & Wirtenbergia ſacra*, Tubingae 1717. 4. edita, *p. 264. - - 292.* exhibentur Academiae Tubingenſis Rectores ab anno 1477. vsque ad annum 1715. Ibidem & alia ſe offerunt, Tubingenſis Academiae ad hiſtoriam pertinentia.

* IO. IAC. MOSERI Vitae Profeſſorum Tubingenſium ordinis Theologici. Decas prima, cum Praef. *D. Pfaffii*, Tubingae 1718. 4.

EIVSDEM Erläutertes Würtemberg. Tübingen 1729. 8.

Hoc in libro multa occurrunt Academiae Tubingenſis hiſtoriam illuſtrantia.

* IDEM in der Fortſetzung der Schwäbiſchen Chronick *Martini Cruſii*, vna cum Germanica *Cruſianorum Annalium Sueuicorum* verſione a. 1733. edita, *p. 559. ſqq.* exhibet Rectores Academiae Tubingenſis ab a. 1595. vsque ad a. 1733: & *p. 563.* hodiernos Profeſſores non ſolum Academiae, ſed etiam Collegii Illuſtris, nominatim laudat.

* IDEM in annexa modo dicto Operi (a) *Bibliotheca Scriptorum de rebus Sueuicis p. 63. ſq.* recenſet libros de Academia Tubingenſi ſcriptos, maioremque partem editos.

TYRNAVIENSIS.

P. GEORGII RAICSANI, Soc. Ieſu, Phil. Prof. Tyrnauia creſcens, ſiue Quinque Vngariae Antiſtitum de vrbe hac Academica literisque praecipue meritorum memoria. Tyrnauiae 1707. 12. *pl.* 2.

Recenſetur in *Nouis literariis Germaniae a. 1709. p. 25.* Ibidem

(a) Iam confeceram hunc meum librorum ad hiſtoriam Academiae Tubingenſis pertinentium catalogum, cum ſubiectus meis oculis eſt liber hic Moſerianus.

dem *a. 1708. p. 261. sqq.* recensentur acta Academiae huius anni 1707.

* De ortu Academiae Tyrnauiensis vid. DAV. CZVITTINGERI *Hungaria literata*, Francof. & Lipf. 1711. edita, *p. 299. 301. 309. & 310.*

De eadem Academia agit MATTHIAS BELIVS in Tomo II. *Hungariae*, a. 1736. Viennae edito.

VALENTINA Galliae.

Institutio, Priuilegia, & Statuta Vniuersitatis Valentinae, cura ANDREAE BASSET, Rectoris, edita. Turnone 1601. 4.

* De hac Galliae Academia eiusque flore caduco vid. ABR. GOELNIZII *Itinerarium Gallico-Belgicum p. 457.*

VALENTINA Hispaniae.

ALEXANDRI VI. Papae Bulla fundationis huius Academiae Hispanicae exhibetur a Card. IOSEPHO SAENZ DE AGVIRRE in *Notitia Conciliorum Hispaniae*, Salmanticae 1686. edita, *T. III. p. 690.*

LAVRENTII PALMIRENI Oratio post reditum in Academia Valentina. 1572.

Hispanicam huius Orationis versionem a. 1573. prodiisse, docet Nic. Antonius *Bibl. Hisp. T. II. p. 6.*

Eiusdem Fabella AEnaria, acta in Academia Valentina. 1574.

Memorias historicas de la fundacion i progresos de la insigne Vniversidad de Valencia. Escriviolas el Dr. D. FRANCISCO ORTI I FIGVEROLA, Retor de la misma Vniversidad. En Madrid 1730.

Com-

Digitized by Google

Commemoratur hic liber in *Actis eruditorum anni 1731. p. 438.* ac *p. 439.* ἐπίκρισις exhibetur in hunc librum liberrima atque acerrima. Ibidem & *p. 440.* hodierni florentissimi ICti Academiae Valentinae, *Gregorii Maiansii*, scripta commemorantur. Hic etiam *Maiansius* acerbum de isto *Francisci Ortini* opere fert iudicium in *Epistolarum* suarum, Valentiae 1732. editarum, (& nuper Lipsiae recusarum,) *lib. V. epist. 7. p. 301.* vbi & *p. 300.* docet, IOSEPHVM RODRIGVEZ, monachum Valentinum, a. 1703. exstinctum, composuisse *Bibliothecam Valentinam*, eamque *prelum exspectare.*

* IVSTI VINDICII Relatio de Disputatione, quam habuit in Valentinae Academiae sacello *Gregorius Maiansius*, Generosus & Antecessor Valentinus. Valentiae 1725. 8.

Reperitur inter Epistolas *Maiansii*, Valentiae 1732. editas, *p. 85. sqq.* Vid. ibidem *p. 293.* Ex *p. 84.* apparet, ipsum Maiansium esse huius libelli conditorem.

VIENNENSIS.

De Academia Viennensi agit WOLFGANGVS LAZIVS *lib. II. de rebus Viennensibus cap. 7. & lib. III. cap. 5.*

Editum est hoc opus Basileae 1546. *fol.* & eius Versio Germanica auctore *Henr. Abermanno* Viennae 1619. *fol.*

Catalogus Rectorum & illustrium virorum Archigymnasii Viennensis: in quo praeter elegantissimam temporum seriem summa quaedam continentur quasi capita earum rerum, quae celeberrimae huic Academiae sub cuiusque magistratu memoria contigerunt dignae, ab A. 1237. vsque ad annum 1559. Per GEORGIVM (a) EDERVM, eiusdem Academiae pro tempore Rectorem. Viennae 1559. 4.

(a) Idem EDERVS in *Praef.* pollicitus est *plenam Academiae Viennensis Historiam*, quinque libros habituram. Ipsius verba inde repetita lege sis in den Fortgesetzten Nützlichen Anmerckungen *p. 102. sq.*

Digitized by Google

Opusculum hoc *imperfectissimum* vocat *Io. Christoph. Colerus* in den Nützlichen Anmerckungen über allerhand Materien *p. 490.*
* Etiam *Theodorus Crusius* in Vergnügung müßiger Stunden *P. IX. p. 77. sqq.* librum hunc recenset, nonnullaque eius notat. Caeterum recusus est hic liber cum

Auctario Rectorum & aliorum Academiae eiusdem illustrium virorum ab anno 1559. ad annum 1644. Viennae 1645. 4. *pl. 15.*

Rursus hic liber recusus est Viennae a. 1670. cum auctario PAVLI SORBAIT, Med. D. & Prof. Et anno 1693. quidam ἀνωνύμως edidit *eorum, qui deinceps Academiam rexerunt, itemque Cancellariorum ac Superintendentium Academicorum, nomina.*

Luctus Archigymnasii Viennensis pro funere D. CAROLI V. Rom. Imp. Augustissimi, editus per GEORGIVM EDER, V. I. D. Caesareum Consiliarium, & pro tempore Rectorem. Viennae 1559. 4. *pl. 7.*

GEORGII EDERI Orationes sex in celeberrimo Archigymnasio Viennensi de rebus publicis cum Academiae nomine coram Caesarea Maiestate, tum alias & publicis concionibus ad ipsam Academiam ab auctore, dum clarissimis viris Doctoream dignitatem conferret, recitatae, & partim antea quoque, partim nunc de nouo editae. Viennae 1559. 8. *pl. 12.*

De ortu Academiae Viennensis agit, eiusque Statut. & Priuilegia exhibet PETRVS LAMBECIVS *Comment. de Biblioth. Caes. lib. II. cap. 5. p. 79. -- 239.*

Hinc epitomen exhibent *Iac. Frid. Reimmannus* in *Bibliotheca acroamatica*, Hanouerae 1712. edita, *p. 118. – 122.* & *Barth. Christ. Richardus* in *Historia bibliothecae Caesareae Vindobonensis*, eodem anno Ienae edita, *p. 26. 27. & 28.* itemque *Io. Frid. Pfeffingerus* in Tomo tertio *Notarum ad Vitriarii Ius publicum p. 230. sqq.*

Ca-

Calendarium Academicum Vniuerſitatis Viennenſis, Rectores, &c. & vniuerſa eius membra complectens. Viennae 1693. 4.

* Profeſſores Academiae Viennenſis anni 1706. recenſentur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 398. ſq.*

* IOSEPHI REICHENAV, Societatis Ieſu, Conſpectus Hiſtoriae Vniuerſitatis Viennenſis ab initio eius vsque ad annum 1465. ex actis veteribusque documentis erutae. Viennae 1722. 8.

Conſpectus huius Tomus II. ab anno 1465. vsque ad annum 1565. auctore SEBAST. MITTERDORFFERO, Soc. Ieſu. Viennae 1724. 8.

Conſpectus huius Tomus III. ab anno 1565. vsque ad annum 1701. eodem MITTERDORFFERO auctore. Viennae 1725. 8.

De hocce tripartito opere praeclare ſentit *Raupachius* im Evangeliſchen Oeſterreich *P. II. p. 223.* docens, hos duos Ieſuitas hiſtoriam Viennenſis Academiae nitido pariter ac moderato ſtylo expoſuiſſe, & quidem ex ipſis Actis iuſtisque monumentis.

* ANTONIVS STEYERERVS, Soc. Ieſu Sacerdos, *Commentariis pro hiſtoria Alberti II. Ducis Auſtriae*, Lipſiae 1725. *fol.* editis, *p. 409. -- 453.* de origine Academiae Viennenſis diſputat, atque etiam *p. 453 -- 487.* catalogum Rectorum eius Academiae inde ab anno 1363. vsque ad annum 1500. quo *Ioannes Cuſpinianus* Rectoris munus geſſit, exhibet.

FRANCISCI HOELLERI, Soc. Ieſu, Specimen Hiſtoriae Cancellariorum Vniuerſitatis Viennenſis, eorundemque Praepoſitorum Eccleſiae ad S. Stephanum. Viennae 1729. 8.

* D. IO.

* D. IO. BASILII Küchelbeckers Beschreibung der Keyserlichen Residenz-Stadt Wien. Hanover 1730. 8.

Hic *P. II. cap. 7. p. 645.--673.* agit de ortu deque hodierno statu Academiae Viennensis.

VILNENSIS.

GREGORII XIII. Papae a. 1597. data Institutio Vniversitatis Studii generalis in Collegio Presbyterorum Societatis Iesu in ciuitate Vilnensi in regno Poloniae, per Valerianum, illius Episcopum, fundato, cum Priuilegiorum elargitione.

Exstat in CHERVBINI *Bullario magno Romano T. II, p. 368.*

De hac Lithuaniae Academia vid. STAROVOLSCII *Polonia p. 89.* & CHRISTOPH. HARTKNOCHII *Resp. Polonica lib. II. cap. 2.*

VLTRAIECTINA.

ANT. AEMILII Oratio, habita in Academiae inauguratione a. 1636.

Recusa inter eius *Orationes*, editas Traiecti ad Rhenum 1651. 12.

Orationes inaugurales Academiae Vltraiectinae in natalem quinquagesimum Academiae. Trai. ad Rhenum 1686. *fol.*

Ex his Oratio *Ioannis Georgii Graeuii* recusa est inter eius *Orationes* decima tertia.

MARTINI SOERMANNI Index (Academisches Register) Professorum Academiarum Leidensis & Vltraiectinae, Belgice 1704. 8.

*Pro-

* Professores Vltraiectinae Academiae anni 1706. nominantur in *Nouis literariis Germaniae 1706. p. 93. sq.*

* Hodiernus (*anni 1719.*) Academiae Vltraiectinae eiusque clarissimorum Doctorum Conspectus exhibetur in *Bibliothecae Bremensis* Tomo tertio *p. 158.* -- 171.

ARNOLDI DRACKENBORCHII Oratio panegyrica in natalem saecularem Academiae Traiectinae, habita d. 27. Martii 1736. Accedit Catalogus Rectorum huius Academiae. Traiecti 1736. 4. *pl.* 11.

* Descriptio Iubilaei Academici a. 1736. Traiecti ad Rhenum celebrati exhibetur in der Neuen Europäischen *Fama P. XVII. p. 379.--385.*

VPSALIENSIS.

SVENONIS IONAE, Westro-Gothi, Oratio de origine & statu Academiae Vpsaliensis.

Extare eam, testis est Schefferus in *Vpsaliae* suae *cap. XX. p. 403.*

GABR. OXENSTIERNA Rectoratus Vpsaliensis. Holmiae 1636. 4.

* IO. SCHEFFERVS in *Vpsalia* sua, 1666. 8. edita, *Cap. XIV.* accurate agit de Academia Vpsaliensi.

IDEM de huius Academiae ortu agit in *Notis* ad incerti scriptoris *Chronicon de Archiepiscopis Vpsaliensibus*, a se primum editum, *p. 128. sq.*

* IO. LOCCENIVS in *Historia Suecana*, Francof. & Lips. 1676. 4. edita, illustrat huius Academiae historiam *p. 84. 160. 415. 474. sq. 523. & 547.*

Digitized by Google

M. HENNINGI IOANNIS Gerdes, Pastoris zu S. Nicolai in Wißmar, und des Königlichen Consistorii daselbst Assessoris, Frölisches Jubel in Norden. Hamburg 1693. 4.

In hoc libro describitur Iubilaeum ob stabilitam in Suecia religionem Euangelicam a Rege CAROLO XI. a. 1693. etiam Vpsaliae d. 27. Febr. celebratum. Excerptam inde descriptionem solennitatum Academicarum exhibet *Christianus Iunckerus* im Güldenen und silbernen Ehren-Gedächtniß Lutheri *p. 508. - 512.*

* Professores Vpsalienses anni 1699. nominatim laudantur in huius anni *Nouis literariis Maris Balthici p. 204.*

IO. ENBERGIVS *(Prof. Vpsal.)* in *Narratione rerum memorabilium Vpsaliensium*, Vpsaliae 1704. edita, *Cap. V.* describit historiam Academiae Vpsaliensis, & *Cap. VI.* bibliothecam Academicam, & *Cap. VIII.* hortum Academiae botanicum.

Recensetur hic liber, Suecica lingua conscriptus, in *Actis eruditorum 1704. p. 337. sqq.*

* Professores Vpsalienses anni 1705. recensentur in *Nouis literariis Maris Balthici 1706. p.* 87. *sq.* Ac ibidem *a. 1708. p. 18. -- 27.* aliquot annorum Acta Academiae Vpsaliensis enarrantur.

* Descriptio Academiae Vpsaliensis occurrit in der Historisch-Politisch- und Geographischen Beschreibung des Königreichs Schweden, Francof. & Lips. 1708. 8. edita, *P. II. cap. 1. p.* 44. -- 47.

* In *Actis literariis Sueciae*, publicatis Vpsaliae a. 1720. 1721. 1722. & 1723. ac paulo post Rostochii recusis, (in 4. *Alph.* 2. *pl.* 18.) etiam acta nouissima Academiae Vpsaliensis describuntur, ac potissimum proferuntur tituli habitarum ibi Disputationum.

* In

* In Prima Parte der Schwedischen (a) Bibliotheck, Holmiae 1728. edita, exhibentur *p*. 225. -- 235. nouissima acta Academiae Vpsaliensis.

* In secunda eius Parte, 1728. Holmiae & Lipsiae edita, *p*. 52. -- 118. reperiuntur *Acta* zwischen der Theologischen und Philosophischen Facultät zu Upsal *in puncto Philosophiae Cartesianae*.

* In eius Parte tertia, a. 1729. edita, *p*. 339. -- 345. exstat Catalogus Disputationum Vpsaliae habitarum.

* In quarta eius Parte, a. 1730. edita, enarrantur *p*. 365. -- 362. Vpsaliensis Academiae acta nouissima.

* Professores Vpsalienses anni 1728. commemorantur in *Bibliotheque Germanique T. XVIII. p.* 198. *sq.* item in ANDR. IOACH. AB HENEL dem a. 1729. florirenden Schweden (qui liber Lubecae prodiit 1729. 4.) *p*. 206. *sq*.

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Vpsaliensis exhibetur in *Actis Academicis anni* 1735. *p*. 246. *sqq*.

VRATISLAVIENSIS.

* De Academia Vratislauiensi Pontificia, dicta LEOPOLDINA, a. 1702. inaugurata, vid. *Noua literaria Germaniae* 1703. *p*. 163. & 1704. *p*. 46.

* Huius Academiae inauguratio describitur a FRIDERICO LVCAE in Europäischen Helicon *P. IV. cap. 6. Sect. XVI. p.* 458. *sqq*.

(a) Huius Operis auctorem se deinceps professus est ICtus Gryphiswaldensis, CHRISTIANVS NETTELBLADTIVS.

VRBINENSIS.

CLEMENTIS X. Bulla a. 1671. data de erectione Studii generalis in ciuitate Vrbini.

Exſtat in *Bullarii Romani Tomo ſexto, per Angelum a Lantusca & Ioannem Paulum a Roma collecto*, editoque Romae 1672. *p. 376.*

INNOCENTII XIII. Papae Conſtitutio, qua literae Apoſtolicae CLEMENTIS XI. confirmatoriae diuerſorum priuilegiorum ac indultorum a Romanis Pontificibus Vniverſitati Studii generalis & Collegio Doctorum Vrbini confirmantur.

Exſtat in CLEMENTIS XI. *Bullario*, Romae 1723. edito, *num. 105.*

WITTEBERGENSIS.

* Scriptores de Academia Wittebergenſi exhibet KREYSIGIVS in der Hiſtoriſchen Bibliotheck von Ober-Sachſen *p. 558. ſqq.* & STRVVIVS *Bibliothecae Saxonicae P. I. Sect. I.* §. 15. 16. & 17.

* Centuria (*anonymi*) Scriptorum inſignium, qui in celeberrimis, praeſertim Lipſienſi, Wittebergenſi, & Francofordiana ad Oderam, Academiis vsque ad annum 1515. floruerunt: edita a *Io. Ioachimo Madero.* Helmſt. 1660. *pl. 9. & dim.*

* PHILIPPI MELANCHTHONIS in *Declamationum* (quod opus totum ad huius Academiae hiſtoriam pertinet,) Tomo quinto, edit. Witteb. 1572. 8. exhibetur *p. 375. ſqq.* Hiſtoria breuis Academiae Wittebergenſis.

* IO.

Digitized by Google

* IO. MATHESIVS in *Historia Lutheri*, Noribergae 1576. 4. edita, & quidem in *Concione XVI. p.* 194. *sqq.* agit de ortu Academiae Wittebergensis.

* Academiae Wittenbergensis Leges, quae bis quotannis publice recitantur. Wittenbergae 1546. 8. *pl.* 4.

In hoc libello exhibentur primum *Leges de studiis & moribus auditorum*; deinde *Statuta Collegii facultatis Theologicae*; tum *Leges Collegii facultatis liberalium artium, quas Philosophia continet.* Atque his subscribitur *FINIS.*

M. MART. OBERNDORFERI Oratio de initiis atque incrementis Academiae Wittebergensis & in hac repurgatae doctrinae Euangelii. Witteb. 1574. 8. *pl.* 2.

D. IAC. ANDREAE Oratio de instauratione studii Theologici in Academia Wittebergensi ad eam doctrinam, in quam viuente Luthero Doctores sacrarum literarum pie consenserunt. Tubingae 1577. 4. *pl.* 5. & Ienae 1577. 8. *pl.* 2.

Wittebergensis Academiae scriptorum publice propositorum Tomi VII. Witteb. 1560. -- 1586. 8.

CHRISTOPH. PEZELII Erzehlung, was sich mit denen A. 1574. vertriebenen Wittenbergischen Theologen begeben. Bremen 1580. 4.

PHIL. MELANCHTHONIS Dissertatio de Academiae Wittebergensis Legibus, & Theologicae Facultatis Statutis.

Exstat in eius *Consiliis Theologicis*, a *Christoph. Pezelio* Neustadii 1600. *fol.* editis.

D. SAL. GESNERI Oratio de tribus summis beneficiis, quibus Academia Wittebergensis condecorata. Witt. 1601. 4.

LAVR. RHODOMANNI Oratio de praecipuis Dei beneficiis a DEO per septem Saxoniae Electores, Lutherum, & Melanchthonem in Academiam Wittebergensem collatis. Witteb. 1602. 4.

Digitized by Google

* Acta Iubilaei Academiae Wittebergensis, celebrati a. 1602. d. 18. Oct. Witteb. 1603. 4. *Alph.* 2. *pl.* 1. *& dim.*

D. IOANNIS ZANGERI Oratio saecularis, in Academia Wittebergensi Collegii Iuridici nomine habita. Witteb. 1603. 4.

BALTH. MENCII Elogia Doctorum & Professorum Theologiae in Academia Wittebergensi. Witteb. 1606. 8. *pl.* 11.

Leges Academiae Wittebergensis de studiis & moribus Studiosorum. Witteb. 1607. 8.

Exstant etiam in *Sennerti Athenis Wittebergensibus* p. 49. *sqq.*

* FRID. TAVBMANNI, Rectoris, Otium semestre publicum. Giessae 1609. 8. *pl.* 10. & Witteb. 1610. 8. *pl.* 11.

In hoc libro exhibentur scripta sub *Taubmanni* Rectoratu Wittebergae publicata, & omnia illius semestris acta Academica.

BALTH. MENCII Historica narratio de septem Electoribus Saxoniae, & vno Pro-Electore, qui Academiam Wittebergensem condiderunt, fundarunt, & immunitatibus ac priuilegiis ditarunt, amplificarunt, & locupletarunt, & Lutheri doctrinam defenderunt ac propagarunt. Witteb. 1611. 8. *pl.* 15.

IO. BISMARCI Vitae & res gestae praecipuorum Theologorum Wittebergensium. Halae 1614. 4. & Basileae 1657. 4.

M. IO. FRIMELII Witteberga a Caluinismo grauiter diuexata & diuinitus liberata. Witteb. 1646. 4. *pl.* 16.

Est

Digitized by Google

Est scriptum Germanicum.

Historische kurtzgefaßte Nachricht von der Stadt und Universität Wittenberg Ursprung, Wachsthum, und jetzigem Zustande. Wittenb. 1620. 8.

* ANDREAE SENNERTI Athenae itemque Inscriptiones Wittebergenses. Libri II. Witteb. 1655. 4. *Alph. 1. pl. 3. & dim.*

Altera editio a. 1678. prodiit: tertia a. 1699. 4. *Alph. 1. pl. 12.*
* Prior liber continet praeclaram ac satis plenam Academiae hi-
* storiam. Idem *Sennertus* a. 1678. 4. *pl. 7.* edidit *Catalogum Bibliothecae Academiae Wittebergensis:* vbi tamen tantum *extantiores classicosque* libros exhibet.

* GOTTFRIDI SVEVI, I. V. D. Academia Wittebergensis ab anno fundationis 1502. ad annum 1655. continens Priuilegium Imperatoris, Bullam Papalem, nomina Rectorum & Professorum, &c. Accesserunt Inscriptiones Wittebergenses vsque ad annum 1655. Witteb. 1655. 4. *Alph. 3. pl. 8.*

Est haec plenissima Academiae Wittebergensis historia: cui nondum successisse continuationem, miror.

Vitas Theologorum Wittebergensium describit IOANNES BISMARCVS (*Ecclesiastes Ammerslebiensis in Ducatu Magdeburgico,*) in *libro primo Vitarum praecipuorum Theologorum recentium.* 1664. 4.

* Das jetztlebende Wittenberg. 1701. 12. *pl. 2.*

Das Jubilirende Wittenberg. 1702. 4. *pl. 3.*

* Academiae Wittebergensis Iubilaeum a. 1702. celebratum describitur in *Nouis literariis Germaniae* 1703. *p. 7.--16.* Ibidem *p. 286. sq.* exhibentur nomina Professorum Wittebergensium anni 1703.

* M.

Digitized by Google

* M. IO. BARTH. LENZII Series Profeſſorum natione Francorum, qui Wittebergam illuſtrarunt, Witteb. 1702. 4. *pl.* 5.

M. HERM. BECKERI Diſp. de FRIDERICO *Sapiente*, Academiae Wittebergenſis fundatore. Witteb. 1702. *pl.* 6.

Acta ſaecularis ſacri Academiae Wittebergenſis a. 1702. celebrati. Witteb. 1704. *fol. Alph.* 2. *pl.* 3.

IO. HENR. BERGERI (*Prof. Iur. Witteb.*) Oratio de Iureconſultis Academiae Vitenbergenſis, qui ſuperiore ſaeculo vixerunt, a. 1703. habita, annexa eſt eius *Enarrationi L. 10. ff. de iur. fiſci*, Lipſiae editae 1705. 4.

Recenſetur haec *Oratio* in *Actis eruditorum* anni 1705. *p.* 435.

D. IO. GEORGII NEVMANNI Programma de meritis Regum Suecicorum in Academiam Wittebergenſem. Witteb. 1706. 4.

Recuſum inter eius *Programmata Academica p.* 183.—191.

* CHRISTIANI GOTLIBII SCHWARZII (*Prof.*) Programmata (*ſeparatim edita*) tria, in quibus recenſet Norimbergenſes, de Academia Wittembergenſi bene meritos. Altorfii 1715. 4. *pl.* 4.

GE. GVIL. KIRCHMAIERI (*Prof.*) Programma de admiranda Academiae Wittebergenſis origine. Witteb. 1716. *pl.* 7.

M. IO. CHRISTOPH. COLERI Acta literaria Academiae Wittebergenſis. Tomi II. Witteb. 1719. 8. *pl.* 13.

M. IO. ADAMI CALO Renouatus Theologorum Wittebergenſium Conſpectus. Witteb. 1713. 4. *pl.* 1.

* CHRIST.

Digitized by Google

* CHRIST. THOMASII Versuch von Annalibus von A. 1409. biß 1629. von Ursprung und Fortgang der Universitäten in Teutschland, sonderlich zu Leipzig und Wittenberg. Halle 1717. 4. *Alph.* 1. *pl.* 10.

Annexum est scriptum hoc *Testamento* (Germanice scripto) *D. Melchioris de Osse*, cum largissimis annotationibus edito a *Thomasio* Halae 1717. Non autem tam *Annales*, quam *Fragmenta Annalium*, appellari meretur hoc opus.

* Controuersiarum in Academia Wittebergensi *de S. Coena* agitatarum historiam describit D. VALENTINVS ERNESTVS LOESCHERVS in *Historia motuum* zwischen den Evangelisch-Lutherischen und Reformirten: cuius primus Tomus & secundus Francof. & Lips. prodierunt 1723. 4. tertius ibidem a. 1724. Huius igitur in Operis *libri I. cap.* 1; *libro II.* toto; *lib. III. cap.* 3. 4. & 5; *lib. IV. cap.* 6; *lib. V. cap.* 1. 9. 10. & 11; *lib. VI. cap.* 3. id, quod dixi, reperies.

* IDEM in *Actis Reformationis*, & quidem in *Tomi primi*, Lipsiae 1720. editi, *Cap. XIII. p.* 313. *sqq.* recenset vndecim Theologiae Professores, quos a. 1517. habuit Wittebergensis Academia: ac in *Tomi secundi*, a. 1723. editi, *Cap. X. p.* 386. *sqq.* agit de redacta a. 1518. in meliorem statum illa Academia.

* Acta Academiae Wittebergensis anni 1722. & 1723. Witteb. 1724. 8. *pl.* 15.

* Acta Academiae Wittebergensis anni 1723. Witteb. 1724. 8. *pl.* 17.

* Acta Academiae Wittebergensis anni 1723. & 1724. Witteb. 1725. 8. *pl.* 13.

* FRANCISCI WOKENII (*Prof.*) Disp. de Professorum

rum linguarum orientalium Academiae Wittebergensis in Philologia sacra meritis. Witteb. 1730. *pl.* 3. *& dim.*

* Professores Wittebergenses anni 1730. recensentur in *Bibliotheque Germanique T. XIX. p. 197. sq.*

* Catalogus Professorum & Lectionum Academiae Wittebergensis exhibetur in *Actis Academicis* anni 1733. *p.* 172. *sqq.*

* M. GODOFREDI BALTHASARIS SCHARFFII, Suidnic. ad SS. Trin. Senioris, Dissertatio epistolica ad *Franciscum Wockenium*, orient. ling. in Acad. Witteb. Prof. de quorundam orientalium linguarum in Academia Vitembergensi Professorum in illas meritis. Dresdae 1734. 8.

Dissertatio haec ad illustrandam Wockenianam eiusdem argumenti Dissertationem & supplendam scripta tres implet plagulas. Annexa est huic Dissertationi *Nicolai Alberti a Kameneck Oratio de Hebraeae linguae studio*, Pragae habita a. 1611. d. 25. Iunii.

* Nomina Professorum Wittebergensium anni 1736. legi possunt in G. W. GOETTENII Jetztlebendem Gelehrten Europa, *T. II. p.* 799. *sq.*

WVRZBVRGENSIS.

* Priuilegia huic Academiae tributa exhibet LVNIGIVS in *Spicilegio Ecclesiastico P. II. p.* 967. *sqq.*

* Professores anni 1726. commemorantur in *Actis eruditis Franconiae T. I. p.* 536. *sqq.*

* Status huius Academiae anni 1737. describitur in den Leipz. Gelehrten Zeitungen a. 1737. *p.* 528. *sqq.*

SVP-

SVPPLEMENTA.

Ad *p.* 29.

Ne dubitare possis, verum esse, quod scripsit de *Academia Arausionensi* Goelnizius, doceo, eum a IO. FRID. GVIBIO, I. V. D. in * *Abregé de l' Histoire ancienne de la ville d' Orange*, quem libellum iterum edidit *à Orange* 1728. *in* 12. *pl.* 6. *& dim.* laudari inter scriptores de hac vrbe fide dignos. Ipse Guibius huius Academiae plane nullam facit mentionem, quippe *antiquitates* duntaxat eius oppidi describens.

Ad *p.* 33.

* Christian Wurstisen in sua Baßler Chronick, quod opus Basileae 1580. *fol.* excusum, *lib. VI. cap.* 2. agit de ortu Academiae Basileensis.

Ad *p.* 63.

Lin. 6. lege *pl.* 2.

Ad *p.* 77.

* Catalogus scriptorum, a Professoribus in Academia Fridericiana ab auspiciis Academiae vsque ad annum 1704. editorum. Halae. 4. *pl.* 10. *& dim.*

Ad *p.* 81.

IOANNIS CASELII Ευχαριστικὸς siue de Academia. Helmst. 1592.

Est *Oratio*, eique praemissa *Praefatio.* In hac docet Caselius, primo vere huius anni Ducis HENRICI IVLII legatos in Academiam venisse Iuliam, ibique non solum multa constituisse & emendasse, sed etiam nouum priuilegiorum diploma edidisse. In illa docet inter alia, Ducem concessisse tunc ius gladii gestandi equestri loco natis, atque aliis fortunatorum hominum filiis, non item tenuioribus, nec Theologiae Studiosis.

Decretum & Acta in causa Facultatis Philosophicae Academiae Iuliae contra Danielem Hoffmannum. Helmst. 1601. *fol.*

Adde, quae a me accepta den Nützlichen Anmerckungen, Lipsiae 1734. edi coeptis, inseruit IO. CHRISTOPH. COLERVS *T. I. p. 550. sqq.* Agunt de controuersia hac Hoffmanniana copiose & accurate CHRISTIANVS EBERHARDVS WEISMANNVS *Hist. eccl. T. II. p. 1170. sqq.* & IACOBVS BRVCKERVS *Hist. Philos. T. VI. p. 1308. sqq.* & GOTTFRIDVS ARNOLDVS *Hist. eccl. lib. XVII. cap. 6. §. 15. sqq.* & *Partis IV. Sect. III. cap. III.* & *IV. p. 468. sqq.* Multa tamen Arnoldinae narrationis refellit & emendat HENR. IO. BYTEMEISTERVS in *Diss. de Augustae domus Brunsuigo-Luneburgensis meritis in rem literariam*, edita Helmst. 1725. 4. *§. III. sqq.* & in libro sub eadem inscriptione ibidem 1730. 4. edito *Cap. XIV. §. 63.--88.*

* De ortu, progressu, fatisque Academiae Iuliae agit HENR. IO. BYTEMEISTERVS in *Commentario historico de Augustae domus Brunsuigio-Luneburgensis meritis in rem literariam*, Helmstadii 1730. 4. edito, *Cap. XIV. §. 32.--96.* & *Cap. XV. §. 1. -9.*

Ad *p.* 123.

* HENRICVS GAVTIERIVS in *L'Histoire de la ville des Nismes & de ses Antiquitéz*, Parisiis edita 1724. 8. docet *Cap. VI. p. 63.* a Francisco I. conditam fuisse a. 1533. Nemausensem Academiam.

* Inter huius Academiae Professores Theologiae celebrat *Samuelem Petitum* IO. GRAVEROLVS in *Histoire abregée de la ville de Nismes*, Londini 1703. 8. edita, *Cap. VII. p. 75.*

Ad *p.* 167.

Deleatur in lin. 20. *de* post *par.*

Perge, DEVS, summo dignari, ô perge, fauore,
Orbus queis orbis nox erit atra, SCHOLAS!

* * *

PRIVILEGIA
ACADEMIAE GOTTINGENSI
TRIBVTA
AB IMP. CAROLO VI.
ET
A REGE GEORGIO II.

Digitized by Google

I.

CAROLVS VI. Diuina fauente clementia Electus Romanorum Imperator femper Auguftus, ac Rex Germaniae, Caftellae, Aragoniae, Legionis, vtriusque Siciliae, Hierufalem, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Nauarrae, Granatae, Toleti, Valentiae, Gallitiae, Maioricarum, Seuiliae, Sardiniae, Cordubae, Corficae, Murciae, Giennis, Algarbiae, Algezirae, Gibraltaris, Infularum Canariae, & Indiarum ac terrae firmae, Maris Oceani, Archidux Auftriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Mediolani, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Limburgiae, Lucemburgiae, Geldriae, Wirtembergae, fuperioris & inferioris Silefiae, Calabriae, Athenarum & Neopatriae, Princeps Sueuiae, Cataloniae, & Afturiae, Marchio Sacri Romani Imperii Burgouiae, Morauiae, fuperioris & inferioris Lufatiae, Comes Habspurgi, Flandriae, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiae & Arthefiae, Landgrauius Alfatiae, Marchio Orifthani, Comes Goziani, Namurci, Roffilionis, & Ceritaniae, Dominus Marchiae Sclauonicae, Portus Naonis, Bifcaiae, Molinae, Salinarum, Tripolis, & Mechliniae, &c. Ad perpetuam rei memoriam agnofcimus, & notum facimus tenore praefentium vniuerfis: Quemadmodum exemplo Diuinae Maieftatis, quae infinitos fuae immenfae liberalitatis thefauros in vniuerfum hominum genus largiffime ac continuo diffundere nofcitur, Noftri in diademate Imperiali quondam Praedeceffores, Romanorum Imperatores ac Reges, publica fuae liberalitatis munificentiaeque argumenta ad excolendas praefertim magis & magis Artes liberales, quibus Respublica apprime florere debeat, edere femper confueuerunt; ita & Nos pro connata Nobis benignitate, ex quo Dei ter Optimi Maximi gratia ad Maieftatis humanae atque dignitatis Caefareae Suprematum vocati exaltatique fumus, id curae vltro & ex praecipuo in literas amore fus-

cepimus,

cepimus, vt diuersa scientiarum studia per vniuersas sacri Romani Imperii prouincias in fundatis dotatisque hunc in finem Vniuersitatibus, Academiis, Gymnasiis & Collegiis iugiter foueantur, promoueantur, & condignis honoribus ac praemiis excitentur, Nostroque auspicio felicia incrementa eo consequantur, quo praeclara ibidem studiosae iuuentutis ingenia sollicite excolantur, & in viros euadant, qui pro Choro & Foro apti, doctisque suis consiliis ac rerum gerundarum scientiis vtrique Reipublicae vtiliter adesse, imo & praeesse valeant.

Cum igitur Nobis Serenissimus ac Potentissimus Princeps, Dominus GEORGIVS Secundus, Magnae Britanniae, Franciae, & Hyberniae Rex, qua Elector Brunsuico-Luneburgensis, eo, quo decet, modo mentem suam aperuerit, Eiusdemque Supremi Appellationum Tribunalis Consiliarius, & pro tempore ad Aulam Nostram Ablegatus Extraordinarius, Noster Sacrique Imperii fidelis dilectus, Ioannes Wilhelmus Didericus Diede a Fürstenstein, Nobis humillime exposuerit, Regi suo ex speciali in literas & artes liberales amore atque cultu, nec non ex praecipuo etiam zelo, commune Reipublicae Romano-Germanicae bonum, suarumque in Imperio prouinciarum & subditorum emolumentum & vtilitatem promouendi, magnopere in desiderio esse, vt tanquam Princeps Elector Brunsuico-Luneburgensis ad exemplum aliorum Sacri Romani Imperii Principum Electorum ac Statuum, qui a Maximiliano primo, quondam Romanorum Imperatore gloriosissimae memoriae, ad instituendas in territoriis suis publicas Vniuersitates diuersimode adhortati fuerunt, in Ciuitate sua *Goettinga* sic dictum illustre Gymnasium, quod ab annis iam florere noscitur, in publicam Vniuersitatem erigere valeat, vbi omnes solitae, necessariae, & vtiles scientiae doceri, Gradusque Academi-

ci

ci aeque, ac in aliis a Nobis, aut Praedecessoribus Nostris, Romanorum Imperatoribus ac Regibus, confirmatis Vniuersitatibus distribui & impertiri possint ac debeant, vtpote in quem finem Professores eruditione & doctrina insignes ibidem constituere, caeteraque omnia ad studia & vitam necessaria ita disponere in animo habeat, vt quiuis ex studiosa iuventute pro cuiuscunque aetatis, status, gradus, ordinis & conditionis, nationisque discrimine, aut receptae in Sacro Romano Imperio triplicis religionis diuersitate, siqui literis ibidem incumbere voluerit, quamoptime & commode in studiis suis proficere, vberrimumque inde fructum sibi referre posset, additis precibus, vt pro eo, quo dictum Regem nunquam non prosequimur, fraternae beneuolentiae ac amicitiae studio Eidem, ad scopum tam laudabilem tamque vtilem eo certius assequendum, Caesaream Nostram facultatem erigendi dictam Vniuersitatem, cum iisdem priuilegiis, quibus ex Imperiali concessione de anno millesimo sexcentesimo nonagesimo tertio Vniuersitas Halensis in Saxonia potitur & gaudet, clementer impertiri dignaremur; Nos pro singulari & benigna Nostra, quam erga Regem Magnae Britanniae continuo gerimus, affectione, memoratis precibus in hunc, qui sequitur, modum benigne annuendum duximus, prout vigore huius Nostri Caesarei Diplomatis annuimus.

Ac proinde ex certa Nostra scientia, animo bene deliberato & maturo accedente consilio, deque Caesareae Nostrae potestatis & authoritatis plenitudine, praefato Serenissimo & Potentissimo Magnae Britanniae Regi, qua Electori Brunsuico-Luneburgensi, facultatem & potestatem erigendi in praetacta Ciuitate Electorali Brunsuico-Luneburgensi *Goettinga*, Nobis & Sacro Romano Imperio subiecta, sublimius Gymnasium, siue Academiam & Studium Vniuersale omnium

omnium Artium liberalium ac Scientiarum, in quouis Gymnasio, Vniuersitate siue Academia per vniuersas Nostras & Sacri Imperii ditiones publice proponi ac doceri solitarum, clementer concessimus, prout hisce dictam facultatem & potestatem concedimus & elargimur, ita videlicet, vt id Gymnasium siue Academia ac Studiorum Vniuersitas per praememoratum Regem *Goettingae* (sine praeiudicio tamen vicinarum Vniuersitatum,) erigi ac fundari possit & valeat, &, quandocunque erecta fuerit, cum omnibus in ea comprehensis Professoribus, Doctoribus, Scholaribus, adeoque vniuersa iuuentute literis ibidem operam nauante, aliisque ad eam pertinentibus personis aequo iure censeatur, pari dignitate aestimetur, omnibusque immunitatibus, priuilegiis, libertatibus, honoribus, franchisiis, sicut aliae per Germaniam Vniuersitates, earumque membra, vtatur, fruatur, potiatur, & gaudeat: volentes, & eadem authoritate Nostra Caesarea decernentes, quod Professores & personae idoneae, per saepe memoratum Regem Magnae Britanniae, Eiusdemue ad hoc Delegatos, deputandi, possint & valeant in praedicta Vniuersitate seu Studio Vniuersali profiteri, & Lectiones, Disputationes, atque repetitiones publicas facere, Conclusiones palam discutiendas proponere, interpretari, glossare, & dilucidare, omnesque actus Scholasticos exercere, eo modo, ritu & ordine, qui in caeteris Vniuersitatibus obseruari solet.

Porro cum ipsa studia eo feliciori gradu procedant & maius sumant incrementum, si praeclaris ingeniis & disciplinis ipsis suus honos & dignitatis gradus statuatur, atque emeriti aliquando digna laborum suorum praemia consequantur, statuimus & ordinamus, vt per Collegia Doctorum seu Professorum, electis ad id idoneis & prae caeteris excellentioribus, si qui ad sumendam palmam certaminis sui habi-

les iudicati fuerint, adhibitis prius per ipsos Doctores & Professores pro more & consuetudine solemnitatibus & ritu in caeteris Vniuersitatibus obseruari solitis, rigoroso & diligenti examine (in quo conscientias ipsorum Professorum onerari volumus,) eos, qui se examini submiserint, atque pro more & iuxta Statuta Scholarchis per aliquos dignos & honestos viros praesentari se fecerint, possint ad ipsum examen admitti, & inuocata Spiritus Sancti gratia examinari, &, si hoc modo habiles, idonei, & sufficientes reperti atque iudicati fuerint, Baccalaurei, aut Magistri, vel Licentiati, vel Doctores, pro vniuscuiusque scientia & doctrina, creari, & huiusmodi dignitatibus insigniri, nec non per Birreti impositionem, & annuli ac osculi traditionem, caeterisque consuetis solemnitatibus inuestiri, & solita ornamenta atque insignia dignitatum praedictarum eis tradi & conferri, quodque Baccalaurei, aut Magistri, vel Licentiati, vel Doctores in eadem Academia promoti & promouendi debeant & possint in omnibus locis & terris Sacri Romani Imperii & vbique locorum ac terrarum libere omnes actus Professorum, legendi, docendi, interpretandi, & glossandi, facere & exercere, quos caeteri Professores, Baccalaurei, Magistri, Licentiati, & Doctores in aliis Studiis priuilegiatis promoti & insigniti exercent & exercere possunt & debent de iure vel consuetudine.

Praeterea recipimus eandem Vniuersitatem, a Serenissimo Magnae Britanniae Rege, qua Principe Electore Brunsuico-Luneburgensi, in Ciuitate *Goettinga*, vt supra, erigendam, in Nostram & Successorum Nostrorum, Romanorum Imperatorum & Regum, singularem protectionem, saluam Guardiam, atque patrocinium, volumusque & decernimus per praesentes, quod Scholastici dignitatem seu gradum aliquem in dicta Vniuersitate assumpturi gaudeant & potiantur, vti, frui, gaudere, & potiri possint & debeant

beant omnibus & quibuscunque gratiis, honoribus, dignitatibus, praeeminentiis, immunitatibus, priuilegiis, franchisiis, concessionibus, fauoribus, & indultis, ac aliis quibuslibet, quibus Vniuersitas Heidelbergensis, Tubingensis, Coloniensis, Ingolstadiensis, Friburgensis, Rostochiensis, Iulia Helmstadiensis, Argentoratensis, & Halensis Saxonum, ac alia Studia priuilegiata, & Doctores, Licentiati, Magistri, Baccalaurei, & Scholastici, in supra dictarum Facultatum vna vel altera isthic promoti, aut aliqua dignitate seu gradu insigniti, gaudent, vtuntur, fruuntur, & potiuntur, quomodolibet consuetudine vel de iure, non obstantibus aliquibus priuilegiis, indultis, praerogatiuis, gratiis, statutis, ordinationibus, exemptionibus, aut aliis quibuscunque in contrarium facientibus, quibus omnibus & singulis ex certa Nostra scientia, animo deliberato & motu proprio, per hoc Diploma Nostrum derogamus & derogatum esse volumus, dummodo tamen nihil scandalosum, vel bonis moribus contrarium, aut Sacri Romani Imperii Constitutionibus aduersum, siue Professores siue Studiosi ibidem doceant vel scribant, aut doceri, scribi, in Lectionibus aut Disputationibus publicis proponi, aut scripto vel libris siue clam siue palam vulgari, permittant.

Concedimus insuper & elargimur benignam facultatem ac potestatem, vt Doctores & Scholares in erigenda Vniuersitate existentes ad exemplum reliquarum Vninersitatum, praeuio tamen consensu mentionati Regis, qua Principis Electoris Brunsuico-Luneburgensis, Eiusque Successorum, Statuta condere, Ordinationes facere, nec non Pro-Rectorem ac Pro-Cancellarium, (quippe a libero Regis, vti Principis Electoris ac Fundatoris, Eiusque Successorum, arbitrio & beneplacito dependere volumus, vt Sibi Ipsismet dignitatem Rectoris & Cancellarii referuent, aut, si & quoties

voluerint, Vniuersitati liberam & aliis Vniuersitatibus consuetam eligendi Rectores & Cancellarios facultatem elargiantur,) nec non alios Officiales pro lubitu & exigentia creare & facere possint & valeant.

Quo etiam Rex, qua Princeps Elector Brunsuico-Luneburgensis, Eiusque Successores, benignam animi Nostri propensionem quoad hanc erectionem & fundationem magis magisque experiantur, motu, scientia, & authoritate, quibus supra, Pro-Rectori ad eum, quo diximus, modum constituendo vel eligendo, siue Rectoratus munere deinceps in eadem Vniuersitate quoquo tempore functuro, Comitivam Sacri Lateranensis Palatii Aulaeque Nostrae Caesareae & Imperialis Consistorii contulimus, dedimus & elargiti sumus, prout tenore praesentium clementer conferimus, damus & elargimur, eumque aliorum Comitum Palatinorum numero & consortio gratiose aggregamus & adscribimus, decernentes & hoc Imperiali statuentes Edicto, quod ex hoc perpetuo deinceps tempore, donec & quamdiu dicti Pro-Rectoris muneri praefuerit, infra scriptis priuilegiis, gratiis, iuribus, immunitatibus, honoribus, exemptionibus, consuetudinibus & libertatibus vti, frui, & gaudere possit & valeat, prout iisdem caeteri Sacri Lateranensis Palatii Comites hactenus vsi & potiti sunt, seu quomodolibet vtuntur & potiuntur consuetudine vel de iure. Aç inprimis, vt possit & valeat per totum Romanum Imperium, & vbique locorum ac terrarum, Notarios publicos seu Tabelliones & Iudices ordinarios creare ac facere, & vniuersis personis, quae fide dignae, habiles, & idoneae fuerint, (super quo conscientiam eiusdem Pro-Rectoris oneratam volumus,) Notariatus seu Tabellionatus & Iudicatus ordinarii officium concedere & dare, ac eos, & eorum quemlibet, per pennam & calamarium, prout moris est, de praedictis inuestire,

&

& ab iisdem Notariis publicis ſeu Tabellionibus & Iudicibus ordinariis, per eum creandis, ac eorum quolibet, vice ac nomine Noſtro & Sacri Imperii & pro ipſo Romano Imperio debitum fidelitatis recipiat corporale & proprium iuramentum, in hunc videlicet modum: Quod erunt Nobis & Sacro Romano Imperio, omnibusque Succeſſoribus Noſtris, Romanorum Imperatoribus ac Regibus legitime intrantibus, fideles, nec vnquam intererunt conſilio, vbi Noſtrum periculum tractetur, ſed bonum & ſalutem Noſtram defendent fideliter & promouebunt, damnaque Noſtra pro ſua poſſibilitate vetabunt & auertent: praeterea Inſtrumenta omnia, tam publica, quam priuata, vltimas voluntates, Codicillos, Teſtamenta, quaecunque Iudiciorum acta, ac omnia alia & ſingula, quae ipſis & cuilibet ipſorum ex debito dictorum officiorum facienda occurrerint vel ſcribenda, iuſte, pure, fideliter, omni ſimulatione, machinatione, falſitate & dolo remotis, ſcribent, legent, facient, atque dictabunt, non attendendo odium, pecuniam, munera, aut alias paſſiones & fauores; ſcripturas vero, quas debebunt in publicam formam redigere, in membranis mundis, non chartis abraſis aut papyreis, fideliter ſecundum locorum conſuetudinem conſcribent, legent, facient atque dictabunt: cauſas Hoſpitalium & miſerabilium perſonarum, nec non pontes & ſtratas publicas, pro viribus promouebunt, ſententiasque & dicta teſtium, donec publicata fuerint & approbata, ſub ſecreto fideliter retinebunt, ac omnia alia & ſingula recte, iuſte, & pure facient, quae ad dicta officia quomodolibet pertinebunt conſuetudine vel de iure: Quodque huiusmodi Notarii publici ſeu Tabelliones & Iudices ordinarii per eum creandi poſſint & valeant per totum Romanum Imperium & vbilibet locorum ac terrarum facere, ſcribere, & publicare contractus, Iudiciorum acta, Inſtrumenta, & vltimas voluntates, decreta quoque & authoritates interpo-

nere in quibuscunque contractibus tale quidpiam requirentibus, ac omnia alia facere, publicare, & exercere, quae ad officium publici Notarii seu Tabellionis & Iudicis ordinarii pertinere & spectare noscuntur: Decernentes, vt omnibus Instrumentis & Scripturis, per huiusmodi Tabelliones, Notarios publicos, siue Iudices ordinarios faciendis, plena fides vbique adhibeatur, in iudicio & extra, constitutionibus, statutis, & aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque.

Similiter eadem authoritate Nostra Imperiali praenominato Pro-Rectori, seu Rectoratus munere functuro, indulgemus, vt possit & valeat personas idoneas, & in poëtica facultate excellentes, per Laureae impositionem & annuli traditionem Poëtas Laureatos facere, creare, & insignire, qui quidem Poëtae Laureati per eundem sic creati & insigniti possint & valeant in omnibus Ciuitatibus, Communitatibus, Vniuersitatibus, Collegiis, & Studiis quorumcunque locorum & terrarum Sacri Romani Imperii & vbique libere absque omni impedimento & contradictione in praefatae artis Poëticae scientia legere, repetere, scribere, disputare, interpretari, & commentari, ac caeteros Poëticos actus facere & exercere, quos scilicet alii Poëtae & Laurea Poëtica insigniti facere & exercere consueuerunt, nec non omnibus & singulis ornamentis, insignibus, priuilegiis, praerogatiuis, exemptionibus, libertatibus, concessionibus, honoribus, praeeminentiis, fauoribus & indultis vti, frui, potiri, & gaudere, quibus caeteri Poëtae Laureati vbiuis locorum & Gymnasiorum ac Vniuersitatum promoti gaudent, fruuntur, & vtuntur consuetudine vel de iure.

Insuper saepedicto Pro-Rectori concedimus & elargimur plenam facultatem, quod possit & valeat naturales, ba-

baſtardos, ſpurios, manſeres, nothos, inceſtuoſos, copulatiue vel disiunctiue, & quoscunque alios, etiamſi infantes fuerint, praeſentes vel abſentes, ex illicito & damnato coitu procreatos vel procreandos, masculos & faeminas, quocunque nomine cenſeantur, exiſtentibus vel non exiſtentibus aliis filiis legitimis, iis etiam aliter non requiſitis, viuentibus vel etiam mortuis eorum parentibus, (Illuſtrium tamen Principum, Comitum, & Baronum filiis duntaxat exceptis,) legitimare, & eos, ac eorum quemlibet, ad omnia & ſingula iura legitima reſtituere, omnemque geniturae maculam penitus abolere, ipſos reſtituendo & habilitando ad omnia & ſingula iura ſucceſſionum & haereditatum, bonorum paternorum & maternorum, etiam ab inteſtato, cognatorum & agnatorum, ac ad honores, dignitates, & ſingulos actus legitimos tam ex contractu vel vltima voluntate, quam alio quocunque modo, tam in iudicio, quam extra, perinde ac ſi de legitimo matrimonio eſſent procreati, obiectione prolis illegitimae penitus ceſſante: Quodque illorum legitimatio per ipſum, vt ſupra, facta pro iuſte & legitime facta maxime habeatur & teneatur, non ſecus, ac ſi foret cum omnibus Iuris ſolennitatibus, quarum defectus ſpecialiter authoritate Imperiali ſuppleri (a) volumus & intendimus, dummodo tamen legitimationes huiusmodi non praeiudicent filiis & haeredibus legitimis & naturalibus, quin ipſi legitimandi, poſtquam ſic legitimati fuerint, ſint & eſſe cenſeantur ac nominentur, & nominari poſſint & debeant vbique locorum tanquam legitimi ac legitime nati de domo, familia & caſata parentum ſuorum, ac arma & inſignia eorum portare ferreque poſſint ac valeant: quinimo efficiantur Nobiles, ſi parentes eorum Nobiles fuerint, non obſtantibus aliquibus legibus, quibus caue-

(a) Ita eſt in MS. Recte. Nam rurſus paulo poſt: *quibus legibus volumus derogari.* Nec proinde putes, eſſe hunc ſcribae errorem, ac *ſupplere* reſcribendum eſſe.

Digitized by Google

cauetur, quod naturales, baſtardi, ſpurii, manſeres, nothi, inceſtuoſi, copulatiue vel disiunctiue, vel alii quicunque ex illicito & damnato coitu procreati vel procreandi, nec posſint nec debeant legitimari, liberis naturalibus legitimis exiſtentibus, vel ſine voluntate & conſenſu filiorum naturalium & legitimorum, aut agnatorum, aut Feudi dominorum, & ſpecialiter in authen. quib. mod. nat. effic. leg. §. quib. mod. nat. effic. ſui, per totum, & §. naturales, ſi de feudo controu. fuer. inter dom. & agnat. & L. iubemus C. de emancip. liber. & aliis ſimilibus: quibus legibus, & cuilibet ipſarum, volumus expreſſe ſcienterque derogari, neque etiam obſtantibus in praedictis aliquibus contrahentium diſpoſitionibus, & defunctorum vltimis voluntatibus, aliisque legibus, locorumque ſtatutis & conſuetudinibus, etiamſi tales eſſent, quae exprimi deberent, aut de quibus hic mentio ſpecialiter facienda eſſet: quibus obſtantibus & obſtare valentibus in hoc caſu duntaxat, ex certa ſcientia & de plenitudine Caeſareae Noſtrae poteſtatis, totaliter derogamus, & derogatum eſſe volumus.

Adhaec praefato Pro-Rectori, ſiue Rectoratus munere functuro, damus & concedimus facultatem, vt poſſit ac valeat Tutores & Curatores confirmare, ipſosque, cauſis legitimis ſubſiſtentibus, amouere: Infames tam iuris, quam facti, ad famam reſtituere, & omnem ab eis infamiae notam abſtergere, tam irrogatam, quam irrogandam, ita vt de caetero ad omnes & ſingulos actus idonei & apti habeantur, ac promoueri poſſint: Nec non filios adoptare & arrogare, eosque adoptiuos & arrogatos facere, conſtituere, & ordinare: Inſuper filios legitimos, & legitimandos, adoptiuosque emancipare, atque adoptionibus & emancipationibus quibuscunque omnium & ſingulorum, etiam infantium & adolescentium, conſentire, & veniam aetatis ſupplicantibus con-

concedere, authoritatemque & decretum interponere: Seruos etiam manumittere, & manumissionibus quibuscunque, cum vel fine vindicta, & Minorum alienationibus, ac alimentorum transactionibus, authoritatem pariter & decretum interponere: Minores quoque, Ecclesias, & Communitates laesas, altera parte ad id prius vocata, in integrum restituere, ac integram restitutionem eis vel alteri eorum concedere, iuris tamen ordine in his & in aliis omnibus seruato.

Postremo concedimus & elargimur saepius dicto Serenissimo Magnae Britanniae Regi, qua Principi Electori Brunsuico-Luneburgensi, Eiusque Successoribus, liberam facultatem & potestatem, singulis in Vniuersitate constituendis Facultatibus singula & peculiaria conferendi arma & insignia, quibus in publicis scriptis, Edictis, Mandatis, aliisque actibus, loco Sigilli, pro rei necessitate & voluntatis arbitrio vti possint & valeant, saluis tamen quoad praedicta omnia authoritate Nostra Caesarea, nec non Regis, qua Principis Electoris Brunsuico-Luneburgensis, & Fundatoris, Eiusdemque Successorum, suprema iurisdictione meroque Imperio, ac aliorum quorumcunque iuribus.

Nulli ergo omnino hominum, cuiuscunque status, gradus, ordinis, dignitatis, aut praeeminentiae fuerit, liceat hanc Nostrae concessionis, Erectionis, confirmationis, Indulti, Protectionis, Comitiuae Palatinae, & aliorum supra insertorum priuilegiorum, gratiam vel facultatem infringere, aut ei quouis ausu temerario contrauenire, seu illam quouis modo violare. Si quis autem id attentare praesumpserit, Nostram & Sacri Imperii indignationem grauissimam, & poenam quinquaginta marcarum auri puri toties, quoties contra factum fuerit, se nouerit irremissibiliter in-

 cur-

Digitized by Google

cursurum, quarum dimidiam Imperiali Fisco seu AErario Nostro, reliquam vero partem Regi Magnae Britanniae, qua Principi Electori Brunsuico-Luneburgensi, Eiusque Successoribus, decernimus applicandam: Harum testimonio literarum, manu Nostra subscriptarum, & Sigilli Nostri Caesarei appensione munitarum, quae dabantur in Ciuitate Nostra Vienna die decima tertia Mensis Ianuarii, Anno Domini millesimo septingentesimo trigesimo tertio, Regnorum Nostrorum Romani vigesimo secundo, Hispanicorum trigesimo, Hungarici & Bohemici vero pariter, vigesimo secundo.

CAROLVS.

Vt. IOAN. AD. Comes de METSCH.

(*L.S.*) *Ad mandatum Sacrae Caesareae Maiestatis proprium.*

IOAN. IOS. A SCHNAPPAVFF.

Collat. & registrat. F. G. a Pranghe.

II.

Wir GEORG der Andere, von GOttes Gnaden König von Groß-Britannien, Franckreich, und Irrland, Beschützer des Glaubens, Hertzog zu Braunschweig und Lüneburg, des Heil. Röm. Reichs Ertz-Schatzmeister und Churfürst, rc. Für Uns und Unsere Nachkommen an der Regierung, urkunden hiemit: Demnach die Beforderung guter Wissenschafften eine der edelsten Obsorgen eines Regenten ist, und die Erfahrung alter und neuer Zeiten bewähret, daß dieselbe unter denen Wohlthaten, die ein Landes-Fürst

Fürst seinen Landen und Unterthanen erweisen kan, nicht die geringste sey; So hat Uns solches zu der Entschliessung bewogen, Unsern Teutschen Landen und Unterthanen zum Besten, aus angebohrner Hulde und Neigung für dieselbe, nach geziemend gesuchter und in amplissima forma ertheilter Kayserlicher Genehmigung, de dato Wien den 13. Ianuarii 1733, dem Löblichen Beyspiel anderer Chur-fürsten, Fürsten und Stände des Römischen Reichs zu folge, eine eigene inländische hohe Schule und so genannte Universität zu stifften und anzurichten. Die getreue Land-Stände Unsers Churfürstenthums und übriger Teutscher Provinzien haben auch in danckbarer Erkennung dessen Gemeinnützlichkeit, zu Unserm gnädigsten Wohlgefallen, und zu ihrem unvergänglichen Ruhm bey der Nachwelt, dieses Werck, so viel an ihnen ist, unterstützet.

Zum Sitz selbiger Universität haben Wir Unsere Stadt Göttingen wegen ihrer bequemen Situation erwehlet, und zureichige Verordnung machen lassen, daß es daselbst an Lebens-Mitteln, um billigen Preiß, nicht fehlen, auch die Universitäts-Genossen alda gute Rechnung finden, und weder mit der Hauß- und Stuben-Miethe, noch sonst in einigen ihren Nothwendigkeiten übersetzet werden mögen.

Vornehmlich aber haben Wir Sorge getragen, wollen auch ferner, und Unsere Nachkommen sollen daran seyn, daß zu denen vier so genannten Haupt-Facultäten jederzeit berühmte und solche Männer, von deren Geschicklichkeit man versichert sey, und daneben zu Erlernung aller übrigen, der studirenden Jugend anständigen, nützlichen, in gemeinem Menschlichen Leben vorkommenden und ihren Gebrauch habenden Disciplinen, Wissenschafften, Künste und Sprachen, für hohe und niedrige Standes-Personen, tüchtige Lehr-Meistere, insonderheit Stallmeistere oder Bereitere, Fecht-Tantz- und Engeländische, Frantzösische und Italiänische Sprach-Meistere, beruffen und bestellet werden, wie auch ein wohleingerichtetes Reit-Haus und Reit-Bahn alda anzutreffen seyn sollen.

Demnach es nun mit dem allen durch Göttlichen Beystand so weit gediehen, daß diese neue Universität zu Göttingen würcklich geöfnet, und biß zur Inauguration zu Gange gebracht worden; so declariren und versprechen Wir hiemit, und machen jederman kund, daß nach wörtlichem Inhalt des obangezogenen Kayserlichen Diplomatis von nun an alle und jede bey solcher Unserer Universität zu Göttingen bestellete und künfftig weiter zu bestellende Professores, Lehr- und Exercitien-Meistere, wie die Nahmen haben, keinen davon ausgenommen, zu ewigen Zeiten vollkommene unbeschränckte Freyheit, Befugniß und Recht haben sollen, öffentlich und besonders zu lehren, respectiue Collegia publica und priuata zu halten, Actus und Exercitia publica disputando und sonst anzustellen, bey denen Facultäten Urtheile, Bedencken und Responsa abzufassen, Doctores, Licentiatos, Magistros und Baccalaureos, wie auch, vermöge der obmehrermeldetem Kayserlichen Diplomati mit einverleibeten Comitiuae Palatinae, Caesarea auctoritate publica Notarios publicos und Poëtas laureatos zu creiren, und mit gewöhnlichen Ceremonien zu investiren, ingleichen uneheliche Kinder zu legitimiren, infames famae zu restituiren, minderjährigen veniam aetatis zu verleihen, und alle andere in erwehnter Comitiua Caesarea recensirte und aus derselben herfliessende Actus und Geschäffte zu verrichten, die darin ausgedrückte Iura auszuüben, und überhaupt alles und jedes zu thun, was denen Doctoribus und Professoribus auf andern Universitäten in Teutschland, vermöge gemeiner Kayserlichen Rechte, und besonderer alter und neuer Privilegien, zukommt und gebühret, nicht minder aller der Autorität, Freyheiten und Gerechtigkeiten zu geniessen und sich zu gebrauchen, womit andere Universitäten, Facultäten, und deren Mit-Gliedere, auf einige Weise begabet seyn, männigliches ungehindert.

Uber das geben und verleihen Wir ihnen zu desto mehrerer Bezeugung Unsers gnädigsten Willens und Verlangens, sie ruhig, wohl und

und vergnügt zu wissen, aus Landes-Fürstlicher Macht und Gewalt hiemit wissentlich und wohlbedächtlich nachfolgende absonderliche Beneficia und Begnadigungen.

I.

Nehmen Wir die gantze Universität, samt allen und jeden dazu gehörigen Lehrern, Studirenden, und andern Mit-Gliedern, Krafft dieses in Unsern allergnädigsten besondern Schutz, setzen, ordnen und wollen, daß dieselbe Universität ein eigenes mit einer Iurisdictione omnimoda begnadigtes Corpus, und nicht nur von der Jurisdiction des dortigen Stadt-Magistrats abgesondert, sondern auch von aller Jurisdiction und Gerichts-Zwange Unserer anderen Gerichte und Collegien eximiret seyn, und von Uns und Unserm Geheimten Collegio eintzig und allein unmittelbar dependiren solle.

II.

Gedachtes Corpus der Universität soll so wohl über die zu derselben gehörige Professores ordinarios und extraordinarios, als über ihre übrige Membra singula, die völlige Iurisdiction in civilibus und criminalibus haben. Was aber alda nicht geschlichtet werden kan, das wird in secunda Instantia an Uns devolviret.

Zu solchem Ende sind die Appellationes von denen Erkäntnissen der Universität in den Fällen, da sie statt haben, an Uns zu richten, und Unserm Geheimten Consilio, welches in Unserm Abwesen Unsere Person repräsentiret, einzuschicken, in dessen Willkühr alsdann stehet, was für einem von Unsern Iustiz-Collegiis es die ad Instantiam Appellationis erwachsene Sachen und Acten zu Abfassung eines Urthels, ad Mandatum nostrum ex Commissione speciali übergeben wolle.

Es sollen aber keine Appellationes anders, als in Civil-Sachen, und zwar solchen, welche über Einhundert Reichs-Thaler betragen, statt haben, sondern selbige, dafern sie in dergleichen Sachen interponiret würden, zurück gewiesen werden, es sey dann, daß es dabey auf Gerechtigkeiten, seruitutes, onera perpetua, und dergleichen, ankomme, welches sich nicht ästimiren lässet.

Die Universität, qua Corpus, ist ebenmäßig bey Unserm Geheimten Consilio in prima Instantia zu belangen, und von diesem so dann, wegen der Urthels-Verfassung in Unserm Nahmen, auf gleiche Weise, wie jetzt angeführet, zu verfahren.

Der jedesmahlige Pro-Rector Academiae soll, so lange er das Pro-Rectorat-Amt führet, vor seine Person regulariter nicht belanget, sondern der Anbring- und Erörterung der durante Officio wieder ihn etwa vorkommenden rechtlichen Ansprüche bis zu Endigung selbigen Amts Anstand gegeben werden, es sey denn, daß dabey euidens in mora periculum vorhanden: In welchen Fällen so dann derjenige, der den Pro-Rectorem währenden Pro-Rectorats belangen will, vorher special-Erlaubniß dazu bey Unserm Geheimten Raths-Collegio zu suchen und auszubringen schuldig seyn soll.

III.

Wann die Universität, ein Professor, oder anderer Universitäts-Verwandter, gegen jemand, der zu der Universität nicht gehöret, zu klagen hat, so hat es bey der Regul: Actor sequitur forum rei, sein Verbleiben. Solte aber von dem Gericht, bey welchem die Sache anzubringen nach solcher Regul sich gebühret, die Justitz darin entweder nicht gehörig administriret, oder protrahiret werden, so stehet dem klagenden Theile frey, bey Unserm Geheimten Raths-Collegio sich darüber zu beschweren, alwo ihm so dann zu unverweilter Verhelffung zu seinem Recht mit Nachdruck beygetreten werden soll.

IV.

Digitized by Google

IV.

Zu denen Deliberationen, welche Statuta, Iura, Priuilegia und Immunitates des gantzen Corporis der Universität, oder auch solennitates publicas, tranquillitatem publicam, die Verbesserung der eingeschlichenen Mängel und Gebrechen, die Confirmation der decretirten Relegationen, Leib- und Lebens-Straffe, oder sonst das gemeine Beste und Wesen der Universität, betreffen, gehören alle Professores ordinarii von allen 4. Facultäten, als welche den Senatum Academicum constituiren.

Dieselbe aber sämtlich zu allen Conuentibus, da es auf das Exercitium der, Krafft obigen zweyten Articuls, Unserer Universität beygelegten Jurisdiction ankommt, zu convociren, würde zu weitläufftig fallen, und die Conuentus Senatus dergestalt häufen, daß es denen laboribus und Lectionibus publicis zu nicht geringem Hinderniß und Unterbrechung gereichen würde.

Wir verordnen derowegen hiemit nochmahls, wie schon anderswo geschehen, daß die Administration und das Exercitium solcher Jurisdiction in ciuilibus und criminalibus von einer engern Deputation, aus dem Mittel des Senatus Academici, respiciret werden, und solche Deputation aus dem zeitigen Pro-Rectore, als dem Haupt der Universität, und, wann derselbe von der Juristen-Facultät ist, daneben aus den Decanis der vier Facultäten bestehen solle.

Wann aber der Pro-Rector von einer andern, als der Juristen-Facultät, ist, oder, wann er zwar von der Juristen-Facultät wäre, der Assessor der Deputation von der Juristen-Facultät aber selbst verklaget würde, oder es sich zutrüge, daß der Pro-Rector von der Juristen-Facultät, oder der Assessor Deputationis von selbiger Facultät, wegen Anverwandtschafft mit einer der Partheyen, oder wegen anderer legaler Ursachen, seines Voti sich zu äusern hätte,

hätte, alsdann soll der Deputation für dasmahl ein zweyter Professor Iuris ordinarius, nach der Anciennität in seiner Facultät, beygefüget, und das als eine regula perpetua observiret werden, daß wenigstens zween Professores Ordinarii Iuris in der Deputation beständig sitzen müssen.

Das Officium Pro-Rectoris soll ein halb Jahr dauren, und nach der in den Statutis generalibus Academiae vorgeschriebenen Ordnung von einer Facultät zu der andern damit abgewechselt, für das erste mahl aber von der Theologischen Facultät, und zwar von dem Seniore derselben, der Anfang gemachet, und so weiter bey denen halbjährigen Abwechselungen continuiret werden: Das Assessorat in der Universitäts-Deputation oder dem Consilio Decanorum aber dem Decanat in jeder Facultät ankleben, und mit demselben unter den Professoren herumgehen.

Dem Foro der Universitäts-Deputation sollen alle und jede zu der Universität gehörige Personen, Professores, Studiosi, Fremde, die studirens-halber, oder Exercitia oder Sprachen zu erlernen, sich dort aufhalten, Exercitien- und Sprach-Meistere, Bediente, und Künstler, die von der Universität dependiren, sie haben Nahmen, wie sie wollen, keine überall davon ausgenommen, in specie auch die unter der Universität stehende Handwercks-Frey-Meistere, deren jedoch die Universität keine ohne Erlaubniß Unserer Geheimten Räthe anzunehmen haben wird, nebst ihren Familien und Gesinde unterworffen seyn.

Alle solche der Universitäts-Jurisdiction unterworffene Personen sind schuldig, so fort nach ihrer Ankunfft zu Göttingen bey der Universität sich zu melden, und, so viel die Studiosos, auch Sprach- und Exercitien-Meister, betrifft, längstens innerhalb 14. Tagen sich immatriculiren zu lassen.

Für

Digitized by Google

Für solche Immatriculation soll ein gewisses leidliches an Gelde, wie es bey andern Universitäten üblich ist, entrichtet werden.

Wer aber innerhalb der vorgesetzten Zeit zum Immatriculiren sich nicht angiebt, der soll a tempore morae, nachdem dieselbe kurtz oder lang ist, das duplum, triplum, oder quadruplum der Immatriculations-Gebühr bezahlen, oder in Ermangelung des Geldes, mit acht- biß vierzehntägigem Carcere bestraffet werden.

Ungeachtet auch dergleichen Personen sich immatriculiren zu lassen versäumeten, sollen sie dennoch von dem Tage ihrer Ankunfft zu Göttingen an ipso facto unter der Universitäts-Jurisdiction stehen.

V.

Wann eines von Unsern Collegiis, oder das Gericht-Schultzen-Amt, oder der Stadt-Rath zu Göttingen, oder auch der dortige Gouverneur oder Commendant, wider einen Universitäts-Verwandten etwas anzubringen, oder sonst der Universität Beystand von nöthen haben, sollen sie die Universität in der Person des pro tempore Pro-Rectoris deshalber schrifft- oder mündlich in subsidium requiriren.

Wegen der Gerichts-Gebühren und Sportuln bey dem Universitäts-Gerichte ist bereits eine gewisse billige Tax-Ordnung gemachet und eingeführet: wobey jedoch die Professores, wann sie bey solchem Gerichte zu klagen haben, von solchen Gebühren und Sportuln frey sind.

Es sollen auch, wann die Universität in Corpore, oder singula Membra Senatus Academici, vor Unsern höhern Collegiis zu litigiren oder etwas zu suchen haben, dieselbe mit den dabey üblichen Fisci oder Gerichts-Gebühren verschonet, jedoch auch von den bey solchen Collegiis bestellten Personen, wenn sie bey der Univer-

Digitized by Google

sität Processe bekommen, reciproce dergleichen nicht genommen werden.

Wann aber die Universität oder eines von ihren Mit-Gliedern und Angehörigen bey andern Gerichten in- und ausserhalb Göttingen litigiren, haben sie die Entrichtung der alda üblichen Gerichts-Gebühren und Sportuln zu untergehen, wie dann auch vice versa, wenn andere Gerichte oder deren Mit-Glieder bey der Universität zu klagen haben, dieselbe die alda introducirte Gerichts-Gebühren und Sportuln bezahlen müssen.

VI.

Zu denen Arrestirungen der Delinquenten, und andern Hülfs-Actibus, wo dergleichen von nöthen, soll auf Ansuchen des Pro-Rectoris oder des Senatus Academici Unser Gouverneur oder Commendant zu Göttingen die erforderliche Mannschafft, oder der dortige Stadt-Magistrat die gemeinen Stadt-Dienere, unweigerlich hergeben, und das verlangte vollziehen lassen: denen Soldaten oder Gerichts-Unter-Bedienten aber, die sich zu solchen Actibus müssen gebrauchen lassen, ist billig für ihre Mühe etwas mäßiges von Universitäts wegen zu reichen, um sie desto williger und hurtiger zu machen.

VII.

Wann jemand der Universitäts-Angehörigen Tumult erreget, es sey bey Tage oder bey Nacht, sollen Unser dortiger Gouverneur oder Commendant und der Stadt-Magistrat schuldig seyn, von selbsten und ohne auf Requisition zu warten, die Tumultuanten verfolgen und zur Hafft bringen zu lassen, damit sie nicht Gelegenheit finden, Unglück anzurichten, oder zu entrinnen, und sich der Straffe zu entziehen: jedoch in der Masse, und mit dem Unterscheide, daß, wenn einige wenige Studenten des Nachts auf der Gassen schreyen, wetzen und lermen, oder andere Desordres verüben, die Soldaten-Wach-

Wachten sich dessen nicht annehmen, sondern, solchem zu steuren, der angeordneten Stadt-Schaar-Wachte überlassen, es sey dann, daß die Sache weiter gienge, und die Schaar-Wachte übermannet würde; In dem Falle eines offenbahren Tumults und Aufstandes aber die Garnison allein zutrete, und in beyden Fällen die Schaar-Wachte, so fort als die Garnison sich der Sache angenommen, abgeführet werde, und mit dieser nicht concurrire.

Wann der Tumult bey Tage geschiehet, sind die Delinquenten alsofort auszuliefern: wann er aber bey Nacht geschiehet, sind sie so lange bey der Schaar-Wachte wohl zu verwahren, biß der Tag angebrochen, und alsdenn dem Pro-Rectori ohne Verzug anzumelden, und auf desselben Begehren mit ihrem Gewehr, oder was sich sonst bey ihnen gefunden, unweigerlich auszuliefern, und auf keinerley Weise oder unter keinerley Vorwand zu vorenthalten. Wobey denn der Gouverneur oder Commendant und der Stadt-Magistrat dahin zu sehen und nachdrücklich darüber zu halten haben, daß an denen Arrestirten, circa personas & modum, keine Ungebührlichkeiten noch Excesse von denen, welche das Arrestiren und das Verwahren der Delinquenten verrichten, ausgeübet, oder allenfalls diese hart bestraffet werden. Dahingegen aber auch die Universitäts-Verwandte gegen die Wachten die gehörige Achtung haben, und dieselbe nicht insultiren, oder gleichfalls hart bestraffet werden sollen.

VIII.

Wenn von der Universität jemanden eine Leibes- oder Lebens-Straffe, oder auch ad eruendam veritatem die Peinlichkeit zuerkannt wird, soll das abgefassete Urthel, wie es bey Unsern Iustiz-Collegiis gehalten wird, vor dessen Exequirung zu Unserer Confirmation oder Milderung Unserm Geheimten Raths-Collegio eingeschicket, die Vollstreckung eines Todes-Urtheils aber von Unserm Gerichts-Schultzen-Amt verfüget, und der Maleficant zu dem Ende demselben übergeben werden.

 Und

Und ob zwar sonsten die Geld-Straffen, welche von Unsern Iustiz-Collegiis erkannt werden, in Unsere Rent-Cammer fliessen, und bey derselben berechnet werden; So wollen Wir doch diejenige, welche die Universität zu Göttingen erkennet, derselben zur Anwendung zum Besten der Universität aus Gnaden lassen, wie denn auch wegen deren Berechnung bereits das nöthige verordnet ist.

IX.

Wer von der Universität ein Consilium abeundi bekommen, oder relegiret worden, den soll von der Zeit an, da er nach dem Willen der Universität die Stadt räumen muß, weder der Stadt-Magistrat noch sonst jemand in der Stadt hegen oder verbergen, und, damit die Hauß-Wirthe, bey welchen derjenige, der zu Meidung der Stadt condemniret, eingemiethet, sich desto besser darnach zu richten wissen, soll, wann ein Consilium abeundi, oder Relegatio privata, (dann bey Relegationibus publicis bedarf es dessen nicht,) decretiret worden, solches dem Hauß-Wirth von wegen der Universität so fort kund gemachet werden, und der Hauß-Wirth, wann der Relegatus über die gesetzte Zeit sich in seinem Hause aufhält, bey nahmhaffter Straffe gehalten seyn, solches dem Pro-Rectori ohnverzüglich anzuzeigen.

Wir wollen auch, daß die benachbahrten Beamte und Gerichte bey Göttingen, wie ihnen deshalber bereits Verordnung zugekommen, die von der Universität weggeschaffete Leute in denen angrentzenden Dörffern und Flecken Unsers Gebiets ebenwenig dulten sollen.

Desgleichen wollen Wir nicht gestatten, daß solcherley Leute, welche von der Universität relegiret sind, oder ein Consilium abeundi bekommen, oder wegen gemachter Schulden, begangener Excesse, oder aus irgend einer andern Ursache, die Jurisdiction der Universität zu eludiren suchen mögten, bey Unserer dasigen Militz zu

Sol-

Soldaten gemachet, oder auch nur in Schutz genommen werden, sondern es soll vielmehr Unser jedesmahliger dortiger Commendant überhaupt keine der Universität Verwandte oder Untergebene zu Krieges-Diensten anwerben: wann aber jemand derselben solche von selbst suchet, zuförderst bey der Universität nachfragen lassen, ob bey dessen Annehmung etwas zu erinnern sey.

X.

Weil auf Universitäten es vielfältig Leute giebt, die für Studiosos zwar sich ausgeben, aber keine Studia treiben, sondern müssig gehen, die Zeit mit Spielen, Sauffen und Liederlichkeiten hinbringen, und Profeßion davon machen, wie sie andern Studiosis die edle Zeit verderben, ihnen übelangewandte Unkosten machen, sie wohl gar um ihr Geld betriegen, und sie zu allerley Untugenden, und zum Schlagen und Rauffen verführen und verhetzen mögen, wodurch mancher um seine Gesundheit, ja um Leib und Leben gebracht wird; So sollen dergleichen unnütze und schädliche pondera terrae und pestes Reipublicae, wie Wir in dem publicirten Duell-Edict schon verordnet, zu Göttingen nicht gelitten, sondern, wann sie nach geschehener Warnung sich nicht bessern, die Stadt und deren Gegend zu räumen durch hinlängliche Mittel angehalten werden.

XI.

Alle Schrifften, die zu Göttingen zum Druck gegeben werden, sollen vorher der Facultät, in deren Profeßion jede Schrifft läufft, zur Censur übergeben werden, und ohne Nahmens-Unterschrifft des jedesmahligen Decani, oder Censoris, soll kein Buchdrucker, bey Verlust seines Priuilegii und anderer willkührlicher Straffe, das geringste weder setzen noch drucken: auch sollen die Buchdruckere den Abdruck nach dem censirten Exemplar aufs genaueste einrichten, und solches Exemplar nicht allein bewahren, sondern auch auf Erfordern es zu produciren schuldig seyn, damit man es mit dem Abdruck

Digitized by Google

zusammen halten und erkennen könne, ob eines mit dem andern gebührend übereinkomme.

Für diese beschwerliche Arbeit des Censirens soll ein billiges an Gelde von dem Buchdrucker, welcher deshalber an dem Editore der Schrifft seinen Regreß nimmt, gegeben werden. Von solcher Censur befreyen Wir dennoch diejenigen Schrifften, welche die Professores in allen Facultäten selbst verfertiget haben werden und herausgeben wollen, auf deren Verantwortung, die sie Unserm Geheimten Raths-Collegio allenfalls zu leisten haben, Wir es ankommen lassen, daß nichts anstößiges noch bedenckliches darin sey.

XII.

Alle graduirte Personen, die nicht bey der Stadt in Diensten stehen, gehören allein unter die Jurisdiction der Universität, und haben sich bey derselben immatriculiren zu lassen, ingleichen die Universitäts-Buchhändlere, Buchdruckere, und Buchbindere, mit ihren Gesellen und Lehr-Jungen, wie auch die Gastwirthe oder Tracteurs, deren Annehmung der Universität etwan erlaubet werden mögte, mit ihrem in Kost und Lohn habenden Gesinde.

Die graduirte Personen aber, die bey der Stadt Officia haben oder bekommen, verlieren dadurch ihr forum priuilegiatum bey der Universität.

Die Advocati und Notarii, sie stehen bey der Stadt in Diensten oder nicht, seyn unter dem foro zu lassen, welches sie biß dahin gehabt.

Die graduirte Personen, ingleichen die Universitäts-Buchhändlere, Buchdruckere, und Buchbindere, auch übrige Universitäts-Verwandte und Angehörige, nicht minder die Professores selbst, die Bürgerliche Häuser eigenthümlich besitzen oder acquiriren, stehen wegen der von solchen Häusern herrührenden actionum realium, auch, dafern sie Bürgerliche Nahrung und Gewerbe treiben solten, in Absicht dieser unter dem foro ciuitatis.

XIII.

Digitized by Google

XIII.

Wir haben ferner der Universität zu Göttingen erlaubet, einen eigenen Wein- und Bier-Keller, wie auch eine eigene Apothecke, zu halten, deren Administration oder Verpachtung zu der Administration des übrigen fundi Academiae gehöret, und deren Aufkünffte in denen Registern selbigen fundi zu berechnen seyn.

XIV.

Der in Officio zu Göttingen sterbenden Professoren und übrigen Universitäts-Verwandten Wittwen behalten währendes ihres Wittwen-Standes das forum, welches ihre verstorbene Ehemänner gehabt, ingleichen die Kinder das forum ihrer Väter biß zu ihrer Majorennität, oder biß sie solches durch Dienstnehm- oder Verheyrathung oder sonst verlieren.

Wann Professoren oder andere Universitäts-Verwandte, die Besoldung von Uns geniessen, sterben, so geniessen ihre Erben in linea descendente, oder ihre Wittwen, wenn sie ihre Erben seyn, so, wie es bey Unsern übrigen besoldeten Civil-Bedienten üblich ist, das Quartal der Besoldung, worin der Erblasser gestorben, als ein deseruitum, und noch darüber ein Gnaden-Quartal. Das erstrecket sich aber nicht auf Emolumenta extraordinaria oder so genannte Accidentia, die der Verstorbene neben seiner Besoldung zu geniessen gehabt, auch nicht auf heredes ex testamento oder ex pacto, wenn es nicht der verstorbenen Wittwen seyn.

XV.

Wann ein Professor oder anderer Universitäts-Verwandter zu Göttingen ein Bürgerliches Hauß oder andere dingpflichtige Immobilia eigenthümlich an sich bringet, ist er die hergebrachte Onera realia, worunter die Einquartirung, oder an statt deren das Servis-Geld, mit gehöret, davon abzuführen schuldig, weil die Eximirung

davon

davon ein Praeiudicium tertii mit sich bringet, und der übrigen Bürgerschafft zur Last zuwachsen würde.

Von Oneribus personalibus aber ist und bleibt ein solcher allerdings befreyet, auch von Abstattung des Bürger-Eydes und von würcklicher Einquartirung: Und wollen Wir dahin sorgen lassen, daß mit den Oneribus realibus niemand der Universitäts-Verwandten über die Gebühr belästiget werde.

XVI.

Müssen zwar die Professores zu Verhütung alles Unterschleiffs den Consumtions-Licent Unserer Licent-Ordnung gemäß entrichten: Es werden aber zu ihrer Indemnisirung deßfals einem jeden Professori jährlich, das erste Jahr von dem Tage seiner Ankunfft zu Göttingen an zu rechnen, viertzig Reichs-Thaler, dem Syndico, dem Secretario, und Stallmeister der Universität, einem jeden dreyßig, und den Sprach- und Exercitien-Meistern zwantzig Thaler jährlich an baarem Gelde aus Unserer Licent-Casse erstattet werden.

XVII.

Alle Universitäts-Verwandte und Bediente zu Göttingen, ingleichen deren Wittwen und Kinder, sollen in Erbschaffts- und andern sonst gewöhnlichen Fällen von denen Abzugs-Geldern, in der Maasse, wie andere Unsere Bediente, gäntzlich befreyet seyn.

Ratione der Erbfolge der versterbenden Universitäts-Verwandten zu Göttingen an sich, ist es nach denen gemeinen Rechten und denen publicirten Landes-Constitutionen lediglich zu halten, ohne hierunter auf die Göttingische Stadt-Statuta oder Iura consuetudinaria particularia, falls deren, die von dem Iure communi abweichen, sich finden, zu reflectiren.

XVIII.

Die Beamte in Unsern Landen, die nicht über sechs Meilen von

von Göttingen entsessen seyn, sollen schuldig und hiemit befehliget seyn, wenn sie einen Delinquenten zum Tode zu bringen haben, solches der Medicinischen Facultät zu Göttingen ex officio vorher zu notificiren, und auf deren Ansuchen das Cadauer des Delinquenten zur Anatomirung ohne Entgeld und ohnweigerlich absolgen zu lassen.

Solche Cadauera sollen von denen Beamten, wo die Execution der Delinquenten geschehen, zur Frohn dem Professori Anatomiae nach Göttingen frey geliefert werden.

Solte mit einem dergleichen Cadauere, um es nach Göttingen zu bringen, unterwegens mehr als eines von Unsern Aemtern berühret werden müssen, haben die Beamte, die es betrifft, sich mit einander zu verstehen, daß die Lieferung nach Göttingen zur Frohn, von Amt zu Amt, wie es bey Lieferung der Delinquenten gehalten wird, Abwechselungs-Weise ohne Verzug geschehe.

Zum Nutzen und Gebrauch der Medicinischen Facultät, und sonderlich des Professoris Anatomiae, haben Wir wegen eines Theatri Anatomici, ingleichen eines Horti Medici, welchen der jedesmahlige Professor Botanices zu dirigiren und in specialer Obacht zu halten haben wird, Veranstaltung machen lassen. Die Universitäts-Apothecke, so viel das Corpus der in derselben vorräthig zu haltenden Materialien und Medicamenten betrifft, zu dirigiren und zu visitiren, stehet allein der Medicinischen Facultät zu, ingleichen das Examen der Universitäts-Chirurgorum.

Wegen der Stadt-Apothecke und der Bürgerlichen Amts-Chirurgorum in der Stadt, die von der Universität keine Dependentz haben, bleibet es in diesen Puncten so, wie es bißher gewesen, es sey dann, daß hiernächst durch Vernehmung mit dem Stadt-Magistrat und gemeinschafftliches Belieben hierin andere Verfassung zu machen gut gefunden werden mögte.

Digitized by Google

XIX.

Den sämtlichen Professoribus ordinariis aller 4. Facultäten legen Wir, in so fern sie nicht bereits mit einem besondern und höhern Prädicat und Range begnadiget sind, oder künfftig begnadiget werden mögten, denjenigen Rang bey, welcher Unsern Räthen nach Unsers in GOtt ruhenden Groß Herrn Vatern Liebden Rang-Reglement zukommt, so, daß sie dessen von Zeit ihrer Beeydigung und Introduction ins Collegium Professorium an, sich zu erfreuen haben, und also jetzt und künfftig hin die Professores ordinarii Unserer Universität zu Göttingen, gegen andere Unsere Bediente zu rechnen, mit Unsern Räthen nach der Anciennität rouliren sollen.

Unter sich aber und zwar in Conuentibus und Solennitatibus Academicis, da sie ein Corpus ausmachen oder collegialiter erscheinen, als wohin auch die Leichen-Processiones und Versammlungen in dem ordentlichen Kirchen-Stande gehören, haben dieselbe nach denen 4. Facultäten, und jeder von ihnen nach dem in seiner Facultät ihm angewiesenen loco sich zu rangiren, und solches Corpus hat alsdann allenthalben vor dem Corpore des Schultheissen, Bürgermeistere und Raths den Vortritt und Vorsitz. Bey Privat-Zusammenkünfften ein oder anderer Professorum unter sich, verstehet sich von selbsten, daß ein Professor vor dem andern nach der Ordnung und der Praerogative jeder Facultät, und seinem loco in der Facultät, den Rang zu nehmen habe.

Wann aber einzelne Professores, oder andere Universitäts-Verwandte, mit jemand von dem Stadt-Magistrat, oder dessen zugehörigen, priuatim oder publice concurriren, so folgen, was den Rang anlanget, unmittelbahr auf die Professores ordinarios in denen 4. Facultäten, der Gericht-Schultheiß, nach diesem der Universitäts-Syndicus, und nach demselben die beyde Bürgemeistere: nach diesen folgen in einer Classe, und so, daß sie mit einander secundum senium rouliren, der Stadt-Syndicus, der Stadt-Physicus,

ſicus, der Univerſitäts-Secretarius, und die Profeſſores extraordinarii nach Ordnung der Facultäten: Dann die Doctores und Licentiati, die keine Profeſſores ſeyn, und zuletzt die Raths-Verwandte und der Stadt-Secretarius, und zwar dieſe letztbenannte in der Ordnung des Ranges unter ſich, worin ſie bisher geſtanden.

Denen Profeſſoribus, welchen Wir Hoff- oder andern characteriſirten Raths-Titul und Rang beygeleget, oder etwan ferner beylegen mögten, ingleichen denjenigen, die ſonſt aus dem Mittel der Univerſität oder des Raths mit einem perſonellen Rang und Prädicat von Uns begnadiget werden, kommt derſelbe allenthalben extra Collegium, und wann ſie mit andern Bedienten concurriren, zu ſtatten, nicht aber in Conſeſſibus Facultatis, oder andern Collegialiſchen Zuſammenkünfften: immaſſen ſie in denenſelben, wie oberwehnet, ihren Sitz nach der Ordnung und in dem Rang zu nehmen haben, welcher ihnen wegen ihres ordentlichen Amts gebühret.

XX.

Demnach eine Bibliotheca ein nöthiges Requiſitum einer wohleingerichteten Univerſität iſt, ſo ſind Wir bedacht geweſen, Unſere Univerſität zu Göttingen zulänglich damit zu verſehen. Zu dem Ende haben Wir nicht allein einen guten Vorrath von Büchern aus Unſerer Bibliothec zu Hannover dazu geſchencket, ſondern auch gewiſſe fundos und Zugänge angeordnet, aus welchen ſolche Univerſitäts-Bibliothec nach gerade vermehret werden ſolle.

Vornehmlich aber hat dieſelbe dadurch bereits ein groſſes Anſehen und Zuwachs bekommen, daß Unſers weyland Geheimten Raths und Groß-Voigts, Joachim Heinrichs, Freyherrn von Bülow, Erben deſſelben koſtbare und auserleſene Bibliothec, zum unvergänglichen Ehren-Denckmahl ihrer Familie, der Univerſität verehret.

Digitized by Google

Wie dann auch bey der wegen der Auffsicht auf die Bibliothec und wegen deren Gebrauchs, zum Behuef so wohl der Professorum, als der Studiosorum, gemachten Vorkehrung dahin gesehen ist, daß deren Gemeinnützigkeit, so weit als immer füglich geschehen kan, erstrecket werden mögte.

XXI.

Allen Doctoribus, Licentiatis, Magistris, und Baccalaureis zu Göttingen, wann sie gleich keine Professores sind, soll frey stehen, in ihrer Profession priuatim zu dociren.

Damit jedoch kein Mißbrauch davon gemachet, und denen in jeder Facultät bestelleten Professoribus kein ungebührlicher Eintrag dadurch zugezogen werden möge, so verordnen Wir,

1) Daß alle Stipendiati, Genossene der Frey-Tische, und andere Beneficiarii, zwar nach ihrer Convenienz bey jetztgemeldeten graduirten Privat-Lehrern wohl Collegia priuata halten und hören mögen, aber verbunden seyn sollen, auch die Collegia der Professoren ohne Hintansetzen und vorzüglich zu besuchen.

2) Daß diejenige, welche einen Gradum Academicum zu Göttingen annehmen wollen, wann sie nicht extranei seyn, dazu nicht verstattet werden sollen, sie haben dann der dortigen Professoren, in der Profeßion, wovon sie Candidati seyn, Collegia gehöret, und

3) Daß diejenige, welche in Unsern Landen zu Ehren-Aemtern und Bedienungen, wozu Studia erfordert werden, sich angeben, wann sie zu Göttingen studiret haben, vor ihrer Annehmung durch glaubwürdige Attestata beweisen sollen, daß sie auch bey denen dortigen Professoren Collegia gehalten.

4) Soll keinem Candidato Theologiae, auch keinem Magistro Philosophiae, ohne ausdrücklichen schrifftlichen Consens der Theologischen Facultät, in Theologia zu lesen erlaubet, sondern solches auf alle Weise bey scharffer Straffe verboten seyn.

5) De-

5) Denen Aduocatis non promotis, Notariis, Medicinae Practicis non promotis, alten Studiosis, und andern nicht graduirten Personen, soll, Collegia docendo zu halten, in genere und gäntzlich bey gleichmäßiger Straffe verboten seyn, es sey denn, daß sie sich von dem Decano Facultatis examiniren lassen, und von demselben Freyheit und Erlaubniß dazu bekommen.

Einem Professori soll nachgelassen seyn, auch ausserhalb der Profeßion, wozu er eigentlich und specialiter bestellet ist, priuatim zu lesen, was er kan und will, ohne daß der Professor ordinarius, in dessen Profeßion es schläget, solches wiedersprechen oder hindern dörfe, nicht aber ausser seiner Facultät, als nur allein in Philosophicis: also daß keinem Theologo frey stehet, Iuridica oder Medica, auch keinem Juristen oder Medico, Theologica und so ferner zu dociren. Es ist aber den Professoribus dieser 3. Facultäten, auch Philosophica, und den Iureconsultis, die Kirchen-Historie zu lesen, erlaubet.

XXII.

Unsere studirende Landes-Kinder und Unterthanen wollen Wir zwar auf eine Gesetzliche Weise nicht verbinden, daß sie wider ihre Convenientz und Willen Unsere Universität zu Göttingen absolute frequentiren sollen, und Wir seyn ebenwenig gemeinet, wann sie das nicht gethan haben, sie von aller Beforderung in Unsern Landen auszuschliessen; Wie Wir aber dieselben allerseits Landesväterlich und gnädigst ermahnen, ihre Studia mit Ernst und Eyfer zu treiben, und sich dahin allen Fleisses zu bestreben, daß sie etwas rechtschaffenes und gründliches erlernen, und bey einer geringen und seichten Gelehrsamkeit nicht bestehen bleiben mögen, insonderheit auch die humaniora und Studia elegantiora nicht hintanzusetzen; Also versprechen Wir hiemit allen denen unter ihnen, welche zu Göttingen ihre Studia Academica getrieben, und entweder öffentliche

Specimina ihres Fleisses und ihrer Geschicklichkeit abgeleget, oder von der Universität ein gutes Zeugniß ihrer Erudition und Wohlverhaltens aufzuweisen haben, daß sie bey vorfallenden Gelegenheiten vor andern zu denen Bedienungen, zu welchen sie sich qualificiret, befordert werden sollen.

XXIII.

Denenjenigen, welche auf mehrgedachter Unserer Universität in Iure oder Medicina einen Gradum angenommen, oder pro Gradu disputiret, mithin die in den Statutis Facultatum verordnete Examina rigorosa ausgestanden haben werden, legen Wir den Vorzug bey, daß sie in Unsern Landen, ohne dem nach den Verordnungen sonst erforderlichen Examini unterworffen zu seyn, ad Praxin zugelassen, und diejenigen, so als Advocati practiciren wollen, auf ihr gehöriges Anmelden, und Production ihres Diplomatis und habender Zeugnisse ihres Lebens und Wandels, bey Unserm Ober-Appellations-Gerichte mit der gewöhnlichen Matricul, die Medici aber auf ihre Legitimation und Anmelden bey Unserer Geheimten-Raths-Stube, mit der Concession zur Praxi Medica versehen werden sollen.

Desgleichen wird bey Unserm Consistorio bey Besetzung der Kirchen- und Schul-Dienste, insonderheit derer, welche von einiger Wichtigkeit sind, auf solche Personen, die zu Göttingen einen Gradum in Philosophia oder Theologia erhalten, und öffentliche Specimina eruditionis abgeleget, wann dieses mit einem frommen unsträfflichen Wandel, hinlänglicher Geschicklichkeit, und übrigen Requisitis verknüpfet ist, nicht weniger von Unserm Ober-Appellations-Gerichte bey Bestellung der Procuratorum, auf graduirte Subiecta vor andern mit gesehen werden.

Wir Wollen aber dagegen den Decanis und übrigen in den Facultäten sitzenden Professoribus aufs ernstlichste hiemit injungiret

ret haben, daß sie die vorzunehmenden Examina nicht allein auf practische Materien mit richten, sondern auch überhaupt so genau und gründlich anstellen, daß man sich darauf verlassen könne, und die Facultäten Ehre davon haben, die Gradus aber durch unwürdige Subiecta nicht verächtlich gemachet werden. Wiedrigen Falls Wir Uns vorbehalten, dasjenige, was hierunter so eben verordnet, zu ändern oder gar aufzuheben.

XXIV.

Denen, welchen zu Erlangung Geistlicher oder anderer Beneficiorum in Unsern Teutschen Landen ein Triennium Academicum auszuhalten gebühret, soll dasselbe von dem Tage an, da sie bey der Universität zu Göttingen sich haben immatriculiren lassen, und ihre Studia daselbst angefangen, gerechnet werden.

Wir dispensiren auch wegen gedachten Triennii aus Landes-Fürstlicher Macht hiemit so weit, daß diejenige, welche anderswo ihre Studia Academica angefangen, aber kein volles Triennium continuum daselbst ausgehalten haben, solches auf Unserer Universität vollenden können und mögen, und daß solche ihre anderwerts zugebrachte Academische Jahre in computum des Triennii ihnen zu gute gerechnet werden sollen.

XXV.

Ist zu Anleg- und beständiger Unterhaltung einer guten Anzahl von Frey-Tischen Anstalt gemachet, damit die Studiosi, und sonderlich Landes-Kinder, denen es an genugsamen eigenen Mitteln fehlet, durch deren Abgang nicht behindert werden, auf der Universität denen Studiis obzuliegen, und die Fähigkeit ihrer Ingeniorum zum Dienst des Vaterlandes zu excoliren und anzuwenden.

XXVI.

Digitized by Google

XXVI.

Wollen Wir aus dem Mittel Unserer Geheimten Räthe zu Hannover zween als Ober-Curatores bestellen, welchen die Ober-Aufsicht und Ober-Direction über Unsere Universität zu Göttingen specialiter anvertrauet seyn, und deren Amt darin bestehen solle, selbiger Universität in allen Vorfallenheiten beyräthig zu seyn, und ihre Wohlfahrt, Bestes, und Priuilegia biß an Uns kräfftig zu handhaben, zu vertreten und zu befordern.

XXVII.

Sind Wir in Gnaden geneigt, obstehende Beneficia und Begnadigungen, nach Erforderung der Gelegenheiten und Umstände, zu erweitern, zu verbessern, und dem jederzeitigen Zustande der Universität näher und conformer einzurichten: Wie Wir dann zu diesem Ende so wohl, als auch zur Handhabung der Statutorum Academiae, und Abschaffung aller etwa einschleichenden Mißbräuche und Gebrechen, die Universität zu gewissen Zeiten durch besonders dazu verordnete Commissarios visitiren zu lassen, Uns ausdrücklich vorbehalten.

Zu Uhrkund alles obigen haben Wir dieses eigenhändig unterschrieben, und mit Unserm grössern Insiegel bestärcken lassen. So geschehen und gegeben Hannover am 7ten Decembris des Eintausend Siebenhundert und Sechs und Dreyßigsten Jahrs, Unsers Reichs im Zehnten.

GEORGE R.

(L.S.)

Hattorf.

IN-

Digitized by Google

I.

INDEX ACADEMIARVM (a)GEOGRAPHICVS.

IN ANGLIA.

Cantabrigienſis.
Stanfordienſis.
Oxonienſis.

IN BELGIO FOEDERATO.

Franeckerana.
Harderouicenſis.
Vltraiectina.
Groningenſis.
Lugdunenſis.

IN BELGIO REGIO.

Duacenſis.
Louanienſis.

IN DANIA.

Hafnienſis.
Sorana.

IN GALLIA.

Andegauenſis.
Arauſionenſis.
Aurelianenſis.
Burdigalenſis.
Diuonenſis.
Monſpelienſis.
Nannetenſis.
Pariſienſis.
Rhemenſis.
Valentina.
Aquenſis.
Auenionenſis.
Bituricenſis.
Cadomenſis.
Lugdunenſis.
Muſſipontana.
Nemanſenſis.
Pictauienſis.
Toloſana.

(a) Earum videlicet, de quibus ſcripta hiſtorica ſupra produximus.

Digitized by Google

IN GERMANIA.

IN HELVETIA.

IN HISPANIA.

Referantur & huc Americanae:

IN HVNGARIA.

IN

IN ITALIA.

IN LVSITANIA.

IN POLONIA.

IN RVSSIA.

IN SICILIA.

IN (b) SVECIA.

(b) Huc refero *Finlandiam*, *Liuoniam*, & *Scaniam*: quia Succiae Reges conditores habuerunt harum regionum Academiae.

II.

INDEX
AVCTORVM, QVI (a) ILLVSTRARVNT HISTORIAM ACADEMIARVM.

Mat-

(a) Anonymos, quos detegere non potui, praetereo. Syllogas tamen Anonymorum commemoro, e. g. *Acta Academica*, *Noua literaria Germaniae*.

Digitized by Google

Richar-

Digitized by Google

Dani-

Digitized by Google

Rudol-

Digitized by Google

INDEX.

Io.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

LEGATORIA DI LIBRI
F.lli FORNARA e VIGLIANI
TORINO
VIA JUVARA 21

Digitized by Google